

שולחן ערוך כפשוטו

ס

הלכות בשר בחלב
הלכות תערובות
הלכות מאכלי עובדי כוכבים
הלכות הכשר וטבילת כלים

צעקבות
הבית יוסף
והדרכי משה

הלכות בשר בחלב, הלכות תערובות, הלכות מאכלי
עובדי כוכבים, הלכות הכשר וטבילת כלים
סימנים פ"ז – קכ"ב

מאת הרב שאול דוד בוצ'קו

עורך: הרב נסים פרידמן

כוכב יעקב תשפ"ה

המוציא לאור:

הוצאת ספריית עץ חיים

מפתחות: הרב תומר דדון

עימוד ועיצוב: אדרת מורגנשטרן

ניתן להשיג את הספר בישיבת היכל אליהו

כוכב יעקב 90622, טל' 02-6550500 פקס' 02-9972115

© כל הזכויות שמורות למחבר תשפ"ה - 2024

חל איסור גמור לצלם מן הספר למטרות מסחריות.

מותר לצלם חלקים מן הספר לצורך לימוד אישי בלבד.

תוכן העניינים

7.....	תוכן העניינים
11.....	הקדשה
12.....	הסכמות וברכות
23.....	הלכות בשר בחלב
24.....	סימון פ"ז דין באיזו בשר נזהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בשול
40.....	סימון פ"ח שלא להעלות בשר על השלחן כשאוכלין גבינה
43.....	סימון פ"ט שלא לאכול גבינה אחר בשר
51.....	סימון צ' דיני פָּחַל
62.....	סימון צ"א דין בשר וחלב שנתערבו
74.....	סימון צ"ב דיני אם נפל חלב לקדירה של בשר
93.....	סימון צ"ג קדירה שפֶּשֶׁל בה בשר לא יבשל בה חלב
97.....	סימון צ"ד דין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר
108.....	סימון צ"ה דגים וביצה שנתבשלו בקדירה של בשר אם מותר לאכלן עם גבינה
117.....	סימון צ"ו דין מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר
125.....	סימון צ"ז שלא ללוש עיסה בחלב
130.....	הלכות תערובות
131.....	סימון צ"ח דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו
146.....	סימון צ"ט דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור, ושלא לבטל איסור לכתחלה
157.....	סימון ק' בריה אפילו באלף לא בטיל
162.....	סימון ק"א דין חתיכה הראויה להתכבד
171.....	סימון ק"ב דין דבר שיש לו מתירין

סימון ק"ג דין נותן טעם לפגם.....	177
סימון ק"ד דין עכבר שנמצא ביין או בשכר.....	186
סימון ק"ה דין איסור שנפל לתוך חיתר.....	192
סימון ק"ו דין היאך מבטלין בששים.....	215
סימון ק"ז דין המבשל ביצה, ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל.....	220
סימון ק"ח שלא לאפות חיתר ואיסור בתנור אחד.....	224
סימון ק"ט דין יבש ביבש שנתערב.....	234
סימון ק"י דין ספק טריפות שאירע בבשר.....	238
סימון ק"א דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות.....	262
הלכות מאכלי עובדי כוכבים.....	269
סימון ק"ב דיני פת של עובדי כוכבים.....	269
סימון ק"ג דיני בשולי עובדי כוכבים.....	283
סימון ק"ד שכר ושאר משקין של עובד כוכבים.....	297
סימון ק"ו דין חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, וגבינה וחמאה.....	309
סימון ק"ז דברים האסורים משום גלוי.....	318
סימון ק"ז שלא לעשות סחורה מדבר איסור.....	327
סימון ק"ח דין חתיכת בשר או דבר מאכל הנשלח על ידי עובד כוכבים.....	331
סימון ק"ט החשוד לדבר איסור אין לפמוך עליו בדברים הנאכלים.....	345
הלכות הכשר וטבילת כלים.....	361
סימון ק"כ דיני טבילת הכלים.....	361
סימון קכ"א סדר הכשר כלים הנקנים מן העובד כוכבים.....	377
סימון קכ"ב דין נותן טעם לפגם בכלים.....	390
קיצור ההלכות המעשיות שבשו"ע וברמ"א.....	402
מפתח נושאים.....	431

הקדשה

ספר זה יצא לאור לזכרו של ג'ילברט רוז, אליעזר בר אשר ז"ל (1928–2023); מהנדס צעיר ששרד את השואה וחי מבודד בצפון צרפת בתחילת דרכו. למרות הקשיים, שמר תמיד על הכשרות, תוך הימנעות מעירוב בשר וחלב כפי שמדובר בספר היקר של הרב שאול דוד בוצ'קו שליט"א. הלימוד ליווה אותו כל חייו. בפרישתו התאפשר לו גם להקדיש זמן למחקר מעמיק על ההיסטוריה של היהודים בצרפת ולקבל שני דוקטורטים. בעל חוש הומור מפותח יחד עם קפדנות ויושר, השאיר אחריו מורשת של משפחתיות, כבוד ומסירות ללא סוף. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

Cet ouvrage est publié en mémoire de Gilbert Roos, Eliezer bar Acher ז"ל (Metz 1928-Paris 2023).

Jeune ingénieur isolé dans le nord de la France au début de sa carrière, malgré les difficultés, il a constamment gardé la cachérou, en évitant les mélanges dont parle ce précieux livre de Rav Saul David Botczko שלט"א!

Le limoud l'a accompagné toute sa vie.

Sa retraite lui permit de se plonger aussi dans des recherches sur l'histoire des juifs en France et d'obtenir deux doctorats.

Doté d'un solide sens de l'humour, il était d'une rigueur et d'une honnêteté scrupuleuse et a laissé derrière lui un héritage de sens de la famille, de respect et de dévouement sans limite.

Que sa mémoire soit source de bénédictions.

הסכמות וברכות

מכתב שכתב לי אבא מרי
הרב משה בוצ'קו זצ"ל
 כמה חודשים לפני הסתלקותו,
 כשהבאתי לו את העלים של ספרי
 "בעקבות המחבר"

בס"ד כח אדר תש"ע

לבני אהובי והיקר הגאון הרב שאול דוד שליט"א

הנני שולח לך ברכה מרובה ואלפי תודות על שהעברת לידי קונטרס של כ-240 עמודים מודפסים של דברי תורה והלכה ברורה שהכנת בעצמך.

דברי הלכה, זו תורה, על עניינים העומדים על הפרק היום יומי, זו תורה זו הלכה.

כמובן שאין לי האפשרות להגות בהם וללמוד אותם בעומק כפי הנדרש. אמנם, בקריאה במקצת, אין לי ספק שהוספת נדבך חשוב מאד לאוצר התורה וההלכה הן בביאור והן בהלכה למעשה.

אתה עומד בראש הישיבה - ישיבת הסדר עם 200 תלמידים "היכל אליהו" ונותן בה שיעורים יומיים, וכן אתה רבה של היישוב, שיש בו כעשרה בתי כנסת הנוהגים מנהגים שונים, עם בעיות רבות שלכולן אתה צריך לתת אוזן קשבת ולדאוג להביא שלום למעונם.

וכן ביחד עם אשתך הרבנית הדרה, העמדת דורות שכולם אהובים כולם ברורים כולם הולכים בדרך התורה והיראה. עד שאני תוהה ושואל לעצמי, מתי מצאת הזמן לעסוק בכתיבת הספר הזה, שכל כולו בקיאות ועמקות נפלאה, הרי אין לך לא יום ולא לילה פנויים. זוהי ברכת ד' יוצאת מן הכלל, ואני מודה לד', שיחד עם אשתי זכינו לחיות בצילכם, כן יזכנו ד' עוד רבות בשנים ליהנות מאהבתכם ותורתכם ומדרככם, וליהנות ולראות את צאצאיכם ומשפחותיהם שב"ה כולם ממשיכים ללכת בדרך שהראת להם, עמו"ש.

וכן אני מסיים מכתב זה בברכה עמוקה, שיחד עם אשתי הלן עלקא נמשיך עוד שנים רבות ליהנות מצל תורתכם ואהבתכם.

משה

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

כ"ט, כ' טבת, תשע"ב
181-254/ע"ב

ל ב ר י ב ר כ ה

הרבא לפני הספר **שלחן ערוך כפשוטו** על הלכות יו"ט מעשה ידי אומן, נטע נאמן, הרה"ג
ר' **שאוול דוד ברציקו שליט"א**, ראש ישיבת היכל אליהו, ורב כישוב כוכב יעקב, אשר ישם לו
למטה: **לכאור דברי מרן ז"ל בשלחני הטחור**, בדרך תמציתיות, בשפה ברורה ונעימה, מסודר
בחלכתו בטוהר, דבר דבור על אומניו, והלומד מוצא לפניו שלחן ערוך ומסודר.

והנני לבירך את הרב המסכת שליט"א, שיזכה לברך על המוגמר, ימשיך במלאכתו היקרה,
לתועלת לומדי תורה ושוחרי תשובה, ועוד יפוצו מעיינות תורתו חרצה ברחובות פלגי מים.
מתוך אישר נחת ושלוח וחיים צד העולם.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

החלוצים, אפ"ר שבת אקמא, ודעו כיא דאמא. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ש"י דין זה:
 ומהם זה וזהו שפיר חתומים. וכן חתומים שאלו. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ומהם מהו דמכילא
 וכן מהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג.
 וא"כ כ"ס כ"ס ש"י לחתומים.

ודעו שבת אקמא, ודעו כיא דאמא. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ש"י דין זה:
 ומהם זה וזהו שפיר חתומים. וכן חתומים שאלו. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ומהם מהו דמכילא
 וכן מהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג. ומהם מהו דמכילא ת"ו ס' רנ"ג.
 וא"כ כ"ס כ"ס ש"י לחתומים.

David Lau
Chief Rabbi of Israel
President of the Chief Rabbinic Council

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, י"א אדר א, תשע"ד
11 פברואר 2014

לכבוד

הרב שאול דוד בוצ'קו שליט"א
ראש ישיבת ההסדר "היכל אליהו"
ורב היישוב כוכב יעקב

מכתב ברכה

הגיעוני עלים מספרך "שולחן ערוך כפשוטו", ספר זה הולך טובב עם הלכות אורח חיים דיני השכמת בוקר, ציצית, תפילין וברכות של שחר. והוא המשך לספרך על הלכות יו"ט.

עברתי בין בתריו וחזיתי כיצד במילים קצרות הוספת נופך על דברי מרן המחבר בשו"ע. הדברים נעימים ונחמדים ועולים על לב. הסברים נפלאים לעניינים הנוגעים לקיום יום יומי ובהם נקודות מבט להבין טעמה של הלכה ולרדת לשורשיה.

בין הדברים שהעלת בספרך, טעם, מה יסוד המחלוקת שבין תפילין של רש"י לבין תפילין של ר"ת ומדוע כתבו רש"י ומדוע נהגו כרש"י ומדוע ירא שמים יוצא ידי שניהם, ובספרי "משכיל לדוד" דנתי בארוכה בסוגיה זו והוכחתי על סמך ספר אמונת חכמים, שתפילין של רש"י ניתנו לכך כלל ישראל ואילו תפילין של ר"ת הם במדרגה גבוהה יותר ולא ניתנו אלא ליחידי סגולה, ועיי"ש בארוכה.

ואמנם בדברך שתפילין של ר"ת מקדימים את מידת הדין למידת האהבה, ביארת הכוונה שהאדם יחיה את חייו במידת הדין והדברים עולים בקנה אחד כי לחיות באופן הזה לא ניתן אלא ליחידי סגולה.

יתן ה' ותמשיך בפעלך למען הפצת תורה והאדרתה וספר זה יישם את ייעודיו ויאהיב את תורת ה'.

מברכך בכל לב
בברכת התורה

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית יהב ירמיהו 80, ירושלים ת"ד 7525, מיקוד 91360 טל': 02-5313191 פקס: 02-5377872
Beit Yahav 80 Yirmiyahu At. Jerusalem P.O.B. 7525 Tel: 02-5313191 Fax: 02-5377872
Email: rabbia@rabbinate.gov.il

Rabbi Eliyahu Abergel

Rabbinical Av Beit Din

& Rabbi Of Bak'ah Neighbourhood in Jerusalem
& Chief Rabbi of "Tzoof Devash" Yeshiva**הרב אליהו אברג'ל**

אב בית הדין הרבני

רב שכונת בקעה, וראש ישיבת צוף דב'ש
מחבר שו"ת דברות אליהו ר"ח

ב"ה כ"ח אלול תשס"א

השלמה

זי"נת חסדי. הנני למי' ש"ד. מלין ציון כפשוטו.
מחזה ימינו למתבטח של האל גברא יגד וקידו/יו.
החבש צלמיק באמיתא. צדיקא. אלה בלמ יאיר.
במשכת חלוקה. הח שאל דוד בנצקן שלטא.
ה ומוצ' ק"ק בוכב ילק. ואש ישיבת העל האינו. מ'
גד זה אצנים אפק' זו אומני השום. באשר פוש
רשמה העל הולך. באקנה באשון קלה לנהיטה.
ימן ססק שחסי. יחיל ליעילות גילוח יעידה.
העלה. ישר חליה לאמיתא. ודי נצון שנקל ב'
בידו יצא ובינק על המועד בקרב לויטה חרילה
טאה קפנה מצליא אכ"כ

בצרכא קאמיתא.

רב אליהו אברג'ל

Address: 21 Dan Street, Jerusalem
Tel: 02-6724822 Fax: 02-6727369 Israelטענות: רח' דן 21 שכונת בקעה, ירושלים
טל: 02-6724822 פקס: 02-6727369 ישראל

מכתב ברכה

מאת הרה"ג שלמה אבינר הכהן שליט"א
ראש ישיבת "עטרת כהנים" – ירושלים העתיקה
רב היישוב בית אל

בס"ד תמוז תשע"ב

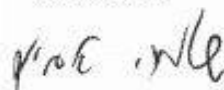
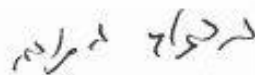
יישר כוחו של ידידי הרב הגאון הרב שאול דוד בוצ'קו על ספרו החשוב "שולחן ערוך כפשוטו" שבא למלא חלל במפרשי הספר הקדוש והיסודי הזה. אכן זה רצונו של הקב"ה שהתורה תהיה מונחת לפנינו בלי שנצטרך לטרוח יתר על המידה. לכן נאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפנים ורש"י מסביר כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם. ואכן רבי יוסף קארו מאור העולם סיכם בצורה ברורה את ספרו בית יוסף עליו טרח ארבעים ושתים שנה והגיש לנו שולחן ערוך מלא טוב וברכה. אבל כטבע העולם רבו המפרשים רבו השיטות והחולקים כך שהלומד נמצא נבוכ מול השולחן ערוך "הרי שולחן והרי בשר והרי סכין לפנינו ואין לנו פה לאכול" (קידושין מו ע"א).

לכן עבודה גדולה עשה המחבר שליט"א כאשר פירש את השולחן ערוך בצורה ברורה ומובנת השווה לכל נפש. מעתה יוכל כל אדם מישראל ללמוד את ההלכה ולדעת אותה וגם הלמדנים והרבנים ימצאו בו תועלת גדולה שלפעמים הם ממהרים וחייבים להבין בדרך קצרה.

לכן יישר כוחו של המחבר ויזכה להשלים את מלאכת הקודש עד תום.

בברכת התורה,

שלמה אבינר

Aryeh Stern
Chief Rabbi Of Jerusalem

אריה שטרן
הרב הראשי לירושלים

בס"ד טבת תשע"ח

לכבוד

ידידי מכובדי הרב שאול דוד בוצ'קו שליט"א

שלום רב,

נהניתי בראותי את הכרך הבא שכתבתם בסדרה של "השולחן ערוך כפשוטו", ניכרת בו העבודה הגדולה והעמל הרב המושקעים בלימוד של כל ההלכות עם הביאור הקצר וההערות המחכימות והכל לפי פשוטם של דברים.

אכן זו היתה מגמה של דורות קודמים לכתוב קיצורים של שו"ע למען יהיו נגישים לכל אדם וגם לתלמידים צעירים וכבודו של כל מחבר במקומו מונח. אבל אתם הפלתם לעשות בכתיבה של ההערות מבלי לבטל את הסדר המקורי של השו"ע ויפה עשיתם.

עם זאת נראה לי כי שיטתכם מתאימה באמת לנו בדור הזה כי אפשר להכניס את הכל במסגרת "אינטרנטי" כי אז יהא השימוש בספרים באמת מצוי לכל מי שדורש הלכה כפשוטה, שלא יצטרך להחזיק עשרות ספרים שאין להם כבר מקום על המדף.

לגופם של דברים מצאתי בספר הערה מעניינת על ההלכה (סי' קפב, ז) שאין מברכים על מים אחרונים ואתם מביאים את הטעם לכך שאין מברכים על הסרת סכנה.

בענין זה כדאי לציין את התוספות במסכת שבת (כה, ב, בדיבור המתחיל חובה) שם יש דיון בשאלה זו האם מברכים על נר של שבת שנחשב לדבר שבחובה ומובא החילוק בין נר של שבת לבין מים אחרונים בין דבר שבא לחזק את המצוה לבין דבר שענינו רק לצורך הצלה.

ממילא באמת קשה מדוע תיקנו ברכה על המעקה?

אולי צ"ל שהמעקה בא למנוע סכנה בעוד שהמים האחרונים באים לסלק את הסכנה שכבר ישנה דהיינו להסיר את המלח שנמצא על הידים לאחר הסעודה.

לסיום אחזור על ברכתי והערכתי למפעליכם בדברי התורה ובהרבצתה בישיבתכם המפוארת וישר כחכם.

בידידות
אריה שטרן
הרב הראשי לירושלים

ב"ה

הרב שלמה טולידאנו

ראש מכון טולידאנו לחקר תורתם של חכמי צ"א
וגדולי הוגי הדעות בישראל
ראש מוסדות שמ"ש ומגן ע"ש הגר"ש משאש זצוקלה"ה

בע"ה

ערב יום הכיפורים תשפ"ה

מכתב ברכה לרב הגאון רבי שאול דוד בוצ'קו שליט"א

קיבלתי עוד חיבור מפרי עטו של ידידי הגאון ראש ישיבת היכל אליהו המעטירה בשוב כוכב יעקב יע"א – "שולחן ערוך כפשוטו" על הלכות איסור והיתר. אני שוב נפעם מגודל היבול המפואר של הגאון רבי שאול דוד בוצ'קו ישי"ו. יש בספריה שלי מדף שלם של חיבוריו המאלפים, לא שהיה לי במקום בספריה, אלא סילקתי ממנה ספרים רבים כדי להכניס במקומם את ספרי הרב הגאון מחמת חשיבותם.

החיבור המונומנטלי "שולחן ערוך כפשוטו" המקיף את כל אורח חיים וכבר נוגס בחלק יורה דעה עם הלכות איסור והיתר, ראוי להיכנס לכל בתי כנסת ולשמש בסיס להלכה יומית. הוא מצטיין בהצגת היסודות והרציונל של ההלכות. ובנוסף לזה, ואין זה כל כך מצוי בין כותבי ספרי הלכות בימינו, הרב בוצ'קו מצרף נימוקים מחשבתיים להלכות רבות. חיבור ההלכה אל עולם המחשבה הוא תביעה של אנשי דורנו, בעיקר של אלו שנחשפו לדעות שמחוץ לכותלי בית המדרש המסורתי.

חיבורי הרב שאול דוד בוצ'קו מצטיינים בסדר המופתי שלהם, בבהירות המחשבה, בבדיקת כל הצדדים של הבעיה, במיצוי כל השיטות והמקורות. אלו תכונות חשובות להסקת מסקנות הלכתיות נכונות.

תשובותיו בהלכה מתאפיינות בראיה חודרת ובהירה ובתעוזה מבורכת להתמודד עם הבעיות המיוחדות של דורנו, בלי לוותר על קוצו של יוד בהלכה. אשרינו שזכינו בדורנו לחכם הראוי לדור ולשאלותיו, גם בהלכה וגם במחשבה.

לגבי הסדר, כל תשובה מתחילה מן המקורות הראשונים של עולם התורה ומתגלגלת עד מקורותיה האחרונים בימינו.

ובכן, יישר כוחו של הגאון רבי שאול דוד בוצ'קו על יצירתו המרשימה. ויהי רצון שימשיך להאיר את עינינו בתורתו ולהגדיל תורה ולהאדירה אכ"י"ר.

הקטן שלמה טולידאנו

יוסף צבי רימון

רב אזורי - גוש עציון
ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב
נשיא סולמות ולאופק

רחוב קבוצת אברהם 10
אלון שבות 9043300

משרד: 02-9933644
נייד: 052-5456060
פקס: 153-2-9933644

rimonim613@gmail.com

בס"ד, ז' בתשרי ה'תשפ"ה

מכתב ברכה

עברתי על חלקים מהספר "שלחן ערוך כפשוטו" על שלחן ערוך הלכות בשר בחלב, תערובות ומאכלי עכ"ס, שכתב הרב שאול דוד בוצ'קו שליט"א, ראש ישיבת היכל אליהו.

לימוד שלחן ערוך זו משימה קשה. משימה זו קשה במיוחד בדורנו, עד כדי שכך שרוב הציבור איננו לומד שלחן ערוך בצורה מלאה, אלא רק סימנים נבחרים. הרב בוצ'קו נותן אפשרות ריאלית ללימוד שלחן ערוך, בליווי הערות קצרות והסברים קצרים, ובכך מאפשר לימוד שלחן ערוך בצורה בהירה ומהירה.

המחבר שליט"א מבאר את דברי הש"ע והרמ"א, מוסיף הערות מברורות, וגם משתדל לברר את הפסיקה להלכה, בצורה תמציתית ומאירה.

בסימן ק"ג, ב הביא הש"ע את דעת הרשב"א ואח"כ את דעת חר"ן. הרב בוצ'קו נותן בקצרה גם הסבר לסברה בשיטות השונות. הרב בוצ'קו מסביר גם כאן דעת שניהם, שמצד אחד האיסור פוגם במאכל, ומצד שני הכמות היא סוג של השבחה.

מדבריהם נראה, שנחלקו חר"ן והרשב"א האם **נתינת טעם לא נאסרה כשהיא פוגמת (רשב"א) או שהיא נאסרה אלא שבתוך תערובת אין לה חשיבות (חר"ן).** לכן, חר"ן סבור, שאם אדם מעדיף את הכמות הגדולה, של התערובת העכשווית, למרות שיש בה איסור פגום (אדם מעדיף כמות גדולה יותר, למרות הפגם באיכות), הרי שיחיה בכך איסור, כיוון שדבר זה נחשב כדרך אכילה וחנאה. אולם, הרשב"א התיר באופן זה. גם הרשב"א כנראה לשיטתו. לפי הרשב"א **נתינת טעם לא נאסרה כשהיא פוגמת, ולכן אין זה משנה אם האדם היה מעדיף כמות גדולה יותר: סוף סוף נתינת הטעם פוגמת, ולכן לא נאמר בה החידוש של 'טעם כעיקר'.**

ישנם כללי פסיקה מסוימים שאנחנו רגילים בהם בשלחן ערוך (אם אי איתם מוחלטים). לעתים, ישנם לשונות מיוחדים, שאולי ניתן ללמוד מהם על מגמת הפסיקה. לא ברור מדברי הש"ע כמו איזו דעה הוא פוסק. בדרכי תשובה עמד על נקודה מעניינת בלשון. הש"ע הביא תחילה את הרשב"א בתור "ויש מי שאומר" ואח"כ הביא את דעת חר"ן בתור "ויש מי שחוכך", ומשמע מכך, ש**עיקר דעתו כדעת הרשב"א ('חוכך' איננו נראה החלטי כמו 'אומר').** אולם, הוא מציין ש**חלבוש החמיר בכך, ונשאר בצ"ע.** למעשה, קשה להכריע בכך, ובכך החיים (ס"ק יז) כתב ש**בהפסד מרובה או בשעת דחוק ניתן לסמוך על הרשב"א.**

בע"ה שיזכה המחבר שליט"א, להמשיך ולבאר את יתר השלחן ערוך, בטוב טעם, כדרכו בקודש, ולחזק בכך את לימוד השלחן ערוך ואת לימוד ההלכה בעם ישראל.

בברכת התורה, יוסף צבי רימון

הלכות בשר בחלב

סימנים פ"ז – צ"ז

הקדמה להלכות בשר בחלב

התורה אסרה לבשל בשר בחלב, כמו שכתוב (שמות כג) "לא תבשל גדי בחלב אמו". אם עבר ובישל, חל איסור על מה שבושל. ויש באיסור זה חומרה גדולה יותר, שמלבד האכילה, נאסרו גם הבישול וההנאה, בניגוד לרוב מאכלים שנאסרו באכילה בלבד, כגון נבילות, טריפות, בעלי חיים ושרצים שונים. זאת ועוד, כפי שנלמד להלן, רבו גזירות חכמים דווקא באיסור בשר בחלב, יותר ממה שגזרו באיסורים אחרים. הנימוק לריבוי זה ניתן להסבירו בשתי דרכים: א. התורה עצמה החמירה באיסור זה, וחכמים צעדו בעקבותיה; ב. גם הבשר וגם החלב מותרים, כל אחד בפני עצמו. ואנשים אינם שומרים מהם מרחק, כמו מכל איסור, על כן צריך להחריף את האיסור ולגזור יותר¹.

מסימן זה עד סימן צז, ידון השולחן ערוך באיסור בשר בחלב. ההלכות מתחלקות לשני חלקים, הדינים לכתחילה, והדינים בדיעבד. הדינים לכתחילה מסימן פז עד פט. בסימן פז מובאת הגדרת האיסור מן התורה. בסימן פח ההרחקה, שלא לאכול על שולחן אחד בשר וגבינה. בסימן פט, ההמתנה המחויבת בין בשר וחלב. ומסימן צ עד סימן צז, מובאים הדינים בדיעבד: כגון דיני כחל, שהוא לכאורה מעורב בבשר וחלב. ומה קורה כשנתערבו בשר וחלב. כמו גם מה דין כלים בשריים, שנטף עליהם חלב. או כלים חלביים שהוכנסו לתבשיל בשרי. וגם דיני מאכלים שאינם בשריים וחלביים, אבל בושלו בכלים בשריים או חלביים, ועוד הלכות שונות.

1. ראה להלן בסימן פט, בהקדמה שם הובא הסבר נוסף.

סימן פ"ז

דין באיזו בשר נזהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בשול,

ובו י"א סעיפים.

בסימן זה נלמד איזה בשר וחלב נאסרו בבישול מן התורה, ואיזה מדרבנן. כמו גם, איזה סוג תערובת בשר וחלב נאסרה מן התורה, ואיזו תערובת לא נאסרה אלא מדרבנן.

כדי להבין את הסימן, יש כמה כללים בהלכות תערובות, שידיעתם נצרכת עתה: במקומם נרחיב יותר בהסברם, וכאן נציגם בקצרה: **ביטול בששים**: איסור והיתר שהתערבו, והאיסור נותן טעם להיתר, התערובת אסורה. ושיערו חכמים כי איסור פחות מ-1/60 אינו נותן טעם, והתערובת מותרת.

דרך בישול: תערובת בשר וחלב נאסרת דווקא בדרך בישול. בכל שאר איסורים, אם האיסור מעניק טעמו להיתר, התערובת נאסרת מן התורה גם לא בדרך בישול. וגם בבשר בחלב, יש איסור דרבנן, בתערובת שלא בדרך בישול.

כבש כמבושל: הונח מאכל היתר, בנוזלים אסורים, למשך 24 שעות. אומרים שההיתר כאילו נתבשל באיסור. ואם כמות האיסור רבה מ-1/60 של ההיתר, ההיתר נאסר כולו, כאילו נתבשלו ביחד. בבשר בחלב האיסור מדרבנן, בשאר איסורים, הוא מן התורה.

רותח: פירוש, חם מאוד. רק מאכל רותח מעביר טעם, בין איסור והיתר הנוגעים זה בזה.

מליח כרותח: אם אחד המאכלים בתערובת, מלוח הרבה, הרי זה כאילו הוא רותח.

סעיף א

^אכתוב בתורה: לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כג, יט; שם לד, כו; דברים יד,

כא) שלשה פעמים; אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד

^אברייתא חולין דף קטו, ב.

לאיסור הנאה.¹ והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול (א), אבל מדרבנן אסור בכל ענין (ב) (כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה (ג)) (טור וארוך כלל ל').
¹טור והרשב"א בת"ה.

סעיף ב

יָגִד, לאו דוקא, דהוא הדין שור, שה ועז (ד). ולא שָׁנָא בחלב אִם, ולא שָׁנָא בחלב אחרת, אלא שְׁדִבֵּר הַפְּתוּב בַּהֲוָה (ה).
 ימשנה וגמרא שם דף קיג, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **אלא דרך בישול** – הבישול כולל כל תערובת שבאה מכוח האש, כגון טיגון וצליה.² התורה רואה באכילת בשר מבושל בחלב איסור כה גדול, עד שאסרה את הבישול עצמו. ואף שנכתב האיסור בלשון בישול, הוא כולל גם איסור אכילה.

(ב) **מדרבנן אסור בכל ענין** – כגון אם נתערב בצונן, או שנכבש בשר בחלב.

(ג) **מותר בהנאה** – בהמשך נלמד על איסורי בשר בחלב, שחכמים אסרו באכילה. כאן מבהיר הרמ"א כי חכמים לא אסרו אלא באכילה, ולא בהנאה. כי מטרת איסור הבישול הוא כדי שלא יאכלו. על כן גם גזירות חכמים הם בעיקר בעניין אכילה.

(ד) **דהוא הדין שור, שה ועז** – פורטו כאן בהמות כשרות. כדי להוציא חיות כשרות, שאין איסור תורה בחלב שלהן, כמפורש בסעיף הבא.

(ה) **אלא שְׁדִבֵּר הַפְּתוּב בַּהֲוָה** – לשון התורה הוא "לא תבשל גדי בחלב אמו", ויכולנו לחשוב שהאיסור הוא רק בשר גדי, בחלב של עז, אימו. אמנם אין

2. ובטיגון, אם לא מדובר בטיגון עמוק, וכן בצליה, רבו הפוסקים שסוברים שאין האיסור אלא מדרבנן. ובשעת הדוחק אפשר לסמוך על שיטתם, כפי שכתב ערוך השולחן בסעיפים יא ויב. וכן כתב הרב עובדיה יוסף ביביע אומר (חלק ז סימן ה אות ב). וכך כתב גם כף החיים באות נג. אמנם נראה שדעת המחבר להחמיר בזה, כי בסעיף ו הביא שהמעושן והמבשל בחמי טבריה אינם בישול מן התורה, ולא כלל עמם טיגון וצליה.

סעיף ג

^דאינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה פְּחֵלֵב בהמה טהורה (ו), אבל בשר טהורה פְּחֵלֵב טמאה, או בשר טמאה פְּחֵלֵב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה (ז). ^הובשר חיה ועוף, אפילו פְּחֵלֵב טהורה, מותר בבישול, ובהנאה; ואף באכילה אינו אסור, אלא מדרבנן (ח). ^ואבל דגים וחגבים, אין בהם איסור, אפילו מדרבנן (ט) הגה: ונהגו לעשות חֶלֶב מְשֻׁקָּדִים ומניחים בה בשר עוף, הואיל ואינו רק י"שם במשנה. י"שם וכרבי עקיבא, הרא"ש בשם הרי"ף והרמב"ם בפרק ט מהלכות מאכלות אסורות ה"ג וה"ד (וכן דעת בה"ג וטור ורש"י בחומש וברטנורה וגאונים ורמב"ן ורשב"א ור"ן ורבינו ירוחם וצדה לדרך וכל בו והרא"ה וספר יראים סימן קמח והג"א מא"ז וכן נראה דעת סמ"ג וסמ"ק). ^זכאוקימתא דרב אשי שם דף קד ע"א.

שולחן ערוך כפשוטו

הדבר כן, כי התורה דיברה בהווה. כלומר, במציאות השכיחה. והמילה 'גדי' מתייחסת לכל סוגי בשר הבהמות הכשרות, והחלב הוא של כל סוגי הבהמות הכשרות.

(ו) בהמה טהורה – הכוונה לבהמות המותרות באכילה.

(ז) מותרים בבישול ובהנאה – ולא באכילה. כי זו בהמה טמאה, האסורה באכילה מן התורה.

(ח) ואף באכילה אינו אסור, אלא מדרבנן – בשר עוף וחיה נאסרו באכילה מדרבנן, בגלל שבשרם דומה לבשר בהמה.

(ט) אפילו מדרבנן – ומותר לבשלם בחלב ולאוכלם.

בעניין אכילת דגים בחלב, כתב בבית יוסף שיש להימנע מזה, בגלל סכנה. כמו שנמנעים מאכילת דגים עם בשר (ראה יורה דעה סימן קטז סעיפים ב-ג). אמנם למעשה אין לחשוש לזה, מאחר שהמחבר לא אסר זאת בשולחן ערוך, אלא להיפך, מפורש שמותר (סימן צה סעיף א) "דְּגִים שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ בְּקִדְרָה שֶׁל בֶּשָׂר... מִתֵּר לְאֹכְלָם בְּכוֹתָח". הרי שמותר לערב דג עם כותח, שהוא מאכל חלבי. וכיון שאין בזה איסור, הקילו רבים, ונהגו לאכול דג עם גבינה או שאר מאכלי חלב, כי אין בזה חשש איסור. ובכל זאת, יש הנוהגים להימנע.

מדרבנן (י). אבל בשר בהמה, יש להניח אצל החלב שקדים, משום מראית

שולחן ערוך כפשוטו

(י) הואיל ואינו רק מדרבנן – צבע חלב השקדים הוא לבן, ודומה לחלב. אם כי ברור שאין בזה איסור, ומותר לערבו עם בשר עוף, ואין חוששים מפני מראית העין. כי גם אם יחשבו שהוא אוכל בשר עוף בחלב, אין בזה אלא איסור דרבנן³. כלומר, הרי כל הדין של מראית עין, הוא עצמו חומרה. כי אף שברור שאין לעשות משהו אסור אפילו מדרבנן, אבל דבר שבעצמו מותר, רק שיש חשש שיסברו שעושה איסור. סוף סוף כלל לא בטוח שיחשדו אותו בכך, ואולי ידונו לכך זכות. לכן החמירו חכמים רק כאשר החשש הוא, שיסברו שעובר על איסור תורה.

3. הש"ך (ס"ק ו) חולק על הרמ"א וסובר, שיש איסור מראית עין גם כשהחשד הוא על איסור דרבנן. וסמך יתדותיו על שתי הלכות.

הלכה אחת היא האיסור המובא בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שה סעיף יא) בהוצאת בהמה לרשות הרבים, בזוג שבצווארה. כי בזה נראה כמי שמביא בהמות לשוק, וגזרו בזה למרות שאיסור המסחר בשבת הוא רק דרבנן, ומזה מוכח לכאורה, כי גם באיסורי דרבנן חוששים למראית העין. אבל אני בעוניי סבור כי יש להבחין בין מעשה שבמהותו מותר לגמרי, כמו בשר בחלב שקדים, שכל האיסור הוא רק משום עין הטועים. למעשה עצמו שיש בו בעיה, כגון הוצאת הבהמות לרשות הרבים. שזהו מעשה המבטא זלזול בשבת, לכן דווקא בזה יש איסור משום הנראות.

ההלכה השניה היא תיקון הצינור בשבת. מובא בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שלו סעיף ט), צנור המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים ועשבים שסותמים ומעכבים קלוחו, ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית, ממעכן ברגלו בצנעה. דכיון דמתקן על ידי שנוי הוא, שאינו עושה אלא ברגליו, במקום פסידא לא גזרו רבנן.

גם מזה הוכיח הש"ך כשיטתו, כי אף שעושה בשינוי, ובזה איסור התיקון הוא דרבנן בלבד, בכל אופן צריך לתקן בצנעה, אף שהתירו אותו בשינוי בגלל הפסד. משמע, שחוששים לנראות גם בדרבנן.

אך יש להסביר דין זה באופן אחר, ולחלק את החילוק הנזכר. כי באמת, שונה בישול בחלב שקדים שכל מהותו מעשה היתר, ממיעוץ עשבים וקשים, שהוא במהותו איסור (אסור לתקן). לכן יש להצניע את המעשה, ולא לעשותו לעין כל, כי עצם המעיכה היא דבר אסור. ועיין בערוך השולחן תירוצים נוספים על קושיית הש"ך. ועיין גם בספרי, בעקבות המחבר (חלק א), מה שכתבתי בעניין זה.

העין (יא), כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו לענין דם (יב).

סעיף ד

אסור לבשל בחלב אשה (יג), מפני מראית העין. ואם נפל לתוך התבשיל, בטל, ואין צריך שיעור (יד). הגה: ונראה לפי זה, דכל שכן דאסור לבשל לכתחלה בחלב טמאה, או בשר טמא בחלב טהור (טו) ודוקא 'הרשב"א בתשובה (חלק ג סימן רנז).

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) משום מראית העין – הסיבה להטלת השקדים היא, כדי שלא יחשדו אותו כעובר על איסור תורה.

(יב) כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו לענין דם – סעיף ט, שם מבואר כי דם של דגים מותר. אמנם אם קבצו בכלי אסור משום מראית עין, ובכל אופן, אם ניכר שזה דם דגים, כגון שיש בו קשקשים, מותר.

(יג) אסור לבשל בחלב אשה – חלב אשה אינו מוגדר חלב כלל וכלל, ואין כל איסור לבשלו עם בשר, מעיקר הדין. ובכל זאת, כיון שהוא נראה כחלב, אסרו חכמים לבשל בו בשר.

(יד) ואין צריך שיעור – בדרך כלל, איסור המתערב בתוך היתר אינו בטל אלא אם הוא פחות מ – $1/60$. אמנם חלב אשה, כיון שאין לו דין חלב כלל, וכל האיסור לבשלו הוא מראית העין. אבל אם הוא כבר התערב בתבשיל, אין כל איסור של מראית עין.

(טו) או בשר טמא בחלב טהור – כלומר מה שראינו בסעיף ג שמותר לבשל בחלב טמאה, אין זה אלא מעיקר הדין, או כשאין חשש למראית עין. אבל לאחר שראינו כי חכמים אסרו בישול בשר בחלב אשה, שאינו חלב כלל, כל שכן שייאסר בישול בשר בהמה בחלב טמאה⁴.

דעת המחבר אינה כן, שהרי בסעיף ג התיר בפירוש, לבשל בהמה טמאה,

4. לפי הרמ"א יש לאסור גם בישול בשר חיה, בחלב טהור. אבל בישול חיה בחלב טמאה, נראה שאין להחמיר אפילו לרמ"א, כמו שהתיר לבשל עוף בחלב טמאה.

בשר בהמה, אבל בעוף, דרבנן, אין לחוש (טז).

סעיף ה

(יז) ^הביצים הנמצאים בעופות, אם הם גמורות, ^טדהיינו שיש להם חלבון וחלמון, אף על פי שהיא מעורה בגידים (יח), הרי זו גמורה ומותר לאכלה בחלב (יט). אבל אם אין לה אלא חלמון, אסור ^נברייטא ביצה דף ז, א וכתנא קמא. ^טהרשב"א בתורת הבית. וכן כתב רבינו ירוחם בנתיב י"ד, ושאר פוסקים.

שולחן ערוך כפשוטו

בחלב טהורה. או בשר טהורה, בחלב טמאה⁵.

(טז) **אבל בעוף, דרבנן, אין לחוש** – לא גזרו רבנן איסור על בישול עוף, בחלב טמאה, כי גם העוף אינו בשר וגם החלב אינו חלב ששייך בו איסור בשר בחלב מן התורה.

(יז) **הקדמה לסעיף** – הביצה טרם יציאתה עוברת הליך התפתחותי, בתוך התרנגולת. בשלב הראשוני, זו רק ביצית, המחוברת לגוף התרנגולת. בשלב הבא, החלמון נוצר בתוכה. בשלב אחר כך, נוסף החלבון. לאחר מכן, נוספת הקליפה. ובסיום, הביצה מתנתקת מן הגוף, ומוכנה לצאת. סעיף זה דן מה הוא השלב בו נגדיר את הביצה כמהות נפרדת מן התרנגולת, שאין לה דין "בשר". שאלה זו רלוונטית כאשר ימצאו ביצים במעי התרנגולת, לאחר השחיטה.

(יח) **אף על פי שהיא מעורה בגידים** – כלומר, שעדיין מחוברת לגוף התרנגולת.

(יט) **ומותר לאכלה בחלב** – וקל וחומר שהיא מותרת, אחר היווצרות קליפה.

5. ולא חשש במקרים הנ"ל, למראית עין. זאת משום, שאחד הטעמים של איסור מראית עין הוא, שמא יבואו אנשים לחשוב, שדברי איסור הותרו. על כן אסרו בישול בשר בחלב אשה, כי יחשבו שהותר בישול בשר, בחלב רגיל. אבל בישול בשר טמאה בחלב, אין לחשוש לדבר. כי הבשר אסור באכילה, ואף אחד לא יתבלבל בין בשר בהמה טמאה, לבשר בהמה כשרה. או בין חלב בהמה טמאה, לחלב בהמה כשרה.

לבשלם בחלב (כ). 'אבל אם אכלם בפני עצמם, מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב (כא).
'ארחות חיים בשם ה"ר יהונתן.

סעיף ו

^אהמעושן (כב) ^בוהמבושל בחמי טבריא (נג), אין לוקין עליו (נד).
^אטור בשם הרמב"ם שם, והוא בעיא בירושלמי דנדרים ולא איפשטא. ^בשוה למעושן, דהא אין חייבין עליו בשבת.

שולחן ערוך כפשוטו

(כ) **אסור לבשלם בחלב** – כי הביצה עדיין נחשבת "בשר".
(כא) **מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב** – כי חכמים שהחמירו על העוף לאוסרו כבשר, ולהמתין אחריו לפני אכילת חלב (כפי שגלמד בסימן הבא), לא גזרו על הביצים, אף אם אינן גמורות.⁶
(כב) **המעושן** – עירבו בשר וחלב בצונן, ותלו תערובת זו מעל מקום האש, והעשן העולה, מבשל אותם.
(כג) **והמבושל בחמי טבריא** – מעיינות מים חמים, הנובעים מבטן האדמה. כאן מדובר במי שעירב בשר וחלב כשהם צוננים, והכניס אותם לחמי טבריה.
(כד) **אין לוקין עליו** – כלומר אין בזה איסור תורה, משום שאין בישול מן התורה אלא במתבשל באש. אבל יש בזה איסור דרבנן.⁷ ואפילו אם לא חיממו אותם, אסור לאוכלם ביחד.

6. ולגבי מליחה כתב הרמ"א (סימן עה סעיף א) בַּיָּצִים הַנִּמְצָאִים בְּעוֹפּוֹת לְאַחַר שְׁחִיטָה, אִם לֹא נִגְמַר הַחֲלָבוֹן שֶׁלָּהֶם, רַק הַחֲלָמוֹן לְבַד, צָרִיכִים מְלִיחָה כְּשֶׁאֵר בָּשָׂר, וּמִתֵּר לְמַלְחוֹ עִם בָּשָׂר (בית יוסף סימן פז). וְאִם נִגְמַר אֵף הַחֲלָבוֹן, אֲפִלּוּ הַקְּלָפָה קִשָּׁה עָלָיו כְּמוֹ שֶׁהִיא נִמְכָּרֶת בְּשׁוֹק, נוֹהֲגִין לְמַלְחָה, אֲךָ יִזְהָר שֶׁלֹּא לְמַלְחָה עִם בָּשָׂר. כְּלוּמָר, הַבִּיצָה צָרִיכָה מְלִיחָה כִּאִילוּ הִיתָה בָּשָׂר מִמֶּשֶׁ, כְּשֶׁנִּגְמַר רַק הַחֲלָמוֹן. אֲךָ כְּשֶׁנִּגְמַרָה כָּל הַבִּיצָה, נִהְיָ לְמוֹלַחָה, אֲךָ לֹא עִם הַבָּשָׂר.

7. יש ספק, אם בישול בעישון או בחמי טבריה נקרא בישול מן התורה. ולדעת המחבר, מה שמחמירים בספק מן התורה, זו תקנה דרבנן.

^ייִּזְכֹּר הַמִּבְשֵׁל בֶּשֶׂר בְּמֵי חֹלֶב (כח), או בַּחֲלֵב ^ימֵתָה (כו), או בַּחֲלֵב ^יזָכָר (כז), או שְׂבִישֵׁל ^ידָם בַּחֲלֵב, פֶּטוּר (כח), וְאֵין לֹקֵין עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בֶּשֶׂר בַּחֲלֵב (כט). הגה: וְחֵלֶב זָכָר לֹא מִקְרֵי חֹלֶב כָּלֵל (ל). ואם נפל לתוך קדירה של בשר, אינו אוסר (לא). אבל חלב מתה, ומי חלב, אוסרים ^יבְרִייתָא חוּלִין דָּף קִיד, א. ^ידִּלָּא כְּשִׁמוּאֵל, וכמאן דאמר שם דאין איסור חל איסור. ^יבְּמִימְרָא דְּשִׁמוּאֵל שֵׁם. ^ישֵׁם וּבְבְרִיתָא שֵׁם.

שולחן ערוך כפשוטו

(כח) במי חלב – שאריות הנוזלים הנותרים אחר הפיכת החלב לגבינה. נוזל זה אינו קרוי חלב מן התורה, והמבשל בו בשר, אינו עובר על איסור תורה.

(כו) או בחלב מתה – הוצא חלב מן הבהמה לאחר מותה, אינו בכלל האיסור, כי התורה כתבה "בחלב אמו", משמע רק בעודה ראויה להיות אם.

(כז) בַּחֲלֵב זָכָר – קורה לפעמים, שיוצא נוזל כעין חלב, גם מגופם של זכרי בהמות. המבשל בשר בנוזל כזה, אינו חייב מן התורה על בישולו, כי אין זה "חלב אמו". אבל מדרבנן הדבר אסור, כי הנוזל דומה לחלב.

(כח) שְׂבִישֵׁל דָּם בַּחֲלֵב, פֶּטוּר – משני איסורים. הן איסור בשר בחלב, כי דם של בהמה, אינו נחשב בשר. והן איסור אכילת דם, כי דם שהתבשל, פטור. כפי שמשמע בדברי המחבר בהלכות מליחה⁸.

(כט) וְאֵין לֹקֵין עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בֶּשֶׂר בַּחֲלֵב – בכל אלה, אף שאין איסור תורה, יש איסור דרבנן.

(ל) וְחֵלֶב זָכָר לֹא מִקְרֵי חֹלֶב כָּלֵל – הרמ"א חולק על המחבר וסבור כי אין לחלב זכר דין חלב, וכלל לא גזרו עליו חכמים.

(לא) אינו אוסר – אפילו מדרבנן, כי אינו חלב כלל.

8. כאן בבית יוסף מביא מחלוקת אם דם שבישלו אסור מן התורה או מדרבנן ומשמע בסימן סט סעיף י שמסקנתו להקל שהמעין בבית יוסף יראה שטעם הסמיכה בגוי בדין שם הוא משום שדם שבישלו אינו אסור אלא מדרבנן וכך כתב הבית יוסף שם בסעיף יט שדם שמלחו אינו אלא מדרבנן וכך דעתם של רוב הראשונים.

המאכל כמו חלב עצמה (לב). ואפילו בבישול, יש לאסור לכתחלה (לג) (כן משמע בארוך כלל ל"א). יש אומרים דאסור לחתות האש תחת קדירה של עובד כוכבים, לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר (לד), וְהִמְחֵתָה תחת קדירה שלהם, בא לידי בישול בשר בחלב (לה) (הגהת מרדכי פ' הצלמים). עוד כתבו דאין לערב מים (לו) שהדיחו בהם כלי בשר, עם מים שהדיחו בהם כלי חלב (לז), וליתן לפני בהמה, דאסורים בהנאה (לח) (מהרי"ו). עוד כתבו דהכלי שעושין בו מים לחפיפת הראש (לט), אין לשמש בו, דעושין אותה מאפר

שולחן ערוך כפשוטו

(לב) אוסרים המאכל כמו חלב עצמה – ואף על פי שאיסורם מדרבנן, אין הבדל בתערובות. אלא כל זמן שהתערב איסור יותר מ $1/60$, התערובת אסורה. ונרחיב בדבר, בעזרת השם, להלן בהלכות תערובות.

(לג) ואפילו בבישול, יש לאסור לכתחלה – בשונה מדין בישול עוף בחלב, שחכמים לא אסרו אלא את אכילתו, ולא את בישולו. בחלב מתה ומי חלב, החמירו יותר, ואסרו גם בישול. כי מקור הנוזלים הוא מחלב בהמה, לכן החמירו בזה חומרה יתירה. המחבר גם סבור כן, שהרי אסר את הבישול.

(לד) מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר – לפיכך, הקדירה בלועה גם מבשר וגם מחלב.

(לה) בא לידי בישול בשר בחלב – הבלועים בדופני הסיר. הכלים של זמנם, לא היו כמו של ימינו, כי שלנו אינם ממש בולעים. על כן היה החותה באש תחת הקדירה, עובר איסור 'בישול בשר בחלב'. אמנם אין זה איסור תורה, כי אין כאן חלב או בשר ממשיים רק בלועים, ואין זו דרך בישול שאסרה התורה.

(לו) דאין לערב מים – רותחים.

(לז) שהדיחו בהם כלי חלב – ואפשר להניח שיש במים האלה שאריות בשר ושאריות חלב.

(לח) דאסורים בהנאה – כי כפי שראינו, בשר בחלב אסור גם בהנאה. ושימת המים לפני הבהמות היא הנאה, כי הבהמות שלו ניזונים ממים שנתבשלו בהם גם בשר וגם חלב.

(לט) שעושין בו מים לחפיפת הראש – מציאות שכלל לא מוכרת לנו. בזמנם

שעל הכירה ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב (מ) (מהרי"ל). ולכן יש לאסור גם כן להשתמש מן הקדירות של התנורים שבבית החורף (מא), משום דְּנִתְּזִים עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדרות שמבשלים בתנורים (מהרי"ו). ובדיעבד אין לחוש בכל זה. ואף לכתחלה אין בזה אלא חומרות בעלמא, והמיקל לא הפסיד (מב).

שולחן ערוך כפשוטו

הכינו שמפו, מאפר כירה. אפר זה היו בו חלב ובשר, וכדי להכין שמפו, עירבוהו עם סממנים אחרים בתוך הכלי. נמצא שכלי זה בלועים בו, בשר וחלב, ויש לנהוג בו ככלי טרף, ולא לבשל בו. אמנם זו חומרה, ולא מעיקר הדין. כי מדובר באפר שאכן יש בו בשר וחלב, שהרי מבשלים על כירה זו לפעמים בשר ולפעמים חלב. עם זאת ברור גם שטעם הבשר והחלב נפגם ואינו אלא בשר וחלב שרוף (אבל אם היה זה בשר וחלב ממש, היה אסור לבשלו אפילו להכנת שמפו).

מה שלא אסרו "שמפו" זה בהנאה, אף שמעורבים באפר הזה בשר וחלב, זהו משום, שמעורבים בו חומרים אחרים. נמצא כי אם היו אוסרים את ה"שמפו", היתה זו חומרה על חומרה. חומרה ראשונה שמחשיבים את האפר הזה כתערובת בשר וחלב. וחומרה שניה, כי סוף סוף, ההנאה היא מן הסממנים והחומרים שהוספו לאפר, והם אינם תערובת בשר בחלב.

(מ) להתערב שם בשר וחלב – זה דבר לא מציאותי היום כלל.

(מא) הקדירות של התנורים שבבית החורף – תנור בית החורף הוא תנור שהונחו בו קדירות מים, כדי להוציאם בעודם רותחים מן התנור, ולחמם את הבית. באותו תנור, בישלו לסירוגין גם בשר, וגם מאכלים חלביים. וכיון שהקדירות, המשמשות לחימום הבית, שהו בתנור גם בעת בישול הבשר, וגם בעת בישול החלב, יש חשש שניתז על הכלי גם מהתבשיל הבשרי, וגם מהתבשיל החלבי. אמנם אין זו אלא חומרה בעלמא, וחשש רחוק.

(מב) והמיקל לא הפסיד – כפי שהסברנו, כי בכל מקרה, אין כאן איסור מן הדין. לכן רשאי כל אחד שלא להתחשב בחומרות אלה.

סעיף ז

י"המבשל שליל בחלב, חייב (מג). וכן האוכלו (מד). אבל המבשל שלילא (מה), י"או עור וגידים ועצמות ועקרי קרננים וטלפים הרפים (מו), פטור (מז). וכן האוכלם, פטור (מח).

י"שם במימרא דשמואל. י"שם בברייתא.

סעיף ח

י"יש מי שאומר דנסיובי דחלבא (מט) (פירוש, חלב המתמזה מקפאון הגבינה), אינם בכלל מי חלב, ואסור מן התורה. אלא מי חלב היינו אחר י"טור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו.

שולחן ערוך כפשוטו

(מג) שליל בחלב, חייב – השליל הוא עובר הנמצא במעי הבהמה, אחר שנשחטה, ודינו בשר לכל עניין.

(מד) וכן האוכלו – חייב, אם השליל התבשל בחלב.

(מה) המבשל שלילא – השק העוטף את העובר, אין לו דין בשר, אלא נחשב לכלוך.

(מו) ועקרי קרננים וטלפים הרפים – כל אלה אינם בשר, ובישולם בחלב אינו אסור מן התורה. זה נלמד מן הפסוק "ומבשרם לא תאכלו" ודרשו חכמים שדווקא הבשר אסור, אך לא העצמות ולא העור ולא הגידים ולא הקרניים ולא הטלפיים.

(מז) פטור – כלומר אין כאן איסור תורה, אבל יש איסור דרבנן בבישולם. כי מפאת היותם רכים, הם דומים לבשר.

(מח) וכן האוכלם, פטור – אבל אסור לאוכלם מדרבנן, כי נראה כאוכל בשר בחלב.

(מט) דנסיובי דחלבא – ראינו למעלה שמי חלב אינם נחשבים חלב. והסברנו שם, כי מי חלב הם המשקה הנשאר אחר הפיכת החלב לגבינה. כאן מביא המחבר, דעה החולקת על קביעה זו.

שעושים הגבינות מבשרים הנסויבי (נ), והאוכל צף מלמעלה, ולא נשאר בו אלא מים בעלמא. זהו הנקרא מי חלב (נא).

סעיף ט

חלב הנמצא (*) בקיבה, אינו חלב, ומותר לבשל בו בשר אפילו בַּצֵּלֹל שְׁבֵה (נב) (טור בשם רי"ף ורמב"ם). ויש מי שאוסר (נג) (תוס' ורא"ש ור"ת ורשב"א ור"ן), (וכן נוהגין (נד)).
(*) ציינתי בסימן פא סעיף ו.

שולחן ערוך כפשוטו

(ג) **הנסויבי** – המשקה הנותר אחר הפיכת החלב לגבינה, דינו חלב, לדעה זו. אבל אחר שיבושל הנוזל, כל מה שיישאר ממנו, אחר סילוק השאריות, הוא המוגדר מי חלב, שאינו נידון כחלב.
(נא) **זהו הנקרא מי חלב** – ונוהגים להחמיר כדעה זו.
(נב) **אפילו בַּצֵּלֹל שְׁבֵה** – בהמה שינקה חלב, ולאחר ששחטו אותה, מצאו חלב בקיבתה. אין לו דין חלב, ואין איסור לבשלו עם בשר. כי החלב עבר שינוי במערכת העיכול של הבהמה, ועוֹבֵד בחומצות הקיבה.
(נג) **ויש מי שאוסר** – אם הוא צלול. מעיקר הדין, הלכה כדעה ראשונה. אבל נוהגים להחמיר, כדעה זו.
(נד) **וכן נוהגין** – להחשיב את המשקה הצלול שבתוך הקיבה, כחלב. למעשה, גם הספרדים חוששים, לכתחילה, לדעה זו.

סעיף י

(נה) חלב הנמצא בקיבה (נו) (לכתחלה אין להניחו בקיבה עד שיצטנן החלב בתוך הקיבה (נז) (ארוך כלל י"ח בשם רבי שמחה והגהת אשירי), אבל בדיעבד אין לחוש (נח) עד) שנמלח בקיבתה (נט), או שעמד בו יום אחד (ס).
 טור. וכתב רבינו ירוחם דאפילו לשיטת הרי"ף והגאונים שאף על פי שהוא פרש בעלמא, מכל מקום כבר לקחה טעם בשר, וכשמעמיד, הוה ליה בשר בחלב.

שולחן ערוך כפשוטו

(נה) הקדמה לסעיף – אחת הדרכים להפוך חלב לגבינה, היא "להעמיד". כלומר, למזוג אל תוכו נוזל חומצתי, המופק מקיבת בהמה, שנשחטה או התנבלה (נקרא גם "אנזים הגִבְנָה"). החומצתיות הגבוהה של הנוזל, הופך את החלב לגבינה. דרך נוספת היא, הנחת החלב בעור הקיבה, שחומציותו גבוהה במיוחד, והופכת את החלב לגבינה. השימוש ב"חלב" הנמצא בקיבה מותר, לצורך הפיכת חלב לגבינה. כי הנוזלים הנמצאים בקיבה, אינם בשר או נבילה, אלא "לכלוך וטינופת בעלמא". אבל אסור להשתמש בעור הקיבה, כדי להפוך חלב לגבינה, כי הוא יחדיר טעם בשרי לחלב.

(נו) הנמצא בקיבה – הכוונה לנוזלים המצויים בתוך הקיבה.

(נז) עד שיצטנן החלב בתוך הקיבה – אם רוצים להשתמש בנוזלים אלה, צריך להוציאם כמה שיותר מהר מן הקיבה, בתוכה הם כנוסים, כדי שלא יקבלו טעם של בשר מן הקיבה.

(נח) אבל בדיעבד אין לחוש – כי נוזלים שלא שהו בקיבה 24 שעות, או לא נמלחו עם הקיבה, לא בלעו בשר ועל כן אינם נידונים כבשר.

(נט) עד שנמלח בקיבתה – המליחה פועלת כמו בישול. ואם מלחו קיבה יחד עם הנוזלים שבה, הרי זה כאילו בישלום יחד, והנוזלים קיבלו טעם בשר מן הקיבה. על כן אין להכניסם לחלב, כדי להעמיד גבינה.

(ס) או שעמד בו יום אחד – הנוזל שהה בקיבה עשרים וארבע שעות, וקיבל טעם מהקיבה עצמה, לכן הוא בשרי.

(ואז) אסור להעמיד בו (סא). הגה: ואם העמיד בו, אם הוא הצלול (סב) אוסר כל הגבינות עד שיהא שישים בחלב שהעמיד, נגד הקיבה (סג) האסורה (סד). ואם היה שישים בחלב, הכל מותר (סה). ואם היה הקיבה קרושה, אינה אוסרת כלום, אפילו לא היה שישים בחלב נגד הקיבה (סו) (לדעת ר"ת). ואם היה הקיבה צלול מתחלה, ונקרש, יש לו דין צלול (סז) (בית יוסף בשם רשב"א ובשם הפוסקים). ויש מקילין בזה (סח) (ש"ד בבית יוסף בשם המרדכי), ובמקום הפסד יש להקל. עור הקיבה, לפעמים מולחים אותו ומייבשין אותו, ונעשה כעץ,

שולחן ערוך כפשוטו

(סא) ואז אסור להעמיד בו – נוזל כזה, שבלע מן העור שבקיבה, דינו בשר לכל דבר.

(סב) אם הוא הצלול – אז הוא עצמו בשר מעורב בחלב, שהוא דבר אסור.

(סג) נגד הקיבה – הקיבה הוא המשקה הצלול, שנמצא בתוך הקיבה.

(סד) האסורה – כלומר אם נוזל הקיבה החומצתי, יותר מ $1/60$ מהחלב אליו הוכנס, אז הגבינה שתתגבן מכוחו, תיאסר. זו דעת הרמ"א, אבל לדעת המחבר, הגבינה כשרה בדיעבד. כי הנוזל החומצתי, מאבד ומפיג את טעם הבשר שהתקבל בתוכו.

(סה) הכל מותר – כי פחות מ $1/60$, אינו נותן טעם של בשר לחלב⁹.

(סו) נגד הקיבה – אם נוזלי הקיבה נקרשו, דינם לכל הדעות הוא כלכלוך וטינופת. וגם טעם הבשר שייקלט בנוזל חומצתי זה, ייפהך מיד לכללך, בגלל רמת החמיצות הגבוהה, של נוזל זה. הלכך אינו אלא כמו חומר כימי, שבכוחו להעמיד חלב, וליצור ממנו גבינה.

(סז) יש לו דין צלול – כי האיסור שהיה בו, לא נעלם.

(סח) ויש מקילין בזה – ודנים אותו כקרוש. על כן גם אם נמלח עם בשר, לא הפך להיות בשרי, כי טעם הבשר בטל, בגלל החמיצות הגבוהה.

9. ואף שהכלל ההלכתי הוא "דבר המעמיד, איסורו במשהו" (כפי שמיד נלמד בסעיף יא), כאן המעמיד הוא המשקה הצלול, שמוגדר פרש וטינופת, ולא איסור. וכל האיסור שהתערב, הוא רק טעם בשר הבלוע בנוזל. ואיסור זה, אינו מעמיד, על כן הוא בטל ב – 60.

וממלאים אותו חלב (סט), מותר; דמאחר שנתייבש הוי כעץ בעלמא, ואין בו לחלוחית בשר (ע) (ב"י בשם שבולי לקט).

סעיף יא

(עא) ^{כא}אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה (עב), יש בה טעם בשר, אסורה (עג). ואם לאו, מותרת (עד). ^{כב}אבל המעמיד בעור

^{כא}משנה חולין דף קטז, א (ר"י ו' מיגש ורבינו ירוחם ומרדכי). ^{כב}הרשב"א והר"ן שם בפרק ב דעבודת כוכבים וכתב שם משום דמאחר שהוא בעצמו אסור, כיון דאוקמי מוקים לא בטיל, אבל עור קיבת כשירה, מאחר שהוא מותר בפני עצמו, ולית בית איסורא, אלא משום חיבורו עם החלב כל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא כל אחד בפני עצמו קאי.

שולחן ערוך כפשוטו

(סט) וממלאים אותו חלב – כדי שייקשר, וייהפך לגבינה.

(ע) ואין בו לחלוחית בשר – כלל גדול הוא, שכל בעלי חיים האסורים באכילה, אין זה אלא הבשר שנאסר. אבל העצמות הגידים והעור, אינם אסורים. אמנם למעשה, אי אפשר להבחין בין עור, לבשר הדבוק בו. לכן נחשב עור הקיבה, כבשר. אבל אחרי שהתייבש, אין כאן אלא עור לבד. לפיכך אין כאן איסור של בשר, אבל חמיצותו של עור הקיבה, מאפשרת להכניס לתוכו חלב, ולהופכו לגבינה.

(עא) הקדמה לסעיף – גם בעור הקיבה יש חומציות, ובכוחו להפוך את החלב לגבינה.

(עב) בעור קיבת כשרה – עור זה רך ונחשב כבשר, ואם לא טועמים טעם בשר בגבינה, היא מותרת. ומה שכתבנו להתיר אם אין טעם בשר, זו דעת המחבר. אבל לרמ"א, רק ביטול האיסור בשישים יתיר את הגבינה, כי לא סומכים על הטעימה.

(עג) טעם בשר, אסורה – אם העור העניק טעם לגבינה, יש כאן בשר בחלב, והתערובת אסורה. וכיון שלא התערבו בדרך בישול, זה איסור דרבנן.

(עד) ואם לאו, מותרת – ככל בשר שהתערב עם החלב, שאם הוא פחות מ 1/60, אי אפשר לחוש בטעמו, ואינו אוסר.

קיבת נבלה (עה), וטריפה, ובהמה טמאה, אוסר בכל שהוא (עו).
הגה: משום דדבר האסור בעצמו, ומעמיד, אפילו באלף לא בטיל **(עז)** (כן כתב
ב"י לדעת הרשב"א והר"ן). ודווקא שלא היה שם מעמיד אחר, רק האסור, אבל אם
היה שם גם כן מעמיד היתר **(עח)**, הוי זה וזה גורם ^(*), ומותר אם איכא
שישים נגד האסור **(עט)** (ממשמעות המרדכי).

^(*) והוא, שלא היה בכח האיסור לבדו להעמיד, הרב טורי זהב. וכן מצאתי בדברי
הרמב"ם, בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות וכתנא קמא דמשנה ט פרק ב דערלה.

שולחן ערוך כפשוטו

(עה) המעמיד בעור קיבת נבלה – עור קיבה של נבילה, הוא איסור בפני עצמו.
(עו) אוסר בכל שהוא – כי יש לנו כלל, שדבר המעמיד אוסר. כלומר, אם הפך
החלב לגבינה בזכות דבר האסור באכילה, יש חשיבות רבה לאיסור זה, כי
בגללו נהפך החלב לגבינה. ומפאת חשיבותו, הוא אוסר אפילו בכמות קטנה.
אבל אם הועמד בקיבת כשרה, אין איסור במשהו, כי קיבת כשרה אינה
אסורה, רק טעם הבשר שבה, הוא האיסור.

(עז) אפילו באלף לא בטיל – זה הסבר דברי המחבר.

(עח) מעמיד היתר – מדובר שהמעמיד האסור, יש בכוחו לבד להפוך את
החלב לגבינה.

(עט) אם איכא שישים נגד האסור – כלומר אם נמזגו אל החלב גם נוזלי
קיבת נבלה, וגם נוזלי קיבת כשרה, ולא נכנס טעם בשר אל החלב, הגבינה
מותרת. כי החלב לא הפך לגבינה רק מכח האיסור, נמצא כי אין לו חשיבות
רבה כל כך, ואינו אוסר במשהו¹⁰.

10. יש פוסקים שחולקים על הרמ"א וסוברים, שדווקא אם אין באיסור לבד יכולת להחמיץ, או
לגבן, רק אז הוא אינו חשוב. אבל אם רב כוחו להחמיץ או לגבן לבד, הוא אוסר, גם אם יתערב
עמו מעמיד אחר של היתר. והראייה שהביאו לשיטתם היא מדין "זה וזה גורם", בהלכות חמץ.
אמנם נראה כי יש לחלק בין חמץ לגבינה, כי בדין הגבינה, לא זו בלבד שכל דין מעמיד הוא
חומרא של חכמים, גם האיסור של בשר בחלב במעמיד אסור, הוא דרבנן, כי רק דרך בישול אסרה
תורה.

סימן פ"ח

שלא להעלות בשר על השלחן כשאוכלין גבינה, ובו ב' סעיפים.

מן התורה, האיסור לערב בשר בחלב יחד, הוא דווקא בבישול. אמנם חכמים אסרו כל תערובת של בשר בחלב. ומפאת להיטותם של בני אדם אחר מאכלים, גזרו שלא לאכול בשולחן שמונחים בו גם בשר וגם גבינה. פרטי דין זה מוסברים בסימן זה.

סעיף א

^אאפילו בשר חיה ועוף (א), אסור להעלותו על שלחן שאוכל עליו גבינה, שלא יבא לאכלם יחד (ב). אבל בשלחן שסוּדָר עליו התבשיל, מותר ליתן זה בצד זה (ג).

^אמשנה חולין דף קד, ב וכבית הלל.

סעיף ב

^בהא דאסור להעלותו על השלחן, דווקא בשני בני אדם המכירים ^במשנה שם דף קז, ב וכדמפרש שמואל ובבביתא שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) בשר חיה ועוף – שאיסור אכילתם בחלב הוא דרבנן.
 (ב) שלא יבא לאכלם יחד – זו אמנם גזירה לגזירה, שהרי מה שהחשבנו את בשר עוף וחיה כבשר בהמה לכל דיניו, הוא גזירת חכמים¹.
 (ג) מותר ליתן זה בצד זה – דווקא בזמן האכילה נתקן האיסור, מפאת החשש שיטעמו גם מן המאכל השני, מבלי משים.

1. וכבר מצינו פעמים בהם גזרו חכמים גזירה לגזירה, וכמו שהוסיפו וגזרו כאן על בשר עוף וחיה, לנהוג בו כבשר בהמה לכל דיניו, כך הוסיפו וגזרו ביום טוב שני של גלויות, שכל מה שאסור מדרבנן ביום הראשון, יהא אסור גם ביום שני (מלבד כמה יוצאים מן הכלל).

זה את זה (ד), אפילו הם מקפידים זה על זה (ה); אבל אכסנאים, שאין מכירין זה את זה, מותר (ו). 'ואפילו המכירים, אם עשו שום היכר, כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו, או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להיכר (ז), מותר. הגה: ודוקא שאין אוכלין מן הפת המונח ביניהם להיכר (ח), אבל אם אוכלין ממנו, לא הוי היכר, דבלאו הכי הפת שאוכלין ממנו מונח על השלחן (ארוך והגהות אשיר"י). אבל אם נתנו ביניהם כלי ששותין ממנו, ובלאו הכי אין דרכו להיות על השלחן, הוי היכר אף על פי ששותין מן הכלי (ט) (ב"י בא"ח סימן קע"ג). וכל י"שם בברייתא וכפירוש התוספות שם.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ד) המכירים זה את זה** – כי היותם חברים ומכירים, מעוררת חשש שהאחד יבוא לאכול, מן המאכל המונח בפני חברו.
- (ה) מקפידים זה על זה** – מפאת הקפדת האחד על השני, סר החשש שמא יאכל האחד, מן המונח לפני חברו, אבל חכמים לא חילקו. כי אין דרך לתאר איזו דרגה של הקפדה, תסיר חשש זה. וכך הם תמיד גזירות חכמים, שלא להיטפל לכל מקרה ספציפי, אלא לתת כלל פשוט. לכן כאן אמרו "מכירים, אסורים".
- הלכה זו חשובה מאד ונוגעת למעשה, כאשר יוצאים אנשים לטיול, ואוכלים על שולחן מוסדר בפארקים, על ידי הרשויות. בשולחן כזה, מותר להם לאכול את הבשרים שהביאו, גם אם אנשים זרים יאכלו עליו מאכלים חלביים.
- (ו) שאין מכירין זה את זה, מותר** – כי אין חשש שהאחד יאכל ממאכל חברו.
- (ז) ונותנים ביניהם פת להיכר** – כלומר לחם שלא מתכננים לאכול ממנו. נוכחותו הלחם בינם, תזכיר להם שהאחד אוכל בשרי, והאחר חלבי.
- (ח) להיכר** – כוונתו להסביר את דברי מרן המחבר, שכתב ש"הונח להיכר", כלומר להיכר, ולא לאכילה.
- (ט) אף על פי ששותין מן הכלי** – כלי זה הועיל כהיכר, משום שבזמנם לא היו רגילים להניח מים על השולחן. לכן הוא שימש כהיכר טוב מאד, גם אם שתו ממנו.

שכן אם נתנו שם מנורה, או שאר דברים שעל השלחן, דהוי היכר. ויהיו זהירים שלא לשתות מכלי אחד (י), משום שהמאכל נדבק בכלי (יא) (הג"ה אשיר"י ואו"ה). וכל שכן שלא יאכלו מפת אחת. וכן נוהגין ליחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו, כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח (יב).

שולחן ערוך כפשוטו

(י) **זהירים שלא לשתות מכלי אחד** – כלומר יזהרו שלא להשתמש באותו כוס, או באותו מזלג.

(יא) **שהמאכל נדבק בכלי** – ונותרו בו שאריות בשר. נמצא כי השותה חלב, ישתה גם קצת בשר.

(יב) **ונשארו שיורי מאכל במלח** – אם זה טובל חתיכת בשר במלח, וזה טובל בו חתיכת גבינה, השאריות יתערבו יחד. אבל מלחיות סגורות, בהן יוצא המלח מנקבים קטנים, אין מקום לאסור.

סימן פ"ט

שלא לאכול גבינה אחר בשר, ובו ד' סעיפים.

האיסור של בשר בחלב לִוְנָה בהרחבה גדולה. נזכיר, כי התורה לא אסרה בשר בחלב אלא בבישול. וחכמים הם שהרחיבו את האיסור לכל סוג חימום, גם ללא בישול. עוד הורחב האיסור, לכל סוג תערובת, אפילו צוננת. בסימן זה אנו לומדים על הרחבה נוספת והיא, האיסור לאכול מאכלים חלביים אחר אכילת בשר.

הרחבות אלה טעונות הסבר. הן לכאורה סותרות את הכלל "אין עושים גזירה לגזירה". כדי ליישב זאת, נראה לומר בשתי דרכים: א. בשר או חלב מותרים, כל אחד בפני עצמו. ולא חל עליהם איסור אלא, בהיותם מעורבים יחד. עובדה זו מגדילה ומרחיבה את החשש, שהאיסור לא יקום. ב. חכמים למדו מן התורה, שקיימת חומרה יתירה באיסור אכילת בשר בחלב, בניגוד לשאר איסורי אכילה, בהם אין איסור בישול וברובם הגדול אין אפילו איסור הנאה. והנה הסביר אמו"ר שחלק גדול מאיסורי דרבנן אינם תקנה של חכמים, אלא היו קיימים כבר מאז נתינת התורה בסיני, אלא שחומרתם פחותה. על דרך זו יש להסביר גם בנידון שלנו. התורה אכן לא רוצה שום תערובת בין בשר וחלב. ולכן אסרה את הבישול, כי אין לך תערובת גדולה מן הבישול, ולכן יוטל עונש מלקות דווקא על המבשל, ברם העולה מזה, כי כל תערובת אינה רצויה. על פי המתבאר, לא מדובר באיסורים שהתווספו אחד אחרי השני. אלא ביטוי של כלל אחד, והוא, כל תערובת של בשר וחלב אסורה. לכן גם תערובת צונן אסורה, וגם אכילה על שולחן אחד אסורה, בגלל החשש של התערובת בין בשר וחלב. וגם אכילת גבינה ושאר מאכל חלבי לאחר בשר אסורה, אם משום השמנונית של הבשר, הנותרת בפה. או מפאת הבשר הנתקע בין השיניים.

סעיף א

^אאכל בשר, אפילו של ^בחיה ועוף (א), לא יאכל גבינה ^גאחריו עד שישעה שש שעות. ואפילו אם שהה כשיעור, ^דאם יש בשר בין השניים, צריך להסירו (ב). ^הוהלועס לתינוק, צריך להמתין (ג). הגה: ואם מצא אחר כך בשר שבין השניים, ומסירו, צריך להדיח פיו קודם שיאכל גבינה (ד) (הר"ן פכ"ה). ויש אומרים דאין צריכין להמתין שש שעות, רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון (ה), מותר על ידי קנוח והדחה (ו) (תוס' ומרדכי פכ"ה ^אמימרא דרב חסדא חולין דף קה, א. ^בהרמב"ם בפרק ט מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א בתו"ה ובשם גדולי המחברים ושאר פוסקים. ^גשם בגמרא כמר עוקבא וכפירוש הרא"ש והרמב"ם שם. ^דכרב חסדא שם. ^הטור [בשם הרמב"ם].

שולחן ערוך כפשוטו

(א) של חיה ועוף – שאיסור אכילתם אינו אלא מדרבנן.

(ב) צריך להסירו – נוכחות שאריות בשר בין השניים, היא אחת הסיבות כאמור, מדוע אסרו חכמים אכילת גבינה לאחר בשר. אלא שבחלוק שש שעות, סביר מאד, שלא נותרה כל פיסת בשר בין השניים. על כן אין לגזור יותר.

למעשה, יש שאינם נוהגים שש שעות שלימות, אלא ממתינים חמש שעות שלימות, וקצת מן השישית. יש גם נוהגים חמש וחצי שעות, על פי הכלל שרוב השעה ככולה. ויש נוהגים שש שעות שלימות, כהבנה הפשוטה של המחבר.

(ג) והלועס לתינוק, צריך להמתין – מפאת החשש שנותרו פיסות בשר בין השניים.

(ד) להדיח פיו קודם שיאכל גבינה – אחר חלוק שש שעות, אין כל חשש להימצאות בשר בין השניים. אבל אם בפועל נותר בשר, צריך כמובן להסירו. (ה) ובירך ברכת המזון – ואם לא אכל לחם, ברכה אחרונה, כמוה כברכת המזון.

(ו) על ידי קנוח והדחה – המקור להמתנת שש שעות הוא מדברי הגמרא (חולין קה, א) שכתבה, שצריך להמתין מארוחה לארוחה. ובדרך כלל, פרק הזמן

והגהות אשר"י והג"ה מיימוני פ"ט דמ"א וראבי"ה). והמנהג הפשוט במדינות אלו, להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת, ואוכלין אחר כך גבינה (ז). מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר (ע"פ הארוך והגהות ש"ד), דאז הוי כסעודה אחרת, דמותר לאכול לדברי המקילין. אבל בלא ברכת המזון, לא מהני המתנת שעה (ח). ואין חילוק אם המתין השעה קודם ברכת המזון, או אחר כך (ד"ע ממהרא"י ולאפוקי או"ה). ואם מצא בשר בין שיניו, אחר השעה, צריך לנקרו ולהסירו (ד"ע ממשמעות הר"ן הנ"ל). ויש אומרים דאין לברך ברכת המזון על מנת לאכול גבינה (ט) (ארוך בשם מהר"ח), אבל אין נזהרין בזה. ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה, וכן נכון לעשות (י).

שולחן ערוך כפשוטו

שבין ארוחה לארוחה, הוא כשש שעות. אמנם יש ראשונים שהבינו, כי היות ולא כתבה הגמרא זמן מסוים, מה שחשוב הוא בעיקר שלא לאוכלם באותה ארוחה ממש. ודי אם יאכלום בארוחות נפרדות, אפילו אם השנייה סמוכה מאד לראשונה.

(ז) ואוכלין אחר כך גבינה – מנהג זה מבוסס על מה שהתבאר, אשר די בהפרדת החלב מן הבשר, שלא לאוכלם בארוחה אחת. ומסתבר, שלא יסעדו ארוחה נוספת, בטרם תחלוף שעה לפחות, מן הראשונה. דעה זו מבוססת על ההבנה של השיטה הקודמת, כאמור. ובקרב קהילות בני אשכנז, יש מנהג די נפוץ להמתין שלש שעות, והוא חומרה של שיטה זו.

(ח) לא מהני המתנת שעה – תרגום: לא תועיל המתנת שעה. משום הצורך בבידול ברור, בין הארוחות.

(ט) על מנת לאכול גבינה – כלומר הואיל ואכן מדובר באותה ארוחה, אלא שמערימים כאילו היתה זו ארוחה נפרדת, אין ראוי לעשות כן.

(י) וכן נכון לעשות – אף שהביא הרמ"א, את מנהגם של רבים, הנוהגים להמתין שעה אחת בלבד, כתב שהדבר הנכון הוא להמתין שש שעות. ולמעשה, אשכנזים רבים נוהגים להמתין שלוש שעות, ויש הנוהגים כמו הספרדים. ובשעת הצורך, כגון חולה שצריך לשתות או לאכול מאכל חלבי, אחר אכילת בשר, אפשר לסמוך על דעת הרמ"א, ולהמתין שעה.

סעיף ב

'אכל גבינה, מותר לאכול אחריו בשר, מיד (יא), 'ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם (יב). 'ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב (יג), צריך לרחצם (יד). 'וצריך לקנח פיו ולהדיחו (טו). 'והקינוח הוא שילעום פת ויקנח בו פיו יפה, 'וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקמחא ותרמרי וירקא, לפי שהם נדבקים בַּחֲנִיכִים (פירוש, מקום למעלה מבית הבליעה קרוב לשיניים) ואין מקנחים יפה. 'ואחר כך ידיח פיו במים או ביין (טז). במה דברים אמורים, בבשר בהמה וחיה. 'אבל אם בא לאכול בשר עוף, אחר גבינה, אינו צריך לא קינוח ולא נטילה (יז). הגה: ויש מחמירין אפילו 'כפשטא דר' יוחנן לר' אסי שם. 'כר' יצחק בריה דרב משרשיא שם דף קד, ב. 'שם בגמרא מדיוקא דתנא אגרא כו'. 'ברייטא דבית שמאי ובית הלל שם. 'מימרא דרבי זירא שם. 'מסקנת הגמרא שם. 'טור. 'שם בשם הרמב"ם מהא דתנא אגרא שם וכפי פירושו היינו דוקא גבינה ואחר כך עוף.

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) מיד – כי הגבינה לא נדבקת בשיניים, ולא מותרת שמנונית לזמן רב, כמו הבשר.

(יב) נדבק בהם – שמא יגעו ידיו בבשר, ונמצא אוכל בשר בחלב. ואם לא נגע בתבשיל החלבי בידיו, כגון שאכל עם כף, אין צורך ברחיצת ידים.

(יג) בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב – בזמנם לא היתה תאורה כבימינו.

(יד) צריך לרחצם – וכך בטוח שלא נשאר גבינה דבוקה בידיו.

(טו) לקנח פיו ולהדיחו – כדי להפליט את שאריות הגבינה.

(טז) במים או ביין – כלומר מלבד הקינוח שמפריד את הגבינה הדבוקה, צריך גם להדיח, כדי שיצאו שאריות הגבינה מן הפה.

(יז) לא קינוח ולא נטילה – כי החשש שיתערבו גבינה עם בשר העוף, הוא חשש רחוק. והיות והעוף בחלב איסורו מדרבנן, לא הוסיפו לגזור גזירה על

בבשר אחר גבינה (יח) (מרדכי בשם מהר"ם וב"י בא"ח סעיף קע"ג), וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף, כמו בגבינה אחר בשר (יט). (וכן הוא בזהר). ויש מקילין (כ). ואין למחות, רק שיעשו קנוח והדחה ונטילת ידים (כא). מיהו טוב להחמיר (כב).

שולחן ערוך כפשוטו

הגזירה¹.

(יח) אחר גבינה – מחמירים להמתין אחר שאכלו גבינה, כמו שממתינים לאחר בשר. ומשום שיש לגבינות קשות שמנונית רבה, ופירורים שלהם נותרים דבוקים בשיניים.

(יט) כמו בגבינה אחר בשר – חומרה זו התפשטה בקרב קהילות בני אשכנז, אך לא בקרב הספרדים. גם למחמירים, זהו רק בגבינה קשה. אבל בגבינה רכה, אין צורך להחמיר.

(כ) ויש מקילין – כדעת המחבר.

(כא) קנוח והדחה ונטילת ידים – הקינוח נועד להפריד את פירורי הגבינה שדבקו בשיניים. ההדחה תפקידה להוציא מהפה, את פירורי הגבינה שנותרו. ורחיצת הידים מטרתה להסיר שאריות גבינה שדבקו בידיים.

(כב) מיהו טוב להחמיר – אחרי גבינה קשה. וכך הוא מנהג אשכנז ברוב המקומות, כי הגבינה הקשה אכן נדבקת, כי יש בה שמנונית רבה. מדובר כאן על גבינה קשה ממש, שהתיישנה כחצי שנה. ולא ברוב הגבינות הצהובות של ימינו, הנמסות בפה, ונמכרות בדרך כלל בפרוסות. עם זאת, גם כיום, יש גבינות איכותיות, שהן ממש כגבינה הקשה שדיבר עליה הרמ"א².

1. ואף שהסברנו שהתקנה של עוף וחיה בחלב הייתה להחשיבם כבשר, בגזירה רחוקה כזו לא גזרו.

2. דבר זה נחלקו בו הפוסקים האחרונים, ובמנהג שאין לו מקור בגמרא, וגם לא התקבל בכל הקהילות שומעים למקילים. ועיין דרכי תשובה ס"ק לד שדן בזה.

סעיף ג

אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה (כג); **והנמילה ביניהם אינה אלא רשות (כד).** ויש מצריכים נטילה (שערים והגהות ש"ד). אבל אם בא לאכול הגבינה עצמה אחר תבשיל של בשר, או הבשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו (כה). הגה: ושומן של בשר, דינו כבשר עצמו (כו) (רשב"א סימן ש"ז, ומרדכי והגהת ש"ד). ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו (כז), ואין לשנות ולפרוץ גדר (כח) (ארוך וב"י). מיהו אם אין בשר בתבשיל, רק שנתבשל בקדירה של בשר (כט), מותר לאכול אחריו גבינה (שם), ואין בו מנהג להחמיר (ל). וכן נוהגין לאכול בשר אחר תבשיל ^ימימרא דרב נחמן חולין דף קה, ב וכפירוש התוספות בשם רבנו תם, דכיון דאין הבשר והגבינה בעין, וליכא אלא טעם, לא החמירו שיהא חובה ליטול ידיו.

שולחן ערוך כפשוטו

- (כג) **אחריו תבשיל של גבינה** – כי אין חשש של בשר הנדבק בשיניים וגם אין שמנונית רב.
- (כד) **אינה אלא רשות** – כי אין לחשוש לגבינה או בשר שדבקו בידיים.
- (כה) **חובה ליטול ידיו** – אבל אין צורך להמתין שש שעות.
- (כו) **דינו כבשר עצמו** – כי השומן נשאר בפה, בשונה מתבשיל של בשר, שאינו שומני כל כך.
- (כז) **כמו אחר בשר עצמו** – כיום התקבל מנהג זה גם לגבי בשר עוף.
- (כח) **ואין לשנות ולפרוץ גדר** – למעשה, גם הספרדים מחמירים בזה.
- (כט) **שנתבשל בקדירה של בשר** – ביטלו בתוך הסיר, למרות שלא נוקה היטב.
- (ל) **ואין בו מנהג להחמיר** – לכן אם ניקו את הסיר הבשרי משאריות בשר, מותר לאכול את התבשיל שהתבשל בו, אפילו עם הגבינה עצמה, כפי שנלמד להלן, בסימן צה.

שיש בו גבינה או חלב (לא), מיהו יש ליטול ידיו ביניהם (לב), ואפילו לא יאכל בשר ממש רק תבשיל של בשר אחר תבשיל של גבינה, אם נגע בהן בידיו (לג) (בשערים והג"ה שערי דורא). שְׁמֵשׁ הַמִּשְׁמֶשׁ בסעודה ונוגע בַּאֲכָלִין, אינו צריך נטילה (לד), דלא הצריכו נטילה רק לְאֻכָּלִים (לה) (כ"י בשם רש"י).

סעיף ד

^{טו}(לו) מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה (לז). ^{טז}ואסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר (לח). וכן להיפך אסור (כן משמע בארוך). ^{יז}וכל שכן ^{טח}טור בסימן צא מהירושלמי והגהות אשר"י בשם א"ז. ^{יט}תשובות להרמב"ן סימן קעב (ורשב"א סימן עז). י"שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(לא) שיש בו גבינה או חלב – ואף המחמירים ונמנעים מאכילת בשר לאחר גבינה, אין זה אלא בגבינה קשה, שנדבקה בתוך הפה. אבל בסתם תבשיל חלבי, אין סיבה להחמיר.

(לב) יש ליטול ידיו ביניהם – שמא נותרו שאריות גבינה, דבוקים בידיו.

(לג) אם נגע בהן בידיו – בתבשילים שבכלים, צריך ליטול ידיו.

(לד) אינו צריך נטילה – הביא ללקוח אחד מאכל בשרי, אינו צריך ליטול ידיו, לפני שיביא גבינה ללקוח אחר.

(לה) דלא הצריכו נטילה רק לְאֻכָּלִים – כי החשש שיאכל מהבשר או מהגבינה שנדבקו בידיו, קיים רק אצל מי שעסוק באכילה, ולא אצל מי שטרוד בהגשה.

(לו) הקדמה לסעיף – סעיף זה מביא הרחקות נוספות שנהוג לעשות בין בשר וחלב.

(לז) שאכלו עם הגבינה – כי אם לא יוסר הלחם, יתכן שיאכלוהו, והרי יש בו גבינה.

(לח) שאכלו בה בשר – בגלל שדבוקים בה שאריות בשר וגבינה. אמנם היכן שהאוכל מונח על צלחות, ולא ישירות על המפה, אין צורך להחמיר.

שאסור לחתוך גבינה, אפילו צוננת, בסכין שרגילין לחתוך בשר (לט). ולא עוד, אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה, אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר (מ). הגה: וכן להיפך נמי אסור (מא). מיהו על ידי נעיצה בקרקע קשה, שרי (מב) (ב"י בשם א"ח וכל בו). אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים, ולרשום אחד מהם שיהא לו היכר. ונהגו לרשום של חלב, ואין לשנות מנהג של ישראל (מג).

שולחן ערוך כפשוטו

(לט) בסכין שרגילין לחתוך בשר – בגלל שקיימת שמנונית בשר, הדבוקה בסכין. ואמנם כיום, לאחר השטיפה והרחיצה, הסכינים נקיים לגמרי, ואין חשש כזה. ובכל זאת לכתחילה, אין לשנות ממה שכתב המחבר. וצריך לדאוג לסכינים נפרדים עבור החלבי והבשרי. וכן נוהגים להשתמש בכלים מיוחדים לתבשילים בשריים, וכלים נפרדים לתבשילים חלביים. אלא שבדיעבד, אם היו הכלים נקיים, אין לאסור.

(מ) בסכין שחותכין בו בשר – שימא תדבק השמנונית של בשר שעל הסכין, בלחם שרוצה לאכול עם הגבינה. אמנם לאחר ניקוי הסכין, יכול לחתוך בו לחם, ולאוכלו אחר כך עם גבינה.

(מא) להיפך נמי אסור – זה מוסכם על המחבר.

(מב) שרי – מותר. כי הקרקע הקשה מסירה את השמנונית. ומכאן למדנו מה שכתבנו לעיל, שבדיעבד, כשהכלים נקיים, אין לחשוש לאיסור, כי הרחיצה שלנו טובה יותר מהנעיצה של אז.

(מג) ואין לשנות מנהג של ישראל – גם הספרדים נוהגים כך לכתחילה.

סימן צ' דיני פֶּחֶל, ובו ד' סעיפים.

הַפֶּחֶל הוא בשר עטיני הבהמה. אשר תוכו, מטבע הדברים, מלא ורווי בחלב. ובשונה מסתם חלב, מוגדר חלב הכחל "חֶלֶב-שְׁחוּטָה", שאינו אסור מן התורה. כפי שדרשה הגמרא (חולין קיג, ב) מלשון האיסור "לֹא תִבְשֹׁל גְּדֵי בְּחֵלֶב אִמּוֹ", "בְּחֵלֶב אִמּוֹ, ולא בְּחֶלֶב-שְׁחוּטָה". עם זאת, אסרו חכמים לאכול או לשתות חֶלֶב-שְׁחוּטָה עם בשר, מפאת דמיונו לחלב שנחלב מבהמה חיה. סימן זה מלבן את דינו של ה'כחל', האם וכיצד ניתן להתירו באכילה, כי הוא הלוא גדוש ועתיר חֶלֶב-שְׁחוּטָה.

סעיף א

^אהַפֶּחֶל (פירוש, הדר של הבהמה), אסור מדברי סופרים (א), שאין בשר שנתבשל בְּחֶלֶב-שְׁחוּטָה אסור מן התורה (ב). ^בלפיכך אם קָרְעוּ ומִירָק החלב שבו (ג), מותר לצלותו ולאכלו (ד). ואם קָרְעוּ שתי וערב, וְטָחוּ בכותל עד שלא נשארה בו לחלוחית חלב, ^גמותר ^אמשנה חולין דף קט, א. ^בכדאמר ר"א לשמעיה שם וכגירסת הספרים אי נמי לקדירה. ^גטור בשם רבנו תם וכן כתבו בתוס' והרא"ש שם וכן כתב הר"ן שהוא דעת רש"י וכן נראה מדברי רבינו ירוחם ומדברי הסמ"ג.

שולחן ערוך כפשוטו

- (א) **אסור מדברי סופרים** – כל שלא הוצא החֶלֶב מתוכו, בישול הכחל אוסרו מדרבנן.
- (ב) **מן התורה** – אין בזה איסור תורה, כי גם אם יבושל הכחל עם החלב שבתוכו, הרי זה חלב שחוטה, האסור רק מדרבנן.
- (ג) **קָרְעוּ ומִירָק החלב שבו** – כלומר קרע מקצת ממנו, כדי שהחלב יֵצֵא ממנו.
- (ד) **מותר לצלותו ולאכלו** – צליית הכחל, גורמת לחלב לזלוג החוצה, ומותר לאכלו אף מדרבנן. אבל בישולו אוסרו, כי החלב היוצא מפאת הבישול, שב ונבלע בבשר, ואוסרו מדרבנן.

לבשלו עם הבשר (ה). וכחל שלא קרעו, בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה, אסור לבשלו (ו). ואם עבר ובשלו (ז), בפני עצמו, (וכל שכן אם צלאו (ח)), ¹מותר לאכלו (ט). ²ואם בשלו עם בשר אחר, משערין אותו בשישים, וכחל מן המנין (י). כיצד, אם היה הכל עם הכחל כמו שישים בכחל, הכחל אסור ³והשאר מותר (יא). ואם היה ⁴כלישנא קמא דרבי זירא. ⁵מימרא דרב נחמן שם דף צז, ב. ⁶אף על פי שהכחל עצמו אסור, מצטרף להשלים שישים, מה שאין כן בשאר איסורי סופרים, מפני שהוא מותר אם בישלו בפני עצמו. הרב המגיד בשם יש אומרים, פרק ט מהלכות מאכלות אסורות, וכן כתב הר"ן.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ה) מותר לבשלו עם הבשר** – זהו עיקר הדין, כלומר, שמותר לבשלו עם בשר, אפילו לכתחילה. אמנם בסעיף הבא, נראה כיצד נוהגים למעשה.
- (ו) אסור לבשלו** – כי חֲלָבֹ, כנוס בתוכו. ואף שחֲלָב־שְׁחוּטָה אינו אסור מן התורה, והחלב הכנוס בכחל, דינו כדין חֲלָב־שְׁחוּטָה. מה גם שמדרך הטבע, הוא עדיין מעורב בבשר, וכלל לא נקרא חלב. ומאיזה טעם ייאסר? בכל אופן, אם בישלו יחד עם בשר, החלב נתן טעם בבשר, על כן אסרו זאת חכמינו. ואין היתר אלא אם יתרוקן הכחל כולו מן החלב, בטרם יבושל עם בשר אחר.
- (ז) ואם עבר ובשלו** – ולא קָרְעו כלל.
- (ח) וכל שכן אם צלאו** – צלייה באש, יש בה צד קולא. כי האש שואבת את החלב, לכן סביר יותר להקל. וזה מוסכם על המחבר.
- (ט) מותר לאכלו** – כי היות והחלב, מצוי ברקמות הבשר עצמו, לא הטילו חכמים איסור, על בישול שכבר נעשה. ולא אסרו זאת אלא לכתחילה, לבל ייראה כמבשל בשר בחלב.
- (י) משערין אותו בשישים, וכחל מן המנין** – הבשר של הכחל, נמדד עם הבשר הנוסף, כנגד החלב שבו. כלומר הבשר מותר באכילה, אם הכחל ביחד עם הבשר האחר, הוא 60 כנגד כמות החלב. אמנם למעשה, לא ידוע כמה חלב יש בכחל, לכן יש לחשב את בשר הכחל, כאילו כולו מלא חלב.
- (יא) והשאר מותר** – על פי הכלל, שאיסור אינו אוסר בתערובת, אלא אם כן

בפחות משישים, הכל אסור (יב). בין כך ובין כך, אם נפל לקדירה אחרת, אסור אותה (יג), ומשערין בו בשישים כבראשונה; שהכחל עצמו שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה.¹ ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל (יד). הגה: ויש אומרים דאם נפל תחלה לקדירה שאין בה שישים, ונאסר הכחל (טו), אם נפלה אחר כך לקדירה אחרת, אין הכחל מצטרף לשישים (טז) (טור) 'הרמב"ם שם מהא דאמרי ליה רבנן לרב אשי אטו דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע וכו' שם דף צח, א.

שולחן ערוך כפשוטו

הוא גדול מ 1/60. ובכל זאת, הכחל עצמו אסור. כי החלב שבו, קיבל טעם מהבשר האחר והפך לבשר בחלב מדרבנן, שאוסר את הכחל. ואולם כשבושל הכחל לבדו, ללא בשר אחר, הוא מותר בדיעבד. כי טעם החלב הכנוס בתוכו, לא השתנה, שהרי היה בו טעם בשר הכחל.

(יב) בפחות משישים, הכל אסור – כי החלב שבכחל, נותן טעם בכל הבשר.

(יג) אסור אותה – כי הכחל נחשב חתיכה אסורה, לאחר שבלע מהחלב שבו, שנאסר מפאת הבשר האחר.

(יד) לא כמות שהיה בשעה שנפל – כגון שהכחל הצטמק לאחר הבישול. במקרה זה, די אם יש שישים כנגד הנפח שלו, בעת נפילתו לקדירה אחרת.

(טו) ונאסר הכחל – אחר שבלע מן החלב, שנאסר על ידי בליעת בשר אחר, ונעשה הכחל כולו חתיכת איסור.

(טז) אין הכחל מצטרף לשישים – וכדי להתיר, צריך 60 מלבד הכחל שהפך לבשר בחלב מדרבנן. הרמ"א חולק בזה על המחבר. הכחל, לדעת המחבר, הואיל ואיסורו נובע מהחלב שבו, שאינו אסור אלא מדרבנן, לא הפך לאיסור עצמי, לכן אפשר לצרפו לביטול החלב. אבל הרמ"א סבור, שהכחל נחשב כחתיכת איסור, בגלל שבשר וחלב מעורבים בו¹.

1. מחלוקת זו קשורה למחלוקת שתובא להלן בסימן צב, שם סבור המחבר, כי רק איסור 'בשר בחלב' מן התורה, הופך את המאכל כולו לאיסור, ומגדירו "חתיכה עצמה נעשית נבלה" (ובקיצור

בשם הרשב"א וד"ע לר"ן דלא כב"י לר"ן, וכן עיקר (יז).

סעיף ב

(יח) ^הנחגו שלא לבשלו עם בשר כלל (יט). ולבשלו בלא בשר (כ),
^טבטיגון או בפשטיד"א (כא), מצריכין קריעה שתי וערב וטיחה
 בכותל (כב); ולצלי, קריעה שתי וערב (כג). הגה: ואם עבר ובשלו
 (כד), אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל, יש להתיר בדיעבד (סה"ת והמרדכי והגהות
^הטור בשם סמ"ק וכמו שכתב הטור לדעת רש"י וכן כתבו התוספות, והרא"ש והתרומה
 בשם רש"י. ^טבית יוסף.

שולחן ערוך כפשוטו

(יז) וכן עיקר – כך התקבלה הלכה אצל אשכנזים.²

(יח) הקדמה לסעיף – בסעיף א, מובא עיקר הדין. כאן מובא המנהג למעשה, החמור יותר מעיקר הדין. המנהג רואה ב'כחל' מזון שכל מהותו עירוב בשר וחלב, לכן אף שהתירה תורה לאוכלו, זה עדיין נראה מוזר. ולמעשה, צומצם מאד היתר אכילתו.

(יט) כלל – לפירוש רש"י בגמרא, אין כל היתר לבשל כחל עם בשר אחר, אפילו אחר קריעתו והטחתו בכותל, כי אולי נותר בו מעט חלב. ואף שיש שישים כנגדו, ההיתר הוא בדיעבד בלבד. אבל לכתחילה, אין לבטל חלב זה.

(כ) ולבשלו בלא בשר – כלומר, מבשלו במים בלבד.

(כא) בפשטיד"א – כלומר, עם מאכלים שונים.

(כב) שתי וערב וטיחה בכותל – הקריעה וההטחה מוציאות את החלב שבו. ואף אם נראה שעדיין יש בו חלב, הרי אינו מבשלו עם בשר, ואין כאן נראות של "בישול בשר בחלב".

(כג) קריעה שתי וערב – בצלייה ניתן להסתפק בקריעה שתי וערב, ללא הטחה בכותל, כי הצלייה עצמה שואבת ומסלקת את שאריות החלב.

(כד) ואם עבר ובשלו – עם בשר אחר.

חנ"ג). אבל בשאר איסורים, או בחלב שנאסר רק בגזירה דרבנן, לא אומרים "חתיכה עצמה נעשית נבלה", ועיין בסימן צב, שם ילובן דין זה.

2. אבל הספרדים לא קיבלו חומרה זו, עיין כף החיים אות יב.

מיימוני והטור, ועוד פוסקים, עיין ת"ח) במקום הפסד מרובה (כה), אבל בלאו הכי אין להתיר (כו). ומה שנהגו לקורעו ולחתכו כמה פעמים שתי וערב על פני כולה, עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל (כז) (ת"ה סימן קפ"ב). ולצלי, נוהגין לכתחלה לקורעו שתי וערב וטיחה בכותל (כח) (ארוך כלל י"ח). מיהו אם עבר וצלאו, אפילו בלא קריעה, שרי, אם נצלה לחוד בלא בשר עמו (כט) (הגהות מיימוני וש"ד והטור וע"פ). ואם נצלה עם בשר עמו, אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל, שניהם

שולחן ערוך כפשוטו

(כה) במקום הפסד מרובה – כי רוב רובם של הראשונים, מקילים בזה, ואין האיסור אלא חומרה. הלכך בהפסד גדול, מותר בדיעבד. בגדרי הפסד גדול, נכתב כבר באריכות, ואין כאן המקום להרחיב. אמנם למעשה נראה, שהדבר תלוי במצבו של אדם. ואם הוכן הכחל לסעודת שבת וחג, הרי זה כמו הפסד גדול. ומרן המחבר, מתיר בדיעבד, כמפורש בסעיף א.

(כו) אבל בלאו הכי אין להתיר – כוונתו, שאם לא נקרע הכחל, אין להתירו אפילו בהפסד מרובה. וכפי שכתב המחבר בסעיף א, שאם לא קרעו, גם בדיעבד הכל אסור, אם אין 60 כנגד הכחל (והכחל מן המניין).

(כז) עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל – כי השיסוף והחיתוך, משסעים את כיסי הבשר כולם. והחֶלֶב החבוי בתוכם, זולג ודולף. על כן בדיעבד, אם בושל הכחל עם בשר אחר, מותר.

(כח) שתי וערב וטיחה בכותל – בניגוד לדברי המחבר בסעיף א, שמעיקר הדין, קריעה לבד, מתירה אותו בצלייה. כאן נוספה טיחה בכותל, כדי להתירו באכילה לכתחילה, אחר צלייה. וזו חומרה של הרמ"א.

(כט) אם נצלה לחוד בלא בשר עמו – כעיקר הדין, המובא בגמרא. כי בצליה, האש שואבת את החלב, והחלב הנותר בכחל, אינו אוסר בדיעבד. והמחבר מודה שיש להקל בדיעבד, כפי שכתב בסעיף א, שבדיעבד, אפילו אם בישלו לבד, מותר "ואם עבר ובישלו בפני עצמו, מותר לאכלו".

מותרים (ל); ואם לאו (לא), העליון מותר והתחתון אסור (לב) (בית יוסף בשם תוספות והרא"ש ומרדכי וארוך). ואין לאסור שניהם, שמא נתהפך השפוד, דבדיעבד לא מחזקינן איסורא (לג) (או"ה), אבל לכתחלה אין לצלותו עם בשר כלל. ולקדירה בלא בשר, נוהגין בו איסור לכתחלה (לד) (רש"י והפוסקים). והוא הדין לטגן, אפילו בלא בשר (לה) (בית יוסף), ואפילו נתייבש הכחל (או"ה). ואם עבר ובשלו בקדירה לבדו, בדיעבד מותר אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל (לו) (רש"י וראב"ן וש"ד ומרדכי וע"פ). מיהו אם נתייבש (לז), דהיינו לאחר שלשים יום, אם עבר ובשלו אפילו עם בשר, מותר בדיעבד (לח) (ש"ד והג"ה והר"י יחיאל).

שולחן ערוך כפשוטו

(ל) **שניהם מותרים** – כי זהו עיקר הדין, כמובא בסעיף א – "אם קָרְעוּ ומִירַק החלב שבו, מותר לצלותו ולאוכלו".

(לא) **ואם לאו** – שלא קרעו, ולא הטיחו בכותל.

(לב) **העליון מותר והתחתון אסור** – בשר המונח על הכחל, מחדיר טעם בשר לחלב שבכחל, ולכן ייאסר הכחל. וכאשר הכחל מונח על בשר, החלב זב מן הכחל, וחודר אל הבשר, לכן אסרוהו.

(לג) **דבדיעבד לא מחזקינן איסורא** – לא נמצא איסור בפנינו, לכן איננו ממציאים אותו. ורק לכתחילה, נמנעים מצלייתם יחד.

(לד) **נוהגין בו איסור לכתחלה** – אפילו אם קרעוהו שתי וערב, והטיחוהו בכותל. אמנם זהו שלא כדעת מרן בתחילת הסעיף, שהתיר לכתחילה, אחר קריעה שתי וערב, והטחה בכותל, לבשלו בקדירה, ללא בשר אחר. אכן לרמ"א, אין לאוכלו לכתחילה אלא בצליה, כי אז האש, שואבת את החלב חוצה.

(לה) **והוא הדין לטגן, אפילו בלא בשר** – הטיגון אינו שונה מבישול, והחלב היוצא, אינו נשאב ונותר בחוץ, אלא חוזר ונבלע בבשר הכחל.

(לו) **בכותל** – הואיל ומעיקר הדין, זה מותר. ומרן המחבר אף התיר זאת לכתחילה, כפי שראינו בתחילת הסעיף.

(לז) **מיהו אם נתייבש** – כשהתייבש בשר הכחל, החלב שבו יֵבֵשׁ אף הוא, כשאר נוזליו.

(לח) **מותר בדיעבד** – כעיקר הדין.

ולעשות פשטי"דא (לט) מן הכחל, בלא בשר, נהגו בו היתר, אם אין אופין הפשטי"דא במחבת (מ), אבל במחבת דינו כמו בשול בקדירה (מהרא"י בהג"ה וארוך כלל י"ח). ויש פְּרוּשִׁים המחמירים בכל פשטיד"א (מא), אם לא נתייבש הכחל תחלה (מב). (מג) יש מחמירין שלא לאפות פשטיד"א כחל עם של

שולחן ערוך כפשוטו

(לט) ולעשות פשטי"דא – מאפה מורכב מ'כחל' טחון, ומאכלים נוספים.
 (מ) אם אין אופין הפשטי"דא במחבת – מליאה בשמן. השמן שבמחבת, עלול לחזור ולהבליע בבשר הכחל, את החלב שידלוף ממנו. אבל באפיה אפשר להקל, כי אין שמן בתבנית, ואין אפילו 'נראות איסור'.
 (מא) ויש פְּרוּשִׁים המחמירים בכל פשטיד"א – בין עם בשר, ואפילו רק לבדו עם ירקות. כי חוששים, שמא יוצא חלב מן הכחל, ונבלע בשאר הבשר, הנאפה אתו. ואינם מתירים אלא בצליה, כי אז, האש שואבת את החלב החוצה. ורק פרושים מחמירים בזה, כי באמת אין מקום לאסור את מעט החלב, הנותר לאחר קריעה והטחה, ואינו יוצא החוצה, כמו בבישול.
 (מב) אם לא נתייבש הכחל תחלה – אבל אחר שהתייבש הכחל, הרי לא נותר בו חלב כלל. על כן גם הפרושים מתירים, להכין פשטידת כחל.
 (מג) הקדמה לדבריו האחרונים של הרמ"א – אפיית מאכל בתנור, מטבע הדברים, מוציאה ריח מן התנור. אפיית בשר ואיסור בו־זמנית, או בשר וגבינה, בתנור אחד, מעורר חשש, לחדירת ריח של מאכל אחד לחברו. אמנם בדיעבד, הריח אינו אוסר. אבל לכתחילה יש נראות של תערובת, על כן אסרו חכמים לכתחילה, לאפות יחד, היתר ואיסור, או בשר וגבינה, כפי שיבואר בסימן קח.

בשר בתנור קטן (מד), רק יש להניח אחד בפי התנור (מה) (ת"ה סימן קפ"ב). וטוב לזהר לכתחילה, כי אינו אלא חומרא בעלמא (ב"י וארוך).

סעיף ג

(מו) מותר לחתוך כחל רותח (מז) בסכין שחתכו בו בשר (מח) (וכל תוספות והרא"ש שם והרשב"א בתורת הבית ושאר פוסקים).

שולחן ערוך כפשוטו

(מד) בתנור קטן – מדובר במי שרוצה לאפות שתי פשיטות. אחת של בשר, ואחרת של כחל. שתייהן מונחות בתנור אחד, ואינן נוגעות זו בזו. מלמדנו הרמ"א, כי למרות ששניהם בשר, והחלב הבלוע בכחל אינו אוסר, לכתחילה אסרו לאפותם יחד, כמו שאפיית היתר ואיסור יחד, באותו תנור, נאסרה לכתחילה. מעיקר הדין, היה מקום להתיר זאת. כי הכחל, אינו איסור, ואינו גבינה, אלא בשר. ואחרי קריעה וטיחה, אין מקום לחשוש לריח חלב זה. וגם בדברי הרמ"א כאן מבואר, שזו חומרה בלבד. ובתנור גדול, אין לחשוש כלל לריח, ומותר לאפות הבשר והכחל ביחד.

(מה) יש להניח אחד בפי התנור – האחד יונח בעומק התנור. והאחר יונח קרוב לפתח התנור, משם יוצאים הריחות. מיקומים אלו מסירים כל חשש לבליעת ריחות.

(מו) הקדמה לסעיף – כבר למדנו כי הכחל הוא בשר, בתוכו כנוס חלב, שאינו מוגדר חלב מעיקר הדין. אלא שהחמירו בו חכמים לכתחילה, לקורעו, ולהוציא את חלבו, בטרם יבושל. בסעיף זה נלמד על ההבדל בין מי שחתך בסכיניו בשר, אחר שחתך בו כחל. לבין מי שחתך בסכיניו בשר, אחר שחתך בו גבינה.

(מז) מותר לחתוך כחל רותח – ובלבד שטרם בישולו או צלייתו, נקרע כדן, וגם הוטח בכותל. אך במקרה שלא נקרע כדן, יש לחשוש שהבשר הבלוע בסכין, יחדור אל הקלב שבתוך הכחל³.

(מח) שחתכו בו בשר – כי אין בכחל זה חלב, ואין מה לחשוש. ומה שאסרו

3. לפי המציאות של זמנם, שהיו הכלים בולעים ומפליטים את הבלוע בהם.

שכן כחל חי, אף על פי שהוא מלא חלב) (מט) (תא"ו נ"א). וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל (נ). וכן הדין לאכול זה בכלי שאכלו בו זה (נא). הגה: והוא הדין לצלות זה בשפוד שצלו בו זה (נב). והוא הדין דמותר להניחו בקערה עם בשר צלי, אפילו שניהם חמים, דלאחר צליית הכחל דינו כשאר בשר לכל דבר (נג) (ב"י בשם הרשב"א והארוך). ודוקא שנצלה כדינו, דהיינו שקרעוהו תחלה שתי וערב וטיחה בכותל. אבל אם עבר וצלאו בלא קריעה, או קריעה מועטת, כל דברים אלו לכתחלה אסורים (נד) (טור וב"י), ובדיעבד הכל מותר (נה). ואם קרעוהו כדינו וצָלָא, אף על פי שמצא אחר כך גומות מלאות חלב, אין לחוש (ארוך כ' י"ח). וכן אם הניחו כך שלם, קודם צלייתו, עם חלבו יום שלם, מותר. ולא אמרינן כבוש כמבושל בכי

שולחן ערוך כפשוטו

לבשלו עם בשר, אין זו אלא חומרה, ולא עיקר הדין. ולגבי חיתוך בסכין, אין טעם להחמיר.

(מט) אף על פי שהוא מלא חלב – כי הוא צונן, ובצונן אין בליעה ואין פליטה.
(נ) בסכין שחתכו בו כחל – ובלבד שפָּעַת החיתוך, היה כחל זה קרוע כדין, וכבר הוטח בכותל⁴.

(נא) בכלי שאכלו בו זה – כי גם הכחל הוא בשר.

(נב) בשפוד שצלו בו זה – גם המחבר מסכים לזה.

(נג) דינו כשאר בשר לכל דבר – כלומר, מחמירים אנו אמנם, שלא לצלות כחל מעל בשר, שמא יחדור החלב, העלול לזוב מן הכחל, אל הבשר. אבל אחר צלייתו, נשאב החלב כולו החוצה, וסר כל חשש.

(נד) כל דברים אלו לכתחלה אסורים – כי עדיין יש בו חלב.

(נה) ובדיעבד הכל מותר – כעיקר הדין מן התורה, שלא נאסר חלב שבכחל.

4. יש גם פוסקים שהקילו בזה, אף אם לא נקרע הכחל. ובימינו יש מקום לסמוך עליהם, בגלל שבמציאות, הכלים אינם בולעים, בשונה מן הכלים שהיו בעבר, ונרחיב בעניין בהמשך.

האי גונא (נו) (שם) (*).

(*) דחלב - שחוטה הוא מדרבנן.

סעיף ד

א"ל צלות כחל או למולחו עם הבשר (נז), דינו כדין צליית או מליחת כבד עם בשר (נח). ויש מי שמתיר למלוח כחל על הבשר (נט).
א"מאה דדרש (אמימר) [מרימר] וכו' שם דף קיא, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(נו) ולא אמרינן כבד כמבושל בכי האי גונא - כבר ראינו, בהקדמה לסימן פז, כי מאכל היתר שנכבש עם דבר איסור למשך 24 שעות, דינם כאילו התבשלו יחד. מסביר כאן הרמ"א, כי שונה דין החלב, שבתוך הכחל. ולכן אף אם ישרה יחד עם בשר הכחל 24 שעות, לא ייאסר. כי מעיקר הדין, הוא אינו 'איסור'.

(נז) למולחו עם הבשר - בטרם יבושל בשר או כחל, יש למולחם או לצלותם, כדי להפליט את דמם.

(נח) כדין צליית או מליחת כבד עם בשר - מליחת כבד והנחתו מעל הבשר, אסורה לכתחילה, כי הדם הנפלט מהכבד, יזוב על הבשר ויבלע בו. אבל מליחת בשר מעל הכבד, מותרת, כי הכבד לא יבלע את הדם המזרזף מעליו. כאן מבהיר המחבר, כי לכתחילה, ובדומה למליחת כבד מעל בשר, אסור לצלות כחל מעל בשר. כי החלב עלול לזוב מהכחל על הבשר, ולהיבלע בו. אבל בשר הנצלה מעל פיסת כחל, אין כל חשש.

(נט) שמתיר למלוח כחל על הבשר - המליחה מחממת את הבשר הנמלח, ויש מקום להימנע ממליחת הכחל מעל הבשר, כדי שלא יזוב החלב שבכחל, על הבשר, ויבלע בתוכו. אמנם יש מי שמתיר, כי מדובר בכחל שנקרע והוטח בכותל, ואין בו חלב. אלא שדין זה אינו אלא חומרה, הלכך אין להוסיף חומרה על חומרה. למעשה, צריך להימנע, כדעה המובאת במחבר כאן.

הגה: ואין למולחו עם בשר (ס); אבל בדיעבד, בכל ענין מותר (סא). (ארוך כלל י"ח). עור הקיבה (סב), לאחר שהוסר חֲלָבוֹ מתוכו והודח, יש לו דין שְׁאָר בשר ומותר למלחו עם שְׁאָר בשר, ואין לו דין כחל כלל (סג) (שם).

שולחן ערוך כפשוטו

(ס) ואין למולחו עם בשר – כי החלב הזב מן הכחל, נראה כחודר באמצעות חום המליחה, אל הבשר.

(סא) בכל ענין מותר – כפי עיקר הדין.

(סב) עור הקיבה – לפעמים, מוצאים חלב, בתוך קיבת בהמה.

(סג) ואין לו דין כחל כלל – כי בכחל יש חלב אמיתי, אלא שאינו נאסר. אבל החלב שבקיבה, עבר הליך עיכול, ואינו עוד 'חֲלָב'. מלבד זאת, החלב אינו בלוע ברקמת בשר הקיבה, אלא נוכח בחללו הפנימי. ולאחר הדחת הקיבה, אין אפילו טיפת חלב בתוך הקיבה, ודינו ככל בשר אחר.

סימן צ"א

דין בשר וחלב שנתערבו, ובו ח' סעיפים.

בסימן זה נלמד על בשר שהתערב עם חלב או גבינה, אבל לא על ידי בישול. כגון, שנגעו זה בזה, או נעשו תערובת, צוננת או חמה. או על ידי מליחה, כגון שהבשר מלוח ונגע בגבינה. או על ידי כבישה, כגון שהבשר טבול בחלב. פעמים, תיאסר התערובת כולה, ופעמים תזדקק לקליפה (קילוף). כלומר, הסרת שכבה דקה. ופעמים ניתן להסתפק בהדחה בלבד. בסימן זה נדון, איזה איסור חל על התערובות השונות.

סעיף א

^אבשר וגבינה (א) שנגעו זה בזה, מותרים (ב), אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן (ג). ומותר לצור אותם במטפחת אחת (ד), ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה (ה).

^אמשנה חולין דף קז, ב וכדמפרש אביי שם, רשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) בשר וגבינה – צוננים או פושרים.

(ב) מותרים – כי בצונן, אין הגבינה מחדירה טעם בבשר, ולא הבשר בגבינה.

(ג) שצריך להדיח מקום נגיעתן – כי יתכן מאוד, שמעט חלב נותר במקום המגע בבשר. ואם זה בשר שנגע בגבינה, סביר מאד שקצת מהבשר, נותר על הגבינה. ויש לוודא שההדחה טובה, ומסירה כל איסור. ואם בישלום בנפרד, ללא הדחה, מותרים¹.

(ד) ומותר לצור אותם במטפחת אחת – כלומר לאורזם באותה שקית, ובלבד שלא יגעו זה בזה.

(ה) ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה – כי גם אם ייווצר מגע, די בהדחת

1. קל וחומר ממאכלים המחויבים קליפה, שמותרים בדיעבד, כמבואר בסעיף ד (על פי הט"ז ס"ק א).

סעיף ב

בְּכָל מִיָּדֵי דְבָעֵי הַדָּחָה, כְּגוֹן לַהֲנִיחַ בֶּשֶׂר הֵיטֵר צוֹנֵן בַּקְעָרָה שֶׁל
אִיסוּר צוֹנֵן (ו), אִסוּר לַכְתַּחֲלָה, דְּלִמָּא אָכִיל בְּלֹא הַדָּחָה. וְדוּקָא
מִבּוּשָׁל, דְּלֹא אִוְרְחִיָּה בְּהַדָּחָה (ז), אֲבָל מִיָּדֵי דְאִוְרְחִיָּה בְּהַדָּחָה (ח),
כְּגוֹן בֶּשֶׂר חַי וְכִיּוּצָא בּוֹ, שְׂרִי לַכְתַּחֲלָה (ט). הִגָּה: וְדוּקָא דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ
לַחֲלוּחִית קִצָּת (י), אֲבָל דְּבַר יֶבֶשׁ מִמֶּשׁ, אִם לֹא בִלַּע הַכִּלִּי רַק בְּצוֹנֵן (יא),
יִרְשַׁב"א וְטוֹר בִּשְׁם בַּעַל הָעִיטוֹר מֵהָא דִּתְנֵן וּבִלְבַד שְׁלֹא יִגְעוּ זֶה בְּזֶה.

שולחן ערוך כפשוטו

הַמָּקוֹם. וְאִם יִשְׁכַּחוּ לַהֲדִיחַ, וּבִישׁוּלָם בִּנְפֻרָד, הַכֹּל מוֹתֵר.
(ו) **בַּקְעָרָה שֶׁל אִיסוּר צוֹנֵן** – הַבֶּשֶׂר הַצּוֹנֵן הוֹנַח בַּקְעָרָה שֶׁלֹא נִשְׁטַפָּה יָפָה, וְיֵשׁ
חֲשֵׁשׁ לְנוֹכְחוֹת שְׁאֵרִיּוֹת אוֹכֵל².
(ז) **דְּלֹא אִוְרְחִיָּה בְּהַדָּחָה** – תִּרְגוּם: שְׁאִין רִגִּילִים לַהֲדִיחוֹ. אִי לְזֹאת יֵשׁ חֲשֵׁשׁ,
שִׁיאֲכַל בְּלִי הַדָּחָה³.
(ח) **אֲבָל מִיָּדֵי דְאִוְרְחִיָּה בְּהַדָּחָה** – תִּרְגוּם: מֵאֲכַל שְׂרִיגִילִים לַהֲדִיחוֹ.
(ט) **שְׂרִי לַכְתַּחֲלָה** – מוֹתֵר לַכְתַּחֲלָה, שֶׁהַמֵּאֲכָלִים יִגְעוּ אֵלּוּ בָּאֵלּוּ בְּצוֹנֵן.
(י) **וְדוּקָא דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ לַחֲלוּחִית קִצָּת** – רַק מֵאֲכַל כֵּזֶה, אִסוּר לַהֲנִיחוֹ עַל כִּלִּי
שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ בְּצוֹנֵן. מִחֲשֵׁשׁ שֶׁמִּקְצַת הָאִיסוּר הַדְּבֹק בְּכִלִּי, יִיצַמַּד לְמֵאֲכַל הַלֵּחַ.
(יא) **אִם לֹא בִלַּע הַכִּלִּי רַק בְּצוֹנֵן** – וְכֹל הַחֲשֵׁשׁ הוּא רַק מִשְׁאֵרִיּוֹת, שְׂאוּלִי
נוֹתֵרוֹ דְּבֹקִים בְּכִלִּי.

2. כִּד מִשְׁמַע בְּסִימָן קָבָא סְעִיף א, שֶׁסֶתֶם כֻּלָּם אֵינָם נִקְיִים לְגִמְרִי, וְכִפִּי הַהִבְנָה הָרִאשׁוֹנָה בְּדִרְכֵי
מִשָּׁה.

3. וְאִם שְׂאֵם בְּדִיעֵבַד מוֹתֵר גַּם לַכְתַּחֲלָה לֹא חוֹשְׁשִׁים, כֹּאן זֶה שׁוֹנָה, כִּי הָרִגִּילוֹת הֵינּוּ לֹא אוֹכְלוֹ לֵלֵא
הַדָּחָה, לִכֵּן יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ (עֵיין ט"ז ס"ק א).

מותר להניח בו דבר יבש בלא הדחה כלל (יב) (ד"ע). ועיין לקמן סימן קכ"ב (יג).

סעיף ג

²צריך ליוזר שלא יגע בשר בלחם, שאם יגע בו בשר, אסור לאוכלו עם גבינה. וכן יוזר שלא יגע בו גבינה, שאם יגע בו, אסור לאוכלו עם בשר (יד).

³טור ושם כתב בשר לח, ועיין בסימן פט סעיף ד ובמה שצינתי שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(יב) בלא הדחה כלל – היות והוא דבר יבש לגמרי, הוא לא ייאסר מהשאריות שנותרו בקערה. אמנם כלי שבלע איסור חם, יש להימנע להניח עליו דבר קר, אפילו אם המאכל צונן. דין זה הוא הרחקה, שנועדה למנעו מהנחת דבר חם, שייאסר מן הדין. ונראה מדבריו שלא נכון לאכול מאכלים חלביים, בכלי שמשמשים בו לאכילת או בישול מאכלים בשריים, אף אם זהו שימוש בצונן בלבד, והיא מעין הרחקה. ואף כי מעיקר הדין מותר להשתמש בצונן, בכלי שממש בלע בבישול, צריך בכל זאת להימנע, לדעת הרמ"א, כדי שלא יבוא להשתמש בו גם במאכל חם.

(יג) ועיין לקמן סימן קכ"ב – שם נלמד, כי מעיקר הדין, אפילו אם בישלו היתר בכלי של גוי, שבלע איסור בחום, התבשיל מותר בדיעבד. כי מניחים, שהכלי לא שימש לאיסור, בתוך 24 שעות האחרונות. וטעם האיסור הבלוע, נותן טעם פגום שהתקלקל, ואינו אוסר בדיעבד. מכאן אנו למדים, שההרחקות שצוינו בסעיף זה, אינן אלא חומרות⁴.

(יד) אסור לאכול עם בשר – שמא נגעה מקצת מן הגבינה, או מעט הבשר, ודבק בלחם. במקרה שנגע בשר או גבינה באיזה מאכל, צריך להדיח את מקום המגע. אך בלחם, שלא שייך להדיח, יש לגרד את מקום המגע. ואם בישלו כל אחד בנפרד, בלי להדיח, מותר בדיעבד⁵.

4. אכן למרות שכל דיני סעיף זה הם חומרות, לכתחילה, אין לזוז מהנפסק בו.

5. כמפורש ברמ"א בסעיף ד.

סעיף ד

(טו) ¹בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד, ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח, הכל אסור, משום דְּתַתָּאָה גבר (טז). ²אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן, או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר (יז), ושאר הבשר מותר ³פְּלוּגְתָא דרב ושמואל פסחים דף עו, א וכשמואל, דתניא כוותיה שם, הסכמת הפוסקים. ⁴ברייתות שם וכדמתרץ להו שם בגמרא.

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) **הקדמה לסעיף** – נזכיר כמה מושגים, בדיני בישול. 'כלי ראשון', 'עירווי כלי ראשון', ו'כלי שני'.

כלי ראשון: הוא כלי העומד על האש. יש כוח בתבשיל שבתוכו, לבשל מאכל, המוכנס אליו. גם לאחר הסרת הקדירה מן האש, החום כל כך גדול, כי דפנותיו חמים מאד, ועדיין יש בו כוח בישול.

עירווי מכלי ראשון: שפיכת תבשיל או נוזל מכלי ראשון, על מאכל צונן. חום העירווי אינו כחומו של כלי ראשון, ויכולתו לבשל את המאכל, עליו הוא נשפך, מוגבלת יותר.

כלי שני: תבשיל מכלי ראשון, שהועבר לכלי שלא עמד על האש. חמימותו של תבשיל זה, מעוטה אף יותר מן העירווי, ואין בו כח לבשל.

(טז) **משום דְּתַתָּאָה גבר** – תרגום: התחתון תמיד גובר. מדובר כאן, בקדירה שעמדה על האש. שהחלב או הבשר הנמצאים בה, נותרים חמים מאוד, אף לאחר הסרתה מן האש. ואם ייפול מאכל קר, כגון גבינה, לתבשיל בשר. או בשר, לתבשיל חלב חם, גם הבשר וגם החלב שניהם אסורים, משום בשר בחלב. וזהו חשש איסור תורה, בגלל שהקדירה עמדה על האש, וחומה גדול מאד. ובתנאי שאין אחד גדול מחבירו 60 פעמים, כי אז הקטן אסור, והגדול מותר.

(יז) **קולף הבשר** – כאן מדובר על עירווי מכלי ראשון. שהוא אמנם חם ביותר, אבל כבר אינו בתוך הקדירה בה התבשל, והולך ומצטנן מטבעו. לכן אין

(ובמקום שהבשר צריך קְלִיפָּה, אם לא קלפוהו ובשלו כך, מותר בדיעבד (יח)) (ארוך כלל כ"ט). והחלב מותר כולו (יט) (רמב"ם ור"ח ור"י וע"פ). ואם נפלו זה לתוך זה צוננין, מדיח הבשר, ומותר (כ).

סעיף ה

(כא) מליח, שאינו יכול לִיאכל מחמת מלחו, דהיינו כְּעֵין מליח מִימרא דרבא אליבא דשמואל דאמר מליח הרי הוא כרותח חולין דף קיב, א ופסחים דף עו, א. יטור בשם ר"ת (ור"ן) וכן כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי בשמו וכן נראה דעתם ושאר פוסקים.

שולחן ערוך כפשוטו

בכוחו לבשל את המאכל הקר, עליו נפל. עם זאת, יש בכוחו לבשל את רקמת המאכל עליה נפל. יש להסיר רקמה זו, והיא ה'קְלִיפָּה'.

(יח) מותר בדיעבד – כי רקמת בשר זו שבושלה, דקה ביותר. ואף שנאסרה, אין בכוחה לאסור בבישול הבא, את המאכל כולו, אלא היא בְּטֵלָה בשישים. (יט) והחלב מותר כולו – אף שקצת ממנו נאסר, הרי אי אפשר לקלוף את החלב, כי הוא נוזלי. על כן מותר, כי משערים שמקצת הטעם שנכנס מן הבשר אל החלב, התבטל ברובו.

(כ) מדיח הבשר, ומותר – כי בצונן, החלב אינו חודר אל הבשר, רק נמצא על גביו. על כן די בהדחת מקום המגע. וכן הדין אם שניהם אינם צוננים לגמרי, אלא הועברו לכלי שני, או הורקו מכלי שני אחד לחברו, הרי הבשר והחלב, כשני מאכלים צוננים, שנוגעים זה בזה.

(כא) הקדמה לסעיף – דברי המחבר בסעיף זה נקטעו שלש פעמים בדברי הרמ"א, ואי אפשר להבינם על בורים, בלי לחבר בין החלקים הפזורים. בביאורנו נביא בתחילה דברים שיתפרשו בהמשך, כדי להקל על ההבנה. יש להקדים, שבתקופות קדומות, היה שכיח מאוד למלוח בשר, ונחלקו סוגי המליחה לארבעה: א. מליחה קלה, לצורך צליה. בשר הנצלה, מעיקר הדין, אינו זקוק למליחה, כי האש יונקת ומוציאה את הדם. ב. מליחה רבה, לצורך בישול הבשר. מליחה זו שאבה את הדם, והכשירה את הבשר לאכילה. היתה זו מליחה משמעותית יותר. ג. מליחה לצורך שימור המאכל. בזמנם, לא היו

שמואלחים לקדירה (כב), ושהה כדי מליחה לקדירה (כג), כל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו (כד). הגה: ויש אומרים דלאחר ששהה במלחו שעור מליחה, לא מקרי אחר כך רותח (כה) (תוספות

שולחן ערוך כפשוטו

אמצעי קירור. וכדי למנוע את קלקול הבשר, מלחו אותו במלח רב, הרבה מעבר לנצרך, להכשרת בשר. ד. מליחה לצורך מסע. מליחה זו הצריכה מלח רב, אפילו מעבר לנדרש לשימור מאכל. כדי להגן מפני החום, השורר במסע. בשני סוגי המליחה האחרונים, עת ביקשו לאכול בשר, היו שוטפים אותו כהוגן, לביטול ריכוזיות המלח.

(כב) כעין מליח שמואלחים לקדירה – חובה למלוח בשר, כדי שהדם ייפלט טרם בישולו. כיצד היא מליחתו? מפזרים עליו מלח רב, מכל עבריו, עד שיכוסה כליל, למשך כ-18 דקות, ולאחר מכן מדיחים אותו במים. בשר כזה, שנעטף במלח רב, מוגדר "רותח". ואם בא מקצתו במגע עם חלב, נאסר כדי קליפה, ויש לקלוף רקמת בשר דקה⁶. אמנם זהו רק דרבנן, כי אין כאן 'דרך בישול'.

(כג) ושהה כדי מליחה לקדירה – הבשר המליח, הנידון כאן, כבר נמלך כדי להכשירו ולהוציא את דמו, ואף הודה. אמנם לאחר מכן, נמלח שוב. אלא שבפעם השנייה דינו כ'רותח' רק אחר המליחה, כלומר, רק בחלוף כ-18 דקות. בניגוד למליחה הראשונה, שנועדה לפליטת דם, אז רק במהלך המליחה, הוא נחשב רותח, כמבואר בסימן סט סעיף כ'⁷.

(כד) מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו – וכל עוד לא יישטף, ייחשב רותח.

(כה) לא מקרי אחר כך רותח – דעת הרמ"א הפוכה מדעת המחבר, כי לדעתו, גם מליח זה רותח רק במהלך 18 דקות, אחר המליחה. אבל בסיומם, נמוג כוח מלח, והוא מליח שאינו רותח. ואם נפל לגבינה, או לחלב, דינו כצונן, למרות

6. ואף שאומרים מליח כרותח, אין הכוונה שהוא דומה לגמרי לרותח. כי אם היה רותח כמו בישול, היינו צריכים לאסור את כולו, אם התחתון הוא המלוח (כמבואר להלן, בסימן קה סעיף יא 'תתאה גבר').

7. על פי הש"ך ס"ק יא.

והרא"ש פכ"ה וסמ"ג לחד שינוי(א). ולצורך גדול, כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה, יש לסמוך אמקילין (כו). אבל בלאו הכי, אין להקל כלל (כז) (ת"ה סימן קנ"ט). אפילו לא נמלח הבשר משני צדדין, רק מצד אחד, כל שנמלח מליחה שאינו נאכל מחמת מלחו, מְחֻשָּׁב רותח (כח) (ב"י בשם תשובת הרשב"א סי' רס"ה). אבל כל שלא נמלח כל כך, מְחֻשָּׁב צונן, אפילו נמלח משני צדדין. ויש אומרים דאנן אין בקיאין בדבר (כט), ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי (ל) כרותח (ארוך כ' י'). וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה (לא). וּמְחֻלֵּיחַ פְּעִין מְלִיחַ דְּבָעֵי לָהּ לְאַרְחָא (לב), אפילו לאחר שהדיח, הָיִי אֵינוֹ שֵׁם בְּשֵׁם פִּירוּשׁ רש"י אמימרא דרבא דלעיל ור"ן.

שולחן ערוך כפשוטו

המלח שעליו.

(כו) יש לסמוך אמקילין – שלאחר 18 דקות, הבשר המלוח לא נחשב רותח, וכדעת היש אומרים.

(כז) אין להקל כלל – וצריך לחשוש שהבשר נחשב רותח הן בתוך ה-18 דקות, והן לאחריהן.

(כח) מְחֻשָּׁב רותח – כלומר, מליחת בשר, לצורך הוצאת הדם, נעשית משני צידי הבשר. אמנם כדי שהחתיכה תיחשב 'רותח', ותאסור חלב במגע בלבד, די בצד אחד מלוח, להחשיבה 'רותח'.

(כט) דאנן אין בקיאין בדבר – איננו יודעים בבירור מה מוגדר מליחה גדולה, או מועטה. כאן אנו רואים את אחת הדוגמאות לשיטת רמ"א, שבדברים שקשה לשער, ואינם מוגדרים בבירור, יש להחמיר לכתחילה.

(ל) אפילו מליחת צלי – המבקש לצלות בשר, אינו צריך למלוח את הבשר, מעיקר הדין, טרם הצלייה, כי האש שואבת את הדם. ובכל זאת, נהגו למלוח קמעה. ולשיטת רמ"א, גם במליחה מועטה כזו, מחמירים להחשיב בשר זה 'רותח'. אבל המחבר, אינו סבור כן.

(לא) במקום שאין הפסד מרובה – אך בהפסד מרובה, מורה הרמ"א להקל, כי זו חומרה בלבד.

(לב) פְּעִין מְלִיחַ דְּבָעֵי לָהּ לְאַרְחָא – מליחה הנעשית לפני יציאה לדרך. כלומר, הרמה החזקה ביותר של מליחה, המתבצעת בפיסת בשר.

נאכל מחמת מלחו (לג), וכל זמן שלא שָׁרְאוּ במים דינו כרותח, לאסור כדי קְלִיפָה (לד).^ט ואין חילוק בין מליח עליון ותפל תחתון, למליח תחתון ותפל עליון (לה), לעולם המליח מבליע בתפל, ואינו בולע ממנו. 'הלכך בשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה, צריך לקלף שניהם מקום נגיעתם (לו). ואם אחד מהם מלוח והשני תפל, המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קְלִיפָה (לז). הגה: ויש אומרים דבכל מליחה אנו משערין בשישים (לח) (רוב המורים קמאי ובתראי). ועיין לקמן^ט תוספות והרא"ש שם וכן כתב הטור ועיין בסימן קה. 'טור מהא דטמא מליח וטהור תפל וכו' שם דף קיג, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(לג) הֵי אֵינוֹ נֹאכֵל מִחֲמַת מֶלֶח – בשונה מבשר הנמלח לקדירה, שאחר ההדחה, לא נחשב 'רותח'.
(לד) לֹאסוֹר כְּדִי קְלִיפָה – בשר זה מלוח כל כך, שהדחה סטנדרטית במים, אינה מבטלת את עוצמת המלח. רק שרייה במים תבטלו, לבל ייחשב 'רותח'.
(לה) לִמְלִיחַ תַּחְתּוֹן וְתַפֵּל עֲלִיוֹן – בסעיף ד ראינו, שאם נגעו חם וצונן זה בזה, אם החם למטה, העליון כולו נאסר. אך אם המאכל החם עליון, זה שתחתיו ייאסר רק כדי קְלִיפָה⁸.
(לו) צָרִיךְ לִקְלוֹף שְׁנֵיהֶם מִקּוֹם נִגְיעָתָם – מליח אינו כרותח ממש, ואינו אוסר את כולו, רק כדי קְלִיפָה, כלומר, שכבה דקה.
(לז) וְהַתַּפֵּל צָרִיךְ קְלִיפָה – כי המלוח מבליע בתפל. המלוח לעומת זאת, אינו זקוק לקילוף. כי התפל, אינו מבליע במלוח.
(לח) דְּבַכֵּל מְלִיחָה אֲנוּ מְשַׁעְרִין בְּשִׁשִּׁים – בסעיף הבא נלמד כי מה שאוסרים רק כדי קְלִיפָה, הרי זה במאכל שאינו שמן. אבל במאכל שמן, השומן מתווסף למלח, ומוליך את האיסור בכל מקום. אמנם אין הגדרה ברורה מה נקרא שֶׁמֶן ומה לא, על כן הרמ"א מחמיר, גם אם הבשר נראה אינו שֶׁמֶן. ברם המחבר, לא

8. אמנם מאכל מלוח שהוא גם שֶׁמֶן, והוא התחתון, אוסר את כל המאכל שמעליו, כמבואר בסימן קה סעיף יא.

סימן ק"ה כיצד נוהגין (לט). וְהָא דְטָהוּר מְלוּחַ (מ) וְטָמֵא תָפֵל שְׂרִי (מא), היינו שהטמא יבש, אבל אם הוא דבר צלול, נאסר הטהור, מאחר שאינו נאכל מחמת מלחו, בולע האיסור שאצלו ושניהם אסורים (כן משמע במרדכי וכ"כ בהגהות מיימוני וש"ד וסמ"ג והגהת מרדכי). ודוקא שהטהור לח קצת, אבל אם הוא יבש לגמרי, אינו בולע מדבר לח שאצלו (מב). ^אוְאִם הֵם יְבֵשִׁים (מג), אפילו הם מְלוּחִים (מד), או לחים ולא מחמת מליחה (מה), סגי בהדחה. הגה: כל ציר מבשר שנמלח, אפילו לא נמלח רק לצלי, חשוב רותח (מו) ^אשם וכן כתב סה"ת ומרדכי שם והגהות מיימוני בפרק ט.

שולחן ערוך כפשוטו

קיבל חומרה זו.

(לט) ועיין לקמן סימן ק"ה כיצד נוהגין – בסעיף ט, שם הובאו פרטי דין נוספים, בדיני מליחה.

(מ) וְהָא דְטָהוּר מְלוּחַ – כגון שהבשר המותר מלוח.

(מא) וְטָמֵא תָפֵל שְׂרִי – הטמא היינו האיסור, והוא אינו מלוח. ולפי מה שלמדנו, הבשר המותר נשאר בהיתרו, כי האיסור אינו מלוח, ואינו אוסר את המותר.

(מב) אינו בולע מדבר לח שאצלו – כי העברת טעם, מחתיכה לחתיכה, נעשית רק באמצעות נוזלים.

(מג) ואם הם יבשים – כגון בשר יבש, וגבינה קשה.

(מד) אפילו הם מלוחים – אינם אוסרים זה את זה, כי דברים יבשים אינם מעבירים טעם מחתיכה לחתיכה.

(מה) או לחים ולא מחמת מליחה – כלומר, מליחת בשר מפרישה ממנו נוזלים, וכאשר הם יגעו בגבינה, היא תיאסר כדי קְלִיפָה. אך לאחר שהבשר יבש, ואינו מפריש נוזלים, גם אם הוא לח, מפאת משקה כלשהו שנטף עליו, אין בשר זה מליח, שאוסר חתיכה במגע, כי אין לחותו מליאה מלח.

(מו) חשוב רותח – מעיקר הדין, כפי שראינו, בשר שנמלח לצלי, אינו נחשב רותח (אלא שהרמ"א מחמיר לכתחילה). כאן מבהיר הרמ"א, כי הציר היוצא ממליחה זו, מלוח מאוד, ואוסר מן הדין, כדבר שמלוח מאד.

(הגהות מיימוני פ"ט בשם מ"כ וש"ד והג"א מא"ז ואגודה פכ"ה). ולכן אם נפל ציר על הגבינה או על כלי, אוסר (מז) (אריך). אפילו במקום שאין הבשר אוסר, דלא נחשב רותח, מכל מקום הציר חשוב אינו נאכל מחמת מלחו (מח). וציר של בשר שאוסר (מט), שנפל על הכלי, צריך הגעלה (ג). ואם הוא כלי חרס, צריך שבירה (נא) (ש"ד שם ואו"ה). ואם לא נפל רק על מקום אחד, בכלי עץ וכיוצא בו, קולף מקומו, ודיו (נב) (או"ה, ועיין לקמן סימן צח סעיף ד הג"ה א).

סעיף ו

^יהיבא אמרינן דאינו אסור אלא כדי קליפה, כשאינן שום אחת מהחתיכות שמינה, שאם היתה שמינה כולה אסורה (נג), (עיין ^ישם ובסימן קה דכיון דאמרינן מליח הרי הוא כרותח דצלי יש להקישו לצלי לכל דבריו).

שולחן ערוך כפשוטו

(מז) אוסר – לדעת הרמ"א, הציר אוסר את כל החתיכה. ונראה שהמחבר לא קיבל חומרות אלה, כי אין לדעות אלו מקור מהגמרא.

(מח) הציר חשוב אינו נאכל מחמת מלחו – כי בציר עצמו, מרוכז המלח כולו.

(מט) וציר של בשר שאוסר – לאחר שהבשר נמלח, ואפילו רק לצליה.

(ג) צריך הגעלה – בפרשת כלי מדין (במדבר לא, כג), לימדה תורה כי אין להשתמש בכלים שבלעו איסור. והציר הזה, הואיל ונחשב רותח, נבלע בכלי ואוסרו, עד שיעשו בו הגעלה, שתביא לפליטת האיסור הבלוע. אמנם הכלים של ימינו, אינם דומים כלל לכלים של זמננו, ועולים באיכותם עשרות מונים. הלכך אינם בולעים מלבד כמות מזערית, שאינה נחשבת כלל. אמנם למעשה, פוסקי ההלכה של דורנו, לא שינו את ההנהגה, ולכן בחיבור הזה נפסוק כאילו הכלים למעשה בולעים.

(נא) צריך שבירה – כי איסור שנבלע בכלי חרס, אינו יוצא בהגעלה.

(נב) קולף מקומו, ודיו – בכלי עץ, אפשר לקלוף את מקום המגע, לכן די בזה, ואין צורך בהגעלה.

(נג) שאם היתה שמינה כולה אסורה – כי מאכל שומני מפעפע, כלומר מחלחל ומתפשט בכל החתיכה השנייה.

לקמן סימן ק"ה סי"א (נד). וכן חברתה אסורה כולה (נה), מפני שהשומן מפעפע (ועיין לקמן סימן ק"ה (נו)).

סעיף ז

הא דמפליגין בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו, הני מילי בבשר חי (נז), "אבל צלי רותח שנפל למליח, אפילו נאכל מחמת מלחו (נח), בְּעֵי קְלִיפָּה (נט). ואם יש בו בקעים (ס), או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח, כולו אסור (סא). הגה: והוא י"ש דף קיב, א בעובדא דהוא בר גזלא.

שולחן ערוך כפשוטו

(נד) עיין לקמן סימן ק"ה סי"א – שם יתבאר בדעת המחבר, שהחתיכה המלוחה השומנית אוסרת דווקא, כשהיא מונחת למטה.

(נה) וכן חברתה אסורה כולה – אף שהיא מלוחה וחברתה איננה, ועל כן לכאורה, אין חברתה מפליטה. בכל זאת, היות והמותרת מליאת שומן, השומן נכנס באסורה, וחוזר אל המותרת ואוסרה.

(נו) ועיין לקמן סימן ק"ה – סעיף יא, שם יתבאר בדעת הרמ"א, שאין חילוק בין אם החתיכה המלוחה למעלה או שהיא למטה, כי בכל אופן כשיש מאכל שומני, הכל נאסר.

(נז) הני מילי בבשר חי – רק בשר שלא עבר הליך בישול או צלייה, והוא צונן, רק הוא, אם לא נמלח כל כך, דינו כצונן. ואם נפל לחלב, די בהדחתו.

(נח) אפילו נאכל מחמת מלחו – ואפילו לא נמלח כלל.

(נט) בְּעֵי קְלִיפָּה – צריך קילוף, ולא נאסר כולו. כי למדנו כבר, שמליח הניתן לאכילה, נחשב צונן. על כן צלי רותח, שנפל על מליח ראוי לאכילה, דומה לרותח שנפל לצונן. והדין הוא שצריך קְלִיפָּה, ולא יותר. כלומר, אף שהעליון חם, והתחתון קצת מלוח, אין אומרים יאסר כולו, אלא רק כדי קְלִיפָּה נאסר.

(ס) ואם יש בו בקעים – והוא רותח.

(סא) כולו אסור – כי מפאת הבקעים שבו, או לאחר שהתבלינים ריככוהו, הוא דומה לספוג ובולע.

הדין אפוי ומבושל (סב) (מהרא"י בהגה' ש"ד והגהת מרדכי וסמ"ק ורש"ל). ויש אומרים דאפילו הם צוננים, דינא הכי (סג) (כ"י לדעת הרא"ש ובת"ה וטור), וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה (סד).

סעיף ח

^טאין בשר בחלב נאסר על ידי מליחה או על ידי כבוש, אלא באכילה, אבל לא בהנאה (סה).

^טהגהות אשרי בשלהי עבודת כוכבים והמרדכי שם בפ"ב וכן כתב האגור בשמו.

שולחן ערוך כפשוטו

(סב) והוא הדין אפוי ומבושל – מאכלים שחוממו בבישול או באפיה, ונפלו לתוך חלב, אסורים לגמרי, לא רק כדי קליפה, כי עברו הליך ריכוך, ובולעים הרבה.

(סג) דינא הכי – כלומר בכל מאכל יש בקיעים, או שיש בו תבלין, או שהוא אפוי או מבושל ונעשו רכים, לכן אפילו הם צוננים, נאסרים.

(סד) אם אין הפסד מרובה – מעיקר הדין, אין הלכה כדעה זו, כי היא מבטלת את הכלל שהאיסור עובר ממאכל למשנהו רק באמצעות חום. על כן אין זו אלא חומרה לכתחילה, ובשעת הצורך אפשר להקל, כעיקר הדין, והמחבר לא פסק חומרה זו.

(סה) אבל לא בהנאה – כי אין זה דרך בישול, והאיסור אינו אלא מדרבנן, וחכמים גזרו רק על האוכל.

סימן צ"ב

דיני אם נפל חלב לקדירה של בשר, ובו ט' סעיפים.

סימן זה, שבעצם מהווה המשך לסימן הקודם, דן בבשר וחלב שהתערבו. והוא מלבן בעיקר מתי בטל האיסור, ומתי אינו.

כדי להבינו על בוריו, נקדים כמה מושגים, שנפגוש במהלך הסימן:

א. יש להבחין בין איסור והיתר, או בשר וחלב, שנעשו תערובת ממש, כלומר, התמזגו לתרכובת אחידה. לבין חתיכות איסור והיתר, המעורבות יחד, וסמוכות זו לזו. אך כל יחידה, ניצבת בפני עצמה.

ב. התערבו איסור והיתר, וצריך להכריע את הדין, יש לבדוק אם נכנס טעם האיסור אל ההיתר. כלומר, אם טעם האיסור מורגש במוחש. כגון, בשר שנפל לתוך חלב, האם טעם הבשר מורגש בחלב. וכן להיפך, האם נתן החלב טעם בבשר.

בעגה ההלכתית קרויה בדיקת הטעם "נותן טעם". והיא נעשית משום "טעם כעיקר". כלומר, טעם האיסור דינו כעיקר האיסור, ויש בו איסור תורה¹. שכן חייבה התורה להכשיר את הכלים שבזזנו מהמדינים, כדי להפליט את האיסור הבלוע בהם. נמצא כי גם הטעם הבלוע בכלים, שאין בו ממשות, גם הוא נאסר.

ג. בדיקת טעם האיסור, אפשרית בכמה דרכים. האחת, טעימת גוי. האחרת, אומדן כמות. איסור ששיעורו פחות מ $1/60$, מן הסתם, לא נתן טעם. אך אם הוא יותר מ $1/60$, הוא מן הסתם נתן טעם.

ד. זה שאמרנו, שבדיקת טעם לבד מספיקה, אין זה אלא כשטעם האיסור שונה מטעם ההיתר. אבל אם טעמם דומה, הרי הוא בטל ברוב, מן התורה. אמנם מדרבנן, הצריכו 60 כנגד האיסור. כי גזרו, שגם מין במינו לא יתבטל ברוב, כמו שתערובת מין באינו מינו אינה בטלה.

1. אף שאינו עובר על לאו, כדברי הגמרא "אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס. טעמו ולא ממשו אסור, ואין לוקין עליו" (ע"ז סז, א). והמחבר פסק שאיסורו מן התורה, כפי שמדקדקים מדבריו בסימן צח סעיף ב.

ה. "חתיכה עצמה נעשית נבלה" (קרוי גם חענ"נ או חנ"נ). הכוונה, שחתיכת היתר בלעה איסור, והפכה היא עצמה לאיסור, כמו נבלה. במקרה זה, לא די בשישים לביטול האיסור הבלוע, אלא צריך 60 כנגד כל החתיכה שנאסרה. בסימן זה נדון, מתי החתיכה כולה נאסרת, ומתי מתחשבים בבליעה בלבד.

ו. תערובת יבש ביבש: פיסות איסור והיתר, הניצבות בפני עצמן, ולא התמזגו לתרכובת אחת. אלא שלא ידוע איזו חתיכה מותרת, ואיזו אסורה.

ז. הכלל בתערובת יבש ביבש הוא, "הלך אחר הרוב". אם הרוב מותר, כולם מותרים. ואם הרוב אסור, כולם אסורים. מקור דין זה הוא בפסוק (שמות כג, ב) "אַחֲרֵי רַבִּים לְהִטּוֹת". פרטי דינים אלה, יילמדו בפרוטרוט, להלן בסימן קט.

ח. חתיכה הראויה להתכבד: גם בכלל "הלך אחר הרוב" יש יוצאים מן הכלל. כי לפעמים, האיסור אף בהיותו מיעוט, אינו בטל. בסימן זה נפגוש באחד כזה, והוא "חתיכה הראויה להתכבד". כלומר, חתיכה יפה ומכובדת. סימן קא, להלן, עוסק כולו בפרטי דין זה.

ט. בסימן זה נדון בעניין שבמציאות ימינו, נשמע אולי חריג ומוזר, והוא בליעת כלים. אחר מלחמת מדין, אמרה תורה, כי הרוצה להשתמש בכלי הגויים שנלקחו שלל, צריך להכשירם, באמצעות הגעלה², שתפליט את האיסור, הבלוע בדפנותיהם. במציאות ימינו, איכות הכלים השתנתה, והם אינם בולעים או פולטים. עם זאת, נסביר את השולחן ערוך, על בסיס ההנחה שהם בולעים ופולטים, כמו בזמן התורה. וכך מקובל למעשה, שלא השתנה הדין, אף שהמציאות כן השתנתה³.

2. ככתוב "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יֵבֵא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר, אֲךָ בְּמֵי נֹדֶה יִתְחַטָּא. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יֵבֵא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בַמַּיִם" (במדבר לא, כג).

3. אמנם מורה הוראה, בשעת הדוחק, יכול להביא עובדה זו בחשבון.

סעיף א

^אכזית בשר (א) שנפל לתוך יורה של חלב רותח, טועם הגוי הקדירה. אם אמר שיש בה טעם בשר, אסורה (ב). ואם לאו, מותרת (ג), אפילו בפחות משישים (ד), ואותה חתיכה אסורה (ה). במה דברים אמורים, פְּשָׁקֶדֶם והוציא החתיכה, קודם שתפלוט חלב שבלעה. דהיינו, קודם שתנוח הַיּוֹרָה מרתיחתה (ו), אבל אם לא ^ארמב"ם בפרק ט מהלכות מאכלות אסורות דין ח' ממימרא דרב ולא כמאן דסבירא ליה כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל, אלא כרבנן דסבירי, אפילו מין במינו בשישים, חולין דף קח, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) כזית בשר – לאו דווקא כזית. כי באמת, יש איסור תורה גם בפחות מכזית.⁴

(ב) שיש בה טעם בשר, אסורה – כי יש כאן בשר וחלב, מעורבים זה בזה.

(ג) ואם לאו, מותרת – כי אם אין טעם בשר בחלב, אין כאן איסור בשר בחלב.

(ד) אפילו בפחות משישים – הסיבה להצריך שישים כנגד איסור היא, משום שיש להניח, שאם לא חשים בטעמו של איסור הגדול מ-1/60, הוא מן הסתם נתן טעם בהיתר. אך אם במציאות לא נתן טעם, אין כאן איסור. לכן כאן, אף כי האיסור גדול מ-1/60, הוא הרי לא נתן טעם כי הגוי טעם מן התבשיל ואמר, שאין טעם בשר בחלב.

(ה) ואותה חתיכה אסורה – כי בלעה חלב.⁵

(ו) קודם שתנוח הַיּוֹרָה מרתיחתה – מקובל שהבשר הנופל בחלב, בולע תחילה את החלב. ורק בסוף, אחר גמר פעולת הבישול, מעט החלב שבו, נפלט אל החלב שבסיר. אמנם הוא לא נפלט מיד אל החלב, ועל כן, אם הבשר לא

4. עיין ט"ז ס"ק א, ופרי מגדים במשבצות זהב.

5. על כן כתב המחבר בתחילת הסעיף "כזית", כי אם חתיכת בשר שקיבלה קצת חלב, אבל אין שיעורה כזית, יש כאן איסור תורה, אבל אין כאן מלקות.

הספיק לסלקו עד שיוכל לפלוט החלב שבלעה, אף על פי שפָּעָמוּ גוי, ואין בו טעם כלל, ¹אסור (ז), אלא אם כן יש בו שישים (ח). הגה: ועיין לקמן סימן צ"ח דאין אנו נוהגין לסמוך אַטְעִימַת גוי, ובעינן שישים בכל ענין (ט).

²מפני שהחלב שנבלע בה ונאסר יצא ונתערב והוא מין במינו, ואי איפשר למיקם אטעמא.

סעיף ב

נפל חלב לתוך קדירה של בשר (י), טועמין החתיכה שנפל עליה החלב (יא), אם אין בה טעם חלב, הכל מותר. ואם יש בחתיכה ילשון הרמב"ם שם, ממשנה שם, ואירי בחתיכה שכולה חוץ לרוטב ואינה נוגעת בחברתה על ידי רוטב, וכמו שכתב הטור בשם ר"י.

שולחן ערוך כפשוטו

נתן טעם בחלב, מותר, אף אם אין 60.
(ז) אסור – כי נפלט חלב מן הבשר, וחלב זה, הוא עצמו אסור (כי יש בו טעם בשר). אלא שאינו נותן טעם חלב, בחלב. על כן יש כאן תערובת מין במינו, שאי אפשר להרגיש את הטעם, ודינו להתבטל רק ב 60.
(ח) יש בו שישים – כי בעת שאכן יש בו שישים, הבשר והחלב שבו בטלים ב- 60.
(ט) ובעינן שישים בכל ענין – לשיטת הרמ"א, כפי שכבר הזכרנו⁶, ניתן לסמוך רק על כמות ברורה. אבל הרגשת טעם, אינה בהכרח אמינה וברורה, כי תלויה בטעמו האישי של הטועם, ואינה אובייקטיבית.
(י) לתוך קדירה של בשר – לאו דוקא בשר בהמה, אלא הוא הדין בשר עוף⁷.
(יא) טועמין החתיכה שנפל עליה החלב – זו חתיכה השקועה, במידת מה,

6. בסימן פז ס"ק עב.

7. הבית יוסף כאן, הביא ראשונים שסוברים, שבאיסור 'בשר בחלב דרבנן' אומרים שהוא בטל ברוב. אמנם למעשה, לא פסק כמותם, כמבואר בסימן פ. וגם הטור כתב בפירוש, בסימן צח אות ח, שאין להבדיל בין איסור תורה לאיסור דרבנן.

מִפְּעִימַת חֵלֶב^(*), נאסרה אותה חתיכה (יב). (ולדין דאין סומכים אַגוֹי, בעינן שישים בחתיכה, ואם לאו כולה אסורה (יג)).⁷ וּמִשְׁעָרִין בְּכֹלָהּ, אם היה בכל מה שיש בקדירה מהחתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהא חתיכה זו אחד משישים מהכל (יד), החתיכה אסורה (טו) והשאר מותר (טז). במה דברים אמורים (יז), בשלא ניער הקדירה בתחלה כשנפל החלב, אלא לבסוף, ולא כיסה (יח).⁸ אבל^(*) והא דאיתא לקמן בסימן קה סעי' ד דסגי בנטיילת מקום כתב מהרש"ל דהכא איירי באיסור צלול ושם איירי באיסור עב שאינו מתפשט. ⁷מימרא דרב שם. ⁸שם במשנה וכרבי בברייתא וכדמפרש שם בגמרא דף קט, א.

שולחן ערוך כפשוטו

בתוך התבשיל. והטיפה נפלה על חלקה, שמחוץ לתבשיל ומעליו.⁸
(יב) נאסרה אותה חתיכה – מן התורה, כי זה בשר שהתבשל עם חלב.
(יג) ואם לאו כולה אסורה – לשיטת הרמ"א, אין סומכים על טעימה של גוי, אלא בכל אופן צריך 60.
(יד) שתהא חתיכה זו אחד משישים מהכל – לאחר שספגה החתיכה חלב ונאסרה, הפכה כולה לחתיכת איסור,⁹ וצריך שישים כנגדה.
(טו) החתיכה אסורה – כי אין בה 60 נגד החלב.
(טז) והשאר מותר – כי יש בקדירה שישים חלקי היתר, כנגד החתיכה כולה (ולא מספיק 60 נגד החלב, שנבלע בחתיכה).
(יז) במה דברים אמורים – שהחתיכה שספגה חלב, נאסרת כולה.
(יח) ולא כיסה – אם לא כיסה, ולא ניער, החתיכה שספגה את החלב, לא

8. בסימן קה הביא המחבר שיטה, שאם שקועה חתיכה זו בתבשיל, באופן חלקי בלבד, התבשיל כולו מצטרף לבטל את האיסור שנבלע בחתיכה. אכן שם מדובר באיסור שנבלע. מה שאין כן בנידון כאן, הרי זה חלב שנבלע. והדין הוא, שהחתיכה עצמה הפכה לאיסור, נמצא כי גודל האיסור אינו טיפת חלב בלבד, אלא חתיכה שלימה של איסור.

9. בלשון הגמרא קרוי דין זה "חתיכה עצמה נעשית נבילה", כפי שיבואר בסעיף הבא. כלומר, החתיכה כולה נאסרת. על כן לא ניתן להתיר את המזון בו מעורבת חתיכה כזו, אף אם יש 60 נגד החלב שנבלע. אלא אם כן, יש 60 נגד כל החתיכה.

אם ניער מתחלה ועד סוף, או שכיסה משעת נפילה ועד סוף, הכל מצטרף לבטל טעם החלב (יט). הגה: וכן אם לא ניער כלל, לא בתחילה ולא בסוף, ולא כיסה כלל, אם יש שישים בקדירה נגד טיפת חלב שנפל, אינו אסור רק החתיכה לבד, ושאר הקדירה מותר (כ) (בית יוסף בשם הראב"ד^(*) והמגיד משנה בשם הרמב"ם). וכן אם ניער בתחלה או כיסה מיד, אף על גב דלא ניער ולא 'הבית יוסף כתב שכוונת הרמב"ם שצריך לנער יפה יפה ועיין בהג"ה מה שפירש ר"י חביב. ^(*) בדברי הראב"ד וכן העתיק הבית יוסף לדברי הכל אם לא ניער כלל אין שאר חתיכות נאסרות, אף על פי שאין בהם שישים כנגדה, בהגהות מיימוני שם, חיפשי ולא מצאתי. אך הרב המגיד כתב על זה שם, ואפשר שאף כן דעת רבינו וכו', וכפשוט הסוגיא שם וכו'. ועוד דלפי זה איירי שמקצתו בתוך הרוטב אם כן אמאי סגי בשישים כנגד הטיפה, דגבי בשר בחלב כולי עלמא מודו דחתיכה נעשית נבילה. ואי לא מסתפינא אמינא לענ"ד שטעות נפל בדפוס, וצריך לומר אם אין שישים בקדירה וכו'. ובמקום הגהות מיימוני צריך לומר המ"מ, ראשי תיבות המגיד משנה, והמדפיסים טעו וכתבו הגהות מיימוני.

שולחן ערוך כפשוטו

התערבה בין שאר החתיכות, והיא ידועה ומוגדרת, וניתן לשער לפי גודלה. ואם אין בה שישים כנגד החלב, היא נאסרת כולה. ואם התערבה בין החתיכות, כולן נאסרות, כשאין בהם 60 כנגדה.

(יט) הכל מצטרף לבטל טעם החלב – הערבוב המידי שעשה, עירב את החלב בין כלל החתיכות. ואם יש בתבשיל שישים נגד החלב, הכל מותר אף שאין 60 נגד החתיכה. אך אם אין שישים נגד החלב, הכל אסור. לכתחילה, טוב לנער מתחילה עד הסוף, כדי שהחלב אכן יתערב בכל התבשיל, ולא יישאר בחתיכה זו בלבד. אמנם בדיעבד, אם עירב רק בתחילה, גם אז מצרפים הכל, לביטול החלב.

(כ) ושאר הקדירה מותר – כיון שלא ניער את הקדירה, לא התערבה החתיכה שספגה את החלב, בין שאר החתיכות, על כן הן מותרות. אבל החתיכה עצמה אסורה, אם אין בה שישים כנגד החלב.

ומה שהצריך רמ"א 60 מהקדירה, כנגד הטיפה, כדי להתיר התבשיל, אף שהטיפה נספגה רק בחתיכה, זהו משום שחשש לשיטה הסוברת, שטיפה הנספגת בחתיכה, השקועה חלקית, פושטת בכל התבשיל. לכן הוסיף רמ"א,

כיסה לבסוף, כל הקדירה מצטרף, והוא שניער וכיסה מיד שנפל שם האיסור **(כא)** (טור וב"י בשם ר"י חביב). וכן אם נפל לתוך המרק או לחתיכות **(כב)**, ולא נודע לאיזו חתיכה נפל, 'נוער את הקדירה כולה עד שישוב ויתערב הכל **(כג)**, אם יש בקדירה כולה טעם חלב, אסורה. ואם לאו, מותרת **(כד)**. ואם לא נמצא גוי שיטעום ונסמך עליו, משערים

שם ברמב"ם וכתב הבית יוסף, בשם מהר"י חביב, פירוש, מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה, ולא השגיח על איזה חתיכה, מיהר לנער או לכסות. ובזה יתיישב קושיא אחרת, הלא אין מבטלין איסור לכתחילה.

שולחן ערוך כפשוטו

שבשישים מן הקדירה, התבשיל כולו מותר¹⁰. ומדובר שהקדירה אינה על האש, כי אם היא רותחת על האש, ברור שהכל מתערב, כמו ב'עירב', או 'כיסה'. ונראה שהמחבר מסכים לדין זה של הרמ"א.

(כא) מיד שנפל שם האיסור – דברי הרמ"א, הם הסבר לדברי המחבר. כי מה שכתב המחבר, שניער מתחילה עד הסוף, אין זה דווקא. אלא די שיערבב בתחילה, ומיד החלב מתערב בכל מה שיש בקדירה.

(כב) נפל לתוך המרק או לחתיכות – אפילו אם מקצת מן החתיכות, מצויות מחוץ לרוטב.

(כג) עד שישוב ויתערב הכל – יש לנער ולערבב את התבשיל בהקדם, בטרם תיתן הטיפה טעם בחתיכה מסוימת, ותאסור הכל.

(כד) ואם לאו, מותרת – היתר זה הוא, למרות שיתכן שבתחילה, נפלה טיפה

10. יש מקשים על הרמ"א, שהתיר כאן את הקדירה כולה, הרי לקמן בסימן קה סעיף ד נלמד, כי חתיכה שנאסרה, אוסרת את חברתה כדי נטילה, וכיצד התיר כאן רמ"א, את הקדירה כולה, הלא צריך ליטול מהחתיכות שנגעו בחתיכה זו, כדי נטילה?

ואמנם ביאר הש"ך כאן (סק"ז), שהחתיכות הנוגעות בחתיכה זו, אכן צריכות נטילה. אך אני בעוניי מתקשה לראות, כיצד אפשר להעמיס זאת בדברי הרמ"א. ומה שנראה ביישוב דעת הרמ"א הוא, שכאן בסימן צב, החתיכות האחרות הנוגעות בחתיכה שנאסרה, שקועות בתוך התבשיל, לכן הקדירה כולה מותרת, כי החלב מתערב בתבשיל כולו, ויש בו שישים לביטול האיסור. אבל בסימן קה, החתיכות שנוגעות בחתיכה שנאסרה, אינן מצויות בתוך הרוטב, ולכן צריך ליטול מהן כדי נטילה.

בשישים (כה) (עכ"ל רמב"ם). הגה: ויש חולקין וסבירא להו דאינו מועיל מה שנוער הקדירה, אם לא שניער מיד שנפל האיסור **(כו)** (טור), והכי נהוג.

סעיף ג

כשנאסרה החתיכה מחמת החֶלֶב, נעשית כל החתיכה איסור **(כז)**, ואם בְּשִׁלָּה עם אחרות צריך שישים לבטל כולה. ^טואם ^ככרב ורבי חנינא ורבי יוחנן, שם דף קח, א. ^טהרא"ש שם ממשנה דרך שנתבשל וכו', שם דף צו, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

זו על אחת החתיכות. כי ערבוב הסיר מיד אחר כך, מנע את האיסור מן החתיכה ומכל התבשיל¹¹.

(כה) משערים בשישים – כי אם יש שישים כנגד החלב, לא ניתן לחוש בטעמו.

(כו) שניער מיד שנפל האיסור – לשיטת המחבר, גם אם חלפו מספר שניות, אין לחשוש שהחתיכה שספגה את החלב נאסרה מיד. וניעור הסיר מועיל, גם בחלוף כמה רגעים. אכן לדברי הרמ"א, צריך להזדרז ולנער תיכף ומיד, ללא כל דיחוי.

(כז) נעשית כל החתיכה איסור – בלשון חכמים "חתיכה עצמה, נעשית נבלה" [ובקיצור, חענ"ג או חנ"ג]. כלומר, לא רק החלב שנבלע אסור, אלא החתיכה כולה נאסרה. לכן צריך 60 נגד כל החתיכה, ולא די בשישים נגד החלב¹².

11. הש"ך אמנם הסביר, שהקדירה כולה מותרת, אף אם כבר נאסרה החתיכה. ומשום שלא ידוע איזו חתיכה ספגה את החלב, וזה ספק, והטעם התפשט מהחתיכה לכל הקדירה, על כן הותר. אכן אנו פירשנו את העניין, על פי דברי המחבר בבית יוסף.

12. דעת המחבר שדין זה הוא דווקא בתערובת בשר בחלב שיש בו איסור תורה אבל בתערובת חלב בעוף שהאיסור דרבנן לא אומרים חתיכה נעשית נבלה כמפורש בסימן צ סעיף א בדין כחל והרמ"א שם פסק שאומרים חתיכה נעשית נבלה גם באיסור דרבנן. וזה רמ"א לשיטתו שאומר חתיכה נעשית נבלה גם בשאר איסורים כפי שנראה בסעיף הבא.

מִכִּירָה (כח), משליכה (כט), והאחרות מותרות (ל). ואם אינו מִכִּירָה, הרוטב מותר (לא), וכל החתיכות אסורות (לב), 'אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד (לג).

'אוקימתא דגמרא שם דף ק, א.

סעיף ד

לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה, "אלא בבשר פְּחֶלֶב אבל לא בשאר איסורים. כגון כזית חֶלֶב (לד) שנבלע בחתיכה, ואין בה "טור הרא"ש והרשב"א והרמב"ן בשם רבינו אפרים והסכמת הרב המגיד ועוד פוסקים. וכן כתב הרמב"ם, מפני שכל אחד בפני עצמו הוא היתר, ותערובתן אוסרתן.

שולחן ערוך כפשוטו

(כח) ואם מִכִּירָה – ויש 60 כנגדה.

(כט) משליכה – כי נאסרה, בספיגת החֶלֶב.

(ל) והאחרות מותרות – כי יש בהם לפחות 60, כנגד החתיכה.

(לא) ואם אינו מִכִּירָה, הרוטב מותר – כי יש 60 ברוטב, לעומת החתיכה שנאסרה.

(לב) וכל החתיכות אסורות – כי חתיכה אחת אסורה בוודאי, אלא שאינו יודע איזוהי.

(לג) ראויה להתכבד – אין אנו מסופקים אם עבר טעם מחתיכה לחתיכה, אלא שתי חתיכות לפנינו, אחת היתר ואחת איסור, ואיננו יודעים מי אסורה ומי מותרת. בספק כזה, הכלל הוא שהולכים אחרי הרוב. אם הרוב מותרות, כולן היתר, וכן להיפך. אבל יש לכלל זה, יוצאים מן הכלל. אחד מהם הוא 'חתיכה נכבדת, אינה בטילה', לא ברוב, ולא בשישים. וכאן, אם היתה זו חתיכה חשובה, אין היא בטילה. ואם אינה חשובה, היא בטילה. וכבר צויין, כי לא הועבר טעם מחתיכה לחתיכה, כי התבשיל הוא יותר מ-60 מן החתיכה, אלא שהחתיכה ניכרת בפני עצמה. על כן אם יש כאן חתיכה אסורה, שאינה ידועה לנו, ויש לה חשיבות, החתיכות כולן נאסרות, מלבד הרוטב.

(לד) כזית חֶלֶב – כך יש לקרוא.

שישים לבטלו, ונאסרה, ואחר כך בישלה עם אחרות, אין צריך אלא שישים כדי כזית חֶלֶב, ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת (לה). הגה: ויש אומרים דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה (לו) (תוס' וסמ"ק וסמ"ג ומרדכי והאחרונים). וכן המנהג פשוט, ואין לשנות (לז). ודוקא אם האיסור דבוק בחתיכת היתר, או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב ונפל עליה איסור (לח), אבל אם מקצת החתיכה תוך הרוטב, ואין האיסור דבוק

שולחן ערוך כפשוטו

(לה) אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת – הבישול מפליט את החֶלֶב הבלוע בחתיכה, ומפזרו בתבשיל. ולא ניתן לחוש בטעם החֶלֶב, לא בחתיכה זו, ולא בחתיכות אחרות¹³.

(לו) דאמרינן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה – כלומר גם בשאר איסורים אומרים, שאם נבלע איסור בחתיכה כשרה, הפכה כולה לאיסור. ולא די בשישים נגד האיסור הבלוע, אלא צריך שישים נגד כולה.

(לז) ואין לשנות – כך נוהגים בני אשכנז, אבל הספרדים פוסקים כמחבר, ואין אומרים "חתיכה נעשית נבילה [חנ"נ]" אלא בבשר וחלב. משום שזה גופו של איסור בשר וחלב, שתמזוגת והאחדת שניהם, היא עצם האיסור (כל אחד בפני עצמו, אינו איסור). לכן זה חמור משאר איסורים, והחתיכה הפכה לעצם האיסור.

(לח) שהחתיכה כולה חוץ לרוטב, ונפל עליה איסור – כאשר החתיכה אינה שקועה ברוטב, אי אפשר לצרף את הרוטב, שכולו היתר, לביטול האיסור בשישים. כי האיסור נבלע רק בחתיכה, ולא ברוטב.

13. כאן הכריע המחבר, שאפילו החתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת. אבל בסימן קו סעיף א כתב, כי אף שהתבשיל מותר, החתיכה עצמה אינה מותרת. ויש טוענים שבאמת חזר בו המחבר בסימן קו, ודעתו להחמיר לגבי החתיכה, וכן כתב כאן הט"ז (ס"ק יא). ועיין בש"ך ס"ק יא, מה שיישב בסתירה. ועיין בדברינו שם שיישבנו, שכאן מדובר בחתיכה שהתבשלה עם כל התבשיל, לכן נפלט ממנה כל טעם האיסור ומותרת. מה שאין כן שם בסימן קו, שמדובר בחתיכה שנפלה אל הסיר, אחר הסרתו מן האש, לכן לא נפלט ממנה טעם האיסור, ונותרה אסורה.

בו (לט), לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה ומצטרף כל הקדירה לבטל האיסור. ומכל מקום יש להחמיר לאסור אותה חתיכה (מ) (ארוך כלל כ"ח). וכל זה בשאר איסורים, אבל בבשר בחלב, אף על פי שאין האיסור דבוק, ומקצת החתיכה תוך הרוטב, אמרינן חתיכה נעשית נבילה. יש אומרים דלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אם נתערב איסור לח בהיתר לח (מא), ואחר כך נתערב הכל בהיתר אחר, ואין צריכים רק ששים נגד האיסור שנפל (מב) (מרדכי פכ"ה בשם רשב"א ור"ן בשם ראב"ד). ויש לסמוך על זה בשאר איסורים, לצורך הפסד גדול (מג), אבל לא בבשר וחלב (מד). ואם נתערב יבש ביבש (מה), לא אמרינן

שולחן ערוך כפשוטו

(לט) ואין האיסור דבוק בו – במצב זה, יתכן כי מיד בתחילה, בחדירה לסיר, הצטרף התבשיל לביטול האיסור. ואף שבבשר בחלב החמירו גם באינו דבוק, וגם בשקוע מקצתו, אין להחמיר כן בשאר איסורים, כי זה עצמו, שכל החתיכה הפכה לאיסור, הוא כבר חידוש וחומרא, ואין להוסיף ולהחמיר עוד. (מ) להחמיר לאסור אותה חתיכה – כי לא ברור, שהחלב הנבלע בו נפלט כולו.

(מא) אם נתערב איסור לח בהיתר לח – רוטב איסור, בתבשיל היתר. (מב) ששים נגד האיסור שנפל – כי ברור שהאיסור מתערב גם עם התבשיל הנוסף, ולא נותר רק בתערובת הראשונה.

(מג) לצורך הפסד גדול – אבל שלא בהפסד גדול, צריך 60 נגד כל התערובת. ברם לדעת המחבר, הלא אין אומרים "חתיכה נעשית איסור" בשאר איסורים, ואין מקום לחומרה זו.

(מד) אבל לא בבשר וחלב – כי הפיכת החתיכה, בבשר וחלב, לגופו של איסור, הוא מעיקר הדין.

(מה) ואם נתערב יבש ביבש – כגון שתי חתיכות בשר, אחת התערב בתוכה חלב, ואחת כשרה, ואיננו יודעים מי כשרה ומי אסורה. שתיהן אסורות באכילה, ככל ספק תורה, שהולכים לחומרה. אלא שאם אחר כך התווספו חתיכות אחרות, וסך החתיכות רובן היתר, הותרו כל החתיכות. ואין צורך ברוב נגד שתי החתיכות שנאסרו, אלא די ברוב כנגד החתיכה הראשונה שנאסרה.

בשום איסור חתיכה נעשית נבילה (מו). ועיין לקמן סימן צ"ט מדין חתיכה נעשית נבילה (מז). כלי הנאסר מבליעת איסור (מח), לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה, ולא בעינן שישים רק נגד האיסור שבלע (מט) (מרדכי פג"ה ועיין לקמן סימן צ"ח).

סעיף ה

^יטיפת חלב שנפלה על הקדירה (נ) שאצל האש מבחוץ, אם נפלה כנגד התבשיל אין צריך אלא שישים כנגד הטיפה שמפעפעת לפנים (נא), והוי כאלו נפלה בתבשיל. ואם נפלה במקום הריק, ^יטור בשם (הסמ"ג) [הסמ"ק] מהא דזבחים דף צו, ב מספקא לן אי מפעפע בכל הכלי או לא.

שולחן ערוך כפשוטו

(מו) לא אמרינן בשום איסור חתיכה נעשית נבילה – כי האיסור אינו נותן טעם בזולתו.

(מז) סימן צ"ט מדין חתיכה נעשית נבילה – שם בסעיף ה מבואר, כי היתר זה הוא רק במקרה שנוספו חתיכות היתר בשוגג. אבל אם נוספו במתכוון, נאסרה התערובת, על זה, שעבורו נוספו החתיכות.

(מח) כלי הנאסר מבליעת איסור – כגון שבישלו בו בשר טרף.

(מט) ולא בעינן שישים, רק, נגד האיסור שבלע – כלומר, אין לומר שהבלוע מקודם, מצטרף עם הנבלע עכשיו, וצריך 60 נגד כל הבליעות. אלא די ב 60 נגד האיסור שנבלע. ואף שהרמ"א פסק כי גם היתר שבלע איסור נאסר, וצריך 60 נגד הכל, לא אמר חומרא זו בבליעה. עם זאת, בסעיף הבא יובאו דעות לפיהם, אומרים כן אף בבלוע, כשמדובר בקדירה בשרית שבלעה חלב.

(נ) שנפלה על הקדירה – בשרית, שמתבשל בה תבשיל בשרי.

(נא) שמפעפעת לפנים – מחשיבים את הטיפה, כאילו היא מחלחלת בכל עובי דופן הסיר, עד לצד השני, ונכנסת אל התבשיל. ובתבשיל יש שישים, כנגד הטיפה. על כן הכל מותר, גם התבשיל וגם הקדירה. אמנם בימינו, ראוי להכשיר את הקדירה, כי אף אם נסבור שהקדירה בולעת, היא הרי אינה

¹³והוא מפעפעת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין שישים כנגד הטיפה, הרי נאסר אותו מקום הקדירה (נג), ואם יערה התבשיל דרך מקום הקדירה שנאסר, הרי יאסר התבשיל (נג). וזה תקנתו, שיניחנה כך, ולא יגע בה עד שתצטנן (נד). הגה: ודוקא אם הקדירה ישנה (נה). אבל אם היא חדשה, בכל ¹⁴פירוש, חיישין שמא אינה מפעפעת אלא עד סמוך לרוטב.

שולחן ערוך כפשוטו

חלולה, ואין הנוזל עובר מצד לצד¹⁴.
(נג) נאסר אותו מקום הקדירה – כי בלוע במקום זה, גם בשר וגם חלב, ונעשה כולו איסור¹⁵.
(נג) הרי יאסר התבשיל – כי ייפלט אל תוכו טעם, של בשר וחלב.
(נד) ולא יגע בה עד שתצטנן – כי הקדירות בולעות ופולטות, רק בחום של רתיחה.
(נה) ודוקא אם הקדירה ישנה – וכבר בלוע בדפנותיה בשר, קודם לכן. נמצא שבלועה כאן תערובת בשר וחלב, על כן לא מספיק 60 נגד הטיפה, אלא צריך 60*60, כנגד כל התערובת הבלועה. אמנם כל זה רק במקרה שהשתמשו בסיר לבישול בשר, בתוך 24 שעות אחרונות. אולם, אם חלפו יותר מ-24 שעות, טעם הבשר הבלוע נעשה פגום, ואינו נעשה בשר בחלב. ואז די ב-60 כנגד הטיפה.

¹⁴ צריך לדעת, כי גם בזמנם, לא היו הקדירות מספיגות בתוכם כל נוזל, כאילו היו ספוג ממש. אלא הכוונה, שכל הדין של בליעה, הוא בעצם חומרה. כי אכן, אין אנו יודעים כמה נבלע. וגם כאשר נבלע בשר בקדירה, אין אנו יודעים כמה ממש נבלע, וכמה נפלט בכל בישול. על כן אם נפלה הטיפה כנגד התבשיל, אין להחמיר, כאשר יש בתבשיל שישים כנגדה. כי לא הגיוני להחמיר, כשנפלה הטיפה מבחוץ, יותר ממה שמחמירים, כשנפלה בתוך התבשיל. כך נראה לי להסביר, וה' יצילני משגיאות.

אמנם בימינו ראוי להכשיר את הקדירה. ואף שיש מקילים גם בקדירה, קשה לסמוך על זה בימינו, כי ברור שהחלב לא חלחל דרך דפנות הקדירה מצד לצד. וכיון שלא חדרה פנימה, היא לא בָּטְלָה בתבשיל.

¹⁵ על פי שיטת הראשונים הסוברים, ש"חתיכה נעשית נבלה", גם בבלוע.

ענין (נו) אין צריך שישים רק נגד הטיפה שנפלה עליה (נז), כדלקמן סימן צ"ד גבי כף.

סעיף ו

¹⁷ נהגו העולם לאסור כשנפלה על הדופן שלא כנגד הרוטב (נח). ודוקא כשנפל באותו צד שאינו כנגד האש, אבל אם נפל כנגד האש, מותר, שהאש שורפו ומייבשו (נט), (ואז הקדירה נמי שרי (ס)) (הגהות ש"ד וארוך כלל ל"א). ודווקא בדבר מועט, כגון טיפה, אבל אם נפל הרבה, אין להתיר אפילו אם נפל כנגד האש (סא), אלא אם כן ¹⁷ שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(נו) בכל ענין – אפילו אם נפלה הטיפה במקום ריקן.

(נז) רק נגד הטיפה שנפלה עליה – כי המקום הריקן, אינו בלוע מבשר, ורק טיפה של חלב בלועה שם. לכן צריך שישים, רק נגד פליטתה האפשרית, בתוך התבשיל.

(נח) כשנפלה על הדופן שלא כנגד הרוטב – טיפה שנפלה שלא כנגד התבשיל, לכאורה, אין לאסור את התבשיל. כי אין סיבה שתיפלט הטיפה אל תוך התבשיל. אמנם מנהג העולם לאסור תבשיל זה, אם אין 60 נגד הטיפה. כי חוששים, שהתבשיל מבעבע, עד מקום נפילת הטיפה. אבל הקדירה נאסרה, כי היא קדירה בשרית, שבלעה חלב. ואם ישפכו את התבשיל בצד בו נבלע החלב, הבשר הבלוע בסיר (אם הוא בן יומו) נעשה נבלה, וכדי להתיר את התבשיל ששפכו במקום נפילת החלב, צריך 60*60 כנגדו¹⁶.

(נט) שהאש שורפו ומייבשו – וכלל לא נבלע חלב.

(ס) ואז הקדירה נמי שרי – כוונתו להסביר את דברי המחבר, כי אם החלב נשרף מיד, ולא נבלע, אין סיבה שהקדירה תיאסר.

(סא) אפילו אם נפל כנגד האש – קליחת חלב מרובה, ודאי לא נשרפה כולה, וחלקה נבלע בהכרח בדופן.

¹⁶. ש"ך ס"ק כד.

כנגד הרוטב ועל ידי ששים (סב). הגה: ואז הקדירה הוי אסורה אפילו יש שישים בתבשיל נגד הטיפה שנפלה (סג), ויערה מיד התבשיל ממנו, בצד אחר (סד), שלא כנגד הטיפה. ואם בשלו בקדירה תבשיל אחר (סה), דינו כמו בפעם הראשון (סו) (ארוך כלל ל"א).

סעיף ז

(סז) ^{ט"ז}יש מי שמתיר בשעת הדחק, כגון בערב שבת, אפילו שלא ^{ט"ט}בשם רבי יחיאל וכתב הת"ח כלל כה, וכן לצורך אורחים או הפסד מרובה או עני כפי ראות עיני המורה. וכתב מהרש"ל שהקדירה מכל מקום אסורה.

שולחן ערוך כפשוטו

(סב) כנגד הרוטב ועל ידי ששים – כפי שראינו בסעיף הקודם, שמצרפים מה שבקדירה, כדי לבטל את הטיפה. ודי ב-60 מן הרוטב, כנגד הטיפה.

(סג) אפילו יש שישים בתבשיל נגד הטיפה שנפלה – הקדירה נאסרת, כי איננו יודעים בבירור אם החלב הבלוע בדופן, נפלט אל התבשיל.

(סד) ויערה מיד התבשיל ממנו, בצד אחר – מה שהורה רמ"א, לערות בצד אחר, הרי זה כדי שהתבשיל לא יבלע מן הבלוע בכלי. אבל מה שהורה כי יש לערות מיד, אינו אלא חומרה. שהרי אם יטעה ויערה בצד שנפלה הטיפה, ולא עשה כן מיד, יתכן שהטיפה, שאינה ממהרת להיפלט, תאסור את הבלוע בכלי. ואם גם הבלוע יהפוך לאיסור, נצטרך 60 פעמים 60 כנגדו. לכן הורה רמ"א, למהר ולערוט את התבשיל כדי שאף אם יטעה ויערה בצד הבלוע, יהיה די בפעם אחת 60.

(סה) ואם בשלו בקדירה תבשיל אחר – שאינו בשרי ולא חלבי.

(סו) דינו כמו בפעם הראשון – כי הבשר הבלוע זה מכבר בדפנות, נפלט אל הרוטב הפרווה שבקדירה, טרם נפילת טיפת החלב. ובנפול טיפת החלב על הסיר, די ב-60 מן הרוטב שבסיר, כנגד הטיפה.

(סז) הקדמה לסעיף – להבנת הסעיף נסביר מספר מושגים, שיוסברו בהרחבה בהמשך, בהלכות תערובות, סימן קה:

1. כלי הניצב על האש, דינו "כלי ראשון", וכל המתבשל בתוכו מוגדר "רותח", שהכלי בולע ממנו. גם לאחר הסרתו מן האש, הוא עדיין כלי ראשון, ובולע או

כנגד הרוטב (סח), אפילו שלא כנגד האש (סט), על ידי שישים (ע).
הגה: והכי נהוג (עא) (ארוך). ואם נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע (עב), והעמידו עליו קדירה חמה (עג); אם מה שנשפך אינו אצל האש, לא הוי רק כלי שני (עד), ולכן הקדירה אסורה (עה), דבולע קצת, והתבשיל

שולחן ערוך כפשוטו

פולט.

2. כלי ששפכו לתוכו תבשיל רותח, ואינו ניצב על האש, גדרו כלי שני, שדינו כמו צונן. ואם נפל בו איסור, הרי זה כאיסור שנפל לתוך צונן.

3. עירוי תבשיל מכלי ראשון לכלי אחר, מוגדר אף הוא "כלי ראשון". והכלי אליו הועבר העירוי, אם היה זה איסור, הכלי בולע ופולט כדי קליפה, ולא יותר.

4. משהפסיק הקילוח, נחשב התבשיל ככלי שני.

(סח) אפילו שלא כנגד הרוטב – ובמקרה זה, התבשיל אינו מבטל את הטיפה, והיא לכאורה אוסרת את הבשר הבלוע בקדירה.

(סט) אפילו שלא כנגד האש – במיקום זה, כן החלב נבלע ולא נשרף.

(ע) על ידי שישים – די אם יש פעם אחת 60, נגד החלב, ואין צורך ב-60*60, כי הבשר הבלוע אינו נעשה "נבלה". שהרי מעיקר הדין, לא התחדש דין "חתיכה נעשית נבילה" במאכל בלוע. ובשעת הצורך, אפשר להקל¹⁷.

(עא) והכי נהוג – להקל ולהסתפק בשישים, בשעת הדוחק.

(עב) על גבי קרקע – היום זה שכיח בעיקר על השיש שבמטבח.

(עג) והעמידו עליו קדירה חמה – ובה תבשיל בשרי.

(עד) לא הוי רק כלי שני – התבשיל השפוך, מוגדר רק כלי שני. תכולתו של כלי שני, הועברה אליו מכלי ראשון, שעמד על האש. כלי שני אינו מבשל. לכן מחשיבים אותו, כלפי דינים רבים, כצונן ולא כרותח.

(עה) ולכן הקדירה אסורה – כי ראינו (בסימן צא סעיף ד), שאם נפל בשר רותח, לתוך חלב צונן, הבשר בולע מעט, ונאסר כדי קליפה. גם במקרה שלנו, הקדירה בלעה מעט מן החלב, ונאסרה.

17. ביאור הגר"א.

מותר, דְּתַתָּא גבר (עו) (הגהת ש"ד סימן כ"ה). וְקָלוּת מִן הַקְדִּירָה רותחת שהלך אל קדירה צוננת, אם נפסק הַקָּלוּת מִן הַקְדִּירָה הרוחתת קודם שהגיע אל הצונן, הוי נמי ככלי שני (עז) (כך משמע בשערים מחשבת מוהר"ם). ואם לא נפסק, הוי כעירו והקדירה הצוננת נאסרה, אם היד סולדת בַּקָּלוּת הנוגע בקדירה (עח) (ת"ה סי' קפ"ה), והתבשיל שבתוכה שרי, דאין עירו אוסר רק כדי קְלִיפָה (עט). אבל אם הקדירה היא חמה, והוא כלי ראשון (פ), וכל שכן עומד אצל האש, אפילו הַקָּלוּת הוא צונן, הכל אסור, דְּתַתָּא גבר, והוי כצונן לתוך חם (פא) דכולו אסור (כך משמע מב"י) כמו שנתבאר לעיל סימן צ"א. טפה הנופלת על גבי כיסוי קדירה, דינה כנפלה על גבי קדירה נגד הרוטב, והוא שהתחילה הקדירה להרתית, דאז עולה הזיעה תמיד ומגיע אל הכיסוי ויורד משם אל הרוטב (פב) (ארוך כלל ל"א וש"ד).

שולחן ערוך כפשוטו

(עו) והתבשיל מותר, דְּתַתָּא גבר – תרגום: התחתון גובר. הקדירה לא בלעה חלב אלא כדי עובי קְלִיפָה. כלומר, כעין שכבה דקה. וכיון שלא פעפע החלב אל התבשיל, הוא נשאר מותר. אבל הקדירה נאסרה, כי בדפנותיה בלועים גם בשר וגם חלב.

(עז) הוי נמי ככלי שני – והרי זה כצונן שנגע בצונן, ודי בהדחת מקום המגע¹⁸.

(עח) אם היד סולדת בַּקָּלוּת הנוגע בקדירה – קָלוּת זה הוא עירו, המוגדר כלי ראשון, כאשר חומו בשיעור "יד סולדת".

(עט) עירו אוסר רק כדי קְלִיפָה – נמצא כי רק דפנות הקדירה ספגו מן הקילוח, אך התבשיל עצמו לא ספג.

(פ) והוא כלי ראשון – שהורד מן האש, אבל עדיין חם מאוד.

(פא) והוי כצונן לתוך חם – החשש הוא, שהקילוח הנוגע בקדירה הרוחתת, נבלע בה, ונפלט אל התבשיל.

(פב) ויורד משם אל הרוטב – כיסוי הקדירה, דינו כקדירה עצמה. בגלל שהתבשיל דרכו להעלות רתיחות, ולהתיז מן התבשיל הרוחת על הכיסוי, והכיסוי בולעו. ושבה הטיפה ויורדת, לשאר התבשיל.

18. כפי שהתבאר שם, בסימן צא סעיף ד' "וְאִם נִפְלוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה צוֹנְנִין, מִדֵּיחַ הַבֶּשֶׂר, וּמִתֵּר".

סעיף ח

¹⁰מחבת של חֶלֶב שנתנו בִּקְדִירָה, תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה (פג). הגה: אם היה חֶלֶב במחבת, בעינן שישים כתבשיל שבקדירה נגד החֶלֶב שבמחבת (פד). וכל זה מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המאכל עצמו, לקדירה שעליה (פה) (ארוך), וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך, שהיד סולדת בזיעה, במקום שנוגע בקדירה (פו). אבל אם אין היד סולדת בזיעה, הכל שרי (פז). ולכן תולין בשר לייבש על קדירות של חלב, ולא חיישינן לזיעה שעולה (פח) (פסקי מהרא"י סימן ק"ג). וכן אם המחבת מכוסה, הכל שרי, מידי דהוי אֲשֶׁתִּי קדירות נוגעות זו בזו, דאין ¹¹שם בשם אביו הרא"ש בתשובה.

שולחן ערוך כפשוטו

(פג) ואוסרתה – מחבת חלבית זו, שאינה מכוסה, תבליע טיפות זיעה, כלומר, כעין טיפות זעירות של חלב, בקדירה הבשרית, ויאסרה¹⁹.

(פד) נגד החֶלֶב שבמחבת – ברור אמנם, כי מלבד מספר טיפות זעיר, לא בלעה הקדירה העליונה את כל החלב שבמחבת, ובכל זאת מודדים את כל החלב. כי זו דרכו של הרמ"א, כשאין דרך לכמת במדויק, ומן הסתם יטעו באומדן. במקרים כגון אלה, מחמיר הרמ"א. ומצריך לקבוע את הכמות, על פי השיעור הגלוי בבירור. וכאן החלב במחבת, הוא שידוע בבירור, לכן צריך שישים כנגד כולו.

(פה) לקדירה שעליה – זה הסבר דברי המחבר. ופשוט הוא, שאם המחבת מכוסה, הזיעה לא תעלה, ולא תיגע בקדירה.

(פו) שהיד סולדת בזיעה, במקום שנוגע בקדירה – לולי כן, הזיעה אינה נחשבת רותח, אלא צונן, והטיפות אינן נבלעות.

(פז) הכל שרי – גם התבשיל שבקדירה, וגם הקדירה.

(פח) ולא חיישינן לזיעה שעולה – כי היא מצטננת.

¹⁹ זיעת מאכל שונה מדין ריח מאכל, כפי שנלמד בסימן קח. על כן האיסור הוא דווקא בקדירה שמעל מחבת לא מכוסה, ולא בקדירה העומדת לצידה.

אוסרין זו את זו בנגיעה, כל שכן בזיעה (פט) (מרדכי פרק כ"ה) מיהו לכתחלה יש לזזהר בכל זה (צ) (הגהות ש"ד).

סעיף ט

י"נר של חֵלֶב (צא) עֵשׂוּי כֶּנֶר של שְׁעוּה (צב) שְׁנַטֵּף מִמֶּנּוּ טַפָּה עַל כֻּלִּי, אֵין צָרִיךְ כִּי אִם גְּרִידָה (צג). אֲבָל חֵלֶב מְהוּפָּךְ חֵם, שְׁנַפֵּל מִמֶּנּוּ טַפָּה עַל כֻּלִּי, צָרִיךְ הַגְעֵלָה (צד).
י"תרומת הדשן סימן קעו.

שולחן ערוך כפשוטו

(פט) כל שכן בזיעה – כפי שכבר הסברנו, במחבת מכוסה, ברור שאין כל איסור. כי הזיעה אינה עוברת את הכיסוי, ואינה נבלעת בקדירה מעליה. ואפילו אם תעמודנה שתי קדירות זו בצד זו, אחת של איסור, ואחת של היתר, וממש תיגענה אחת בחברתה, אין כל זיעה שעוברת מאחת לשנייה.

(צ) לכתחלה יש לזזהר בכל זה – אף שאין חשש של איסור, לא ראוי להצמיד קדירה חלבית לקדירה בשרית, או קדירת היתר לקדירת איסור. כדי להימנע מתערובת איסור, העלולה להיווצר שלא במתכוון.

(צא) נר של חֵלֶב – החֵלֶב הוא שומן מן החי, האסור באכילה.

(צב) עֵשׂוּי כֶּנֶר של שְׁעוּה – החֵלֶב עצמו קפוא כגוש, ואינו נוזל. אמנם הלהבה שבנר, ממיסה אותו. וכאן מדובר בטיפה שנפלה ממנו, על כלי.

(צג) גְּרִידָה – הטיפה אינה חמה כל כך, ואינה דומה למאכל אסור רותח, הקולח ונוגע בהיתר, שחומו ככלי ראשון. כי חום טיפה זו, אחר שהתנתקה ממקורה, הרי הוא כצונן.

(צד) צָרִיךְ הַגְעֵלָה – מדובר בחֵלֶב שכולו נימוח, והוא מאוד רותח. ואף שנפסק הקילוח, חומו רב ביותר, לכן מחמירים להגעיל את הכלי. וזה חמור מקילוח מכלי ראשון, כי החֵלֶב נוגע ישירות באש, ודולף הלאה.

סימן צ"ג

קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב, ובו סעיף אחד.

להבנת הסימן צריך להקדים דין מסוים, עליו נלמד בעזרת השם בהרחבה, להלן בסימן קג.

א. "נותן טעם לפגם" פירושו, איסור שטעמו פגום ומקולקל, ואינו אוסר את ההיתר.

ב. טעם מאכל הבלוע בכלי, ונפלט בתוך 24 שעות מבליעתו, גדרו "נותן טעם לשבח", כי הטעם שלו טרי, ויש בכוחו לאסור.

ג. בחלוף 24 שעות מהבליעה, הוא אינו נותן טעם לשבח, אלא טעם פגום, ואין בכוחו לאסור.

ד. כלי שבלע איסור, ונפגם טעמו לאחר 24 שעות, אסור לבשל בו היתר, גם לאחר 24 שעות, גזירה, שמא לא ימתינו 24 שעות.

ה. כדי להשתמש בכלי שבלע איסור, צריך להכשיר אותו, כל כלי כדין הכשרו.

סעיף א

^אקדירה שבשל בה בשר, לא יבשל בה חלב (א). ואם בישל בה בתוך מעת לעת, אסור ^בבנותן טעם (ב) ^(*) (וצריך לשער נגד כל ^אלשון הטור ממסקנת הגמרא דעבודת כוכבים דף עו, א דאפילו אינה בת יומא גזירה אטו בת יומא. ^בהרא"ש שם. ^(*) וכתב הבית יוסף דסמכין כאן על הקפילה לכולי עלמא אף על פי שבדאי אין במה שבקדירה שישים כנגד כל הקדירה כמו שכתב הטור בסימן קכא שאני הכא שאין בו אלא טעמו. ומה שכתב הרמ"א אפשר שהוא חולק על סברא זו.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) לא יבשל בה חלב – אפילו בחלוף 24 שעות מעת בליעת הבשר.

(ב) אסור בנותן טעם – אם הבשר הנפלט מהקדירה הבשרית, נותן טעם בחלב, החלב אסור. ולדעת המחבר, לא צריך 60 נגד כל הקדירה, אלא ניתן לסמוך על טעימת גוי. ולשיטתו, בימינו, הואיל וידוע לנו שהכלים אינם פולטים טעם, יהיה מותר, גם ללא בדיקה. אולם למעשה, לא נהגו כן.

הקדירה (ג)).¹ אבל אם שהה מעת לעת קודם שבישל בה (ד), הוה ליה נותן טעם לפגם, ומותר התבשיל (ה) אבל הקדירה אסור לבשל בה לא בשר ולא חלב (ו). הגה: אבל שאר דברים, מותר (ז) (ריב"ש סימן קכ"ו בשם סמ"ק ובהגמ"י פ"ו). ודין כיסוי קדירה, כדין קדירה עצמה (ח) (ד"ע יכמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר, בברייתא שם דף עה, ב וכרב חייא בריה דרב הונא שם והסכמת הפוסקים. ¹טור בשם הר"ר פרץ ושאר פוסקים.

שולחן ערוך כפשוטו

(ג) וצריך לשער נגד כל הקדירה – זו שיטת הרמ"א, שלא לסמוך על טעימת גוי. והיות שלא ידוע כמה טעם נפלט מהבליעה שבסיר, האומדן הוא, כאילו נפלטה כל הכמות אף כי ברור שלא נפלטה כמות כזו. למעשה, המנהג היום הוא כשיטה זו¹.

(ד) קודם שבישל בה – חלב.

(ה) ומותר התבשיל – כי מה שנכנס בו הוא טעם פגום בלבד, שאינו אוסר.

(ו) לא בשר ולא חלב – כי עתה נעשתה קדירה זו בלועה גם מבשר וגם מחלב. ואף שבחלוף 24 שעות, הטעם נפגם, אסור לכתחילה לבשל בה, לא בשר, בגלל טעם החלב שנבלע בה, ולא חלב בגלל טעם הבשר שנבלע בה.

(ז) שאר דברים, מותר – מותר לבשל בסיר זה כל מאכל, מלבד בשר או חלב. שכן לא נעשה בו, כל איסור. שהלא בלעה קדירה זו חלב, לאחר שחלפו 24 שעות מבישול הבשר. נמצא כי טעם הבשר שנבלע, היה פגום. והחלב שנבלע עכשיו, לא יכול להפוך לאיסור. אמנם במקרה שבושל חלב בסיר, וטרם חלפו 24 שעות מבישול הבשר, אסור לבשל בו גם ירקות ומאכלים אחרים, כי בלוע בדפנותיו איסור בשר בחלב מדאורייתא.

(ח) ודין כיסוי קדירה, כדין קדירה עצמה – כי הזיעה מן התבשיל המתבשל בסיר, עולה ונבלעת בתוך הכיסוי.

1. כבר הסברנו, כי לדעת הרמ"א, בכל מקום שאין לנו ידיעה ברורה וודאית על הכמות, ויש צורך בהערכה, החישוב ייקבע תמיד על פי הכמות שלפנינו או הידועה לנו בבירור. נוהג זה יוצר כמובן, חומרה גדולה. ובימינו, כיון שידוע לנו בבירור, שהנפלט לא נתן טעם בחלב, החלב מותר לפי המחבר, אבל את הקדירה צריך להכשיר, כפי שהוסבר בהקדמה לסימן.

ואו"ה). ויש מחמירים בכיסוי, לומר דאף על פי שאינו בן יומו דינו כאלו היה בן יומו (בהגהות ש"ד בשם קובץ) וכן נוהגין בקצת מקומות. וכן אני נוהג מפני המנהג, והוא חומרא בלא טעם (ט) (*) (ד"ע). ומכל מקום במקום שיש שום צד להתיר בלאו הכי, או שהוא לצורך שבת או הפסד, יש להתיר אם אין הכיסוי בן יומו, כמו בקדירה עצמה (י). ואם לקחו כיסוי רותח מקדירה של בשר ונתנו אותו על קדירה של חלב, אם שניהם חמים, שניהם אסורים אם יש מאכל בקדירה של בשר וחלב (יא). ואם הכיסוי צונן והקדירה חמה, נמי שניהם אסורים אם התחיל להזיע תחת הכיסוי, דתתאה גבר (יב) (או"ה). ואם הכיסוי חם (יג), והקדירה צוננת, הכל שרי (יד) (שם), רק המאכל צריך (*) ומהרש"ל כתב דוקא בכיסויים שהם קצרים למעלה ואי אפשר לקנחם יפה מהרתיחות שבתוכו והוי האיסור בעין ואינו נפגם אבל בכיסויים רחבים שיכול לנקותם היטב מותר, בפרק כל הבשר סימן מו והרב טורי זהב כתב לשער שישים כנגד מקום הקצר הנ"ל.

שולחן ערוך כפשוטו

(ט) והוא חומרא בלא טעם – יש שביקשו לתת טעם לחומרה זו ואמרו, שמדובר בכיסוי שיש בו גומות צרות, וניקיון משאריות בשר ממש, בלתי אפשרי, לכן החמירו בו. אבל בכיסויים רגילים, שלא נותר בהם כל בשר בעין, אין מקום לחומרא זו, וכפי שכותב הרמ"א עצמו.

(י) כמו בקדירה עצמה – כי אף שיש לכבד את המנהג, למרות שמקורו בטעות, הרי כי במקרה שיש צד קולא נוסף, אין מנהג. על כן בימינו, הואיל והכלים אינם בולעים, אין כל מקום לחומרה זו.

(יא) אם יש מאכל בקדירה של בשר וחלב – כי הכיסוי בלע גם מבשר וגם מחלב.

(יב) דתתאה גבר – כוחו של החום העולה מלמטה, גובר, ומחמם את הכיסוי, והטעם נבלע בו, לכן הוא נאסר.

(יג) ואם הכיסוי חם – ויש בו לחלוחית, שאולי תחדור ותיבלע בקדירה.

(יד) הכל שרי – גם הקדירה וגם הכיסוי. הקדירה מותרת, משום שאין כוח בלחלוחית שעל הכיסוי, להיבלע בקדירה הצוננת. והכיסוי לא נאסר, כי הקדירה צוננת ולא עולה ממנה זיעה, שתאסור את הכיסוי.

קליפה (טו) (לדעת הגהות ש"ד ולא כאו"ה שם) אם אפשר לקלפו, ואם לאו (טז), הכל שרי (יז). ואם לא היה מאכל בקדירה, הכל שרי, דהוי כשתי קדרות שנגעו זו בזו (יח) (הכל ד"ע לסברת הארוך).

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) רק המאכל צריך קליפה – כי הלחלוחית שמצויה בכיסוי, נוטפת על המאכל הצונן, ואוסרת אותו, כדי קליפה, כפי שלמדנו בסימן הקודם, שחם הנופל לתוך צונן, אוסר כדי קליפה.

(טז) ואם לאו – כשאי אפשר להסיר כדי קליפה, כגון בתבשיל נוזלי.

(יז) הכל שרי – הכל מותר, כי הלחלוחית ודאי התבטלה.

(יח) דהוי כשתי קדרות שנגעו זו בזו – ואף שיש קצת לחלוחית על הכיסוי החם, אין זה משמעותי, כי טעם בלוע אינו עובר מכלי לכלי, אלא, ברוטב ממש.

סימן צ"ד

דין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר, ובו ט' סעיפים.

ראינו בסימנים הקודמים, שבעידן הישן, היו הכלים בולעים את המתבשל, ופולטים את בליעתם. הטעם שנפלט מהם, דינו מן התורה, כדין המאכל עצמו. בסימן זה יובהר, כי לא בכל מקרה אומרים כן, אלא יש שינוי בין הטעם הנפלט, לממשות של בשר או חלב. זה הוא "נותן טעם, בר נותן טעם" (נ"ט בר נ"ט). שפרטיו יבוארו בהרחבה רבה, בסימן הבא.

א. המקרה הבא, ימחיש זאת: קדירה שבישלו בתוכה בשר, וטרם חלפו 24 שעות, בישלו בה מאכל גִּיטְרָלִי, כגון ירקות. טעם הבשר הבלוע, נפלט ונספג בירקות. אמנם הוא נחלש פעמיים. ראשית, בעת שנבלע בדופני הסיר. ושנית, כאשר נפלט ונספג בירקות, ונמצא כי הוא טעם קלוש מאד. מותר איפה לאכול ירקות אלה עם חלב, כי הטעם הבשרי קלוש כל כך, ואין בכוחו לחולל איסור בשר בחלב. דין זה נקרא "נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא".

ב. בסימן הבא נראה, כי זו קולא מיוחדת בדיני בשר בחלב. כי אם לא התחברו הבשר והחלב, והטעם הנפלט חלש, הרי זהו טעם של היתר [שהרי, הבשר עצמו אינו איסור]. אבל כל איסור שנבלע בסיר, ונפלט לתבשיל היתר, טרם חלפו 24 שעות, הרי הוא אוסרו, כי הטעם הזה, הוא טעם איסור. והוא הדין הנקרא "נותן טעם בר נותן טעם דאיסורא".

ג. חלב שנתבשל בקדירה בשרית, לפני שחלפו 24 שעות מבישול בשר, נאסר. כי הכלי קיבל טעמו ישר מן הבשר, ואין בין החלב לבשר אלא דרגה אחת של נתינת טעם.

ד. הרמ"א סובר אף הוא, כי עקרונית, נותן טעם בר נותן טעם בבשר בחלב, מותר. אלא שהחמיר לכתחילה, כפי שנראה גם בסימן זה, וגם בסימן הבא.

סעיף א

^אהתוחב כף חולבת בקדירה של בשר, או איפכא, משערים בכל

^אלשון הטור וכן כתב בסמ"ק בסימן רי"ד, ושערי דורא.

מה שנתחב ממנו בקדירה (א) (אם הכף בן יומו, דהיינו, ששמשו בו בכלי ראשון, תוך מעת לעת) (ב) (ארוך כלל ד').¹ לויש מי שאומר שאם הכף של מתכת, משערים בכולו (ג), משום דחם מקצתו חם כולו (ד). (וסברא ראשונה עיקר, וכן נוהגין) (ה) (מרדכי וש"ד והגהותיו וארוך) (ועיין לקמן סימן צח (ו)).

¹ שם בשם רבנו פרץ וכן כתב הסמ"ק בשמו.

סעיף ב

² אם תחב הכף בקדירה שתי פעמים, ולא נודע בנתיים, צריך³ שם וכן כתב הסמ"ק. שאם נודע כבר נתבטל האיסור בשישים, מדין סאה תרומה וכו', משנה ח פרק ה דתרומות, וכדאיתא בתוספתא שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) משערים בכל מה שנתחב ממנו בקדירה – טעם החלב שבכף זו, נפלט אל התבשיל. ואין דרך לדעת כמה מן הטעם נפלט. על כן אין להתיר את התבשיל, אלא אם יש בו שישים, כנגד נפח הכף.¹

(ב) תוך מעת לעת – תוך עשרים וארבע שעות. דברי המגיה מוסכמים על המחבר, אבל הכף עצמה צריכה הכשרה, כי נבלעו בתוכה גם בשר וגם חלב.

(ג) משערים בכולו – גם בחלק שלא הוכנס בתבשיל.

(ד) דחם מקצתו חם כולו – כלומר, יתכן שמפאת החום, ייפלט גם חלב שנמצא בחלקו העליון של הכף, שלא נתחב בתבשיל. וזו חומרה גדולה.

(ה) וכן נוהגין – כך אכן הלכה למעשה, גם לספרדים וגם לאשכנזים.

(ו) ועיין לקמן סימן צח – סעיף ד. גם שם הובא דיון זה הנוגע ל'חם מקצתו חם כולו', וגם שם פסק להקל, אף שמדובר בבליעת איסור.

1. כאן לא סמך המחבר על טעימת גוי, כבתחילת סימן צב. כי יתכן שהכף בולע גם בשר, ושב ופולט בשר, שנאסר מהחלב. וגם אם לטענת הגוי, אין טעם חלב בבשר, התבשיל עדיין אסור.

שתי פעמים ששים (ז). (ויש אומרים דסגי בפעם אחת ששים (ח), וכן נוהגים) (תרומת הדשן סימן קפ"ג והגהות שיערי דורא וארוך).

סעיף ג

אם יש ששים לבטל הכף, הקדירה והתבשיל מותרים ^האבל הכף אסור (ט), בין עם בשר בין עם חלב, לפי שהיא בלועה מבשר בחלב. ואפילו בדיעבד אוסרת, אם חזר ותחבו, בין בבשר בין ^השם ושם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ז) צריך שתי פעמים ששים – כאילו נתחבו שתי כפות חלביות. כנגד התחיבה הראשונה, צריך 60, נגד החלב שנפלט מהכף. ובפעם השניה, הרי זו כף שנבלע בתוכה בשר. על כן יש בה עכשיו בליעת בשר בחלב. וכשנפלט אל הקדירה, צריך פעם נוספת 60, כדי לבטל פליטה זו. זוהי כמובן חומרה גדולה, כי גם בפעם הראשונה, וגם בפעם השניה, ברור שלא כל הכף מוגדרת "בשר בחלב". על כן, אם נודע בינתיים, לא אומרים חומרה זו. כי אם היה 60 נגד כף אחת, הפליטה הראשונה בטלה. ואפילו אם תוכנס כף אחרת, הרי די ב-60 כנגדה. כי החלב שנתבטל, אינו חוזר ומצטרף עם הכף השנייה.

(ח) דסגי בפעם אחת ששים – כי למרות שנתחבה פעמיים, היא בסך הכל כף אחת. וברור שהחלב שנפלט בפעם ראשונה ובפעם השניה, אינו יותר מפעם אחת הכף. נראה, כי בזמננו, גם הספרדים יכולים לסמוך על המקילים.

(ט) אבל הכף אסור – הן התבשיל והן הקדירה לא נאסרו, כי לא קיבלו טעם חלב. אבל הכף נאסרת, כי בלעה בשר לתוכה, ובלוע בה טעם בשר וחלב.

בחלב (י), כל זמן שהיא בת יומא (יא). ואם אין שישים, הכל אסור בהנאה (יב), אפילו הקדירה. אך מותר לתת לתוכה פירות או (*) צונן, כיון שאינו נהנה מגוף האיסור (יג).

(*) ודוקא דבר יבש אבל לא דבר לח, ב"י. ומותר לחום בו לויג"א לחוף הראש והמאכל שנאסר אסור ליתנו אפילו לפני כלב שאינו שלו, רש"ל ות"ח.

סעיף ד

אם אין הכף בן יומו (יד), הקדירה והתבשיל מותרים (טו) ו'הכף' י'שם, כיון שבלע החלב בשעת שבחו, מה שאין כן הקדירה שלא בלע אלא אחר שנפגמה.

שולחן ערוך כפשוטו

(י) **בין בבשר בין בחלב** – אם הוכנסה הכף לתבשיל בשרי, הרי נפלט שם חלב. ואם היה זה תבשיל חלבי, הרי נפלט שם בשר².
 (יא) **כל זמן שהיא בת יומא** – והטעם הבלוע עדיין משובח. ולא אומרים, שהבלוע כולו נפלט בתחיבה הראשונה.
 (יב) **הכל אסור בהנאה** – הכף נאסרת, כי בלעה טעם בשר. התבשיל נאסר, משום החלב שהוכנס בו. והקדירה נאסרת, כי בלעה תערובת בשר בחלב.
 (יג) **כיון שאינו נהנה מגוף האיסור** – מותר להניח בקדירה פירות או תבשיל צונן, כי הקדירה אינה פולטת מאומה, מן הבלוע בה. ואף שבלועים בה בשר בחלב, האסורים בהנאה. הקדירה עצמה, לא השתנתה, ולא הפכה לתרכובת בשר בחלב.
 (יד) **אין הכף בן יומו** – והטעם הבלוע פגום ומקולקל, אינו אוסר.
 (טו) **הקדירה והתבשיל מותרים** – כי הטעם הבלוע בו, כבר פגום.

2. ולפי הראשונים הסוברים 'חתיכה נעשית נבלה' גם בבלוע, ייאסר גם מאכל שאינו בשרי או חלבי, אם תוכנס בו כף זו. כי טעם בשר וחלב בלוע, מוגדר 'חתיכה נעשית נבלה', כפי שמשמע לעיל, בסימן צב סעיף ה. אמנם למעשה, אפשר להקל.

אסור לכתחלה, בין עם בשר בין עם חלב (טז). ומכל מקום בדיעבד אינה אוסרת, כיון שלא היתה בת יומא (יז).
 'אבל אם תחבוהו תוך מעת לעת לתחיבה הראשונה למין שהיה בלוע בו מתחלה אוסר, ב"י ורש"ל.

סעיף ה

אם בִּשְׁלוּ מים בקדרה חדשה (יח) ותחבו בה כף חולבת (יט), ואחר כך חזרו וּבִשְׁלוּ בה מים פעם אחרת ותחבו בה כף של בשר (כ), ושתי הכפות היו בני יומן, ובשום אחד מהפעמים לא היה במים ששים, אסור להשתמש בקדירה (כא) לא בשר ולא
 נ"סמ"ק סימן ריג.

שולחן ערוך כפשוטו

(טז) **בין עם בשר בין עם חלב** – אם נתחבה כף חלבית, בתבשיל בשרי, התבשיל מותר בדיעבד. שכן לא נעשה הבלוע 'בשר בחלב', כי אין הכף החלבית בת יומא. ואם נתחבה כף בשרית, שאינה בת יומא, בתבשיל חלבי, התבשיל מותר בדיעבד.
 במקרה שנתחבה כף זו, גם בתבשיל חלבי וגם בתבשיל בשרי, התבשיל ייאסר, אף בדיעבד.
 (יז) **כיון שלא היתה בת יומא** – והטעם הראשון פגום.
 (יח) **בִּשְׁלוּ מים בקדרה חדשה** – שאינה חלבית או בשרית.
 (יט) **ותחבו בה כף חולבת** – לא היה בקדירה שישים נגדה, והמים נעשו חלביים.
 (כ) **ותחבו בה כף של בשר** – והמים נהיו בשריים.
 (כא) **אסור להשתמש בקדירה** – כי הקדירה בלעה מים חלביים ומים בשריים. אמנם אין זה מעיקר הדין, כי הטעמים שבלעה הקדירה, קלושים. שהרי תחילה נבלע החלב בכף, אחר כך נפלט מן הכף אל המים. ומן המים חדר אל הקדירה (שלושה נותני טעם). ומוכרח להיות, שזהו טעם קלוש ממש. הלכך אין בקדירה זו, איסור בשר בחלב, אלא חומרה לכתחילה.

חלב (כב), אבל שאר דבר מותר לבשל, מאחר שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם (כג). הגה: מיהו אם עבר ובישל בה בשר או חלב, מותר (כד), דהוי נותן טעם בר נותן ^(*) טעם (הגהות מיימוני פ"ט). קדירה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בן יומו (כה), והקדירה אינה בת יומא (כו), או להפך, או שיש במאכל ששים, הכל שרי (כז). ונוהגין להחמיר לאכול המאכל ^(*) פירוש, מן הכף למים ומן המים לקדירה ושניהם היתר עדיין.

שולחן ערוך כפשוטו

(כב) לא בשר ולא חלב – כי יש כאן נראות של בשר בחלב, מאחר שבשלו בו, גם מים חלביים וגם מים בשריים³.

(כג) שהיתה חדשה שלא בשלו בה מעולם – לא נבלעו בסיר אלא, טעמים קלושים ביותר. וכיון שאין כאן קדירה הבלועה מבשר בחלב, אלא נראות של בשר וחלב, לא אסרו לבשל בו שאר דברים.

(כד) מותר – גם המחבר מודה, שהקדירה אינה הופכת לבשרית או חלבית. ואף שבלועים בה טעמים, כבר הוסבר, שהם קלושים מאד.

(כה) ותחבו בה כף בן יומו – חלבית או בשרית.

(כו) והקדירה אינה בת יומא – אם זו כף חלבית, מדובר בקדירה בשרית, וכן להיפך.

(כז) הכל שרי – יש להקדים את המובא בסימן הבא, בדעת הרמ"א, שלכתחילה נוהגים בדין 'נותן טעם בר נותן טעם', לאסור. אבל מעיקר הדין, הוא מותר. כאן מסביר הרמ"א את עיקר הדין, ובהמשך את המנהג, על פי החומרה.

עתה, לגופו של ענין: טעם חלב, שנפלט בתחיבת כף בת יומא לסיר, הרי הוא חלש, ואינו הופך את הירקות לחלביים, והם, לא יאסרו את הקדירה. מן הצד השני, הקדירה הבשרית, אינה הופכת את הירקות לבשרי, כי אינה בת יומא. ואם היתה בת יומא, אבל הכף איננה, אין פליטת הכף כלום, כי זה טעם פגום.

3. כל המפרשים תמהו על דין זה של המחבר כי הלא פסק נותן בר נותן טעם מותר. והמעין במקור הדין בהגהות רבנו פרץ על הסמ"ק סימן ריג יראה נכוחה, שאין זו אלא חומרא, ולא עיקר הדין. לכן נראה שבזמננו, אין מקום לחומרה זו.

כמין הכלי שהוא בן יומו ^(*) (כח), ולאסור הכלי שאינו בן יומו (כט) (ארוך כלל ל"ז), ואינו אלא חומרא בעלמא, כי מדינא הכל שרי (ל).

^(*)מכל מקום אין לאכלו עם בשר ולא עם חלב, הואיל ויכול לאכלו בלא זה, הוי כלתחלה.

סעיף ו

^טבצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלים בקדירה חולבת (לא), אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות, אין צריך שישים אלא כנגד הבשר (לב). הגה: דלא שייך לומר חתיכה נעשית נבילה, הואיל

^טטור בשם בה"ת, ומפני שהוא נותן טעם בר נותן טעם דהיתירא.

שולחן ערוך כפשוטו

ומעיקר הדין, הירקות אינם בשריים. כי הנפלט מהקדירה, טעמו קלוש, ומוגדר 'נותן טעם בר נותן טעם'.

(כח) לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו – אם הכף חלבית, והיא בת יומה, אין לאכול את הירקות עם בשרי. כי לכתחילה, לדעת הרמ"א, אנו אוסרים 'נותן טעם בר נותן טעם'.

(כט) ולאסור הכלי שאינו בן יומו – כדעת הרמ"א, שלכתחילה, מחמירים ב'נותן טעם בר נותן טעם'.

(ל) כי מדינא הכל שרי – תרגום: כי מן הדין, הכל מותר. כפי שכותב הרמ"א בסימן הבא, שבדיעבד, אם נתבשלו ירקות בקדירה בשרית, ואחר כן התערבו עם חלב, מותר לאוכלם. אך לכתחילה, אין לערבב אותם עם חלב.

(לא) ובשלים בקדירה חולבת – קדירה זו, בלעה חלב במהלך 24 שעות האחרונות. בהווה, מתבשל בה תבשיל, שאינו בשרי או חלבי. והוסיפו לתוכה ירקות, שבלוע בהם טעם בשר.

(לב) אלא כנגד הבשר – אם יש בתבשיל שישים, כנגד הבשר הבלוע בירקות, הרי הוא מותר, כי אין צורך ב-60 נגד כל הירקות. יתירה מזו. אף הירקות מותרים, כי החלב הנפלט מהקדירה לתבשיל, טעמו קלוש ביותר, ואין בו כוח

ועדיין כולו היתר, ולכן אין צריך לשער רק נגד מה שבלע (לג). וכל שכן בקדירה של חלב, שבשלו בה מים תוך מעת לעת (לד), ואחר כך בשלו בה בשר (לה), לא אמרינן דצריך לשער נגד כל המים, רק נגד החלב שבלעה הקדירה (לו) (ממשעות הטור וב"י).

שולחן ערוך כפשוטו

לאסור את הירקות⁴.

תבשיל שאין בו שישים כנגד הבשר שבירקות, נאסר כולו, כי הפך לבשרי, והקדירה גם פלטה אליו, טעם חלב. והרי זה ממש בשר בחלב, ככל תבשיל בשרי, המתבשל עם חלב. אלא שזה דווקא בקדירה שבשלו בה חלב, ב-24 שעות האחרונות.

(לג) לשער רק נגד מה שבלע – לפי המחבר, פשוט שכך הוא הדין, כי לשיטתו, אין אומרים 'חתיכה נעשית נבלה' אלא בבשר וחלב שהתערבו (ראה לעיל סימן צב סעיף ד). אמנם לפי הרמ"א, אומרים חתיכה נעשית נבילה בשאר איסורים. והיתר שבלע איסור, נעשה איסור בעצמו. לפי זה, אין אומרים שהירק נידון כחתיכת בשר (כמו שאומרים בבליעת איסור, שהירק כולו נאסר), כי בשר הבלוע בירקות, אינו איסור, כל שלא התערב בו חלב. לכן אנו משערים, רק לפי הבשר שנבלע.

(לד) שבשלו בה מים תוך מעת לעת – וטעם החלב הבלוע בקדירה, נפלט אל המים.

(לה) ואחר כך בשלו בה בשר – אחר שרוקנו את המים מהקדירה.

(לו) רק נגד החלב שבלעה הקדירה – אם ידוע כמה חלב נבלע בקדירה.

אם לא ידועה הכמות הבלועה, מקובל לפסוק, שצריך 60 נגד כל הקדירה. ובדרך כלל, אין התבשילים שבקדירה גדולים פי שישים מן הקדירה.

4. יש אמנם דעות שנקטו, כי הירקות אסורות. אך נראה כי בזמן הזה, הואיל ואין הכלים ממש בולעים, אפשר לסמוך על המקילים.

סעיף ז

בשר רותח שִׁחְתְּכוּ בסכין חולבת (לז), כל החתיכה אסורה (לח)
אם אין בה ששים כנגד ^א**מקום הסכין שחתך הבשר (לט).** אבל אם
 אינו בן יומו, או אם אינו יודע שהוא בן יומו, אינו אוסר אלא כדי
 קליפה ^(*) **(מ).** הגה: וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון, ואז אם הסכין בן
 יומו, ואין ששים בבשר נגד הסכין, הכל אסור **(מא),** ואף הסכין צריך הגעלה
(מב). אבל אם הוא כלי שני **(מג),** הבשר צריך קליפה **(מד);** והסכין, נעיצה
 שם בשם ה"ר פרק. ^א**ב"י** ולא כדעת החולקים עליו דלא אמרינן חם מקצתו חם כולו. ^(*)
 עיין בסימן קה סעיף ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(לז) שִׁחְתְּכוּ בסכין חולבת – צוננת.

(לח) כל החתיכה אסורה – כי הבשר חם, והסכין נדחק בו ונלחץ עליו
 בחוזקה, כל משך החיתוך. על כן פושט החלב הבלוע בסכין, ומחלחל בבשר
 כולו.

(לט) כנגד מקום הסכין שחתך הבשר – ואם יש 60, די בקליפה.

(מ) אינו אוסר אלא כדי קליפה – בדרך כלל, נותרו שיירי מאכל על הסכינים
 של זמנם. וכיון שנותרה על הסכין שמנונית חלבית, נאסר הבשר כדי קליפה.
 ואין מדובר בטעם חלב בלוע, שנפלט וחודר לבשר, כי הטעם פגום.

(מא) הכל אסור – כפי שכתב המחבר.

(מב) ואף הסכין צריך הגעלה – כי הבשר רותח, ומחדיר את טעמו בסכין,
 ונמצא בשר וחלב בלועים בו. גם המחבר, מסכים לזה.

(מג) אבל אם הוא כלי שני – הועבר בשר מקדירה שעמדה על האש, אל כלי
 אחר. הרי הוא מאבד מיד, מעט מחומו.

(מד) הבשר צריך קליפה – ואינו נאסר כולו⁵.

5. הראשונים נחלקו אם דבר גוש, כמו בשר, שהועבר מכלי ראשון לכלי שני, האם הוא אכן מוגדר
 כלי שני. לחלק מהם, דווקא נזל מתקרר מהר, לאחר שנמזג לכלי צונן, בגלל שדפנותיו אינם
 חמים. אבל דבר גוש נחשב תמיד, גם אחר הסרתו מן האש, כלי ראשון. אמנם לדעת הרמ"א, גם
 בדבר גוש אין איסור בכלי שני, מלבד 'כדי קליפה', ואפשר לסמוך עליו.

בקרקע (מה) (ארוך כלל ל"ו), וכן נוהגין. ואפילו אין הסכין בן יומו (מו), יש לקלוף הבשר מעט משום שמנונית הסכין (מז) (טור וב"י בשם סמ"ק).

סעיף ח

י"אם נפל לתנור (*) פנאד"ש (מח) גבינה (מט), אפילו לָחָה (ג), וכן גבינה חמה, בקערת בשר בת יומא (נא), אינו אוסר אלא כדי קליפה (נב).

י"רבנו ירוחם בשם מעשה שהיה בפני ר"י. (*) פירוש, קערה של בשר שעושין בה המאכל שקורין פנאד"ש, כיון שאין שם דוחקא דסכינא ולא רוטב אינו אוסר יותר מכדי קליפה.

שולחן ערוך כפשוטו

(מה) והסכין, נעיצה בקרקע – לא נבלע בסכין זה טעם בשר, כי הבשר מוגדר כלי שני, כלומר "צונן", שאינו מחדיר טעם. עם זאת, ודאי דבקה מקצת שמנונית בשר, על להב הסכין. וכיון שיש על גביו בשר וחלב, הנעיצה בקרקע, מנקה אותו כהוגן. כיום הכלים מתנקים היטב, ללא נעיצה בקרקע, אלא בחומר ניקיון אפקטיבי.

(מו) ואפילו אין הסכין בן יומו – והטעם שבתוכו, כבר פגום.

(מז) משום שמנונית הסכין – שכמעט תמיד, נותרה עליו. לאחר שבאותם הימים, התקשו מאד בהסרת השמנונית.

(מח) לתנור פנאד"ש – תנור פנאד"ש היא קערה, בתוכה עיסה חמה, מליאה בשר.

(מט) גבינה – פירוש, נפלה גבינה על עיסת בשר חמה.

(ג) אפילו לָחָה – אפילו שזו גבינה לָחָה.

(נא) בקערת בשר בת יומא – שאין בה בשר.

(נב) אינו אוסר אלא כדי קליפה – כלומר, צריך להסיר קליפה מהעיסה, ומן הגבינה, במקום המגע.

יש אמנם הבדל בדין זה, כפי שנלמד בסימן קה⁶, שאם איסור חם נופל על

6. סעיף ד.

סעיף ט

י' בַּשָּׁלוּ דבש במחבת של בשר בת יומא (נג) והריקוהו חם בקערה של חלב בת יומא, מותר (נד), מִשּׁוּם דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתירא (נה).

י'מרדכי סוף פרק ב דעבודה זרה בשם ר"י. י"ב בית יוסף.

שולחן ערוך כפשוטו

היתר חם, וההיתר צלוי, לא די בקליפה, אלא צריך כדי נטילה, כלומר עובי 2 ס"מ. מדוע כאן, בפנאדש, די בכדי קליפה? נראה, שההבדל נעוץ בכמות הבליעה. בשר צלוי, בולע יותר מפנאדש, שהוא בשר מכוסה בבצק. לכן די לקלף את הפנאדש.

ובמקרה השני, נפלה גבינה על קדירת בשר חמה (ללא בשר), ונאסרת רק כדי קליפה. כי אין כאן אלא פליטה מהקדירה, על כן אין לאסור את הגבינה, מלבד קליפה. אבל הקדירה עצמה נאסרת, וצריך להכשירה בהגעלה.

(נג) במחבת של בשר בת יומא – נקיה מבשר. ואפילו נותרה בה שמנונית משהו, היא ודאי פחותה מ 1/60.

(נד) מותר – הדבש מותר, כי טעם הבשר קלוש מאד, לאחר שנבלע בקדירה, ושב ונפלט.

(נה) דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתירא – הבשר נבלע תחילה בקדירה, וכבר נחלש. לאחר שנפלט מהקדירה, הוא נחלש אף יותר, ואין הדבש בשרי. הוא גם לא חלבי, אף שהורק לקדירה חלבית, משום שטעם החלב הבלוע בקדירה, אף הוא חלש. וכשנפלט ממנו, נחלש עוד יותר, ואין בכוחו להפוך את הדבש לחלבי⁷.

7. הרמ"א לא הגיה דבר, כי לפיו, אף שלכתחילה אסור להכניס את המתבשל בקדירה בשרית לקדירה חלבית, כמו שהורה, שלכתחילה אין לאכול דגים שנתבשלו בקדירת בשר, עם חלב. אבל כאן מדובר בדיעבד, לאחר שנתערבו, ואין לאסור. אמנם הכלי החלבי, לדעת הרמ"א (סימן צה סעיף ג), הואיל והוא בן יומו, ובלוע בו טעם מן החלב עצמו, הוא נאסר. ורק הדבש לא נאסר, לאחר שטעם החלב שבלע, היה קלוש.

סימן צ"ה

**דגים וביצה שנתבשלו בקדירה של בשר אם מותר לאכלן עם
גבינה, ובו ז' סעיפים.**

בסימן זה אנו לומדים אודות "נותן טעם בר נותן טעם". דין זה הובא כבר בסימן הקודם, אבל כאן עיקר מקומו.

נותן טעם בר נותן טעם: אחר שנכנס טעם הבשר בדפנות הסיר, וכבר אינו בעין, הוא נחלש מהותית. וכשנפלט מהקדירה, הוא נחלש עוד יותר. ואם לאחר שנפלט יפגוש בחלב, הוא אכן אוסר אותו. אבל אם יפגוש בתבשיל שאינו חלבי, כגון מים או תבשיל פרווה, לא יהפוך המאכל לבשרי. הרמ"א מחמיר לכתחילה, ולדעתו יש לחשוש שטעם הבשר אינו נקלש כל כך, לכן יש להחשיב את המים לבשריים, ואין לערבב אותם, עם חלב. ומודה רמ"א שאם נבלעו מים אלו בדגים או בירקות, טעם הבשר נחלש כל כך, וכבר אין בו כוח להחשיבם כבשרי¹.

כאן המקום להסביר דין אחר, אודותיו נלמד בסימן קה בעזרת השם, והוא אבחנה בין כלי ראשון, עירוני מכלי ראשון, וכלי שני.

א. כלי ראשון: כל מה שראינו שיש לתבשיל כח לשחרר את הטעם הבלוע בסיר, ולקולטו בתוכו, כלומר בתבשיל, זה דווקא בקדירה שבושלה על האש (גם לאחר הסרתה מן האש, כל זמן שהיא עדיין חמה), כי המאכל שבה חם מאוד.

ב. כלי שני: הועבר התבשיל מן הכלי הראשון, לכלי אחר, הרי הוא כלי שני. ואין בכוחו להפליט את הבלוע².

ג. עירוני מכלי ראשון: עוד נחלקו, אם עירוני תבשיל מכלי ראשון, הוא חם

1. כי יש כאן שלושה נותני טעם, ועדיין מותר – 1. הבשר שנבלע בכלי, ונחלש טעמו; 2. פליטת בשר זה במים, מחלישה את טעמו עוד יותר; 3. בישול דגים או ירקות במים אלה. במקרה זה, גם לרמ"א מותר לערבב דגים אלה עם חלב.

2. נחלקו הפוסקים אם יש בכוח חום של כלי שני, להפליט את הבלוע בכלי, אם לאו. והעיקר להלכה, שכלי שני דינו ככלי צונן.

סעיף א

אדגים שנתבשלו או בִּשְׁנָצְלוֹ בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בְּפוֹתָח (א), משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דְּהֶתֶרָא (ב). ואם לא היתה רחוצה יפה, לא יאכלם בְּפוֹתָח (ג).

^אמסקנת הגמרא שם אליבא דרב חולין דף קיח וכמו שפירשו התוספות והרא"ש שם מתוך לשון רש"י וכן כתב הטור. ^בהרמב"ם והרשב"א והר"ן וראבי"ה וזקנו ור"י. ^גהרמב"ם והרשב"א בת"ה.

סעיף ב

בביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת, מותר לתת אותה בתוך ^אתשובות הרשב"א סימן תקי"ו.

שולחן ערוך כפשוטו

מספיק, כדי לאסור את הכלי, אליו הוא נשפך. כגון, אם הערה תבשיל בשרי מכלי ראשון, לכלי חלבי ריק וצונן.

(א) בְּפוֹתָח – זה תבשיל חלבי.

(ב) נותן טעם בר נותן טעם דְּהֶתֶרָא – טעם הבשר היוצא מהקדירה, נחלש מהותית, ואין בכוחו להפוך את הדגים בהם הוא נבלע, לבשריים. מלשונו משמע, שלכתחילה אין לבשל בקדירה בשרית, כדי לאכול עם חלב³. אמנם יש מתירים לכתחילה, לבשל בקדירה בשרית כדי לאכול עם חלב⁴. ויוכל לסמוך על זה, אם אין לו כלים חלביים.

(ג) אסור לאכלם בְּפוֹתָח – כי הדגים ספגו טעם ממשי של בשר.

3. כך פסק הכף החיים אות א, ב, כא.

4. כי כך כתב הבית יוסף בבדק הבית, וכך פסק הרב עובדיה יוסף ביביע אומר (ח"ט יורה דעה סימן ד). ואף שכלשון המחבר משמע שהתיר רק בדיעבד, אין זו ראייה, כי נקט בלשון הגמרא. אבל מאחר שהתבשיל אינו נעשה בשרי, נראה פשוט שאין איסור לבשל בקדירה, כדי לאכול עם חלב.

התרנגולת, אפילו לכתחלה (ד). אבל אם נתבשלה בקדירה עם בשר, ^הואפילו בקליפה, אסור לאכלה בכותח (ה). הגה: ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם (ו) (ריב"ן בשם רש"י ובארוך כלל ל"ד הביא המרדכי וא"ז). והמנהג לאסור לכתחלה, ובדיעבד (ז) מותר בכל ענין (ח) (סמ"ק וארוך). ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחלה (ט) (באיסור והיתר הארוך), וכן נהגו. וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר, מותר לאכלן עם חלב עצמו (י). וכן להיפך (סברת עצמו). וכן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומיו, ^השם שקליפת הביצה בבירור מנוקבת היא וכשאדם מבשלה תמצא הביצה עצמה צבועה מאותו צבע, ועיין לעיל סימן פו סעיף ה בהג"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ד) **אפילו לכתחלה** – כי טעם החלב שנפלט מן הקדירה, נחלש מהותית. וכאשר הוא נבלע בביצה, הוא נחלש עוד יותר, ומוגדר "נותן טעם בר נותן טעם". הלכך, אין זו ביצה חלבית.
- (ה) **אסור לאכלה בכותח** – בתבשיל חלבי. כי הקליפה אינה מונעת את חדירת טעם הבשר, אל הביצה. וכיון שזו ביצה בשרית, אסור לאכלה עם חלב.
- (ו) **לאסור נותן טעם בר נותן טעם** – לדעתם, כל מה שהותר, הוא רק דגים חמים, שהונחו בכלי בשרי. אבל אם נתבשלו או ניצלו בכלי בשרי, לא הותר.
- (ז) **ובדיעבד** – כלומר, לכתחילה אסור לערב דג שנתבשל או נצלה בכלי בשרי, עם מאכל חלבי. אבל אם צורף הדג למאכל חלבי, הוא מותר באכילה.
- (ח) **מותר בכל ענין** – כי מעיקר הדין, הלכה כשיטה המקילה. לכן בדיעבד, מותר לסמוך עליה. כי אין האיסור אלא לכתחילה, ומידת חסידות, לחשוש לדעה המחמירה.
- (ט) **מותר לכתחלה** – כלומר מותר להניח את הדגים, אפילו בעודם רותחים, בכלי חלבי. ולא אסור אלא, לאוכלם יחד עם חלב. כי ללא בישול, הכלי החלבי אינו פולט טעם, מלבד טעם קלוש ביותר, שאין בו כוח לייצר איסור בשר בחלב בדגים, שבלעו אף הם טעם בשר קלוש מאד.
- (י) **מותר לאכלן עם חלב עצמו** – כי גם המחמירים לא החמירו אלא בבישול או בצליה, כפי שהסברנו.

נוהגין היתר לכתחלה לאכלו עם המין השני (יא) (שם בארוך). וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף, אבל אם היה דבר חריף, כגון שְׁפָשְׁלו דברים חריפים בכלי של בשר, אפילו אינו בן יומו (יב), או שְׁדָּכו תְּבָלִין בְּמִדּוּךְ של בשר (יג), אם אכלו בחלב (יד), אוסר אפילו בדיעבד עד דאיכא שישים נגד הבשר הבלוע בהם (טו) (בארוך כלל כ"ד וכן משמע בתשובת הרשב"א סימן תמ"ט וב"י סי' צ"ו בשם סה"ת והגהות ש"ד סי' ס"ב בשם מהר"ש ואגור בשם מרדכי). ומכל מקום לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף. ורובו ככולו (טז) (ועיין לקמן סימן צ"ו).

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) לאכלו עם המין השני – כי הטעם שנפלט מן הקדירה, וחדר אל הדגים או הביצים, הוא טעם פגום.

(יב) אפילו אינו בן יומו – לדעת הרמ"א, דבר חריף הופך את הטעם הבלוע הפגום, למשובח. אבל המחבר אינו סבור כן⁵. ומה נקרא דבר חריף, נלמד בסימן הבא⁶.

(יג) שְׁדָּכו תְּבָלִין בְּמִדּוּךְ של בשר – 'מדוך', הוא כלי מיוחד לטחינה וגריסה. ומטבע הדברים, המאכל מתחמם במהלך הטחינה. על כן, אף אם מדובר בתבלינים צוננים, טעם הבשר חודר אליהם.

(יד) אם אכלו בחלב – כלומר, בישלו תבשיל חלבי, והכניסו תבלינים אלה לתוכו.

(טו) עד דאיכא שישים נגד הבשר הבלוע בהם – בדרך כלל, לא ידוע בבירור, כמה טעם מן הבשר, נבלע בתבלינים. על כן למעשה, צריך 60, נגד כל התבלינים.

(טז) ורובו ככולו – רק מאכל שרובו חריף, יש בו כח להפוך טעם פגום, לטעם משובח.

5. כפי שכותב המחבר בסימן הבא סעיף א. ועיין מה שכתבנו בהערה בסימן קג סעיף י.

6. ונראה שבזמננו, גם האשכנזים, יכולים לסמוך על המחבר.

סעיף ג

יְקַעְרוּת שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁהוּדְחוּ בְּיֹזֶה חוֹלֶבֶת, בַּחֲמִין שֶׁהִיד סוֹלֶדֶת בָּהֶן, אֲפִילוּ שְׁנִיהֶם בְּנֵי יוֹמֵן, מוֹתֵר, מִשּׁוּם דְּהוּה לִיה נּוֹתֵן טַעַם בַּר נּוֹתֵן טַעַם דֶּהֱתִירָא (יז). וְהוּא שִׂיאֹמֵר בְּרִי לִי שֶׁלֹּא הִיָּה שׁוֹם שׁוֹמֵן דְּבֹק בָּהֶן. ¹וְאִם הִיָּה שׁוֹמֵן דְּבֹק בָּהֶן, צָרִיךְ שִׂיהָא בְּמִים שִׁישִׁים כִּנְגֵד מִמְּשׁוֹת שׁוֹמֵן שַׁעַל פִּי הַקַּעֲרָה (יח). הִגָּה: וַיֵּשׁ אוֹסְרִים אֲפִילוּ אֵין שׁוֹמֵן דְּבֹק בָּהֶן ^(*) (יט) (טור בשם סה"ת וסמ"ג וסמ"ק ושר"ד ושר"ף ותוס' ומרדכי ור"ן והגמ"י ופסקי

¹טור בשם אביו הרא"ש ורמב"ן ורשב"א. ²ב"י וכמו שכתב הרשב"א בענין דגים שעלו בקערה לעיל סעיף א. ^(*)משום דלא דמי לדגים שעלו בעקרה דשאני הכא שהקערות נוגעות ביורה ונפלט טעם מזה והוא טעם שני באיסור. ועוד, דהא כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים, מיד נאסרו המים, וחוזרים ואוסרים היורה והמחבת.

שולחן ערוך כפשוטו

(יז) דְּהוּה לִיה נּוֹתֵן טַעַם בַּר נּוֹתֵן טַעַם דֶּהֱתִירָא – הַחֲלָב הַנִּפְלַט מִן הַיּוֹרָה הַחֲלִבִית, טַעְמוֹ קְלוּשׁ. וְגַם הַבֶּשֶׂר, הַנִּפְלַט מִהַקְעָרוֹת, טַעְמוֹ חֲלָשׁ. הַלֵּכךְ הָאֵין בְּמִי רַחֲצַת הַכֵּלִים, תַּעֲרֹבֶת בֶּשֶׂר בַּחֲלָב.

(יח) כִּנְגֵד מִמְּשׁוֹת שׁוֹמֵן שַׁעַל פִּי הַקַּעֲרָה – כִּי אִם יֵשׁ שִׁישִׁים כִּנְגֵדוֹ, הַשׁוֹמֵן בְּטֵל בְּמִים. וְהַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַדִּיחַ כֵּלִים, לֹא יִרְחֲצוּ יַחַד כֵּלִים בְּשָׂרִיִּים וְכֵלִים חֲלִבִיִּים. אֲמֵנָם בְּדִיעֵבֵד, אֵין לֹאֲסוֹר. כִּי אִף שִׁישׁ מֵאֲכַל דְּבֹק בְּכֵלִים, הִרִי הוּא בְּטֵל בְּמִים הַמְּרֻבִּים. וּמִלְבַּד זֹאת, יֵשׁ סָבוֹן שְׁפּוּגִם אֶת טַעְמוֹ. מֵה גַם שְׂזֶרֶם הַמִּים בְּמַדִּיחַ שׁוֹטֵף בְּכוּחַ, וְאֵינוֹ מֵאֲפָשֶׁר לְלַכְלוֹךְ הַיּוֹצֵא מְכֵלִי אֶחָד, לְהִיבֹלֵעַ בְּכֵלִי אֶחָר. וְהַמִּיקֵל לְכַתְחִילָהּ, יֵשׁ לוֹ עַל מִי לְסֻמוֹךְ⁷. וּבִזָּה אַחֵר זֶה, אֲפִילוּ בְּאוֹתוֹ מִגֵּשׁ מוֹתֵר.

(יט) אֲפִילוּ אֵין שׁוֹמֵן דְּבֹק בָּהֶן – הַרַמ"א סוֹבֵר כִּי לְכַתְחִילָהּ, זֶה אֲסוֹר. שֶׁהִרִי לְשִׁיטָתוֹ "נּוֹתֵן טַעַם בַּר נּוֹתֵן טַעַם", אֲסוֹר לְכַתְחִילָהּ. וְכֵאֵן אֲסוֹר אֶת הַכֵּלִים אֲפִילוּ בְּדִיעֵבֵד, כִּי טַעַם 'בֶּשֶׂר וְחֲלָב' נִפְלַט מֵהַכֵּלִים, בּו זְמַנִּית, וְזוֹ נִרְאוֹת שֶׁל תַּעֲרֹבֶת בֶּשֶׂר בַּחֲלָב. אֲמֵנָם דֵּג שְׁבוּשֵׁל בְּקִדְרָה בְּשָׂרִית, הִרִי אֵינוֹ סוֹפֵג טַעַם

7. ראה יביע אומר שהתיר אפילו לכתחילה (חלק י סימן ד), ונראה שגם למנהג אשכנז מותר.

מהרא"י ואו"ה), אלא אם כן אחד מן הכלים אינן בני יומן מבליעת כלי ראשון (כ), ואז כל הכלים מותרים והמים נוהגין בהן איסור לכתחלה (כא). אבל אם שניהם בני יומן, והדיח אותן ביחד בכלי ראשון, הכל אסור (כב). והכי נוהגין, ואין לשנות (כג). ודוקא שהודחו ביחד ובכלי ראשון, אבל אם הודחו זה אחר זה (כד), או בכלי שני אפילו ביחד (כה), הכל שרי (כו) (בארן כלל ל"ד). ואם עירה מכלי ראשון של בשר (כז) על כלי חלב, דינו ככלי ראשון, ואוסר, אם היה בן יומו (כח). אבל אם עירה מים רותחים שאינן של בשר ולא של חלב

שולחן ערוך כפשוטו

חלב, בזמן בליעת טעם הבשר. על כן, אין בזה כל נראות של תערובת בשר בחלב.

(כ) **אינן בני יומן מבליעת כלי ראשון** – הטעם הנפלט פגום, וכשהוא פוגש פליטת כלי אחר, אינו יוצר איסור.

(כא) **והמים נוהגין בהן איסור לכתחלה** – כי יש בהם טעם בשר, ויתכן שיערבו מים אלה עם חלב.

(כב) **הכל אסור** – כי לדעת המחמירים, אין אנו אומרים 'נותן בר נותן טעם דהיתירא' אלא לאחר שלושה שלבים. מהבשר לקדירה, מהקדירה למים, ומהמים לדג או לירקות.

(כג) **ואין לשנות** – זהו מנהג אשכנז.

(כד) **אם הודחו זה אחר זה** – אין כאן נראות של תערובת בשר בחלב.

(כה) **בכלי שני אפילו ביחד** – כלי שני, אין בו כח לייצר פליטה. כפי שנראה, בעזרת השם, בסימן קה.

(כו) **הכל שרי** – מכאן יש ללמוד, כי על פי הלכה, גם האשכנזים אינם זקוקים לשני כיוורים לשטיפת כלים. אלא צריכים להיזהר בעיקר, שלא לשטוף כלים יחד, במים מאוד חמים.

(כז) **עירה מכלי ראשון של בשר** – להבנת חלק זה, צריך להקדים את המובא להלן בסימן קה. המוזג תבשיל בשרי על כלי חלבי, מקדירה בשרית שעמדה על האש, והתבשיל חם מאוד, הכלי החלבי נאסר.

(כח) **אם היה בן יומו** – מה שכתב רמ"א, שאם עירה תבשיל בשרי על כלי

על כלים של בשר ושל חלב ביחד, ואפילו שומן דבוק בהם, הכל שרי, דאין עירוי ככלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם, יבלעו זה מזה (כט) (שם). ואם נמצא קערה חולבת בין כלי בשר, לא חיישינן שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים (ל) (הגהות ש"ד ואו"ה).

סעיף ד

יִרְאֶה לִי שֶׁאֵם נִתְּנוּ אֶפֶר (לא) במים חמין שְׂבִיזָה, קודם שהניחו הקדירות בתוכה, אף על פי שהשומן דבוק בהן, מותר, דעל ידי

שולחן ערוך כפשוטו

חלב, הכלי החלבי נאסר, זהו משום שעירוי כלי ראשון אוסר, כפי שנפרט, בעזרת השם, בסימן קה. מלבד זאת, הרמ"א אוסר אפילו כשעירה תבשיל בשר על מאכל פרווה, ומחשיבו כאילו התבשל בקדירה הבשרית. וקשה לקבל זאת, כי גם הרמ"א סובר, שבדיעבד, 'נותן טעם בר נותן טעם' מותר. על כן צריך לומר, שמדובר בחומרה בעלמא, ולא באיסור מן הדין. וסיבת החומרה היא, משום ששפיכת תבשיל מכלי בשרי, על כלי חלבי, נראה כתערובת בשר בחלב. על כן, יש להכשיר את הקדירה.

(כט) יבלעו זה מזה – מכאן מוכח, שמעיקר הדין, אין איסור להדיח יחד כלים חלביים עם כלים בשריים. אמנם למעשה, נוהגים להימנע מזה. כמו כן, מותר להשתמש באותו מדיח כלים, גם לכלים חלביים וגם לכלים בשריים. אמנם לכתחילה, גם בזה, אין להדיחם יחד. וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק יח.

(ל) שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים – רק שפיכה ישירה של תבשיל בשרי על כלי חלבי, אוסרת אותו. אבל אם לא ידוע על שפיכה כזו, 'אין מחזיקים איסור'. כלומר, אין לחשוש, שמא ארע דבר כזה. אף שהוא נמצא בין כלים בשריים, ויתכן שהודחו ביחד. כי יתכן שהונח בטעות, בין הכלים הבשריים, ואין לחשוש שנאסר.

(לא) שאם נתנו אפר – האפר בזמנם, שימש כחומר ניקוי כלים. לכן בימינו, אם שטפו את הכלים בסבון כלים, אין לחשוש לבליעה או פליטה, כי הוא פוגם את הטעם.

האפר הוא נותן טעם לפגם (לב).

סעיף ה

^חאין מניחין כלי שיש בו פותח (לג) אצל כלי שיש בו מלח (לד), אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ (לה). הגה: ודוקא אם הכלים מגולים (לו). ואפילו הכי אם עבר ונתנו ביחד, מותר, ולא חיישינן שמא נפל אל המלח (לז) (הגהות ש"ד וארוך).

^יבעיא מרב נחמן ונפשטא שם דף קיב, א ומפרש שם מפני שהמלח הוא עב והוא בעיניה ולא בטיל ושם ימלח ממנו קדירת בשר, מה שאין כן בחומץ.

סעיף ו

^טמותר ליתן בתוך תיבה כד של בשר אצל של חלב (לח). הגה: ויש מחמירין לכתחלה (הגהות אשיר"י בשם א"ז). וטוב ליזהר לכתחלה במקום שאינו ^טתוספות והרא"ש שם וכן כתב הטור.

שולחן ערוך כפשוטו

(לב) הוא נותן טעם לפגם – על כן לא נאסר שום כלי.

(לג) פותח – מאכל חלבי.

(לד) אצל כלי שיש בו מלח – שמא ייטוף מקצת מן החלב, אל המלח, ולא ייוודע הדבר. ובסוף, ימלחו את הבשר, במלח זה.

(לה) אצל כלי שיש בו חומץ – כי אם ייפול כותח אל תוכו, הוא יהא ניכר, על כן אין צורך לגזור.

(לו) ודוקא אם הכלים מגולים – כי אם אחד מהם מכוסה, אין כל חשש שיפול מהכותח למלח.

(לז) ולא חיישינן שמא נפל אל המלח – כי זו רק זהירות לכתחילה, אבל בהעדר ראיות שאכן ארע איסור, אין לחשוש שנהיה איסור.

(לח) כד של בשר אצל של חלב – לכן מותר להניח בתוך המקור, מאכלים בשריים, ליד חלביים, אפילו אם אינם מכוסים.

צריך (לט).

סעיף ז

מלח הנתון בקערה של בשר, מותר ליתנו בחלב (מ). הגה: והמחמיר גם בזה, תבא עליו ברכה, כי יש מחמירין לכתחלה (מא) (תוס' וסמ"ג

ואו"ה).

תוספות שם, וכתבו הטור בסימן קה.

שולחן ערוך כפשוטו

(לט) במקום שאינו צריך – אם לא חסר מקום במקור, טוב להיזהר בזה לכתחילה.

(מ) מותר ליתנו בחלב – כי אין המלח מפליט את טעם הבשר, הבלוע בקערה⁸.

(מא) יש מחמירין לכתחלה – מחשש, שהמלח כן מפליט טעם בשר מהקערה. אמנם אין זו אלא חומרה בעלמא, כי דברים יבשים, אינם בולעים כלל זה מזה. ובכל זאת, יש כאן זהירות לכתחילה, משום ה'נראות'.

8. ואף שכלל בידינו, שמליח דינו כרותח, אין הכוונה שהוא רותח ממש, אלא הוא רק כמו רותח. ובאמת, אין בכוחו להפליט מן הכלי (ש"ך ס"ק כה).

סימן צ"ו

דין מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר, ובו ה' סעיפים.

בסימן זה אנו לומדים אודות דינו של מאכל חריף. יש אומרים, שמאכל חריף מפליט מהבלוע, בכח חזק, אף יותר מבישול. הלכך אין לדון מאכל חריף, בדין 'נותן טעם בר נותן טעם'. וזו דעת המחבר. יש סוברים יתרה מזו, ולדעתם, רב כוחו של מאכל חריף, להפוך טעם בלוע בסיר, שאינו בן יומו, כלומר טעם פגום, כאילו היה משובח, בן יומו. וזו דעת הרמ"א¹. השלכותיו של דין מאכל חריף, מוסברות בסימן זה.

נחוץ להבהיר נקודה חשובה. מדברי השולחן ערוך נראה שפסק, שדין זה תלוי בתחושת טעם. כלומר, יש אפשרות שאדם יטעם מן התבשיל ויבדוק, אם חדר אליו טעם מן הבלוע. אם מתברר שאין בו טעם, המאכל מותר. וכבר דברינו אמורים, שבמציאות ימינו, אין בליעה או פליטה משמעותית. על כן הטועם, לא יחוש כלל בטעם מן הבלוע, וממילא אין כאן בעיה הלכתית כלל. עם זאת, את דברי המחבר נסביר על פי המציאות של זמננו, כי למרות שינוי המציאות, נוהגים כבזמננו. ואין להקל על פי הדין, מלבד שעת הדוחק.

סעיף א

^אצננון או סילקא (א) שחתכם בסכין של בשר^ב בן יומו (ב), או שאינו

^אמימרא דחזקיה משמיה דאביי, חולין דף קיא, ב. ^בשם בפירוש רש"י ואף על גב דקיימא לן דנותן טעם בר נותן טעם מותר, משום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים, ואגב דוחקא דסכינא, פלט סכינא, ובלע צננון.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) צננון או סילקא – מאכלים חריפים.

(ב) בסכין של בשר בן יומו – שהפליטה ממנו משובחת. ודווקא אם נעשתה

1. יעויין בפתחי תשובה (סימן צה ס"ק ד ופרי מגדים בשער התערובות חלק ג פרק ו ד"ה עוד יש לעיין), שהביא מחלוקת אחרונים, אם לדעת הרמ"א, זהו איסור מן התורה, או מדרבנן. ומסתבר כדעת האחרונים שנקטו שזה איסור דרבנן, כדי שלא להחריף את המחלוקת בין המחבר לרמ"א.

מקונח (ג), אסור לאכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום, שהוא כעובי אצבע (ד),¹ או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר (ה), שאז מותר בהדחה.² ויש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו והוא מקונח (ו). ואם לא נטל מהם כדי נטילת מקום וגם לא טעמם ובשילם בחלב, צריך ששים כנגד מה שנגע מהסכין בהם (ז). והוא הדין לחתכם בסכין של עובד כוכבים (ח). הגה: ואם חתכן יסה"ת והרשב"א בשם הראב"ד וסמ"ג והרא"ה. י' התוס' שם הניחו בצריך עיון וכן כתב הטור בשם בשם סה"ת (וסמ"ג ועוד פוסקים וכל האחרונים).

שולחן ערוך כפשוטו

פעולת חיתוך ולא בהנחה סתמית על קערה בשרית. כי החיכוך הנקרא בעגה ההלכתית 'דוחקא דסכינא', יוצר חום.

(ג) שאינו מקונח – ויש ממשות של בשר, על הסכין.

(ד) שהוא כעובי אצבע – כ 2 ס"מ. כי המאכל החריף, בולע הרבה מהסכין. ואין זה נחשב טעם חלש, שמותר לאוכלו עם חלב.

אם נתבשל הדבר החריף, ואחר כך נחתך בסכין, ונשאר בחריפותו, דין חריף יש לו. אבל אם נחלשה החריפות, אין לו עוד, דין מאכל חריף.²

(ה) ולא יהא בו טעם בשר – ואז מתברר שלא בלע.

(ו) לאינו בן יומו והוא מקונח – דעה זו סוברת, שחריפות המאכל, משפרת את הטעם הפגום, והופכת אותו למוטב. אמנם להלכה, העיקר כדעה ראשונה, ומאכל חריף אינו משביח טעם פגום, רק מאפשר להפליט טעם רב, מתוך סכין בת יומא, אל הצנן, שנעשה בשרי.

(ז) כנגד מה שנגע מהסכין בהם – הכוונה, שאם יש שישים בתבשיל החלבי, כנגד החלק של הצנן שנאסר, אז הוא מותר. כי מה שנאסר, בטל בשישים.

(ח) בסכין של עובד כוכבים – שבלוע מאיסור. גם בזה, אם יש 60 נגד החלק מן הצנן שנאסר, הכל מותר.

2. כך פסק כף החיים באות יב.

דק דק^(*), צריך לשער שישים נגד כל הצנון (ט) (ב"י בשם סמ"ק). ויש אומרים שאם חתך צנון בסכין של איסור, כולו אסור (י) (רשב"א ור"ן וכן משמע בארוך כלל ל"ה). וכן אם חתכו בסכין של בשר, אסור כולו בקלב (יא). וכן נוהגין לכתחלה (יב), אבל בדיעבד אין לאסור רק כדי נטילה (יג) (ב"י ואו"ה). וכל זה אם חתך הצנון עצמו, אבל אם חתך הירק שעל הצנון, אין לחוש (יד). ואם יש ספק אם נחתך בסכין של איסור (טו), אזלינן לקולא (טז) (שם), לכן קונים^(*) ואסכין של עובד כוכבים דסמך ליה קאי וכו"ת דאמר חתיכה נעשית נבילה אמרין בכל האיסורין, דאילו בשל בשר לחלב גם בחתכו דק דק סגי בשישים נגד מקום הסכין.

שולחן ערוך כפשוטו

(ט) שישים נגד כל הצנון – לא די ב'כדי נטילה' של הצנון. כי חיתוך המאכל דק דק, מפגיש בין הסכין לכל הצנון³.

(י) כולו אסור – ולא די בנטילת מקום. כי נחלקו הראשונים, אם הסכין אוסר רק כדי קליפה, או כדי נטילה, או אפילו את כולו. המחבר פסק שאוסר רק 'כדי נטילה'. והרמ"א פסק שבבשר, הואיל והוא עדיין מוגדר היתר, די בכדי נטילה. אבל בסכין של איסור, חשש לדעות הראשונים, שכולו נאסר.

(יא) אסור כולו בקלב – חומרה נוספת לדעה זו, שגם צנון שנחתך בסכין בשרית, נחשב כולו בשרי, ולא נאסר רק 'כדי נטילה'.

(יב) וכן נוהגין לכתחלה – להחמיר כדעה זו. אמנם בדיעבד, מותר.

(יג) רק כדי נטילה – כלומר, אחר בישול הצנון עם דברים מותרים, די ב-60 נגד ה'כדי נטילה', ולא צריך 60 נגד כולו. וכן אם חתך צנון בסכין בשרית, ובישלו בחלב, אם יש 60 נגד ה'כדי נטילה', הכל מותר. אבל לכתחילה, לא היה צריך לבשלו בחלב.

(יד) אין לחוש – כי הירק שעל הצנון, אינו חריף.

(טו) ספק אם נחתך בסכין של איסור – צנון חתוך, שלא ידוע אם נחתך בסכין של איסור, או בסכין שאין בו איסור. כגון שחתכו גוי, בסכין מיוחדת לירקות.

(טז) אזלינן לקולא – קולא זו, יש להסבירה לפי שתי הדעות הנ"ל. לסוברים

3. ואם הסכין קטן מן הצנון, די ב-60 נגד הסכין.

הצנונות שיש בהן חתוכין לצד זנבותיהן, פי תלינן, שַׁנְעֵשָׂה בְּמָרָא וַחֲצִינָא (יז) (שם בהג"ה ומהרא"י בהגהת ש"ד). ובמקום שאין נמצא לקנות רק החתוכים בסכין (יח), נוהגין לקנותו ולהתיר על ידי נטילת מקום (יט).

סעיף ב

האם חתך בו שומין ובצלים וּכְרִישִׁין (כ) (ותמכא שקורין קְרִי"ן) (כא) וכיוצא בהם מדברים החרפים, ופירות חמוצים (אורחות חיים) ודגים מלוחים, דינם שוה לַחֲתֹךְ בו צנון (כב). (שבולי לקט) הגה: ומכל מקום מותר לאכול מרקחות חריפים של גוים, כגון זנגביל וכיוצא בו, דיש להם כלים מיוחדים לכך, או תולשין אותן (כג) (מרדכי ואגודה פרק כיצד מברכין).
 ה"טור בשם סה"ת (ורוב הפוסקים).

שולחן ערוך כפשוטו

שדבר חריף נאסר מדרבנן, הסיבה פשוטה. כי זה הכלל – 'ספק דרבנן, לקולא'. ולסוברים שדין חריף הוא מן התורה, כאן מקילים, כי מדובר רק בחשש, ולא צריך לחשוש שחתכו בסכין שבלע איסור.
 (יז) תְּלִינָן, שַׁנְעֵשָׂה בְּמָרָא וַחֲצִינָא – מדובר שנחתכו במעדר וקרדום (סוג של גרזן) שאינם כלי אוכל, אלא תפקידם, בין השאר, כריתת ירקות מן האדמה. ובמקרה זה יש להניח, שקוצצו בכלי חיתוך, שאינם מיועדים למאכלים אסורים.
 (יח) רק החתוכים בסכין – בירקות אלה קיים חשש, שנחתכו בסכין בלועה מאיסור.
 (יט) על ידי נטילת מקום – כפסק המחבר, שאין חריף אוסר יותר מכדי נטילה. וסומכים על דבריו, בשעת הצורך.
 (כ) וּכְרִישִׁין – זהו ירק הכרישה הדומה לבצל.
 (כא) ותמכא שקורין קְרִי"ן – חזרת הגינה.
 (כב) דינם שוה לַחֲתֹךְ בו צנון – כאן אנו למדים, על מאכלים נוספים הנחשבים דבר חריף.
 (כג) או תולשין אותן – מכאן עולה, כי אם ידועה דרך הכנת המאכל, אפשר לסמוך על זה, ואין צריך לחשוש שנעשה בדרך איסור.

סעיף ג

תבלין (כד) שְׁנָדוּכוּ בְּמִדּוּכָה שֶׁל בָּשָׂר בֶּן יוֹמוֹ, אֲסוּר לֵאכֹלָם בַּחֲלָב (כה). ויש אומרים אפילו אינו בן יומו (כו). (רשב"א סימן תמ"ט ובארוך וע"ל סימן צ"ה

סוף ס"ב בהג"ה).

יבית יוסף בשם סה"ת.

סעיף ד

אִמִּי לִימוֹנִי"ש (כז) שֶׁמְבִיאִים הָעוֹבְדֵי גִילּוּלִים (כח), וכן חתיכות דג מליח (כט) שֶׁמְבִיאִים הַגּוֹיִים בַּחֲבִיטוֹת, מוֹתָרִים (ל). הגה: מפני שֶׁמְבִיאִים הַרְבֵּה בִּיחָד, וְאִם נֶאֱסְרוּ מִקְצָתָן שֶׁנִּחְתְּכוּ בְּרֵאשׁוֹנָה עִם סִכִּין שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים, נִתְבַּטְּלוּ בְּאַחֲרֵים הַנִּחְתָּכִים אַחֵר כֵּן, שֶׁאֵינָן נֶאֱסָרִין, כִּי כִּבְר יֵשׁ בְּשֵׁם שְׁבוּלֵי הַלֶּקֶט בְּשֵׁם ה"ר יִשְׁעִיָּה.

שולחן ערוך כפשוטו

הלכה זו נחוצה למתגוררים בחוץ לארץ, שם המציאות היא, שיש אנשים, הבודקים וחוקרים את דרך הכנת מאכלים שונים. ואם נודע שאינם משתמשים ברכיב אסור, המאכל מוכנס לרשימת מאכלים ענפה, המותרים באכילה, גם ללא השגחה והכשר רבני. אף שתמיד קיים חשש, להחלפת שיטת ההכנה.

(כד) תבלין – גם תבלינים נחשבים דברים חריפים.

(כה) אסור לאכלם בחלב – כי גם אם היו צוננים, כתישתם במדוכה, מעלה את חומם. חריפותם גורמת לבליעת טעם הבשר, הבלוע בכלי.

(כו) אפילו אינו בן יומו – על פי הדעה שראינו בסעיף א, שדבר חריף הופך טעם פגום, לטעם משובח.

(כז) מִי לִימוֹנִי"ש – מיץ לימון. הלימון מוגדר דבר חריף.

(כח) שֶׁמְבִיאִים הָעוֹבְדֵי גִילּוּלִים – שֶׁמְבִיאִים הַגּוֹיִם.

(כט) דג מליח – מאכל מלוח נחשב דבר חריף.

(ל) מותרים – מן הטעם המוסבר ברמ"א.

נתבטל טעם הסכין בראשונים ולכן כולם מותרים (לא). וכל כיוצא בזה (בית יוסף בשם שיבולי לקט). ולכן אוכלין בקצת מקומות הכרוב שקורין קומפש"ט (לב), אף על גב דפרוס וחתוך^(*) (לג). ויש מקומות שמחמירין בזה (לד), ואין לשנות המנהג (מהרי"ו סימן מ"ט), אבל שאר דברים שאין חריפין, כגון תפוחים או לפתות יבשים וכדומה, נוהגין בהן היתר כמו בלימוני"ש ואין להחמיר כלל (לה) (בארוך).

^(*) פירוש שחותכין אותו אחר שנתחמק.

שולחן ערוך כפשוטו

(לא) ולכן כולם מותרים – החתיכות הראשונות נאסרו, כי הלימון, מפאת חריפותו, בלע מן הסכין. אמנם רק הפיסות הראשונות בלעו, מה שאין כן האחרונות, שכלל לא בלעו. נמצא כי מעט מן החתיכות נאסרו, ורובם לא נאסרו. להלן בהלכות תערובות, נלמד על הבדל בין ערבוב ובין תערובת. כאשר מתרחש ערבוב, האיסור והמותר התאחדו והתגבשו לתרכיב אחד. ואם נתן האיסור טעם בהיתר, ההיתר נאסר. אבל בתערובת, האיסור וההיתר עומדים כל אחד בפני עצמו, ואין אחד נותן טעם בשני. במקרה זה ההלכה מורה, ללכת אחר הרוב. על כן, במקרה שלנו, אפשר להתיר. כי יש רוב מוחץ של לימונים או דגים, שלא נאסרו.

(לב) קומפש"ט – מילה ביידיש, שמשמעה, כרוב חתוך.

(לג) אף על גב דפרוס וחתוך – הכרוב אינו דבר חריף, ובכל זאת היה מקום לחשוש, מפני שמנונית שעל הסכין. ועם זאת מתירים, כי גם אם נאסרו הפיסות הראשונות, הרי בטלו ברוב.

(לד) שמחמירין בזה – כי לכתחילה, אינם רוצים לסמוך על ביטול ברוב.

(לה) ואין להחמיר כלל – מאכלים אלה נטולי חריפות, ואינם מפליטים את הטעם הבלוע בסכין, והחשש הוא רק מן השמנונית שעליו (יתכן הרי, שיש להם סכינים מיוחדים). והואיל ושמנונית זו מועטה היא, אין מקום להחמיר.

סעיף ה

החתך קישואים (לו) בסכין של בשר (לז), מותר לאכלם בחלב בגרידה בלבד (לח), שְׁיִגְרָד ממקום החתך (לט). וואם חתך בו לפת (מ), אפילו גרידה אינו צריך, אלא הדחה בעלמא (מא). ואלא עוד אלא אפילו צנון (מב) שחתך אחר הלפת, ישרי בהדחה כמו הלפת, לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין (מג). הגה: "ודוקא לפת, שטעמו משונה, אבל ירק או לחם ושאר דברים, לא (מד).

נ"שם בגמרא דף קיב, א. והגרידה פחותה מהקליפה, שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת, כדי שתוכל להנטל כולה כאחת, מה שאין כן בגרידה. נ"שם בגמרא. וטור וכן כתב הרשב"א. נ"שם בגמרא. וטור וכן כתב הרשב"א. וטור בשם סה"ת.

שולחן ערוך כפשוטו

(לו) חתך קישואים – הקישואים אינם חריפים.

(לז) בסכין של בשר – שלא קונח יפה.

(לח) בגרידה בלבד – די בגירור המקום, כלומר, בהסרת פחות מכדי קליפה, ואין צורך בשכבה דקה. ואם אי אפשר לגרר, בגלל דקותו, אם יכול להדיחו, ידיחנו.⁴

(לט) שְׁיִגְרָד ממקום החתך – כיון שאינם חריפים, לא חדרה השמנונית, שדבקה בהם, אל תוכם. לכן די בגרירת מקום החתך.

(מ) ואם חתך בו לפת – הלפת מתוק מאוד, ואין השמנונית נדבקת בו, אלא מעט מאוד.

(מא) אלא הדחה בעלמא – להסיר מעליו את מעט השמנונית, שגותר עליו.

(מב) אלא אפילו צנון – שהוא דבר חריף.

(מג) ומבטל טעם הנפלט מהסכין – יש בלפת תכונה הפוכה, מדבר חריף. שהוא משפיע קצת, על הטעם הבלוע בסכין.

(מד) ירק או לחם ושאר דברים, לא – כי אין בכוחם לפגום את הטעם הבלוע

4. ואף שמבואר בפתחי תשובה ס"ק ה, וט"ז ס"ק יח, שההדחה עלולה להחדיר את האיסור למאכל. נראה, שהכל תלוי במציאות.

ואפילו בלפת אין להתיר לחתוך צנון רק פעם אחת, אבל לא הרבה פעמים
(מה), אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון (כ"י בשם סמ"ג).

שולחן ערוך כפשוטו

בסכין.

(מה) אבל לא הרבה פעמים – השפעת הלפת קלושה, ואינה הופכת את כל
הבלוע בסכין, לטעם פגום.

סימן צ"ז

שלא ללוש עיסה בחלב, ובו ג' סעיפים.

בסימן זה דנים על מאכלים שאינם אסורים מעיקר הדין, אלא משום גזירת חכמים, שחששו כי יבואו אנשים להיכשל בקלות, באיסור בשר בחלב. מפני חשש זה, צריך להיזהר שלא ייהפך לחם פרווה, לחלבי או לבשרי, כדי להימנע מאכילת בשר וחלב. עם זאת, יובהר כאן גם, מתי אפשר להתיר להלן בסימן קח נלמד, שמעיקר הדין, ריח, אינו אוסר. והיה מקום להתיר אפיית חלבי ובשרי, באותו תנור. אמנם למעשה אסרו זאת חכמים, כדי שלא יבואו לערבב בשר בחלב, וגם הלכה זו, תוסבר בסימן זה.

סעיף א

^אאין לשין עיסה בחלב (א), שמא יבוא לאכלה עם הבשר (ב). ואם לש, כל הפת אסור, אפילו לאכלה לבדה (ג). ^בואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת (ד), ^גאו ששינה צורת הפת שתהא ניכרת ^אברייתא פסחים דף ל, א והביאו הרי"ף והרא"ש בפרק ח דחולין. ^במסקנת הגמרא [פסחים לו, א] וכפירש"י שם. ^גכפירוש הרמב"ם בפרק ח מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א בתו"ה ורי"ף.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) אין לשין עיסה בחלב – כי הלחם יהיה חלבי.

(ב) לאכלה עם הבשר – ונמצא שאוכל בשר עם חלב.

(ג) אפילו לאכלה לבדה – זהו קנס שקנסו חכמים, למי שאינו ממלא אחר הוראותיהם. ואם נאפתה פת חלבית בטעות, יעשה סימן היכר, כגון ידביק על הלחם מדבקה עם המילה חלבי, וכך יוכל לאוכלו. והמנהג להיזהר בכל סוגי המאפים.

(ד) כדי אכילה בבת אחת – במקרה זה, אין חשש שהלחם ייאכל בשגגה, עם בשר.

שלא יאכל בה בשר, מותר (ה). ¹כיוצא בו, אין אופין פת בתנור שֶׁטָחוּ בְּאַלְיָה (ו), ואם אפאו דינו בְּעֶסְה שֶׁנִּלְוְשָׁה בחלב (ז). הגה: ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות (ח), גם בשומן לכבוד שבת (ט), כי כל זה מְחַשֵּׁב כדבר מועט (י), גם כי צורתן משונה משאר פת (יא).
¹שם בברייתא.

שולחן ערוך כפשוטו

(ה) מותר – כך נוהגים היום, ליצור צורה ייחודית למאפים חלביים, כל מקום כפי מנהגו. ויש מדביקים על המאפה מדבקה עם המילה 'חלבי', וגם זה מועיל¹.

(ו) בתנור שֶׁטָחוּ בְּאַלְיָה – האֲלִיָּה היא זנב הכבש, ששומנו מותר באכילה. ואם יאפה את הלחם בתנור זה, הלחם ייעשה בשרי.
 דין זה רלוונטי מאד, לתושבי חוץ לארץ. שצריכים לנקוט זהירות טרם רכישת לחמים מגויים, ולדעת בבירור, אם הם מורחים שומן, על מגש האפייה של הלחם. כי אז הלחם אסור באכילה מעיקר הדין, שהרי השומן שלהם, אינו כשר.

(ז) בְּעֶסְה שֶׁנִּלְוְשָׁה בחלב – שהלחם אסור באכילה, אפילו עם בשר.
(ח) נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות – מנהג ישראל, לאכול מאכלי חלב בשבועות. והלחם הזה, ידוע שהוא חלבי, ונוהגים לאוכלו כולו, בליל שבועות. לפיכך אין חשש שיטעו לאוכלו, ביום אחר, עם בשר.
(ט) בשומן לכבוד שבת – בזמנם, נהגו לאפות לכבוד שבת, בכל ערב שבת, לחם עם שומן. גם לחם זה, היה נאכל כליל, בשבת עצמה. וכולם ידעו, שלחמי השבת הם בשריים, על כן לא נאסרה אפייתם. אמנם בימינו, אין היתר זה, כי לא נוהגים לאכול חלה בשרית.

(י) כל זה מְחַשֵּׁב כדבר מועט – לחמים אלה, דינם כדין דבר מועט. כי במהלך חג שבועות או שבת, הם נאכלים כליל.
(יא) צורתן משונה משאר פת – משנים את צורתם, כדי שלא יטעו. ויש כאן

1. שו"ת שבט הקהתי חלק ה סימן קכח, ויש מחמירים בזה. אבל שומעים למקילים באיסור דרבנן, כשאין חשש להגיע לאיסור.

וכ"ש פלאד"ן או פשטיד"א, דמותרין (הגהות ש"ד). ואין לאפות שום פת עם פלאד"ן (יב) או פשטיד"א (יג) בתנור, דחיישינן שמא יזוב מן השומן על הפת (יד). ואם זב תחתיו, דינו כאֵלו נילוש עמו (טו) (ב"י בשם הגהות אשיר"י) ונוהגין לשום הַטְפֵּלָה (טז) בפי התנור (יז) (ב"י בשם הגהות ש"ד). ואפילו הוא במחבת (יח), נוהגין להחמיר לכתחלה (יט).

שולחן ערוך כפשוטו

היתר ברור, משני טעמים.

(יב) פלאד"ן – מאפה גבינה (Fladen).

(יג) פשטיד"א – מאפה בשרי (בדרך כלל, חלוקה עיסה זו לשנים, ובתוכה בשר).

(יד) שמא יזוב מן השומן על הפת – מותר לאפותם בנפרד, כי ניכר לכל, שהם חלביים או בשריים. אלא שאין לאפותם עם לחם, שמא יזלוג שומן הגבינה או הבשר, ויבלע בלחם הפרווה. כי לא אפו בזמנם בתבניות, כבימינו, אלא ישירות על רצפת התנור. על כן היה חשש סביר מאד, לזליגת שומן חלבי או בשרי, אל הלחם.

(טו) דינו כאֵלו נילוש עמו – ואסור לאוכלו כלל, כפי שראינו בתחילת הסעיף.

(טז) ונוהגין לשום הַטְפֵּלָה – זו הפשטידא.

(יז) בפי התנור – במקום הקרוב ביותר, לפתח התנור. מיקום זה מרחיק את הפשטידה מן הלחם, ואין חשש שהלחם יקלוט שומן שזלג מהפשטידה.

(יח) ואפילו הוא במחבת – כלומר, אם הונחו עיסות במעין תבנית, אין חשש שהשומן יזוב לכיוונם.

(יט) נוהגין להחמיר לכתחלה – שלא לאפות בתנור לחם עם מאכל בשרי, מחשש לזיבת שומן מן המחבת, וספיגתו בלחם, המונח ישירות על רצפת התנור. וכן נוהגים בכל מקום, שלא לאפות בו זמנית לחם ובשר. וכל שכן, בשר ותבשיל חלבי. ולגבי שימוש באותו תנור, לבשרי וחלבי לסירוגין, ראה להלן בסימן קח.

סעיף ב

התנור שִׁטְחוּ בְּאַלִּיָּה (כ), אין אופין בו פת עד שִׁיִּסְקֶנּוּ מבפנים עד שִׁיִּתְלַבֵּן (כא). ואפילו אם הוא של בּוֹכֵיָא (פירוש, כלי חרס שמסיקין תחתיו ואופין עליו עוגות) אין לו היתר על ידי היסק מבחוץ (כב).

^השם בברייתא וכדמפרש שם בגמרא.

סעיף ג

(כג) 'פת שֶׁאֶפְאוּ עִם הַצֵּלִי, ודגים שֶׁצִּלְאָן בתנור אחד עם הבשר, 'טור בשם הרשב"א בת"ה בשם הגאונים ובשם ר"ת כרב וכדנתי רב כהנא וכו' וכעובדא דרבא שם בפסחים דף עו, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(כ) תנור שִׁטְחוּ בְּאַלִּיָּה – האליה היא זנב הכבש, ובו שומן. בתקופתם היו טחים, כלומר מורחים, את קרקעית התנור בשומן זה, למניעת הידבקות מאפים, ברצפת או בדופן התנור.

(כא) עד שִׁיִּתְלַבֵּן – אסור לאפות לחם בתנור זה, כי ייעשה בשרי. אפשר להחזיר תנור זה למצב פרווה באמצעות הכשרה, שתתבצע באופן שיובהר להלן, בעזרת השם, בדיני הכשרת כלים.

(כב) היסק מבחוץ – הכשרת תנור חרס מבוצעת באמצעות הסקת גחלים בוערות, בתוך התנור. והבוכיא, רגילים לחממה על ידי אש שאינה בתוך התנור, אלא מחוצה לו. היה מקום לחשוב, שכך גם דרך הכשרו. אך לאמיתו של דבר, אין זה כך. כי מאכל הנאפה בתנור, חומו רב מאוד, וטעמו נבלע בתנור. על כן אין דרך אחרת להוצאת בליעות הבוכיא, מלבד הסקת אש בתוך התנור, בשעת אפיית מאפה.

(כג) הקדמה לסעיף – להלכה נפסק, כי ריח איסור, בדיעבד, אינו אוסר מאכל היתר. אבל לכתחילה, חששו חכמים שיבואו בקלות למכשול, ויאכלו היתר עם איסור. לכן אסרו אפיית בשר כשר עם בשר טרף, בתנור אחד. אמנם במקרה ונאפו יחד בתנור, לא חל איסור. בסעיף זה אנו לומדים, כי לחם שנאפה בתנור, ובו זמנית נאפה בו גם בשר, אסור לאוכלו עם חלב. ואף כי

אסור לאכלם בחלב. 'והני מילי בתנור קטן (כד), אבל בתנור גדול המחזיק שנים עשר עשרונים (כה) ופיו פתוח, מותר (כו). 'וואם הצלי מכוסה (כז), וכן פשטיד"א שמכוסה הנקב שבו (כח), מותר אפילו בתנור צר (ועיין לקמן סימן ק"ח (כט) כיצד נוהגין).

יטור וכן כתב בסמ"ג בשם רבינו יעקב וסמ"ק והגהות מיימוני בפרק ט מהלכות מאכלות אסורות. "כן כתבו התוספות שם והגהות אשר"י בפרק בתרא דעבודה זרה והמרדכי והגהות מיימוני פרק טו מהלכות מאכלות אסורות.

שולחן ערוך כפשוטו

בדיעבד הוא מותר, לכתחילה אין מתירים, כי יש אפשרות לאוכלו עם מאכלים בשריים או פרווה.

(כד) בתנור קטן – ריח המאכל מורגש בלחם, לכן אסרוהו חכמים.

(כה) המחזיק שנים עשר עשרונים – הגודל הוא כ-60 ס"מ על 60 ס"מ.

(כו) מותר – כי בתנור כזה, ריח הבשר אינו מורגש בלחם, ומותר אפילו לכתחילה. אמנם בתנורים של ימינו, שהם סגורים ואינם גדולים כל כך, אסור.

(כז) ואם הצלי מכוסה – כגון שהוא במחבת, והונח כיסוי על גביו.

(כח) שמכוסה הנקב שבו – הפשטיד"א היא מאפה בשר, שהוכן משתי פיסות בצק, בינם הוכנס בשר, באמצעות נקב בעיסה. אחר הכנסת הבשר, היו מכסים את הנקב. ואם אכן כוסתה הפשטיד"א, מותר לאפותה יחד עם לחם.

(כט) לקמן סימן ק"ח – בסימן זה נידונו בהרחבה, דיני ריח מאכלים בתנור.

הלכות תערובות

סימנים צ"ח – קי"א

הקדמה להלכות תערובות

הלכות תערובות דנות באיסור והיתר שהתערבו: מתי האיסור אכן יאסור את ההיתר, ומתי הוא יוגדר כבטל בתוכו (סימנים צח וצט). איסורים שאינם בטלים (סימנים ק עד קב), ודברים שכלל אינם אוסרים (קג עד קד). מה נקרא תערובת, בחם או קר, בכבוש, במלוח, ובשומני (קה). מה דינם של חלקי איסור והיתר שלא התמזגו לגוף אחד, כגון דברים יבשים, או כלים שונים שהתערבו (קט עד קיא).

הנידונים השונים פוגשים, פעמים רבות, זה את זה. וכדי להורות בהם הלכה, צריך להשתמש במידע שנמצא במקום אחר. בכל מקום כזה, נשתדל להסביר את הנושא, בעזרת השם, בקצרה. וגם נציין לסימן בו נידון העניין בהרחבה, כדי שיובן על בוריו.

צריך לדעת, כי רובם של הלכות אלה, אינן מעשיות כל כך בימינו. הלא במטבחים שלנו, אין בדרך כלל בשר אסור, כי הוא נרכש בחנויות כשרות. בניגוד לעבר, אז נהגו לשחוט כל אחד לעצמו, והיה מצוי שאחת הבהמות או התרנגולות התנבלו, או נתגלו כטריפות.

עם זאת, גם כיום, לאחר השינוי הדרסטי במערכות האוכל, אנו עדיין זקוקים למספר עקרונות חשובים, בעת קניית מאכלים שאינם מושגחים, או עבור הנוסעים לחוץ לארץ, ואינם מצויים במקומות שהמאכלים כשרים, כי הם נוגעים הלכה למעשה. יחד עם זאת, לרובנו, החיים הרגילים כמעט ואינם מזמנים שאלות מעשיות.

סימן צ"ח

דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו, ובו ט' סעיפים.

להבנת הסימן, נסביר מספר כללים בסיסיים. הדברים מוסברים בקצרה, ואין להתבסס עליהם להלכה, אלא רק כהקדמה, להבנת הגלמוד. כי לכל כלל, יש יוצא מן הכלל:

א. איסור שהתערב עם היתר ונתן בו טעם, אוסרו מן התורה. דין זה נקרא "טעם כעיקר"¹.

ב. כאשר יש בהיתר 60 פעמים יותר מן האיסור, אנו מניחים, שההיתר לא קיבל טעם, ולא נאסר.

ג. מן התורה, אם התערבו איסור והיתר שטעמם שווה, האיסור בטל ברוב, על פי הכלל (שמות כג) "אַחֲרֵי רַבִּים לְהֵטֹת". אמנם חכמים לא התירו אלא, כשיש בהיתר 60 פעמים יותר מן האיסור.

ד. כלים של זמנם היו בולעים חלק מן המתבשל בתוכם, ופולטים את בליעתם, לתבשיל אחר, שנתבשל בהם. ולכן אם בלעו הכלים איסור, תאסור פליטתם את שיבושם בהם, אם אכן מרגישים בתבשיל, את טעם האיסור.

ה. טעם של איסור שפוגם את ההיתר ואינו משביחו, אינו אוסר.

ו. אם פלט הכלי 24 שעות אחר הבליעה, הרי זה טעם פגום, ואינו אוסר את המתבשל בתוכו.

סעיף א

^אאיסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו, כגון חלב שנתערב

^אמימרא דרבא חולין דף צז, א.

1. נחלקו בזה ראשונים, מחנה מול מחנה (ודעת הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק טו הלכה ה, שהאיסור דרבנן). ופסק המחבר לחומרא, כמבואר בסעיף ב. וכך דעת הדרכי משה (ס"ק ד). אמנם גם לדעתם, אין על זה לאו ממש, ואין בו חיוב מלקות.

בבשר, ¹יטעמנו נכרי (א), אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום, מותר (ב). ²והוא שלא יהא סופו להשבית. ³וצריך שלא ידע שסומכין עליו (ג). ואם אין שם עובד כוכבים לטועמו, משערינן בשישים (ד). וכן אם הוא מין במינו, ⁴פִּינּוּן דְּלִיפָּא לְמִיקָם אִטְעָמָא (ה), משערים בשישים (ו). (ואין נוהגים ⁵ירמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות, ואפילו אינו אומן בכך, וכמו שכתב הטור בשם הרשב"א. ⁶מבואר בסימן קג. ⁷טור בשם הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

- (א) **יטעמנו נכרי** – יהודי אינו יכול לטעום, כי אם יחוש טעם חלב² בבשר, הוא יעבור על איסור³.
- (ב) **מותר** – כי רק טעם של איסור משובח אוסר.
- (ג) **שלא ידע שסומכין עליו** – כי אם ידע שסומכים עליו, אנו חוששים שיגיד, מה שנוח לנו. ואף שהכלל הוא, שאינו יהודי, אפילו מסיח לפי תומו, אינו נאמן בדין תורה⁴, כאן הדין שונה. כי לבסוף, אם לא אמר אמת, ישימו לב לזה. ואם יש טעם חלב בבשר, יימנעו ולא יאכלו עוד⁵.
- (ד) **משערינן בשישים** – אם יש בהיתר 60 פעמים כנגד האיסור, המאכל כולו מותר.
- (ה) **פִּינּוּן דְּלִיפָּא לְמִיקָם אִטְעָמָא** – תרגום: בגלל שאי אפשר להבחין ביו טעם האיסור לטעם ההיתר.
- (ו) **משערים בשישים** – זו חומרה של חכמים. כי מן התורה, האיסור בטל ברוב.

2. יש מנקדים חֶלֶב (גר"א), ויש מנקדים חֶלֶב (ש"ך וט"ז), בהנחה שטעמו שונה מטעם הבשר.

3. הט"ז ס"ק ב מביא, שאין איסור ליהודי לטעום דבר איסור, אם אינו בולע אותו. אלא אם כן, בירור הטעם בולע ממה שטועם.

4. כמפורש בשולחן ערוך להלן, סימן שטז סעיף א.

5. מוסבר על פי הגר"א.

עכשיו לסמוך על עובדי גילולים (ז), ומשערין הכל בשישים (ח) (באגור ותשובת מהר"מ פדואה סימן ע"ט ושאר אחרונים).

סעיף ב

האם נתערב מין במינו ונשפך (ט), בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אם נודע שהיה רובו היתר (י), מותר (יא). ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור (יב). הגה: ולענין מין במינו אזלינן בתר^ה טור בשם ר"ת, וכרבא דאמר מין במינו מדאורייתא ברובו בטל, זבחים עט, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(ז) **לסמוך על עובדי גילולים** – זו דעת הרמ"א, שאין לסמוך אלא על דברים שכמותם ברורה ומוכחת. אבל בתערובת שלא ידוע כמה איסור יש בה, כי יש מי שיחוש בטעם האיסור, ויש מי שלא, אין לסמוך על טעימתה⁶.

(ח) **ומשערין הכל בשישים** – כך הוא מנהג אשכנז. ונראה, שגם הספרדים מחמירים בזה, כי למעשה, קשה באמת למצוא גוי, המסיח לפי תומו.

(ט) **נתערב מין במינו ונשפך** – כלומר נפלה כמות מסוימת של איסור לתוך תבשיל, מאותו סוג. ונשפך קצת מן התבשיל. ואין דרך להעריך או לאמוד, אם יש בתבשיל יותר מ-60 מן האיסור, אם לאו⁷.

(י) **נודע שהיה רובו היתר** – נודע שגם עכשיו, אחר שנשפך מן התבשיל, כמות ההיתר רבה מן האיסור.

(יא) **מותר** – כי מן התורה, הוא ודאי מותר. ויש ספק דרבנן, אם יש כאן איסור. וכלל גדול בהלכה, שבכל ספק דרבנן, יש להקל⁸.

(יב) **אסור** – כי אז זה ספק תורה, וצריך להחמיר בו.

6. רשימת רכיבים הרשומה על גבי מארזי מזון תעשייתי, ומקורה במפעלי מזון של גויים, אפשר לסמוך עליה, אלא שלא תמיד אפשר להבין את פשר הרכיבים, ממה הם עשויים. ואם התווספה בדיקה של מעבדה, אפשר לסמוך על דבריהם.

7. לא יודעים אם גם האיסור נשפך, על כן מעריכים, שהאיסור כאילו לא נשפך.

8. כלל זה נקרא "ספק דרבנן לקולא".

שָׁמָא (יג). אם הוא שוה, הָיָי מִין בְּמִינוֹ (יד). אבל לא אזלינן בתר טעמא, אם הוא שוה או לא **(טו)** (ב"י בשם האגור וכן הוא בהגהות ש"ד סי' ל"ט). **אבל אם נתערב בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו, אפילו נודע שהיה רובו היתר, אסור (טז).** ואם נתערב יכדעת ר"ת דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות איסור. וְשֵׁם בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(יג) ולענין מין במינו אזלינן בתר שָׁמָא – כלומר שני מאכלים הקרויים באותו שם, כגון שני סוגי בשר, אחד כשר ואחד טרף. גם אם טעמם שונה, הם נחשבים מין במינו. וכן אם שני המאכלים נקראים בשמות שונים, גם אם במציאות טעמם שווה, הרי הם מוגדרים מין בשאינו מינו.

(יד) הָיָי מִין בְּמִינוֹ – הם נחשבים מין במינו, ובטלים מן התורה ברוב. אבל מדרבנן, צריך 60. הרמ"א סבור, כי לא ניתן להבדיל בין טעמם של מאכלים, בעלי שם זהה. אך לדעת המחבר, הדבר אפשרי. וגם האשכנזים לא קיבלו קולא זו של הרמ"א.⁹

(טו) לא אזלינן בתר טעמא, אם הוא שוה או לא – אם התערבו שני מאכלים שונים, כגון בשר טרף, שנפל לתוך תבשיל סויה. וחומרי הטעם שבסויה, מעניקים לו טעם בשרי. למרות שטעמם שווה, יש להחשיבם מין באינו מינו. ומן התורה, אין האיסור בטל ברוב. כי נקט בזה הרמ"א, לחומרא. אמנם למעשה, גם שיטה זו לא התקבלה.

כדי להבין את דברי הרמ"א, שנראים תמוהים ביותר, יש להסביר, שלשיטת הרמ"א, כיון שאיננו בקיאים בטעמים, לא סומכים על הטעם אלא על הכמות. שכן אלו דברים סובייקטיביים, לכן יש להכריע על פי שם המאכל. אם שני המאכלים שמם זהה, הרי זה מין במינו. ואם לאו, הרי זה מין בשאינו מינו.

(טז) אסור – כי מין באינו מינו, אסור מן התורה. אם חדר טעם מן האיסור להיתר, משערים את פְּמוּתוֹ. ואם אין בהיתר כמות של 60, יותר מן האיסור,

9. ראה דברי הש"ך (ס"ק ו) בהרחבה, שחולק על הרמ"א.

במינו ובשאינו מינו (יז) ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו (יח), "ונודע שהיה רובו היתר ממינו, רואין את שאינו מינו כאלו אינו (יט), והשאר, מינו רבה עליו ומבטלו (כ).

¹⁰ בית יוסף בשם הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

ניתן לחוש בטעם. ומן התורה, הכל אסור¹⁰.

(יז) **נתערב במינו ובשאינו מינו** – כגון, תבשיל בשר ושעועית, שנפל אל תוכו, בשר איסור.

(יח) **שאין יכולין לעמוד עליו לשערו** – אין שישים של אינו מינו, אבל יש רוב של מינו. אלא שהוא נשפך, ולא ידוע, אם יש 60 של מינו, כנגד האיסור. במצב זה, אם מתחשבים רק באינו מינו, צריך לאסור. ואם מתחשבים רק במינו, צריך להתיר.

(יט) **כאלו אינו** – מתחשבים רק במינו, וכל התערובת מותרת.

(כ) **מינו רבה עליו ומבטלו** – אם לא נתחשב ב'אינו מינו', האיסור יתבטל מן התורה, ברוב ההיתר. והיות שיש ספק אם יש 60 אם לאו, הרי זה ספק דרבנן, ופוסקים לקולא.

ואם תאמר, מדוע לא נחשוש שהאיסור נתן טעם באינו מינו, ואסרו. זהו משום, שכמו שיש לחשוש, שההיתר קיבל טעם, מאינו מינו האסור. כך אפשר לומר, שקיבל מאינו מינו המותר. ואין דרך להבחין, אם קיבל דווקא מהאיסור¹¹.

¹⁰ אלא שאין לוקים על אכילת תערובת זו, מלבד אם אכל כזית, בכדי אכילת פרס.

¹¹ ועיין במפרשים, שיש מי שחלק על דין זה, או פירשו בדרך אחרת.

סעיף ג

^טבמה דברים אמורים, כשנשפך. אבל איסור שנתערב בהיתר (כא), והוא לפנינו (כב), ואי אפשר לעמוד על שיעורו (כג), אף על פי שהוא מאיסורים של דבריהם (כד), אסור (כה).

^טטור בשם הרשב"א. ופירש הר"ן הטעם, דבנשפך שאינו בא אלא באקראי בעלמא אזלינן לקולא, ולא בספק ידיעה.

סעיף ד

'איסור שנתבשל עם היתר, אפילו מכירו והוא שלם וזרקו, צריך' ^טטור וכן כתב הרשב"א מהא דאמרינן גבי כחל מי ידעין כמה נפק מיניה, חולין דף צז, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(כא) **איסור שנתערב בהיתר** – אפילו מין במינו, וברור שיש רוב היתר. האיסור הנזכר בסעיף זה, הוא איסור דרבנן.

(כב) **והוא לפנינו** – מדובר באיסור שנפל להיתר, והתערובת כולה לפנינו.

(כג) **ואי אפשר לעמוד על שיעורו** – קשה להעריך כמה נפל.

(כד) **מאיסורים של דבריהם** – כגון שומנים שאסורים מדרבנן, או תבשיל שבושל על ידי נוכרי, האסור מדרבנן.

(כה) **אסור** – אף שיש סיבה להקל, כי בכל נידון שיש בו "תרי דרבנן" מקילים. וכאן, שוודאי יש רוב היתר, הרי זה רק איסור דרבנן. והאיסור עצמו, אף הוא נאסר רק מדרבנן. אלא שספק אם יש 60 כנגדו, אם לאו. בכל זאת, למרות שהנידון הוא "תרי דרבנן", עדיין יש איסור. כי לא מדובר בספק שנולד מאיזה מקרה, כגון תבשיל שנשפך, אלא בחוסר ידיעה הנובע מאי שימת לב. אין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא, כי הדבר עלול להוביל לזלזול באיסורי דרבנן. שהרי יכול אדם לומר, איני יודע מה מצבו ההלכתי של המאכל, ויבוא לבטל איסורים שהטילו חכמים.

שישים כנגד כל האיסור (כו), מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו. לפיכך המבשל בקדרת איסור שהיא בת יומא (כז), או תחב כף של איסור בהיתר, צריך שישים כנגד כל הקדירה וכנגד כל מה שתחב מהכף (כח), שאין אנו יודעים כמה בלעו, בין שהם של חרס או עץ או מתכת (כט). הגה: ובלבד שבלעו על יד רתיחת אש, שאז הבליעה הולכת בכל הכלי (ל), אבל על ידי רתיחת מליחה אינו נבלע בכלי רק כדי קליפה (לא), ואין צריך לשער רק כדי קליפה (לב) (מרדכי פכ"ה ובארוך כלל כ"ד). ועיין לעיל סימן ס"ט. "ויש מי שמחמיר בכף של מתכת להצריך שישים כנגד כולו, אפילו לא הכנים אלא מקצת, משום דחם"ש בשם ר' פרק.

שולחן ערוך כפשוטו

- (כו) **צריך שישים כנגד כל האיסור** – גם אם ברור שלא יצא טעם מכל החתיכה, כי הוציאו אותה. הרי סוף כל סוף, לא ידוע כמה בדיוק הוא שיעור הפליטה. לכן משערים, שהחתיכה כולה נתנה טעם.
- (כז) **בקדרת איסור שהיא בת יומא** – פירוש, בישלו בה איסור, במהלך 24 שעות האחרונות.
- (כח) **וכנגד כל מה שתחב מהכף** – כי לא נודע כמה פלטו.
- (כט) **חרס או עץ או מתכת** – להלן בהלכות הכשרת כלים נראה, שיש הבדלים בין החומרים הנזכרים, בדין הכשרתם. אבל בכל הנוגע לזה שהם בולעים, וגם פולטים, דינם שווה.
- (ל) **שאז הבליעה הולכת בכל הכלי** – כי הכלים בולעים רק בחום של בישול.
- (לא) **רק כדי קליפה** – בצונן ובמים פושרים, הכלי אינו בולע כלום. ובמליחה, הוא בולע קצת, כפי שלמדנו, ש'מלוח, הרי הוא כרותח'. פרטי דין 'מלוח, הרי הוא כרותח' יוסברו להלן בסימן קה.
- (לב) **לשער רק כדי קליפה** – ה'קליפה' היא שכבה דקה, וצריך 60, כנגד השכבה הדקה של הכלי.

מקצתו חם כולו (לג). הגה: ונוהגין כסברא ראשונה (לד). וכל איסור שמבטלים בששים, אם מכירו צריך להסירו משם, אף על גב דכבר נתבטל טעמו בששים (לה). ולכן אם נפל חֶלֶב (לו) לתוך התבשיל ונתבטל טעמו בששים, צריך ליתן שם מים צוננים, וטבע החֶלֶב להקפיא ולצוף למעלה על המים, ויסירו משם, דמאחר דאפשר להסירו הוי כאילו מכירו וצריך להסירו משם (לז) (הגהות מרדכי בחולין ובארוך כלל כ"ג). איסור שנתבטל בקדירה והסירוהו משם, ונפל לקדירה אחרת, צריך לחזור ולבטלו בששים נגד כולו, וכן לעולם (לח). אבל אם נפל לקדירה הראשונה שני פעמים, אין צריך רק ששים (פעם)

שולחן ערוך כפשוטו

(לג) משום דחם מקצתו חם כולו – המתכת מעצם טבעה, מוליכה חום. על כן יש לחשוש, שאף אם לא הוכנסה הכף כולה אל התבשיל, בכל זאת, הטעם הבלוע בחלק שלא נכנס לתבשיל, נפלט גם הוא אל התבשיל, בגלל החום החזק. ומחשיבים את הבלוע, כאילו זו בתוך הכף, עד מקום התבשיל, ושם נפלט. אמנם למעשה, אין הלכה כחומרה זו.

(לד) ונוהגין כסברא ראשונה – לכן צריך 60, רק כנגד החלק שנכנס לתבשיל.
(לה) דכבר נתבטל טעמו בששים – ואין בכוחו לאסור מאכל אחר. ובכל זאת, הוא הרי לא הפך להיתר. המחבר גם הוא, מסכים לזה.

(לו) אם נפל חֶלֶב – עם צירי וסגול. כלומר, שומן בשרי.

(לז) וצריך להסירו משם – ושאר התבשיל מותר. כי היה בו 60, כנגד השומן האסור. ונראה שחומרה זו הובאה גם בפוסקים הספרדים. אמנם יש מקום להקל, אם זה יגרום לקלקול המאכל¹².

(לח) וכן לעולם – אף שלכתחילה מחמירים לשער, כאילו נפלט כל טעמו בפעם הראשונה, וצריך 60 נגד כולו. הרי ברור שאין זו המציאות, כי לא ידוע כמה באמת נפלט. ואף יתכן שכמעט ולא נפלט דבר, וכולו ייפלט בקדירה השנייה. לכן, זו ההנהגה הנדרשת. אבל כאמור, זו חומרה לכתחילה.

12. כף החיים אות נט.

אחת כנגדו (לט) (בארוך כלל כ"ד דין ב') ועיין לעיל סימן צ"ד.

סעיף ה

(מ) ¹אם ידוע כמה הוא האיסור, כגון כף חדשה או שאינה בת יומא (מא) שניער בה ובלעה כזית חֶלֶב, ואחר כך ניער בה קדרה של בשר, אין צריך אלא שישים לבטל הכזית שבלעה (מב). (ולא אמרינן גבי כלי חתיכה נעשית נבילה, אפילו אם ניערו בו איסור (מג)) (ר"ן בשם ²שם, וכן כתב הרשב"א בת"ה).

שולחן ערוך כפשוטו

(לט) רק ששים (פעם) אחת כנגדו – כי לא יתכן שכמות הטעם שתיפלט ממנו, באותה קדירה, תהא כפולה מן הנפח שלו.

(מ) הקדמה לסעיף – סעיף זה דן בכלי שבלע חלב או איסור. מתי מגדירים את סך כל הבלוע כאיסור, ומצריכים 60 כנגד הבליעות כולן, ולא רק כנגד האיסור שזה עתה נבלע.

(מא) שאינה בת יומא – ומה שבלוע בה, נותן טעם פגום, ואינו נחשב איסור.

(מב) לבטל הכזית שבלעה – כי ברור, שהכף אינה יכולה לפלוט יותר מהבלוע בה.

(מג) אפילו אם ניערו בו איסור – לדעת הרמ"א, אם ברור שהחלב הבלוע בכלי, הוא כזית בלבד, אין צריך אלא 60, כנגד ה'כזית'. ולכן, בשר שבושל בקדירה, ויש בה 60 יותר מ'כזית' החֶלֶב שבכף, התבשיל מותר. כי גוף המתכת או העץ של הכף, לא נידון כחלבי, לכל הדעות. ואולם שונה הדבר, כאשר איסור בלוע בכף, יש דעות שונות. לחלק מן הפוסקים, צריך 60 כנגד כל הכלי. כי מפאת האיסור הבלוע בה, דין הכף כולה כדין האיסור עצמו. ולדעתם, גם בכף חדשה, צריך 60 נגד כולה. אכן לדעת הרמ"א, בכף חדשה, אין הלכה כדעה זו.

הרמב"ן¹ "אבל כף ישנה (מד) ובת יומא, משערין בכולה (מה) (דכל מה שבלע נעשית איסור, ולא ידעינן כמה בלע (מו)). (שם). ¹ויש מי שאומר שגם בזו אין צריך אלא שישים לבטל הכזית שבלעה (מז). הגה: והסברא ראשונה עיקר, כמו שנתבאר לעיל גבי טיפת חלב שנפלה על הקדירה (מח). ויש שאינן מחלקין בין כף ישן לחדש, רק בין כלי חרס לשאר כלים (מרדכי פ' גיד הנשה) ואומרים דבכלי חרס, דאי אפשר להפריד האיסור על ידי הגעלה, אמרינן, הכלי נעשה נבלה (מט), אבל לא בשאר כלים, וטוב ²שם ושם, ופירוש ישנה, שניער בה באותו יום (בהיתר) [בבשר], קודם שניער בה בחלב. ³הרשב"א שם בשם הרמב"ן דסבירא ליה דלא אמרינן בבלוע חתיכה נעשית נבילה.

שולחן ערוך כפשוטו

(מד) כף ישנה – כלומר, שימשה כף זו לבחישת תבשיל בשרי, כמה פעמים במהלך היום.

(מה) משערין בכולה – צריך 60 נגד כל הכף, כי בלוע בתוכה טעם בשר, ואחר כך נוסף ונבלע בה כזית חלב. תערובת זו, היא גופו של איסור, וקרויה בפי חכמים "חתיכה עצמה נעשית נבלה (חנ"נ)".

(מו) ולא ידעינן כמה בלע – זה הסבר דברי המחבר. כלומר, אף שברור לכל, בתקופתם, כשהיו הכלים בולעים, שלא נבלע טעם בכל נפח הכלי. בכל זאת אסרו חכמים את הכל, כי אין דרך למדוד, כמה נבלע.

(מז) לבטל הכזית שבלעה – לדעתם, לא אומרים חתיכה נעשית נבלה בבלוע. ובזמננו, ברור שאפשר לסמוך על דעה זו.

(מח) טיפת חלב שנפלה על הקדירה – בסימן צב סעיף ה, סתם מרן כדעת המחמירים האומרים "חתיכה נעשית נבלה" בבלוע.

(מט) הכלי נעשה נבלה – את דברי הרמ"א, נסביר כמשמעות לשונו, ובהערה נסביר באופן אחר. מלשון הרמ"א כאן נראה, שאומרים "חתיכה נעשית נבלה" גם בכלי חרס חדש. ורק בכלי מתכות חדש, לא אומרים "חתיכה עצמה נעשית נבלה".

יש שתמהו על דברי הרמ"א, כיצד ניתן לומר "חתיכה נעשית נבלה" בכלי

לחוש לחומרא (ג) ועיין לעיל סימן צ"ב (נא).

סעיף ו

(נג) ¹⁰כחצי זית של איסור שנתערב בהיתר, צריך ששים חצאי

¹⁰מעובדא דמר בר רב אשי וכו' וכרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה, חולין דף צח, א.

שולחן ערוך כפשוטו

עצמו? ונראה ליישב, שהיות ואי אפשר להכשיר כלי חרס, הוא נראה כולו כאיסור. ואל תתמה, הרי זו חומרה גדולה, לדון את הכלי כאילו הוא עצמו איסור? כי כל הדין שצריך 60 כנגד כל הכלי, אף הוא תמוה ביותר. הלא גם בזמנם, לא בלע הכלי ככל משקלו, ולא הוכפל בנפחו. ובכל זאת, הואיל ולא נודע שיעור הבליעה, החמירו חכמים, לשער כנגד כולו. בדרך זו יש להסביר גם את דברי הרמ"א. גם כלי חרס, הואיל וישאר תמיד באיסורו, יש לו נראות תמידית, של איסור. לכן הצריכו 60, כנגד כולו¹³.

(ג) **וטוב לחוש לחומרא** – החומרא היא, שגם בכלי חרס חדש אומרים, שכולו הופך לאיסור. וכיון שזו חומרא גדולה, לכן כתב **שטוב** לחוש לה. אמנם למעשה, לא התקבלה חומרא זו¹⁴.

(נא) **ועיין לעיל סימן צ"ב** – סעיף ה, שם ערך הרמ"א אבחנה בין כלי ישן לכלי חדש, שבכלי חדש די ב-60 כנגד הנבלע.

(נג) **הקדמה לסעיף** – להבנת הסעיף נקדים, שחצי שיעור אסור מן התורה, אבל אין חומרתו כאכילת שיעור שלם. השיעור המחייב עונש מלקות באיסורי

13. יש שהסבירו את הרמ"א בדרך נוספת, והיא, על פי מה שכתב בדרכי משה. כי הנה בכלי חרס ישן שבלע בשר, ואחר כך כזית חלב, אומרים חתיכה נעשית נבלה. כי אין דרך להפליט בלוע בו. וישער לא רק כנגד הכזית חלב שבלע, אלא כנגד כל הכף. אבל בכלי מתכות, אין אומרים חתיכה נעשית נבלה בבלוע. ופירשו כך, כדי לתרץ את התמיהה שהבאנו.

14. ולפי הפירוש שהבאנו בהערה הקודמת, נכון לחוש לחומרא, שגם בכלי מתכות אומרים בבלוע, חתיכה נעשית נבלה. כי לאמיתו של דבר, זו קולא גדולה. כי לפי דעה זו, מה שלמדנו בסימן צב סעיף ה, שגם בבלוע אומרים שהכל נאסר, אין זה אלא בכלי חרס. אמנם כבר התבאר כמה פעמים, שבימינו יש לסמוך על הדעות המקילות.

זיתי היתר לבטלו (נג).

סעיף ז

¹⁰ ביצה שיש בה אפרוח (נד) או טפת דם (נה) שנתבשלה עם אחרות, צריך ששים ואחת לבטל פליטתה (נו).
¹⁰ ציינתיו לעיל סימן פו.

שולחן ערוך כפשוטו

אכילה, הוא כזית לפחות, וזה בערך 17 מ"ל¹⁵.
(נג) ששים חצאי זיתי היתר לבטלו – כלומר, חצי כזית בטל רק ב-60 חצאי זיתים, למרות שאיסורו קל יותר. וכך הוא בכל איסורי דרבנן, שמתבטלים רק ב-60.
(נד) ביצה שיש בה אפרוח – אם תדגור תרנגולת על הביצה אחר לידתה, יכולה היא להתפתח ולהתרקם לבשר אפרוח. והנה כל זמן שלא התרקם דבר, הביצה עדיין מותרת. אבל אחר תחילת התפתחות רקמות האפרוח, הביצה נאסרת מדרבנן. כי אין זו ביצה, ולא אפרוח, אלא כעין שרץ¹⁶.
(נה) טפת דם – מציאת טיפת דם בביצה מוכיחה, כי החלה התרקמות בשר האפרוח. על כן חל איסור על כל הביצה, אלא שגדר האיסור, תלוי לפי מיקום טיפת הדם. וכל זה בביצה שנולדה מתרנגולת חופשיה, שהופרתה מִזְכָּר. אבל רוב הביצים של ימינו, באות מתרנגולות שאינן נמצאות בסביבת תרנגול זכר. ודין הדם הנמצא בתוכן אמנם אסור, אבל הביצה עצמה מותרת¹⁷, ואין זה עניין לסעיפנו.
(נו) צריך ששים ואחת לבטל פליטתה – הואיל ומצינו שיש כמה סוגים של ביצים, יש גדולות, ויש קטנות. לכן החמירו חכמים לשער ב-61, ולא די ב-60.

15. יש אומרים ששיעורו כמו ה'זית' של היום, שגודלו כ-5 עד 7 מ"ל. ונראה שנכון לחוש לשיטה זו.

16. ראה דברי הרא"ש (במסכת ביצה פרק א סימן ז), שאין זה אסור אלא מדרבנן, כי זה דומה לשרץ הארץ.

17. עיין יחוה דעת ח"ג סימן נז.

סעיף ח

י"כחל מתבטל בתשעה וחמשים (נז). הגה: כל האיסורים הנוהגין בזמן הזה (נח) כולם מתבטלים בששים, מלבד חמץ בפסח (נט) ויין נסך (ס), כאשר נתבאר בהלכותיהם (טור). ובלבד שהאיסור אינו נותן טעם בקדירה, אבל אם נותן טעם באותה קדירה, והוא אסור מצד עצמו (סא), אפילו באלף לא בטיל כל זמן שמרגישין טעמו (סב). ולכן מלח ותבלין מְדַבְּרִים וְעֵבְדֵי יִצְיִנְתּוּ לעיל בסימן צ, בהלכות כחל.

שולחן ערוך כפשוטו

(נז) כחל מתבטל בתשעה וחמשים – כי בשר הכחל עצמו, מצטרף אף הוא, לביטול החלב שבו.

(נח) כל האיסורים הנוהגין בזמן הזה – מלבד איסור תרומה, שדין ביטולו הוא רק ב-100. ומלבד איסור ערלה, הנוהג בזמן הזה, וביטולו ב-200.

(נט) מלבד חמץ בפסח – שלגביו החמירו חכמים מאד, שאם התערב בפסח עצמו, אינו בטל כלל.

(ס) ויין נסך – הכוונה ליין שהתנסך לעבודה זרה, האסור מן התורה, ואינו בטל כלל. אבל לא מדובר ביין של ימינו, שבלתי אפשרי להגדירו "נסך", ואיסורו רק מדרבנן. כי הם ביקשו למנוע שתייה משותפת של יהודים וגוים, העלולה ליצור קרבת דעת. יין זה בטל ב-60, כשאר איסורים.

(סא) והוא אסור מצד עצמו – כגון בשר נבילה, שהוא עצמו איסור. אבל לא מאכל שבלע איסור, ונאסר משום כך.

(סב) כל זמן שמרגישין טעמו – כל הדין של ביטול ב-60, יוצא מנקודת הנחה, שב-60 לא ניתן לחוש בטעם האיסור. אבל אם במציאות חשים בטעם האיסור, הוא אינו בטל, ונותר באיסורו¹⁸.

18. נחלקו הפוסקים בדין זה, כאשר חשים במציאות בטעם, אפילו שיש נגדו שישים או יותר, האם זה איסור דרבנן או מן התורה, עיין ש"ך ס"ק כט. וטעם המקילים, כי נראה להם ברור, שהטעם נחלש.

לְטַעֲמָא, אם אסורים מחמת עצמן (סג) אינן בטילים בששים (בארוך כלל כ"ה ועיין לקמן סוף סימן ק"ה (סד)).

סעיף ט

י"קדירה שיש בה נ"ט (סה) זיתים היתר, ונפלו בה שני זיתים, אחד של דם ואחד של חלב (סו), כל אחד מצטרף עם הנ"ט של היתר לבטל חבירו (סז). וכן י"כ"ט (סח) זיתים של היתר שנפל בהם כזית חלב (סט), ובקדרה אחרת היו שלשים של היתר ונפל לתוכו כזית י"טור ממשנה ב פרק ב דערלה ומימרא דרבי יוחנן הפיגול והנותר וכו' זבחים דף עח, א. י"הרא"ש בתשובה מהא דלעיל.

שולחן ערוך כפשוטו

(סג) אם אסורים מחמת עצמן – כגון תבלין של ערלה, או מלח של עבודה זרה.

(סד) ועיין לקמן סוף סימן ק"ה – סעיף יד, גם שם הובא דין זה, שאם המלח אינו איסור מצד עצמו, אלא מצד הדם הבלוע בו, הוא בטל ב-60. (סה) קדירה שיש בה נ"ט – 59.

(סו) אחד של דם ואחד של חלב – ובסך הכל יש 61 כזיתים. (סז) לבטל חבירו – בסך הכל יש 60 זיתים שאינם חלב, נמצא כי החלב אינו נותן טעם בהיתר. ויש 60 כזיתים שאינם דם, אם כן גם הדם, אינו נותן טעם בהיתר.

(סח) וכן כ"ט – 29.

(סט) שנפל בהם כזית חלב – ואסרם.

של דם (ע), ונתערבו בשוגג (עא), מותר (עב). (וכל שכן בשני זיתים, אחד של גבינה ואחד של בשר, דכל אחד מבטל חבירו (עג)) (בארוך כלל כ"ד).

שולחן ערוך כפשוטו

(ע) ונפל לתוכו כזית של דם – ואסר את התבשיל.

(עא) ונתערבו בשוגג – בתערובת זו, יש עכשיו סך הכל 61 כזיתים, לכן גם הדם וגם החלב בטלים. אך כל זה, דווקא אם נתערבו בשוגג. כי לכתחילה, אין לערב אותם. שהלא כלל נקוט בידינו, שאסור לבטל איסור לכתחילה, כפי שנלמד בסימן הבא.

(עב) מותר – הרמ"א חולק על היתר זה, ולדעתו, גם בשאר איסורים, אם אין 60 מן ההיתר, הכל נאסר. ואף שלא העיר כאן דבר, זהו משום שסמך על דבריו בסימן צב. אמנם יתכן עוד, שמדובר כאן בתערובת נוזלים, בה אין אומרים "חתיכה עצמה נעשית נבלה"¹⁹, ולכן סתם ולא העיר דבר.

(עג) דכל אחד מבטל חבירו – כלומר, התערובת עצמה, כלל לא נאסרה. ונמצא שיש שישים כנגד הכזית האחר, ואין כאן תערובת איסור.

19. עוד נראה לי להסביר, שמדובר בתערובת אשר בטרם התערבו שתי הקבוצות, לא נודע שארע תערובת בכל קבוצה. ויתכן שכל זמן שלא נודע, לא אומרים, גם לרמ"א, חתיכה עצמה נעשית נבלה. ומדוע אני מפרש כך, כי קשה מאוד לומר שהרמ"א אכן חולק, וסתם כאן, כי סמך על דבריו בסימן צב. שהרי מדבריו כאן נראה, שלא חולק על המחבר, שהרי העיר, כי אם היה בתערובת אחת חלב, ובאחרת בשר, כל שכן שכל אחד בטל, על ידי השני, וכשיטת המחבר. וגם קשה לומר שמדובר בנוזלים, כי חלב אינו נחשב בהכרח נוזלי.

סימן צ"ט

דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור, ושלל לבטל איסור לכתחילה, ובו ז' סעיפים.

סימן זה דן בביטול איסורים, ומתחלק לשני חלקים. א; מה מצטרף לביטול האיסור. ב; אין לבטל איסור לכתחילה. ונקדים כלל, הנצרך להבנת דינים אלה:

א. מבשרם לא תאכלו

בפרשיה של מאכלות אסורות כתוב בתורה¹: "מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טִמְאִים הֵם לָכֶם". ובגמרא² דרשו מן הפסוק כי רק הבשר נאסר, אבל עור עצמות גידים קרניים וטלפיים, אינם אסורים מן התורה. ובסימן זה נדון, עד סעיף ד, ביישום כלל זה.

ב. אין מבטלים איסור לכתחילה

גם אם נפל איסור אל תוך היתר, ההיתר מותר באכילה, אם לא קיבל טעם מן האיסור. אבל לכתחילה, אסור להכניס איסור לתוך היתר, אף אם האיסור יתבטל בתוכו. יש אומרים שזה איסור תורה³, ויש אומרים שהוא מדרבנן, כדי שלא יבואו לזלזל באיסורי תורה ולבטלם. להלכה, לא הכריע המחבר כאחת השיטות, אלא הביא את שתי הדעות⁴. עוד צריך לדעת, שגם דבר שנאסר מדרבנן, אסור לכתחילה לבטלו על ידי הכנסתו בהיתר. והוא כמובן, לכל הדעות, מדרבנן. פרטי איסור זה, מוסברים בסימן זה, מסעיף ה עד סוף הסימן.

1. ויקרא יא, ח.

2. חולין עז, ב – שם הגמרא דנה בטומאת אוכלים, והביאה את המילה "נבלתם". אמנם מקור הדרשה הוא מהמילה "בשר", כמובא בספרא על פסוק זה.

3. לומדים דין זה מחובת בישול זרוע קורבן איל השלמים, אותו חייב הנזיר להקריב, אף שיש גיד בזרוע. ומתוך שהוצרכה תורה להורות על בישולם יחד, אף שמבטל בזה את האיסור, אנו למדים, כי במקום שלא התירה זאת, אסור לבטל איסור. יש מבינים שזה לימוד גמור, והאיסור הוא מן התורה. ויש מבינים שאין זה אלא אסמכתא, ואין כאן אלא איסור דרבנן.

4. בבית יוסף בסעיף ה.

סעיף א

התיכת נבלה שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירת היתר, ^אעצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר, לבטל האיסור (א), ואין צריך לומר שעצמות ההיתר מצטרפין עם ההיתר, ^באבל המוח שבעצמות איסור מצטרף עם האיסור (ב). ^גיוגוף הקדירה אינה מצטרפת, לא עם האיסור ולא עם ההיתר (ג). הגה: ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל (ד) (הגהה אחת בש"ד בשם א"ז) ובמקום הפסד יש לסמוך אַמְקָלִין ומתירין, כי כן עיקר (ה).

^אטור בשם רבינו שמשון, ושכן הסכים הרא"ש וכן כתב הרשב"א מהירושלמי פרק קמא דערלה. ^בשם וכן כתב הרשב"א וכן כתב הר"ן דהיינו טעמא דלא מצטרפי עצמות שבזרוע להיתר, חולין דף צח, ב. ^גשם.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) לבטל האיסור – כי אין בעצמות אלה כל איסור, כפי שהסברנו בהקדמת הסימן.⁵ ומכאן נובע ההיתר לאכול ג'לטין, העשוי מעצמות בעלי חיים לא כשרים.⁶

(ב) מצטרף עם האיסור – כי המוח שבתוך העצמות, אכיל כמו בשר, ומוגדר אף הוא איסור.

(ג) ולא עם ההיתר – כי הקדירה אינה איסור ואינה היתר, מלבד הבלוע בה.

(ד) לבטל – כי יש עצמות רכים, שראויים קצת לאכילה. ונחשבים מאכל, כמו בשר.

(ה) כי כן עיקר – כלומר, החומרא של דעה זו, לא התקבלה להלכה. ואין לחשוש לה אלא לכתחילה, שלא במקום הפסד.

5. ומה שכתב המחבר בסימן פז סעיף ז, שאסור לבשל עצמות בחלב, הרי זה משום שמדובר שם בעצמות רכים, כמבואר בבית יוסף (שם) וזה לשונו: "אבל המבשל שליא או עור וגידים **ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים** (בחלב) – פטור".

6. כך פסק יביע אומר חלק ח, יורה דעה סימן יא. ועיין שם, שהרחיב לבאר את השיטות השונות בזה.

סעיף ב

^יכמה דברים אמורים שעצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר, כשנפלה חתיכת הנבלה לקדרת היתר כשהיתה חיה (ו), אבל אם נתבשלה תחלה ואחר כך נפלה לקדירת היתר, עצמות שבה מצטרפים עם האיסור, לפי שבלעו מבשר הנבלה כשנתבשלה לבדה (ז).

^ישם מדברי רבינו שמשון בפרק ה דתרומות, והרא"ש בפרק ז דחולין.

סעיף ג

^הבשאר איסורים, חוץ מבשר בחלב, חתיכה הבלועה מאיסור מצטרפת לבטל האיסור (ח). הגה: ואין נוהגין כן, כי קיימא לן בכל איסורים חתיכה נעשית נבלה (ט), כדלעיל סימן צ"ב (י).
^ההרשב"א בתשובה, שאלה סימן תצד, וכרבינו אפרים.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ו) **כשהיתה חיה** – כלומר בשר חי, טרם בישול.
(ז) **כשנתבשלה לבדה** – וכיון שלא יודעים כמה בלעו, מחמירים בנבלה זו, כאילו היתה כולה איסור, כולל עצמותיה.
(ח) **מצטרפת לבטל האיסור** – לפי המחבר, חתיכת היתר שנאסרה מבליעת איסור, יכולה לאסור תבשיל אחר, רק לפי כמות האיסור שבלעה. כי אף שהחתיכה נאסרה, לא הפכה כולה לאיסור. וניתן לצרפה לביטול האיסור הבלוע, אם תיפול לתבשיל אחר. אמנם החתיכה עצמה, נותרה באיסורה. ואולם באיסור בשר בחלב, למדנו בסימן צב, שהחתיכה כולה הפכה להיות גוף של איסור, וזה נקרא "חתיכה עצמה נעשית נבלה".
(ט) **חתיכה נעשית נבלה** – הרמ"א מחמיר ולדעתו, גם בשאר איסורים, החתיכה שבלעה איסור נחשבת כולה, כגוף האיסור.
(י) **כדלעיל סימן צ"ב** – סעיף ד.

סעיף ד

^אמשערים ברוטב ובקיפה (יא) (פירוש הדק הדק של בשר ותבלין, המתאסף בשולי קדרה) ובחתיכות (יב). ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו, אף על גב שהיה בהיתר יותר מתחלה ונתמעט בבישולו ונבלע בקדרה (יג). ^אוהני מילי במין בשאינו מינו, אבל אם הוא מין במינו ^במשערין גם במה שבלעה הקדרה ועומד בדופני הקדרה (יד). ומשערים זה באומד יפה, ורואין אותו כאילו הוא בעין, אבל מה שכלה ואבד מחמת האור אינו מצטרף, שזה כלה לגמרי (טו).

^אמימרא דרבי חנינא, שם דף צז, ב וכלישנא קמא לחומרא, כפירוש רש"י, וכן כתב הרא"ש שם, ושאר פוסקים. ^ארשב"א בתורת הבית, וכתב משום דמין בשאינו מינו קיימא לן דכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, ואפשר דאפילו עד שישים, למאן דאמר טעם כעיקר דאורייתא, כר"ח והעומדים בשיטתו. ^בשם וכהרמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות.

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) ובקיפה – החומר הצף בתבשיל.

(יב) ובחתיכות – כי משערים שפליטת החתיכה האסורה, התערבה בכל הנמצא בסיר.

(יג) ונבלע בקדרה – אין לדעת מדוע נתמעט ההיתר, האם בגלל האידוי, או בגלל הבליעה. והיות ו"נותן טעם" הוא איסור תורה, מחמירים לחשב רק את ההיתר הנמצא כעת בפנינו.

(יד) ועומד בדופני הקדרה – כי מן התורה, האיסור בטל ברוב. ונמצא כי זה איסור דרבנן, ואפשר להקל ולצרף גם את הבליעה שבקדירה, לביטול האיסור.

(טו) שזה כלה לגמרי – הסברנו כבר שבזמנם, היו הכלים בולעים ממש. והיה אפשר לראות שהמאכל מתמעט, בגלל הבליעה בכלי. אמנם היות ויש גם אידוי, צריך להעריך כמה נבלע וכמה התאדה. אמנם בזמננו, הואיל ואין הכלים בולעים כלל, אין לשער אלא את התבשיל שבפנינו, ולא לשער כאילו נבלע בסיר.

סעיף ה

^טאין מבטלין איסור לכתחלה (טז). ואפילו נפל לתוך היתר שאין בו שיעור לבטלו, אין מוסיפין עליו היתר כדי לבטלו (יז). עבר וביטלו, או שריבה עליו, 'אם בשוגג (יח), מותר (יט). ואם במזיד, אסור ^אלמבטל עצמו, אם הוא שלו, 'וכן למי שנתבטל בשבילו (כ).

^טביצה דף ד, ב ממשנה ט פרק ה דתרומות. 'שם. 'טור בשם הרמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות מדין המבשל בשבת, כמו שציינתי בטור או"ח סימן שיח (והרשב"א בשם רמב"ם וראב"ד). 'שם מדברי הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(טז) **אין מבטלין איסור לכתחלה** – כלומר, אסור להכניס איסור, בכוונה תחילה, לתוך תבשיל של היתר. אף ששיעור האיסור פחות מ $1/60$, ואם היה נופל מאליו, לא היה התבשיל נאסר.

(יז) **כדי לבטלו** – לא רק שאין להכניס איסור לתוך היתר, אלא גם אם נפל מעצמו, אין להוסיף היתר שיבטלנו ב-60.

(יח) **בשוגג** – כגון שלא ידע שאסור לבטל, או כגון ששכח, או לא ידע שנפל איסור. העיקר, שלא כיוון לעבור על איסור חכמים.

(יט) **מותר** – לאכול, כי סוף סוף האיסור כבר בטל.

(כ) **למי שנתבטל בשבילו** – זהו קנס שקנסו חכמים, כדי שלא יזלזלו באיסור, ויבטלוהו. אמנם כתבו הפוסקים, שכל זה כשהתכוון לבטל את האיסור. אבל במקרה שהוסיף מסיבה אחרת, כגון שיש לו אורחים, ומוסיף כדי שיהיה לו מספיק אוכל, לא קונסים אותו, כי זה לא נקרא ביטול איסור לכתחילה. ומזה למדו הפוסקים, שממקרים כגון ריבה, לגבם יש חשש, שמא היו בהם תולעים, אלא שהתרסקו ובטלו ברוב, הרי הם מותרים באכילה⁷. וכן הוא במאכלים

7. ומה שמקילים לגבי מלאכה בשבת, שאם נעשה איסור במזיד (אורח חיים שיח, א), שלא אסרו אלא לעושה המלאכה, אחרי שבת, ולא למי שנעשית בשבילו. זהו משום שבמלאכה בשבת, היה אפשר לעשותה, אחרי שבת. ונמצא, שכל מה שהרויח במלאכת האיסור, הוא זמן בלבד. אבל אם פעל לביטול איסור, הרי הרויח בזה שהאיסור בטל עולמית. וכיון שלעולם היה אסור לו לבטל, הוטל איסור גם לזה שעבורו בוטל האיסור.

(ואסורים למכרו גם כן לישראל אחר, שלא יהנו ממה שבטלו **(כא)**) (ארוך כלל כ"ד). ולשאר כל אדם, מותר **(כב)**. הגה: ודוקא שנתערב יבש ביבש **(כג)**, או אפילו לח בלח **(כד)** למאן דאמר שאין אומרים בו חתיכה נעשית נבלה, כדלעיל סי' צ"ב **(כה)**. אבל חתיכה שבלעה איסור, לא מהני שנתוסף אחר כך ההיתר, דהא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה **(כו)**. (רשב"א סי' תצ"ה ועי' ס"ק י"ד). ויש אומרים דאפילו במקום דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה **(כז)** לא מהני ההיתר לבטל, אלא אם נתוסף קודם שנודע התערובת, אבל אם נודע

שולחן ערוך כפשוטו

תעשייתיים של גוים, שבמרכיב שלהם יש דבר איסור, אבל הוא פחות מ $1/60$, גם בזה יש מקום להקל.

(כא) שלא יהנו ממה שבטלו – מותר לתת מאכל זה, לישראל אחר, אבל לא למוכרו. וזו דעת הרמ"א, שאף שמאכלות אסורות אינם אסורים אלא באכילה, ולא בהנאה, קנסו חכמים שלא ייהנה המבטל, ממה שיהודי אחר יאכלנו. ונראה, שהמחבר לא קיבל חומרה זו.

(כב) מותר – כי אין לקנוס אנשים אחרים, שלא עברו עבירה.

(כג) ודוקא שנתערב יבש ביבש – בתערובת של יבש ביבש, האיסור בטל ברוב, כי אין בו נתינת טעם.

(כד) או אפילו לח בלח – להבנת חלק זה של הרמ"א, צריך להזכיר שהוא סובר כי לא רק בבשר בחלב, אלא גם בשאר איסורים אומרים, חתיכה נעשית נבלה. ופירוש דבריו, אם היתר בלע איסור ונאסר, כולו אסור, ולא רק האיסור הבלוע בתוכו. אמנם הוא נקט בחומרה זו, רק לגבי איסור שנתן טעם באוכל מוצק. מה שאין כן לגבי איסור נוזלי שהתערב עם היתר נוזלי, לא אומרים שהכל הפך לאיסור, ודי ב- 60 לביטול האיסור.

(כה) כדלעיל סימן צב – סעיף ד.

(כו) אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה – על כן צריך 60 נגד כל החתיכה, ולא רק כנגד האיסור הבלוע בה.

(כז) דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה – כגון נוזלי בתוך נוזלי.

התערובת קודם (כח), לא מהני מה שנתוסף אחר כך (כט). ולפי זה היה צריך החכם המורה לבטל איסור, לחקור, אם נתוסף ההיתר לאחר שנודע (ל) (ארוך כ' ל"ז). ולא נהגו כן (לא).

פעיף ו

^יאיסור של דבריהם (לב), אין מערבין אותו בידים כדי לבטלו (לג). ואם עשה כן, במזיד, אסור (לד). ^יאבל אם נפל מעצמו, ואין ^יטור בשם הרשב"א (וע"פ הובא בב"י). ^ישם מימרא דרב מתנה, ביצה דף ד, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(כח) אם נודע התערובת קודם – ועל ידי זה, חל עליו שם איסור.
(כט) לא מהני מה שנתוסף אחר כך – כי לאחר שהוגדרה תערובת זו, היא נאסרה, וצריך 60 לבטלה. לדעה זו של הרמ"א, אף שבשאר איסורים לא אומרים חתיכה נעשית נבלה בתערובת לח בלח, הרי זה דווקא טרם נודעה התערובת. אבל לאחר שנודע כי זו תערובת, כולה נאסרה, וצריך 60 נגד כולה.⁸
(ל) לאחר שנודע – כי אם ההיתר נוסף אחר היוודע התערובת, אי אפשר לבטל את האיסור.
(לא) ולא נהגו כן – ולא צריך לחקור. כי גם בתערובת נוזלית, אף שנאסרה טרם הוספת היתר בשוגג, די ב-60 נגד האיסור.
(לב) איסור של דבריהם – כלומר, מה שנאסר באכילה מדרבנן, כגון בישול גוי, או סתם יין של גוי, או חלב של גוים או תרומה.
(לג) כדי לבטלו – כי אסור לבטל איסור. ולא נאמרו דיני הביטול אלא, כשהתערבו בשוגג.
(לד) אסור – לאכול את התערובת, אף שהאיסור אכן בוטל. וזה קנס שהטילו חכמים, על מי שעבר על האיסור, וביטל איסור דרבנן.

8. לפי מנהג הספרדים, שלא אומרים חתיכה נעשית נבלה בשאר איסורים, נאמר דין זה אפילו כשנודעה התערובת טרם נוסף ההיתר. ולמנהג אשכנז, שאומרים חתיכה נעשית נבלה בשאר איסורים, נאמר דין זה כשלא נודע בינתיים. ולא נאמרה האבחנה בין נודע ולא נודע אלא לרמ"א, בתערובת לח בלח.

בהיתר כדי לבטלו, מרבה עליו ומבטלו (לה). הגה: ויש אומרים דאין לבטל איסור דרבנן (לו) או להוסיף עליו, כמו באיסור דאורייתא (לז). וכן נוהגין, ואין לשנות (לח). (טור בשם הרא"ש ובת"ה סימן נ"ד, ובהגהת ש"ד, ורא"ה בב"ה ור"ן ומרדכי ואגודה פ"ק דביצה). איסור שנתבטל (לט), כגון שהיה שישים כנגדו, ונתוסף בו אחר כך מן האיסור הראשון, חוזר וניעור ונאסר (מ), לא שנא מין במינו

שולחן ערוך כפשוטו

(לה) מרבה עליו ומבטלו – היות והאיסור נפל מעצמו, אין ביטולו נחשב זלזול בדברי חכמים. ובזה שונה איסור דרבנן מאיסור תורה, שבאיסור תורה אסור להוסיף היתר כדי לבטלו, כפי שראינו בסעיף הקודם.⁹

(לו) דאין לבטל איסור דרבנן – זה מוסכם על המחבר.

(לז) כמו באיסור דאורייתא – אפילו להוסיף עליו, כי מאחר שנתן טעם, המאכל נאסר. ואם הופכו להיתר, יש כאן זלזול באיסור דרבנן. ובזה, חולק הרמ"א על המחבר.

(לח) ואין לשנות – זה מנהג אשכנז. ובשעת הדחק, כתבו הפוסקים שמותר לסמוך על דברי המחבר.¹⁰

(לט) איסור שנתבטל – להבנת דברי הרמ"א נקדים, שביטול ברוב, אין פירושו שהאיסור הופך להיתר, כאילו נעשתה הנבילה בשר כשר. אלא שהתורה התירה לאכול את הנבלה הבלועה, כשאינה נותנת טעם. אמנם אם המצב משתנה, גם הדין משתנה.

(מ) חוזר וניעור ונאסר – כי עכשיו יש יותר מ-1/60 של האיסור, על כן הכל

9. בהלכות חנוכה (שו"ע אורח חיים סימן תרעז סעיף ד) כתב המחבר ש"אם נתערב השמן של נר חנוכה, שהוקצה למצותו, בשמן אחר, ואין ששים לבטלו, יש מי שאומר שאין להוסיף עליו כדי לבטלו". וזו גם דעת הרמ"א, כפי שנביא בהמשך. אבל כאן המחבר מתיר להוסיף, כדי לבטל. ולא כתב זאת בהלכות חנוכה אלא בשם יש מי שאומר, אבל למעשה, אין הלכה כדעה זו, כפי שכותב כאן. ומה שכלל לא הביא כאן שיטה זו, הוא משום שבחנוכה מדובר בשמן שהוקצה למצותו, ואסור בהנאה. אבל כאן מדובר על תערובת, שאינה אסורה אלא באכילה.

10. ראה מה שכתב רע"א (בתשובות ח"א סימן לח ד"ה אולם) "דבהפסד מרובה יש לסמוך על דעת הרשב"א, ופסקו כן בהמחבר (סימן צט), דאיסור דרבנן מותר להוסיף ולבטל, ואף היכי דיש לו עיקר בדאורייתא, וכן פסק היש"ש והט"ז".

לא שנא מין בשאינו מינו (מא), לא שנא יבש לא שנא לח (מב), לא שנא נודע בינתים או לא נודע בינתים (מג). (הגהות ש"ד סימן ל"ט). כזית חֶלֶב שנפל למים ונתבטל בשישים, ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר, מותר, אף על פי שאין בבשר שישים נגד החֶלֶב, שהרי נתבטל במים (מד) (בארוך). וכל כיוצא בזה (מה).

שולחן ערוך כפשוטו

נאסר.

(מא) לא שנא מין בשאינו מינו – כוונתו, שגם בנתערב מין במינו אומרים כן. אף שמין במינו, אם הוא יותר מ-1/60, האיסור הוא רק דרבנן¹¹.
 (מב) לא שנא לח – לאו דווקא יבש, בו האיסור בטל ברוב, וכאשר מתווסף איסור, יש רוב איסור. אלא אפילו לח בלח, ואם מתווסף איסור, הרוב הוא עדיין היתר.
 (מג) או לא נודע בינתים – כלומר, אפילו אם נודע בינתיים, ונפסק דינו של המאכל להיתר¹².
 (מד) שהרי נתבטל במים – כי במים שנפלו, אין טעם חלב.
 (מה) וכל כיוצא בזה – על פי זה מותר, למי שאכל בשר, להזמין משקה פרווה ממכונת משקאות, אף שיתכן שלפניו הזמינו בה קפה עם חלב.

11. אמנם זו דעת הרמ"א. מה שאין כן לדעת המחבר, לקמן בסימן קלד, שאם נפל איסור לתוך היתר, במין במינו, אומרים קמא קמא בטיל. ויש גם פוסקים אשכנזים שחולקים על חומרת הרמ"א.

12. יש מקילים, כאשר נודע בינתיים, מכח המשנה (ערלה פרק ב משנה ג) האומרת "הַעֲרָלָה מְעֵלָה אֶת... הַעֲרָלָה". כלומר, אם נפלה עֲרָלָה, בתוך מאתיים של היתר ונתבטלה, הרי היא מסייעת לבטל עֲרָלָה נוספת שתיפול. ובירושלמי העמידו שמדובר, בנוגע בינתיים (כך פירש הש"ך ס"ק כא). אמנם הרא"ש פירש את המשנה באופן אחר, והסביר, שהכוונה לנטע רבעי, המכונה עֲרָלָה במשנה, וכאילו כתוב הַעֲרָלָה מעלה את נטע רבעי. ודברי הרמ"א כאן, שפסק לחומרא, הם כמו הרא"ש.

סעיף ז

(מו) ¹⁰ אם נבלע איסור מועט לתוך כלי כשר (מז), אם דרכו של אותו כלי להשתמש בו בשפע היתר (מח), מותר להשתמש בו לכתחלה, כיון שהאיסור מועט ואי אפשר לבוא לידי נתינת טעם, ולפיכך איסור משהו שנבלע בקדרה או בתוך קנקנים וכיוצא בהם, מותר להשתמש בו לכתחלה, ואפילו בבן יומו (מט), לפי שאי אפשר לבא לידי נתינת טעם (נ). אבל אם נבלע בכלי שדרכו להשתמש לעתים בדבר מועט בקערה וכיוצא בה, אסור להשתמש אפילו בשפע, גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ^{טו} ריב"ש סימן שמט בשם הראב"ד, וכדברים האלו כתב הטור בסימן קכב בשם הרשב"א, וכתבם המחבר גם כן שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(מו) **הקדמה לסעיף** – עד כה ראינו, כי אסור לבטל איסור לכתחילה. בסעיף זה, מגבילים איסור זה: כשהאיסור לא יכול לאסור, מותר לבטלו. וכפי שיבואר, בדוגמאות שבסעיף ¹³.

(מז) **לתוך כלי כשר** – וכשישתמשו בכלי, האיסור יפלט. ואם יוכנס קצת מאכל אל הקדירה, הוא ייאסר, מפליטת האיסור. ואם יכניסו מאכל רב אל הקדירה, האיסור שייפלט לא יאסור, אלא יתבטל בשישים.

(מח) **להשתמש בו בשפע היתר** – כלומר, רגילים להכניס בסיר זה, אוכל רב.

(מט) **ואפילו בבן יומו** – שהטעם הנפלט עדיין משובח.

(נ) **לידי נתינת טעם** – ואין בזה ביטול איסור לכתחילה, כי המאכל לא נאסר מעודו.

13. צריך אמנם לבאר הלכה זו, הרי מצינו שאסרו להשתמש בכלי של גוי, אפילו אינו בן יומו. ולפי המבואר כאן, הואיל ואינו בן יומו אינו יכול לאסור, כיצד אסרו כלי של גוי? אכן ההסבר הוא, שחכמים גזרו על כלי אינו בן יומו, אטו בן יומו. אבל לא נאמר איסור זה אלא כאשר בשימוש של "בן יומו" היה כח בבלוע לאסור.

ויבא לידי נתינת טעם (נא).

שולחן ערוך כפשוטו

(נא) ויבא לידי נתינת טעם – כיון שהשימוש הרגיל בכלי זה הוא במעט אוכל, המאכל ייאסר. לכן אסור להשתמש גם בהרבה אוכל, כי נראה, שהכנסת מאכל רב נועדה לביטול האיסור, על כן גזרו חכמים.

סימן ק'

בריה אפילו באלף לא בטיל, ובו ד' סעיפים.

כתוב בתורה "וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא מא, יא). מכאן למדנו, כי התורה אסרה שרצים, למרות גודלם הזעיר. וכיון שרבים מהם, כגון נמלה, הם קטנים בהרבה משיעור כזית, חייבה התורה את האוכל מהם מלקות, אף שלא אכל כזית. מכאן למדו חכמים, שכל בריה אסורה מוגדרת בעלת חשיבות¹, בפני עצמה. על כן החמירו בה חכמים – בשונה מכל איסור, שבטל ברוב, או בתערובת אם אינו נותן טעם – והיא איננה בטלה. פרטי דין בריה, מוסברים בסימן זה.

גיד הנשה, אף הוא מוגדר בריה. איסור אכילתו כתוב בפרשת וישלח (בראשית לב, לג) "עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ, עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כִּי נָגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה". הגיד שנאסר, הוא זה שמצוי בכף הירך האחורית, של הבהמה או החיה. הן בירך ימין, והן בירך שמאל. אלא שאין הגיד מוגדר בריה, כי אם בזמן שהוא שלם. לגיד עצמו אין טעם, אבל בשומנו יש טעם, והוא נאסר מדרבנן.

סעיף א

^א בריה, דהיינו כגון נמלה, או עוף טמא (א), וגיד הנשה, ואבר מן החי, וביצה שיש בה אפרוח (ב) וכיוצא בהם, אפילו באלף לא ^אמסקנת הגמרא אמשנה דגיד הנשה שנתבשל וכו' חולין דף ק, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) עוף טמא – כגון זבוב, שגודלו קטן מכזית.
(ב) וביצה שיש בה אפרוח – מדובר על ביצה שהתרנגולת דגרה עליה,

1. מכות יז, א.

בטל (ג). ואין לו דין בריה, ^באלא אם כן הוא דבר שהיה בו חיות, לאפוקי חטה אחת של איסור (ד). ^זוכן צריך שיהא דבר שאסור מתחלת ברייתו, לאפוקי עוף טהור שנתנבל (ה) ושור הנסקל (ו). ^זוכן צריך שיהיה דבר שלם, שאם יחלק, אין שמו עליו, לאפוקי ^בהרא"ש שם בשם יש אומרים, וכן כתב הר"ן מהא דריסק תשעה נמלים, מכות דף טז, ב ורשב"א. ^אשם בשם רש"י אמימרא דרב חולין דף קב, ב (ותוס' ולאפוקי ר"ן). ^אהרא"ש והר"ן שם.

שולחן ערוך כפשוטו

והתחילה להתפתח כאפרוח.²

(ג) אפילו באלף לא בטל – כפי שהסברנו בהקדמה.

(ד) חטה אחת של איסור – כגון חיטה של ערלה, שדין ביטולה הוא כשאר איסורי ערלה (דין ביטול הערלה, הוא 1 ב-200).

(ה) עוף טהור שנתנבל – יש פוסקים שהוסיפו גם שרצים, שגדלו בתוך פרי. כי אינם נחשבים בריה, כי רק אחר יציאתם מתוכו, ושריצתם על הפרי, הם הופכים לאיסור.³

(ו) ושור הנסקל – זהו שור שהרג בן אדם שלושה פעמים, ונגזר דינו להיסקל. שור זה נאסר באכילה, אפילו אם יישחט כדין.

2. היה אולי מקום לומר שאין זו בריה, כי הביצה הרי מותרת מתחילתה, וכיון שהביצה אינה אסורה מתחילתה, היא אינה קרויה בריה. אמנם לאמיתו של דבר, גם הביצה מוגדרת בריה. כי ביצה זו אסורה בגלל האפרוח שבתוכה, והוא מוגדר איסור מתחילת ברייתו.

3. פרטי דיני שרצים קטנים ובדיקת פירות וירקות, מוסברים בסימן פד. ועיין מה שכתבתי בספרי "בעקבות המחבר" (חלק ב סימן כג) במאמר "בדיקות פירות וירקות משרצים".

חֲלָב (ז). וכן צריך ^(*) שיהיה שלם (ח). הגה: ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד (ט), והוא כרוחב ארבע אצבעות. ואם הוא שלם, מקרי בריה (י) (בארוך כלל כ' כ"ח).

^(*)פירוש, דלא תימא דעיקר הקפידה שצריך שיהא שייך לומר בו, אם יחלק אין שמו עליו, ואז היא בריה אפילו באמת אינו שלם, קמ"ל דדוקא יהא גם כן שלם, לאפוקי נתרסק או נחתך ממנה אבר, ט"ז וש"ך.

סעיף ב

הדבר שהוא בריה שנתבשל עם ההיתר, אם אינו מכירו הכל אסור (יא), והרוטב בנותן טעם (יב). ואם מכירו, זורקו, והאחרים והרוטב צריך שיהיה בהם שישים כנגדו (יג), 'חויץ מגיד הנשה שאין טעמו' המשנה שם דף צו, ב. 'כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה בברייתא וכמסקנת הגמרא שם דף צט, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(ז) לאפוקי חֲלָב – החֲלָב, גם אם יינטל איזה חלק ממנו, עדיין ייקרא חֲלָב. מכאן הוכיחו מספר פוסקי הלכה, כי דין בריה אינו שייך בשרצים זעירים מאוד, כי אלה, גם אם יחלקו גופם, ייקראו בשמם המקורי⁴.
(ח) שיהיה שלם – לפיכך, אם נפלה רגל מהנמלה, אין לה דין בריה.
(ט) על הכף בלבד – חלק הגיד, שמעבר לגודל ארבע אצבעות, אסור מדרבנן.
(י) מקרי בריה – ואינו בטל.
(יא) הכל אסור – כי בריה אינה בטילה.
(יב) בנותן טעם – אם יש ברוטב שישים כנגד הבריה, כי רק טעם הבריה נמצא ברוטב, ולא הבריה עצמה.
(יג) שישים כנגדו – כי לא יודעים כמה נפלט מן הבריה. ודי בשישים, כי אין בפליטה דין בריה.

4. כך כתבו כמה אחרונים, ובכללם החזון איש (יורה דעה יד [א] סוף אות ו), והאגרות משה (יורה דעה חלק ד סימן ב).

אוסר, דאין בגידים בנותן טעם (יד), ¹אבל שִׁמְנוֹ (טו), אוסר, וצריך שישים כנגדו להתיר הרוטב. לפיכך ירך שנתבשל עם גידו, אם מכירו זורקו, וכל השאר מותר, אם יש בו שישים כנגד שִׁמְנוֹ (טז). ואם אינו מכירו, כל החתיכות אסורות (יז). ואם יש בקדירה שישים כנגד השומן, מותר הרוטב (יח); ואם לאו, אסור (יט). ²ואם נמוח הגיד ואינו ניכר (כ), צריך גם כן שישים כנגדו (כא).

¹כפירש"י שם וכן כתב הרי"ף והרא"ש והר"ן שם, ורמב"ם פרק טו מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א בתורת הבית. ²טור וכן כתב הרשב"א בתורת הבית.

שולחן ערוך כפשוטו

(יד) בנותן טעם – ולכן אם הוצא הגיד, הכל מותר, כי אין הגיד פולט שום טעם.

(טו) אבל שִׁמְנוֹ – שמן הגיד נאסר אמנם מדרבנן, אבל אין לו דין בריה. ובכל זאת, הוא הרי פולט טעם.

(טז) שישים כנגד שִׁמְנוֹ – אמנם כנגד הגיד עצמו, שאין בו טעם, אין צורך ב-60.

(יז) כל החתיכות אסורות – כי הגיד דינו בריה, ואינו בטל ב-60.

(יח) מותר הרוטב – כי הגיד אינו חלק מן הרוטב.

(יט) אסור – כי שומן הגיד, העניק מטעמו לרוטב.

(כ) ואינו ניכר – לאחר שנמחה הגיד, אין לו דין בריה.

(כא) גם כן שישים כנגדו – אף שאינו נותן טעם, ומשום שזו דינה של כל תערובת מין במינו, שמדרבנן צריך 60 לביטול האיסור. ובדין זה שניתן לבטלו בתערובת, משום שנימוח, מחמירים שייעשה כולו מחוי. אבל אם מיעוט ממנו עדיין נמצא, הוא אינו בטל, אלא כפי שראינו בתחילת הסעיף, אם מכירו, זורקו. ואין צריכים 60 נגד פליטתו, כי הוא כעץ, שלא יוצא ממנו שום טעם.⁵

5. יש חולקים על המחבר וסוברים שאפשר להקל, גם אם נימוח הגיד, ואין להצריך 60 נגדו, אלא די ברוב. אמנם למעשה, צריך לחשוש לדעת המחבר. וגם הרמ"א לא חלק עליו, ועל פי שנים עדים יקום דבר.

סעיף ג

^טקדרה של מרק שנפל שם בריה ונאבדה, אסור הכל (כב).
^טהרשב"א בתשובה.

סעיף ד

'ירקות מבושלות שנמצאו בהם שלש תולעים, הירקות אסורים (כג); אבל מי השלקות (כד), מסננן ומותרים (כה). וכן הבשר, ירחצנו ויבדקנו ומותר (כו).
 'הרשב"א בתשובה אחרת.

שולחן ערוך כפשוטו

(כב) אסור הכל – ודווקא אם נודע בבירור, שנפלה לשם בריה. כגון, שראו אותה נופלת. אבל אם רק ספק נפלה, אין כאן דין בריה. ולכן גם סלט, שלא בטוחים אם בדקוהו ווידאו שהוא נקי מחרקים, אין מקום לחשוש. כי אם יש רק ספק, אם יש בכלל בריה בתערובת, אין להחמיר ולומר שאינו בטל. וגם במקרה שידוע שנפלה בריה למאכל, אבל ספק אם היא שלימה אם לאו, הרי היא בטילה, ככל ספק דרבנן, שהולכים לקולא⁶.

(כג) הירקות אסורים – לפני בישול ירקות, צריך לבדקם כדי לוודא שאין בהם חרקים. אם לא נבדקו, או נבדקו שלא כראוי, ונמצאו שלושה תולעים, חזקה היא, שירקות אלה נגועים, ובוודאי יש בהם תולעים נוספות. וכיון שהתולעת דינה בריה, ולאחר הבישול אי אפשר לבדוק את הירקות, הכל אסור. אפילו אם ברור, שיש בתבשיל כולו יותר מ-60.

(כד) מי השלקות – מרק הירקות.

(כה) מסננן ומותרים – כי אפשר לסנן את המים, ואם יש בהם תולעת, היא לא תעבור במסננת.

(כו) ירחצנו ויבדקנו ומותר – כי הבשר אינו מוחזק בתולעים, רק הירקות.

6. כך כתב הט"ז ס"ק א.

סימן ק"א

דין חתיכה הראויה להתכבד, ובו ט' סעיפים.

בסימן זה אנו לומדים כלל נוסף הנוגע לדברים שאינם בטלים והוא, "חתיכה הראויה להתכבד". כלומר, חתיכת מאכל חשוב, שמפאת גודלה וטיבה, ראוי לכבד בה אורח. חתיכה כזו, אי אפשר לומר שהיא כמי שאינה, עקב חשיבותה, לכן היא אינה בטילה. ואף שמן התורה, אין הבדל בין חתיכה חשובה לאיננה, וכל מיעוט בטל בתערובת בשישים, או יבש ביבש ברוב. בכל זאת, גזרו חכמים שחתיכה הראויה להתכבד, לא תתבטל, והתערובת כולה תיאסר. ואולי אפשר להסביר טעם גזירה זו, כי הנה אנו רואים, שכאשר נאבד לאדם דבר חשוב, הוא טורח ומרבה לחפש אותו, אף שלעומת כל מה שיש לו, ערך האבדה הוא דבר זניח. נמצא כי דבר חשוב בעיני הבריות, אינו בטל, כי הוא חשוב להם. ואם בדיני איסור מבטלים דבר חשוב, יחשבו הבריות כי דיני איסור אינם חמורים כל כך. מה שאין כן בדבר שאינו חשוב, שאם אבד לו, אינו רודף אחריו. לכן אין חשש אם האיסור יתבטל בהיתר. כי גם אם באמת קיים דבר איסור בהיתר, הוא הרי אינו נחשב למאומה, ולא יבואו לזלזל באיסורים. להלן בסימן ק"י נלמד דין דומה מאד והוא, שיש דברים הנמכרים רק במנין, ואינם בטלים. והנאמר שם ישלים את הנלמד כאן. עוד נלמד כאן, כי בעלי חיים אף הם אינם בטלים, כי גם הם מוגדרים חתיכה הראויה להתכבד. ונסבירם, בעזרת השם, כל אחד במקומו.

להבנת הסעיפים האחרונים כאן, צריך להקדים, שאחד מאיסורי אכילה הוא בשר "טרף". כלומר, בשר בהמה כשרה, שיש בה מום. ובזמן חז"ל, בהמות שהיו בהם מומים אלה, לא יכלו לחיות למעלה משנה. איסור אכילתם נלמד מן הפסוק "ובשר בשדה טרפה, לא תאכלו" (שמות כב, ל). קיימים סוגי טריפות רבים, וכולם נמנו בהלכות טריפות.

סעיף א

^אחתיכה הראויה להתכבד דינה כבריה, דאפילו באלף לא בטלה (א). ^בואפילו אם היא אסורה בהנאה (ב), כיוון שאם תתבטל היתה מותרת וראויה להתכבד (ג). הגה: ואפילו אינה אסורה רק מדרבנן, אינה בטילה (ד) (כ"י בשם הרמב"ם). ואם הוא ספק אם ראויה להתכבד או לא, אזלינן לקולא (ארוך כלל כ"ה) אפילו היא אסורה מדאורייתא (ה).

^אמסקנת הגמרא אמתניתין חתיכה של נבילה וכו' חולין דף ק, א. 'יתוס' והרא"ש והר"ן שם ממשנה דאלו אסורים וכו' ובשר בחלב וכו' עבודה זרה דף עד, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **דאפילו באלף לא בטלה** – מפאת חשיבותה. זו כאמור, חומרה של חכמים.

(ב) **ואפילו אם היא אסורה בהנאה** – והיה מקום לומר, שכיון שאינה ראויה לכלום, הרי היא כמי שאינה.

(ג) **היתה מותרת וראויה להתכבד** – לכן גם בעודה אסורה בהנאה, דנים אותה כחתיכה חשובה, ואינה בטלה.

(ד) **אינה בטילה** – אין כאן איסור תורה, משתי סיבות. ראשית, זו חתיכה שנאסרה מדרבנן. שנית, אי ביטולה של הראויה להתכבד, גם הוא חומרה של חכמים. למרות זאת, גזרו חכמים ואסרו תערובת כזו, אף שיש בה שישים. כי לאחר שנאסרה חתיכה מדרבנן, היא אסורה לגמרי. ובעיני המתבונן, אם זו חתיכה חשובה, אין היא בטלה. מה לי אם איסורה דרבנן, ומה לי אם הוא מן התורה. והמחבר מסכים לחומרה זו.

(ה) **אפילו היא אסורה מדאורייתא** – ככל ספק דרבנן, שהולכים לקולא. ואין להתבלבל בין ודאי איסור מדרבנן שנאסר משתי סיבות, ונותר באיסורו. לספק איסור דרבנן, שדינו לקולא.

סעיף ב

יֵאֵין לֵה דִין חֲתִיכָה הֲרָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד, אֲלֵא אִם כֵּן אִיסוּרָה מִחֲמַת עֲצֻמָּה, כְּגוֹן נִבְלָה וּבֶשֶׂר בַּחֲלָב; אֲבָל אִם נֶאֱסָרָה מִחֲמַת שְׁקִבְלָה טַעַם מֵאִיסוּר וְלֹא הִיָּה בֵּה שִׁישִׁים לְבַטְלוֹ, אִפִּילוּ לְמִי שְׁסוּבֵר חֲתִיכָה עֲצֻמָּה נַעֲשִׂית נִבְלָה (ו) אֵין לֵה דִין חֲתִיכָה הֲרָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד (ז). הִגָּה: וְאִפִּילוּ חֲתִיכָה שֶׁלֹּא נִמְלַחָה, בִּטְלָה, דֹּאֵין אִיסוּרָה מִחֲמַת עֲצֻמָּה רַק מִחֲמַת דָּם הַבְּלוּעַ בֵּה (ח) (שם ת"ה ס' ק"ע). כֹּל חֲתִיכָה שֶׁלֹּא נֶאֱסָרָה רַק כַּדִּי קְלִיפָה, בְּטִלָּה, דִּהְרִי הַקְּלִיפָה אֵינָה רָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד (ט) (סִבְרַת הַתּוֹסֵפוֹת וּבִהְגָּהוֹת ש"ד).

יִהְיֶה שֶׁשֶּׁם וְכַךְ כָּתַב הַרְשֵׁב"א וְהַר"ן וְשֶׁאֵר פּוֹסְקִים. וְהַטַּעַם לִפִּי שֶׁאֵין אִיסוּר שְׁבֵה רָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד. וְהָא דְּבֶשֶׂר בַּחֲלָב אִם הִיא רָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד אֵינָה בִּטְלָה, שֶׁאֵין הַתֵּם, כִּיּוֹן שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ זֶה עִם זֶה, חֲזַר הַכֹּל כְּגוֹף אֶחָד, כִּמוֹ שֶׁצִּינִי לְעִיל, סִימָן צֵב סַעִיף ד'.

סעיף ג

יִתְרַנְּגוּלַת בְּנוֹצְתָהּ שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת, בְּטִלָּה, שֶׁהָרִי אֵינָה רָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד לִפְנֵי הָאוֹרְחִים כְּמוֹת שֶׁהִיא (י). וְאִף עַל פִּי שֶׁאֲחֵר יִטּוֹר בְּשֵׁם אָבִיו הָרֵא"ש בְּשֵׁם יֵשׁ אֹמְרִים שֶׁם בְּסוּף פֶּרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה וְרִשְׁב"א וְר"ן וְעוֹד פּוֹסְקִים וְכֵן כָּתַב הַסַּמ"ק וְש"ד בְּשֵׁם מַעֲשֵׂה בֵּה לִפְנֵי ר"ת.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ו) **שְׁסוּבֵר חֲתִיכָה עֲצֻמָּה נַעֲשִׂית נִבְלָה** – וְכֹל הַחֲתִיכָה הַפְּכָה לְגוּפוֹ שֶׁל אִיסוּר, עַד שֶׁצָּרִיךְ 60 נֶגֶד כּוֹלָה, וְלֹא דִי בְּשִׁישִׁים נֶגֶד הַבְּלוּעַ.
- (ז) **אֵין לֵה דִין חֲתִיכָה הֲרָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד** – כִּי אֵין דְּנִים אֲלֵא עַל הָאִיסוּר שֶׁנִּבְלָע, וְהוּא אֵינוֹ חֲתִיכָה חֲשׁוּבָה.
- (ח) **מִחֲמַת דָּם הַבְּלוּעַ בֵּה** – וְהַדָּם אֵינוֹ חֲשׁוּב.
- (ט) **הַקְּלִיפָה אֵינָה רָאוּיָה לְהִתְכַבֵּד** – כְּגוֹן חֲתִיכַת בֶּשֶׂר חֵם מְכּוּבֶדֶת, שֶׁנִּגְעָה בְּגִבְיָנָה, אֲבָל לֹא נִתְבַּשְׁלָה עִמָּה, וְנֶאֱסָרָה כַּדִּי קְלִיפָה. חֲתִיכָה זֶה, לוֹ תִּיפּוּל בְּתַעְרוּבוֹת, בִּטְלָה ב-60. כִּי רַק חֲלָקָה הַחִיצוֹנִי נֶאֱסָר, וְהוּא אֵינוֹ חֲשׁוּב.
- (י) **כְּמוֹת שֶׁהִיא** – עַל כֵּן אֵינָה חֲשׁוּבָה.

שנתערבה הסירו הנוצה (יא).^ה וכן לא חשיבה ראויה להתכבד אלא אם כן היא מבושלת (יב).^ה וכן כָּבֵשׁ שלם (יג) או חתיכה גדולה יותר מדאי, לא חשיבה ראויה להתכבד, שאין דרך ליתן לפני האורח כָּבֵשׁ שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי (יד).^ה ויש חולקים בכל זה (טו). הגה: וכן נוהגין (טז), מלבד תרנגולת בנוצתה דמחוסרת מעשה גדול, דנוהגים בה שהיא בטילה (יז) (טור בשם י"א ובמרדכי ובש"ד). וכן רגלים או ראש שלא נחרכו משערן (יח). אבל אם כבר נחרכו, חשיבי חתיכה הראויה להתכבד, אפילו לא נמלחו עדיין (יט). ואפילו כבש שלם אינו בטל (בהגהות ש"ד). מיהו רגלים של עופות, מלבד רגלי אווז, וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו, לא חשיבי כלל, ובטלים. ראש של עופות אינו^ה בשם בפסקיו. ישם וכן כתב הרשב"א בת"ה והר"ן ז"ל. טור בשם אביו הרא"ש.

שולחן ערוך כפשוטו

- (יא) **הסירו הנוצה** – מן התרנגולת. כי רגע נפילתה בתערובת, הוא הקובע, ואז לא היתה חשובה.
- (יב) **מבושלת** – כי בשר חי אינו מוגש לאורחים.
- (יג) **כָּבֵשׁ שלם** – שנשחט וטרם נמלח, אינו מוגדר ראוי להתכבד. אבל כבש חי, מוגדר דבר חשוב, ואינו בטל. כפי שבעזרת השם נלמד, בסימן קי סעיף א.
- (יד) **חתיכה גדולה יותר מדאי** – על כן אין לה חשיבות.
- (טו) **חולקים בכל זה** – לדעתם יש להחשיב גם בשר חי או חתיכה גדולה מדאי, חתיכה הראויה להתכבד, ואינם בטלים.
- (טז) **וכן נוהגין** – להחמיר ולהחשיבם, דבר הראוי להתכבד.
- (יז) **דנוהגים בה שהיא בטילה** – לדעה זו, גם כבש שלם שנשחט ועורו לא הופשט, אינו ראוי להתכבד. כי בטרם יוגש בשרו, נדרשת עבודה רבה בהכנתו, ואינו ראוי להתכבד.
- (יח) **שלא נחרכו משערן** – אי חריכת השיער, מגדירה חתיכות אלו כאינן ראויות להתכבד. ואם התערבו ביבש, הרי הם בטלים ברוב. ואם התערבו בתבשיל, הרי הם בטלים בשישים.
- (יט) **אפילו לא נמלחו עדיין** – כי המליחה נחשבת מעשה קל.

חשוב, ובטל (כ) (ארוך כלל כ"ה).

סעיף ד

(כא) ^חשומן הפנתא (כב) אינו ראוי להתכבד (כג). (אבל עור שומן אווז, מקרי ראוי להתכבד (כד). ואינו בטל) (שם).

^חב"י בשם מצא כתוב ואו"ה.

סעיף ה

^טקורקבן וכן שאר בני מעיים, אינם ראויים להתכבד (כה).

^טטור בסימן קיד וסמ"ג לאוין קמ"א בשם הרב יהודה.

שולחן ערוך כפשוטו

(כ) אינו חשוב, ובטל – כי המציאות מוכיחה, שחלקים אלה אינם מוגשים לאורחים.

(כא) הקדמה לסעיף – סעיף זה ושאריו מדגימים מאכלים שונים, שאינם חשובים. דוגמאות אלו, היו אמנם רלוונטיות רק למקומם וזמנם. ובכל זאת, דינם רלוונטי לכל זמן, ולכל מקום, בנוגע למאכל שנהוג לכבד בו.

(כב) הפנתא – המעיים הדקים.

(כג) אינו ראוי להתכבד – כי אנשים אינם רגילים לאכול פיסות שומן.

(כד) מקרי ראוי להתכבד – זו דוגמא שאינה מצויה בימינו, אך מדברי הרמ"א עולה, כי בזמנו ובמקומו, היה זה מאכל חשוב¹.

(כה) אינם ראויים להתכבד – כי אין רגילות בהם אורחים.

1. המפרשים הסבירו (ראה ט"ז וש"ך בנקודות הכסף), שעור שומן האווז הוא חתיכה גדולה, שאינה ראויה לאורחים, אבל נהגו לטגנו בשמן. ואחר הטיגון, פרסו אותו לחתיכות קטנות, שגם הן אינן ראויות להתכבד, כל אחת בנפרד. לפי דבריהם נמצא, כי לדעת הרמ"א, הואיל ומקורם של הפרוסות הקטנות הוא בחתיכה גדולה, ומחלקים לכל אחד מן האורחים, מספר פרוסות מן החתיכה הגדולה, לפיכך יש חשיבות לפרוסות אלה. אמנם האחרונים נחלקו עליו. ובעוניי נראה פשוט, שמדובר בסוג מאכל, שבזמן הרמ"א ובמקומו, נחשב חשוב.

סעיף ו

הא דבריה וחתיכה הראויה להתכבד לא בְּטָלָה, דוקא בעודם שלמים, אבל אם נחתכו (כו) או נתרסקו עד שנאבדה צורתן (כז), בְּטָלָה, דָּתוּ לֹא חֲשִׁיבִי (כח). ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר (כט). (ואפילו לאחר שנודע התערובת (ל)) (הגהת ש"ד וד"ע לאפוקי אר"ה). ^אוהוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור. אבל אם נתכוין לכך, אסור למרסק, אם הוא שלו, וכן למי שנתרסק בשבילו (לא). (ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם) (לב) (ד"ע ומשמעות הפוסקים ולאפוקי אר"ה).

הרא"ש בסוף פרק גיד הנשה מהא דריסק תשעה נמלים ואחד חי וכו' מכות דף טז, ב' ובשם תשובת הרי"ף ובשם התוס' וכן כתב הרשב"א והר"ן שם. ^אהרא"ש והר"ן מהא דצינתי בסימן צט סעיף ה'.

שולחן ערוך כפשוטו

(כו) אם נחתכו – וכבר אינם שלמים.

(כז) עד שנאבדה צורתן – אף שלא נחתך מהם דבר.

(כח) בְּטָלָה, דָּתוּ לֹא חֲשִׁיבִי – תרגום: הם בטלים, כי אינם חשובים עוד.

(כט) נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר – דין זה חשוב מאד למעשה, בנוגע למרקחת פירות, או גלידה מפירות מרוסקים. כי גם אם קיים חשש, שהפירות לא נבדקו כראוי, ואולי אינם נקיים מחרקים, בכל זאת אין לחשוש לאיסור. כי אם היה איזה חרק, הוא מן הסתם התרסק בבישול, ובטל ב-60.

(ל) ואפילו לאחר שנודע התערובת – אף שתערובת זו נאסרה, משנודע שהתערב בה איסור. בכל אופן, אם נתרסק האיסור בשוגג, הרי היא מותרת.

(לא) וכן למי שנתרסק בשבילו – כי אסור לבטל איסור לכתחילה.

(לב) בין נתערבו במינם או שלא במינם – דברים אלה של הרמ"א מתייחסים לעיקר דין "חתיכה הראויה להתכבד", שאינה בטלה. ובא לומר שלא משנה אם נתערבו חתיכות כאלה במינם, ומן התורה דינם "בטל ברוב", כי למרות זאת מפאת חשיבותן, הן אינן בטלות כלל. ובין אם נתערבו שלא במינם, והם יותר משישים, ואינם נותנים טעם כלל, שאינם בטלים.

סעיף ז

^{י'}אם נחתכה חתיכה אחת, אין תולין לומר של איסור נחתך, ומתבטל, ויהיו כולן מותרות (לג), אלא אותה שנחתכה בלבד, מותרת ממה נפשך. אם היא של איסור, אף כולן מותרות (לד). ואם אינה של איסור, הרי היא מותרת (לה). ואפילו נחתכו רובן, אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו, אלא כל הנחתכות מותרות, והשלימות אסורות (לו).

^{י'}הרא"ש והר"ן שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(לג) ויהיו כולן מותרות – דין חתיכה הראויה להתכבד הוא מדרבנן, והיה מקום לתלות, שאם אחת נחתכה, הרי זה האיסור שנחתך, ויש כאן ספק דרבנן, ולקולא [אם אכן ארע הספק בנפילת החתיכה, שלא נודע אם נפלה שלימה או חתוכה, בזה אומרים ספק דרבנן לקולא]. אבל הואיל והספק התעורר רק אחר שנאסרה התערובת, וההיתר יינתן רק אם יקבע שהאיסור הוא שנחתך, בזה לא הקילו חכמים.

(לד) אף כולן מותרות – כי יש שישים נגדה, ולא נתנה טעם, והיא כבר אינה חתיכה הראויה להתכבד.

(לה) הרי היא מותרת – ואם תשאל, כיצד ניתן להתיר חתיכה זו, הלא אם איסור היא, האיסור בעינו, גם אם יש 60 כנגדו. התשובה היא, שחתיכה זו, יש רק ספק אם אסורה אם לאו. ואם אכן יש בתערובת 60 כנגד החתיכה האסורה, אין לאוסרה. כי הכלל הגדול הוא, שיש ללכת אחרי הרוב. כל שכן כאן, שיש יותר מ-60 חתיכות. אמנם שאר החתיכות, אסורות.

(לו) והשלימות אסורות – אף שאפשר לומר, שהאסורה שוכנת בין רוב החתוכות, ומדוע לא נתיר את השלימות? אין לומר כך. הואיל והתערובת נאסרה, לפני שהחתיכה נחתכה. ובלתי אפשרי לחזור ולהגדיר תערובת זו

סעיף ח

^יקורקבן שנמצא נקוב (לז), ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות (לח), מדמין שומן שבקורקבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן, ואם דומים לגמרי, מכשירים האחרות (לט). (וכן כל כיוצא בזה).

^יהגהות מיימוניות בפרק ז מהלכות שחיטה בשם מעשה בא לפני רבי וכו' מהא דצינתי לעיל בסימן פג סעיף ד (והג"א ריש פרק אלו טריפות בשם א"ז).

סעיף ט

^יראש פֶּבֶשׁ שנמצא טריפה (מ), ולא נודע מאיזה פֶּבֶשׁ הוא, והקיפו (מא) הראש, לצִנְאוֹרוֹ של אחד מהכבשים, ונמצאו החתיכות ^יתרומת הדשן סימן קעט.

שולחן ערוך כפשוטו

'היתר', כל זמן שכולה בפנינו².

(לז) **שנמצא נקוב** – נקב זה, אוסר (מטריף) את בשר העוף.

(לח) **עם אחרות** – כבר ראינו, כי תרנגולת נחשבת חתיכה הראויה להתכבד. על כן, כולן אסורות.

(לט) **מכשירים האחרות** – כי מסתבר מאוד, שהתרנגולת שנטרפה, היא זו שאותרה. ואין לחשוש, שמא טעו בהשוואה. כי אין להחמיר בדין, שכולו מדרבנן.

(מ) **שנמצא טריפה** – כגון שניקב המוח, וכל הכבש נאסר מדין טריפה.

(מא) **והקיפו** – פירוש, קירבו.

2. כתבנו "כל זמן שכולה בפנינו", כי אם ארע בדרך כלשהי, שחלק מן התערובת יצא ממנה, כגון שנפלטה חתיכה אחת, אנו תולים, שחתיכת האיסור נפלה. כמו שמובא בגמרא (זבחים עד, א), בדין חבית של תרומה, שנתערבה במאה חביות, ונפלה אחת מהן לים המלח, שהדין הוא, הותרו כולן, משום – "דאמרינן, הך דאיסורא נפל". ולהלן בסימן קיא סעיף ד משמע, שהמחבר פסק כן להלכה.

דומות, ומכוונות יפה, יש לסמוך על זה להתיר האחרות (מב).

שולחן ערוך כפשוטו

(מב) להתיר האחרות – כי מסתבר מאוד, שזה הכבש שנטרף.

סימן ק"ב

דין דבר שיש לו מתירין, ובו ד' סעיפים.

דבר שיש לו מתירין, הוא דבר שעכשיו אסור, ובהמשך ייהפך להיתר. כגון טבל, שאפשר להפריש עליו תרומות ומעשרות, ולהתירו באכילה. סימן זה מחדש, כי דיני הביטול אינם חלים על דבר שיש לו מתירין, והיא חומרה שהחמירו חכמים.

שני הסברים ניתנו לדין "דבר שיש לו מתירין, אינו בטל". רש"י פירש (ביצה ג, ב ד"ה ואפילו): "הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן – לא יאכלנו באיסור, על ידי ביטול". וצריך להבין מהו האיסור בדבר, הלא אם הדבר בטל – אין כאן איסור. אלא פירוש דבריו: סוף סוף האיסור מצוי בתערובת, אלא שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואיך יאכלו מאכלים, אם נצטרך לחשוש לאיסור, אפילו במשהו? אולם כשיש אפשרות קלה להימנע מאיסור, ללא הפסד, לימדונו חכמים שראוי להמתין, כי הלא, יש כאן גוף של איסור.

ההסבר השני הוא, שביטול שייך רק, כשהאיסור וההיתר שונים זה מזה. ואמנם גם "מין במינו" בטל, אך זה משום שיש ביניהם שוני: האחד אסור, והשני מותר. אבל אם האיסור יהפוך להיתר, אין כל הפרש בין האיסור להיתר, ולא שייך בהם דין ביטול (על פי הר"ן נדרים כב, א). לפי טעם זה, אין לאסור דבר שיש לו מתירין, כשנתערבו מין בשאינו מינו. הלכה למעשה, שני הטעמים התקבלו לקולא, כפי שבעזרת השם יוסבר.

סעיף א

^אכל דבר שיש לו מתירין, כגון ביצה שנולדה ביום טוב (א).

^אביצה דף ג, ב ובכמה דוכתי.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **ביצה שנולדה ביום טוב** – חכמים אסרו לאכול ביום טוב, ביצה שנולדה בו ביום. אמנם בערב, מיד בצאת החג, מותר לאוכלה. טעם איסור ביצה זו [שנולדה ביום טוב], הוסבר באורח חיים סימן תקיג.

שְׂרָאוּיָה לַמַּחֲרָ, אִם נִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת, בֵּין שְׁלִימָה (ב) בֵּין טְרֹפָה (ג), אֵינָה בְּטֵלָה אִפִּילוּ בְּאַלְף.¹ וְאִפִּילוּ סֶפֶק אִם נִוְלְדָה בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְבָה בְּאַחֲרוֹת, אִסּוּרוֹת (ד). וְאִם נִתְעַרְבָה בְּשֵׁאִינָה מִינָה,

בְּטֵלָה בְּשִׁישִׁים (ה) (טור וּש"ד וְתַשׁוּ' הָרָא"ש וְר' יִרְחֵם וְהַגְהוֹת ש"ד וְרַש"ל וְרוֹקַח וְכַנ"ד סַמ"ג וְסַמ"ק בְּהַל' יוֹם טוֹב וְכ"כ אַו"ה כָּלל כ"ו בִּשְׁם סַמ"ג וְת"ח כָּלל מ"ג וְלֹא כַּב"ח וְסַמ"ק סִימֵן רִי"ד וְכ"מ בְּאַגּוּדָה וּמִרְדְּכִי רִישׁ בִּיצָה בִּשְׁם רַאבִּי"ה וְכ"כ טַא"ח סִימֵן תְּקִי"ג וְהַאגוּר בִּשְׁמוֹ וְהַאו"ה כָּלל כ"ה בִּשְׁם מִרְדְּכִי רִישׁ בִּיצָה בִּשְׁם רַאבִּי"ה וְלֹא כַּב"ח). הַגָּה: מִיָּהוּ אִם לְפָנָיו בָּה מֵאֵכֶל (ו), אוֹ נִתְּנוּ בַקְדִירָה לְתַקֵּן הַקְדִירָה, כְּגוֹן שְׂמֵלָאוּה בְּתִרְנַגּוּלָת (ז), אֵינָה בְּטֵלָה (ח) (הַגְהוֹת ש"ד וְבַארוּךְ) וְעֵיין בְּאוּרַח חַיִּים סִימֵן תְּקִי"ג (ט).

¹ צִינְתִּינוּ בְּטוֹר אוּרַח חַיִּים סִימֵן תְּקִי"ג. טוֹר לְדַעַת ר"ת כִּיֹּן שֶׁלֹא נִתְּכִיֹן לְבִטְלָה.

שולחן ערוך כפשוטו

(ב) **בין שלימה** – וצריכה לכאורה להתבטל ברוב.
 (ג) **בין טרופה** – ביצה נוזלית, שדינה להתבטל בשישים.
 (ד) **אסורות** – ואף שדין "דבר שיש לו מתירים" הוא איסור דרבנן, וכלל בידינו, שספק דרבנן לקולא, החמירו חכמים גם באיסור דרבנן. כי היות ויכול לאוכלו בהיתר, מדוע יאכלנו באיסור.
 (ה) **בְּטֵלָה בְּשִׁישִׁים** – חומרה זו, שהביצה אינה בטילה בתערובת, היא דווקא בתערובת מין במינו. אבל באינו מינו, היא בטילה. כי דבר שאין לו מתירים נתחדש רק בתערובת מין במינו, ששניהם דומים, ובזה לא שייך ביטול. אבל באינו מינו, כיון שהם שונים, הם כן בטלים, מן הטעם השני שהובא בהקדמה.
 (ו) **לְפָנָיו בָּה מֵאֵכֶל** – הביצה שימשה לשיפור חזות המאכל.
 (ז) **כְּגוֹן שְׂמֵלָאוּה בְּתִרְנַגּוּלָת** – לשיפור ניחוח המאכל.
 (ח) **אֵינָה בְּטֵלָה** – אף שזה מין בשאינו מינו, ומשום שבאה לצורך המאכל. ואין זה דומה לאיסור שנפל בטעות למאכל, ואין כל צורך בו.
 (ט) **וְעֵיין בְּאוּרַח חַיִּים סִימֵן תְּקִי"ג** – סעיף ג, שם פסק המחבר, שאם לבנו מאכל עם הביצה, היא אינה בטילה.¹

1. נראה מפשט דברי הרמ"א ובית יוסף כאן, כמו גם מדברי המחבר, באורח חיים בסימן תקי"ג סעיף ג, שאינו בטל משום שנצטרפו במקרה זה שני הטעמים. כלומר הן בגלל שזו תערובת מין

מעיקף ב

יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיש לו מתירין אלא כשהמתיר עתיד לבא על כל פנים (י), או אם המתיר בידו לעשותו בלא הפסד (יא), אבל דבר שאינו בידו, ואינו ודאי שיבא המתיר, אינו בדין דבר שיש לו מתירין. לפיכך, ביצה של ספק טריפה שנתערבה באחרות (יב), אינו בדין דבר שיש לו מתירין, לפי שאין

טור בשם הרשב"א בת"ה מדין ביצה שנולדה ביום טוב, שהיא מותרת לערב על כל פנים, ומדין הטבל שנתערב בפירות מעושרים שיכול הוא להפריש על הטבל שנתערב, מן הטבל שלפניו, שעדיין עתיד לתקנו וכו'.

שולחן ערוך כפשוטו

(י) עתיד לבא על כל פנים – כמו ביצה שנולדה ביום טוב, שצאת החג המתירה, וודאי תגיע. וכגון פירות שנשרו מעצמם בשבת, אשר לקיטתם נאסרה. וצאת שבת המתירה, ודאי בא תבא.

(יא) בלא הפסד – כגון טבל, שהם פירות האסורים באכילה, מאחר ולא הופרשו מהם תרומות ומעשרות. ובידו להפריש, בכל רגע נתון.

(יב) שנתערבה באחרות – ביצת תרנגולת טריפה, אסורה באכילה. ואם אנו מסופקים בדין התרנגולת שהטילה הביצה, אם היא טריפה אם לא, הלא ייתכן שנתיר אותה. כי בעל חי טריפה, אינו יכול בדרך הטבע לחיות, מעבר ל-12 חודש. ואם יתברר שהיא מתקיימת יותר מ-12 חודש, סימן שאיננה

במינו, בגלל שהביצה מסייעת לחזותו החיצונית של המאכל, או לשיפור הריח. והן משום שזה דבר שיש לו מתירין. אבל באיסור אחר שאין לו מתירין, לא החמירו. אלא כל דבר המשפר את מראה האוכל או את ניחוח המאכל בטל בשישים, אם טעמו אינו מורגש.

אמנם יש סוברים, שדעת מרן להחמיר בכל אופן, בכל דבר שעשוי למראה או להשבחת ריח האוכל, והוא אוסר תערובת כזו מדין דבר שיש לו מתירין.

הלכה למעשה נראה, שנכון לכתחילה להחמיר כסברת המחמירים, בעיקר בדברים האסורים מן התורה. אבל בשעת הצורך, יש מקום להקל, בעיקר בדברים שאסורים מדרבנן. יש להוסיף, שלא קל להבחין בין דבר שבא לבשם, כלומר לשיפור הריח. לדבר שנותן טעם, כי הוא אסור, לכל הדעות. ולא משנה, איזו כמות ממנו הוכנסה לתערובת.

המתיר בודאי ואינו בידו (יג).

סעיף ג

הכלי שנאסר בבליעת איסור, שנתערב באחרים ואינו ניכר, (*) בטל ברוב ואין דנין אותו כדבר שיש לו מתירין (יד) (לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו, וכל כיוצא בזה (טו)).

הרשב"א וטור סוף סימן קכב. (*) כאיסור יבש שנתערב ביבש ומבואר בסימן קט.

סעיף ד

יש מי שאומר דלא שייך דבר שיש לו מתירין היכא שהמאכל מתקלקל (טז). הגה: הא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל, היינו דוקא אם האיסור בעין, או שיש עדיין ממשות האיסור בתערובת. אבל טעמו, בטל (יז) מרדכי בפרק ב דפסחים בשם הרא"ש מפליז"א בשם ר"ת וכן כתב הרשב"א בריש ביצה ור"ן.

שולחן ערוך כפשוטו

טריפה, והביצה תהיה מותרת. עם זאת מבהיר כאן המחבר, כי ביצה כזו אינה מוגדרת "דבר שיש לו מתירין", כי אין וודאות שתיהפך למותרת. (יג) שאין המתיר בודאי, ואינו בידו – אחת הסיבות שהחמירו לגבי "דבר שיש לו מתירין" היא, כיון שאם ניתן להמתין מעט ולאכול דבר זה בהיתר, מדוע לסמוך על ביטול ברוב. אך כאשר אין וודאות שייווצר היתר, והוא לא יבוא בצורה אוטומטית, אין סיבה להחמיר. למעשה, הלכה כדעה זו, אף שפתח המחבר בלשון "יש מי שאומר".

(יד) שיש לו מתירין – אף שאפשר להתיר אותו, על ידי הכשרה.

(טו) וכל כיוצא בזה – דברי הרמ"א, באים להסביר את דברי המחבר.

(טז) היכא שהמאכל מתקלקל – כי אם יתקלקל, לא יוכל לאוכלו. במקרה זה, לא שייך לומר "המתן עד שתאכלנו בהיתר".

(יז) אבל טעמו, בטל – בשישים. כי מה שהחמירו חכמים הוא רק לגבי ממשות איסור בתערובת.

(טור א"ח סי' תקי"ג ובארוך והג"א סוף עבודת כוכבים ומהרא"י בשם מהרי"ח). וכן אם אין איסורו מחמת עצמו, בטל (יח). ולכן חתיכה שלא נמלחה תוך שלשה ימים (יט), אף על פי שיש אומרים דמקרי דבר שיש לו מתירין הואיל ומותרת לצלי (כ), אפילו הכי בטילה, דאין איסורה אלא מחמת דם הבלוע בה (תרומת הדשן סימן ק"ע). כל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב, הוא בטל (כא) אף על פי שהוא דבר שיש לו מתירין (בארוך כלל כ"ה בשם סמ"ג ומרדכי פ"ק דשבת). מי שנדר מדבר אחד ונתערב אחר כך, לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין (שם ובמיימון פ"ה דנדרים ובר"ן פ"ק ואו"ה והוא ש"ס ערוך פ"ז דנדרים דף נ"ט וירושלמי פ"ו דנדרים

שולחן ערוך כפשוטו

(יח) אין איסורו מחמת עצמו, בטל – כגון חתיכה כשרה הראויה להתכבד, שנבלע בתוכה איסור, ונאסרה. חתיכה זו אינה נחשבת חתיכה הראויה להתכבד, כי אין כל חשיבות לאיסור הבלוע. והמחבר מסכים לקולא זו².
 (יט) שלא נמלחה תוך שלשה ימים – והיא נאסרת, כי הדם לא נפלט מתוכה. ולאחר שלושה ימים, לא ניתן להוציאו במליחה.
 (כ) הואיל ומותרת לצלי – בשר שלא נמלח שלושה ימים, נאסר דווקא בבישול. אבל בצליה, הוא מותר באכילה. כי שלהבת האש, מפליטה את הדם.
 (כא) הוא בטל – המפרשים הסבירו³, שהכוונה לדבר שכל איסורו חל רק אחרי שנתערב. אמנם הדוגמאות שנתנו לכך, אינם מעשיים בימינו⁴.

2. כי אם הרמ"א הכריע כך, כל שכן שהמחבר יודה לזה. שהרי לפי הרמ"א, חתיכה עצמה נעשית נבלה, בשאר איסורים. כל שכן שהמחבר יכריע כן, כי הוא סובר, שהחתיכה אסורה בגלל הבלוע בה, ואם מתערבת, די ב-60 כנגד הבלוע.

3. הט"ז (סקי"א) והש"ך (סקי"ב).

4. פירוש זה אינו ממש מתאים ללשון המחבר, כי הוא כתב "כל איסור שלא היה ניכר", משמע שהיה אסור, אלא שהידיעה על האיסור נודעה רק אחר שהתערב. ולפי הסברם של הט"ז והש"ך היה צריך לכתוב "כל דבר שלא היה אסור, קודם שהתערב". ונראה לי שדחקו לומר כן, כי אם נלך לפי ההבנה הפשוטה, הרי כמעט ולא ימצא הדין של "דבר שיש לו מתירים". כי שכיח מאוד שהתערובת נעשתה ללא שנודע על האיסור. כי אם היו יודעים על קיומו של האיסור, היו נזהרים שלא יתערב.

ומוסכם מכל הפוסקים), דהא אפשר לשאול על נדרו (כב). דבר שיש לו היתר וחוזר ונאסר, כגון חמץ בפסח, לא מקרי דבר שיש לו מתירין (כג) (מרדכי פרק כ"ש). ויש חולקין בזה. (רמב"ם פט"ו מהמ"א) ולא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא אם כן הותר למי שנאסר, אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור, אף על גב שמותר לאחרים כגון המבשל בשבת (כד), לא מקרי דבר שיש לו מתירין (כ"י בשם רבינו ירוחם).

שולחן ערוך כפשוטו

(כב) דהא אפשר לשאול על נדרו – האוסר על עצמו דבר מה בנדר, יכול להתיר את הנדר. אם ילך לחכם, והלה ימצא עבורו פתח, ויקבע שנדר בטעות. במקרה זה, יכול בית דין של שלושה, להתיר את נדרו. על כן נחשב עבורו דבר האיסור, כ"דבר שיש לו מתירין".

(כג) לא מקרי דבר שיש לו מתירין – אמנם למרות שאינו מוגדר "דבר שיש לו מתירין", אינו בטל בפסח. חכמים החמירו לגבי חמץ, בגלל שהתורה עצמה החמירה לגביו. הלא מן התורה, לא זו בלבד שאסור לאכול את החמץ, אלא אסור אפילו שיהיה בבעלותו. חומרה רבה זו נובעת מן העובדה, שהחמץ בכל ימות מותר, ואין האדם בודל ומתנתק ממנו. על כן החמירו בו מאד, בימי הפסח.

(כד) כגון המבשל בשבת – תבשיל שהתבשל בשבת במזיד, נאסר על המבשל עולמית. אבל לאחרים מותר לאכול ממנו, במוצאי שבת. ואם התערב תבשיל זה ב-60 הרי הוא בטל, ומותר באכילה. כי לאותו אדם שנאסר עולמית, אין התבשיל מוגדר "דבר שיש לו מתירין". ולפיכך, גם לכולם אינו מוגדר "יש לו מתירין".

סימן ק"ג

דין נותן טעם לפגם, ובו ז' סעיפים.

המושג "נותן טעם לפגם" פירושו, מאכל איסור שאינו ראוי למאכל, ונפל להיתר ופגם את טעמו. הכלל הוא, שההיתר אינו נאסר, כי אין האוכל נהנה מאיסור. כך למדו חכמים מן הפסוק (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבִלָה, לִגְרָא אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיהָ תִּתְּנֶנָּה וְאָכְלָה". כלומר, בהמה שמתה ללא שחיטה (נבילה), תינתן לגר תושב הרשאי לאכול נבילה. אכן רק בעודה "נבילה" [וראויה למאכל], היא אכן איסור¹. לא כן, אחר שנפסלה למאכל, שאינה מוגדרת יותר איסור. כאשר טעם הנבילה פגום במעט, יתחייב האוכלה מלקות. אבל אם נפגם טעמה לחלוטין, וכלל אינה ראויה למאכל, האוכלה פטור מעונש. ומכאן יצא הכלל הנזכר – מאכל איסור שיש הנאה באכילתו, הוא שאסור. הוסיפו חכמים ולמדו, כי אם יפגום טעם האיסור בטעם מאכל אחר, אפילו במקצת, הרי הוא בטל בתערובת, כי האוכל אינו נהנה מאיסור. פרטי דין זה, יתבארו בסימן זה.

סעיף א

^אכל דבר שטעמו פגום, אינו אוסר תערובתו (א). ^בואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח, אלא שפוגם תערובתו, מותר (ב). הגה: מיהו דברים החשובים כבריה או ^אמשנה עבודה זרה דף סה, ב ויליף לה בגמרא דף סז, ב – סח, א דכתיב לא תאכל כל נבלה לגר אשר וגו' ואכלה נבלה הראויה לגר קרויה נבלה. ^במדין החומץ שנפל על הגריסין, שם במשנה

שולחן ערוך כפשוטו

(א) אינו אוסר תערובתו – כי אין הנאה מן האיסור.

(ב) שפוגם תערובתו, מותר – כי למעשה, אינו נהנה מן האיסור.

1. כלשון הגמרא (עבודה זרה סז, ב): נבילה הראויה לגר (טרם נפגמה) קרויה נבילה. ושאנינה ראויה לגר, לא קרויה נבילה.

כיוצא בה (ג), אם אינן פגומים בעצמן אף על פי שפוגמין התבשיל, אינן בטלים אפילו באלף (ד) (וכן כתב הארוך כלל ל"ב).

סעיף ב

¹פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו (ה). ²ויש מי שאומר דהיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה, אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט, ואפילו מחצה על מחצה, אין אומרים נותן טעם לפגם מותר (ו), עד שיפגום לגמרי שאינו ראוי למאכל

³רש"י שם ושאר פוסקים מדין קדירה שאינה בת יומא דקריא לה נותן טעם לפגם, דדוקא נבילה עצמה ילפינן איסורא עד שתפסל מאכילת גר, אבל איסור תערובות שהולכין בו אחר נתינת טעם, כל שטעמו פוגם התבשיל קצת, מותר. ⁴הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(ג) או כיוצא בה – כגון חתיכה הראויה להתכבד, שדיניה פורטו בסימן הקודם. או דבר שבמנין, שדיניו יוסברו בעזרת השם בסימן קי.

(ד) אינן בטלים אפילו באלף – כשהבריה עצמה פגומה, כגון שסרחה לפני נפילתה, היא אינה נחשבת איסור (אמנם בריה שטעמה פגום בטבעה, כגון שרץ, הרי אסרתו התורה, אף שאין אחד המוכן לאוכלו). ואינה אוסרת את התבשיל, מאחר וקלקלה את טעמו. אבל אם טעמה משובח ועירובה בהיתר הוא הפוגם את הטעם, המאכל ייאסר. כי הואיל והבריה עצמה מוגדרת מאכל, לא אכפת לנו שקלקלה את טעם התערובת. כפי שכבר למדנו, שבריה אינה בטלה אפילו באלף, אף שאינה מורגשת כלל².

(ה) אינו אוסר תערובתו – כי אינו נהנה כלל מהאיסור.

(ו) אין אומרים נותן טעם לפגם מותר – כי האיסור הוא הרוב, ומאכל זה שבפנינו שרובו איסור, לא איבד את שמו. גם אם פגם את טעמו של ההיתר, בתוכו התערב.

2. לא ברור לי, אם המחבר קיבל חומרה זו. אמנם ברור הדבר, שאם היא לא פוגמת, אף שאינה מורגשת, התערובת אסורה.

אדם (ז). ואם אין שם ממשות של איסור, אלא טעמו בלבד, אפילו איסור מרובה והיתר מועט, מותר, אם פוגם קצת (ח). ^{ה'יש מי שחוכך} (פירוש, מקנה להחמיר, ואוסר) לומר, שאם הגדיל האיסור מדתו של היתר (ט) עד שהוא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו, אסור (י), עד שיפסל מלאכול אדם (יא). במה דברים אמורים (יב), שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל אם השביח (יג) ולבסוף פוגם (יד), ^{אז} פוגם ולבסוף השביח (טו), אסור.

^{ה'הר"ן} בפרק בתרא דעבודה זרה, כיון שהוא נהנה בגודל מדתו יותר ממה שמצטער על פגמו. ^{מ'ימרא} דרב יהודה אמר שמואל שם דף סז, א. ^{טור} וכן כתב הרמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א משום דכל שכן הוא, השתא פגם לבסוף אסור, כל שכן פגם על מנת להשביח.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ז) שאינו ראוי למאכל אדם – כי מאכל פגום לא נחשב מאכל.
- (ח) מותר, אם פוגם קצת – גוף האיסור הוצא כבר מתערובת זו, ואין ברוב הקיים לפנינו, גופו של איסור. על כן אם פליטת האיסור פוגמת את התבשיל, אפילו במקצת, לא נאסרה התערובת.
- (ט) הגדיל האיסור מדתו של היתר – בגלל פליטתו.
- (י) אסור – הסבר הדברים: מצד אחד, האיסור פוגם מאכל זה, אליו נפל, אך זה עדיין ראוי למאכל. ומצד שני, כמות מכובדת נוספה למאכל, וגם תוספת היא סוג של השבחה. לפיכך יש לשער, אם התוספת משביחה יותר מהטעם הפגום, כי אז התערובת נאסרת. ואם לאו, היא מותרת.
- (יא) שיפסל מלאכול אדם – כי רק אז אינו נחשב מאכל.
- (יב) במה דברים אמורים – שנותן טעם לפגם מותר.
- (יג) אבל אם השביח – והמאכל נאסר.
- (יד) ולבסוף פוגם – הרי זה כגוף איסור, שאינו מותר, כל עוד הוא ראוי לאכילה.
- (טו) פוגם ולבסוף השביח – התערובת אסורה, כי עתה, הוא נהנה מן האיסור.

הגה: (טז) יש אומרים אף על גב דהאיסור נותן טעם לפגם והמאכל מותר, מכל מקום הקדרה אסורה. ואם בשלו בה אחר כך תוך מעת לעת תבשיל, שהאיסור הראשון נותן בו טעם לשבח, נאסר התבשיל השני (יז) אם לא היה בו שישים נגד האיסור הראשון (יח). אבל אם נִעְרְו התבשיל הראשון בכף (יט), וְתַחֲבו אחר כך הכף לתבשיל שני, שהוא גם כן פוגם (כ), לא נאסרה הקדרה (כא). וכן בדבר שאין לו טעם כלל, כגון הַיּוֹרָה שמתיכין בו הדבש, אף על פי שיש שם רגלי הדבורים, לא נאסרה הַיּוֹרָה (כב), וכל כיוצא בזה (שם בארוך).

שולחן ערוך כפשוטו

(טז) **הקדמה לרמ"א** – להבנת דברי הרמ"א יש להקדים, שאותו דבר איסור יכול לפגום מאכל מסוים, ולהשביח מאכל אחר.

(יז) **נאסר התבשיל השני** – כי תבשיל זה הושבח על ידי האיסור, על כן ייאסר.

(יח) **שישים נגד האיסור הראשון** – אם היה שישים בתבשיל השני, כנגד האיסור שנבלע בקדירה, האיסור בטל בהיתר.

(יט) **נִעְרְו התבשיל הראשון בכף** – התבשיל הראשון לא נאסר, כי האיסור פוגמו. והכף דינה כדין הקדירה, ובלעה אף היא מן האיסור.

(כ) **שהוא גם כן פוגם** – התבשיל השני הוא של היתר, וטעמו נפגם, בגלל הבלוע בכף.

(כא) **לא נאסרה הקדרה** – אף אם המתבשל בה, משתבח על ידי אותו איסור. כי בשעה שבלעה הכף מן האיסור, היה זה טעם מוחלש. והוא שב ונחלש בעת היפלטו מהכף לתבשיל שבקדירה. ושוב נחלש, בהיבלעו בדפנות הסיר. טעם קלוש כזה, אין בו כוח לאסור³.

(כב) **לא נאסרה הַיּוֹרָה** – כי רגלי הדבורים, נטולות כל טעם.

3. לדעת המחבר, גם אם התבשיל הראשון נתן טעם שמשביח את כל המאכלים, עדיין יש להתיר. כי טעם האיסור שבלעה הכף מוחלש, ובהיפלטו לתבשיל השני, הוא חלש עוד יותר. ואין טעם חלש כזה, אוסר את הקדירה.

סעיף ג

^חאפילו אין כח באיסור לבדו לפגום אלא על ידי דבר אחר שמסייעו, כגון שנפל איסור לקדירה שיש בה מלח או תבלין מדוכין (בטור מרובין) ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לפגום, אפילו הכי מותר (כג).

^חמימרא דריש לקיש שם.

סעיף ד

^טשמן ודבש של עובד כוכבים, אף על פי שהם מבושלים (כד), מותרים מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו, וכן לדבש (כה). הגה: ויש אומרים דבשר אינו פוגם דבש עצמו, רק משקה הנעשה מדבש (כו) (מהרי"ל בהגהת ש"ד סימן כ"ב ועוד הרבה פוסקים עיין ס"ק י"ג); ובמקום שאין הפסד גדול, ^טהרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות כרב ספרא שם דף לח, ב בגמרא.

שולחן ערוך כפשוטו

(כג) אפילו הכי מותר – כי בכל מציאות שהאיסור פוגם בטעם, לא נהנים מהאיסור.
 (כד) אף על פי שהם מבושלים – בכלים, שדפנותיהם בלועות מבשר איסור, שנתבשל בהם.
 (כה) וכן לדבש – אפילו אם טעם הבשר עצמו משובח, הדבש והשמן נפגמים, לכן הם מותרים.
 (כו) משקה הנעשה מדבש – לדעה זו, משקה הנעשה מדבש, אינו נאסר. אבל הדבש עצמו, אם יבושל בקדירה זו, ייאסר⁴.

4. אמנם כל זה בתנאי, שידוע לנו כי הגויים בישלו בשר בכלי באותו יום. לולי כן, חזקה על כלי גוים שאינם בני יומם. ובכזה מקרה, אין לאסור.

יש להחמיר (כז). בשר או חלב ביין, הוי לפגם, ומותר (כח). (הגהות אשיר"י פ"ב דעבודת כוכבים).

סעיף ה

כל קדרה שאינה בת יומא חשיבה טעמה לפגם, ואינה אוסרת (כט). ונקראת בת יומא כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור, וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומא (ל). ואם בישל בה כשאינה בת יומא, התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם. וזהו שתהיה מודחת, שלא יהא שומן על פניה. שאם לא הדיחה, אוסר. והרי היא כחתיכת איסור, שלא נפגמה (לא). ויש מתירין אפילו בישל בה קודם שהדיחה (לב). הגה: ואם יש שישים נגד מה שדבוק עליו, לכולי מסקנת הגמרא שם דף עה, ב' עו, א. "טור בסימן קכא בשם ר"י וכן נראה מדברי הרא"ש שם והגהות מיימוניות בשם רשב"ם וכן נראה מדברי בה"ת. "ישם בשם הרשב"א ושכן כתב הראב"ד ורבותינו הצרפתים. "הר"ן בסוף עבודה זרה בשם י"מ ושכן דעת הרמב"ם בפרק טז מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(כז) יש להחמיר – ולחשוש, שהבשר אכן משביח את הדבש. אמנם אם זה יגרום הפסד, אפשר לסמוך על שיטת המקילים.

(כח) ומותר – כלומר, אם בישלו יין בקדירה בשרית או חלבית, היין אינו נאסר, כי גם חלב וגם בשר פוגעים בטעמו.

(כט) ואינה אוסרת – הטעם הבלוע בכלי שאינו בן יומו, פוגם את המאכל, על כן הוא מותר.

(ל) אינה נקראת בת יומא – כלומר, עד 24 שעות מהבישול, הטעם הנפלט משביח. ובחלוף 24 שעות, הוא פוגם.

(לא) כחתיכת איסור שלא נפגמה – מה שאמרו שאחרי 24 שעות הטעם נפגם, הרי זה רק בבלוע, ולא באיסור הדבוק בכלי.

(לב) אפילו בישל בה קודם שהדיחה – לדעה זו, שאריות התבשיל שבקדירה, טעמן פגום, וזו מחלוקת במציאות. למעשה, הלכה כדעה הראשונה.

עלמא שרי, מאחר דהקדירה אינה בת יומא, והכי נהוג (לג) (או"ה).

סעיף ו

י"ש מי שאומר שאם שמו (לד) פלפלין בקדרה של איסור, שאינה בת יומא, הכל אסור, דחורפיה משויא לה לשבח (לה).
י"אגור בשם המרדכי.

סעיף ז

(לו) יקדרה שהיא בלועה מבשר וחלב (לז) שנתבשלו בה ביחד או יטור וכן כתב בעה"ת, דכיון שלא היה בהן ששים לבטל פליטת הקדירה, נעשו כל המים נבילה, וחזרו ונבלעו בקדירה.

שולחן ערוך כפשוטו

(לג) והכי נהוג - כי אם יש 60 כנגד השאריות שבכלי, הרי הן בטלות בשישים. וגם הבלוע בכלי אינו אוסר, כי חלפו 24 שעות והוא פוגם. דין זה, מוסכם על המחבר.

(לד) שאם שמו - הכוונה, בישלו.

(לה) דחורפיה משויא לה לשבח - תרגום: החריפות, משביחה את הטעם הפגום, הבלוע בקדרה⁵.

(לו) הקדמה לסעיף - להבנת הסעיף, צריך להסביר שתי נקודות: א. ראינו בסימן צב, שחלב ובשר שנתערבו, דינם כחתיכה אחת של איסור. ואם תיפול חתיכה זו, בין בבשר, בין בחלב, צריך 60 כנגד כל התערובת. בסעיף זה, המחבר נוקט שאם בשר וחלב נפלו במים, ואסרו את המים, צריך 60 כנגד כל

5. לעיל בסימן צו פסק המחבר (ראה הקדמה שם, וס"ק ו), שחריפות אינה הופכת טעם פגום למושבח. אלא שהיא גורמת לפליטת טעם רב, ואין להקל בנותן טעם בר נותן טעם. ויש לתמוה איפה, כיצד כתב כאן להיפך, שהחריף משביח את הפגום? יש מי שפירש, שלכן כתב כאן בלשון "יש מי שאומר", כי למעשה, אין הלכה כדעה זו. ויש מי שפירש, שכאן החמיר יותר. כי לא מדובר בפליטת טעם בשר היתר, אלא בפליטת טעם איסור. ונכון לחוש לשיטה זו, כי במקומות רבים אומרים, שאם כתב המחבר בשם "יש מי שאומר", ולא הביא דעה חולקת, כך הלכה לכתחילה.

בזה אחר זה (לח), וקודם שעבר לילה אחת הוחמו בה מים (לט), חשיבה בת יומא עד שתשהה מעת לעת משעה שהוחמו בה המים (מ). הגה: אבל אם עברה לילה מותר (מא). וכן אם עברה לילה בין בישול בשר לחלב, אף על גב דאחר כך הוחמו המים מיד (מב), נמי דינא

שולחן ערוך כפשוטו

התערובת, כולל המים⁶. ב. יש מחלוקת ראשונים⁷ מתי הבלוע נפגם, האם לאחר שעבר לילה, או לאחר 24 שעות. בסעיף ה פסק המחבר, שצריך להמתין 24 שעות. אמנם מידי מחלוקת לא יצאנו. על כן אם יש עוד סיבה להקל, סומכים על הדעה המקילה.

(לז) בלועה מבשר וחלב – ונאסר לבשל בקדירה כל תבשיל, כי טעם הבשר בחלב שייפלט, יאסור את המתבשל בקדירה.

(לח) ביחד או בזה אחר זה – ונמצא שנבלעה בסיר, תערובת בשר בחלב.

(לט) הוחמו בה מים – ואחר שנפלט האיסור אל המים, נאסרו גם המים, והם שבו ונבלעו בקדירה. ומתברר שהקדירה בלעה טעם משובח של איסור. וצריך להמתין 24 שעות, מעת בישול המים. ומה שכתב המחבר "וקודם שעבר לילה אחת, הוחמו בה מים" זהו משום שסומך כאן על הדעה, שלילה כבר פוגם. כי עצם הדין, שצריך להמתין 24 שעות אחר חימום המים, אף הוא נתון במחלוקת, ולא רצה להחמיר שתי חומרות.

(מ) משעה שהוחמו בה המים – ורק אז, הטעם נפגם.

(מא) מותר – ובזה הרמ"א משלים את דברי המחבר.

(מב) דאחר כך הוחמו המים מיד – אחרי בישול החלב. והבליעה של הבשר אינה יכולה לאסור, כי נפגמה כבר בלינת לילה. וכשמבשלים את המים, המים נחשבים רק כמים עם טעם של חלב, ולא של איסור בשר בחלב.

6. אמנם רבים חולקים בזה, על דברי המחבר.

7. הביאם בבית יוסף.

הכי (מג). והוא הדין בכל האיסורים (מד) לפי מאי דקיימא לן בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה (מה) (ב"י וסברת הרב). ועיין לעיל סימן צ"ב (מו). ובמקום הפסד יש להתיר בכהאי גוונא בשאר איסורים בכל ענין (מז), רק שיהיה מעת לעת מזמן בישול האיסור (מח).

שולחן ערוך כפשוטו

(מג) נמי דינא הכי – שלא צריכים להמתין 24 שעות מבישול המים, אלא די בהמתנת 24 שעות, מבישול החלב. כי אז, גם טעם החלב שבקדירה, פגום. ואם בישלו בשר, לאחר שחלפו 24 שעות מבישול החלב, אין הבשר נאסר.

(מד) והוא הדין בכל האיסורים – אם נתבשלו מים בטרם חלף לילה, משעת בליעת האיסור, צריך להתחיל מחדש את ספירת 24 השעות. אבל אחר לינת לילה, אין צריך להמתין אלא משעת בליעת האיסור.

(מה) חתיכה נעשית נבלה – כי המים כולם נאסרו, ושוב ונבלעו בקדירה. ומרגע זה, צריך לשוב ולספור 24 שעות. המחבר חולק על זה, כי לדעתו, רק בבשר בחלב אומרים "חתיכה נעשית נבלה".

(מו) ועיין לעיל סימן צ"ב – המחלוקת בין המחבר והרמ"א היא, אם גם בשאר איסורים אומרים שהחתיכה שבלעה איסור, נעשית כולה נבילה. כדי להצריך 60 כנגד כולה, לא רק כנגד האיסור הבלוע בה.

(מז) בכל ענין – הכוונה, שאין להתחשב בבישול המים, כלל וכלל.

(מח) מזמן בישול האיסור – כי הדעה הסוברת שגם בשאר איסורים "חתיכה נעשית נבלה", היא חומרא. על כן במקום הפסד, סומכים על עיקר הדין.

סימן ק"ד

דין עכבר שנמצא ביין או בשכר, ובו ג' סעיפים.

סימן זה ממשיך את הנידון של הסימן הקודם, בו הובא הכלל "נותן טעם פגום, אינו אוסר". כאן הדיון מתמקד בדברים שיש לגבם ספק, אם נותנים טעם פגום, אם לאו.

סעיף א

^אעֲכָבְרָא דְּדַבְרָא (א) נותן טעם לשבח הוא, שהרי עולה על שלחן מלכים (ב). אבל עֲכָבְרָא דְּמִתָּא (ג), ^במספקא לן אם משביח בְּשֵׁכָר וחומין, או אם הוא פוגם. ^גולפיכך אם נפל לְשֵׁכָר או לחומין, בצונן, והסירו שלם, אם לא שחה בתוכו מעת לעת, מותר (ד). ^דאבל אם היה רותח, או אפילו צונן ושחה בתוכו מעת לעת (ה), בין שהסירו שלם, בין שנחתך לחתיכות דקות, ויכול לסננו במסננת, בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום, ^הבין שנימוח בתוכו לגמרי, ונעשה ^אמסקנת הגמרא עבודה זרה דף סח, ב. ^בשם בעובדא דרב ואסרה. וכן כתב הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם בפרק טז מהלכות מאכלות אסורות. ^גהרא"ש שם. ^דשם בשם הריצב"א. ^השם בפרק ז דחולין וכן דעת הר"ן שם בשם גאון.

שולחן ערוך כפשוטו

- (א) עֲכָבְרָא דְּדַבְרָא – עכבר שדה, המצוי במדבר, ובימינו נקרא סנאי. והוא ממוצע, בין חולדה לשועל¹.
- (ב) עולה על שלחן מלכים – כך היה בזמנם.
- (ג) עֲכָבְרָא דְּמִתָּא – עכבר עירוני.
- (ד) מותר – כי טעם האיסור נפלט רק בבישול, או לאחר שנכבש 24 שעות.
- (ה) ושהה בתוכו מעת לעת – וכלל בידינו "כבוש כמבושל".

1. עיין פירוש המשנה לרמב"ם כלאים ח, ה.

כולו משקה ולא נשתייר ממנו שום ממשות, נותר על ידי שיהא ששים בהיתר כנגד העכבר (ו). 'ואם נחתך לחתיכות דקות, והוא בענין שאינו יכול לסננו כגון שנתערב השכר או החומץ במאכל עב, הכל אסור ואין שם ביטול, דחיישינן שמא יפגע בממשו של איסור ולא ירגיש (ז). הגה: ודוקא בשרץ (ח) יש לחוש אם נשאר שם שלא

י"ב מדברי הטור דשרץ שיעורו בכעדשה לחייב עליו, ואפילו בפחות מכעדשה איסורא נמי איכא. ואני בענ"ד ראיתי שכתב שם ודוקא במשקה לפי שאפשר לסננו הוה ליה כדבר שיש לו מתירין אבל אם נאבד במאכל עב שאינו מכירו אפילו כזית מהשמונה שרצים בטל שפיר, אחרי שאינו שלם. וראיתי שהרב ט"ז האריך בזה בספרו וכתב פירוש בדברי הטור והב"י שלא יהיו מתנגדים למ"ד שכתב בשם או"ה יעויין שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ו) שיהא ששים בהיתר כנגד העכבר – כי חוששים לדעה, שעכבר זה נותן טעם משובח. ואף שזה ספק, הכלל הוא, ספק איסור תורה – לחומרא.

(ז) ולא ירגיש – דברי המחבר מבוססים על הכלל, שדין ביטול לא שייך ביבש שנפל לדבר לח, כי הוא ניכר. ואף אם קשה למצוא אותו בתבשיל, כגון שהמאכל עכור ועבה, הרי לבסוף, יתכן שיחוש בטעם האיסור, ולא ישים לב. לכן אינו בטל, והתערובת אסורה. יוצא מדין זה, כי ביטול ברוב נוהג רק בדברים דומים, שלא ניתן להבחין בינם. ומה שאמרנו "אינו נותן טעם" בטל, זה רק כשטעמו נמצא בתערובת, או שהתערבו שני מאכלים נוזליים. אמנם יש חולקים על המחבר, כפי שהרמ"א מיד מביא.

(ח) ודוקא בשרץ – נאמרה חומרא זו, כי אם הוא עדיין שלם, דינו בריה, שאינה בטילה. אבל חתיכות שקשה לראותם בטלים בתערובת, אף אם לא נמחו. ובזה, חולק הרמ"א על המחבר. למעשה, למנהג הספרדים, אין להקל בדין זה. וגם האשכנזים אינם מקילים כדברי הרמ"א, מלבד בשעת הדוחק².

2. מתוך מקורות דברי הרמ"א משמע, שאפילו אם נחתך השרץ, ונותר בו כגודל עדשה, יש לו דין בריה, ואינו בטל. אמנם הקשו עליו, הרי דין בריה נתחדש רק בבריה שלא נחתכה. לכן הסברנו שיש כאן חשש, שמא לא נחתך השרץ, ועדיין יש לו דין בריה. אמנם גם פירוש זה קשה, כי אם אכן מדובר בבריה, אין שום חידוש במה שאסר הרמ"א, אלא במה שאינו אוסר.

יוכל להוציא, אבל בשאר איסורין אין לחוש (ט) (כך משמע בארוך כלל ל"ב).

סעיף ב

אם נפל (י) ליין ושמן או לשאר משקין, פוגם בודאי ואין צריך שישים לבטל פליטתו (יא). הגה: ולפי זה אם נפל לשומן נמי דינא הכי **(יב).** ויש מחמירין בשומן (יג) ואפילו אם הוא קשה לפנינו (יד), אם שפכו מדי יום יום שומן בקדירה ויש לספק שמא העכבר היה שם פשעו עליו שומן יטור בשם הרמב"ם בפרק טו (ורשב"א ור"ן בשם רבותינו הצרפתים).

שולחן ערוך כפשוטו

(ט) בשאר איסורין אין לחוש – כוונת הרמ"א במילים "שאר איסורים" לחתיכות שאינן נראות, הבטלות בתערובת, למרות שממשותן קיימת. כי היות ובמציאות אינן נראות, הן בטלות ברוב, אם טעמן פוגם. ואם טעמן משביח, הן בטלות ב-60. וכאמור, הוא חולק בזה על המחבר.

(י) אם נפל – עכברא דמתא.

(יא) לבטל פליטתו – כי לא הסתפקנו למעלה, בסעיף א, אלא כשנפל לשכר או חומץ. אבל בשמן ויין, שהם מאכלים משובחים, הוא ודאי פוגם.

(יב) נמי דינא הכי – השומן דומה בחשיבותו ליין ושמן, והעכבר פוגמו, הלכך לא צריך 60 כנגדו.

(יג) ויש מחמירין בשומן – לדעתם, העכבר משביח אותו.

(יד) קשה לפנינו – בשומן מוצק, אין לאסור, לכאורה, יותר מ"כדי נטילה". כלומר, שני סנטימטר סביב לעכבר. כי איסור שנגע בשומן חם ומוצק, אוסרו כדי נטילה.

רותח (טו), הכל אסור (טז), אפילו יש שישים בשומן נגד כל העכבר (יז); ואם לא עירו עליו, או שעירו עליו וידוע שלא היה שם העכבר כשעירו עליו, והשומן בא לפנינו כשהוא קשה (תשובת הרא"ש והגהת מיימוני פט"ו והגהות מרדכי דחולין ובהגהת ש"ד ובארוך) וכן נמצא העכבר עליו, סגי ליה בנטילת מקום (יח) ולא מחזקין איסור, שמא היה השומן רך כשנפל שם, דכבוש הוי כמבושל (יט), דמותר מכח ספק ספיקא, ספק נפל שם כשהיה קשה (כ), ואם תמצא לומר כשהיה רך, שמא נתקשה קודם שיעור כבישה (כא). ובמקום שהשומן מאוס

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) פְּשַׁעְרו עליו שומן רותח – נמצא העכבר וסביבו שומן רב, אלא שהשומן קרוש. ולא ידוע אם בעת עירו השומן, כלומר בעודו נוזל רותח, נכח שם העכבר.

(טז) הכל אסור – כי אם הוא משביח, הוא אוסר מן התורה. ויש לנו כאן ספק תורה, שדינו לחומרה.

(יז) נגד כל העכבר – כיון שבעת העירו לא היה 60 בשומן כנגד העכבר, נעשה השומן כולו נבילה. וכדי להתירו בתערובת אחרת, צריך 60 כנגד התערובת כולה. והואיל ואין כנגדה 60, הכל נאסר. אמנם זו דעת הרמ"א, שגם בשאר איסורים חתיכה נעשית נבילה, ולא רק בבשר בחלב.

(יח) סגי ליה בנטילת מקום – כפי שהסברנו. איסור הנמצא צמוד למאכל חם קשה, אינו אוסר את המאכל יותר מכדי נטילה.

(יט) דכבוש הוי כמבושל – כלומר, היה מקום לחוש, שהעכבר חדר לשומן הרך, ושהה בו 24 שעות. מורה הרמ"א, שאין לאסור את השומן מדין כבוש כמבושל.

(כ) ספק נפל שם כשהיה קשה – והשומן לא נאסר אלא כדי נטילה.

(כא) שמא נתקשה קודם שיעור כבישה – ולא נאסר, כי לא שהה העכבר 24

לאכול, אסור להדליקו גם כן בבית הכנסת, משום הקריבהו נא לפתתך (כב) (מלאכי א, ח) (ר"ן בשם גאון ורשב"א פג"ה ור' ירוחם ואו"ה בשם מרדכי פג"ה והמחבר באורח חיים סימן קנ"ד סי"ב) ובמקום הפסד גדול יש לסמוך אדברי המקילין (כג).

שולחן ערוך כפשוטו

שעות בשומן רך.³

(כב) משום הקריבהו נא לפתתך – פירוש: דבר שאינך רוצה לעצמך, אל תשתמש בו למצווה. והרי לשון הפסוק במלואו "וכי תגשון עֵוֶר לְזִבְחֲךָ, אֵין רָע. וְכִי תִגְשֹׁוּ פֶסֶחַ וְחֻלָּה, אֵין רָע. הַקְרִיבֵהוּ נָא לַפֶּתֶךָ, הִירָצָה, אוֹ הִישָׂא פְּנֶיךָ, אָמַר ה' צְבָאוֹת". כלומר, בעל חי עיוור, או צולע וחולה "הקריבהו נא לפתתך"? האם היית מגישו מתנה, לשר שלך?

(כג) יש לסמוך אדברי המקילין – שפסקו כי דין השומן, כשאר משקים. כי העכבר פוגם את טעמו, ומותר באכילה.

3. היה מקום לשאול, הרי לשיטת הש"ך (סימן קי אות יג) אין מקילים בספק ספיקא, אם אינו מתהפך. וכאן זה ספק ספיקא שאינו מתהפך. כי אם נאחז תחילה בספק השני ונטען, אולי התקשה השומן קודם שיעור כבישה, לא נוכל להמשיך ולטעון את הספק הראשון "אם התקשה אחר שיעור כבישה, שמא נפל כשהיה קשה". וכיון שאינו מתהפך, אינו מובן כיצד מקילים כאן?

וראה בחידושי אמו"ר זצ"ל (הגיוני משה על הש"ס כתובות ט, א עמוד קל) שיישב, שאם ברור שדילגו על שלב הכרחי, בבירור המציאות, אפשר להקל גם בספק ספיקא שאינו מתהפך. וכאן, הרי ברור שהסיבה שאין הספק מתהפך הוא רק אם ידלגו על השלב הראשוני בבירור המציאות, ובמקום לשאול את השאלה הראשונית המתבקשת, אם השומן היה רך ישאלו תחילה "האם התקשה השומן, לפני שחלפו 24 שעות?" ומקבלים כעובדה מוגמרת, שהעכבר נפל לשומן רך. וכיון שאינו מתהפך מפאת הדילוג על שלב בחקירת המציאות, אפשר להקל בספק ספיקא כזה. ולא החמירו בספק ספיקא שאינו מתהפך, אלא אם זה ספק אחד, הנחלק לשני שלבים, ואינו יכול להתהפך (ועיין יביע אומר ח"ד יו"ד סימן י אות ד שם הביא, כי פוסקים רבים חולקים להלכה, ולדעתם גם ספק ספיקא שאינו מתהפך, הרי זה ספק ספיקא).

ואני בעוניי סבור, שכוונת הרמ"א כאן אינה לדין ספק ספיקא הרגיל. אלא היות שעכשיו, כאשר העכבר בפנינו, השומן קשה, הרי אין איסור בפנינו. אלא צריכים להמציא נתון, שמא כשהיה השומן רך, נכח כאן העכבר. לכן אומר הרמ"א, כי אין להגזים בחששות מופרזות, כי אפילו אם נכח העכבר בשעה שהשומן רך, יתכן שהתקשותו ארעה לפני שחלפו 24 שעות. ולא שהה העכבר בשומן רך, 24 שעות. הלכך, אין להגזים בחששות.

סעיף ג

הדברים המאוסים, שנפשו של אדם קצצה בהם, כנמלים וזבובים ויתושים, שכל אדם בודל מהם למיאוסן, אפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו (כד), אם החיתר רבה עליו, מותרים (כה). ומכל מקום כל שאפשר לבדוק ולהעביר במסננת, בודק ומסנן (כו). (מיהו בַּחֲלָא וְשִׁכְרָא (כז), יש לחוש כמו בעכבר (כח)) (ב"י לדעת הרשב"א).
 נ"שם בשם הרשב"א, ועיין לעיל סוף סימן סו.

שולחן ערוך כפשוטו

(כד) ונמחה גופן לתוכו – וכבר אינם נחשבים בריה.
 (כה) מותרים – מדין ביטול ברוב, מלבד אם האיסור נותן טעם.
 (כו) בודק ומסנן – ואם לא בדק, המאכל אסור. ככל דבר שיש לו מתירים, שאיננו בטל.
 (כז) בַּחֲלָא וְשִׁכְרָא – בחומץ או שכר.
 (כח) יש לחוש כמו בעכבר – כי יתכן שהבריות המאוסות, מעניקות טעם משובח, ואינם בטלים אלא ב-60.

סימן ק"ה

דין איסור שנפל לתוך היתר, ובו י"ד סעיפים.

עד כה עסקנו באיסור והיתר שהתערבו בעיקר בתבשיל, ואשר כולו נאסר, כשאין בו 60 היתר. בסימן זה נדון בתערובות נוספות, כגון כבוש (סעיף א), תערובת בתבשיל חם שאינו על האש (סעיפים ב-ג), צליה (סעיפים ד-ח) ומליחה (סעיפים ט עד יד). עוד נדון, אם יש הבדל הלכתי, בין מאכלים רגילים למאכלים שומניים.

להבנת הסימן, נחוץ להסביר אי אלו מושגים:

כלי ראשון – פירוש, תבשיל העומד על האש, או שהורד מן האש, אבל עדיין חם מאוד.

כלי שני – פירוש, כלי שהועבר אליו התבשיל, מן הכלי בו התבשל.

עירוי כלי ראשון – פירוש, מזיגה מכלי ראשון, על גבי מאכל, הנמצא בכלי אחר.

דינם של איסור והיתר שנגעו זה בזה, משתנה לפי המציאויות השונות:

נאסר כולו.

נאסר כדי נטילה – נדרשת הסרת שכבה בת 2 ס"מ מן ההיתר, במקום מגע האיסור.

נאסר כדי קליפה – די בהסרת שכבה דקה, במקום המגע.

נדרשת הדחה – די ברחיצת מקום הנגיעה.

סעיף א

(א) **איסור שְׁנִשְׁרָה עם היתר** ¹מעת לעת בצונן (ב), מְקָרִי כְבוּשׁ, והרי הוא כמבושל ונאסר כולו (ג). אבל פחות מכאן, בהדחה סגי (ד). הגה: וכל מקום דאמרינן כבוש כמבושל, אפילו מה שחוץ לכבישה אסור (ה), דעל ידי הכבישה שלמטה מפעפע למעלה, כמו בבישול. ויש ^אמימרא דשמואל פסחים דף עו, א. וחולין דף צז, ב ודף קיג, א. ²ציינתיו בסימן דלעיל בסעיף א, דאפילו בדבר דלית ליה קיוהא. וכן כתב המרדכי שם ממשנה ז פרק ז דשביעית ורד ישן וכו' ושאר פוסקים.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **הקדמה לסעיף** – סעיף זה דן, בדין 'כבוש כמבושל'.
 (ב) **בצונן** – מדובר על חתיכת היתר, המצויה ברוטב איסור נוזלי, והכל צונן.
 (ג) **ונאסר כולו** – בכבישה ממושכת בת 24 שעות, נבלע טעם הרוטב האסור בחתיכת ההיתר, כמו בבישול, הלכך נאסרה מן התורה.¹
 (ד) **בהדחה סגי** – די בהדחה. ברור אמנם, כי לא יתכן שדקה לפני תום 24 השעות, לא בלע ההיתר מן האיסור. ודקה אחר כך, האיסור נבלע. ובכל זאת, כך הם שיעורי חכמים, שבגודל חכמתם קבעו שיעורים אלה. כי כמות האיסור הנבלעת בחתיכה, עד 24 שעות, לא די בה כדי לאסור. אמנם לאחר 24 שעות, תהליך הבליעה עדיין ממשיך, ודי בכמות הבלועה לאסור. יתכן כמובן, שחדירת טעם האיסור דורשת זמן רב יותר. ואף על פי כן, ביקשו חכמים להעניק לזה הגדרה ברורה. אחר שנקבע השיעור, יש להחשיב את החתיכה כאיסור תורה.
 (ה) **שחוץ לכבישה אסור** – שקעה חתיכת בשר, באופן חלקי, ברוטב חלבי. חציה בתוכו, וחציה בחוץ. למרות שחלקה אינו בא במגע עם הנוזל, כולה נאסרת.

1. כתב הט"ז (ס"ק א) שכלי אשר שהה בתוכו איסור נוזלי במשך 24 שעות, לא יאסור את שיונח בו בהמשך. כי הבליעה שבכלי נפגמה, ואין בכוחה לאסור. אמנם לכתחילה, צריך להכשיר את הכלי, כדי להפליט את בליעת האיסור, אך יש חולקים. ולמעשה, אפשר לסמוך על הט"ז, באיסור שכולו מדרבנן.

מקילין במה שבחוץ (ו) (ארוך כלל ל'). וספק כבוש, אסור (ז), מלבד בבשר עם חלב דאזלינן לקולא, דמן התורה אינו אסור רק בבישול ממש (ח) (שם ורש"ל).¹ ואם הוא כבוש בתוך ציר (ט) או בתוך חומץ (י) (ד"ע), אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל (יא), הרי הוא כמבושל; ובפחות משיעור זה, לא נאסר אלא כדי קליפה (יב).² הרא"ש סוף פרק ח דחולין כתב דין זה בציר ומשם נלמד לחומץ.

שולחן ערוך כפשוטו

(ו) **ויש מקילין במה שבחוץ** – הכבישה פועלת אמנם, כמו בישול. אבל רק "כמו", כי אינן זהות לגמרי. ואין להחמיר בכבוש, מלבד בחלק שבתוך הרוטב. למעשה הורו הפוסקים, לסמוך על שיטה זו.

(ז) **וספק כבוש, אסור** – ספק אם חלפו 24 שעות אם לאו, הרי זה ספק באיסור תורה, ודינו לחומרה.

(ח) **אינו אסור רק בבישול ממש** – כי לשון התורה באיסור זה הוא – "לא תבשל גדי בחלב אמו". משמע, לא נאסר אלא דרך בישול.

(ט) **כבוש בתוך ציר** – הציר הוא נוזל מלוח מאד הזב מדג או בשר שנמלחו, ומפאת חריפותו הרבה, נגרמת בליעה ופליטה מהירה.

(י) **בתוך חומץ** – שמפאת חומציותו הרבה דינו כנוזל חריף, הגורם לבליעה ופליטה אחר זמן קצר, אפילו בצונן.²

(יא) **וירתיח ויתחיל להתבשל** – זמן של כמה דקות.³

(יב) **כדי קליפה** – אין די בהדחה (בניגוד לדברים תפלים, שמועילה הדחה), אבל קליפה, כן מועילה.

2. ומה שכתב המחבר בסימן קד סעיף א, שעכבר הכבוש בחומץ אינו אוסר אלא אם נכבש 24 שעות, הוא בגלל שיש לצרף את הדעות הסוברות, שטעם העכבר פגום. וכיון שאלו שתי חומרות, לא רצה להחמיר כשתיהן.

3. כף החיים (ס"ק כ) כתב אמנם, שהזמן הוא שמונה עשרה דקות. אמנם החוש מעיד שהזמן המוגדר בשולחן ערוך פחות מזה, כי זמן הרתיחה אינו יותר מכמה דקות. וקשה לתת שיעור מדויק.

(ועיין לעיל סימן ע' מדין בשר שנפל לציר (יג)).

סעיף ב

(יד) **י' חום של כלי ראשון שהיד סולדת בו (טו)**, מבשל ואוסר כולו (טז). אבל חום של כלי שני אינו מבשל (יז). **י"יש אומרים שגם כן אינו מפליט ואינו מבליע (יח)**. **י"יש אומרים דמכל מקום הוא מפליט ומבליע (יט)**, ואוסר כדי קליפה (כ). וראוי לחוש ליזהר ^ימסקנת הגמרא שבת דף מ, ב. ^יטור בשם הרשב"א בשם י"א. ^ישם הרשב"א לדעתו, מדין חום בית השחיטה, ציינתיו לעיל בסימן י סעיף א, ומדין הכסלים, ציינתיו בסימן סד סעיף יח.

שולחן ערוך כפשוטו

(יג) **ועיין לעיל סימן ע' מדין בשר שנפל לציר** – סעיף ו ברמ"א, לגבי בשר שנפל לתוך ציר, שהוא הנוזל הנפלט מבשר שהוכשר מדם.

(יד) **הקדמה לסעיף** – סעיף זה ושאר חריג דנים בתערובת שארעה בכלי ראשון, או בכלי שני, או בעירוי מכלי ראשון.

(טו) **שהיד סולדת בו** – דרגת חום בנוזלים. ששיעורה על פי הפוסקים, בערך 40–45 מעלות צלסיוס. חכמים שיערו, שבפחות מחום זה, אין כל בישול.

(טז) **מבשל ואוסר כולו** – כגון שהתערב האיסור בתבשיל, בעמדו על האש. או אף לאחר שהורד מן האש, והוא עדיין חם ביותר.

(יז) **כלי שני אינו מבשל** – אם נפל איסור בכלי שני, אין אומרים נאסר כולו, אפילו היד סולדת בו, כיון שהולך ומתקרר. מאחר ולא עמדו דפנות הכלי על האש, ואין חשש מפני בישול.

(יח) **אינו מפליט ואינו מבליע** – והרי זה כדברים צוננים שהתערבו, ודי בהדחת מקום המגע.

(יט) **הוא מפליט ומבליע** – מעט מאוד, לא בכל המאכל, ולא בכל הכלי.

(כ) **ואוסר כדי קליפה** – כמו שנתבאר בסעיף הקודם, בדין כבוש בחומץ או בציר.

בדבר לכתחלה (כא) (ועיין לעיל סימן ס"ח סעיף י"ג (כב)), אבל בדיעבד מותר בלא קליפה, ובהדחה בעלמא סגי (כג). (ועיין לעיל סימן ס"ח (כד) וצ"ב (כה) וצ"ה (כו) נתבאר דיני כלי שני ועירו.)

סעיף ג

אִנּוּפֵל אִיסוּר חֵם לַתּוֹךְ הִיתֵר חֵם דְּכָלִי רֵאשׁוֹן (כז), או אפילו איסור צונן לתוך היתר חם, הכל אסור, דְּתַתָּאָה גָּבֵר עַל הָעֲלִיּוֹן (כח)¹ ציינתיו לעיל בסימן צא סעיף ד.

שולחן ערוך כפשוטו

(כא) **ליזהר בדבר לכתחלה** – כלומר, כאשר לא מדובר על הפסד או שעת הדחק, נכון להחמיר. אבל מעיקר הדין, כלי שני דינו כצונן לכל דבר. ולמעשה בשעת הדחק, אפשר לסמוך על שיטה זו.

(כב) **ועיין לעיל סימן ס"ח סעיף י"ג** – גם שם פסק המחבר, שכלי שני אינו אוסר את כל ההיתר.

(כג) **ובהדחה בעלמא סגי** – כמו צונן גמור.

(כד) **ועיין לעיל סימן ס"ח** – סעיף יא, גם שם מבואר שכלי שני, מעיקר הדין, אינו מבשל. אם כי לכתחילה, נוהגים להחמיר.

(כה) **וצ"ב** – סעיף ז, שם עוסק הרמ"א במקרה, בו ניגר נוזל רותח מכלי ראשון, ונשפך על קרקע. ולאחר שנפסק הקילוח, הונחה קדירה בטעות, על הנוזל הרותח. ופסק שם, כי דין הנוזל, כדין כלי שני. ורק לכתחילה, אוסרים את הקדירה שהונחה שם, כדי קליפה, אך המאכל שבה לא נאסר [ובשעת הדחק, אף הקדירה אינה נאסרת]. ואם הונחה הקדירה על הנוזל הרותח, לפני שפסק הקילוח, הקילוח דינו כעירוי מכלי ראשון, ואוסר את הקדירה מעיקר הדין, כדי קליפה, וצריך להכשירה.

(כו) **וצ"ה** – סעיף ג, בדברי הרמ"א. שם התבאר, כי לא נאסרו כלים בשריים וחלביים, אם הודחו בכלי שני.

(כז) **לתוך היתר חם דכלי ראשון** – מדובר באיסור שנפל לתבשיל נוזלי. אך אם נפל על דבר גוש, דינו כדין צליה, בסעיף ד.

(כח) **דְּתַתָּאָה גָּבֵר עַל הָעֲלִיּוֹן** – תרגום: התחתון גובר, כי התחתון נמצא בכלי

ומחממו, עד שמפליט בתחתון (כט). ואין צריך לומר דהיתר צונן לתוך איסור חם (ל), שהכל אסור. אבל אם העליון חם והתחתון צונן, אינו אוסר אלא כדי קליפה (לא), אפילו אם העליון החם איסור (לב). הגה: וכל זה (לג) לא מיירי אלא בחום כלי ראשון, כגון מיד שהסירו מן האש מניחו עם ההיתר (לד). אבל אם כבר מונח בכלי שני (לה), ואחר כך מניח ההיתר אצלו או עליו, אינו אוסר כלל, דכלי שני אינו אוסר, כמו שנתבאר (לו) (כך משמע מלשון הר"ן). ואם הניחם זה אצל זה, אם שניהם חמים מחום כלי ראשון, הכל אסור (לז). ואם האחד צונן, ההיתר צריך קליפה

שולחן ערוך כפשוטו

שעל האש, או שממש עכשיו הוסר מן האש, וחומו עדיין רב מאוד. אבל העליון לא נמצא על האש, והוא רק עירו, הלכך אין בו כח חזק של בישול, ואינו אוסר את התחתון.

(כט) עד שמפליט בתחתון – תבשיל היתר רותח, בכלי ראשון, לאחר הסרה מהאש, שנשפך איסור לתוכו. הרי זה דומה לבישול בכלי ראשון, וכל ההיתר נאסר.

(ל) לתוך איסור חם – האיסור נמצא בכלי ראשון, והוא חם מאוד. וכיון שהוא התחתון, אוסר את ההיתר שנשפך אליו, כי הכלל הוא "תתאה גבר".

(לא) אלא כדי קליפה – כי זה עירו מכלי ראשון, ואין כאן בישול.

(לב) אפילו אם העליון החם איסור – ובא מכלי ראשון, שחומו רב מאד. כי בפועל, אין זה בישול בכלי ראשון.

(לג) וכל זה – שהעליון אוסר את התחתון, כדי קליפה.

(לד) מניחו עם ההיתר – וזה דומה לעירו מכלי ראשון.

(לה) כבר מונח בכלי שני – העביר איסור מכלי ראשון לכלי שני, ולפי שעה, טרם הונח שם ההיתר.

(לו) כמו שנתבאר – שמעיקר הדין, כלי שני אינו אוסר. אם כי לכתחילה, יש מחמירים לאסור כדי קליפה.

(לז) הכל אסור – מדובר בחתיכת היתר, המצויה בתבשיל בכלי ראשון (לאחר הסרה מן האש). ובסמוך לה הונחה חתיכת איסור, שזה עתה הוצאה מכלי

במקום שנגע (לח) (ארוך כלל כ"ט ד"ב והגהת ש"ד). איסור שהניחו בכלי היתר או להיפך, אמרינן ביה גם כן דין תתאה גבר (לט), כמו בשתי חתיכות (שם כלל ל"ו). ועיין לעיל סימן צ"ד (מ) אם חתך בשר בסכין חולבת. אסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר לנר דולק שיש בו חֶלֶב או שומן איסור (מא) (ג"ז שם ומרדכי

שולחן ערוך כפשוטו

ראשון, ודרגת החום שלה הוא "יד סולדת". במקרה זה, הכל נאסר, כדין צונן שהונח בתבשיל חם.

לו היה האיסור שהונח צונן, היתה חתיכת ההיתר נאסרת רק "כדי קליפה". כי אין צונן אוסר את ההיתר החם כולו אלא, בהנחה ישירה על החתיכה הרוחת, ולא בצידה.

(לח) קְלִיפָּה במקום שנגע – כדין רותח שנפל לצונן, ואוסר "כדי קליפה". ולמרות שבנשפך היתר צונן לאיסור רותח בכלי ראשון, נאסר כולו, הרי זה רק בנשפך ישירות על האיסור, ולא אם הונח לצידו.

(לט) אמרינן ביה גם כן דין תתאה גבר – זהו כלי כשר ורותח, שנפל איסור לתוכו, ואסרו כולו⁴. אך אם היה זה כלי איסור שתבשיל היתר חם נשפך אליו, המאכל כולו נאסר, כי הכלי פולט טעם איסור. אבל בכלי איסור צונן, שהונח עליו מאכל חם, אין המאכל נאסר אלא "כדי קליפה". וכן אם הונח איסור חם על כלי כשר צונן, צריך להכשיר את הכלי, כי נאסר כדי קליפה.

(מ) ועיין לעיל סימן צ"ד – בסעיף ז, שם פסק הרמ"א, כי סכין חלבית שחתכה בשר, בחום כלי שני, צריך להסיר ממקום המגע בשר "כדי קליפה" בלבד, מפאת השומן החלבי שהיה על הסכין. ואת הסכין, אין צורך להגעיל ברותחים, כי אינה בולעת בכלי שני, אלא די בניקיונה.

(מא) חֶלֶב או שומן איסור – דין זה הוא חומרא, ובא לומר, שקילוח יוצר

4. אמנם כתב ערוך השולחן בסעיף כח, והביאו כף החיים אות מז, שלא נאסרה הקערה כולה מלבד כדי קליפה וזה לשונו: "אמנם לאסור הקערה כולה אי אפשר, דהא אפילו בתחיבת כף אינו אוסר מקום שלא נתחב, כמ"ש בסימן צד. ולכן נראה דהקערה בכל גווניו אין צריך אלא קליפה".

אלא שאיני מבין את דבריו. הלא בתחיבת כף, לא אוסרים את חלק הכף שלא בא במגע עם האיסור. בעוד שהחלק שאכן נגע באיסור, נאסר כולו, לא רק כדי קליפה. והדברים צריכים עיון.

פכ"ה ועיין בתשובת מהרי"ל ובפסקי מהרא"י סימן ק"ג), ובדיעבד אין לחוש (מב) (ארוך).

סעיף ד

(מג) ^הבמה דברים אמורים, כשנפל לתוך התבשיל, מפני שהרוטב מוליך פליטת האיסור ומערבו בכל התבשיל. ^ואבל איסור, בין חם בין קר, שנפל על הצלי שאצל האש, אינו אוסר אלא כדי נטילה, שהוא כעובי רוחב אצבע (מד). ^זלפיכך ירך שצלאו בגידו (מה), או חתיכת איסור שצלאה עם חתיכת היתר ונוגע זה בזה, צריך להסיר כדי נטילה סביב הגיד, וכן מן החתיכה, מקום שנגעה בחתיכת איסור. ^חוכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה, שהיא ^טמימרא דשמואל חולין דף צו, ב. ^יממשנה נטף מרוטבו וכו' פסחים דף עה, ב. ^{יא}מימרא דשמואל שם בחולין וכפירוש התוס' והרא"ש שם. ^{יב}ציינתיו לעיל בסימן צב סעיף ב.

שולחן ערוך כפשוטו

חיבור בין הכלי המוזג לכלי הנמזג, וההיתר מתחבר עם האיסור. וכיון שהאיסור למטה, ייאסר ההיתר, כלומר השמן שבכלי העליון. דין זה קרוי בלשון חכמים "ניצוק – חיבור".

(מב) **ובדיעבד אין לחוש** – כי אין זה אלא חשש וחומרא בעלמא, שלא יראה, כאילו נוצר חיבור בין האיסור להיתר. אבל מעיקר הדין, מותר.

(מג) **הקדמה לסעיף** – מכאן עד סעיף ח נדון, על צליית היתר עם איסור.

(מד) **כעובי רוחב אצבע** – שכבה בת שני ס"מ, במקום המגע באיסור.

(מה) **שצלאו בגידו** – הכוונה לגיד הנשה, האסור באכילה, כפי שנאמר, אחר פציעת יעקב אבינו (בראשית לב, לג) "על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, אשר על פף הירך". לגיד עצמו אין טעם, אבל יש סביבו שומן, שחכמים אסרוהו. טרם צליית הירך, יש להסיר את הגיד, ואת שומנו. מסביר כאן המחבר, מה דין ירך שנצלתה עם הגיד ושומנו.

חוץ לרוטב (מו), ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה (מז), ^יאינו אוסר אלא כדי נטילה. אבל אם היא ברוטב, ^ילרש"י (כולה ולר"י) אפילו מקצתה (מח), או אפילו כולה חוץ לרוטב וניער או כיסה הקדרה, הרוטב מפעפע הטעם ומערבו ונכנס בכולו (מט).

^יעיי' שם ובמ"ש שם. "כן דקדקו התוס' (חולין צו, ב ד"ה אם) מפירש"י שם דף צו, ב בד"ה אם יש בה בנותן טעם.

סעיף ה

(ג) ^יבמה דברים אמורים שאין הצלי אוסר אלא כדי נטילה, בירך עם גידו וכיוצא בו, דבר כחוש שאין בו כח לפעפע בכל החתיכה; ^יאבל גדי שֶׁמֶן שֶׁצֵּלָאוּ בְּחֶלְבוֹ (נא), אם אין בכל הגדי ששים כנגד ^ישם בתוספות ובריש דף קח, א. ^ישם דף צו, ב מימרא דרב הונא, וכדמפרש שם בגמרא דף צז, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(מו) **שהיא חוץ לרוטב** – וכיון שאין רטיבות בנקודת המגע, האיסור אינו יכול לפשוט בכל ההיתר.

(מז) **ולא כיסה אותה** – כי אם ניער וכיסה, הטעמים מתערבים אחד עם השני, כמו בבישול.

(מח) **אפילו מקצתה** – לרש"י, אם מקצת החתיכה מצויה ברוטב התבשיל, ומקצתה חוצה לו, אין להחשיב את החלק שמחוץ לרוטב, כמתבשל בתבשיל. ולדעת ר"י, גם חלק זה של החתיכה נאסר, אם החלק שברוטב נאסר. ואם יש בהיתר 60 כנגד האיסור, האיסור בטל, ואין צריך אפילו נטילה.

(מט) **ונכנס בכולו** – החתיכה כולה נאסרת, אם אין בה 60 יותר מן האיסור. אבל אם יש בה 60, אפילו מקום המגע אינו צריך נטילה.

(ג) **הקדמה לסעיף** – סעיף זה ממשיך לדון בצליית איסור על יד היתר, אלא שהאחד מהם שומני. נתון זה, משנה את הדין.

(נא) **גדי שֶׁמֶן שֶׁצֵּלָאוּ בְּחֶלְבוֹ** – הגיד עצמו, אין לו כל טעם, ואינו אוסר. אבל שומנו נאסר מדרבנן, כי נותן טעם. אמנם זהו שומן כחוש, שאוסר רק "כדי

כל החלב שבו, אסור לאכול אפילו מראש אֶזְנוֹ, שכיוון שהוא שֶׁמֶן (* מפעפע בכולו (נג). אבל ^{טו}אם הוא כחוש, אף על פי שאין בו שישים כנגד כל החלב שבו, אינו אוסר אלא כדי נטילה, "שהחלב של בהמה כחושה, כחוש הוא בטבעו ואינו מפעפע (נג). "ואפילו חתיכת האיסור כחושה וחתיכת היתר שנצלית עמה שמינה, האיסור מפעפע בכולה (נד). "וכל דבר שיש לו פעפוע שנפל למקום ידוע מהחתיכה בַּצֵּלִי, אף על פי שיש בחתיכה שישים לבטל האיסור, צריך נטילת מקום (נה) (מרדכי בשם כמה רבוותא וסמ"ק והגה"א ^(*)פירש רש"י (שם) מבצבץ והולך ומתפשט בכל הבשר. ^{טז}אוקימתא דגמרא מההוא עובדא דאתא קמיה דרבי יוחנן וכו' שם דף צז, א. "כפירוש ראשון של ר"ת שם בתוס'. "טור ממימרא דרב לענין ריחא בפסחים דף עו, ב ומכל שכן שיש לומר כך בצלי. "הרשב"א בתו"ה ממשנה נטף מרוטבו על החרס וכו' פסחים דף עה, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

נטילה". נוסף לכך, נאסרה אכילת חלב בהמות, ככתוב בתורה (ויקרא פרק ז פסוק כב - כד) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ: מלמד כאן המחבר, כי לחלק מן הגִּדִים חלב רב, וכשיבוא במגע עם חתיכת היתר, תספוג החתיכה כולה את טעמו.

(נג) מפעפע בכולו – החלב שנצלה עם הגדי השמן, אוסר את כולו, אם אין בבשר 60 כנגד החלב.

(נג) כחוש הוא בטבעו ואינו מפעפע – ודי בהסרת "כדי נטילה" מן ההיתר, במקום המגע הישיר באיסור.

(נד) האיסור מפעפע בכולה – כי השומן שבהיתר, מחלחל אל האיסור הכחוש. והוא בתורו, שב ומפליט מטעמו האוסר, אל תוך ההיתר, שייאסר כולו.

(נה) צריך נטילת מקום – ואף שפסקנו לגבי שומן, שהוא מפעפע בכל החתיכה. לא נאמר דין זה אלא לחומרא, במקום שאין 60 כנגד האיסור, שאז כל ההיתר נאסר. אבל לקולא, לא אומרים שטעם האיסור בטל בשישים, וגם

ואו"ה כלל י"ד ואגור בשם מהרי"ל). הגה: וכל מבושל בלא רוטב, או אפוי, דינו כצלי בכל דבר (נו) (טור וב"י). ויש אומרים דאין אנו בקיאים איזה מיקרי כחוש או שְׁמֵן, ויש לאסור בכל ענין עד דאיכא שישים (נז) (הגהת ש"ד והג"מ פט"ו ואו"ה וסמ"ק ואגור בשם מהרי"ל). ואפילו איכא שישים, צריך נטילת מקום (נח) (ארוך), והכי נהוג (נט). ודווקא באיסור חֶלֶב או שאר איסור דשייך בו שמנונית, אבל באיסור דלא שייך ביה שמנונית (ס), והוא בודאי כחוש, אינו אוסר רק כדי נטילה (סא) (כך משמע בב"י).

סעיף ו

(סב) דבר שיש לו פעפוע בצלי (סג), אם היה אחד חם ואחד צונן, ^ההרשב"א שם.

שולחן ערוך כפשוטו

אם יש 60 כנגד האיסור, נדרשת הסרת שכבת "כדי נטילה", ממקום מגע האיסור.

(נו) דינו כצלי בכל דבר – שאינו אוסר אלא כדי נטילה.

(נז) לאסור בכל ענין עד דאיכא שישים – דברי רמ"א מקורם בשיטתו, שאין לסמוך הלכתית על הערכה לא מדויקת של כמות. ואם יש לפנינו חתיכה עם שומן, יידרשו 60 כנגדה, לביטול האיסור, אף בבשר איסור הנראה כחוש. וללא 60 כנגדה, ייאסר הכל.

(נח) צריך נטילת מקום – כבר התבאר לעיל, שדין פעפוע השומן בכל, נאמר רק לחומרא. הלכך גם אם יש 60 חלקי היתר כנגד האיסור, מקום המגע נותר אסור, וצריך להסיר 2 ס"מ ("כדי נטילה").

(נט) והכי נהוג – זה מנהג אשכנז.

(ס) באיסור דלא שייך ביה שמנונית – כגון חמץ בפסח.

(סא) אינו אוסר רק כדי נטילה – כיון שאין כל שומן, אין שום מקום להחמיר.

(סב) הקדמה לסעיף – למדנו עד כה, דין צליית היתר ואיסור, ושניהם חמים. כגון שנצלו יחד, זה אצל זה. או הונחו האחד סמוך לשני, ובאו במגע. בסעיף זה יתבאר מה הדין, כשאחד מהם צונן.

(סג) שיש לו פעפוע בצלי – כלומר המאכל הצלוי, חם ושומני.

התחתון גובר. לפיכך אם נפל חם על צונן, אינו אוסר אלא כדי קליפה (סד). ואם נפל צונן על חם, אם אין בהיתר שישים כ^כ כנגד האיסור, הכל אסור (סה).

^כוכתב הב"י שמכל שכן בכאן צריך נטילת מקום, דהיינו כעובי אצבע. דאיכא למימר טפי, שנשאר רושם במקום שנפל, יותר מבשאר החתיכה.

סעיף ז

^כהא דחתיכת איסור אוסרת חברתה (*) בנגיעתה, דוקא כשאיסורה מחמת עצמה, כגון נבילה או בשר בקָלָב (סו), אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלע ממקום אחר, אינה אוסרת אחרת הנוגעת ^כטור מדברי התוספות והרא"ש אהא דגדי שצלאו בחלבו, חולין דף צו, ב וכן כתב הרשב"א. א. (נלע"ד פירוש, כגון צונן על חם.

שולחן ערוך כפשוטו

(סד) אלא כדי קליפה – נפל איסור צלוי ורותח על היתר צונן, לא נאסר ההיתר אלא כדי קליפה.

(סה) הכל אסור – בין אם האיסור למטה, ובין אם הוא למעלה ונפל על היתר, בכל אופן, אם התחתון חם, כולו נאסר. ואם התחתון צונן, לא נאסר מלבד כדי קליפה.

(סו) בשר בקָלָב – כגון חתיכת בשר רותחת שבלעה קָלָב ונהפכה לחתיכה של איסור, ואוסרת את חברתה במגעה⁵.

5. יש מקשים, הרי בסימן צב סעיף ב כתב המחבר, שאם "נפל קָלָב לתוך קִדְרָה שֶׁל בֶּשָׂר, טוֹעֵמִין הַחֲתִיכָה שֶׁנִּפְלָה עָלֶיהָ הַקָּלָב, אִם אֵין בָּהּ טַעַם קָלָב, הִפֵּל מִתֵּר", ומזה נראה, שחתיכת בשר האסורה מדין בשר בחלב, אינה אוסרת את חברתה. אמנם כבר כתב הש"ך (כאן ס"ק יז) שגם בסימן צב, היא כן אוסרת את חברתה ב"כדי נטילה", אף שלא נכתב כן במחבר, ועיין שם מה שכתבנו בזה. ויש שרצו לתרץ, שכאן מדבר המחבר על גבינה שנגעה בבשר, אמנם אין זה תואם את לשון המחבר.

בה, אפילו אם נצלו יחד (סז).^כ במה דברים אמורים, כשבלעה איסור שאינו מפעפע, אבל בלעה מן הדברים המפעפים במבען, כגון שומן, אוסרת חברתה בין בצלי בין בנוגעת זו בזו חם בחם, או בתחתונה חמה ועליונה צוננת, שהאיסור הבלוע בעצמה מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה (סח) (חדושי רשב"א פכ"ה דף ק"ז ע"ג ומהרא"י בשם א"ז ומהר"מ). הגה: וכל זה בשתי חתיכות. אבל כלי שבלע איסור, אוסר היתר שנוגע בו אפילו באיסור שאינו שמן (סט) (הגהות ש"ד בשם ר"י מאיברא ואו"ה כלל ל"ו).

^כשם בשם הרשב"א. (הב"י תמה על הטור שכתב דברים שהם סותרים דברי הרשב"א האלו למה שכתב הטור והביאו המחבר לעיל סעיף ה סעיף קטן שלי יח, והניחו בקושיא, והמחבר בעצמו פה הביא גם שניהם. ובדוחק יש לחלק דשאני התם שהחתיכה אסורה מצד עצמה אזי יש בה כח לפעפע האיסור מכח השומן שבלעה ממקום אחר. מה שאין כן כאן שבלעה מעט איסור ממקום אחר אין כח באיסור המעט לפעפע מכח שומן שבלעה).

שולחן ערוך כפשוטו

(סז) אפילו אם נצלו יחד – כי רק בישול, המערבב את הכל, מעביר איסור בלוע, מחתיכה לחתיכה.

(סח) מפעפע ויוצא מחתיכה לחתיכה – כפי שכבר ראינו, דבר שמן, עובר ממקום למקום בצליה, כמו בבישול.

(סט) אפילו באיסור שאינו שמן – כי הכלי פולט טעם איסור שלא מצורף עמו כל טעם היתר (בניגוד לחתיכה, הפולטת גם טעם היתר). אם ההיתר שבכלי אינו נוזלי, לא ייאסר ממנו אלא כדי קליפה. ואם הוא נוזלי, צריך 60 כנגד הבלוע בכלי. כשלא ידוע כמה בלע הכלי, צריך 60 כנגד כל הכלי. עם זאת, כבר ביארנו כמה פעמים, שאין בליעה או פליטה בכלים של ימינו. ובשעת הדוחק, אפשר להקל.

סעיף ח

(ע) ^טפִּלְיָא שְׁצִלְאוּ בְּחֻלְבּוֹ אִינוּ אוֹסֵר אֵלָא כְּדִי קְלִיפָּה, שֶׁהַקְרוֹם מִפְּסִיק (עא). הגה: ויש אוסרים (עב), וכן נוהגין ואין לשנות, ודינו כשאר חֻלְבֵּי הַנִּצְלָה עִם בֶּשֶׂר (עג), ואם נתבשל כך, הפִּלְיָא נעשית נבלה, וצריך ששים נגד כולה (עד), והוא הדין בקרום שעל היותרת (עה) (סמ"ק והגהות ש"ד והג"א).
^טכתירוצא דרב הונא בר יהודה שם דף צז, א וכפירוש הרא"ש שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ע) **הקדמה לסעיף** – להבנת הסעיף נקדים, שהפִּלְיָה, היא הפִּלְיָא, מותרת באכילה. אבל החֻלְבֵּי שעל גבה, אסור באכילה. אלא שבין הפִּלְיָא לחֻלְבֵּי, חוצץ קרום, והוא חוצץ מפני השפעת החֻלְבֵּי.
 (עא) **שהקרום מפסיק** – הפִּלְיָא עצמה אינה סופגת טעם חֻלְבֵּי, והיא מותרת אפילו ללא נטילת מקום. אבל הקרום עצמו אסור. וכיון שנצלה עם הפִּלְיָא, נאסר עובי "כדי קליפה" מן הכליה, במקום מגעה בקרום.
 (עב) **ויש אוסרים** – שמא נקרע הקרום, והחֻלְבֵּי החודר אוסר את הכליה כולה, אם אין בה 60.

(עג) **כשאר חֻלְבֵּי הַנִּצְלָה עִם בֶּשֶׂר** – שנאסר כדי נטילה, כאמור.
 (עד) **וצריך ששים נגד כולה** – זו דעת הרמ"א שהובאה בסימן צב ולפיה, איסור שנבלע בהיתר, הופך את כולו לאיסור. וכדי להתירו צריך 60 נגד כולו, לא רק כנגד הנבלע.

(עה) **בקרום שעל היותרת** – הסרעפת, היא השריר המפריד בין איברי הנשימה, לאיברי העיכול. שריר זה מותר באכילה, אלא ששכבה שומנית של חֻלְבֵּי, האסור באכילה, דבוקה אליו, ובינם חוצץ קרום. לדעת הרמ"א, השריר אסור בגלל החֻלְבֵּי הַנִּצְלָה עִמוֹ וחודר אליו, למרות הקרום.

סעיף ט

(עו) ^כמליח שאינו נאכל מחמת מלחו (עז), דינו כרותח, ומפליט לאסור כדי קליפה (עח). ^{כז}ואם הוא שומן הגיד, וקְנוֹקְנוֹת שָׁבוּ, וְהֶקְרוּמוֹת (עט), יש להחמיר ולהצריכם נטילת מקום (פ). ואם הוא חֶלֶב מִמֶּשֶׁה, צריך ששים לבטלו (פא). ^{כח}ואם הבשר (פב) שנמלח עמו הוא שֶׁמֶן, ^{כט}אפילו בשומן הגיד וקְנוֹקְנוֹת שָׁבוּ, צריך שישים לבטלו (פג) וליטול ממקום שנגע כדי נטילת מקום, ^לולפחות ^{לא}ממירא דשמואל פסחים דף עו, א וחולין דף צז, א. ^{לב}ממירא דשמואל דף צו, וּכְפִירוֹשׁ התוספות, וציינתיו גם כן לעיל סעיף ה. ^{לד}היינו שדבוק בו כדמסיק לקמן. ^{לז}ב"י ועיין לעיל בסעיף ה. ^{לח}שם לדעת הרשב"א דשומן גיד הוי ודאי מדרבנן.

שולחן ערוך כפשוטו

(עו) **הקדמה לסעיף** – מכאן עד סוף הסימן, יתבאר דין "מליח – כרותח".

(עז) **שאינו נאכל מחמת מלחו** – כמות המלח רבה כל כך, והמאכל אינו ראוי לאכילה, עד שיִישָׁרָה למשך זמן במים.

(עח) **ומפליט לאסור כדי קליפה** – אף שפסק (בסעיף ד), שצלי רותח אוסר כדי נטילה, היקל יותר לגבי מליח, שיאסור רק "כדי קליפה", ולא הסביר מדוע. ונראה, שמליח מבליע פחות מצלי, לכן די בקליפה.

(עט) **וקְנוֹקְנוֹת שָׁבוּ וְהֶקְרוּמוֹת** – כבר ראינו שהתורה אסרה את הגיד שעל כף הירך, ומדרבנן נאסר גם השומן סביבו, והקְנוֹקְנוֹת, שהם גידים דקים המתפרסים בבשר הירך כמו ענפים דקים. הֶקְרוּמוֹת, אלו קרומים העוטפים או מכסים את השומן שמעל גידים דקים אלו. כל אלה אסורים רק מדרבנן, ויש להם טעם.

(פ) **ולהצריכם נטילת מקום** – השומן סביבם גורם לאיסור להיבלע יותר, לכן צריכים נטילה, שהיא כ-2 ס"מ, ממקום המגע.

(פא) **צריך ששים לבטלו** – כמו בצלי, שדבר שומני מבליע בכל ההיתר.

(פב) **ואם הבשר – הכשר**.

(פג) **צריך ששים לבטלו** – מדובר בבשר כשר שֶׁמֶן, שנמלח עם הגיד, ועם השומן הכחוש סביבו. כל מה שנמלח נאסר, כי יתכן ששומניות ההיתר, יחד

קליפה (פד). וכל זה לענין חתיכה עצמה שהיה החלב דבוק בה (פה), ^טולענין שאר חתיכות שנמלחו יחד, אם אין בכל אחת מהם בפני עצמה שישים לבטל החלב, אסורות (פו) ואין מצטרפין ביחד לבטל החלב, דאין חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב (פז). ^יואם אין ידוע אם נגע בכולן, כולן אסורות (פח). ^{יא}ואם ידוע שלא ^{יב}מרדכי בשם תשובת הר"מ סוף פרק גיד הנשה. ^{יג}כן דקדק הב"י מדברי המרדכי שם וממה שכתב בשם ראב"ה. ^{יד}שם במרדכי.

שולחן ערוך כפשוטו

עם השומן הכחוש של האיסור, תחדיר את האיסור לכל החתיכה. אמנם אם יש 60 כנגד האיסור, הרי הוא בטל.

(פד) ולפחות קליפה – כי מה שאמרנו, שהאיסור מפעפע בכל הוא חומרא, ואין להקל ולהתיר את החלק הסמוך לאיסור, ומן הראוי ליטול נטילת מקום, ולפחות קליפה.

(פה) שהיה החלב דבוק בה – וצריך 60, כדי לבטל את האיסור. ואפילו אם יש 60, קיימת שכבה דקה שנאסרה. וצריך להסיר כדי קליפה, במקום המגע.

(פו) אסורות – כי יתכן שכל אחת נגעה בחתיכה האסורה, וספגה את טעם האיסור.

(פז) בלא רוטב – חתיכות שלא באו במגע עם החתיכה האסורה, אינן נאסרות. עם זאת, הן גם אינן מצטרפות לביטול האיסור.⁶

(פח) כולן אסורות – כי יש ספק לגבי כל חתיכה, אם בלעה מן האיסור. וכיון שיש ספק דאורייתא, לגבי כל חתיכה, דינו להחמיר.⁷ אמנם כל זה בתנאי שיש מספיק שומן, שיאסור את רוב החתיכות.

6. אף שלעיל בסעיף ז כתב המחבר, בדין צלייה, שהאיסור מפעפע מחתיכה לחתיכה, אין זה אלא לחומרא, לאסור את כולן, כשאין שישים. גם כאן נקט לחומרא, שאינן מצטרפות לבטל, אפילו שיש 60. עוד יתכן, שבצליה יש יותר פעפוע ממליחה.

7. מה שכתבנו שיש כאן ספק דאורייתא ולחומרא, זה דווקא בחלב שאיסורו מן התורה, ולא בשומן הגיד שאיסורו מדרבנן, וספקו להקל.

נגע אלא באחת, ואין ידוע איזו היא, כולן מותרות, ^לדחד בתרי בטיל (פט), אפילו הן חתיכות הראויות להתכבד (צ). הגה: ויש אומרים דכל מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה (צא) (טור ומרדכי בשם ראבי"ה ור' אפרים ופוסקים ור"ן ורשב"א במ"ה ורא"ה בב"ה דף צ"ב בשם רמב"ן וצ"ע אמ"ש ב"י סימן צ"א ות"ח ריש כלל ל"ח ע"ש רמב"ן להפך). ולפי שאין אנו בקיאים בין בשר שֶׁמֶן לכחוש, נוהגין לשער בכל מליחה בשישים, כמו בבישול (צב) (מהרי"ב ובארוך ובהגהת ש"ד ובמרדכי בשם א"ז וכל האחרונים), דאם איכא שישים בין הכל ביחד, נגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה, אז הכל שָׁרִי, מלבד אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה (צג), מיהו אותה החתיכה שהאיסור נגע בה צריך קליפה מעט (צד) (רשב"א). ואם ^למשום שאין איסור החתיכה מחמת עצמה אלא מחמת דבר הבלוע בה.

שולחן ערוך כפשוטו

(פט) דחד בתרי בטיל – תרגום: אחד בטל בשנים. במקרה שלנו האיסור בטל ברוב ההיתר, כי לא נתן מטעמו לכל החתיכות האחרות. ודומה בזה לתערובת איסור יבש בהיתר, שהאיסור אינו ניכר, והולכים אחר הרוב. דין ביטול ברוב יוסבר בעזרת השם בהרחבה, להלן, בסימן קט.

(צ) אפילו הן חתיכות הראויות להתכבד – כי למרות שאינן בטלות, בדרך כלל, הרי זה רק כשהחתיכה אסורה איסור עצמי, כגון בשר נבילה או טריפה. אבל חתיכה מותרת שבלעה איסור, מקילים בביטולה.

(צא) אוסרת רק כדי קליפה – אפילו היתה החתיכה מליאת שומן. הרמ"א מביא אמנם שיטה זו, אך אינו פוסק כמותה, כפי שממשיך וכותב.

(צב) כמו בבישול – כלומר, אם קיימת שומניות. ואף אם השומן כחוש, אוסרים הכל. כי לא ידוע לנו בבירור מהו כחוש, ומהו שֶׁמֶן.

(צג) שהאיסור דבוק בה – והפכה כולה לאיסור, כי אין בה 60 כנגד האיסור.

(צד) צריך קליפה מעט – את כל החתיכות מתירים, למרות החשש, שאולי פעפע האיסור באחת החתיכות יותר מבשאר, כי בכל זאת, יש שישים כנגד האיסור. אך את מקום מגע האיסור, שוודאי בלע טעם אין מתירים, וצריך לקולפו.

אינו יודע איזה נגע, הכל שְׁרִי (צה) (מרדכי פרק ג"ה וש"ד). ואם אין שישים, הכל אסור (צו). ואין לשנות המנהג, ואף על פי שיש בזה קצת קולא אם היה האיסור שְׁמֵן ומפעפע (*) (צז), מכל מקום יש לסמוך בכי האי גוונא אדברי המקילין וסבירא להו, דאין אסור במליחה רק כדי קליפה (צח), כדי שלא נצטרך לשער בין איסור שְׁמֵן לכחוש, כי אין אנו בקיאים (צט). וכל זה באיסור ששייך בו שמנונית, כגון חֶלֶב או ציר וכי האי גוונא, אבל באיסור שאין בו שמנונית כלל, כגון חמץ בפסח, לכולי עלמא מליחה אינה אוסרת רק כדי פירוש, והיה לנו לומר דאין מצטרפות, ובכל אחת מהן שנגע בה צריך שישים בפני עצמה.

שולחן ערוך כפשוטו

(צה) הכל שְׁרִי – כי החתיכה האסורה, בטלה ברוב, כפי שהסביר המחבר, כאן לעיל.

(צו) הכל אסור – ולא כדעת היש אומרים, שהביא בתחילת דבריו (ראה ס"ק פח).

(צז) אם היה האיסור שְׁמֵן ומפעפע – במקרה זה, אם יש 60, הכל מותר, כי האיסור מפעפע בכל, וניתן לבטלו בצירוף כל הפיסות. וזו אכן קולא, כי ניתן לחשוש, שהחֶלֶב פעפע רק בסמוכים לו, שנאסרו מדין "חתיכה נעשית גבילה". ולא יהא די ב-60 כנגד החתיכה שהחֶלֶב דבוק בה, אלא נצטרך 60, כנגד כל הפיסות שנאסרו.

(צח) רק כדי קליפה – לכן אנו מתירים הכל, כי מניחים שהאיסור פעפע בכל. ואף שיתכן אמנם שלא פעפע בכל, הרי זה רק ספק. ואפשר לסמוך על הדעה, שגם מליחת מאכל שְׁמֵן אינה אוסרת אלא כדי קליפה⁸.

(צט) כי אין אנו בקיאים – לכן בכל אופן, אין לאסור יותר מכדי קליפה. ואם זה שְׁמֵן, הכל בטל, כי לחלק מן הדעות, מניחים שפעפע בכל והתבטל. ואם זה כחוש, אין לאסור יותר מכדי קליפה. והיות שלא ידוע איזו חתיכה נאסרה, הרי היא בטלה ברוב.

8. כיון שנקט רמ"א בקולא זו, לכן הביא בראש דבריו את השיטה המקילה, אף שלא פסק כמותה.

קליפה (סברת הרב ממשמעות פוסקים הנ"ל). ועיין באו"ח הלכות חמץ (ק) כיצד נוהגין. ועיין לעיל סימן ס"ד, אם הקרומים או חוטים של חֶלֶב נמלחו עם בשר. יש אומרים דבהפסד מרובה יש להתיר במליחה, על ידי קליפה (קא), אף על גב שכבר נהגו לשער כל מליחה בשישים, אפילו באיסור כחוש (קב); ויש לסמוך על זה באיסור כחוש, שאינו אלא מנהג לשער בשישים (קג) (לפי סברת הרמב"ם והנמשכים אחריו ומהר"ם פדווא בתשובה להרב סימן צ'), אבל לא באיסור שְׁמֵן, שמדינא צריך שישים (קד).

סעיף י

^לבמה דברים אמורים, כשהאיסור וההיתר שניהם מלוחים. ואפילו איסור מליח וההיתר תפל. אבל אם ההיתר מלוח והאיסור תְּפֵל (קה), אינו צריך אלא הדחה (ועיין לעיל סימן ע' (קו)). (ויש אוסרין אם ^לציינתיו לעיל בסימן ע סעיף ג.

שולחן ערוך כפשוטו

(ק) ועיין באו"ח הלכות חמץ – סימן תסז סעיף יד, שם נפסק, כי מעיקר הדין, אם נמצאה חיטה מבוקעת בתרנגולת, אין אוסרים יותר מכדי קליפה, ונוהגים להחמיר ולאסור כדי נטילה.

(קא) על ידי קליפה – כדעת היש אומרים, שהביא רמ"א בתחילת דבריו.

(קב) אפילו באיסור כחוש – כפי שהוסבר, שאין אנו יודעים מה נקרא כחוש, ומה נקרא שְׁמֵן.

(קג) שאינו אלא מנהג לשער בשישים – יש מקילים אפילו באיסור שְׁמֵן. אמנם לדעת הרמ"א, אין להקל כמותם. אבל הואיל והמנהג לאסור הכל באיסור שְׁמֵן כחוש, הוא חומרא, יש להקל בו בשעת הצורך, ולסמוך על עיקר הדין, שלא נאסר יותר מכדי קליפה.

(קד) שמדינא צריך שישים – כי לא פוסקים כדעה שהביא הרמ"א בתחילת דבריו, שאיסור מלוח שומני, אוסר רק כדי קליפה, אלא אוסר הכל.

(קה) אם ההיתר מלוח והאיסור תפל – כיון שהאיסור לא מלוח, אינו פולט כלום. והרי הוא כצונן, הנוגע בצונן, ודי בהדחת מקום הנגיעה.

(קו) ועיין לעיל סימן ע' – שם כתב רמ"א בסעיף ג, שאם האיסור מלוח, הרי

נוגעין זה בזה (קז), ויש להקל במקום הפסד (קח)).

סעיף יא

(קט) ⁷⁷ זה שאמרנו באיסור מליח והיתר תפל, שאם הוא שָׁמֵן אוסר, עד שיהא בו ששים לבטלו, דוקא כשהיה האיסור המליח למטה, וההיתר תפל למעלה, משום דְּתַתָּאָה גָּבַר (קי). אבל אם היה ההיתר תפל למטה, והאיסור המליח למעלה, אינו אוסר אלא כדי קליפה (קיא). הגה: ויש חולקין ואומרים דְּבְּמָלִיחַ אין חילוק אם הוא ל"הרשב"א בתו"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

הוא אוסר את ההיתר. ואפילו אינו נוגע בהיתר, רק שוהה סמוך לו, והנפלט ממנו נוגע בהיתר.

(קז) **אוסרין אם נוגעין זה בזה** – הם סוברים שההיתר מפליט את מליחותו אל האיסור התפל, ועושהו מלוח. וזה בתורו, שב ומפליט את טעמו, ומבליעו בהיתר. אמנם, אין זו אלא חומרא.

(קח) **ויש להקל במקום הפסד** – כי מעיקר הדין, אין חוששים לשיטה זו.

(קט) **הקדמה לסעיף** – בסעיף זה נחלקו המחבר והרמ"א, בהגדרת הכלל "מליח הרי הוא כרותח". לפי המחבר, מאכל מליח דינו כדבר חם. וכל הדינים שראינו בתערובת חם לתוך חם, או צונן לתוך חם, או חם לתוך צונן, רלוונטיים אחד לאחד, לגבי מליח, כפי שמיד יתבאר. אמנם לרמ"א, הביטוי מליח כרותח בא להבהיר רק, שיש כח במלח, הדומה לכח הבישול. אבל אי אפשר לדמות לגמרי, ולהשוות בין מליח הפולט טעם ומחדירו להיתר, למאכל חם ממש, העושה כן. על פי זה, נוכל להבין את הסעיף.

(קי) **משום דְּתַתָּאָה גָּבַר** – כמו שהתבאר בתחילת הסימן, בדין נפל צונן לתוך חם, והחם הוא התחתון, הכל נאסר. ובדומה לזה, אם נפל מאכל שאינו מלוח, על מלוח שומני, נאסר כל התפל. ואם אין המלוח שומני, ייאסר התפל רק "כדי קליפה".

(קיא) **אינו אוסר אלא כדי קליפה** – כי המליח דומה ממש לחם שנפל על צונן, שכיון שהצונן תחתון, לא נאסר יותר מכדי קליפה.

למעלה או למטה **(ק"ב)** (תוספות והרא"ש וסמ"ק והטור והגהות מיימוני), **והכי נהוג (ק"ג)**.

סעיף יב

(ק"ד) ^{לה}גבינות שנעשו בדפוס עובדי כוכבים, אף על פי שנמלחו בתוכן, מותרים **(קטו)**. הגה: והוא הדין אם נמלח היתר **(קטז)** בשאר כלי ^{לה}תוס' (חולין דף ק"ג, א) ד"ה טהור, והרא"ש שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ק"ב) אין חילוק אם הוא למעלה או למטה – אין הבדל בין נפל איסור מלוח, על היתר לא מלוח, והוא התחתון. או היתר לא מלוח, שנפל על איסור מלוח, והאיסור תחתון. בשני המקרים, אם האיסור שָׁמַן, הרי הוא אוסר את כל ההיתר, אם אין בו 60 כנגד האיסור.

לא התבאר, מדוע מחלק הרמ"א בין בישול, בו המאכל התחתון תמיד גובר, לבין מליח המשפיע במידה שווה, בין בעליון, ובין בתחתון. ונראה שסבר, שרק בבישול יש אפקט חזק למאכל התחתון, כי החום החזק של תבשיל, מגיע הרי מכלי שעמד על האש, ופונה באופן טבעי, כלפי מעלה. לכן במקרה והמאכל החם מצוי על צונן, וכבר אינו בכלי, הוא הולך ומתקרר כל העת, ומאבד מכח השפעתו. מה שאין כן חום של מאכל מליח, הוא הרי מצוי בתוך המאכל – מפאת מליחותו. ומידת ההשפעה שלו שווה, בין אם הוא למעלה, ובין אם הוא למטה.

(ק"ג) והכי נהוג – זהו מנהג אשכנז.

(ק"ד) הקדמה לסעיף – במהלך ייצור הגבינה, מוכנסת כמות רבה של מלח, אל החלב. סעיף זה דן בגבינות שנעשו בדפוסים (תבניות) של גויים, שבלעו איסור.

(קטו) מותרים – כי האיסור עצמו הבלוע בדפוס, אינו מלוח. ודינו כצונן שנגע בכלי איסור, שהכל מותר. אמנם לכתחילה, עדיף לעשות גבינות בכלים כשרים.

(קטז) אם נמלח היתר – כגון שנמלח מאכל כלשהו, לצורך שימורו, ויש בו מלח רב (לא מדובר על מליחת בשר, לצורך פליטת דמו, כי זו אסורה בכלי

איסור (תשובת הרשב"א), ואפילו אינו מנוקב (ד"ע), דאין מליח כרותח כל כך להפליט מן הכלי מה שבלע בתוכו (ק"ז). ודוקא בדיעבד, אבל לכתחלה, אסור (ק"ח). (מרדכי והגהת ש"ד).

סעיף יג

¹⁷מלח או תבלין שהם בקערה של בשר, מותר ליתנם בחלב (ק"ט).
הגה: והוא הדין אם היו בכלי איסור, דמאחר שהם יבשים, אינן בולעים מן הכלי (קכ), רק שהכלי הוא נקי, ואין איסור דבוק בו (הגהות ש"ד וכ"כ א"ח בשם הרא"ה). והמחמיר לכתחלה, תבא עליו ברכה (ארוך וסמ"ג ועי' לעיל ס"ס צ"ה).
¹⁷שם.

שולחן ערוך כפשוטו

שאינו מנוקב).

(ק"ז) מה שבלע בתוכו – זה הסבר דברי המחבר, המסכים אף הוא, שמליחה בתוך כלי אינה הופכת את הבלוע בכלי, למלוח.

(ק"ח) אסור – אמנם הבית יוסף הביא, שיש מתירים גם לכתחילה. ובכל זאת, אם אפשר להימנע, מובן שעדיף כך.

(ק"ט) מותר ליתנם בחלב – כי אינם בולעים טעם מן הבשר, הבלוע בכלי.

(קכ) מן הכלי – גם נוזלים אינם בולעים, כל עוד אינם חמים. ולא התייחס ליבשים אלא משום, שביבשים הדבר מותר לכתחילה.

סעיף יד

^{לז}מלח הבלוע מדם (קכא), כגון ממליחת בשר, ונתנוהו בקדרה (קכב), או שִׁנְתָּנוּ בקדרה (קכג) בשר מלוח בלא הדחה (קכד), אם יש שישים כנגד המלח, מותר (קכה). הגה: אף על פי שהמלח עדיין נותן טעם בקדרה (קכו), מאחר שאין המלח אסור מחמת עצמו, אלא מחמת דם שבתוכו, דכל מקום שאין האוסר יכול לילך שם, אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו (קכז) (ועיין לעיל סימן ס"ט בטור ובהגהות ש"ד ובש"ד).
^{לז}טור בשם ספר התרומות והסכמת הפוסקים.

שולחן ערוך כפשוטו

(קכא) הבלוע מדם – מלח שהונח על בשר, לצורך הכשרתו אסור באכילה, כי הדם נבלע בו. והדם הרי אסור באכילה ככתוב (ויקרא ג, יז) "חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם, כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ".
(קכב) ונתנוהו בקדרה – שבתוכה יש אוכל.
(קכג) שִׁנְתָּנוּ בקדרה – שיש בה תבשיל בשרי כשר.
(קכד) בלא הדחה – אחר מליחת הבשר, והוצאת דמו מתוכו, חובה להדיח את הבשר במים, כדי לשטוף את הדם שאמנם נפלט מהבשר, אך עדיין צמוד ונמצא על הבשר. במקרה שלא עשו כן, הבשר אסור באכילה.
(קכה) כנגד המלח, מותר – כי רק המלח אסור, בגלל הדם הדבוק בו. ואם יש 60 כנגדו, האיסור בטל.
(קכו) שהמלח עדיין נותן טעם בקדרה – וכפי שכבר למדנו, טעם איסור שנכנס להיתר, אוסר את ההיתר, על פי הכלל "טעם כעיקר", ודין זה הוא מן התורה.
(קכז) אין הנאסר אוסר יותר מן האוסרו – הדם אינו נותן טעם, אלא המלח. והמלח הרי אינו אסור אלא מחמת הדם, על כן הוא בטל.

9. אמנם לרוב הפוסקים, זהו איסור דרבנן. כי דם שנמלח, דומה לדם שהתבשל שאינו אסור מן התורה אלא מדרבנן. (כפי שכתבו בית יוסף ודרכי משה, בסימן סט). אמנם לרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה ו) זהו איסור מן התורה.

סימן ק"ו

דין היאך מבטלין בששים, ובו ב' סעיפים.

בסימן זה אנו לומדים על ההבדל בין אוכל מוצק שנאסר, ובין אוכל נוזלי שנאסר.

סעיף א

^אהחתיכה שבלעה איסור, ואין בה שישים לבטלו (א), שנפלה לקדרה, אינה אוסרת אלא לפי חשבון איסור שבה (ב), שאם יש במה שבקדרה ^במצורף עם החתיכה (ג) עצמה ששים כנגד איסור הבלוע בה, מותר מה שבקדרה (ד), ^גאבל החתיכה עצמה אסורה, ^אטור בשם הרשב"א. ^בבתשובות להרמב"ן סימן קנא שנשאל זה מהרשב"א והשיב כן. ^גוהטעם כתב הבית יוסף, ושכן מצא אחרי כן שם בתשובה, אף על פי דלית ביה טעמא דאיסורא, כיון שכבר נאסרה לעולם אסורה עד שיפלוט כולו לגמרי. ולא דמי לדבר הנבלל ונימות, שמאחר שהכל מתערב זה עם זה בשוה, חשיב כאילו נפלט כולו. וכאן חזר המחבר ממה שכתב לעיל סימן צב. והנכון לענ"ד מ"ש לעיל שחוזרות להיות מותרות מדין תורה כיון דאינה בנותן טעם, וכאן מדרבנן, ונפקא מינא לענין דינא, כמש"ל בכמה דוכתי בסימן קי סעיף א בהג"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) ואין בה שישים לבטלו – ונאסרה.

(ב) לפי חשבון איסור שבה – כלומר אין צורך ב-60 כנגד החתיכה כולה, אלא די ב-60 כנגד האיסור הבלוע בה. זוהי שיטת מרן המחבר לעיל בסימן צב, שאין לומר שהחתיכה כולה הפכה לאיסור (חתיכה עצמה נעשית נבלה) אלא באיסור בשר בחלב.

(ג) מצורף עם החתיכה – מצרפים גם את החתיכה עצמה, כדי לבטל את האיסור.

(ד) מותר מה שבקדרה – כי בצירוף הכל, יש 60 כנגד האיסור הבלוע.

לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי (ה) (רשב"א ותוס' פרק ג"ה דף ק'ורא"ש ומרדכי שם וסמ"ג דף נ"א ע"ג וסה"ת סי' נ"ב וכ"ה בלשון ר' אפרים גופיה שבחדושי רשב"א דף קי"ח ושבסוף ספר ראב"ן וכ"כ מהרש"ל פרק ג"ה סי' נ"ז וכל האחרונים). **(וכן עיקר ודלא כמו שכתב לעיל סימן צב דאף אותה חתיכה מותרת) (ו) מה שאין כן בדבר הנבלל ונימוח, שאם נפל דם וכיוצא בו לתוך רוטב של**

שולחן ערוך כפשוטו

(ה) אינו נפלט ממנה לגמרי – על כן היא נותרת באיסורה, כפי שהיתה. יש מקום לשאול, הלא אם נותר חלק מן האיסור, בלוע בחתיכה, מדוע צריך 60 כנגד כל הבלוע, הלא די להצריך 60 כנגד הנפלט בלבד. אכן התשובה לזה, שאיננו יודעים בוודאות, כמה מן האיסור נותר בחתיכה, וכמה ממנו נפלט. לכן מחמירים לגבי שאר התבשיל, כאילו נפלט כולו. וגם לגבי החתיכה עצמה, כאילו מאומה לא נפלט.

(ו) דאף אותה חתיכה מותרת – בסימן צב סעיף ד, כתב המחבר שאותה חתיכה חוזרת להיתרה, וכאן כתב שנותרת באיסורה, ולכאורה חזר בו. לכן העיר כאן המגיה, כי להלכה צריך לנהוג כדברי המחבר כאן, ולנהוג בחתיכה זו, ככזו שנותרה באיסורה.

ולי נראה, שלא חזר המחבר מדבריו בסימן צב, אלא מדובר בשני מקרים שונים. שם מדובר בחתיכה שנפלה בזמן הבישול, על כן יצא טעם האיסור מהחתיכה, ופשט בכל התבשיל, כפי שכתב שם "ואחר כך בישלה עם אחרות". לכן יש לחשב את כמות האיסור, ביחס לתבשיל כולו, ולהתיר את החתיכה מאיסורה. אבל כאן, החתיכה נפלה אל הקדירה לאחר גמר הבישול, ואין תבשיל זה, שאינו על האש, מפליט ממנה את טעם האיסור, על כן נותרה באיסורה¹.

1. תירוצים נוספים על ליישוב סתירה זו כתבו הש"ך שם בסימן צב ס"ק יא. וראה תירוצי אחר בפרי תואר (ס"ק א), שם ביאר כי בסימן צב מדובר בחלב, וזה מין במינו, על כן אין שם אלא איסור דרבנן, כי מין במינו בטל ברוב מן התורה.

היתר וְאַסְרוּ מחמת מיעוטו (ז), ואחר כך נתרבה הרוטב של היתר (ח) עד שיש בין כולו שישים לבטל הדם, כולו מותר, שהכל נבלל ונתערב (ט). הגה: ולפי מה שנוהגין לומר בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה (י), אין חלוק בין דבר לח לדבר יבש, אלא לענין זה, דאם הנאסר כבר, הוא דבר יבש ויש שישים כנגדו, החתיכה הנאסרת תחלה, נשארת באיסורה (יא) וצריך להסירה משם אם מכירה. ואם אינו מכירה בטילה, אם אינה חתיכה הראויה להתכבד (יב). ואם הוא דבר לח, הכל מותר מאחר דאיכא

שולחן ערוך כפשוטו

(ז) וְאַסְרוּ מחמת מיעוטו – ההיתר מועט, ומעט הדם שנפל אל תוכו אסור, כי אין בהיתר שישים כנגדו.

(ח) נתרבה הרוטב של היתר – בשוגג. אבל לכתחילה, אסור לבטל איסור. כפי שלמדנו לעיל, בסימן צט סעיף ה.

(ט) שהכל נבלל ונתערב – בניגוד לדבר גוש, שאפשר להבחין בין החתיכה שנבלע בה איסור, לשאר התבשיל.

(י) בכל האיסורים חתיכה נעשית נבלה – לכן גם במאכל נוזלי, צריך 60 כנגד כל התערובת הראשונה, ולא די ב-60 כנגד האיסור.

(יא) נשארת באיסורה – כי אף שיש 60, היא נאסרת, כמו שכתב המחבר. שהרי אפילו אם לא נעשית נבלה, היא נשארת באיסורה.

(יב) אינה חתיכה הראויה להתכבד – כי אם היא חתיכה חשובה, אינה בטלה אפילו באלף. אמנם למדנו בסימן קא, שאין דין חתיכה הראויה להתכבד אלא כאשר היא אסורה מצד עצמה, ולא כשנאסרה מפאת מה שבלעה. על כן צריך לדחוק ולומר, שמדובר כאן, בחתיכת בשר שבלעה חלב.

שישים נגד מה שנאסרה תחילה (יג). ועיין לעיל סימן צ"ב (יד) וצ"ט (טו).

סעיף ב

^יחתיכה שיש בה חֶלֶב (טז) שנתבשלה בקדירה שיש בה שישים לבטל החֶלֶב (יז), צריך ליזהר שלא יסיר שום דבר מהקדירה בעוד חתיכת האיסור בתוכה, דחיישינן שמא תשאר באחרונה בשעה שאין בקדירה שישים לבטל החֶלֶב (יח). וגם לא יוציאנה תחלה, שחֶלֶב שבה יאסור אותה (יט). ומה תקנתה, יניחנה עד שתצטנן ^יטור בשם הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(יג) נגד מה שנאסרה תחילה – כלומר, אם יש 60 נגד מה שנאסר בתחילה, הכל מותר, כי מאחר והכל נבלל, אי אפשר להכיר את האיסור.
 (יד) ועיין לעיל סימן צ"ב – כי בסעיף ד, כתב המחבר, שהחתיכה עצמה הותרה. ועיין לעיל בסעיף קטן ו, מה שהסברנו בזה.
 (טו) וצ"ט – סעיף ג, שם הובאה שם מחלוקת המחבר והרמ"א, אם אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה גם בשאר איסורים (ולא רק בבשר בחלב). וגם, שלדעת הרמ"א צריך 60 כדי לבטל את כל החתיכה, ולא רק את הבלוע בה. וכך הוא מנהג אשכנז.
 (טז) חתיכה שיש בה חֶלֶב – חתיכת בשר כשר, שדבק בה חֶלֶב. ועדיין לא נאסרה, כי לא נתבשלו יחד.
 (יז) שיש בה שישים לבטל החֶלֶב – ומתבשלת יחד עם שאר חתיכות, שום חתיכה לא נאסרת, כי יש 60 כנגד החֶלֶב.
 (יח) שאין בקדירה שישים לבטל החֶלֶב – והחֶלֶב יאסור גם את החתיכה בה הוא דבוק, וגם את כל הנותר בקדירה.
 (יט) יאסור אותה – כי בחתיכה עצמה אין 60 כנגד החֶלֶב, וכל זמן שהחתיכה עצמה נמצאת בקדירה עם החתיכות האחרות, יתפשט טעם החֶלֶב בתבשיל כולו, ועל ידי כן יתבטל האיסור, ולא תיאסר חתיכה זו. אבל אם יוציאה לפני שיצטנן התבשיל, תיאסר חתיכה זו, כי היא עדיין היא חמה מאד. וגם אם לא כולה, הרי לכל הפחות תיאסר כדי נטילה.

הקדירה. הגה: ולפי מה דקיימא לן חתיכה נעשית נבלה (כ), מסיר החתיכה האסורה משם, והשאר מותר (כא) (ד"ע).

שולחן ערוך כפשוטו

(כ) חתיכה נעשית נבלה – כלומר, לדעת הרמ"א, הבשר הדבוק בחלב, נאסר בין כה וכה, ונעשה נבלה, וצריך 60 כנגד החתיכה כולה. לכן יכול להוציא אותה מיד, כי גם אם ימתין שהתבשיל יתקרר, חתיכת הבשר הדבוק לחלב עדיין תיאסר, ושאר החתיכות מותרות.

(כא) והשאר מותר – בתנאי שיש 60, כנגד כל החתיכה שהסירו. וצריך להשים מים קרים, כדי לגרום להפרדת החלב משאר התבשיל, ולאפשר את הסרתו.²

2. כפי שראינו בסימן צח סעיף ד, בדברי הרמ"א, עיין שם.

סימן ק"ז

דין המבשל ביצה, ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל,

ובו ב' סעיפים.

סימן זה דן בשני מקרים מיוחדים של תערובות, האחד, ביצים שנתבשלו ונמצאה ביצה אסורה, אחר הבישול. והאחר, תבשיל שנמצא בו זבוב.

סעיף א

(א) ^אהמבשל ביצים הרבה (ב) בקליפתן, לא יוציאם מהמים שנתבשלו בהם עד שיצטננו, או יתן עליהם מים צוננים לצננם ואחר כך יוציאם, משום דחיישינן שמא ימצא באחת מהן אפרוח (ג), ואם היה מוציא מהם קודם שיצטננו שמא היתה נשאר אותה שיש בה אפרוח עם האחרונות והיתה אוסרתן, לפי שלא היה נשאר שם ששים לִבְטֹלָה (ד). הגה: ואם לא עשה כן (ה), אלא עירה אותן ^אבית יוסף בשם סמ"ג.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **הקדמה לסעיף** – להבנת דברי המחבר, צריך להסביר שלושה דברים:
א. ביצה המתפתחת לאפרוח, אסורה באכילה מן התורה, ככל שרץ.
ב. ביצה אסורה המתבשלת עם חברותיה, מחדירה את טעמה בביצים האחרות, אם התבשלו יחד, ואין הקליפה מונעת מן הטעם האסור לצאת.
ג. המציאות הנידונה במחבר, אינה שכיחה כלל כי מאוד נדיר למצוא אפרוח בביצים.

(ב) **ביצים הרבה** – הכוונה, יותר מ-60 ביצים.

(ג) **שמא ימצא באחת מהן אפרוח** – והיא, כמובן, אסורה באכילה.

(ד) **ששים לִבְטֹלָה** – מדובר כאן בעצה טובה, ולא בהלכה. כי יתכן שלא תימצא ביצה שיש בה אפרוח.

(ה) **ואם לא עשה כן** – לא יישם עצה זו.

לקערה ונמצא אחת מהן טרפה (ו), יש אוסרין הכל דחיישינן שמא הטרפה נשאר לבסוף ולא היה ששים בקדרה לבטל ונאסר מה שבקדרה וחוזר ואוסר כל מה שבקערה (ז) (ב"י בשם סמ"ג ובארוך). וכן בדגים קטנים שנמצא דג טמא בקערה ולא עירה כולם בפעם אחת אל תוך הקערה, דאז יש לחוש שמא נשאר האיסור לבסוף (ח). ויש מתירין בכל ענין (טור בשם י"א), דלא מחזקינן איסור לומר דנשאר האיסור בלא ששים (ט) (בית יוסף בשם ר"ש). וכן עיקר (י).

שולחן ערוך כפשוטו

- (ו) **ונמצא אחת מהן טרפה** – הכוונה, שנמצאה ביצה ובה אפרוח.
- (ז) **ואוסר כל מה שבקערה** – כגון, אם היו שבעים ביצים בסיר, והעבירו את כולן לקערה. ואחר כך התברר שאחת הביצים אסורה, יתכן שאותה ביצה לא יצאה ראשונה אלא נותרה עם ה-59 האחרונים בקדירה, ובהכרח נתנה טעם בכולן, ואסרה אותן. נמצא כי יש עכשיו בקערה 59 ביצים אסורות, לאחר שבלעו מטעם הביצה האסורה, ו-30 ביצים מותרות. והואיל ורוב הביצים אסורות, כולן נאסרות. אמנם זו כמובן דעת הרמ"א הסובר, "חתיכה נעשית נבלה", גם בשאר איסורים. על כן צריך 60 נגד כל ה-59 ביצים שנאסרו. אולם לדעת המחבר, רק הביצים שיצאו לבסוף נאסרים, אם הביצה האסורה עדיין מצויה בינן.
- (ח) **שמא נשאר האיסור לבסוף** – ופליטת הדג הטמא, אסרה את הדגים הכשרים.
- (ט) **לומר דנשאר האיסור בלא ששים** – מאחר ויתכן שהאיסור יצא בתחילה, אין לנו להמציא איסור, פרי דמיונו, ולטעון, שהוא יצא רק לבסוף. והיות שכל הדין של "חתיכה נעשית נבלה" בשאר איסורים הוא חומרה, שאינה מוסכמת על כולם, וודאי אין כאן איסור תורה, הלכך בספק אין להחמיר. וגם בקערה הכריע הרמ"א כמתירים, כי הביצה האסורה אינה אוסרת את שאר הביצים, שהרי אין הביצים מתבשלות בה, והרי היא כלי שני, שאינו אוסר¹.
- (י) **וכן עיקר** – ונראה שהמחבר מסכים לדעה זו, כי כתב שזה איסור רק

1. ואף האומרים שכלי שני אוסר כדי קליפה, קליפת הביצים מונעת את חדירת האיסור אל הביצים עצמן.

ואפילו לדעת האוסרים (יא), אין לאסור הכלים שנתבשלו בו, דמעמידין הכלי על חזקתו (יב). (ב"י בשם סמ"ג והגהות מיימוני).

סעיף ב

¹זבוב, וכיוצא בו מדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהם, שנמצא בתבשיל, זורקן (יג), והתבשיל מותר, שאין פליטת דברים ²טור בסימן קד בשם הרשב"א ממשמעות הגמרא בעובדא דעכבר דבשאר משקים בר מחלא ושכרא מפגים פגים, ומהא דאמר רבא שם הלכתא נותן טעם לפגם וכו', עבודה זרה (דף סח, ב) וכן פירש הר"ן שם.

שולחן ערוך כפשוטו

לכתחילה, ולא הכריע שזה אסור גם בדיעבד².

(יא) ואפילו לדעת האוסרים – את הביצים.

(יב) דמעמידין הכלי על חזקתו – להבנת דברי הרמ"א, צריך להסביר את המושג "חזקה". והוא, דבר היתר, לא יאסר אלא משנודע, בדיעה ודאית, כי הוא נאסר. והנוגע לנו, לקט הביצים בו נמצאה ביצת טריפה, חזקת ההיתר שלו בוטלה, אמנם הקדירה והקערה עצמם, היו מותרים. ועתה שבאים לאוסרם, רק מפאת הספק, שמא יצאה הביצה האסורה מתוכם, רק לבסוף. אין היתכנות זו מקעקעת את חזקת ההיתר שלהן, אלא הן נותרות בהיתרן³. (יג) זורקן – אם לא נמצא הזבוב או הדומה לו, שנפל אל התבשיל, כל התבשיל אסור. כי זו בריה, שאינה בטילה לעולם. אבל אם הוא אותר והוצא מהתבשיל, הכל מותר, כפי שמבאר.

2. כך כתב הט"ז ס"ק א, בשם תורת חטאת. אמנם אין זה ממש פשוט דברי המחבר, כי הוא כתב "היה אוסרתן". וטעמו, שלמרות שזה ספק, זה הרי ספק דאורייתא, כי ביצת אפרוח אסורה מן התורה. ולהלכה נפסק (שו"ע יורה דעה סימן צח סעיף ב), כי היתר שקיבל טעם מאיסור, אסור לאוכלו מן התורה, מדין טעם כעיקר דאורייתא.

3. מלבד זאת, גם אם נחשוש שבעת הורקת הביצים מן הקדירה לקערה, היה זמן מה בו שהתה הביצה האסורה, עם שאר הביצים, ואסרה אותן. לא די בזה כדי לאסור את הקדירה. כי בזמן מועט כזה, אין כוח בביצים שנאסרו מן הבליעה, להבליע את טעמן האסור בדפנות הקדירה. הלכך אין לערער על השארת היתר הקדירה במקומו. וכל שכן בקערה, שאינה אלא כלי שני.

אלו הפגומים אוסרת (יד). הגה: וכן המנהג פשוט. אף על גב דיש מחמירין (טו), דברי המקילין עיקר (ב"י שפסק כרשב"א ורוקח וטור סי' ק"ד). ואין לשנות המנהג (טז). ואם לקח עם הכף דג טמא מן הקדרה, או שאר דבר שאינו פוגם, אסור להחזיר הכף לקדרה (יז). ואם החזיר, צריך שישים מן הקדרה נגד האיסור, ולא נגד כל הכף (יח) (ד"ע דלא אמרינן גבי כלי חתיכה נעשית נבלה). אבל אם היה מעט מן התבשיל עם האיסור בכף (יט) והוחזר לקדירה, צריך שישים גם נגד מעט התבשיל, דהרי נעשה נבילה בכף (ארוך כלל כ"ז).

שולחן ערוך כפשוטו

(יד) שאין פליטת דברים אלו הפגומים אוסרת – כפי שלמדנו בסימן קג.
 (טו) אף על גב דיש מחמירין – לדעה זו, פליטת הזבובים אינה פוגמת את התבשיל, על כן צריך 60 לבטלם.
 (טז) ואין לשנות המנהג – ולהחמיר שלא כדין.
 (יז) אסור להחזיר הכף לקדרה – כי הכף נאסרה.
 (יח) ולא נגד כל הכף – כי גם לרמ"א (שבכל איסור אומרים חתיכה נעשית נבלה), אין חומר הכף נעשה נבלה.
 (יט) עם האיסור בכף – ולדעת הרמ"א, נאסר מעט תבשיל זה כולו, כי חתיכה נעשית נבלה גם בשאר איסורים.

סימן ק"ח

שלא לאפות היתר ואיסור בתנור אחד, ובו ז' סעיפים.

כדי להבין סימן זה צריך להקדים ולתאר את המציאות בה חיו יהודים בעבר. תנור אפיה לא היה מצוי בכל בית, אלא היה תנור מרכזי, ששירת את כלל התושבים, בו נעשו כל האפיות והבישולים. בין המשתמשים היו גם גוים, שמאכליהם לא היו כשרים. היהודים, כמובן, רצו שהמאכל שלהם לא ייאסר באפיה או בבישול בתנור. סימן זה דן בחששות שישנם, ובפתרונות שהוענקו להם. על כן הוא עוסק בדין ריח של מאכל אסור, אם מותר או אסור להריח בו.

עוד צריך להסביר, את ההבדל הקיים בין יין נסך, לסתם יינם. יין נסך, הוא יין שגוים ניסכו אותו לעבודה זרה, ונאסר בהנאה מן התורה. סתם יינם הוא יין של גוים, שלא נוסך לעבודה זרה, אבל חכמים אסרו לשתותו, כדי למנוע שתייה משותפת של יהודים וגוים, מחשש שזה יביא להתבוללות. בלשון הגמרא קרויה גזירה זו "משום בנותיהם", כלומר לשם מניעת נישואי תערובת.

סעיף א

^אאין צולין בשר כשרה עם בשר נבלה או של בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעים זה בזה (א). ואם צִלְאָן, הרי זה

^אלשון הרמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות וכדעת הרי"': רבו שהביא בפרק ז' דחולין פלוגתא דרב ולוי בפסחים דף עו, א-ב. ופסק כלוי דריחא לאו מילתא היא ולכתחלה אסור ודייק לה צלאו קאמר, ולא קאמר צולין. וכן כתב הטור בשם רש"י ובה"ג.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) ואף על פי שאין נוגעים זה בזה – בגלל שריח האיסור מורגש במוחש בהיתר, ואף שמן התורה ריח של איסור אינו אוסר, אסרו זאת חכמים

מותר (ב). ואפילו היתה האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה (ג).
 יואם התנור גדול ישמחזיק י"ב עשרונים (ד), ופיו פתוח (ה), מותר
 לצלותם בו ובלבד שלא יגעו זה בזה (ו). יואם אחד מהם מכוסה
 בקערה או בבצק וכיוצא בו, מותר לצלותם אפילו בתנור קטן ופיו
 סתום (ז). הגה: והוא הדין לבשר עם חלב נמי דינא הכי (ח) (טור סימן צ"ז).
 יטור בסימן צז וכן כתבו תוס' שם, ובעבודה זרה דף סו, ב. יטור שם בשם ספר
 המצוות בשם רבותיו. יתוס' שם ובעבודה זרה, והרא"ש שם. י"שם והמרדכי והגמ"י
 בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות והגהות אשר"י בפרק בתרא דעבודה זרה ואיסור
 והיתר הארוך כלל לט.

שולחן ערוך כפשוטו

לכתחילה. כי הריח, דומה לטעם איסור הנבלע בהיתר¹.
(ב) הרי זה מותר – בדיעבד, האוכל אינו נאסר, כי חכמים גזרו לאוסרו רק
 לכתחילה.
(ג) והמותרת רזה – אין הבשר השומני אוסר, כי מן התורה, כאמור, אין הריח
 אוסר.
(ד) שמחזיק י"ב עשרונים – כ-30 ליטר.
(ה) ופיו פתוח – באמצעות הפתח, יכול הריח לצאת. התנורים של ימינו
 סגורים.
(ו) ובלבד שלא יגעו זה בזה – כי בתנור גדול כזה, ריח האיסור אינו ניכר או
 מורגש בהיתר, ואין מקום לגזירה. אמנם בתנורים של ימינו שהם קטנים, אין
 להתיר אפיית איסור והיתר באותה שעה, וגם לא בשר עם תבשיל או מאפה
 חלבי.
(ז) אפילו בתנור קטן ופיו סתום – כי אם אחד מהם מכוסה, ריח האיסור אינו
 נקלט בהיתר. כי אם האיסור מכוסה, הריח אינו נפלט ממנו. ואם ההיתר
 מכוסה, ריח האיסור לא ייקלט בו.
(ח) נמי דינא הכי – שלכתחילה אסור, ובדיעבד מותר. ואם אחד מהם מכוסה,
 מותר לכתחילה.

1. ובאיסור דרבנן, יש מקילים אפילו לכתחילה.

ונוהגין להחמיר לכתחלה, אפילו בתנור גדול (ט); ובדיעבד, להקל אפילו בתנור קטן (י). (ארוך כלל ל"ט ובתשובת ר"י מינץ ובהגהת ש"ד ואגור בשם מהרי"ל וטור בשם רשב"א שכן הסכמת רוב המורים והוא שיטת רש"י וה"ג ורי"ף ורמב"ם). ואם אפה פת עם בשר, אסור לאכלו עם חלב, אם יש לו פת אחר (יא) (שם). וכן אם עובד כוכבים אפה פת עם איסור, אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר, דכל זה מקרי לכתחלה. אבל אם אין לו פת אחר בריוח, מותר בשניהם, דזה מקרי לענין זה דיעבד (יב) (אגור בשם ר"י מולין). יש אומרים דאין מתירין ריחא, אפילו בדיעבד (יג), אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא (שם בארוך). ובמקום הפסד אין להחמיר, בדיעבד (כי כן נראה מהפוסקים וכ"פ ב"י), אפילו סתום לגמרי (יד). ואם האיסור דבר חריף, וכל שכן אם ההיתר דבר חריף, ריחא מלתא היא ואפילו בדיעבד אסור, אם שניהם מגולים (טו). אבל

שולחן ערוך כפשוטו

- (ט) **אפילו בתנור גדול** – בזה החמיר רמ"א יותר מן המחבר, שהתיר לכתחילה, בתנור גדול ופיו פתוח.
- (י) **להקל אפילו בתנור קטן** – כדברי המחבר.
- (יא) **אם יש לו פת אחר** – כפי שראינו בסימן פז סעיף ג, שזה נקרא לכתחילה, שהרי אפשר לאכול אותו בלי חלב. וכאן היקל הרמ"א לומר, שאם אין לו לחם אחר, ורוצה לאוכלו עם גבינה, זה נחשב כבדיעבד ומותר. ונראה, שהמחבר לא קיבל קולא זו.
- (יב) **דזה מקרי לענין זה דיעבד** – בזה המחבר מסכים, כי אם אכן אין לו לחם אחר, הרי זה בדיעבד.
- (יג) **אפילו בדיעבד** – דעה זו חוששת לשיטה הסוברת שריח אוסר מן הדין. אמנם המחבר, לא הביא חומרה זו להלכה.
- (יד) **אפילו סתום לגמרי** – כדעת המחבר.
- (טו) **אם שניהם מגולים** – כי מאכלים חריפים קולטים את האיסור בצורה חזקה, ואף שריח אינו אוסר מן הדין, חכמים אסרוהו במאכל חריף, כי ריח האיסור מורגש ממש.

אם אחד מהם מכוסה, אפילו בבצק בעלמא, מותר (טז) (מרדכי פ' ג"ה ואו"ה). אם אפו או צלו איסור והיתר תחת מחבת אחת, מגולין, אסור (תוספות) אפילו בדיעבד (יז) (שם בארוך). והוא הדין אם אפו בכהאי גוונא פת עם בשר, אסור לאכלו בחלב (יח) (ש"ד סימן ס' ומהרא"י). אבל בזה אחר זה אין לחוש (יט) (תשובת מ"י סוף הלכות מ"א ותשובת ר"י ואו"ה), אלא אם כן הזיע המחבת משניהם, דאז אסור אפילו בזה אחר זה, אם היו שניהם מגולין, דהוי ככיסוי של קדרה (כ) (ד"ע

שולחן ערוך כפשוטו

(טז) מותר – הואיל וכאשר האחד מכוסה, הריח נחלש מאוד, וזה מוסכם על המחבר.

(יז) אפילו בדיעבד – כי במקרה זה, מלבד הריח, יש גם זיעה שעולה, ובגלל שהמחבת מכסה את שניהם, זיעת האיסור עלולה לרדת למאכל הכשור, וזה דומה לבליעת איסור. על כן אסור, גם בדיעבד. ויתכן שהאיסור הוא מן התורה, כי הזיעה דומה לממשות של איסור².

(יח) אסור לאכלו בחלב – מאחר והלחם ספג את זיעת הבשר, ונהיה בשרי³. **(יט) בזה אחר זה אין לחוש** – על כן מותר מעיקר הדין, להשתמש באותו תנור, למאכלים בשריים וחלביים, בזה אחר זה.

(כ) דהוי ככיסוי של קדרה – לרוב המאכלים, אין זיעה. אבל בשר שומני שנצלה בתנור, וודאי יש לו זיעה. על כן אסור לצלות או לאפות באותו תנור, גם בדיעבד, מאכל לא מכוסה, שיש בו גבינה. אמנם נראה, כי בתנורים של ימינו, אין לאסור בדיעבד. כי חום התנורים חזק מאוד, והזיעה נשרפת בהם. ואין לחשוש שמא נבלעה זיעת הבשר בדפנות התנור, כי אין פליטה אלא במגע עם נוזלים. בפרט כיום, שהתנורים מיוצרים מחומרים, שאינם בולעים דבר. ובכל זאת, לכתחילה ראוי לנקוט משנה זהירות, ולכסות תמיד אחד מן

2. אמנם אין זה ברור לחלוטין, כי אפשר לצרף את השיטות הסוברות, שגם בליעת איסור ממש, אינו אלא איסור דרבנן.

3. ראה בש"ך ס"ק יא שכתב, שאם אפה הרבה לחם בצורה זו, אסור לאוכלם אפילו לבדם, כפי שראינו בסימן צז סעיף א. ואמנם חלק עליו הפרי חדש, כי היות ולא לשו לחמים אלו בחלב ממש, אין לגזור. אכן מדברי הרמ"א בתורת חטאת (כלל לה-לו אות ה), שהוא מקור דברי הש"ך, נראה, שהרמ"א עצמו אוסר גם בזה.

ממשמעות הרא"ש סימן צ"ג), כדלעיל סימן צ"ג. יש אומרים דכל מקום דאמרינן ריחא מילתא ואוסר בדיעבד, היינו דוקא דליכא ששים מן ההיתר נגד האיסור. אבל בדאיכא ששים מן ההיתר, אפילו בכל מה שבתנור, מבטל האיסור (**כא**) (שם בארוך כלל ל"ט די"ח). ולצורך הפסד יש לנהוג כן (**כב**). יש אומרים דאיסור האוסר במשהו, כגון חמץ בפסח, ריחא מילתא ואוסר אפילו בדיעבד, אם התנור קטן והוא סתום, והאיסור וההיתר מגולין תוך התנור (**כג**) (ד"מ בשם הגהת סמ"ק ובשם תוספות עבודת כוכבים דף ס"ו ע"ב). ויש אומרים שאין לחלק (**כד**) (ד"מ בשם

שולחן ערוך כפשוטו

השניים, או את הבשרי או את החלבי.

מותר להשתמש במיקרוגל אחד הן לבשרי והן לחלבי, ובלבד שהאחד מהם תמיד יהא מכוסה. כמו כן מותר לפועלים להשתמש בתנור או במיקרוגל, במקום עבודתם, אף שמועסקים אחרים משתמשים בהם לחימום מאכלים לא כשרים. ובתנאי כמובן, שהמאכל מונח בכלי סגור.

(כא) מבטל האיסור – ואין לחשוש שמא נספג הריח, רק במאפים או בתבשילים הסמוכים, ולכאורה אין 60 כנגד האיסור, בחלק הזה, ויש לאוסרו. לא כן הוא, אלא הואיל ובכל ההיתר יש שישים כנגד האיסור, הרי הוא בטל בכל אופן.

(כב) ולצורך הפסד יש לנהוג כן – כי זה עיקר הדין. אך אם אין הפסד, יש מקום להחמיר, בחלק המאכל, הסמוך ביותר לאיסור.

(כג) מגולין תוך התנור – היות ומחמירים לאסור את החמץ אפילו במשהו, אפשר להחשיב את הריח לכל הפחות כמו משהו⁴.

(כד) שאין לחלק – כי להלכה נפסק, שריח אינו אוסר, ואין מקור להחשיבו כמשהו. ולא התחדש הדין של "איסור משהו", אלא מדרבנן. מלבד זאת, יש ראשונים שסוברים, שאיסור חמץ דינו ככל האיסורים, ואינו אוסר במשהו. הלכך אין לעשות חומרה על חומרה.

4. עם זאת, כתבו הפוסקים, שאין ללחם דין ריח. אלא הכוונה, למאכל חמץ, כגון תבשיל שיש בו ריח.

מרדכי). ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין (כה). ועיין לקמן סוף סימן קי"ח (כו) אם יש להחמיר לכתחלה לשפות שתי קדירות, ואחת מהן של איסור, על הכירה או לצלות איסור אצל היתר (כז).

סעיף ב

¹במה דברים אמורים (כח), בצלי. אבל אם בא לבשלם בקדרה, זה לעצמו וזה לעצמו, אפילו בתנור קטן ופיו סתום, מותר, ואף על פי שפי הקדרות מגולה (כט). הגה: ודוקא שהתנור פתוח קצת, אבל אם הוא סתום מכל הצדדים כדרך שמטמינים החמין לצורך שבת, אסור (ל) (מהרי"ו סימן מ"ד ואו"ה והגהת ש"ד בשם מהר"ם). ואפילו בדיעבד יש מחמירין ואוסרין, אם 'הרשב"א בתורת הבית מהא דלא הלכת מימך לצור וכו' עבודה זרה דף יא, ב. 'כן כתב בתורת הבית הקצר.

שולחן ערוך כפשוטו

(כה) יש לסמוך אדברי המקילין – כי זהו עיקר הדין.

(כו) לקמן סוף סימן קי"ח – סעיף יא.

(כז) איסור אצל היתר – שם מובא, שלכתחילה טוב להחמיר. כי יתכן שיותז מן האיסור ויפול אל ההיתר. אמנם בדיעבד, הדבר מותר. כי כל האיסור בתנור, הוא בגלל היותו סגור, ללא מקום יציאה לריח. אבל בשתי קדירות סמוכות, או בצליית איסור סמוך להיתר, שאינם נוגעים זה בזה, אין סיבה לאסור מעיקר הדין.

(כח) במה דברים אמורים – שאסור לצלות באותו תנור, מאכל כשר יחד עם אינו כשר.

(כט) ואף על פי שפי הקדרות מגולה – כי דפנות הקדירה מונעים את חדירתו הישירה של הריח, מן המתבשל בקדירה אחת לחברתה.

(ל) אסור – כי אז הריח יגיע בהכרח, מהתבשיל שמתבשל בו איסור, ויחדור אל התבשיל של היתר. וזה רלוונטי לתנורים של ימינו, כי הם סגורים לגמרי. אמנם נראה כי לפי המחבר, שלא חילק בזה, אין להחמיר חומרה זו.

האיסור וההיתר מגולה (כך משמע בהגהת ש"ד). ובמקום הפסד מרובה יש להקל (לא).

סעיף ג

^נאם יש שמנונית של איסור על המִרְדָּה שקורין פאל"א (לב), אסור ליתן עליה היתר כל היום. מיהו כשאינה בת ^ויומא, מותר להשתמש בה (לג), משום דאי אפשר בענין אחר (לד). הגה: כל זמן ^נבית יוסף בסימן צז בשם התוס' בעבודה זרה דף סו, ב ד"ה רבא. ^ווסיימו שם שהרי העובד כוכבים לא ישמע לו לעשות לו מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה איסור.

שולחן ערוך כפשוטו

(לא) יש להקל – כי מעיקר הדין, אין חוששים מפני ריח בתבשילים, אלא בצליה. אמנם למעשה, גם אשכנזים וגם ספרדים נמנעים להשתמש באותו תנור, הן לאפיה והן לבישול של מאכלים כשרים ואסורים יחד. חשוב להדגיש, שאם מחממים בתנור אחד, מאכלים כשרים ואסורים, בזה אחר זה, הדבר מותר. בפרט, אם אחד מהם מכוסה. על כן אנשי מלאכה, השוהים במקום עבודתם, וצריכים להכין ארוחה, כגון ארוחת צהרים וכדומה, והועמדו תנורי חימום לשימוש העובדים, לחימום המאכלים שהובאו מביתם. וחלק מן המועסקים מחממים בתנורים אלה מאכלים לא כשרים, מותר להשתמש באותו תנור, לחימום מאכל כשר, ובלבד שיהיה בכלי סגור.

(לב) המִרְדָּה שקורין פאל"א – הפאל"ה הוא לוח להכנסת דברי מאפה בתנור ולהוצאתם בגמר האפייה. וכאמור בהקדמה, בדורות עברו, היו גם הגוים וגם היהודים משתמשים בתנור אחד, והכלי הזה, שימש להוצאת המאכלים מתוכו. אמנם כשהגויים אפו, נותרה לפעמים שמנונית של איסור על הכלי, ואף נבלע בו ממנו. על כן אסור להשתמש בכלי זה, להוצאת אוכל כשר.

(לג) מותר להשתמש בה – ובלבד שהודחה שמנונית האיסור.

(לד) דאי אפשר בענין אחר – ואף שעל פי ההלכה, אסור להשתמש בכלי שבלע איסור, גם אם אינו בן יומו וטעמו פגום, כי חכמים גזרו שלא להשתמש בכלים שאינם בני יומן, לבל יבואו להשתמש בכלים בני יומן. אמנם במקרה

שהיא בת יומא לא מהני בה הגעלה (לה) ולא קליפה בכלי אומנות (לו) (ת"ה סימן ק"ל והגהת ש"ד ומרדכי).

סעיף ד

פת חמה שמונח על גבי חבית פתוחה של יין נסך, אסורה (לז) (ודווקא אם מונחת נגד המגופה (לח)). (ארוך כלל ל"ט). אבל אם הפת צוננת, אפילו אם החבית פתוחה (לט), או פת חמה וחבית מגופה (פירוש סתומה) (מ), מותר (*). ואם היה פת שעורים, אסור אם הפת מ'שנה תרומות משנה ג דפרק י וכאוקימתא דר"ל בעבודה זרה דף סו, א. א. ("כרבי יוסי שם במשנה).

שולחן ערוך כפשוטו

שלנו, הואיל ואין אפשרות אחרת, מתירים את השימוש. על פי הכלל, שכל דבר שמותר בדיעבד, בשעת הדוחק, הוא מותר לכתחילה.

(לה) לא מהני בה הגעלה – כפי שנלמד להלן בהלכות הכשר כלים, שהתנאי הראשון להכשרה הוא, המתנה בת 24 שעות, במהלכן ייפגם הטעם הבלוע.

(לו) ולא קליפה בכלי אומנות – כגון אם יש לו כלי, המאפשר את שפשוף המרדה, עד שמוריד ממנו קליפה, אין הדבר מועיל. כי הכלי נאסר, יותר מכדי קליפה.

(לז) אסורה – כי יין נסך, אסור מן התורה בהנאה. על כן, אין לאכול לחם זה, שהשתבח מריח היין⁵.

(לח) מונחת נגד המגופה – כלומר, מונח על הנקב שבפתח החבית, היכן שהריח יוצא, ולא בצדדיה.

(לט) אפילו אם החבית פתוחה – במקרה זה, הלחם אינו שואב את הריח.

(מ) סתומה – כי אז, הריח אינו יכול לצאת.

5. ביארנו בדברי המחבר, כי מדובר כאן על איסור מן התורה. אמנם דעת הש"ך, שגם באיסור דרבנן נוהג דין זה. וטעמו, שלמרות פסיקת המחבר, כי אין לאסור ריח שנכנס במאכל, כאן נכנס הריח בצורה חזקה יותר, לכן גם באיסור דרבנן יש לאסור. אמנם בדעת המחבר נראה, שאין לאסור אלא ביין נסך, כפי שכתב בפירוש, וכך פסק הכרתי ס"ק יח. ואף שיש לשאול, הרי להלן בסימן קכג פסק המחבר, שגם סתם יינם אסור בהנאה, וזה לכאורה סותר להכרעתו כאן. אך באמת נראה, שיש להבחין בין הנאה ישירה של סתם יינם, לריח סתם יינם, שדינו קל יותר.

חמה, אפילו חבית מגופה (מא).

סעיף ה

^א מותר לשאוף בפיו ריח יין נסך דרך נקב שבחבית, לידע אם הוא טוב (מב). הגה: אבל אסור לטועמו, אף על פי שאינו בולעו (מג) (ריב"ש סימן רפ"ח). ואסור לזלף יין נסך שאסור בהנאה (מד) (בשערים בשם הגהות אשירי סוף ע"ז). אבל מותר לזלף סתם יינם, דמותר בהנאה (מה) (ארוך כלל ל"ט).
^א שם סו, א האי בת תיהא וכו' רבא אמר מותר וכו'.

סעיף ו

שק^ב של פלפלין וזנגביל שמישימין בקנקני יין נסך, מותר להריח^ב הרשב"א בתשובה ופירש הטור משום שאין עושים כן ליתן היין טעם בתבלין אלא ליתן התבלין טעם ביין, וגם זה שמריח אינו מכוין לריח היין אלא לריח התבלין.

שולחן ערוך כפשוטו

(מא) אפילו חבית מגופה – כי לחם מקמח שעורים, שואב את הריח, גם כשהריח חלש.
(מב) לידע אם הוא טוב – ואף שיין נסך אסור הנאה, הרי אין עושים יין לצורך ריחו. על כן המריחו, מאיזו סיבה שהיא, אינו נחשב כנהנה מאיסור הנאה.
(מג) אף על פי שאינו בולעו – כי הטעימה בפה, היא תחילת אכילה, ויש בזה איסור דרבנן.
(מד) שאסור בהנאה – הזילוף הוא זריקת היין [כתרסיס], כדי ליהנות מריחו, ואסור ליהנות מאיסורי הנאה.
(מה) דמותר בהנאה – סתם יינם אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן, כפי שהסברנו בהקדמת הסימן. והרמ"א פסק בסימן קכג, שסתם יינם, מעיקר הדין, אינם אסורים בהנאה⁶.

6. אמנם מודה הרמ"א, כי לכתחילה, נדרשת זהירות שלא להנות מסתם יינם, כמבואר בסימן קכג, סעיף א. לכן בזילוף, שהיא הנאה מועטת, התירו גם לכתחילה (עיין ש"ך ס"ק כה ופרי חדש ס"ק כג).

בהם (מו). אבל לבשמים דהבדלה, אסור (מז).

סעיף ז

י' בשמים של עבודת כוכבים וכלאי הכרם וערלה, אסור להריח

בהם (מח).

י"ג גם זה שם מהא דאביי ורבא פסחים דף כה, ב ומהא דחנויות מעוטרת בורד והדס עבודה זרה דף יב, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(מו) מותר להריח בהם – כלומר, שקיות אלה מוכנסות לנוזלים, כדי להעניק את טעמם ליין נסך. מותר להריח בהם, כי אין מבקשים להשיג את ניחוח היין הנבלע בהם, אלא להשגת ניחוח הפלפל או הזנגביל, שאינם אסורים.
(מז) לבשמים דהבדלה, אסור – כי המקיים מצוה בחפץ ששירת לעבודה זרה, מפגין חוסר כבוד כלפי ה'.

(מח) אסור להריח בהם – כי כל אלה עשויים להריח בהם. וכל שלושה איסורים אלה, אסורים בהנאה. ערלה אסורה⁷, כמו שכתוב בתורה, "ערלים יהיו" (ויקרא יט, כג). והכוונה שפירות ערלה צריכים להיות סתומים לך, שלא תהנה מהם. כלאי הכרם אסורים בהנאה, כי התורה אמרה על כלאי הכרם (דברים כב, ח) "לא תזרע פְּרִמָּה פְּלִאִים, פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמִּלְאָה", והסבירו חכמים⁸, שהמילה תִּקְדַּשׁ כוללת שתי מילים והם "תוקד אש". והכוונה שחייבה תורה לשורפם, מאחר והם אסורים בהנאה. אמנם היוצא אל השדה, ובאפו עולה ריח של פירות ערלה, אם אינו מתכוון, אין בזה איסור.

7. פסחים כב, ב.

8. קידושין נו, ב.

סימן ק"ט

דין יבש ביבש שנתערב, ובו ב' סעיפים.

כתוב בתורה אַחֲרֵי רַבִּים לְהֵטֹת (שמות כג, ב). פשט הכתוב דן במחלוקת שנפלה בין חכמי בית דין, וההכרעה בינם תהיה, על פי רובם. מכאן למדנו במסורת¹, שכך יש לנהוג גם בדיני איסור והיתר מעורבים, שהאיסור שלא נבלל עם ההיתר, ולא נתן בו טעם, דינו להיות בטל ברוב. דין זה הוא דין תורה, וגם חכמים לא גזרו בזה.

סימן זה דן לגבי הכלל הקובע, כי איסור בטל ברוב היתר. כי הנה נחלקו ראשונים² בהבנתו ודנו, אם ביטול האיסור משמעו שהפך גוף האיסור להיות ממש היתר, כגון, חתיכת חזיר הפכה מבחינה הלכתית לחתיכה כשרה. או שהיא נשארת באיסורה, אלא שהתורה התירה את אכילתה. כדי להמחיש את ההבדל בגישות, נציג השלכה הלכתית, לחקירה זו: התבטלה חתיכת איסור בשתי חתיכות היתר, והוכנסו השלוש לבישול במים, שאין בהם 60 כנגד חתיכת האיסור. אם הפכה חתיכת האיסור להיתר ממש, אין כאן כל איסור. אך אם אכילת האיסור מותרת רק מבחינה הלכתית, הרי כשמבשלים את שלושתן יחד, הכל נאסר, כי אין 60 נגד האיסור. ולהלכה יש להחמיר.

1. חולין יא, א.

2. נחלקו בזה הרא"ש (חולין פרק גיד הנשה סימן לז, ועוד), שנקט, כי חתיכת איסור שנתערבה בהיתר, בטלה מדאורייתא ברוב, ומותר לאכול את כל החתיכות ביחד, משום שגזירת הכתוב היא, אחרי רבים להטות. וכנגדו עומדים התוספות שכתבו (חולין ק, א ד"ה בריה), כי אסור לאכול את כל החתיכות כאחת, משום שודאי עובר איסור. וכן נקט הרשב"א, בשו"ת ח"א סימן רע"ב.

חקירה זו, הבאה להסביר את צדדי מחלוקת הרא"ש והרשב"א, היא שיטת הגר"א שנקט בדעת הרשב"א, כי לא הפך האיסור להיתר, כפי שביאר כאן בס"ק ה וס"ק ו. אמנם אחרונים רבים סבורים, כי גם לשיטת הרשב"א, הפך האיסור להיתר מן התורה, ורק חכמים גזרו איסור מוחלט. כך ביאר הט"ז ס"ק א, וביתר ביאור, בפרי מגדים, משבצות זהב סק"א ז"ל "ומ"ש שהחמירו שלא לאכול בבת אחת הוא דעת הרשב"א ומדרבנן".

מעיקף א

^אחתיכה שאינה ראויה להתכבד (א) שנתערבה באחרות ^במין במינו (ב) יבש ביבש (ג), (דהיינו שאין נבלל, והאיסור עומד בעצמו אלא שנתערב ואינו מכירו (ד)) (ב"י בשם תשובת הרשב"א רפ"ג ותכ"ה, והרמב"ן וסה"ת) ^החד בְּתָרֵי (ה), בְּטִיל, ומותר לאכלן אדם אחד, כל אחת בפני עצמה (ו).
^אממשמעות הגמרא חולין דף צט ודף ק וזבחים דף עב וביצה דף ז כתבו התוס' והרא"ש שם והרשב"א בתורת הבית ושאר פוסקים דאפילו איסורא דרבנן ליכא. ^בטור בשם בה"ת.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **חתיכה שאינה ראויה להתכבד** – כי אם היא ראויה להתכבד, היא אינה בטילה כלל, כמו שלמדנו לעיל בסימן קא, אפילו באלף, וזו חומרה של חכמים.
 (ב) **מין במינו** – כי מין באינו מינו, ניתן בדרך כלל להבחין בו. ובנוסף, אם זה מין באינו מינו, אף שאינו מכיר אותו, אם יבשלו ייתן טעם, גזרו חכמים שלא יתבטל האיסור. מה שאין כן מין במינו, היות ואינו נותן טעם, מן התורה הרי הוא בטל ברוב. ומה שמצריכים 60, הרי זה מדרבנן.
 (ג) **יבש ביבש** – שלא נבללו ונבחנו יחד, כי אם נבללו, למדנו כבר שצריך 60 מדרבנן.
 (ד) **שנתערב ואינו מכירו** – אם נתערב קמח איסור בקמח היתר, מחשיבים תערובת זו כתערובת לח בלח, ואינה בטילה אלא בשישים.³
 (ה) **חד בְּתָרֵי** – חתיכה אחת של איסור, שהצטרפה לשתיים כשרות, הכל כשר. ולא דווקא אחד מתוך שנים, אלא גם 9 לא כשרים, שהצטרפו לעשרה כשרים, הכל כשר. כי מספיק שיש רוב כשר, כדי שהמיעוט הלא כשר יבוטל בו.⁴
 (ו) **כל אחת בפני עצמה** – הואיל ונאכלת בפני עצמה, אפשר להניח שהיא מן הרוב.

3. ש"ך ס"ק ג.

4. ש"ך ס"ק ו.

יאכל לא יאכל שלשתם יחד (ז). ¹ויש מי שאוסר לאכלם אדם אחד, אפילו זה אחר זה (ח). הגה: וכן יש לנהוג לכתחלה (ט). ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לאינו יהודי (י) (הגהות ש"ד בשם מוהר"ם ורש"י בע"ז דף ע"ד ע"א). ואינו אלא חומרא בעלמא (יא). וכל זה כשנתערב במינו, אבל שלא במינו ואינו מכירו, אפילו יבש ביבש צריך ששים (יב) (טור בשם בעל התרומה ועוד הרבה פוסקים). ואין חילוק בכל זה בין אם האיסור מדרבנן או מדאורייתא (יג) (בית יוסף בשם הפוסקים דלא כהגהת ש"ד). ועייין לקמן סימן קכ"ב (יד) אם נתערבו כלים ביחד.

²הרשב"א. ³סמ"ג מדברי התוספות שם בחולין.

שולחן ערוך כפשוטו

(ז) לא יאכל שלשתם יחד – כי בנגיסה זו, בה מצויות כל החתיכות, ודאי אוכל מן האיסור. ולדעת המחבר, לא הפך הביטול את האיסור להיתר.

(ח) אפילו זה אחר זה – כי גם באכילה זו אין ספק שאוכל גם את האיסור.

(ט) וכן יש לנהוג לכתחלה – אף שלדעת מרן מותר לאדם אחד, לאכול את שלושתן, בזה אחר זה. לדעת הרמ"א צריך להחמיר, שלא יאכל אדם אחד, את שלושתם. וזו חומרא לכתחילה.⁵

(י) או ליתן לאינו יהודי – כי אז ניתן להניח, שהאינו יהודי קיבל את חתיכת האיסור.

(יא) חומרא בעלמא – אבל מעיקר הדין, התירה תורה חתיכה זו, באמרה "אַחֲרֵי יָבִים לְהֵטֹת".

(יב) אפילו יבש ביבש צריך ששים – מדרבנן, שמא יבשלם ויאסרו. וזה מוסכם על המחבר, כפי שהסברנו בראש הסעיף.

(יג) או מדאורייתא – גם באיסור תורה אומרים שהמיעוט בטל ברוב, מה שאין כן בדיני ספקות, כי בספק תורה מחמירים, ובספק דרבנן מקילים.

(יד) לקמן סימן קכ"ב – שם בסעיף ח הובא, שאם נאסר כלי על ידי בליעת איסור, ונתערב באחרים ואינו ניכר, הרי הוא בטל ברוב.

5. כפי שיבואר בסוף סעיף ב, שלדעת הרמ"א, הפך האיסור להיתר, מעיקר הדין.

סעיף ב

היבש ביבש שנתבטל חד בְּתָרֵי, אם בשלן כולן כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו אסור אם אין שם ששים, מפני שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות (טו). 'ואם רוצה לבשלן יחד ואין שם ששים, מותר להרבות עליהם כדי שיעור ששים ולבשלן, ואין בו משום מבטל איסור (טז). הגה: ויש אומרים דאם נודע התערובות קודם שנתבטלו ביחד, הכל שרי, דאין חוזרין ונאסרין מאחר שנתבטל ביבש (יז) (טור בשם הרא"ש ורבינו ירוחם בשם התוספות וכתב שכן עיקר). ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין ולהתיר (יח).

ה'הרשב"א בתורת הבית כנוסחא שהיה לפני הבית יוסף, וכמו שכתב בשם תשובת הרשב"א שצוה לתקן בתורת הבית מה שכתב בתחלה והעתיקו הטור וכן כתב הר"ן בפרק ז' דחולין. 'הר"ן שם בשם הרא"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) ונבלע בחתיכות – כלומר הרוטב מוליך את פליטת חתיכת האיסור, ומבליעו בשאר החתיכות. ובגלל שאין 60 כנגד האיסור, הכל נאסר. וזו שיטת מרן המחבר, שביטול האיסור, לא הפכו להיתר.

(טז) ואין בו משום מבטל איסור – ראינו אמנם שאסור לבטל איסור⁶, אך כאן אין זה ביטול איסור. כי טרם הביטול, הכל הרי מותר (מדין ביטול ברוב), ולא נועדה תוספת זו אלא למניעה, שלא ייווצר איסור.

(יז) מאחר שנתבטל ביבש – לדעתם של פוסקים אלה, הפך האיסור להיתר.

(יח) ולהתיר – זו שיטת הרמ"א שהקל כאן. אמנם המחבר לא סובר כן, כפי שראינו בראש סעיף א, שהמחבר אוסר לאכול את שלושתם ביחד.

6. לעיל סימן צט סעיף ה.

סימן ק"י

דין ספק טריפות שאירע בבשר, ובו י' סעיפים.

בפתיח לסימן זה, עלינו להזכיר מספר כללים שכבר פגשנו בעבר. ועליהם נוסיף כמה כללים חדשים, שיעזרו לנו בהבנת הסימן:

ביטול ברוב: התערב איסור בהיתר, ולא נבלל עמו, ואין האיסור ניכר, הרי הוא בטל ברוב, בתערובת מין במינו.

דבר שבמנין אינו בטל: דברים חשובים מאוד, אינם בטלים. כי בני אדם אינם מוותרים אפילו על אחד מהם, אף שיש ברשותם רבים כמותם. על כן גזרו חכמים, שלא יתבטלו.

ספק דאורייתא לחומרא: פירוש, מעשה שיש ספק אם הוא אסור מן התורה, אסור לעשותו. לדעת המחבר, זהו איסור דרבנן, שגזרו כן, כדי שלא יבואו לזלזל באיסור תורה¹. ולדעת הרמ"א, ספק דאורייתא לחומרא, הוא מן התורה².

1. זו דעת הרמב"ם בכמה מקומות (ראה לדוגמא, בהלכות איסורי ביאה פרק יח, הלכה יז) "ואיסור כל הספיקות כולן, מדברי סופרים", ונראה שזו גם דעת המחבר וכפי שהסברנו בשיטתו, להלן בסעיפים ד' וט', שם נחלק על הרמ"א (וראה טהרת הבית חלק ב עמוד רמח-רמט שהביא משולחן אורח חיים סימן תרט"ז סעיף ב שכך דעת המחבר. ראה עוד טהרת הבית חלק ב עמודים רלו - רמב, יחזה דעת ח"ה סימן כ"א - "דאנן קיימא לן כדעת הרמב"ם, דספקא דאורייתא לחומרא, הוי רק מדרבנן").

2. כמפורש בדבריו, בסעיף ד. והוא פסק כדעת דעת הרשב"א שספק תורה לחומרא הוא מן התורה (ראה לדוגמא בתורת הבית ב"ד ש"א, י"א-ג) "דכשאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא, דבר תורה הוא, דספיקא דאורייתא כודאי מן התורה". אבל גם לדעתו, אין זה חמור כאיסור ודאי, ואין בו עונש.

ונראה שאין זו מחלוקת מן הקצה לקצה, כי גם לרשב"א הסבור שזהו איסור תורה, אין בו עונש כמו באיסור תורה, אלא כאיסור בעלמא, בדומה לחצי שיעור. ולדעת הרמב"ם, הסבור שהאיסור הוא מדרבנן, הוא מודה שיש איסור תורה, כשנקבע איסורו, או כשיש חזקת איסור. מלבד זאת, אין זה דומה לשאר איסורי דרבנן, שבהם יש לעיתים הקלות, כגון לדבר מצוה, או משום כבוד הבריות, או משום צער, אלא חומרתו גדולה יותר, כי מדובר באיסור דרבנן הקרוב לאיסור תורה. נמצא כי המחלוקת ביניהם היא מינורית, ואינה אלא כחוט השערה. עם זאת, ישנו מקרה בו ההבדל הגדול בינם בא לידי ביטוי, והוא בדין ספק ספיקא. לרמ"א (שנקט בשיטת הרשב"א) אין

ספק דאורייתא לחומרא כשנקבע האיסור: אם יש שתי חתיכות, וידוע שאחת מהן ודאי אסורה, אסור לאוכלן מן התורה³, והאוכלה בשוגג, מביא קורבן אשם תלוי. זה נקרא ספק תורה, כשנקבע האיסור.

ספק דרבנן לקולא: פירוש, מעשה שברור שאין בו איסור תורה, אבל יתכן שיש בו איסור דרבנן. מותר לעשותו, כי חכמים לא הטילו איסור, במצב של ספק.

ספק ספיקא לקולא: אם יש שתי סיבות לחשוב שאין כאן איסור תורה, הרי זה כספק איסור דרבנן, ומותר לעשות אותו מעשה.

כָּל דְּפָרִישׁ מִדְּבַא פְּרִישׁ: דבר שנמצא ואותר, אלא שאין יודעים אם הוא מותר או לאו. אם רוב הסיכויים (הסתברויות) מורים שהוא מותר, יש להתירו. אבל אם רוב הסיכויים שהוא אסור, הרי זה אסור מן התורה, כמו איסור ודאי. וזה דין תורה, שנלמד מהפסוק "אחרי רבים להטות".

כל קבוע כמחצה על מחצה דמי: נרכש מאכל במקום מסוים, ולא ידוע אם המקום כשר אם לאו, או נשכח אם נרכש במקום המוכר מוצרים כשרים אם לאו, אסור לאוכלו, אפילו אם רוב המקומות כשרים. כי מחשיבים מקרה זה, כאילו יש בו ספק שקול. והאיסור לאכול, הוא איסור מן התורה⁴.
להסבר הדברים:

התורה לא ניתנה למלאכי שרת, על כן לא אסרה תורה אלא את הוודאי⁵. אמנם כאשר מצוי האיסור בפניו, יחד עם היתר, אלא שאינו יודע מהו ההיתר

להתיר אלא כשנודעו שתי הספיקות ביחד, וכמו שכתב בסימן זה סעיף ט. לעומת זאת, המחבר מתיר בספק ספיקא, גם אם הספיקות לא נודעו יחד.

3. אבל אינו חייב מלקות.

4. כי כשנקבע האיסור, זה דומה לספק תורה שנקבע איסורו.

5. מקור דין זה הוא במסכת קידושין (עג, א) שם אמרו "ממזר ודאי הוא דלא יבא (בקהל), הא ממזר ספק יבא", כך כתבו הרשב"א והבית יוסף (בכסף משנה).

ראה לשון הרשב"א (שם ד"ה ממזר) "מכאן דקדק הרמב"ם בתשובת שאלה, דכי אמרינן בעלמא ספיקא דאורייתא לחומרא, דרבנן היא. דאי מדאורייתא, לא אסרה תורה אלא הודאי. וכן פסק בחיבורו הגדול (הל' טומאת מת פ"ט הי"ב)", עכ"ל הרשב"א.

ראה גם את דברי בית יוסף (בכסף משנה, הלכות טומאת מת פ"ט הי"ב), וז"ל "שרבינו סובר, שמה שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא, מדרבנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא. וכתב הר"ן בספ"ק

ומהו האיסור (איכבע איסורא), לא התירה זאת התורה, אלא חייבה לברר מהו האיסור. מה שאין כן כאשר יש ספק לגבי אובייקט מסוים אם הוא אסור או מותר, התירה התורה ספק זה, אלא שחכמים אסרוהו⁶, כדי שלא יבואו לזלזל באיסורי תורה. אמנם באיסורי דרבנן לא עשו הרחקה זו, כי גם אם יתברר שזה אסור, אין האיסור אלא מדרבנן, ואין לעשות יותר מדי גזירות, כי זה נוגד את רצון התורה, שלא דרשה מאדם אלא את הוודאות. מאותה סיבה שאדם לא יכול לחיות אלא עם וודאות, הורתה התורה "אחרי רבים להטות". ואם יש דבר שרוב הסיכויים שהוא מותר, הרי הוא מותר וזה נקרא "כל דפריש, מרובא פריש"⁷. וכן איסור שהתערב בהיתר, מין במינו, ואין דרך לדעת מי מהם הוא האסור, אמרה תורה "אחרי רבים להטות" (ומדרבנן צריך 60, כמו במין באינו מינו). ובמין בשאינו מינו, האיסור מורגש, על כן הוא איסור מן התורה. ובקבוע, אף שיש רוב היתר, לא אישרה התורה להתעלם מן האיסור, כי ידוע היכן מצאוהו, על כן הכלל הוא, "כל קבוע, כמחצה על מחצה דמי". בסימן זה, אנו פוגשים את הכללים האלה.

סעיף א

(א) ^אדבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא, והם שבעה דברים ואלו

^אממשנה דערלה פרק ג משנה ז וכו' ע שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **הקדמה לסעיף** – ראינו בסימן הקודם, שדברים יבשים שהתערבו, והאיסור אינו ניכר, הרי הוא בטל ברוב. בסעיף זה נלמד, כי יש יוצאים מן הכלל לדין זה והם, דברים חשובים, שאינם בטלים. סעיף זה מגדיר, מה נקרא דבר חשוב שאינו בטל.

דקידושין ובתשובה סימן נ', **שהביא ראייה לדבריו מדאמרין**, פרק עשרה יוחסין, התורה אמרה לא יבוא ממזר, ממזר ודאי הוא לא יבא, הא ממזר ספק יבא. וכן דעת הרמב"ן.

6. ביצה ג, ב.

7. לכלל זה, כמו לכללים אחרים, יש הרבה יוצאים מן הכלל. כגון בדיני ממונות, שאין הולכים בהם אחר הרוב, וכגון בענייני פיקוח נפש, שמחמירים גם בספק רחוק.

הם: אגוזי פֶּרֶךְ (ב) וּרְמוֹנֵי בָּדָן (ג) וחביות סתומות (ד) וְחֲלָפוֹת תְּרִדִּין (ה) וְקִלְחֵי כְּרוֹב (ו) ודלעת יוֹנִית (ז) וכִּפְרוֹת של בעל

שולחן ערוך כפשוטו

(ב) אגוזי פרך – סתם אגוזים האסורים, כגון אגוז של ערלה, הרי הם בטלים ברוב אגוזים מותרים. אמנם האגוזים ממקום הנקרא "פרך", היו מיוחדים וחשובים במינם, הלכך אינם בטלים.

(ג) ורמוני בָּדָן – רימונים מהעיר בָּדָן, שהיו מיוחדים במינם.

(ד) וחביות סתומות – חביות יין סתומות, שבאחת מהן יין לא כשר. אין חבית זו בטילה ברוב הכשרות. אבל חבית פתוחה, הואיל ואינה חשובה כל כך, הרי היא בטלה ברוב הכשרות.

(ה) וְחֲלָפוֹת תְּרִדִּין – "תרד" מזוהה עם סלק מצוי, ו"חלפות תרדין" מיוחדים יותר מן השאר, כי לאחר שצמחו קמעא, קצצו אותם, כדי שיצמחו מחדש. ואז יש להם איכות מיוחדת, על כן הם חשובים, ואינם בטלים.

(ו) וְקִלְחֵי כְּרוֹב – חלק מעובה של הכרוב. (יש ויכוח בחוקרים לאיזה צמח מדובר, האם בכרוב של ימינו, או קולורבי, או שאר הצעות) חלק זה, שהיה בזמנם, היה נחשב במיוחד.

(ז) ודלעת יוֹנִית – דלעת הגדילה ומיובאת מיוון. החוקרים מזהים אותה עם דלעת הבקבוק (LAGENARIA), אשר עליה ארוכים במיוחד. לכן היא מיוחדת, ואינה הירק הקרויה דלעת בימינו.

הבית (ח). ¹זכן בעלי חיים (ט) חשובים הם ואינם בטלים (י). ²אבל שאר דברים, אף על פי שִׁדְרָכָן לְמִנּוֹת, הרי אלו עולים בשיעורן (יא). הגה: ויש אומרים דכל דבר שבמנין, דהיינו שדרכו למנותו תמיד, אינו

³כשינויא דרב אשי בזבחים דף עג, א. ⁴הרמב"ם בפרק טו מהלכות מאכלות אסורות, ודלא כר"ם שם במשנה, אע"ג דפליגי ר' יוחנן ור"ל בפירוש ר"מ בזבחים דף עב ביצה דף ג יבמות דף פ אינו הכרח לומר דס"ל דהלכתא כוותיה, וא"כ ביצה נמי בטילה אע"פ שדרכה למנות. וכן כתב הרשב"א בתורת הבית ובשם הרמב"ן, וכתוב בא"ח שדעת רוב הפוסקים כהרמב"ן, כן כתב בכסף משנה שם, ובבית יוסף בסימן זה. ותמהו על המחבר שלעיל בשולחן ערוך בסימן פו סעיף ג פסק דביצה אפילו באלף אינה בטילה. ומיהו נלפענ"ד דאחרונה היא עיקר לדעת המחבר, שהרי בסימן פו בבית יוסף לא נחית לפרש דעת החולקים בזה, רק כתב בסימן קי בס"ד יתבאר, שיש חולקים עליו עכ"ל. וכן עשה בסימן זה, ירד למנין דעת החולקים. ונלענ"ד ליישב דבריו דמ"ש לעיל דביצה אינה בטילה לא משום שדרכה לימנות אלא משום דהרמב"ם סבירא ליה כן בביצת ריקום אפרוח משום בריה, ואפילו באלף לא בטיל, והראב"ד כתב כן בכל ביצה משום בריה, לכן חילק המחבר שם בין ביצת אפרוח לשאר ביצים.

שולחן ערוך כפשוטו

(ח) וכפרות של בעל הבית – לחמים שנאפו בבית, חשובים יותר מלחמים שנאפו במאפיה.

(ט) בעלי חיים – כלומר, בהמות שלא נשחטו.

(י) ואינם בטלים – כגון שיש בדיר בהמה טריפה, שבין כל הבהמות, לא ניתן להכיר בה. מציאות זו אוסרת את כל הבהמות, ואסור לשחטם כדי לאוכלם. עם זאת, מותר למוכרם לאינו יהודי, כי אינם אסורים בהנאה.

(יא) עולים בשיעורן – למרות שיש דברים שלא נמכרים אלא לפי מספרם, ולא

בטל **(יב)** (טור בשם ר"י וב"י), וכן נוהגין **(יג)**. הא דדבר חשוב אינו פְּטִיל, אינו אלא מדרבנן ואזלינן בספיקו לקולא **(יד)**. (ארוך כלל כ"ה והרמב"ם פט"ז דמאכלות אסורות ותוספות דזבחים סוף דף ע"ג ואגודה שם ורא"ש פרק ג"ה ורשב"א בת"ה ונ"י פ' הערל ועוד הרבה פוסקים כמו שיתבאר בס"י זה בכמה דוכתי). ¹כל דבר שהוא חשוב אצל בני שם ברמב"ם.

שולחן ערוך כפשוטו

לפי ערכם. אין די בזה, כדי לעשותם חשובים.⁸

(יב) אינו בטל – כל דבר הנמכר לפי יחידה, ולא לפי הערכה, נחשב דבר חשוב. לפי שיטה זו, קיימים אובייקטים רבים שאינם בטלים ברוב, שכן בימינו, הכל נמכר לפי ספירה מדויקת של יחידות, או לפי משקל מדויק.

(יג) וכן נוהגין – להחמיר. כך הכריע הרמ"א. אך לדעת המחבר ומנהג הספרדים, אין להחמיר.

(יד) ואזלינן בספיקו לקולא – אם חשיבותו של דבר מוטלת בספק, אפשר להקל, והוא בטל.

8. הפוסקים מקשים (עיין ש"ך סימן פ"ו ס"ק י) שהמחבר סותר עצמו, כי לעיל כתב המחבר (סימן פו סעיף ג), שביצה אינה בטלה אפילו באלף, אבל כאן נקט רק שבעה דברים שאינם בטלים. ויש מי שהסביר שחזר בו (עיין יביע אומר חלק י סימן נח אות יז), כי כאן עיקר מקומו. ונראה להסביר, שבאמת עיקר דעתו, שהביצה בטלה, כשאר דיני ביטול בתערובת. ולא כתב בסימן פו ש"אינה בטלה אפילו באלף" אלא אגב ציטוט לשון הטור. כי עיקר הנידון שם הוא איסור של ביצה נבילה וטריפה. ואגב ציטוט והעתקת לשון הטור, העתיק את כל המשפט הכתוב בטור. אבל באמת עיקר דעתו כמו שפסק כאן, שהביצה בטלה, כי אינה משבעת הדברים החשובים. והראיה לזה, שלעיל בסימן פו כתב בבית יוסף "ובסימן ק"י בס"ד יתבאר שיש חולקים עליו".

תירוצו זה הוא אחד הדרכים ליישב סתירות המחבר בשולחן ערוך, כפי שכתב הרב עובדיה ביביע אומר (חלק ב סימן כג אות יז), ביישוב סתירת המחבר, שמצד אחד נקט (או"ח סימן תמב, סעיף ד) לגבי "תריאק"ה" (סוג של תרופה), שהיא תערובת חמץ, שאסור לאוכלה בפסח. ולפי זה, החמץ שבתריאק"ה חוזר וניעור בפסח. אבל אחר כך (שם סימן תמז סעיף ד) פסק בסתם, שלא אומרים חוזר וניעור.

ואחת התשובות היא, שבסימן תמב עיקר העניין הוא לגבי בל יראה, ולא הביא את איסור אכילת התריאק"ה אלא משום שהוא העתק לשון הרמב"ם, והביא את משפט הרמב"ם במילואו, אגב ציטוט היתר קיום התריאק"ה.

להרחבה בנושא, ראה מה שכתבתי בספר שלי "בעקבות המחבר" (חלק א עמוד שמא).

מקום מהמקומות, כגון אגוזי פֶּרֶךְ ורמוני בָּדֵן בארץ ישראל, באותם הזמנים, הוא אוסר בכל שהוא, לפי חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן (טו) ולא הוזכרו אלו אלא לפי שהן אוסרים בכל שהן בכל מקום. והוא הדין בכל כיוצא בהן, בשאר מקומות (טז).

סעיף ב

הבעלי חיים שנתערבו באחרות, ונשחטו, בטל חשיבותן ובטלין (יז); והוא שנשחטו בשוגג (יח). (ודוקא בעלי חיים קטנים (יט), שאינם

^הטור וכן כתב הרשב"א בתורת הבית מהא דנתפרדו הרמונים וכו' משנה ח פרק ג דערלה, לטעמיה אזיל דכבש שלם בטל כמו שציינתי לעיל בסימן קא סעיף ג ולדעת היש חולקים מיירי כמו שכתב רמ"א בהגה"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) באותו מקום ובאותו זמן – המחבר מסביר לנו, כי המציאות המשתנה ממקום למקום, משליכה על ההגדרות ההלכתיות. לכן יתכן שדברים שאינם חשובים ברוב המקומות, יהיו חשובים מאד במקום ספציפי, או בתקופה מסוימת. ואף שקשה לתת הערכה לדבר כזה, המשמעות היא, שרק דברים ממש מיוחדים, אינם בטלים, ולא כל דבר המצוי בשוק בכל עת.

(טז) בשאר מקומות – אבל מה שברור הוא, שכדי להגדיר אובייקט כלשהו כ"דבר שבמנין", הוא צריך להיות דבר מיוחד מאוד, והראיה לזה, שבזמנם מנו שבעה דברים בלבד.

(יז) בטל חשיבותן ובטלין – שחיטתם מבטלת את החשיבות שהיתה להם בהיותם בעלי חיים. אמנם לפעמים, יש לחתיכות בשר שחוטות דין "חתיכה הראויה להתכבד". אמנם כל זמן שלא הופשט עור הבהמה, אין לה חשיבות. כי נדרשת טרחה רבה עד שתהא ראויה לאורחים. שהרי צריך הַפְּשֹׁט, וגם מליחה. על כן לא נחשבת ראויה להתכבד, טרם הפשטתה, כדעת מרן שראינו לעיל, בסימן קא סעיף ג.

(יח) והוא שנשחטו בשוגג – כי אם נשחטו במזיד, למרות שידעו שהתערבו, הרי זה ביטול איסור לכתחילה. ובדיעבד, אסור לו ולמי שנשחט בשבילו, כפי שלמדנו בסימן צט סעיף ה.

ראוים להתכבד לאחר שחיתתן (כ) (ארוך כ' כה).

סעיף ג

(כא) 'תשע חנויות מוכרות בשר שְחוּטָה, ואחת מוכרת בשר נבילה, ולקח מאחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן לקח, הרי זה אסור, שְפָל קבוע כמחצה על מחצה דמי (כב). אבל בשר הנמצא בשוק, או ביד עובד כוכבים, מותר, כיון שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטא, דְּכָל דְּפָרִישׁ מִרְבָּא פָּרִישׁ (כג). זהו דין תורה, אבל חכמים אסרוהו, אף על פי שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל (כד). הגה:

¹ברייתא פסחים דף ט נדה יח כתובות דף ז

שולחן ערוך כפשוטו

(יט) ודוקא בעלי חיים קטנים – כגון ציפורים, אבל כבשים ותרנגולות נותרים בחשיבותם, גם לאחר השחיטה.

(כ) לאחר שחיתתן – זו דעת הרמ"א בסימן קא סעיף ג, הסובר, שלמרות הטרחה הכרוכה בהכנת הנשחט עד שיהא ראוי להגשה לאורח, אין להחשיב בהמה שלימה שחוטא, כאיננה חשובה. וזה מנהג אשכנז.

(כא) הקדמה לסעיף – מסעיף זה עד סעיף ו, המחבר דן בדין "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי". בסעיף זה מובאת דוגמא מה מוגדר "קבוע". בסעיף הבא, מובא מקרה של איסור קבוע, שהתערב עם היתר. דין חתיכה הראויה להתכבד שהתערבה, דומה לדין קבוע שנתערב, כפי שיוסבר בסעיף ה.

(כב) כמחצה על מחצה דמי – ואם האיסור בו נפל הספק הוא מן תורה, הרי הוא אסור, ככל ספק של תורה. ועייין בהקדמת הסימן, הסבר על כלל זה.

(כג) דְּכָל דְּפָרִישׁ מִרְבָּא פָּרִישׁ – על פי הכלל הנלמד מן הפסוק "אחרי רבים להטות".

(כד) שכל השוחטים וכל המוכרים ישראל – האיסור הזה הוא דין רלוונטי לבשר בלבד, ונקרא "בשר שנתעלם מן העין", אבל בשאר איסורים, סומכים על הכלל "כל דפריש..." ומתירים.

ועיינן לעיל סימן ס"ג (כה). והא דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, היינו שלא פירש לפנינו, אבל אם פירש לפנינו או שרואה כשהאינו יהודי לקחו, הוי כאילו לקחו משם בידו (כו) (טור בשם רשב"א ותוס' פרק ג"ה דף צ"ה ור"ן שם והג"א בשם ר"י ותוס' ואגודה פ' התערובות ורא"ש בתשובה כלל כ' סימן (ט"ו) י"ז וסמ"ג סוף דף נ"ב וסמ"ק סימן רי"ד ור"ד סימן מ"ו ור' ירוחם נט"ו והמ"מ פ"ה מהמ"א בשם המפרשים).

סעיף ד

רוב חנויות מוכרות בשר שחוטתה, ומיעוט מוכרות בשר נבילה, לקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח (כז) ונתערבה באחרות ואינה ניכרת (כח), בטילה ברוב משום ספק ספיקא (כט).
טור בשם הרשב"א בתורת הבית לפי פירוש ר"י שדוקא כשאיסור והיתר מעורבים חיישינן שמא יקח מן הקבוע וכו' בזבחים דף עג, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(כה) לעיל סימן ס"ג – שם הוסבר דין "בשר שנתעלם מן העין".
(כו) כאילו לקחו משם בידו – ומוגדר כקבוע, שדינו ספק. ובאיסור תורה, דינו להיאסר. והמחבר, מודה לדין זה. אבל אם הספק לא נולד בחנות, כגון שקנה פרי בחנות, ואינו יודע אם הוא ערלה או לא, אם רוב הפירות בשוק אינם ערלה, הרי הן מותרות, מדין "כל דפריש מרובא פריש", כי הספק לא נולד בחנות.⁹
(כז) מאיזה מהן לקח – אם לא נתערבה חתיכה זו, אסור לאוכלה, מן הטעם שנתבאר, ש"כל קבוע", נחשב ספק. וספק תורה, אסור.
(כח) ואינה ניכרת – אכן אם היא ניכרת, ברור שיש להוציא אותה.
(כט) משום ספק ספיקא – לכאורה דין זה פשוט, כי גם איסור ודאי, אם נתערב בהיתר, הרי הוא בטל ברוב, כפי שלמדנו בסימן קט, ומה התחדש פה. אלא הכוונה, שאפילו אם מדובר בחתיכות שגדרן "חתיכות הראויות להתכבד", ואם היו ודאי אסורות לא היו בטלות כלל, בכל זאת, כאן הואיל

9. עיינן יביע אומר (חלק ו סימן כד אות א), על פי הרשב"א בתורת הבית הארוך (דף קה, א).

הגה: ויש אוסרין בכהאי גוונא, משום דכל מקום דאיסור במקומו, הוי כמחצה על מחצה, והואיל וספק הראשון אסור מן התורה (ל) ואין כאן עוד ספיקא להתיר, רק תערובת, לא מקרי ספק ספיקא (ארוך כלל כ"ה). והכי נהוג (לא).

סעיף ה

(לב) ^נמי שלקח בשר מִהַפְּקוּלִין (פירוש, בית המטבחים) ואפילו חתיכה ^נשם בשם הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

ויש ספק לגבי איסורו, הרי הן בטילות. כי יש כאן שתי ספיקות¹⁰: האם זו החתיכה שקנה מאחת החנויות. ואפילו אם זו החתיכה, אולי היא מותרת¹¹.
(ל) אסור מן התורה – לדעת הרמ"א, הכלל "ספק דאורייתא לחומרא", הוא מן התורה. וכאשר מופנה הכלל "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי", כלפי הנלקח מן הקבוע, הרי יש כאן ספק דאורייתא, שאסור מן התורה. נמצא כי החתיכה שהתערבה, הייתה אסורה מן התורה. והתערבה בין שאר החתיכות. וכיון שהיא חתיכה הראויה להתכבד הכל אסור.
(לא) והכי נהוג – זה מנהג אשכנז.
(לב) הקדמה לסעיף – להבנת הסעיף נקדים, שדין "כל דפריש מרובא פריש"

10. יש כלל בדיני ספק ספיקא, והוא, שעליו להיות "ספק ספיקא המתהפך". כלומר, שתי ספיקות בכל צד. כגון, ספק שרץ ספק צפרדע. ואם זה שרץ, ספק נגע ספק לא נגע. ואם נקח תחילה את הספק "נגע לא נגע", עדיין נשאר הספק השני, גם אם נגע, יש ספק אם זה שרץ, או צפרדע (ראה שו"ת ריב"ש סימן קצב ד"ה עוד).

גם בהלכה שלנו, זה ספק ספיקא המתהפך. כי בכל צד שנתחיל, נסיים בשתי ספיקות. הלא אפשר להתחיל ולומר, אולי החתיכה שהתערבה, מותרת, ואולי היא אסורה. ואפילו אם היא אסורה, יתכן שהסועד מן התערובת, אינו אוכל אותה. אמנם חשוב לציין כי להלכה, לא כולם מודים שספק ספיקא מותר, אלא כאשר הוא "ספק ספיקא המתהפך" (עיין טהרת הבית חלק ב עמוד סא, ושפ).

11. לכאורה יש לתמוה, כיצד פסק המחבר להלן בסעיף ט, שספק טריפה שהתערבה עם אחרות, אם היא חתיכה הראויה להתכבד, כולן אסורות, ככל איסור דרבנן שמתערב, והוא חתיכה הראויה להתכבד, שהכל נאסר. אכן התשובה היא, שכאן הדין שונה. כי אכן יש כאן רוב, ואף שהתורה החשיבה ספק דאורייתא כספק, אין זה כספק בגוף הדבר. כך פירש הש"ך (ס"ק כב).

הראויה להתכבד, ונמצאת טרפה בַּמְקוֹלֵין (לג) ולא נודעו חתיכות הטריפה, ואינו יודע מאיזו לקח, כל מה שלקחו מהַמְקוֹלֵין קודם שנמצאת הטריפה, (*) מותר, שלא נפל הספק בקבוע, אלא לאחר שפירש. וכיון שהרוב כשר, מותר (לד). אבל ליקח מכאן ואילך, אסור (לה), ואפילו חתיכה שאינה ראויה להתכבד, שאין הכל בקיאין בזה, ויטעו בין ראויה להתכבד לשאינה ראויה (לו).

(*) פירוש והוי כדין תערובת יבש ביבש דחד בתרי בטיל וכמו שנתבאר בסימן דלעיל.

שולחן ערוך כפשוטו

נאמר, גם בחתיכה הראויה להתכבד, או בבעלי חיים. ואף שלמדנו כי דינם הוא, שאינם מתבטלים, אין זה אלא כשיודעים בוודאות, שהאיסור אכן התערב בין חלקי ההיתר. אכן כאשר נמצאה חתיכה הראויה להתכבד שפרשה מהרוב, או בעל חי שפרש מן הרוב, לא נאמר דין זה, אלא גם בהם אומרים "כל דפריש מרובא פריש", והחתיכה שפירשה, נחשבת כבאה מן הרוב.

(לג) ונמצאת טרפה בַּמְקוֹלֵין – כגון אם התברר שאחת הבהמות שנשחטה בבית המטבחים נמצאה טריפה, אלא שכבר התערבו חלקי הבהמה עם חלקי בהמות אחרות, עוד טרם נודע שאחת הבהמות נמצאה טריפה.

(לד) מותר – כפי שקובע הכלל "כל דפריש, מרובא פריש".

(לה) אסור – בחנות המוכרת בשר, התערבו חתיכות האסורות, בין הרבה חתיכות מותרות. אם מדובר בחתיכות הראויות להתכבד, הן אינן בטלות, והכל אסור. ואם אינן ראויות להתכבד, היה הדין צריך להיות, שהן תתבטלנה. כי אין לחתיכות אלה דין "קבוע", שהרי לא יודעים היכן מצויות החתיכות האסורות. בין אם ארעה התערובת בחנות ובין אם ארעה בבית, זה לא נחשב קבוע.

(לו) לשאינה ראויה – למרות שהיה צריך להיות דינן שתתבטלנה, מלמדנו המחבר, כי אף אם היו אלה חתיכות שאינן ראויות להתכבד, הן עדיין אסורות. כי גזרו על שאינן ראויות להתכבד, מחשש שייקח גם מן הראוי להתכבד. ואף שבדרך כלל לא אוסרים אינה ראויה להתכבד בגלל ראויה להתכבד, כי זו גזירה לגזירה, בבית מטבחים כן גזרו. כי ממש שכיח שיהיו

סעיף ו

(לז) ^טבעלי חיים ושאר דברים החשובים שנתערבו בהיתר, שאינם בטלים אפילו באלף, אפילו אם פירש אחד מן הרוב אחר שנודע התערובות, אסור (לח). והוא שהפרישו במתכוין (לט), אבל אם פירש ממילא, **שְׁרִי (מ)**. הגה: (מא) והא דאסור אם הפרישו במתכוין, ^טשם בשם הרשב"א מהא דזבחים עג, ב וכתירוצא בתרא דרבא וכדעת ר"ת שם והשאלות.

שולחן ערוך כפשוטו

שם, חתיכות רבות הראויות להתכבד.

(לז) **הקדמה לסעיף** – בפנינו שלושה סעיפים שהצד השווה שבהם שמדובר בתערובת שנאסרה בגלל שנפל בתערובת חתיכה אסורה הראויה להתכבד שאינה בטלה. ובכל סעיף דנים בנקודה שיש בה קולא מסויימת. בסעיף זה, חתיכה שפירשה מהתערובת, מה דינה. מתי תהא אסורה, ומתי תהא מותרת. בסעיף ז, חתיכה אחת שהלכה לאיבוד, שבתנאים מסוימים, גורמת היתר לכל התערובת. ובסעיף ח, חתיכה שפירשה לנוכח עינינו, והתערבה עם אחרות מותרות, מה דין התערובת השניה.

(לח) **אסור** – היה אמנם מקום להתיר, מאחר והאיסור כבר נעקר ונד ממקום קביעותו, והכלל מנחה ומלמד "כל דפריש, מרובא פריש", אפילו בחתיכה הראויה להתכבד. ובכל זאת אסרנו כאן, כי אם אדם מפריש מן התערובת, הרי זה כאילו נותר קבוע במקום קביעותו (כנתבאר לעיל סעיף ג), הלכך נשאר אסור כבתחילה.

(לט) **שהפרישו במתכוין** – הסיבה שאוסרים זאת, למרות שבמציאות פירש מקביעותו, היא מחשש שאם נתיר כשעשה מעשה והפריש, יבוא וייקח ישירות, ממקום קביעות האיסור.

(מ) **שְׁרִי** – מותר, על פי הכלל "כל דפריש, מרובא פריש".

(מא) **הקדמה לרמ"א** – למדנו שבהמה חיה מוגדרת "חשובה", ואינה בטלה. אם ארע והתעוררה שאלה כזו בנוגע לדיר שלם של בהמות, כגון אם אחת הבהמות נתגלתה כ"טריפה" (היה בה מום, שודאי יביא למיתתה, בתוך שנים

היינו שלא פירש רק מעט ונשארו מקצת האיסורים במקומם, דאז חיישינן שמא יקח מן הקבוע גם כן (מב). אבל אם נתפרשו כולן ביחד (מג), ולא נשארו במקומן (מד), ובשעת עקירתן פירשו קצתן (מה), אותן שפירשו אז, מותרים (מו) (דברי קבלה מחמיו הגאון הרב ר' שכנא ז"ל), רק שנים האחרונים

שולחן ערוך כפשוטו

עשר חודש, ואסור לאכלה מן התורה). אלא שאחר כך, נאבדה הטריפה ברחבי הדיר, ולא ניתן לאתרה. במקרה זה, כל הבהמות שבדיר אסורות. אכן הואיל ויש בזה הפסד עצום, מציע הרמ"א קולא מסוימת, שתאפשר את היתרן של רוב הבהמות.

(מב) דאז חיישינן שמא יקח מן הקבוע גם כן – כלומר, שמא ייקח ישירות ממקום קביעות האיסור, שהתערב ולא התבטל.

(מג) אם נתפרשו כולן ביחד – כלומר העצה היא, להביא לגיון של כל הבהמות שבדיר, למקום אחר. אלא שלא די בזה, כי כולן עדיין אסורות.

(מד) ולא נשארו במקומן – אמנם נעקרו הבהמות כולן ממקומן, אך כל זמן שנותרות מקובצות יחדיו, לא ישתנה דינם, ויישארו אסורות.

(מה) ובשעת עקירתן פירשו קצתן – כאשר הן נעקרות ממקומן, יש לגרום לחלקן להיפרד משאר הקבוצה.

(מו) מותרים – גם אם פירשו כמעט כולם מהקבוצה המתניידת, ובלבד שנותרו בקבוצה המקורית שהתניידה שתי בהמות, שאר הבהמות מותרות, כי על כל אחת אומרים "כל דפריש, מרובא פריש". ולא גוזרים שמא ייקח מן הקבוצה המקורית, שגם היא נעקרה ממקומה המקורי. קולא זו נועדה למניעת

אסורים (מז) (טור ס"ס נ"ז). ואם נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות (מח), ונמצא ביצה ביניהם, הביצה מותרת (מט) אף על גב דהתרנגולים חשובים ולא מתבטלין, לגבי ביצה אזלינן בתר רובא (ארוך כלל כ"ו).

סעיף ז

(ג) 'דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו, כגון בעלי חיים ובריה וחתיכה הראויה להתכבד ודבר שיש לו מתירין, שנתערב 'הרא"ש בתשובה והרשב"א בתורת הבית והר"ן בפרק ז דחולין ממימרא דרבה בר אבהו אמר רב נחמן טבעת של עובד כוכבים ומימרא דריש לקיש חבית של תרומה וכו' שם.

שולחן ערוך כפשוטו

הפסד רב¹².

(מז) **שנים האחרונים אסורים** – כי זו הקבוצה המקורית שנאסרה.
(מח) נתערבה תרנגולת טריפה בכשרות – ולא יודעים מי זו האסורה, כולן אסורות, על פי הנחיית הכלל, שבעלי חיים אינם בטלים.
(מט) הביצה מותרת – מדובר בביצה אחת, שנמצאה בין התרנגולות, ולא נודע מי מהן הטילה אותה. והואיל ורוב התנגולות כשרות, הולכים אחרי הרוב, והיא מותרת¹³.
(ג) הקדמה לסעיף – בסעיף הקודם למדנו, שאם פירשה חתיכה חשובה מתערובת שנאסרה, הרי היא מותרת. מוסיף המחבר ללמד, שבעקבות היעלמות חתיכה אחת, יתכן להתיר את כל התערובות.

12. הכרעה זו היא אכן קולא רבתי, שהרי ההיגיון מתקשה לקבל את הטענה שהרוב שפירשו, אינו הקבוצה המקורית, מלבד השתים האחרונות. ובכל זאת אומרים כן, כדי להקל בחומרה זו, שעיקרה מדרבנן, מפאת ההפסד הגדול שעלול להיגרם. ואמנם התירו זאת רק בטרחה של שינוע וניוד קבוצת הבהמות, כי מיאנו לבטל את העיקרון "דבר חשוב, לא בטל". וכשהיתר בא באמצעות נידון ועקירתן ממקומן, גם העיקרון הזה נשמר, וגם אפשר להתיר בשופי, ללא חשש.

לחלק מן הפוסקים, נידוד הבהמות הנזכר ברמ"א לא נגרם באמצעות אדם, אלא פירשו מעצמן. אך לעומתם יש מי שפירשו, כפי שביארתי. ולמעשה, הואיל ומדובר כאן באיסור דרבנן ובהפסד גדול, וודאי שומעים למקל.

13. שיוך ביצה זו אל הרוב הוא גם לנוקטים שביצה היא דבר חשוב. ומשום שהכלל "כל דפריש מרובא פריש", נאמר גם ביחס לדברים חשובים.

באחרים ^אוְנֹאכַל אחד מהם בשוגג (נא) (בין שאכלו עצמו בשוגג בין שאכלוהו אחרים בשוגג), (ת"ה סימן קע"ה) או נפל מעצמו לים בענין שנאבד מן העולם (נב), הותרו כל האחרים, שאנו תולין לומר האיסור הלך לו (נג). ^בדווקא כשאוכל הנשארות שְׁתֵּים שְׁתֵּים ביחד (נד), דְּמִמָּה נִפְשָׁךְ אֶכָּא חֲדָא דְּהִתְרָא (נה), אבל לאוכלם אחת ^אדליכא למיגזר שוגג אטו מזיד דודאי לא יאכל האחד מדעתו במזיד להתיר האחרים, מה שאין כן בנפילה וכדעת התוס' בשם ר"י שם והרא"ש בתשובה. ^בהרא"ש והרשב"א והר"ן שם ממסקנת הגמרא שם דרב נחמן לא התיר אלא שנים שנים כר"א במשנה זבחים דף עז, א וכדמפרש שם בגמרא. והא דפסק לעיל בסימן קט דמותר לאכלם אחת אחת שם הוא מגזירת הכתוב אחרי רבים להטות, מה שאין כן כאן דהיתירו משום ספק ספיקא, בית יוסף בשם הרא"ש בסימן קט.

שולחן ערוך כפשוטו

(נא) ונאכל אחד מהם בשוגג – שאר החלקים נעשים היתר, ואין מקום לחשוש ולגזור, שכדי להתיר את שאר החתיכות מן הדין, יאכל אחד במזיד.

(נב) בענין שנאבד מן העולם – בניגוד לאכילה, אין להתיר בנפילת אחד מן התערובת כי אם בנפלו מעצמו. אבל אם גורם אנושי מעורב בנפילתו, אפילו בשגגה, אין היתר לתערובת. כי הואיל ונדמה לאנשים שאין בהפלת חלק זה איסור, יש לחשוש שאם נתיר נפילה שגגתית, יפילו גם במזיד.

(נג) תולין לומר האיסור הלך לו – ואף שלא סביר שהאיסור, שהוא המועט, דווקא הוא הנאכל, או דווקא הוא הלך לאיבוד. בכל זאת, הקילו חכמים. כי מן התורה, הכל מותר. ולא התחדשה החומרא שדבר חשוב לא בטל, אלא בידי חכמים.

(נד) שְׁתֵּים שְׁתֵּים ביחד – אחרי שהקילו לומר, שההוא שנפל הוא האיסור, החמירו מצד אחר. כי סוף כל סוף האמירה הנזכרת אינה סבירה כל כך. לכן הורו, כי אכילת הנשארות תהיה רק שתיים יחד. כי באכילה כזו, אחת מן השתיים ודאי מותרת. ועל ידי זה, סרה הנראות של איסור ודאי.

(נה) דְּמִמָּה נִפְשָׁךְ, אֶכָּא חֲדָא דְּהִתְרָא – תרגום: בכל מקרה, יש אחד של היתר. פירוש הדבר, על הצד שהאיסור הוא שנאבד מן העולם, השתיים הנאכלות ודאי מותרות. וגם אם האיסור לא נאבד (ומצוי בתערובת), הלא לכל הפחות,

אחת, אסור (נו). הגה: ואפילו לאכלם שתיים שתיים, אסור לאדם אחד לאכול את כולם (נז). ואפילו בשני בני אדם, אין לאכלם כולם בבת אחת (נח) (ב"י לדעת טור).

סעיף ח

(נט) "דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו, שנתערב באחרים (ס) ונפל מהתערובת הזאת אחד לשנים אחרים (סא), ונפל מן השלשה 'מימרא דרב זבחים דף עד, א וכגירסת הרשב"א. ואפילו שמואל דפליג התם מודה בשאר איסורים.

שולחן ערוך כפשוטו

אחת מן השתיים ודאי מותרת, ואין כאן נראות של אכילת איסור.
(נו) **לאוכלם אחת אחת, אסור** – כי אין כאן נראות של אכילת היתר.
(נז) **לאכול את כולם** – כי אכילת החתיכות כולן נראית כאכילת איסור. ולדעת המחבר, הוא יכול לאכול בעצמו את כולם, ובלבד שיאכלם שתיים שתיים.

(נח) **בבת אחת** – כלומר, באותו זמן. בגלל הנראות, שנאכל כאן איסור.
(נט) **הקדמה לסעיף** – בסעיף ו ראינו, כי חתיכה שפירשה מתערובת שנאסרה מחמת חתיכה הראויה להתכבד, נעשית מותרת. אמנם אם פירשה לנוכח עינינו, הרי היא אסורה. בסעיף זה נלמד, מה הדין, כאשר פירשה משם חתיכה לנגד עינינו, ונפלה לקבוצה אחרת.

(ס) **שנתערב באחרים** – וכל חלקי התערובת, אסורים מדרבנן. כי אף שמן התורה האיסור בטל ברוב, מדרבנן כולם אסורים, בגלל שחתיכה חשובה לא בטלה.

(סא) **לשנים אחרים** – החתיכה שנפלה אסורה, כי מקורה בתערובת שנאסרה באיסור ודאי (מדרבנן, בגלל שהחתיכות שבה ראויות להתכבד). ומשם נפלה חתיכה כלשהי לקבוצה שניה, ונאסרה התערובת מפאת ספק, ונמצא כי תוקף האיסור של תערובת זו נחלש, כי אין כאן איסור וודאי שנפל אל תוכה. .

אחד לשנים אחרים, הרי אלו האחרים מותרים (סב). שהרי האחד של תערובת הראשונה בטל ברוב (סג). ואם נפל אחד מהתערובת הראשונה לאלף, כולם אסורים (סד), ולא נאמר בטל ברוב אלא

שולחן ערוך כפשוטו

(סב) אלו האחרים מותרים – אחר שפירשה חתיכה מן הקבוצה השניה ונפלה לתוך קבוצה שלישית, כבר אין בה כח לאסור את הקבוצה השלישית, למרות היותה ראויה להתכבד. על כן, היא בטלה ברוב.

(סג) בטל ברוב – ואינו אסור אלא מדרבנן. ואף שאסר את התערובת השנייה, לא תיאסר התערובת השלישית¹⁴.

(סד) כולם אסורים – אמנם צריך להסביר, מדוע לא התירו את הקבוצה השנייה. הלא יש כאן לכאורה ספק ספיקא (כמו בסעיף ד). כי בכל חתיכה מהקבוצה השניה, יש שתי ספיקות. אולי אין זו החתיכה שנפלה מהקבוצה הראשונה. ואפילו אם זו היא, יתכן שהיא עצמה כשרה.

ונראה שהחמירו גם בשנייה, מכח החומרא שיש בחתיכה הראויה להתכבד. כי הנה אם היו מערבים מראש את שתי הקדירות, והיתה נופלת בתוכם החתיכה הראויה להתכבד, הכל היה נאסר, כי חתיכה הראויה להתכבד, אוסרת גם באלף. ועל פי סברא זו היה מקום לאסור גם את הקבוצה השלישית, עד אין

14. מדברי המחבר כאן עולה כי התערובת השנייה אסורה, אך יש פוסקים שהכריעו להתיר אותה, עכ"פ בהפסד מרובה, כי לדעתם, זה כעין ספק ספיקא (ש"ך ס"ק נ).

ואף שלעיל הקל המחבר ופסק בסעיף ד, שחתיכה שנלקחה ממקום קבוע ונאסרה משום קבוע, והתערבה עם אחרים, הרי זו בטלה, אף שהיא חתיכה הראויה להתכבד, ומדוע החמיר ואסר כאן אף את התערובת השנייה?

הסביר הש"ך (לעיל ס"ק כג) כי אכן יש להקל בסעיף ד. הואיל וכדי לאסור, צריך לנקוט בשתי חומרות. האחת, על אף שרוב החנויות כשרות, החתיכה תיאסר משום גזירת התורה של קבוע. והשנייה, צריך לנהוג על פי הדין "חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה". וכיון שדין זה הוא תקנת חכמים, לא החמירו בו, כשמקור האיסור נחלש. אכן סיים שם הש"ך, כי תירוץ זה הוא דוחק. ואנו הבאנו (לעיל סעיף ד) תירוץ אחר, וה' יצילני משגיאות.

ומה שבסעיף ט אסר ספק טריפה שנתערבה, זהו משום שספק טריפה הוא ספק בגוף, שאיסורו חמור יותר.

להתיר ספק ספיקן (סה), שאם יפול מן התערובת השניה למקום אחר, אינו אוסר (סו). הגה: ומכל מקום אין לאדם אחד לאכול את כולן (סז). ודוקא שהאיסור שנתערב הוא ודאי איסור (סח), אבל ספק איסור שנתערב (סט) ונפל מאותה תערובת למקום אחר, התערובת השנית שְׁרִי (ע)

שולחן ערוך כפשוטו

סוף. אמנם כיון שמבחינה משפטית יש כאן ספק ספיקא, היה מקום להקל אפילו בקבוצה השנייה. על כן עשו חכמים פשרה, הקבוצה השנייה אסורה, והקבוצה השלישית מותרת.

אבל לגבי הקבוצה השלישית, פסק המחבר שאפשר להתיר מדין ספק ספיקא, כי אחרת, אין לדבר סוף.

(סה) ספק ספיקן – כלומר, להתיר את הקבוצה השלישית.

(סו) אינו אוסר – הקבוצה השנייה לא הותרה, כפי שהסברנו, משום שאם היו מערבים את שתי הקבוצות הראשונות, והיה נופל לתוכן איסור, הכל היה נאסר, לכן החמירו גם בשנייה. אמנם כיון שזה דומה לספק ספיקא, והיה מקום להתיר גם את הקבוצה השנייה, התירו את התערובת השלישית.

(סז) את כולן – אין לאכול את כלל חתיכות הקבוצה השלישית. ואף שזו חומרה של הרמ"א, כי בעצם, גם אם כולן תיאכלנה, אין כל וודאות שנאכלת כאן חתיכה של איסור. ובכל זאת, למרות שיתכן שלא נאכלה החתיכה שנאסרה בתערובת השנייה, החמיר הרמ"א ואסר את אכילת כולן.

(סח) ודאי איסור – איסורה של הקבוצה הראשונה נבע מחתיכה שאיסורה איסור ודאי, ולא מספק. כי אם היה זה ספק, עלינו להתיר את הקבוצה השנייה, כמו שממשיך הרמ"א.

(סט) ספק איסור שנתערב – אם לא נאסרה הקבוצה הראשונה מחתיכה שאיסורה איסור וודאי, רק ספק, הקבוצה הראשונה אכן אסורה, כי דבר חשוב אף אם הוא ספק איסור, אינו בטל בתערובת.

(ע) התערובת השנית שְׁרִי – מותרת. כי ספק איסור, אף שלדעת הרמ"א הוא אסור מן התורה, אין הכוונה שחומרא זו הופכת את החתיכה לאיסור ודאי, אלא מחמירים מספק, ונמצא כי נחלש האיסור. ואף שבתערובת הראשונה

(ארוך כלל כ"ז). יש אומרים דדבר שיש לו מתירין, אין להתיר מכח ספק ספיקא (עא) (שם כלל כ"ה), וטוב להחמיר אם לא לצורך, מאחר שיש לו היתר בלאו הכי (עב).

סעיף ט

^טספק טרפה שנתערב באחרות, כולן אסורות (עג) עד שיחא בהיתר כדי לבטל האיסור, אם הוא מדברים המתבטלים (עד).
^יטור מדברי הרשב"א משמו של ר"י בעל התוספות.

שולחן ערוך כפשוטו

הכל אסור, אם זו חתיכה חשובה. אין להחמיר בתערובת השניה, כי זה דומה לספק ספיקא. על כן בתערובת השנייה, הכל מותר, אלא שיש להימנע ולא לאוכלם ביחד. וכן דעת המחבר.

(עא) אין להתיר מכח ספק ספיקא – ראינו שדבר חשוב שנתערב בקבוצה ואסרה, אם תיפול חתיכה מקבוצה זו לקבוצה שניה, ומן הקבוצה השניה תיפול חתיכה לקבוצה שלישית, כל חתיכות הקבוצה השלישית מותרות. מלמד כאן הרמ"א, כי לא נאמר היתר זה כשאיסור הקבוצה הראשונה הוא מפאת "דבר שיש לו מתירין" שהתערב בו, שהוא, כפי שלמדנו, אינו בטל בתערובת. כי היות ולא ייגרם כל הפסד, שהרי לאחר זמן, תותר אכילתו לכתחילה. על כן, צריך להימנע ממנו.

(עב) שיש לו היתר בלאו הכי – כלומר, מעיקר הדין, אין הבדל בין "דבר חשוב", ל"דבר שיש לו מתירין", ושניהם מותרים בקבוצה השלישית. אלא שלכתחילה, נכון להימנע, כאשר הוא "דבר שיש לו מתירין", כי אין כאן הפסד. (עג) כולן אסורות – אף שמקרה כזה דומה מאד לספק ספיקא, שהרי בכל חתיכה מתערובת זו, יש שתי ספיקות: א. אולי הייתה החתיכה שנפלה, מותרת. ב. אפילו הייתה אסורה, יתכן שהחתיכה הנלקחת עתה, אינה חתיכה אסורה. עם כל זה אסור, כמבואר בהמשך.

(עד) מדברים המתבטלים – כלומר אינו דבר חשוב, ואינו דבר שיש לו מתירין. כי דבר כזה, מתבטל אפילו אם היה ודאי איסור, על פי הכללים שלמדנו. כל שכן, שאם זה רק ספק איסור, שהוא לבטח מתבטל.

שכיוון שספק הראשון היה בגופו, אין להתירו מספק ספיקא (עה).
הגה: ויש אומרים הטעם דאסור הואיל והספק הוא איסור מדאורייתא ולא
נוכל לומר עוד ספק שאין כאן איסור, רק שנתערב באחרים, לא מקרי ספק
ספיקא ואסור (עו) (שם). אבל אם היו שתי ספיקות אם היה כאן איסור כלל,

שולחן ערוך כפשוטו

(עה) שספק הראשון היה בגופו, אין להתירו מספק ספיקא – כדי להבין את
דברי המחבר, נסביר מה זה ספק בגופו, ומהו ספק רגיל.

ספק בגופו פירושו, ספק בדין. כגון בהמה שיש לנו ספק לגבי המום שיש לה,
אם הוא מטריף אותה, אם לאו. ספק רגיל (שלא בגופו) פירושו, כגון שתי
חתיכות אחת אסורה ואחת מותרת, ולקח אחת משניהם, זהו ספק שלא
בגופו. אם התערב ספק רגיל, התערובת קרויה ספק ספיקא. כי אף שפסקנו
להחמיר בספק הראשון, זה נשאר ספק. שהרי אי אפשר לקבוע, שהחתיכה
האסורה היא זו שנלקחה. אבל בספק אם המום הזה מטריף, אם פסקנו
לחומרא, נחשבת חתיכה זו כטריפה ממש. וזו חומרא של חכמים. על כן
בסעיף ד, במקרה שלקח חתיכה מן הקבוע, ואינו יודע אם היא אסורה או לא,
הרי זה ספק רגיל, ולכן פסק מרן בסעיף ד, שהיא בטלה.

(עו) לא מקרי ספק ספיקא ואסור – הרמ"א סובר כי ספק מן התורה, אסור מן
התורה. כי נקט כשיטת הראשונים, שהתורה אסרה גם את הספק. על כן, אם
נפלה חתיכת ספק זו לאחרות, והיא חתיכה הראויה להתכבד, שאינה בטלה,
יש כאן ודאי איסור שהתערב. למעשה, דבריו דומים לדברי המחבר, אבל
ההסבר שונה. כי אף אמנם שספק תורה דינו לחומרה מן התורה, בספק
ספיקא, התורה התירה מגזירת הכתוב. על כן אם מקרה הספק הוא ספק
ספיקא, ולא ספק ותערובת, יש להתירו. כפי שמיד ידגים הרמ"א¹⁵.

15. נמצא כי לדברי הרמ"א, בספק איסור דרבנן, יש להתיר, בעוד שלמחבר יש לאסור (כי לא
מקילים בספק ספיקא כעין זה, וכנ"ל). למסקנה, כל שהתערבו ספק איסור תורה או ספק איסור
דרבנן, ברוב חתיכות מותרות, אם זו חתיכה הראויה להתכבד, הכל אסור. אבל לרמ"א, אם הספק
הוא ספק איסור דרבנן, שהתערב ברוב, אף שזו חתיכה הראויה להתכבד, הכל מותר.

היה אמנם מקום לומר, שההערה הזאת לא נכונה, כי לא אומרים בספק דרבנן, שחתיכה הראויה
להתכבד אסורה, רק אמרו שאינה בטלה. ואם כן, גם למחבר יש להתירה, אף אם לא התערבה.

ונודעו שתי הספיקות ביחד (עז), מתירים ספק ספיקא בכל מקום, אפילו באיסור דאורייתא וגופו של איסור (עח), ואפילו היה לו חזקת איסור (עט), כגון עוף שבחזקת איסור עומד (פ) ונשבר או נשמט גפו (פא) ספק מחיים או לאחר שחיטה (פב), ואם תמצא לומר מחיים, שמא לא נקבה הריאה (פג), יש להתיר מכח ספק ספיקא (פד); אף על פי שיש לברר על ידי בדיקת

שולחן ערוך כפשוטו

(עז) ונודעו שתי הספיקות ביחד – אם לא נודעו לנו שתי הספיקות ביחד, לא אומרים ספק ספיקא להתיר, לדעת הרמ"א. כי אחרי שנודע הספק הראשון, הוא אסור מן התורה. והואיל ונפסק שהוא אסור מן התורה, אין להקל בתוספת ספק¹⁶.

(עח) וגופו של איסור – אין ספק בגלל התערובת, אלא גוף החתיכה מוטל בספק, כדוגמא שמיד תובא.

(עט) ואפילו היה לו חזקת איסור – דבר שוודאי היה איסור לפני לידת הספק, כגון בהמה שנשחטה, ויש ספק עם הייתה זו שחיטה כשרה. יש כאן חזקת איסור, כי טרם שחיטתה, הייתה הבהמה אסורה באכילה. שהרי אכילת הבהמה אסורה, ללא שחיטה.

(פ) שבחזקת איסור עומד – לפני שחיטתו.

(פא) ונשבר או נשמט גפו – אם נשבר הכנף, יש חשש שניקבה ריאת העוף. ואם אכן ניקבה ריאת העוף, נעשה העוף טריפה.

(פב) או לאחר שחיטה – אם ארעה שבירת הכנף לאחר שחיטתו, העוף כשר.

(פג) שמא לא נקבה הריאה – ואפילו אם נשבר הכנף מחיים, אולי לא גרם הדבר לנקב בריאה.

(פד) מכח ספק ספיקא – הכלל "ספק ספיקא" מתיר אפילו באיסור תורה,

אמנם ראיתי שהביא כף החיים, שספק דרבנן שעיקרו מן התורה, אינו בטל. נמצא כי מה שהערתי כאן, נכון לפי דעה מחמירה זו. ועדיין נראה לי, שלהלכה נפסק כי ספק דרבנן לקולא נאמר גם באיסור דרבנן שיש לו שורש מן התורה.

16. אמנם לדעת המחבר אומרים ספק ספיקא, אפילו אם לא באו ביחד. כי ספק דאורייתא לחומרא, הוא מדרבנן. והספק השני, גם אם לא בא ביחד, הרי הוא ספק דרבנן.

הריאה (פה), אין לחוש. ועיין לעיל סימן נ"ג (פו).

שולחן ערוך כפשוטו

ואפילו בחזקת איסור, ואפילו אם אין כאן ספק מכוח תערובת. טעם ההיתר הוא, בגלל שכתבה תורה "אחרי רבים להטות". וכשיש רוב סיכויים שמותר, כמו בספק ספיקא, התירה התורה. וכמו כן, אומרים ספק דרבנן לקולא, אפילו בחזקת איסור¹⁷.

(פה) שיש לברר על ידי בדיקת הריאה – הרמ"א מורה כי העיקרון "ספק ספיקא" מתיר אפילו מעיקר הדין.

(פו) ועיין לעיל סימן נ"ג – ההפנייה לסימן נג סעיף ד תכליתה ללמד, שיש מקרים של "ספק ספיקא" בהם הרמ"א פוסק לחומרא, בגלל שיש אפשרות לברר. אמנם כשאין אפשרות לברר, או אפילו כשקשה לברר, סומכים על "ספק ספיקא" ומתירים. כי מעיקר הדין, ספק ספיקא מותר, גם כשאפשר לברר.

להלן סיכום שיטות המחבר והרמ"א, בפסיקותיהם בסעיפים ד, ח, ט.

דעת המחבר

סעיף ד: חתיכה הראויה להתכבד שנלקחה ממקום קבוע, שהרוב בו כשר, והתערבה עם אחרים, הכל מותר. כי זה ספק איסור שהתערב, ודומה לספק ספיקא.

סעיף ח: לדעת המחבר, דבר חשוב שהתערב בין חתיכות היתר. וחתיכה מקבוצה זו נפלה לקבוצה שנייה, הקבוצה השנייה אסורה, ורק אם נפלה חתיכה ממנה לקבוצה שלישית, רק היא מותרת. כי סוף סוף, חתיכה הראויה להתכבד אינה בטלה גם באלף, הלכך בשני השלבים הראשוניים החמירו, ובשלב השלישי הקילו להתיר.

17. אמנם דעת הש"ך (ס"ק סג אות כ) אינה כן. ואף שבס"ק סד, הסכים עם הרמ"א ונקט אף הוא שספק ספיקא מותר, גם בחזקת איסור (ושם כתב להשוות בין ספק ספיקא, לאיסור דרבנן), באיסור דרבנן החמיר, ולא הסכים להקל בספק דרבנן שנפל בחזקת איסור. ואולם הפרי חדש חלק עליו, והרב עובדיה יוסף הכריע כמותו, בטהרת הבית חלק ב עמוד שכז-שכח, שפוסקים ספק דרבנן לקולא, אפילו בחזקת איסור, וגם באיסור דרבנן שיש לו שורש מן התורה.

סעיף י

(פז) ריאה טריפה שנמצאת בין ריאות כשרות, ואמר הבודק שהיה יודע באותה סִירְכָא (פח), ובשגגה נתערבה אותה ריאה
ט"הרא"ש בתשובה ורמב"ן.

שולחן ערוך כפשוטו

סעיף ט: חתיכה שיש ספק בגופה, והתערבה בין אחרות, כל התערובת אסורה. כי ספק בגופו חמור, ואינו בטל בתערובת, אם זו חתיכה הראויה להתכבד. דין ספק ספיקא חל אפילו במקרה שהספק הראשון נודע לפני שנודע ספק שני.

דעת הרמ"א

סעיף ד: מה שאמרו ספק דאורייתא לחומרא, זהו דין מן התורה. הלכך כאשר נלקחה חתיכה הראויה להתכבד מן הקבוע, אף שהרוב כשר, היא אסורה מן התורה. על כן אם התערבה עם אחרים, כולם אסורים. סעיף ח: מסכים עם המחבר.

סעיף ט: חתיכה שיש בה ספק איסור תורה שהתערבה, התערובת כולה אסורה, כדברי המחבר. אבל לא משום שלא עושים ספק ספיקא מ"ספק ותערובת", אלא בגלל שספק דאורייתא לחומרא הוא מן התורה. נמצא כי יש כאן איסור תורה שהתערב, והיא חתיכה הראויה להתכבד, על כן אינה בטלה. דין ספק ספיקא חל, רק אם נודעו שתי הספיקות ביחד.

(פז) הקדמה לסעיף – להבנת הסעיף נקדים, כי התורה אסרה אכילת בהמות, משנמצאו בהן טריפות מסוגים שונים, ככתוב (שמות כב, ל) וּבֶשֶׂר בְּשָׂדֶה, טֶרֶף הוּא, לֹא תֹאכְלוּ. הטריפה היא מום מסוים בבהמה, שוודאי יגרום למיתתה, לא יאוחר מ-12 חודש. נקב הנוצר בריאה, הוא אחד מתוך רשימת טריפות, האוסרים אותה באכילה.

(פח) שהיה יודע באותה סִירְכָא – הסירכא היא גידול שפיר, בדופן החיצוני של הריאה. נוכחותו מעידה על נקב בריאה, המטריף את הבהמה. ובטרם התערבה ריאה זו בין חברותיה, מצא הבודק שריאה זו אסורה.

**טריפה בין הפְּשָׁרוֹת (פט), ולא ^{טו}היתה בַּכֶּבֶשִׁים עֲרֻבֵיָא (צ),
הַכֶּבֶשִׁים מוֹתָרִים (צא).**

^{טו}וסיים שם דכל היכא דלא איתחזק ביה איסורא נאמן עד אחד להתיר כדאיתא ביבמות דף פח, א כל שכן בנדון זה שהוחזקו הבהמות בחזקת היתר ועד אחד על הספק דלאו כלום הוא.

שולחן ערוך כפשוטו

(פט) בין הפְּשָׁרוֹת – בין הריאות הכשרות. אמנם הבהמה שהוצאה ממנה ריאה סרוכה זו, לא התערבה, לטענת הבודק, בין שאר הבהמות.
(צ) עֲרֻבֵיָא – כלומר לא ארע אי סדר כלשהו, בין הבהמות הכשרות והטרפות. אלא הפְּשָׁרוֹת נותרו בצד אחד, והטריפות לעומתן, בצד אחר.
(צא) הַכֶּבֶשִׁים מוֹתָרִים – כי מרגע השחיטה ואילך, יש חזקת פְּשָׁרוֹת, לכל בהמה שנשחטה, עד שיתברר שהיא טריפה. לכן כאן, אף שהתערבבו הריאות, אין לחשוש מפני אי סדר בין הבהמות. ואין לפסול את כולם, מחשש שאחת מהן טריפה.

סימן קי"א

דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות, ובו ז' סעיפים.

כבר למדנו אודות ההבדל בין איסור תורה, לאיסור של חכמים. והוא, שמחמירים בספק איסור תורה ואילו בספק איסור דרבנן מקילים. בסימן זה נראה השלכות מעשיות, לעיקרון זה.

סעיף א

^אשתי קדרות אחת של היתר ואחת של איסור, ולפניו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור; אם החתיכה היא מאיסור דרבנן, כגון שֶׁמֶנּוֹ של גיד (א), ונפלו אלו לתוך אלו, מותרים, שאנו תולים לומר האיסור נפל לתוך האיסור וההיתר לתוך של היתר (ב). ואפילו אם ההיתר שבקדרה אינה רֶבֶה על שלפניה (ג). ^בזכין הדין ^אטור בשם סה"ת מברייטא דשתי קדרות אחת של תרומה וכו' פסחים דף ט ודף מד ויבמות דף פב וכדמפרש שם. ^בשם תוספתא פרק ט דתרומות.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) שֶׁמֶנּוֹ של גיד – התורה אסרה את גיד הנשה, כפי שכתוב (בראשית לב, לג) "עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה...", אך את שומנו לא אסרה. בהמשך באו חכמים ואסרו גם את שומנו, כי היותו דבוק לגיד מעורר חשש, שאם יאכלו את השומן, יבואו לאכול גם את הגיד עצמו.

(ב) וההיתר לתוך של היתר – כי יש לנו ספק אם האיסור נפל לתוך הקדירה של איסור, או לתוך הקדירה של היתר, ואסרה אותו. ובגלל שהאיסור הוא איסור דרבנן, לא חוששים, כי בספק דרבנן הולכים לקולא.

(ג) אינה רֶבֶה על שלפניה – כלומר חתיכת האיסור אינה גדולה יותר מן ההיתר שבקדירה אלא שווה לו. ואם אכן נפלה לתוך ההיתר, היתה אוסרה בוודאי, ולא מתבטלת ברוב. עם כל זה, תולים שהאיסור נפל בקדירה שיש בה איסור, כי בספק דרבנן מקילים.

אם לא היה כאן אלא קדירה אחת של בשר שחומטה, ונפל בה אחת מאלו השתי החתיכות, ואין ידוע איזו היא, אנו תולין דשל היתר נפלה, אפילו אין ההיתר רבה על האיסור (ד).¹ ואם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן, ויש שתי קדירות, אחת של היתר ואחת של איסור, ואין ידוע לאיזו נפלה, גם בזו תולין להקל (ה).

¹ שם ממשנה דשתי קופות פרק ז דתרומות משנה ה.

סעיף ב

¹ במה דברים אמורים, שתולין בכל אלו להקל, אפילו אין ההיתר רבה על האיסור, שאין האיסור גם כן רבה על ההיתר. אבל אם האיסור רבה על ההיתר, אין תולין להקל (ו).

¹ שם ממשמעות הגמרא יבמות דף פב, ב מדאקשה לרבי יוחנן ממקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'.

שולחן ערוך כפשוטו

(ד) על האיסור – בגלל הכלל "ספק דרבנן לקולא".

(ה) גם בזו תולין להקל – בגלל שזה ספק דרבנן. וכל מה שראינו בסעיף זה, נראה בסעיפים הבאים גם כשארע הספק בחתיכות חשובות¹, למרות שבדרך כלל דנים לומר שחתיכה חשובה אינה בטלה, אין זה אלא בתערובות, אך לא בספקות².

(ו) אין תולין להקל – כי אם האיסור מרובה מן ההיתר, יש כאן התנגשות של

1. ש"ך ס"ק ה.

2. נתבארו בסעיף זה שלושה דינים, וטעם ההיתר בכולם שווה, שהכלל "ספק דרבנן לקולא" קובע שיש להתירם. אלא שעם כל זה, יש כאן הדרגתיות. א. כשיש שתי קדירות, האחת של איסור וחברתה של היתר, ושתי חתיכות, אחת אסורה ואחת מותרת, תולים את האיסור באיסור, ואת ההיתר בהיתר. ב. אפילו אם יש רק קדירה אחת של היתר, ושתי חתיכות, אפשר לתלות שההיתר נפל לתוכה. ג. אפילו אם יש רק חתיכה אחת של איסור, הרי ודאי יש כאן איסור שנפל, בכל זאת יכולים לתלות, שנפל לקדירה של איסור.

סעיף ג

היהא האיסור של תורה (ז), אין תולין להקל לומר לתוך האיסור נפל, עד שיהא ההיתר רבה על האיסור, כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה (ח).

^השם בפסחים ובאינך דוכתי.

שולחן ערוך כפשוטו

כלל אחר כנגד הכלל של "ספק איסור דרבנן", והוא, שהולכים אחרי הרוב. על כן במקרה הראשון, שיש לנו שתי חתיכות, אחת של היתר ואחת של איסור, וגם שתי קדירות, אם תהא חתיכת האיסור מרובה מן ההיתר, הרי זה כאילו יש כאן רק איסור. ואין מקום לתלות ולומר, שהאיסור נפל לתוך האיסור. וכן במקרה השני, כשיש רק קדירה אחת של היתר, איננו יכולים לתלות ולומר שחתיכת ההיתר נפלה אל הקדירה, כי האיסור רב על ההיתר, וכאילו יש בפנינו רק חתיכת איסור³.

וכן במקרה השלישי⁴, בו יש שתי קדירות (היתר ואיסור), וחתיכת איסור דרבנן. אם התבטל שבקדירת האיסור גדול יותר מן התבטל שבהיתר, לא אומרים בזה ספק דרבנן לקולא, ואוסרים גם אותו. כי היות והקדירה האסורה רבה על המותרת, הרי זה כאילו שתי הקדירות אסורות.

(ז) של תורה – ועל פי הכלל ספק דאורייתא לחומרא, יש לאסור בכל שלושת המקרים הנזכרים בסעיף א, ולא להקל ולתלות שהאיסור נפל אל הקדירה של היתר.

(ח) שיתבטל בתוכו מדברי תורה – בסעיף הבא, ייתן המחבר דוגמא שתסביר, במה דברים אמורים.

3. עיין ש"ך ס"ק ו' שחלק על המחבר והתיר בדין השני.

4. כרתי ס"ק ח, הביאו חכמת אדם (כלל סד סעיף ה).

וראה קושייתו של הש"ך בס"ק ז, הלא בחתיכה אחת הנופלת לאחת מן הקדירות, יש אפשרות לדעת באיזו נפלה. כי עכשיו יש אחת מן הקדירות, שהתבטל בתוכה התרבה, ובוודאי היא זו שקיבלה את האיסור. וכדי ליישב, הציע אוקימתא, שאין דרך לדעת באיזו נפלה. ראה עוד בכף החיים (אות יז), שם הביא כמה אוקימתות, מהפרי חדש, ומספר לחם הפנים, ע"ש.

סעיף ד

י' היה ההיתר רבה על האיסור כדי שיתבטל בתוכו מדברי תורה, תולין להקל. כיצד, שתי קדרות אחת של בשר שחוטתה ואחת של נבלה, ונפלה חתיכת נבלה לתוך אחת מהן, אם ההיתר שבקדרת ההיתר רבה קצת על חתיכת הנבלה, תולין להקל, לפי שדבר תורה מין במינו בטל ברוב (ט), אלא שחכמים הצריכו ששים. היו שתי הקדירות ממין אחד, והאיסור ממין אחר, אין תולין להקל י' עד שירבה ההיתר ששים על האיסור.

יגם זה מהא דפסחים לעיל. שם וכדעת ר"ת כמו שצינתי לעיל בסימן צח סעיף ב.

סעיף ה

י"היו כאן שתי קדרות של היתר, ולפניהם שתי חתיכות, אחת של היתר ואחת של איסור, ונפלה אחת לתוך זו ואחת לתוך זו, אסורות שתיהן, אפילו באיסור דרבנן (י), אם אין בשום אחת כדי שם מסוגיא דגמרא בליטרא קציעות ביצה דף ג, ב' ד, א. והביא רמב"ם מתוספתא.

שולחן ערוך כפשוטו

(ט) מין במינו בטל ברוב – על כן, אפילו אם היינו בטוחים שנפלה חתיכת נבילה לתוך הקדירה של השחוטתה, אין כאן איסור מן התורה, כי האיסור בטל ברוב. אלא שאין 60 כנגד האיסור. שהרי אם ודאי נפלה הנבילה לתוך השחוטתה, היה התבשיל אסור מדרבנן. נמצא כי אין כאן חשש של איסור תורה, על כן אפשר לתלות, שהחתיכה האסורה, נפלה לקדירה שיש בה נבילה, והקדירה האחרת מותרת.

(י) אפילו באיסור דרבנן – הואיל ונפל האיסור לאחת משתי הקדירות, היא ודאי אסורה אחת מהן. ואין סיבה להתיר אחת, יותר מחברתה. ולהתיר את שתיהן אי אפשר, כי האיסור ודאי נפל באחת מהן.

לבטל האיסור (יא). ^טאבל אם יש באחת מהן לבטל האיסור, שתיהן מותרות (יב).
^טשם מטעם דלעיל, ושכן הוא בתוספתא שם.

סעיף ו

היו באן שתי קדירות של היתר, ונפל איסור לתוך אחת מהן, וידוע לאיזו נפל (יג), וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, אני אומר למקום איסור הראשון נפל גם השני (יד).
^אאבל אם נפל איסור לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו נפל (טו), ואחר כך נפל איסור לתוך אחת מהן וידוע לאיזו נפל, שתיהן ^(*)אסורות (טז). הגה: ודוקא שאין שישים לבטל האיסור שנפל שם (יז), אבל אם היה שישים לבטל האיסור שנפל שם (יח), הוי כאילו לא נפל שם איסור שם מהתוספתא דתרומות. ^אגם זה שם מהתוספתא. ^(*)וטעמא משום דכיון דבשעה שנפל לא נודע באיזה מהם נפל ומחמת כן נאסרו לא יוציא שום אחת מהן מחזקתה בשביל האיסור שנפל באחרונה, בית יוסף.

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) **כדי לבטל האיסור** – ואם בשתיהן יחד יש כדי לבטל האיסור, דינם יוסבר בסעיף ז.
 (יב) **שתיהן מותרות** – כי אז תולים, שהאיסור נפל לקדירה שיש בה 60, כנגד האיסור.
 (יג) **וידוע לאיזו נפל** – ונאסרה קדירה זו.
 (יד) **נפל גם השני** – מדובר כמובן, רק באיסור דרבנן. לכן מקילים ותולים לומר, למקום איסור נפל.
 (טו) **ואין ידוע לאיזו נפל** – ואסר את שתי הקדירות (כנתבאר לעיל בסעיף ה).
 (טז) **שתיהן אסורות** – מאחר ובתחילה חל איסור על כל אחת, לא ניתן לחזור ולהתירן.
 (יז) **שאין שישים לבטל האיסור שנפל שם** – ועל כן נאסרה.
 (יח) **לבטל האיסור שנפל שם** – במקרה זה, נותרה הקדירה בהיתרה. וגם אם

כלל (ב"י בשם הרשב"א).

מעיקף ז

^יהיו כאן שתי קדרות של היתר, ונפל איסור (יט) לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, ואין באחת כדי לבטל האיסור, ויש בשתייהן כדי לבטלו, שתייהן מצטרפות לבטלו (כ). ולא עוד אלא אפילו אחת בבית ואחת בַּעֲלִיָּה (כא), מצטרפות. והוא הדין אפילו למאה (כב). במה דברים אמורים, כששתייהן של אדם אחד, לפי שְׁכָל שֶׁהֵן שֶׁל אדם אחד, עתיד להתערב (כג). אבל אם הם של שני בני אדם, אין מצטרפות (כד). הגה: ויש מחמירים דאפילו באדם אחד אין ^ישם בשם ר' שמשון בפירוש המשנה מהירושלמי דמפרש טעמא כל העשוי להתערב כמעורב דמי והביא גם הוא ראיה לזה מהתוספתא.

שולחן ערוך כפשוטו

אחר שהצטרפה החתיכה השניה, אין שישים, הכל מותר. כי לא תולים לומר שנפלה לאותה קדירה, שנפלה החתיכה הראשונה.

(יט) ונפל איסור – האסור מדרבנן.

(כ) שתייהן מצטרפות לבטלו – כי יש ספק בשתייהן, על כן מצטרפות שתייהן לבטלו. ויתבאר עוד בהמשך, בדברי המחבר.

(כא) אפילו אחת בבית ואחת בַּעֲלִיָּה – על אף שאינן באותו מקום, עדיין מצרפים את שתייהן, בגלל שהאיסור נפל לאחת מהן, ושתייהן מצטרפות לבטל, כפי שמסביר המחבר, שיתכן והן עתידות להתערבב ביחד.

(כב) אפילו למאה – שהאיסור נפל באחד ממאה קדירות ולא יודעים לאיזו נפל.

(כג) עתיד להתערב – לכן, אפשר לצרף את כל הקדירות הקשורות לספק.

(כד) אין מצטרפות – הואיל ואינן עתידות להתערבב, יש לדון כל קדירה, בפני עצמה.

יש מקרה נוסף, בו לא ניתן לצרף את שתי הקדירות, והוא, כאשר האחת של חלב, והאחרת של בשר.

להקל (כה). ולצורך הפסד יש להתיר באדם אחד. ומיהו אין לאכלו אלא לאחר שיערבנו יחד (כו), דאז כבר נתבטל האיסור (בארוך כלל כ"ו בשם מהרי"ש).

שולחן ערוך כפשוטו

(כה) אין להקל – לדעת הרמ"א, אי אפשר לצרף שתי קדירות לביטול, כי ברור שהאיסור נפל רק באחת מהן. אמנם המחבר, לא קיבל חומרה זו.

(כו) אלא לאחר שיערבנו יחד – כי רק אז, האיסור אכן בוטל בשישים. ואין זה נקרא "ביטול איסור לכתחילה", כי מעיקר הדין, הכל מותר, גם לפני הערבוב, כפי דעת המחבר. ואין האיסור של הרמ"א אלא חומרא, על כן אין כאן ביטול איסור לכתחילה.

הלכות מאכלי עובדי כוכבים

סימן קי"ב – דיני פת של עובדי כוכבים, ובו ט"ז סעיפים.

מסימן זה עד סימן קיט, נלמד על דיני מאכלים הנלקחים מן הגויים. יש כמה סיבות לאסור: א. כשרות – יתכן כי רכיבי המאכל, אינם כשרים, ב. גזירת חתנות – תקנו חכמים, להימנע מקרבה יתירה, בין יהודים לגויים. ג. אימון – לא תמיד אפשר לסמוך עליהם.

מתוך כל הסיבות, עיקר הדיון של הסימנים הבאים מתמקד בגזירת חכמים, להמנע מקרבת יתר, בין ישראל לעמים. וכדרכם וחכמתם בכל גזירותיהם, לא אסרו הכל. כי במציאות, ניתן למצוא תמיד יהודים החיים בשכנות ובסמיכות לגויים, מה שבהכרח יוצר קשר ביניהם. ובלתי אפשרי לגזור ולמנוע כל קשר, והוא מה שנקרא בלשון חכמים "אין גוזרים גזירה על הציבור, אלא אם רוב הציבור יכול לעמוד בה"¹. מצד שני, גם אי אפשר להימנע ולא לגזור כלל, כי הדבר יעודד קרבת יתר. בסימנים הבאים, נראה את האיזון שקבעו חכמים, בין שני צרכים אלה.

אחד הדברים עליו הטילו חכמים איסור הוא לחם, הנאפה על ידי גוי. הלחם הוא המאכל הבסיסי של בני אדם, ובהרחקת האדם היהודי מאכילת לחמו של הגוי, נמנעת קרבה משמעותית. אלא שהטלת איסור גורף, על לחם הגויים מכל סוג שהוא, מעמידה קושי נרחב. כי חשיבות רבה יש ללחם, מה שמקשה על קיומה של גזירה זו. כי לא בכל מקום יש מאפיה האופה לחם יהודי, ועלולה גזירה זו להיות גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה. לכן לא ביטלו חכמים דין זה, מפאת חשיבותו. אך מצד שני, הקילו בו מאוד, עד שיש מי שבכלל לא נוהג באיסור זה. בסימן זה נלמד על גזירה זו.

סימן זה מחלק גזירה זו, לארבעה חלקים שונים: א. הגזירה עצמה, והמקילים בה (מסעיף א עד סעיף ו); ב. דין לחמו של בעל הבית גוי (סעיפים ז ו ח); ג. התנאים להגדרת לחם "פת ישראל", עבור המקפיד על אכילת "פת ישראל" בלבד.

1. עבודה זרה לז, א.

סעיף א

^אאסרו חכמים לאכול פת של עֲמָמִים עובדי כוכבים, משום חֲתָנוּת (א). (ואפילו במקום דליכא משום חֲתָנוּת, אסור) (ב) (רשב"א סימן רמ"ח). ^בולא אסרו אלא פת של חמשת מיני דגן, אבל פת של קטניות ושל אורז ודוחן, אינו בכלל פת סתם שאסרו (ג). הגה: וגם אינו אסור משום בישולי עובדי כוכבים, אם אינו עולה על שלחן מלכים (ד) (טור וב"י בשם תשו' ^אמשנה עבודה זרה דף לה, ב. ^בטור בשם תשובת אביו הרא"ש (ור' ירוחם).

שולחן ערוך כפשוטו

(סעיפים ט עד יב); ד. הקלות נוספות, עבור המקפיד על אכילת "פת ישראל" (סעיפים יג עד יז).

(א) **משום חֲתָנוּת** – חששו חכמינו, שאם יהא לחמם מותר באכילה, יבואו לאכול בצוותא, ועלולה להיגרם התבוללות. אך לא אסרו אותו מפאת אפייתו בתנור, מחשש שאולי בלע איסור. כי כלל בדינו, שסתם כלים של גוים, אינם בני יומן². במילים אחרות: כלי שבלע איסור, ובושל או נאפה בו דבר מה, בטרם חלפו 24 שעות מהבליעה, מניחים שהמאכל בלע מן האיסור שנפלט. אבל לאחר שחלפו 24 שעות, גם אם נפלט איסור, טעמו פגום, ואינו אוסר בדיעבד.

(ב) **דליכא משום חֲתָנוּת, אסור** – כגון אדם שאין לו בנים או בנות, או שרכש לחם מן הגוי, אבל הביאו אל ביתו שלו, ואינו אוכלו עם הגוי. גם בזה אסור. ככל תקנת חכמים, שלא חילקו בין מצבים שונים. והלחם הנאסר, אסור בכל אופן.

(ג) **שאסרו** – כפי שהוסבר בהקדמה, אי אפשר לאסור את כלל סוגי הלחמים. כי במציאות, היהודים חיים בין הגויים, ובלתי אפשרי שהיהודים יקימו מערכת כלכלית נפרדת לחלוטין. ומצד שני, צריך למנוע ערבוב והתבוללות. על כן לא אסרו הכל, אלא את הלחמים השכיחים ביותר.

(ד) **על שלחן מלכים** – בסימן הבא נראה, כי אסור לאכול תבשיל כשר, אם

2. להלן קטו, ג.

הרא"ש).

סעיף ב

יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מִנְחָתוֹם העובד כוכבים, במקום שאין שם נְחָתוֹם ישראל, מפני שהיא שעת הדחק (ה). (ויש אומרים דאפילו במקום שפת ישראל מצוי, שְׂרִי (ו)) (ב"י לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א יטור בשם יש אומרים ועל פי הירושלמי, וכן כתב הרשב"א והר"ן (ורמב"ם פ"ז מהלכות מאכלות אסורות) דרבי יוחנן לא פליג אדרב חלבו שם דף לה ונקטינן כתרומיהו לקולא.

שולחן ערוך כפשוטו

בישלו אינו יהודי – מן הטעם הנזכר – למניעת התבוללות. היה מקום לכאורה, לאסור גם לחמי קטניות, כגון דוחן ואורז, משום "בישולי גוי". אמנם מסביר הרמ"א, את שנראה בסימן הבא, שלא כל סוג "בישולי גוי" נאסר, אלא יש בזה הרבה יוצאים מן הכלל, ובכללם, מאכל שאינו חשוב, שאינו מובא על שולחנם של נכבדים. הלחמים הנזכרים בסעיף זה, הם לחם חוקם של עניים, ואין בהן איסור מצד "בישולי גוים". אמנם אם הם חשובים, ועולים על שולחן מלכים, הם אכן אסורים. כי איסור בישולי גוים, כולל גם אפיה³.

(ה) מפני שהיא שעת הדחק – שעת הדחק פירושה, שאין אופה יהודי בנמצא. וקשה למצוא לחם שיהודי אפאו, או שיש טרחה גדולה באפיית הלחם בעצמו. אלא שהיתר זה ניתן רק לרכישה ממאפיה, שם אין כל כך חשש מפני קירוב לבבות.

(ו) שְׂרִי – דעה זו סוברת, שלא התפשטה גזירה זו, בגלל שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה. ומותר לאכול פת של גוים, גם שלא בשעת הדחק. ואכן כך נוהגים

3. ישנם מקומות שונים בחוץ לארץ, שמופצת בהם רשימת מאכלים, שאין עליהם חותמת כשרות, אך ידוע בבירור, כי הם כשרים למאכל, מאחר וכל רכיביהם כשרים. בין שאר המוצרים, פורטה גם רשימת מאפים, ובהם עוגות ועוגיות. ויש מקום לדון על כל סוג, אם הוא מוגדר "חשוב", כי אז יש מקום לאוסרו, משום שעולה על שולחן מלכים. עם זאת, יש מקילים גם בזה. כי נראה, שהן אינן חשובות. והואיל ויש ספק אודותם, יש מקום להקל, כבכל ספק דרבנן. מלבד זאת, יש מצדדים להתירם מסיבה אחרת והיא, שאין במאכלים תעשייתיים חשש לקירבה יתירה, כמו שאין חשש בפירות וירקות. ויש לדמותם לרשימת העוגיות שפירט הרמ"א בסעיף ו, ובזמנו נהגו בהם היתר.

ומהרא"י ואו"ה ריש כלל מ"ד). ¹אבל פת של בעלי בתים, אין שם מי שמוֹרָה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חֲתָנוּת, ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם (ז). הגה: ולא מקרי פת בעל הבית, אלא אם עָשָׂא לבני ביתו. אבל עָשָׂא למכור, מְקַרֵּי פְלִיטָר, אף על פי שאין דרכו בכך (ח). וכן פְּלִיטָר שעשאו לעצמו, מְקַרֵּי בעל הבית (כך משמע בב"י).
שם.¹

סעיף ג

^היש מי שאומר שאם פְּלִיטָר הזמין ישראל, הרי פָּתוֹ כְּפַת בעל הבית (ט).

^הארחות חיים בשם הרא"ה (וכל בו והוא בספר בדק הבית דף פח ע"ב).

שולחן ערוך כפשוטו

עד ימינו, בחוץ לארץ, ורוכשים לחם ממאפיות של גוים. אמנם תושבי ארץ ישראל, הנוסעים לחו"ל, צריכים לחקור טרם נסיעתם, אם רכיבי הלחם המקומי אכן כשרים. כי הלחמים נאפים במתכונת תעשייתית, ומוחדרים אל תוכו רכיבים רבים, שאינם מוכרים, ויש לוודא את כשרותם.

(ז) **יבא לסעוד אצלם** – לדעת המחבר, הגזירה עדיין קיימת, אלא שלא יכלו לעמוד בה. על כן, גם לאחר שהקילו, לא הקילו בלחם של אדם פרטי, אלא בלחם ציבורי (כגון מאפייה או קונדיטוריה). וראה להלן בסעיף ח, שם הביא המחבר דעה מקילה, המתירה רכישת לחמים מאנשים פרטיים. כשאין להשיג באזור, לחם של מאפיה.

(ח) **אף על פי שאין דרכו בכך** – החשש שגרר גזירה זו הוא, שמא יסעד יהודי, אצל האיני יהודי. אבל אם אפה בעל הבית כדי למכור, אין כל חשש. ונראה, שהמחבר לא קיבל קולא זו.

(ט) **פָּתוֹ כְּפַת בעל הבית** – כי הואיל ואוכל בביתו של הגוי, יש חשש מפני קירוב דעת. מה שכתב זאת המחבר בשם "יש מי שאומר", זהו משום שאין דין זה מוסכם. הלא יש אומרים, שלא הוטלה גזירה זו אלא על פת בעל הבית, שאסורה בכל מצב. מה שאין כן פת מאפייה, שתמיד מותרת, אפילו בבית

מע"ף ד

י'מקום שאין פלטר ישראל מצוי, לדעת המתירין ליקח פת מפלטר עובד כוכבים, אם הגיע שם פלטר ישראל הרי פת פלטר עובד כוכבים אסורה עד שימכור פלטר ישראל פתו (י), ולאחר שְכָלָה פת ישראל, חוזר פתו של עובד כוכבים להכשרו (יא).
י'שם.

מע"ף ה

י'יש אומרים שמי שיש בידו פת, או שיש פלטר ישראל, ויש פלטר עובד כוכבים עושה פת יפה ממנו, או ממיין אחר שאין בידו של פלטר ישראל, מותר לקנות מפלטר עובד כוכבים^י במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו, הרי זה כְּפַת דחוקה לו (יב).
י'טור בשם הרשב"א בת"ה (וכ"ד הר"ן).^יבית יוסף בשם הרשב"א שם בת"ה ושכן דעת מורו הרב ר"י.

שולחן ערוך כפשוטו

האופה. לכן וודאי נכון לחשוש לחומרה זו, שהביא המחבר. אמנם בשעת הדחק גדולה, אפשר לסמוך על המקל.
(י) **שימכור פלטר ישראל פתו** – כאן נקט המחבר בשיטתו, שגם המקילים לא הקילו אלא כשאין בנמצא פת של יהודי. אבל לפי הרמ"א שהתיר פת נוכרי, גם כשניתן להשיג פת ישראל, הותר לחם הגוי בצורה גורפת.
(יא) **להכשרו** – לאחר שלא ניתן להשיג פת ישראל, הרי זו שוב שעת הדחק.
(יב) **הרי זה כְּפַת דחוקה לו** – זו הרחבה גדולה של המושג "דוחק". אלא שכל זה רק לשיטת המחבר, שלחם הגוי הותר רק כשאין להשיג לחם ישראל. אבל לפי השיטה שהרמ"א הביא, ולפיה, הותרה פת גוי לגמרי, דין זה פשוט.

סעיף ו

^טבמקום שנהגו היתר בפת של פלטר, אפילו הוא נלוש בבצים או שביצים טוחים על פניו, מותר (יג). "אבל אינפנד"ה (יד) שאפאה עובד כוכבים, אסור לאכול מהפת שלה (טו). (עיין לקמן סימן קי"ג ס"ג). הגה: ויש אוסרים בפת שביצים טוחים על פניו, משום שהן בעין ואינם בטלים לגבי פת, ויש בהם משום בשולי עובדי כוכבים (טז) (תוספות וסמ"ג והגהות אשרי וארוך ומרדכי פא"ט וסמ"ק סי' ר"ז). וכן נוהגין (יז). ואותן נילו"ש שקורין קיכלי"ך או מיני מתיקה שקורין לעקי"ך, הם בכלל פת ובמקום שנוהגים היתר בפת של עובד כוכבים גם הם מותרים, ולא אמרינן שיש בהם (יח) ^טתוספות והרא"ש והר"ן שם והרשב"א בת"ה. שם בת"ה דאין בהם משום בישולי עובדי כוכבים דקימחא עיקר. ואין לחוש משום דם ביצים וביצת עוף טמא, דהולכים אחר הרוב. שם. ועיין בסימן שאחר זה סעיף ג.

שולחן ערוך כפשוטו

(יג) מותר – אף שביצים אסורים משום "בישולי גוי", כאן הביצים טפלים ללחם, על כן מותר לאכול פת זו. ואין לחשוש שמא היה דם בביצים, כי זה לא שכיח. ואין לחשוש גם, שמא השתמשו בביצי עוף טמא, כי אינם מצויים. (יד) אינפנד"ה – בצק ממולא בדג.

(טו) אסור לאכול מהפת שלה – לא רק את הדגים עצמם אסור לאכול, כי שייך בהם איסור בישול גוי, אלא גם העיסה עצמה אסורה, מאחר ובלעה את שומן הדגים, כפי שיוסבר בסימן קיג סעיף ג.

(טז) משום בשולי עובדי כוכבים – הביצים משמשים שני תפקידים, בעשיית הלחם: א. בשעת העיסה, מערבבים ביצים, לצורך הלישה. ב. משיחת ביצים, על גב הלחם, לשיפור חזותו החיצונית. מלמד כאן הרמ"א, שמשיחה זו אסורה, כי השכבה הדקה על הלחם, ניכרת לעין. על כן אי אפשר להגדיר אותה כ"בטילה" ללחם. אמנם המחבר לא קיבל חומרה זו, כי לדעתו, אין השכבה הזו עיקר, אלא בטילה כלפי הלחם, ומותר לאוכלו.

(יז) וכן נוהגין – זה מנהג אשכנז.

(יח) ולא אמרינן שיש בהם – כשהתירו את לחם הגויים, התירו את כל סוגי

משום בשולי עובד כוכבים. ויש מיני ניל"ש שקורין קיכלי"ך שאופין אותם על ברזלים, ומושחין הברזל בשעת אפייה בחלב או חזיר, באותן יש לזהר ולאסרן (יט). וכן המנהג (כ) (מהרא"י בהגהת ש"ד ואגור בשם ר"י מפרי"ש).

סעיף ז

יפת בעל הבית אסורה לעולם, אפילו קנאָה פלטר ממנו, ואפילו שְלָחָה לישראל לביתו (כא). וכן אפילו שלחה אותו ישראל לאחר, אסורה לעולם. ושל פלטר, מותרת לעולם, אפילו קנאָה בעל הבית ממנו, שלא הלכו באיסור זה אחר מי שהפת בידו עכשיו, אלא

יִהְיֶה ש' בתשובה והרשב"א בת"ה והר"ן בפרק ב דעבודה זרה, מההוא ביתא דחיטי, דנפל עלה חביתא דיין נסך, דשריא רבא למטחנא ולמפינהו ולזבוני לעובדי כוכבים, שם דף סה, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

המאפים שיש בהם בצק. וברשימה שפירט רמ"א, מדובר רק בבצקים שבלילתם קשה ועבה, כגון קְרוֹאָסוֹנִים או רוגאלך (מיידיש: "ראָגאַלעך") של ימינו. ולא בעוגות שעיסתן רכה, שאין בהם היתר זה. היתר זה שייך גם לספרדים, וכדעת המחבר במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, כפי שמבואר בתחילת הסעיף⁴.

(יט) **יש לזהר ולאסרן** – כי בלעו שומן חזיר, או שומן חלב.

(כ) **וכן המנהג** – לאוסרן.

נראה שנקט הרמ"א לשון "מנהג" באיסור זה, אף שהוא אסור מעיקר הדין, לכאורה, משום דעות הסוברים, שאין משיחה זו אוסרת כלל ועיקר. כי אין מטרתה הענקת טעם למאפה, אלא מניעת שריפה ותו לא.

(כא) **ואפילו שְלָחָה לישראל לביתו** – ככל גזירות חכמים, שהוטלו באופן כללי. פת בעל הבית אסורה, ואין להתירה.

4. כך נראה מדברי כף החיים (אות לו). אמנם ראה שם שהביא פוסקים הסוברים, שהגזירה היתה רק על פת, ולא על עוגות אלה. ולדעתם, אם אין בהם איסור מצד בישולי גויים, הן מותרות אף למי שמקפיד על פת ישראל

אחר מי שהיה לו בשעת אפייה (כב).

סעיף ח

י"ש מי שאומר דבמקום שאין פלטר מצוי כלל, מותר אפילו של בעלי הבתים (כג). (ואין צריך להמתין על פת כשר, וכן נוהגין (כד)) (כ"י בשם א"ח).
י"ספר ארחות חיים בשם הרא"ה וכלבו.

סעיף ט

(כה) ^יהדליק עובד כוכבים התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק העובד כוכבים ואפה העובד כוכבים ובא ישראל וניער האש מעט, הרי זה מותר. ^יואפילו לא זרק אלא עין אחד לתוך התנור, התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה (כו). (ואם נפח ^ימימרא דרבינא, הלכתא הא ריפתא וכו', עבודה זרה דף לח, ב. ^יטור, בשם הרמב"ם פרק יז הלכה יג, מהלכות מאכלות אסורות.

שולחן ערוך כפשוטו

(כב) **שהיה לו בשעת אפייה** – בין לחומרא בין לקולא – הכלל הוא – לחם של אופה מותר, לחם של בעל הבית אסור.

(כג) **אפילו של בעלי הבתים** – כלומר מקום שאין בו מאפיה, הרי זו שעת הדוחק גדולה, ומותר לקחת לחם שאפה בעל הבית בביתו, ומכרו ללקוחות. כתב זאת המחבר בלשון "יש מי שאומר", משום שרבו החולקים על שיטה זו. אכן הואיל והביא המחבר דעה זו, אפשר לסמוך עליה בשעת הדחק.

(כד) **וכן נוהגין** – להקל כדעה זו, שהביא המחבר.

(כה) **הקדמה לסעיף** – בסעיפים הבאים פורטו עצות מעשיות, שיגדירו את לחם הגוי, כלחם שנאפה בידי יהודי. והן מעניקות פתרון, גם לשיטות שלא התירו פת של גוי, כלל וכלל. וכפי שניווכח, ההקלות בעניין זה, רחבות מאד.

(כו) **היכר שהפת שלהן אסורה** – העצות שמפרט המחבר, הולכות מן החמור אל הקל. תחילה הביא את הפוסקים הסוברים, שהלחם הופך לפת ישראל רק

בְּאֵשׁ, הָיָה כְּחֻתִּי (כז)) (טור סימן קי"ג ובאגור בשם ר"י מולין והוא בתשובת מהרי"ל רכ"א).

סעיף י

¹⁰אם אפו בתנור על ידי עובד כוכבים שלש פעמים ביום אחד, והכשירו התנור על ידי קיסם בשתי הפעמים, ובפעם השלישית לא הכשירו, מותר (כח). (מרדכי). הגה: ויש אומרים דאם הכשיר התנור פעם אחת ולא עמד התנור מעת לעת בלא היסק, אפילו אָפְאוּ בו כך, כמה ימים, הכל מותר, מכח הכשר הראשון (כט) (ארוך כלל מ"ד ואגור). ויש לסמוך על זה (ל).

¹¹מרדכי פרק שני דעבודה זרה, על פי מעשה.

שולחן ערוך כפשוטו

כשהיהודי מתערב, באופן משמעותי, בהליך האפייה. אחר כך הביא את הפוסקים שנקטו, כי מעשה כלשהו מספיק. כי לדעתם, לא נדרש אלא היכר, על כן כתב עצה זו באחרונה.

למעשה נראה, כי גם מעשה סמלי מספיק. כי הוא כרוך בהליכה אל האופה, ובעשיית פעולה הנראית, בעיני הגוי, מוזרה להפליא. אין ספק, כי פעולה זו יוצרת את ההרחקה המתבקשת בהלכה. על כן נקרא לחם זה "לחם ישראל", ומותר לאוכלו לכתחילה, גם עבור זה המקפיד על לחם ישראל.

(כז) הָיָה כְּחֻתִּי – כאן הוסיף הרמ"א קולא נוספת ולימד, כי גם פעולה קלה זו מכשירה את הלחם. כי נפיחה באש, מגבירה את השלהבת. וגם לחם זה נחשב, "פת ישראל".

(כח) מותר – כי עובדה היא, שפעמיים הושלך קיסם. וההשפעה שנוצרה, נותרה גם בהיסק השלישי.

(כט) מכח הכשר הראשון – אם חזר התנור והוסק שוב, לפני שחלפו 24 שעות מכיבוי, נותר בו מעט חום מההיסק הראשון, ודי בו כדי להחשיב את הלחם "פת ישראל".

(ל) ויש לסמוך על זה – זו דעת הרמ"א, אבל לדעת המחבר, אין לסמוך על זה. אמנם גם הספרדים סומכים על זה, בשעת הדחק.

סעיף יא

פ"ת של ישראל שאפאה עובד כוכבים (לא) בלא חיתוי דישראל
 ובלא קיסם, אסור (לב). (ואסור) לְזַבּוּנִי (לג) לעובד כוכבים, דילמא
 אתי לְזַבּוּנִי לישראל (לד). ואם פִּיתַת הלחם לְשָׁנִים, מותר לְזַבּוּנִי
 לעובד כוכבים (לה). הגה: והוא הדין לכל פת של עובד כוכבים, שאסור
 (לו). ולכן נהגו שלא לקנות חתיכות פת מן העובד כוכבים, דחיישינן שמא
 י"שם במרדכי בשם ר"מ, מההוא ארבא, דטבעא בחישתא, פסחים דף מ, ב. ואגודה וש"ד
 וסמ"ק וכל בו.

שולחן ערוך כפשוטו

(לא) שאפאה עובד כוכבים – עיסה זו נילושה בידי יהודי, שנתן אותה לגוי,
 לצורך אפייתה.
(לב) אסור – אפילו לאלה שנוהגים היתר בלחם של גוי, לא הותר הלחם אלא
 בלחם השייך לגוי מתחילתו עד סופו, אבל לחם שיהודי לש ונתנו לגוי, יש בזה
 יותר קירוב דעת, על כן אסור.
(לג) לְזַבּוּנִי – תרגום: למכור.
(לד) דילמא אתי לְזַבּוּנִי לישראל – תרגום: שמא יבוא למוכרו לישראל. פירוש,
 רכש יהודי לחם של גוי, אסור לו למוכרו לגוי אחר, שמא הלה יחזור וימכרנו
 לישראל שיאכלנו, כי שמע מן הגוי שהלחם נרכש מיהודי. מובן מאליו, כי
 איסור זה רלוונטי רק במקומות, שלא נהגו היתר באכילת "לחם גוי".
(לה) מותר לְזַבּוּנִי לעובד כוכבים – כי בדרך כלל, אין הלחם נמכר חתוך.
(לו) שאסור – כוונתו לומר, שאסור למכור לגוי כל לחם שנאסר, מחשש
 שימכרנו חזרה לישראל. והיהודי ישתכנע לקנות, כי הגוי יאמר, שרכשו
 מיהודי.

הוא פת איסור (לז) ומְכָרָה לו ישראל כך (לח) (מרדכי פא"מ ובארוך).

סעיף יב

^{י"א} אם אפה עובד כוכבים הפת בלא חיתוי ישראל ובלא קיסם, אפילו קָרְמוּ פני הפת בתנור, מועיל חיתוי ישראל, כל זמן שהפת צריך לתנור, ומשביח באפייתו עדיין (לט). ^{י"ו} יש מי שאומר שאפילו הוציא הפת יש תקנה להחזירו לתנור על ידי ישראל, אם הוא משביח (מ).

^{י"ח} שם. ^{י"ט} האגור בשם ש"ד (ומהרא"י ואו"ה).

שולחן ערוך כפשוטו

(לז) **דחיישינן שמא הוא פת איסור** – שמא הוא אכן לחם שישראל לש, והגוי אפאן, ולא נאמר בו ההיתר של "פת גוי".

(לח) **ומְכָרָה לו ישראל כך** – מנהג זה חולק על דברי המחבר. כי המחבר התיר למכור חתיכות, ולא חשש שמא יחזור הגוי, וימכור את פיסות הלחם ליהודי. אך הרמ"א, כן חשש.

(לט) **ומשביח באפייתו עדיין** – כאן נפגשים הקלה נוספת, עבור הנמנעים מאכילת לחם גוי. אפילו מעשה קטן בסוף האפיה, הופך לחם זה ללחם ישראל.

(מ) **אם הוא משביח** – נציין שוב, כי הואיל ויש נוהגים לאכול לחם של גוי, רשאי המקפיד על פת ישראל בלבד, להקל בכל קולא.

סעיף יג

(מא) כמי שאינו נזהר מפת של עובד כוכבים (מב), שְׁחָסֵב אצל בעל הבית הנזהר מפת של עובד כוכבים, ועל השלחן פת ישראל (מג) ופת של עובד כוכבים (מד), הַיָּפָה מִשֵּׁל יִשְׂרָאֵל, יִבָּצֵעַ בעל הבית מִן הַיָּפָה (מה) ומותר בכל אותה סעודה בפת של עובד כוכבים (מו).

מִרְדְּכִי שֵׁם בִּשְׁם רַאבִּי"ה מֵהָא דְעִירוּבִין (דף מא, ב) – אי פיקח הוא עייל לתחומא וכו', דלא אחמירו באיסורי דרבנן, דאין כבוד לשמים ששוב יחדל משום איסור וכבר בצע (אגוד' ות"ה סימן לב).

סעיף יד

כ^א כּוֹתֵחַ (מז) של עובד כוכבים, מותר, ואין חוששין לַפֶּת עובד כ^א טור בשם הגאונים והרשב"א בשם ר"ח.

שולחן ערוך כפשוטו

(מא) הקדמה לסעיף – להבנת הסעיף, יש להקדים שני ערכים. האחד, כשמברכים ברכה, ואפשר לבחור על איזה מאכל לברך, כגון אם יש לפניו אי אלו דובדבנים, ועומד לאכול את כולם, עליו לברך על היפה ביותר, משום כבוד הברכה. השני, חובה לכבד בני אדם, ולהימנע מפגיעה ברגשותיהם.

(מב) מפת של עובד כוכבים – כי סומך על המקילים.

(מג) ועל השלחן פת ישראל – של בעל הבית.

(מד) ופת של עובד כוכבים – שהביא האורח.

(מה) יִבָּצֵעַ בעל הבית מִן הַיָּפָה – כי הברכה צריכה שתיאמר על המוצר היפה ביותר. ואף שהוא נמנע בדרך כלל מאכילת לחם שאפאו גוי, כאן צריך לאכול, כדי לכבד את אורחו, שטרח והביא לחם איכותי.

(מו) בפת של עובד כוכבים – מאחר שהברכה נאמרה עליו, אם ימנע ולא ימשיך באכילתו, הוא מביע כעין זלזול בברכה. כביכול די במאכל פחות טוב, לצורך הברכה.

(מז) כּוֹתֵחַ – כמין רוטב תיבול, המורכב מפירורי לחם, חלב, ומלח.

כוכבים שבו (מח). הגה: וכן כל מקום שנתערבה פת של עובד כוכבים בשאר מאכל, בטל ברוב, בין בלח בין ביבש (מט). אבל אסור לערב כדי לאכלו (ג) (ארוך).

סעיף טו

כמי שנזהר מפת עובד כוכבים, מותר לאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ממנו, ואף על פי שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל, אינו חושש (נא). הגה: יש אומרים דמי שנזהר מפת של עובד כוכבים ואוכל עם אחרים שאינן נזהרין, מותר לאכול עמהם משום איבה וקטטה (נב), הואיל ואם לא יאכל עמהם פת שהוא עיקר הסעודה, התירו לו ^כשם בשם ר"י, בתוספות עבודה זרה, דף לה, ב ד"ה מכלל, מהא דלא גזרו על תערובות דמאי, חולין דף ו, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(מח) ואין חוששין לפת עובד כוכבים שבו – כי לא גזרו חכמים על מאכל, שיש בו תערובת לחם. גם מפני החלב שבו אין חוששים, כפי שנלמד להלן בסימן קטו, איזה חלב כשר, ואיזה חלב אסור באכילה.

(מט) בין בלח בין ביבש – כי היות ויש שהתירוהו לגמרי, אין להחמיר בו, כשהבטל ברוב.

(ג) כדי לאכלו – על פי הכלל שלמדנו (לעיל סימן צט, סעיף ה), שאסור לבטל איסור לכתחילה.

(נא) אינו חושש – הוסבר בהקדמה, כי לחם גוי אינו מוגדר "מאכל לא כשר", אלא נמנעים מאכילתו, ויש שמקילים בדבר. על כן אין להגדיר תערובת מקרית, מאכל של איסור.

(נב) משום איבה וקטטה – כלומר מי שנוהג לאכול, ירגיש שהנמנע מתנשא עליו, וזה יגרום מריבה. למרבה הצער, נפוצה תופעה זו בימינו, שהאחד פוסל את כשרותם של מאכלי הזולת, ומעורר מדנים ועימותים לחנם. קלקול זה, נוגד את רצון התורה המדריכה לשלום, ודרכיה דרכי נועם.

משום איבה. ואין ללמוד מכאן לשאר איסורין (נג) (ב"י בשם תשובת אשכנזית והוא תשובת מהרי"ל סימן ל"ה).

סעיף טז

י"ש מי שאומר שהנזהר מפת עובד כוכבים, והוא בדרך (נד), אם יש פת של ישראל עד ארבעה מילין (נה), ימתין (נו). (וכבר נתבאר לעיל דנוהגין להקל) (נז).
י"מ"כ בשם ספר אגודה בפ"ט דחולין.

שולחן ערוך כפשוטו

(נג) ואין ללמוד מכאן לשאר איסורין – הכלל הוא, שאין להתיר עשיית איסור, גם לא לצורך מניעת אי נעימות בין בני אדם. אמנם באכילת לחם של גוי, שתי סיבות מאפשרות להקל. אחת – לא התפשט איסור לחם של גוי, בכל מקום. שנית – הלחם הוא המזון העיקרי, ואדם שלא יאכלנו, הרי הוא מצהיר כביכול שהוא מחמיר, שלא כחברו, על כן זה נחשב כהבעת זלזול. אבל במאכלים שלא כולם אוכלים, יכול הנמנע להתחמק בטענה סתמית, שאינו חפץ במזון זה, ואין כאן כל פגיעה.

כשמדובר בחומרות שאדם נוהג בביתו, ואינם מעיקר הדין, עליו להתחשב ביחסי אנוש, בהתנהלותו מול אחרים, ובעיקר בתוך המשפחה. דבר זה מצוי מאד, כאשר נישאים בני זוג, מעדות שונות. לכל עדה מנהגים משלה, ורבים אינם מעיקר הדין. לכן יש מקום נרחב להתחשב, במה שלמדנו בסעיף זה, כשיש חשש של פגיעה בזולת. עלבון או זלזול באחר הוא איסור חמור וקשה, פי כמה וכמה, מחומרא זו או אחרת, הנוגעת למזון.

(נד) והוא בדרך – שהיא סיבה להקל.

(נה) עד ארבעה מילין – כארבעה קילומטר. חישוב מרחק זה משתנה, אם יש לו מכונית, ורגיל לנסוע בה. כי עליו להמתין למרחק גדול יותר, ולהימנע מקולא זו, אלא יטרח ויכבד את מנהגו, כדי לאכול פת ישראל.

(נו) ימתין – כדי לכבד את המנהג שקיבל על עצמו.

(נז) דנוהגין להקל – הרמ"א לשיטתו, שסומכים על הדעות, שאין איסור בלחם של גוי.

סימן קי"ג

דיני בשולי עובדי כוכבים, ובו ט"ז סעיפים.

בסימן זה נלמד על גזירה נוספת שגזרו חכמים, והיא, איסור בישולי גוים. דומה גזירה זו לקודמתה בתכליתה, שנועדה אף היא למניעת התבוללות. גזירה זו הוטלה על מאכלים שכל רכיביהם כשרים, אלא שבושלו על ידי גוי. סימן זה ידון, אלו מאכלים נכללו באיסור (סעיף א עד סעיף ה). הוא גם יפרט באיזה שלב, משלבי הבישול, צריך היהודי להתערב, כדי שהתבשיל יוגדר כתבשיל יהודי (סעיף ו עד סעיף יד).

סעיף א

^אדבר שאינו נאכל כמו שהוא חי (א), וגם עולה על שלחן מלכים לַלֶּפֶת בו את הפת או לַפְּרָפֶרֶת (ב), שבישלו עובד כוכבים, אפילו ^אעבודה זרה דף לח, ב מימרא דרב שמואל בר יצחק אמר רב וכו', אמשנה שלקות של עובד כוכבים. ואיכא שם תרי לישני, וכתבו התו' והרא"ש והר"ן שפסק ר"ת כתרי לישני להקל.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) כמו שהוא חי – איסור "בישולי גוי" לא חל על מאכל, שאפשר לאוכלו גם ללא בישול. על כן תפוח שבישלו גוי, וכן רוב הפירות וחלק גדול מהירקות, מותרים באכילה. על דרך זו מותר גם לשתות קפה או תה ומשקים אלכוהוליים, שבישלו גוים. כי המים, שהם העיקר, נשתים כשאינם מבושלים, והקפה והתה, באים בעיקר לשם נתינת טעם.

(ב) לַפְּרָפֶרֶת – כאן אנו למדים על תנאי נוסף, שרק בקיומו יחול האיסור. והוא, שהמאכל יהיה מאכל חשוב, שאפשר להגישו לאורחים נכבדים, הן כמנה עיקרית, והן כתוספת. אם הוא אינו עונה על קריטריון זה, מותר לאכול, למרות שהגוי בישלו. על כן יש להסתפק, בדגני בוקר. ונראה, שיש מקום להקל, בשעת הצורך.

בכלי ישראל (ג) ¹ובבית ישראל (ד), אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

²טור ופוסקים בשם ר"ת (ולא כר' אברהם).

סעיף ב

³עירב דבר הנאכל כמו שהוא חי, עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, ובישולם העובד כוכבים, אם העיקר מְדַבֵּר שיש בו משום בישולי עובד כוכבים, אסור. ואם לאו, מותר (ה). הגה: ומותר לאכול ישם מדברי הרשב"א, מדין כסא דהרסנא, שם בגמרא.

שולחן ערוך כפשוטו

(ג) אפילו בכלי ישראל – גם אם במהלך הבישול לא ייפלט איסור בלוע, עדיין אסור.

(ד) ובבית ישראל – יש אמנם דעות ולפיהן אם בישל שכיר גוי בביתו של היהודי, לא ייאסר התבשיל מדין "בישול גוי". מלמדנו המחבר, שאין הלכה כדעה זו¹.

יש פוסקים שמקילים בבישול תעשייתי², כאשר אין שום קשר בין היצרן והמבשל, לצרכן המוצר. ובשעת הדחק, אפשר לסמוך על שיטות אלה. וזה פותח פתח גדול להתיר דגני בוקר ועוגיות. כי בנוסף לטעם הנזכר, יתכן מאוד שאינם נחשבים "עולים על שולחן מלכים". פסיקה זו חשובה לנוסע לחוץ לארץ, במקומות בהם קיימים גופי כשרות שמפיצים רשימת מצרכים הידועים ככשרים, לאחר שבדקו את הרכיבים, ווידאו שכולם כשרים, אבל כמובן, אין בהם בישול ישראל. לכן יכולים הנוסעים לחו"ל, לסמוך על רשימות אלה. (ה) ואם לאו, מותר – אם אין המאכל נאכל חי, והוא מיעוט בלבד, הוא בטל ברוב, אף הוא אם נותן טעם³.

1. ועיין מה שכתב בזה המחבר, להלן סעיף ד.

2. מהריט"ץ סימן קסא.

3. בשונה משאר איסורים, בהם ראינו, שאם האיסור נותן טעם, הכל נאסר, אפילו אם הוא איסור דרבנן. כאן הדין שונה, כי באיסור בישול גוי, הקילו חכמים יותר.

אָפּוֹנִים קלויים של עובדי כוכבים (ו), וכן הקטניות שקורין ערבשי"ן, קלויים, דאיןן עולים על שלחן של מלכים. וכן נהגו בהם היתר, אם לא במקום שנהגו למשוח המחבת בַּחֲלָב (ז), שאז נוהגים בהם איסור (ח) (רמב"ם פ"ז דמ"א ומהר"א מפראג והגהות בארוך). אבל בלאו הכי (ט), שרי, ואין לחוש לכלים של עובדי כוכבים, דְּסֶתְמָן אינן בני יומן (י). וכל פרי שנאכל כמו שהוא חי, אף על פי שבשלו אותו עובדי כוכבים וְנִמְחָה ונעשה תבשיל בידיהם, שרי. ועל כן אוכלין הפובידל"א שעושין העובדי כוכבים (יא) (דעת עצמו ממשמעות הרמב"ם ור"ן ותוס', והוא פשוט).

שולחן ערוך כפשוטו

- (ו) אָפּוֹנִים קלויים של עובדי כוכבים – כי אינם אוכל חשוב. בכלל היתר זה, פיצוחים שוקולדים וחטיפים.
- (ז) בַּחֲלָב – ח' בצירי, ול' בסגול.
- (ח) שאז נוהגים בהם איסור – באכילת הקטניות הקלויים. כי החֲלָב אסור מן התורה, וקצת ממנו נבלע במאכל. ומה שכתב "נוהגים איסור" ולא כתב סתם "אסור", זהו משום שיש מקילים בזה. וטעמם, משום שהחֲלָב אינו בא להעניק טעם, אלא כדי שהמאכל לא ייחרך.
- (ט) אבל בלאו הכי – אם לא נהגו למשוח את המחבת בחֲלָב, אכילת הקטניות מותרת ללא חשש.
- (י) דְּסֶתְמָן אינן בני יומן – בזמנם היו הכלים בולעים מעט מן המתבשל בהם. ואם במהלך 24 השעות טרם קליית הקטניות, בושל במחבת מאכל טָרֵף, היינו צריכים לאסור את הקטניות, כי טעם האיסור הנפלט מן המחבת, נבלע בהם. למרות זאת, מלמד המחבר, כי אין לחשוש. הטעם לזה, משום שחזקתם של סתם כלים, כלומר, שלא ידוע מצבם, שלא בישלו או אפו איסור בתוכם, ב-24 השעות האחרונות. ואף שלפני כן בלעו איסור, טעמו נפגם ואינו אוסר.
- (יא) שעושין העובדי כוכבים – מרקחת סמיכה, עשויה משזיפים. מכאן אנו למדים, שמותר לאכול ריבות של גוים, אם כל הרכיבים כשרים, ואין לאסור מצד בישול גוי.

סעיף ג

¹פנאד"ה (יב) שאפאה עובד כוכבים, אסורה אפילו למי שנוהג היתר בפת של עובדי כוכבים, שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עובדי כוכבים (יג), ונבלע בפת. וכן ירקות הנאכלים חיים שְׁבִשְׁלָם עם בשר, אסורים, מפני ששומן של בשר נבלע בהם (יד).
¹טור, וכן כתב הרשב"א בת"ה, ושאר פוסקים.

סעיף ד

^היש מי שמתיר בְּשִׁפְחוֹת שלנו (טו), ויש מי שאוסר, ואפילו בדיעבד (טז) (תשובת הרשב"א ס' ס"ח). הגה: ובדיעבד, יש לסמוך אַדְּכָרִי^ה ארחות חיים בשם הרמב"ן, בשפחות הקנויות.

שולחן ערוך כפשוטו

(יב) פנאד"ה – מאפה ממולא בשומן דגים.

(יג) משום בישולי עובדי כוכבים – השומן בזמנם (לא השָׁמֵן), היה דבר חשוב. ובסעודות חשובות, היו אוכלים שומן בשר או שומן דגים.
 (יד) ששומן של בשר נבלע בהם – ואף שזה שומן מועט, והיינו צריכים להתיר, כי הולכים אחרי הרוב, עם כל זה, אסרו את הירקות, משום חשיבות השומן – בזמנם.

(טו) שמתיר בְּשִׁפְחוֹת שלנו – הַשִּׁפְחָה בתורה היא זו הקנויה לבעליה, כמו גם העבד, והוא חייב במצוות, כמו אשה. לדעה זו, אין בישול השפחה או העבד מוגדר "בישול גוי". אמנם רק שפחה או עבד שנקנו, כלולים בהיתר זה, ולכן כתב "שלנו". מה שאין כן שכירים נוכרים, כגון משרת, או עוזרת בית וכדומה, שבישולם אסור. עם זאת, יש מקילים גם בבישולם של עובדים אלה, כי הואיל ומשרתים בתוך בְּתִינּוּ, אין בבישולם דין "בישול גוי".

(טז) ואפילו בדיעבד – כלומר, למרות שהגויה בישראל בבית ישראל, התבשיל אסור באכילה. וזה עיקר הדין להלכה. אמנם בשעת הדוחק, כגון קשישים הזקוקים לסיוע, שיש בביתם עובדת זרה, המסייעת בכל ענייניהם, אין ברירה אלא לסמוך על השיטה המקילה, אפילו בשכירים.

מתירים (ארוך כלל מ"ג והגהות ש"ד). ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל, שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט (יז) (שם).

סעיף ה

עובד כוכבים שבישול, ולא נתכוין לבישול, מותר. כיצד, עובד כוכבים שֶהֶצִית אור בְּאֵגָם כדי להעביר הַחֲצִיר (יח), ונתבשלו בו חגבים (יט), הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שעולים על שלחן מלכים. וכן אם חרך הראש להעביר השער, מותר לאכול רֵאשֵׁי הָאֲזָנִים שֶנֶּצְלוּ בשעת החריכה (כ). אבל אם כיון לשם בישול, מִסְקֶנֶת הגמרא עבודה זרה דף לח, א (ולשון רמב"ם פרק יז מהלכות מאכלות אסורות דין יט). מִימְרָא דרבי יוחנן שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(יז) אחד מבני הבית מעט – טעם זה נראה קצת דחוק, כי אם העובדים שוהים במטבח, ללא השגחה, יתכן שדיירי הבית היהודים אינם מתערבים בהליך הבישול. בפרט בזמננו, שלא צריך לחתות בגחלי התנור, אלא הגז והחשמל המירו את הגחלים, ואין כל צורך לסייע בבישול. ואף על פי כן, לא נעקר היתר זה ממקומו, כי עיקרו מבוסס על ההבנה, שהמבשל הנוכרי עושה את כל פעולותיו בכפוף ובהתאם להוראות בעל הבית. בניגוד לבעל הבית עצמו, שאינו זקוק לשום אישור מראש, ועושה בביתו, ככל העולה על רוחו. והואיל והנוכרי פועל בהתאם להנחיות בעל הבית, אין זה נחשב בישול גוי. אמנם למעשה, אין סומכים על היתר זה, כי אם בשעת הדחק גדולה.

(יח) כדי להעביר החציר – מקבץ עשבים שהתייבשו, ומיועדים למאכל בהמות. כשאין בהם צורך, מכלים אותם בשריפה.

(יט) חגבים – חלק מן החגבים מותרים באכילה (בזמננו איננו אוכלים מהם, כי איננו בקיאים בסוג החגב המותר). שריפת החציר הנזכרת, בישלה (או צלתה) חגבים ששהו בשדה. שריפה זו, שנוכרי הציתה, אינה אוסרת משום בישול גוי, כי הגוי לא התכוון לבשלם, רק להבעיר את החציר.

(כ) שֶנֶּצְלוּ בשעת החריכה – טרם בישול ראש הבהמה, מקובל לשרוף את

^חכגון שהסיק התנור לבשל בו, והיה בו בשר תחלה וְנִצְלָה, אף על פי שלא כיון לזה הבשר, שהרי לא ידע בו, אסור (כא).
^חמימרא דרבינא שם, וטור.

סעיף ו

(כב) ^טכל שֶׁפָּשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַט בְּשׁוּלוֹ, בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף, מוֹתֵר (נג). לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר וְהִגִּים (נד) בַּקֶּדְרָה (נה), או שֶׁהִגִּים יִשְׂרָאֵל וגמר העובד כוכבים (נו), הרי זה מותר (כז). ואפילו לא היה מתבשל
^טלשון רמב"ם שם דין טז, ומימרא דרב יהודה אמר שמואל שם, ושם מסיק בדלא עביד העובד כוכבים אלא קירוב בישול, וכן כתב המחבר בכ"מ ובב"י. ומ"ש הרמ"א, לא זכיתי פה לספרו דרכי משה, ואפשר שסמך על היש חולקין, שהביא בסעיף שאחר זה, או פי' שלא היה מתבשל יותר ממאכל בן דרוסאי, בלא סיוע העובד כוכבים, וכדלקמן סעיף ח.

שולחן ערוך כפשוטו

שערות ראשה. בשעת החריכה, יתכן שאוזני הבהמה ייצלו. במקרה זה מותר לאכלם, כי הגוי לא התכוון לבישולם.
(כא) אסור – כאשר הצית הגוי שלהבת, למטרות בישול, כל מה שיתבשל על ידה ייאסר, גם אם לא הייתה לו כוונה ספציפית למאכל זה.
(כב) הקדמה לסעיף – מכאן עד סעיף יד, נלמד על הפעולות הנדרשות, כדי להחשיב את המתבשל כתבשיל יהודי. הכלל הוא, שהיהודי אינו צריך ליטול חלק בכל שלב משלבי הבישול אלא בחלקם.
(כג) מותר – המחבר מיד ימשיך לפרט, מה כוונתו.
(כד) וְהִגִּים – ערבב.
(כה) בַּקֶּדְרָה – ערבב התבשיל, מזרז את הבישול. הואיל ואקט זה מקדם משמעותית את התבשיל, הבישול נחשב בישול יהודי.
(כו) וגמר העובד כוכבים – הגוי סיים את הבישול. אמנם בגלל שיהודי בישל תחילה, מוגדר תבשיל זה כתבשיל יהודי, כי הוא עשה את העיקר.
(כז) הרי זה מותר – כי הוא נחשב בישול ישראל.

בלא סיוע העובד כוכבים (כח).

סעיף ז

אין שגירת (פירוש, הפערה ובערו והשיקו (יחזקאל לט, ט), תרגום ויהון שגרין) **התנור מועלת, אלא בפת (כט).** אבל בשאר המתבשלים, אין שגירת התנור ולא הדלקת האש מעלה ומוריד, אלא ההנחה דווקא (ל). לפיכך הרוצה לבשל במחבת בתנור של עובד כוכבים (לא), צריך שיתן ישראל המחבת לתוך התנור, למקום הראוי להתבשל בו (לב). הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהדלקת האש או חיתוי בגחלים מהני הר"ן שם, אהא דרב יהודה וכו', ושכן כתבו הראשונים, וכן נראה מדברי הרשב"א וריב"ש ורבינו יונה.

שולחן ערוך כפשוטו

(כח) בלא סיוע העובד כוכבים – מוסיף הרמ"א, לא זו בלבד שמתירים תבשיל, כשחלקו של הגוי בהכנתו שולי בלבד, אלא אפילו כשנטל חלק מרכזי בבישול, גם אז הוא נקרא בישול ישראל. אמנם המחבר חולק על קולא זו, כי לדעתו, אם חלקו של הגוי מרכזי כל כך בבישול, עד שלא היה מתבשל בלעדיו, הרי זה בישול גוי. ולא התיר המחבר אלא, כשפעילות הגוי שולית בלבד. כגון, זירוז הבישול.

(כט) אלא בפת – ראינו בסימן הקודם, כי מספיקה הדלקת האש, כדי להחשיב את המאפה, כלחם יהודי. מלמד כאן המחבר, שבבישול גוי, אין הדבר מועיל. כי לא ניתנה קולא זו אלא עבור לחם, בהיותו מאכל בסיסי. אבל בבישול גוי, אין די בהדלקת אש.

(ל) ההנחה דווקא – הנחת הקדירה על האש, לאחר הצתת האש, היא מעשה משמעותי ביותר, וקובעת אם התבשיל יוגדר כתבשיל יהודי. כמו גם הדלקת האש, לאחר הנחת הקדירה על חצובות הכיריים.

(לא) בתנור של עובד כוכבים – שהגוי הבעיר בו אש.

(לב) למקום הראוי להתבשל בו – זו פסיקת הספרדים. לאור זאת, במקומות ציבוריים, כגון מלונות ומסעדות, הואיל ורבים מן העובדים בהם אינם יהודים, מוטלת אחריות כבירה על המשגיח, כי תפקודו יכריע, לאיסור או להיתר.

לענין בישול, כמו לענין פת, וכן נוהגין (לג). (הגהות ש"ד ובארוך ובמרדכי פא"מ).
ואפילו חיתוי בלא כוונה מהני ומועיל. ויש אומרים דאפילו לא חיתה ישראל
ולא השליך שם קיסם, רק שהכותית הדליקה האש מאש של ישראל, שרי (לד)
(או"ה שם בשם מהר"ם).

סעיף ח

נתן ישראל קדרה על האש וסלקה (לה), ובא עובד כוכבים
והחזירה, אסור (לו). (*) אלא אם כן הגיע למאכל בן דרוסאי, שהוא
שליש בישולו, כשסילקה (לז).
(*) רבי אסי א"ר יוחנן שם.

סעיף ט

^אאם בישלו עובדי כוכבים כמאכל בן דרוסאי ונָמְרוּ ישראל, יש
לאסור (לח). ^באלא אם כן הוא ערב שבת או ערב יום טוב או שיש
^אטור בשם הרשב"א ובשם ר"ה, וכן כתב הר"ן, וכן הסכים הריב"ש. ^בבית יוסף, וסיים,
כדאי הנך רבוותא, לסמוך עלייהו.

שולחן ערוך כפשוטו

(לג) וכן נוהגין – זה מנהג אשכנז.
(לד) שרי – על כן מניחים נר דולק, ממנו ידליק הגוי את הגז. אמנם במטבחים
מודרניים, הואיל והבישול הוא חשמלי, לא ניתן להסתפק בעצה זו, והיהודי
ידליק את נקודות החימום, בהם יבשלו.
(לה) וסלקה – בזה בוטלה מעורבותו של היהודי, בהליך הבישול.⁴
(לו) אסור – כי הבישול נעשה על ידי הגוי.
(לז) כשסילקה – בשלב זה, התבשיל כבר מוגדר מבושל.
(לח) יש לאסור – מאכל בן דרוסאי הוא תבשיל, שהתבשל שליש בישולו.

4. אין הבדל מי סילקה, כי בסילוק זה בוטלה פעולת היהודי, בין אם היהודי סילק, ובין הגוי.
ואמנם כתב המחבר שסילקה ישראל, אך כוונתו לומר, שגם במקרה שסילקה ישראל על דעת
שהגוי ימשיך את בישולו, גם זה נחשב בישול גוי. וקל וחומר, אם סילקו גוי, כי אז ביטל את
מעשה הישראל, כנגד רצונו.

הפסד מרובה בדבר (לט). ויש מתירין בכל ענין (מ), (טור בשם הרא"ש ור"ן ור"ף ומהר"ם ואו"ה וסמ"ק סימן שכ"ג שר' יקר עשה כן מעשה וכ"ה בכל בו וכ"פ בטה"ת ומרדכי ואגודה פא"מ ורא"ה בס' ב"ה וסמ"ג דף נ"ז ע"ב ושכן קבל מר"י ור' ירוחם נ"ז ח"ז שכן הסכימו רוב הפוסקים ולא כדת השיג הב"י בב"ה אר' ירוחם בזה עיין שם) **וכן נוהגין (מא).**

סעיף י

י'הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם כמאכל בן דרוסאי, ובא עובד כוכבים והפך בו ונתבשל, אסור (מב).

^{י'}שם, בשם הרשב"א.

סעיף יא

(מג) י'הניח ישראל על גבי האש, והניח עובד כוכבים לשמרו (מד),
^{ג'}גם זה שם, בשם הרשב"א, מבריתא מניח ישראל בשר וכו', עבודה זרה דף לח, א.

שולחן ערוך כפשוטו

וכיון שניתן לאכלו, יש לאסרו.

(לט) שיש הפסד מרובה בדבר – במצבים דחוקים אלו, גם השלב הסופי של הבישול, מקבל משקל רב. כי רוב בני אדם, אינם אוכלים תבשיל שעבר רק שליש בישולו, על כן גם הסוף מהווה שלב מהותי.

(מ) ויש מתירין בכל ענין – גם שלא בשעת הדוחק. ומה שראינו בסעיף הקודם, שמתירים את בישול היהודי, כשהוא כמאכל בן דרוסאי, אף על פי שסיימו הגוי, אין זה אלא קולא, להחשיב שליש בישול כמבושל, ולא לחומרא. **(מא) וכן נוהגין** – ואף שסובר המחבר כי מעיקר הדין צריך להחמיר, ורק בשעת הדחק ניתן להקל. הרי כבר נהגו להקל, ויש למקילים על מי לסמוך, לכן אין להרהר אחר המנהג.

(מב) אסור – כי מעורבותו של היהודי, לא קידמה את הבישול. אמנם לרמ"א מותר, כפי שכתב בסעיף ז.

(מג) הקדמה לסעיף – סעיף זה מבוסס על הכלל "ספק באיסור דרבנן, דינו לקולא".

(מד) והניח עובד כוכבים לשמרו – יהודי הניח את המאכל, ואחר כך ביקש מן

והפך בו (מה) ואין ידוע אם סלקו העובד כוכבים עד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי (מו), מותר. דספק דבריהם להקל (מז) (טור). וכן כל ספק בישולי עובדי כוכבים וכיוצא בו, מותר.

סעיף יב

(מח) ^{טו}דגים קטנים שְׂמֻלָּחֵן ישראל או עובד כוכבים, הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בישול (מט). ואם צלאן עובד כוכבים, אחר כן, מותרים (נ). ^{טז}אבל דגים מלוחים גדולים, אינם נאכלים אלא על ידי ^{טז}מימרא דרב אסי אמר רב, שם. ^{טז}טור בשם הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

הגוי, להשגיח על התבשיל, שלא ייחרך.
(מה) והפך בו – כמנהג הטבחים, שבוחשים במאכל המתבשל, למניעת שריפתו, או לבישול כל חלקיו בשווה.
(מו) שלא הגיע למאכל בן דרוסאי – כי לפי המחבר, הסרת תבשיל מן האש בטרם נהיה ראוי לאכילה (אפילו לא ברמה של בן דרוסאי), יש לאוסרו, כי הנחת היהודי בוטלה.
(מז) דספק דבריהם להקל – כפי שהסברנו בהקדמה.
(מח) הקדמה לסעיף – להבנת הסעיף צריך להקדים, את ההלכה שנלמד בסעיף הבא והיא, שרק בישול שמכשיר את המאכל, אם נעשה על ידי גוי, אוסר אותו. אבל אם הוכשר לאכילה, באמצעות גוי, על ידי עישון או מליחה או כבישה, אינו אוסר.
(מט) כמו שנתבשלו מקצת בישול – ולמרות שהגוי הוא שמלחן לא נאסרו, כי רק על בישול גזרו.
(נ) מותרים – כי המאכל ראוי לאכילה, ללא הצלייה.

הדחק (נא); לפיכך אם צלאן עובד כוכבים, אסורים (נב), ויש מתירין (נג). הגה: וכן כל דבר שנאכל חי על ידי הדחק, ובשלו עובדי כוכבים, דינו כדגים גדולים (נד) (דעת עצמו). ובשר מלוח (נה) אינו נאכל כלל כמו שהוא חי, ואסור אם נתבשל על ידי עובד כוכבים (נו) (תוספות פרק החולץ).

סעיף יג

י"דג שְׁמִלְחוּ עוֹבְד כּוֹכָבִים, וּפִירוֹת שְׁעִשְׁנָן עַד שֶׁהִכְשִׁירָן לֵאכִילָה, הָרִי אֵלּוּ מוֹתְרִין, דְּמָלִיחַ אֵינוֹ כְּרוֹתָח בְּגִזְרָה זֶה, וְהַמְעוֹשֵׁן אֵינוֹ כְּמִבּוּשֵׁל (נז). הגה: גם פְּבוֹשׁ אֵינוֹ כְּמִבּוּשֵׁל, דְּלֹא אִסְרוּ אֶלֶּא בִישׁוֹל שֶׁל "לֶשׁוֹן הַרְמַב"ם בְּפֶרֶק יז הִלְכָה יז מֵהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אִסּוּרוֹת, מִמִּימָרָא דְרַב אֲסִי וְכו', מֵהִירוּשְׁלָמִי פֶרֶק ו דְּנִדְרִים.

שולחן ערוך כפשוטו

(נא) **אלא על ידי הדחק** – לא הכשירה מליחתם את אכילתם, הלכך אינם נחשבים ראויים למאכל לפני צלייתם. ואין זה דומה למאכל שבישלו ישראל, כמאכל דרוסאי, שנחשב מבושל⁵, כי יש אנשים הנוהגים לאכול בצורה זו, את מאכלם.

(נב) **אסורים** – כי הגוי הוא שהכין אותם בצלייתו למאכל, על כן זה נחשב בישול גוי.

(נג) **ויש מתירין** – כי סוף סוף, גם לפני צליית הגוי, היו הדגים ראויים קצת לאכילה. והרי זה ככל דבר שראוי לאכילה, ללא בישול, שבישול הגוי אינו אוסרו.

(נד) **דינו כדגים גדולים** – מאכל שניתן לאוכלו רק על ידי הדחק, אינו נחשב ראוי לאכילה. ואם בישלוהו גויים, הרי הוא אסור.

(נה) **ובשר מלוח** – הבשר נמלח, כידוע, להוצאת דמו.

(נו) **אם נתבשל על ידי עובד כוכבים** – אפילו לשיטה המתירה אכילת דגים גדולים שנמלחו.

(נז) **והמעושן אינו כמבושל** – כי לא גזרו חכמים על כל דרכי הכנת המאכלים,

5. כפי שראינו בסעיף ח.

אש (נח) (טור).

סעיף יד

^{יח}ביצה, אף על פי שראויה לַמַּעֲהָ חיה, אם בַּשְּׁלָה עובד כוכבים,

אסורה (נט).

^{יח}מסקנת הגמ' משמיה דאביי, עבודה זרה דף לז, ב.

סעיף טו

^טתמרים תַּמְרִים קצת, שאינם נאכלים אלא על ידי הדחק, אם

בַּשְּׁלָם עובד כוכבים, אסורים (ס).

^טבעיא שם מרב אסי, ופשטה לאיסורא.

שולחן ערוך כפשוטו

אלא על בישול בלבד. ובכלל האיסור, כל הבישולים שמחממים אותם במקור חום אף שאינו אש, כגון תנורים חשמליים.

(נח) בישול של אש – נכון הדבר שבדיני איסור והיתר, כבישה אכן מוגדרת כבישול. ואם נכבש היתר באיסור, הוא נחשב כמי שהתבשל בו, וכולו אסור. אכן שונה הדבר בגזירת איסור "בישול גוי", שלא אסרו אלא את הבישול על האש, ותו לא. דין זה מוסכם על המחבר.

לגבי בישול במיקרוגל, יש להסתפק⁶. ובשעת הדחק, אפשר להקל.

(נט) אסורה – כי גמיעתה חיה נעשית רק בשעת הדחק, ודינה כאוכל הנאכל חי רק על ידי הדחק, שיש בו איסור בישול גוי⁷.

(ס) אסורים – כי בגין בישול הגוי, הפכו התמרים ראויים לאכילה.

6. מצד אחד יש להתיר, כי אין זה אש, ולא נכלל בגזירה. אבל מצד שני, אין זה דומה למלוח כבוש ומעושן, שהתוצאה שלהם שונה מאוד מבישול. מה שאין כן במיקרוגל, הואיל והתוצאה של החימום בתוכו קרובה לתוצאת הבישול, ונראה כבישול לכל דבר, אולי זה בכלל בגזירה. ועיין ב"להורות נתן" (חלק ז סימן סד) שנקט להתיר.

7. יש אומרים, שאיסור זה מוסכם גם על הפוסקים שהתירו דגים גדולים שנמלחו, ואחר כך בישלם גוי, כי בשונה מדגים אלו, הנאכלים על ידי הדחק, אין אדם גומע ביצה חיה אלא על ידי דוחק גדול.

סעיף טז

כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר (סא). ^{כא}ויש אומרים שאינם צריכים (סב). ^{כב}ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא (סג). הגה: עובד כוכבים שפשל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לבריא, ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים, דְּכָל כְּהָאֵי גִּזְנָא, הֶפְרָא אָפָא (סד) (כ"י בשם הר"ן שכ"כ משם הרא"ה).

^{כג}טור בשם הרשב"א בת"ה הארוך, דכל שאסרוהו חכמים, פליטתו כמוהו. דהא, אפילו שמנו של גיד דאינו אלא ממנהג קדושים אוסר תערובתו, וכן צירו ורוטבו, וכן כל איסורים שמדבריהם כו', וכן כתב בסה"ת, וכן כתב הר"ן. ^{כד}שם בשם אביו הרא"ש, והר"ן בשם תשובת הרא"ש (ואו"ה כלל מ"ג). ^{כה}הרא"ש שם לדברי הרשב"א, וטור סימן קכא.

שולחן ערוך כפשוטו

(סא) צריכים הכשר – כי הואיל ומאכל זה אסור מדרבנן, בלע הכלי איסור דרבנן.

(סב) שאינם צריכים – בגלל שלא החמירו חכמים להחשיב את הנאסר, כאיסור ממש. הלכך רק התבשיל עצמו אסור, אבל הכלי עצמו לא נאסר.

(סג) עיקר מדאורייתא – כלומר זהו איסור יותר קל, משאר איסורי אכילה דרבנן, כגון חֶלֶב גוי שנאסר, מחשש שעירב בו חלב בהמה לא כשרה, ויש בו איסור תורה.

(סד) דְּכָל כְּהָאֵי גִּזְנָא הֶפְרָא אָפָא – תרגום: בכל מקרה כזה, יש היכר. שהרי לא התירו זאת אלא לחולה, שהגוי יבשל עבור חולה ישראל. על כן מעשה זה, שאינו אלא חד פעמי, ורק לצורך החולה, לא יביא לקירוב דעת. לכן לא גזרו

איסור – לא על התבשיל, ולא על הכלי⁸.

8. ועיין ט"ז ס"ק טו, שחלק בזה על הרמ"א. אכן כבר דחה הש"ך (בנקודות הכסף), את השגות הט"ז. ועיין בכף החיים (אות צו) שלדעתו, המחבר חולק על הרמ"א. והביא שם מחברים רבים, שהחמירו בדין זה. אמנם כיון שהמחבר הביא (כאן בסעיף) שאפילו בכלים שבישל בהם גוי בימי חול, אפשר להקל ולא להכשיר. על כן קשה לומר שהחמיר לגבי כלים שבישל בהם גוי בשבת, בהיתר.

סימן קי"ד

שכר ושאר משקין של עובד כוכבים, ובו י"ב סעיפים.

בסימן זה נדון על מאכלים ומשקים נוספים הבאים מן הגויים, שנאסרו אף הם. יש להקדים, שיין הגויים אסור, משתי סיבות: א. בזמנם היו הגויים מנסכים אותו לעבודה זרה, והוא נאסר מן התורה; ב. חכמים גזרו איסור על שתיית יין הגויים, משום "חתנות". כלומר, מניעת קרבה יתירה, העלולה ליצור התבוללות. סימנים רבים הוקדשו לאיסור זה, שהוא מן החמורים ביותר, בין כלל איסורי מאכלים ומשקים של גוים. ידע זה נצרך, להבנת חלק מדיני סימן זה. סימן זה מתמקד במאכלים שונים, ובעיקר במשקים שיש בהם אמנם איסור, אבל אין חומרתו גדולה כדיני יין או בישולי עכו"ם. עוד נפגוש, בדברים שנאסרו מחשש להחדרת איסור במשקה או במאכל, למרות שעל פניו, כל רכיביו כשרים.

סעיף א

^אכל יִשְׁכַּר של כותים, אחד יִשְׁכַּר של תמרים או של תאנים או של שעורים או של תבואה או של דבש, אסור משום חתנות (א). ואינו אסור אלא במקום מְכִירָתוֹ (ב), אבל ^באם הביא הִשְׁכַּר לביתו ^אמימרא דאמוראי עבודה זרה דף לא, ב וכרב יצחק. וכתבו התוס' (ד"ה מפני) דאיסור שכר לא מצינו לא במשנה ולא בברייתא, ושם בימי אמוראים אסרוהו. ^בכרב אחאי שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **אסור משום חתנות** – רשימת המשקים שפורטה, היא משקאות אלכוהוליים. שתייתם עלולה לגרום לקירוב דעת עם הגויים. אבל כפי שמיד יוסבר, האיסור מאוד מצומצם.

(ב) **אלא במקום מְכִירָתוֹ** – כלומר שתייתו אמנם נאסרה, אבל רק במסעדה או בִּבְּר בו הוא נמכר, שם החשש הזה אכן קיים, מפאת הגויים, הנאספים שם לשתייתו.

ושותהו שם, מותר, שעיקר הגזרה שמא יסעוד אצלו (ג). יולא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות כדרך שאדם קובע בשתיה (ד), אבל אם נכנס בבית העובד כוכבים ושתה דרך עראי בְּאֶקְרָא, מותר. וכן מי שֶׁלֶן בבית העובד כוכבים, חשוב בְּבֵיתוֹ, ומותר לשלוח בעיר לקנות שֶׁכֶר מהעובד כוכבים (ה). הגה: ויש מתירין בְּשֶׁכֶר של דבש ותבואה (ו) (מרדכי בשם תוספות והרבה מן האחרונים ואגודה פא"מ ואו"ה כלל מ"ג ד"ו וסמ"ק דף קי"ג), וכן נוהגין להקל במדינות אלו. יטור בשם אביו הרא"ש. שם, וכן כתבו התוס' שם, ואף אם העובד כוכבים אכסנאי שלו נותן לו, שמותר משום איבה.

מעיקף ב

המקום שישראל נוהגין קולא ביין של עובד כוכבים (ז), אף הַשֶּׁכֶר^ה שם בשם הרשב"א בת"ה, מהא דרב שמואל בר ביסנא שם.

שולחן ערוך כפשוטו

- (ג) **שעיקר הגזרה שמא יסעוד אצלו** – ואין לאסור משום בישולי גוי, כי רוב השיכר מורכב ממים, שלא שייך הם בישולי גוי. כי המים ראויים לשתיה גם ללא בישול, וכפי שלמדנו בסמן הקודם.
- (ד) **כדרך שאדם קובע בשתיה** – זו מגבלה שניה באיסור זה, והיא, ישיבה בצוותא עם הגויים, לצריכה משותפת של משקאות אלכוהוליים. אבל שתיית שיכר נוכרי, ללא שותפים גויים, לא נאסרה.
- (ה) **לקנות שֶׁכֶר מהעובד כוכבים** – ורשאי לשתותו בבית הגוי, אצלו הוא מתאכסן. כי נחשב הדבר כאילו הוא שותהו בביתו. כי אכסנייתו היא ביתו, כל עת שהותו שם.
- (ו) **מתירין בְּשֶׁכֶר של דבש ותבואה** – כי אין שתייתם שכיחה כל כך, ולא אסרו על שתייתם – גם בקביעות – בבית הגוי.
- (ז) **קולא ביין של עובד כוכבים** – האסור מן הדין.

אסור (ח).

סעיף ג

יין תפוחים (ט) ויין רמונים (י) וכיוצא בהן, מותר לשתותו בכל מקום (יא), דדבר שאינו מצוי לא גזרו עליו (יב).

ברייתא שם דף מ, ב. 'רמב"ם פרק יז מהלכות מאכלות אסורות הלכה יא, ושאר פוסקים, מדין יין תפוחים.

סעיף ד

(יג) כל אלו המשקים, וכן החומץ של שכר, אסור לקנותו מהם אם מ"מרא דרב יוסף האי חלא וכו', שם דף לב, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(ח) אף השכר אסור – החמירו במקומות אלה, כדי שיהודי המקום יפנימו את האיסור. סעיף זה לא שייך בימינו, כי שומרי המצוות כולם, מקפידים לשתות יין כשר בלבד.

(ט) יין תפוחים – הכוונה לסיידר תפוחים, שהוא מיץ תפוחים שהותסס, ונעשה משקה אלכוהולי.

(י) ויין רמונים – משקה אלכוהולי, המיוצר ממיץ רימונים שהותסס.

(יא) מותר לשתותו בכל מקום – אפילו במקום מכירתם.

(יב) לא גזרו עליו – כי המשקים הללו, אינם נפוצים כל כך, על כן לא גזרו עליהם. אם כי למרות שמותר, וודאי נכון שלא לשתות יחד עם גויים, משקאות חריפים שונים, אפילו אם לא גזרו עליהם איסור. כי החכם עיניו בראשו, וברור שרצון התורה, שנמנע מהתערבות עם הגויים, כפי שמעידים כל ההלכות שלמדנו כאן.

(יג) הקדמה לסעיף – יש משקים שמבחינת רכיביהם, כשרים לחלוטין. אמנם לפעמים, צריך לחשוש שמא עירבו בהם יין, שכמובן אינו כשר. משקים שעירבו בהם יין, אינם נפגמים, בטווח הקצר. אבל בטווח הארוך, הם מתקלקלים. על פי זה, נבין את הסעיף.

דמיהם יקרים מדמי היין, שאנו חוששים שמא עירב בהן יין (יד) עד שאין שישים לבטלו (טו) (מרדכי בשם ראב"ה). במה דברים אמורים, כשמוכרים בחנות (טז); אבל אם רואה שמוציאים אותו מהחבית, מותר, ולא חיישינן שמא עירב בו יין, שאם היה מערב יין בחבית, היה מתקלקל (יז). הגה: ואף על פי שרגילים למשוך היורות והכלים בשומן חזיר, אין לחוש, דהוי נתינת טעם לפגם, גם בטל בשישים (יח) (ארוך כלל מ"ד ובמרדכי פא"מ); גם אין לחוש אם נתנו משקין אלו בכלים של יין (יט).

שולחן ערוך כפשוטו

(יד) **שמא עירב בהן יין** – אף שמוצר זה כשר, ולא גזרו עליו חכמים, יתכן שהסוחרים מערימים על הלקוחות, ומערבים בו קצת יין. על כן יש לאוסרו, במקרה שמחיר היין זול ממנו, כי זה אינטרס של הסוחר, לרמות את הלקוח. (טו) **שאינן שישים לבטלו** – אבל כאשר היין פחות מ-60, הוא אינו נותן טעם. ונראה, שאם החשש הוא מפני יין נסך, יש לאסור אפילו אם נתערב כלשהו מן היין. ואם זה סתם יינם, שיעור הביטול הוא רק ב-שישים¹. (טז) **כשמוכרים בחנות** – והמשקה האלכוהולי נמזג בכלים קטנים, לצריכה מיידית.

(יז) **היה מתקלקל** – כי המשקים האגורים בחביות, נועדו לשהות בתוכן לזמן ממושך. ואם היו מערבים בו יין, היה הוא מקלקל הכל. (יח) **דהוי נתינת טעם לפגם, גם בטל בשישים** – כלומר, גם וגם. יש כאן גם טעם פגום, וגם ביטול בשישים. ואף שלכתחילה אסור לבטל איסור, כאן מדובר במעשה ידי גוי, הלכך אין זה נקרא ביטול איסור לכתחילה. דין זה נחוץ מאד לתעשיית המזון של ימינו, כי יש ברכיבי המזון רכיבים רבים, שאם הם בטלים בשישים, אינם אוסרים. (יט) **בכלים של יין** – כי אף שהכלי בלע יין, והוא עלול להיפלט אל המשקים, אין חשש. כי רוב הכלים אינם בני יומן, והנפלט מהם, טעמו פגום ואינו אוסר.

1. מובא אמנם בסימן קלד סעיף ה, שיין המעורב במים בטל בשישה חלקים, אך אין זה אלא כשהוא מעורב עם מים. מה שאין כן כשהתערב עם שאר משקים, שיעור הביטול הוא רק ב-60.

ועייין לקמן סימן קל"ד במקום שנהגו לתת דם או שאר איסור לתוך המלח או דיו, אם מותר או אסור (כ).

סעיף ה

^טיין רמונים שמוכרים לרפואה, מותר ללקחו מִהִתְנַגֵּר אפילו שלא מהחבית, אף על פי שדמיו יקרים מהיין, משום דְּכִיּוֹן דְּאִית בֵּיה קְפִידָא, לֹא מֵרַע נַפְשִׁיה (כא). וכן כל דבר שקונים מן האומן דלא מרע נפשיה (כן משמע מדברי הר"ן פא"מ ומרדכי ר"פ כיצד מברכין).
^טהר"ן שם.

סעיף ו

'צריך לזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושים העובדי כוכבים עכשיו, אם נותנים בהם שמרים של יין (כב). הגה: 'תוס' שם דף לב, א (ד"ה האי חלא), כדי להעמיד מהר. וכן כתבו המרדכי ואגודה פרק אין מעמידין.

שולחן ערוך כפשוטו

(כ) **אם מותר או אסור** – ראה בסעיף יג ברמ"א, שם מובא אותם העקרונות שנזכרו כאן, שאם האיסור פוגם את הטעם, אין לאסור.

(כא) **לֹא מֵרַע נַפְשִׁיה** – תרגום: 'אינו מזיק לעצמו'. פירוש, הלקוחות מקפידים שלא יתערב בהם יין, כי אז לא יועיל לרפואה. מפאת כן, נזהר הסוחר שלא לאבד את אמינותו בעיני הציבור.

גם זה כלל חשוב מאוד, כי החשש של זיוף, קיים בעיקר כאשר אין המזייף חושש מאיבוד אמינותו. והכל תלוי לפי העניין והמציאות.

(כב) **שמרים של יין** – הוראה זו ניתנה, משום שהתברר כי בזמנם כך נהגו. שהיו מכינים משקאות אלה, יחד עם שמרי יין. ויש ללמוד ממנה לכל דור ולכל מקום, שצריך לחקור על דרכי ייצור המאכלים התעשייתיים, כי אף שנראה שמדובר לכאורה במאכל שעיקרו כשר, יתכן אולי, שהוסיפו לתוכו רכיב, שאינו כשר. במקומות רבים, יש מערכות של הרבנות המקומית, החוקרות ומפיצות לציבור רשימות של משקים ומצרכים, שאפשר לרכוש גם ללא

ואם דרכן ליתן בו שמרים (כג), אסור לקנות מהם ^(*) אם אין במשקה שישים מן השמרים (כד) (בית יוסף בשם תוספות ומרדכי). והוא דלא עבידי לטעמיה (כה), דלטעמיה, אפלו באַלף לא בטיל (ארוך כלל כ"ב וב"י ס"ס קל"ד בשם תשובת רשב"א (כו) ועיין לקמן סי' קכ"ג ס"ק כ"א (כז)).

^(*)הב"י כתב בשם המרדכי בשם אבי העזרי, אם עירבו בו יין וכו', אבל לא כתב שמרים, ולא זכיתי פה לספרו ד"מ.

שולחן ערוך כפשוטו

השגחה.

(כג) דרכן ליתן בו שמרים – שמרי יין מצויים כשכבה אבקתית דקה, בתחתית הבקבוק או חבית היין, וניתן להבחין בהם בשאריות היין. השמרים נוטלים חלק בהכנת היין – התססתו, והפיכתו למשקה אלכוהולי. אם הן מיין הגוי, השמרים אסורים.

(כד) שישים מן השמרים – כי אם יש 60 כנגדם, השמרים בטלים.

(כה) והוא דלא עבידי לטעמיה – תרגום: שלא הוכנסו להענקת טעם, אלא לצורך אחר. כי כל איסור שנותן טעם, אף אם הוא פחות מ-1/60, אוסר את המאכל, וזה מוסכם על המחבר².

(כו) וב"י ס"ס קל"ד, בשם תשובת רשב"א – הגהה זו אינה מהרמ"א, ומי שכתבה, הביא את דברי הבית יוסף הסובר, שדבר שהוא מרכיב עיקרי מן המזון, כי זו הדרך שרגילים להכין מזון זה, אוסר אף בפחות מ-1/60. ולכתחילה טוב להחמיר בכל מאכל תעשייתי, אם אחד מרכיביו אינו כשר, כי אף שהוא בטל ב-60, זו דרך עשייתו. אמנם בשעת הדחק, אפשר להקל, כשטעמו אינו מורגש.

(כז) ועיין לקמן סי' קכ"ג ס"ק כ"א – בהפניה זו רמז המגיה לדברי הש"ך שם בס"ק כא, שמסביר כי כל זמן שהחרצנים והזגים מעניקים טעם למים, יש לאסור משקה זה, אם גוי ימזגנו.

2. כמבואר בבית יוסף, סוף סימן קלד.

סעיף ז

^אשמן ודבש של עובדי כוכבים, מותרים, ^בואינם נאסרים משום בישולי עובדי כוכבים (כח) ולא משום גיעולי עובדי כוכבים (כט); והוא הדין למים חמים שלהם (ל).

^אשם במשנה דף לה, ב ובגמרא, רבי יהודה נשיאה ובית דינו נמנו עליה, והתירוהו, דף לז, א. ^בשם דף לח, ב ולט, א.

סעיף ח

^אהקפריסין (לא) והקפלוטות (לב) והחגבים (לג) שלהם (לד), ^בבריתא שם דף מ, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(כח) משום בישולי עובדי כוכבים – כי נאכלים גם כשאינם מבושלים. מלבד זאת, חכמים גם לא גזרו עליו, כי אין רוב הציבור יכולים לקיים גזירה זו.

(כט) גיעולי עובדי כוכבים – הגיעול הוא פליטת האיסור הבלוע בכלים, ואין לחשוש מפני זה, כפי שראינו בסימן קיג, שיש להניח, שלא השתמשו בכלי ב-24 שעות שקדמו לשימוש. על כן הפליטה אינה אוסרת, כי לאחר 24 שעות, הפליטה תפגום את המאכל.

(ל) למים חמים שלהם – כי אפשר הרי לשתותם, גם ללא בישולם. ומלבד זאת, הם גם אינם משקה חשוב.

(לא) הקפריסין – קליפות פרי עץ הצלף, שמלבד פריו, אף הן ראויות למאכל.

(לב) והקפלוטות – ירק ממין הבצלים.

(לג) והחגבים – יש ארבעה סוגי חגבים כשרים. וכאן מדובר שניתן לראות כי מדובר בסוג הכשר. בימינו, לא מתירים את החגבים.

(לד) שלהם – הנקנים מן הגויים.

הַכְּבוֹשִׁים מוֹתְרִין (לה), והוא שרואה שמוציאים אותם מהאוצר (לו), אבל הנמכרים בחנות, אסורים, שמא זילף עליהם יין (לז). וכן זיתים שלהם הכבושים, מותרים, אפילו רכים הרבה עד שגרעינתן נשמטת, ולא חיישינן שמא זילף עליהם יין (לח). ובלבד שלא יהיו חתוכות בסכין שלהם (לט). הגה: דמאחר שהם חריפים, בלעו מן הסכין (מ). אבל אם נכבשו בכלים של עובדי כוכבים, י"ש במשנה דף לה, ב וכתנא קמא, וכדמפרש בגמרא דף מ, ב. י"טור בשם בעל התרומות.

שולחן ערוך כפשוטו

(לה) הכבושים מותרין – רשימת מוצרים זו נכתבה על פי המציאות של ימיהם. אמנם המציאות הפכפכה, ועלולה להשתנות. מאכלים שהותרו, ומופיעים ברשימה, יכולים להיות אסורים, וכן להיפך. העיקרון המנחה בכולם הוא, שהמאכל עצמו כשר, וכבשוהו בחומץ או במי מלח, לצורך שימורו. הואיל והכבישה אינה מוגדרת בישול, אין סיבה לאסור.

(לו) מהאוצר – מתחם אחסון, שהמוצרים המוכנסים אליו שוהים בו זמן רב. ראיית הוצאתם משם, מוכיחה שנכבשו לזמן רב.

(לז) שמא זילף עליהם יין – התזת היין משפרת את המאכל, ובתנאי שלא יחלוף זמן רב מן ההתזה. מאכלים הנמכרים בחנות, עומדים לשימוש מיידי, וקיים חשש, שהגוי אכן התיז עליהם יין.

(לח) יין – כי על הזיתים, לא הייתה התזת יין שכיחה.

(לט) בסכין שלהם – כי בסכינים של זמנם, נותרה דבוקה, תמיד, שמנונית של איסור, ובחיתוך הזיתים, היא דבקה בהם. אמנם זו חומרא, כי לאחר מספר זיתים שנחתכו, כבר אין חשש, או שהשמנונית כל כך מועטה, שהיא בטילה.

(מ) בלעו מן הסכין – לדעת הרמ"א, דבר חריף מפליט את הבלוע, והופך את טעמו לשבח.

מותרים, דמאחר שיש מים עמהם כבר נתבטל חריפתן (מא). וכן כל כיוצא בזה (ב"י בשם א"ח סימן תמ"ז). ועיין לעיל סימן צ"ו.

סעיף ט

^{טו}הענבים שלהם, אפילו הן לחות הרבה עד שמנטפות, מותרות (מב). וכן כל הכבשים שאין דרכם לתת בהם יין וחומץ (מג). וכן טְרִית (פירוש, חתיכות דג גדול הנקרא טוני"א בלע"ז) שאינה טרופה (מד). וכן ציר של דגים שיש בו כולכית (מה). וכן עלה של חֶלְתִית, מותר (מו).
^{טז}משנה שם דף לט, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(מא) כבר נתבטל חריפתן – כלומר, אף לדעת הרמ"א, שדבר חריף מפליט את הבלוע, והופך אותו לטעם משובח, כאן בכל זאת מותר. כי מלבד חריפות המאכלים, יש נוזלים נוספים, המחלישים את החריפות.
(מב) מותרות – ולא חוששים שמקור הרטיבות הוא מיין אסור שהותז עליהם. זאת ועוד, הלחות היוצאת מן הענבים, אין לה דין יין, ולא תיאסר על ידי מגע של גוי.

(מג) יין וחומץ – כבשים כאלה מותרים, כי הכבישה אינה נחשבת בישול, ואין כאן איסור בישול גוי. והכלל הוא, שמתחשבים במציאות. וכיון שבמציאות לא נהגו לזלף יין, אין מקום לאסור, כפי שהסברנו.
(מד) שאינה טרופה – פירוש, אינה טחונה. כי אם נמחתה הטרִית, לא ניתן להכיר איזה דג הוא, ויכול להיות שהוא דג אסור.

(מה) שיש בו כולכית – הציר (נוזל הזב מגופם) של דגים טמאים, אינו אסור אלא מדרבנן, כי הוא נחשב כזיעה בעלמא. על כן ציר שהתערב בו כולכית, שהוא דג טהור, ולא נוהגים לערבב עמו דגים אחרים, הרי הוא כשר. כי גם אם יש חשש שעירבו בו ציר של דג טמא (מה שאינו שכיח), אין זה אלא חשש באיסור דרבנן. הכולכית אינו זה המוכר היום בעברית, שהוא סוג של יתוש. אלא הוא דג קטן, שבזמנם היה מוכר, והוא כשר. אמנם רק בתנאי שאין שם דגים אחרים שאינם כשרים.

(מו) עלה של חֶלְתִית, מותר – החילתית הוא פרי חריף, שאסור לרוכשו מהגוי,

סעיף י

אסור ליקח מהם קורט של חלתית (מז) וטרית טרופה (מח) וחילק, דהיינו מיני דגים קטנים מעורבים, מפני שדגים טמאים מתערבים עמהם ואינו יכול להפרידם, וכבשים שדרך לפעמים שנותנים בהם יין. והני מילי לאסור באכילה, אבל בהנאה, מותר (מט). ואם ידוע שהכל נותנים (בהם) יין, אסורים אפילו בהנאה (נ). הגה: ומוכרו כולו (נא), חוץ מדמי יין נסך שבו (נב) (בית יוסף וא"ח בשם רשב"א). ואם ידוע מ"שנה שם דף לה, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

כפי שיוסבר בסעיף הבא. משום שחותכים אותו בסכין, שיש עליו שמנונית אסורה. מלמדנו כאן המחבר, שהעלה של צמח זה, מותר ללוקחו מגוי, כי לא נוהגים לחתכו.

(מז) קורט של חלתית – החלתית הוא צמח חריף, ויש חשש שנחתך עם סכין, שדבוקה בו שמנונית אסורה.

(מח) וטרית טרופה – דגים קטנים שנחתכו ונמחו, ואי אפשר לשלול נוכחות דגים שאינם כשרים בתוכם.

(מט) אבל בהנאה, מותר – כי יש כאן שתי ספקות, האחד, אולי לא התיזו יין. וגם אם הותז, אולי זה היה סתם יין, שאסור בשתייה, ולא יין נסך האסור בהנאה.

(נ) אסורים אפילו בהנאה – כי יש כאן חשש יין נסך, וספק תורה לחומרא. ואף שהרוב כנראה אינו יין נסך, בגלל שקבעו להחמיר לגבי כל הקשור בעבודה זרה, אסרו גם בחשש רחוק.

(נא) ומוכרו כולו – את הכבשים שיש בהם יין.

(נב) חוץ מדמי יין נסך שבו – כלומר למרות שסביר שיש בהם יין נסך, לא נוצר איסור הנאה על המוצר כולו. על כן, אם שווי המוצר ללא היין, הוא

שעובד כוכבים אחד הוא בעיר שאינו מערב בו יין, אף על פי ששאר עובדי כוכבים דרכן לערב בו יין (נג), מותר ליקח מכולן ^(*), כל זמן שלא ידוע כן בודאי שעירבו בו, דתלינן לקולא שמא לא ערבו בו (נד). וכן כל כיוצא בזה באיסורי דרבנן (נה) (מרדכי וארוך כלל מ"ד). ואם ידוע שמקצת עובדי כוכבים בודאי נותנים בו יין, ומקצתן בודאי אין נותנים בו יין, אזלינן בתר רובא (נו), דכל דפריש מרובא פריש (נז). אבל אסור לקנות מהם בבתייהם, דכל קבוע ^(*) כלומר אפילו בבתייהן, דכל אחד ואחד שלוקח ממנו אומר זהו שלא עירב, כיון שלא נודע ודאי שעירבו. מה שאין כן בסיפא, דמיירי בידוע בוודאי שעירבו בהן יין, דאז אזלינן בתר רובא, ש"ך.

שולחן ערוך כפשוטו

100 ש, ועם היין הוא שווה 120 ש, ימכרנו ב-100 ש, ובדרך זו, ודאי לא ייהנה מיין של איסור.

(נג) דרכן לערב בו יין – אבל אין וודאות שעושים כן, ואחד מהם, ודאי אינו מערב יין.

(נד) שמא לא ערבו בו – הרמ"א סובר, שהחשש לנוכחות יין נסך במאכלים הכבועים, קטן ביותר, ואין לחשוש מפניו אלא, כשכולם מערבים בהם יין. ואם לאו אין להחמיר, לדעת הרמ"א, באיסור דרבנן זה. ואף שברור כי אין להקל בשתיית סתם יינם, כאן הדין שונה. כי עיקר האכילה אינו היין, אלא המאכלים שנכבשו. הלכך אם יש סיכוי, אפילו קטן, שאין כאן יין, סבור הרמ"א שאין להחמיר.

(נה) כל כיוצא בזה באיסורי דרבנן – אפשר להקל, כשאין וודאות שיש כאן איסור, ויש במה להיתלות ולומר, שאין איסור.

(נו) אזלינן בתר רובא – תרגום, כל דבר שפורש, משייכים אותו לרוב. כלומר אם אדם מצא דבר מה, ואינו יודע אם הוא כשר אם לאו. ניתן להכריע, אם רוב הסיכויים מורים כן, שהוא כשר. ומותר לאוכלו כפי שקובע הכלל "כל דפריש, מרובא פריש".

(נז) דכל דפריש מרובא פריש – כמו שלמדנו בסימן קי, שסומכים על הרוב, וזה נלמד מן הפסוק (שמות כג, ב) "אחרי רבים להטות".

כמחצה על מחצה דמי (נח) (ד"ע).

סעיף יא

י"ח מוֹרֵי (פירוש, שומן של דגים (נט)), במקום שדרכן לתת לתוכו יין, אסור. י"ט ואם היה היין יוקר מהמוריים, מותר (ס). ובמקום שאין דרכם לתת לתוכו יין, מותר לקנותו מהם וכן להפקידו אצלם וּלְשַׁלְּחוֹ עַל יָדָם (סא) (רשב"א).

י"ח משנה דף כט, ב (ובגמרא דף לד, ב) וכחכמים, ופירש"י (לד, ב ד"ה מוריים אומן) דלא עבדי ליה מדגים טמאים. י"ט מעובדא דהווא ארבא דמוריים וכו', שם דף לד, ב.

סעיף יב

י"ח הרשב"א היה נזהר מִהַפְרָכָם, מפני שבכל הארץ ההיא היו מזלפים עליו יין הרבה וגם מערבים בו חוטי בשר יבש (סב).

י"ח הרשב"א בתשובה סי' קלג.

שולחן ערוך כפשוטו

(נח) דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי – למדנו בסימן קי, שהכלל שהולכים אחרי הרוב לא חל במקרה שבן אדם רכש מוצר במקום מסוים, ובשעת הרכישה לא וידא את כשרותו. לאחר מכן, עלה הספק, שמא זה מוצר לא כשר. אף אם רוב החנויות באותו מקום מוכרות מוצרים כשרים בלבד, בכל זאת, המוצר הזה נחשב ספק, ואסור לאוכלו, ככל ספק תורה. כלל זה נקרא "כל קבוע, כמחצה על מחצה דמי".

(נט) שומן של דגים – במקום בו שומן הדגים נלקח מדגים כשרים.

(ס) מותר – אמנם כאמור, הכל תלוי לפי המציאות המקומית.

(סא) וּלְשַׁלְּחוֹ עַל יָדָם – כי אין סבירות שהגוי יכניס יין במוריים, במקום שלא נוהגים לעשות כן.

(סב) וגם מערבים בו חוטי בשר יבש – מכאן אנו למדים, כי עלינו להתאים את התנהלותנו, לאור המציאות הנהוגה בכל מקום ובכל הזמן.

סימן קט"ו

דין חֶלֶב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו,

וגבינה וחמאה, ובו ג' סעיפים.

סימן זה דן בשלושה מוצרי חֶלֶב גוים: החלב עצמו, הגבינה, והחמאה. חכמים גזרו איסור על חלב של גוי, שמא עירב בו חלב טמא. בזמנם, היה פער משמעותי בין מחירם של חלב נאקה או חמורה, שהיה זול ממחיר חלב פרה, על כן היה חשש שיערימו ויערבו. בגבינה אין חשש לתערובת חלב טמא, שאינו יכול להתגבן. אבל קיים חשש אחר והוא עירוב חומר לא כשר שיועיל להפיכת החלב לגבינה. גם את החמאה לא ייצרו מחלב טמא, אבל היות ונעשה מחלב, היה אולי מקום לאוסרו. סימן זה דן בדינים אלה, סעיף א בחלב, סעיף ב בגבינה, וסעיף ג בחמאה של גוים.

סעיף א

(א) ^אחֶלֶב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, אסור, שמא

^אמשנה עבודה זרה דף לה, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **הקדמה לסעיף** – להבנת הסעיף צריך להקדים שנחלקו הראשונים, בהבנת איסור חלב גוי. לדעת המקילים, אין כאן גזירה כללית על חלב. אלא חשש מפני עירוב חלב לא כשר. אם סר חשש זה, יש להתירו וזו דעת המחבר להלכה. אמנם יש סוברים, שזו כן גזירה כללית, שחייבו חכמים נוכחות פיקוח יהודי, במהלך החליבה. הואיל וזו הגזירה, אי אפשר לבטל דין זה, גם כשהמציאות משתנה. אמנם במקרה והמציאות אכן התחלפה, לא מתעלמים ממנה לגמרי, ואף שאין לבטל את התקנה, ניתן להקל בה, וזו דעת הרמ"א.

עירב בו חלב טמא (ב). ^אהיה חולב בביתו (ג) וישראל יושב מבחוץ (ד), אם ידוע שאין לו דבר טמא בעדרו, מותר, אפילו אין ישראל יכול לראותו בשעה שהוא חולב (ה). ^אהיה לו דבר טמא בעדרו, והישראל יושב מבחוץ והעובד כוכבים חולב לצורך ישראל, אפילו אינו יכול לראותו כשהוא יושב, אם יכול לראותו כשהוא עומד, מותר (ו). ^אשִׁירָא שמא יעמוד ויראהו, והוא שִׁידֵעַ שחלב טמא אסור לישראל (ז). הגה: ולכתחלה צריך להיות הישראל בתחלת החליבה ^אברייטא שם דף לט, ב. ^אהסכמת הפוסקים, ודייק לה המרדכי מדלא פריך שם בגמ' אברייטא, אי דליכא דבר טמא בעדרו, למה לי ישראל יושב וכו'. ^אשם בברייטא, וכדמפרש לה בגמ' שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ב) שמא עירב בו חלב טמא – כפי שהסברנו בהקדמה לסימן, בזמנם עשו שימוש גם בחלב אסור מן התורה, מפאת מחירו הזול. והיה מקום לחשוש שעירבו חלב כזה, שאינו כשר, בחלב הפרה.

(ג) חולב בביתו – הגוי שהיה בביתו, ושם ביצע את החליבה.

(ד) וישראל יושב מבחוץ – ויכול לראותו, אם מובא חלב לא כשר מן החוץ.

(ה) בשעה שהוא חולב – כי הגוי אינו יכול לערב חלב לא כשר.

(ו) מותר – כי אף שיש בהמה לא כשרה בעדר, הרי היהודי יכול לראותו, ודי בזה כדי להכשיר את החלב – למרות שבפועל, הוא אינו רואה. כי הגוי פוחד, להיתפס כמי שמועל באמון.

(ז) שִׁידֵעַ שחלב טמא אסור לישראל – אם אינו מודע לאיסור זה, הוא עלול לערב בתום לב, חלב איסור.

מדברי המחבר יש ללמוד, כי במקום שלא נהוג כלל להוסיף חלב טמא, ורשויות החוק במדינה אוסרות על עירוב כזה, בליווי סנקציות מחמירות, וברור שיש כאן רק חלב פרה, אין צורך בשמירה זו, וגם החלב של גוים כשר.

וַיֵּרָאָה בְּכָלִי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּכָלִי שְׁחֹלְבִין בּוֹ דְּבַר טָמֵא (ח) (א"ו הארוך כלל מ"ה). ונהגו להחמיר שלא יחלוב בכלי שדרכו של עובד כוכבים לחלוב בו, שמא נשארו בו צחצוחי חלב של עובד כוכבים (ט) (שם). מיהו בדיעבד אין לחוש לכל זה (י). ושפחות שחולבות הבהמות בבית ישראל או בדיר שלהם, כל מקום שאין בית עובד כוכבים מפסיק ואין לחוש לדבר טמא, מותר אפילו לכתחלה להניח אותן לחלוב, אף על פי שאין שם ישראל כלל, דמאחר שהוא בבית ישראל או בשכונתו אין לחוש לדבר טמא (יא) (ש"ד סימן פ"ב בשם ר"ת ומהרא"י שם). אבל אם בית עובדי כוכבים מפסיק, צריך להיות ישראל שם, כאילו חולבות בבית עובד כוכבים (יב) (אור"ה שם). ואפילו ישראל קטן או קטנה מועילים, דהעובד כוכבים מרתת לפניהם (יג) (גם זה שם). ואם חלבו עובד כוכבים מקצת בהמות ולא היה שם ישראל, ואחר כך בא ישראל אל האחרים,

שולחן ערוך כפשוטו

כך הורו רבים מן הפוסקים הספרדים¹.
(ח) דבר טמא – הלא יתכן שהגוי הכין מראש חלב לא כשר, בכלי כלשהו. אמנם המחבר, לא חשש לזה.
(ט) צחצוחי חלב של עובד כוכבים – ואף שאם אכן נותר משהו, אין זה אלא דבר מועט. לכתחילה צריך להימנע, כי "אין מבטלים איסור לכתחילה".
(י) בדיעבד אין לחוש לכל זה – כי לא ברור שאכן נותרו צחצוחי חלב טמא, וגם אם נשארו, הרי הם בטלים ברוב.
(יא) אין לחוש לדבר טמא – גם בזמן שהיה שכיח חלב טמא. כי לא גזרו חכמים אלא בחלב גוי, ולא בחלב של יהודי.
(יב) כאילו חולבות בבית עובד כוכבים – כי בזמן שהיה חלב טמא מצוי, היה מקום לחשוש, שהנוכריות תערבנה חלב, מן הבהמות הלא כשרות, שבעדר הגוי.
(יג) מרתת לפניהם – תרגום: הגוי חושש מפניהם. פירוש, החלב מותר, כי אין כל ודאות שהגוי יערבב, ומספיקה שמירה כל שהיא.

1. ביניהם הפרי חדש בסימן זה, והרדב"ז (חלק ד סימן עה תשובה אלף קמז), וראה "בעקבות המחבר" חלק ב עמ' 290, שם הרחבתי בידון.

עכשיו בזמן הזה שאין חלב דבר טמא מצוי כלל, מותר (יד). (הגהות ש"ד). מיהו אם לא בא שם הישראל עד אחר שנחלבו כולם, הוי כחלב שחלבו עובד כוכבים דאסור אף על פי שאין דבר טמא בעדרו (טו) (ב"י בשם הר"ף ובשם סמ"ק).

שולחן ערוך כפשוטו

(יד) מותר – בדברי הרמ"א כאן יש חומרא מצד אחד, כי הורה לפקח על כשרות החלב, שלא יערבו בו חלב טמא, גם אם חלב טמא, אינו שכיח באותו מקום. אך מצד שני מקילים בזה הרבה, כי אפילו אם יופיע המפקח היהודי רק לאחר שחלק ניכר מן הבהמות נחלבו, הכל כשר. וכבר התבאר בשיטת המחבר, שאין להחמיר כלל, אם לא מצוי שם חלב טמא.

(טו) שאין דבר טמא בעדרו – כי האיסור חל, גם במקום שאין בהמה טמאה בעדר, אם היה באותו זמן מצוי חלב טמא. אמנם יש מחמירים גם בזמננו, למרות שאין כל חשש של תערובת חלב טמא. ויש פוסקים שאמנם החמירו בדין חלב של גוי גם בזמננו, ובכל אופן מתירים אבקת חלב נוכרי², כי הגזירה לא חלה על אבקת חלב³. ולעומתם יש שהחמירו, בכל סוג של חלב נוכרי. הן בחלב, והן באבקת חלב. אמנם הלכה למעשה נראה, שהעיקר כמקילים בדין זה, שכולו מדרבנן⁴.

2. זו עמדת הרבנות הראשית לישראל, המעניקה הכשר למצרכים שיש בהם אבקת חלב נכרי, אבל לא למצרכים שיש בהם חלב נכרי.

3. הר צבי (יורה דעה סימן קג). אמנם לא ניתן היתר זה אלא, כאשר ידוע שלא התערב רכיב לא כשר באבקה זו. על כן מותר לאכול את השוקולד, שמודפס עליהם הכיתוב "כשר לאוכלי אבקת חלב נכרי", כי בהם ודאי יש השגחה כזו, ואין כל חשש לאוכלם. הרבנות הראשית לישראל אינה מאפשרת יבוא מצרכים, שיש בהם חלב נוכרי. אמנם תושבי חוץ לארץ, צריכים לדעת, שמעיקר הדין, גם חלב נכרי וגם אבקת חלב נכרי, מותרים באכילה.

4. ראה עוד במאמרי הנ"ל, שם הבאתי יישוב לסתירה שיש לכאורה בדברי הרמ"א. כי בתחילה כתב "שאין חלב דבר טמא מצוי כלל", משמע שהחמיר גם במקום שלא מצוי חלב טמא כלל. ואולם מלשונו בהמשך משמע שהקל יותר, כי נקט לשון "שאין דבר טמא בעדרו", משמע, שיש להקל גם במקום שמצוי חלב טמא, ובלבד שבעדר הגוי לא יהא דבר טמא. וביישוב הדבר כתבתי, שגם בתחילה כשכתב "שאין חלב טמא כלל" הכוונה אין חלב טמא בעדרו, אבל במקום שאין כל חשש, אין להחמיר. ואולם הרבה מפרשים לא פירשו בדרך זו. ובכל זאת, הלכה למעשה, גם אשכנזים יכולים לצרוך חלב עכו"ם של ימינו, ולהסתמך על דברי הרב משה פיינשטיין, שכתב

חלב של עובדי כוכבים אוסרים כלים שנתבשלו בהם כשאר איסור, אף על פי שאינו רק ספק שמא עירב בה דבר טמא (טז). וכן גבינותיהם (יז) (תשובת הרשב"א סימן קמ"ג ובארוך), אבל לא חמאה שלהם (יח), אפילו במקום שנהגו בה איסור, אינה אוסרת הכלים שנתבשלה בה, ולא תערובת שלה, שאם נתערבה בהיתר (יט), הכל שרי (בערוך) כדלעיל גבי פת של עובדי כוכבים. ועיין לעיל סימן קי"ב (כ) (תשובות מהרי"ל ל"ח, ואו"ה שם). חלב של עובדי כוכבים שנאסרה, אינו מועיל אם יעשו אחר כך גבינות או חמאה ממנה, אלא נשארת באיסורה וכל מה שנעשה ממנה אסור (כא) (מרדכי פא"מ ואגודה שם ותשובת מהר"ם סי' רי"ו ואו"ה ורשב"א וב"י ונ"ל שכ"ד הרמב"ם ודלא כהר"ם המגיד).

שולחן ערוך כפשוטו

(טז) שמא עירב בה דבר טמא – למרות שזה ספק באיסור דרבנן, הרי גזרו חכמים על חלב זה, ועשוהו גופו של איסור.

(יז) וכן גבינותיהם – שנאסרו אף הן, למרות שכל רכיביהם כשרים, כפי שיבואר בסעיף הבא.

(יח) לא חמאה שלהם – כפי שיתבאר בסעיף ג, שאין איסורו איסור כללי.

(יט) שאם נתערבה בהיתר – ומידת ההיתר רבה על כמות החלב האסורה.

(כ) ועיין לעיל סימן קי"ב – סעיף יד, שם הובא מקרה, בו התערבה פת של גוי בין לחמי ישראל, שהדין הוא הולכים אחרי הרוב. גם כשנפלט טעם חמאה מן הכלי, הוא אינו אוסר. כי דין החמאה דומה לדין הלחם, מאחר ולא הוטל עליה איסור כללי, כמבואר בסעיף ג.

(כא) וכל מה שנעשה ממנה אסור – כלומר אם יהודי רכש חלב גוים, וייצר גבינה או חמאה, הגבינה והחמאה אסורים.

בסעיף ב נראה, שאם הגוי חלב בהמה, כדי לייצר גבינה. ויהודי נכח במקום באותה עת, ווידא שהגבינה הופקה ללא תערובת איסור, הגבינה כשרה. והוא הדין בחלב, כפי שנבאר בסעיף ג.

בתשובה (אגרות משה יורה דעה חלק א סימן מז), כי הפיקוח של המדינה שווה לדין פיקוח של קטן. וכל חלב נחשב מפוקח, על פי ההלכה.

סעיף ב

(כב) גבינות העובדי כוכבים, אֶסְרוּם מפני שמעמידים אותם בעור קיבת שחיתתם, שהיא נבלה.¹ ואפילו העמידותו בעשבים, אסורה **(כג)**. הגה: וכן המנהג, ואין לפרוץ גדר **(כד)** (ב"י), אם לא במקום שנהגו בהם² המנהג דף כט, ב וכחכמים, וכטעמא דמפרש שמואל, שם דף לה, א. 'טור בשם הרמב"ם, פרק ג מהלכות מאכלות אסורות, ופירש שם דכבר גזרו על כל גבינות העובדי כוכבים וכו' גזירה משום דמעמידין אותן בדבר האסור.

שולחן ערוך כפשוטו

(כב) הקדמה לסעיף – ייצור הגבינה נעשה באמצעות חומר חומצתי, המיוחד לחלב. בתקופתם הונח החלב בעור קיבה של בהמה, מפאת חומציותו המרובה. וכיון שבהמת הגויים אינה שחוטה כדין⁵, ואסורה מן התורה, גם עור קיבתה, אסור מן התורה. הלכך אין חומצת הקיבה בטילה בשישים, כי החומצה היא החומר האקטיבי והחשוב, בייצור הגבינה. ואיסורו חמור ואינו בטל, אפילו בפחות מ-1/60. כלל זה נקרא "דבר מעמיד, אינו בטל", ואוסר בכל שהוא⁶.

(כג) אסורה – כאן אנו פוגשים בהבדל שיש, לדעת המחבר, בין חלב ובין גבינה. החלב אינו אסור אלא אם יש חשש מציאותי, שנמהל בו חלב טמא. הגבינה לעומת זאת, אסורה חכמים בכל אופן – גם אם ידוע בבירור שחומר הגיבון כשר – מחשש שאם נתיר גבינות שיוצרו באמצעות מִגְבֵּן כשר, יבואו לאכול גם את הנעשות באיסור.

(כד) ואין לפרוץ גדר – הוסיף זאת הרמ"א, כי לאחר שינוי המציאות, משחדלו להעמיד חלב בעור קיבת נבלה, היו מי שביקשו להתיר גבינות גויים. אמנם בלתי אפשרי להתיר את האיסור, כי זה דבר שנאסר במנין (כלומר, התאספו

5. גבינה זו צריכה להיות אסורה, לא רק בקיבת נבלה, אלא גם בזו של שחוטה ומשום בשר בחלב (אם ספגה טעם בשר), אפילו היה זה חלב של יהודי. אלא שטעם קיבת שחוטה, אסור מדרבנן בלבד (כי מן התורה אסור רק דרך בישול). וכשיש שישים, אין הבשר מורגש, לכן הגבינה כשרה. כך פסק המחבר לעיל, סימן פז סעיף יא.

6. שם במחבר.

היתר מקדמונים (כה). ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה, מותר (כו) (אגור פ' שואל). וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו. ואם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה, יש להתיר בדיעבד, כי אין לחוש שמא עירב בו דבר טמא מאחר שעשה גבינות מן החלב, כי דבר טמא אינו עומד, ובודאי לא עירב בו העובד כוכבים, מאחר שדעתו לעשות גבינות (כז) (הגהות אשיר"י פא"מ ובארנך). ומכל מקום, אסור לאכול החלב כֶּךָ (כח) (שם).

שולחן ערוך כפשוטו

חכמי ישראל בהטלת גזירה זו, ומנו את אלה הסוברים שיש לגזרה, מול המתנגדים לה. ורבו המחייבים את הטלתה). וכל דבר שנאסר במנין, אין בידינו כוח לבטלו⁷, אפילו אם טעמו בטל⁸.

(כה) שנהגו בהם היתר מקדמונים – קדמונים אלה סברו שאפשר להקל, אם טעם הגזירה אינו קיים.

(כו) מותר – אין צורך שהיהודי עצמו יחלוב ויגבן. די בנוכחותו במקום, כשחולבים ומייצרים את הגבינה, כי יוכל לוודא שאין תערובות איסור.

(כז) שדעתו לעשות גבינות – דברי הרמ"א מבוססים על העובדה שאין אפשרות טכנית, ליצירת גבינה, מחלב בהמות טמאות. על כן איננו חוששים שהגוי עירב חלב טמא בחלב בהמותיו, גם בהעדר נוכחות יהודי, כי רואים שדעתו לייצר גבינה. אמנם לכתחילה, לא די בפיקוח על ייצור הגבינה, אלא גם החליבה זקוקה לפיקוח.

(כח) אסור לאכול החלב כֶּךָ – אף כי ברור שלא נמהל בתוכו חלב טמא, שהרי הוא נחלב להפקת גבינה.

7. ביצה ה, ב.

8. ואף שמצינו פוסקים רבים הסוברים, כי אם הטעם של הגזירה מפורש, הגזירה בטילה כאשר הטעם בטל. כאן הדין שונה ועדיין אסור, משני טעמים; א. מי יערב לנו, שאין מקומות המייצרים את הגבינה באמצעות חומר לא כשר? על כן, הגזירה במקומה עומדת. ב. בגמרא הובאו טעמים נוספים, לאיסור הגבינה. על כן אין להקל, גם אם הטעם המובא בשולחן ערוך, כבר אינו שייך.

סעיף ג

^אהחמאה של עובדי כוכבים, אין מוחין לאנשי המקום שנוהגין בו היתר (כט). ^בואם רוב בני המקום נוהגים איסור, אין לשנות (ל). ^טובמקום שאין מנהג, אם בשלל עד שהלכו צחצוחי חלב, מותרת (לא). הגה: גם מותר לבשלה לכתחלה כדי שילכו צחצוחי חלב (לב) (כ"י). ואם בשלה עובד כוכבים, מותרת, דסתם כליהם אינן בני יומן (לג) (כ"י לדעת הפוסקים). ואם הולך ממקום שאין אוכלין אותה למקום שאוכלים אותה, אוכל שם עמהם (לד), אבל אסור להביאה עמו ולאכלה במקום שנוהגים בה ^אשם, בשם מקצת הגאונים. שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב טמא אינו עומד. ^אטור בשם אביו הרא"ש וכדעת מקצת הגאונים, דחיישין לצחצוחי חלב. פירש"י בין גומות של גבינה, נשאר מן החלב. ובערוך פירש, לשון סחיטה. ^טשם בשם הרמב"ם, ושם.

שולחן ערוך כפשוטו

(כט) שנוהגין בו היתר – כי לא אסרו חכמים את החמאה, מאחר ואין אפשרות לעשותה מחלב טמא. אמנם צריך לחקור ולוודא, שאין רכיב לא כשר בחמאה. כי תעשיית המאכלים השתנתה מאוד בימינו. ובמקומות שבזמננו מקילים בחלב שחלבו הגויים, גם החמאה מותרת. מאכלים המיוצרים מחלב, כגון יוגורטים, צריך לחקור על אופן עשייתם. ואם מתברר שלא הוכנס בהם רכיב לא כשר, מותר לאוכלם.

(ל) אין לשנות – רוב אנשי המקום סבורים, שאכן חל איסור על חמאה זו, כיון שיוצרה מחלב גויים. או כיון, שנמהל בה גם חלב טמא, והוא אינו מתגבש, ובהכרח נותר חבוי בכיסי האויר (חרירים), שבתוך החמאה.

(לא) מותרת – כי גם אם אכן נמהל חלב של בהמה טמאה בחמאה, ונותר בכיסי האויר שבה, הבישול הרי מאדה אותו. ולאחר שלא נותר חלב טמא, סר כל חשש, על כן החמאה מותרת.

(לב) כדי שילכו צחצוחי חלב – כדי לאדות חלב טמא, שאולי היה חבוי שם.

(לג) דסתם כליהם אינן בני יומן – ואף אם נפלט טעם איסור מן הכלים לא נאסרה החמאה, כי טעם האיסור פגום.

(לד) אוכל שם עמהם – היות ואינה אסורה מן הדין, לא חייבוהו לנהוג כמנהגי

איסור (לה), אם לא שיש בה היכר שהיא ממקומות המותרים (לו). וההולך ממקום שנהגו בה היתר למקום שנהגו שם איסור, אסור לאכלה שם (לז) (ארוך). ויש אומרים דהוא הדין אם הובאה ממקום היתר למקום איסור, נמי אסורה, אפילו יש בה היכר (לח) (תשובת מהרי"ל סימן ל"ה), והכי נהוג.

שולחן ערוך כפשוטו

המקום, ממנו יצא.

(לה) במקום שנוהגים בה איסור – משום מראית עין, כלומר, תושבי המקום אינם יודעים שהביא חמאה זו ממקומו, שם נוהגים בה היתר, ויחשבו שעובר על איסור.

(לו) היכר שהיא ממקומות המותרים – בחמאה זו, אין חשש מראית עין.

(לז) אסור לאכלה שם – במקום האסור, כדי לכבד את מנהגי המקום.

(לח) אפילו יש בה היכר – לדעה זו, גם אם הביא עמו חמאה, אסור לאוכלה במקום שנוהגים בה איסור, למרות שיש בה היכר. למעשה נראה, שאפשר לסמוך על הדעה הראשונה.

סימן קט"ז

דברים האסורים משום גלוי, ובו ז' סעיפים.

נאמר בתורה (דברים ד, טו - טז): "וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם, כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה בַּיּוֹם דְּבַר ה' אֵלֵיכֶם בְּחֹרֵב, מִתּוֹךְ הָאֵשׁ; כִּי תִשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל, תְּמוּנֹת כָּל סָמָל, תִּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה". לפי הקשר הפסוקים, הם נסובו על עניינים רוחניים. אבל חכמינו דרשו מכאן, כי חובה להימנע מכל סכנה¹. ויש הגיון בהוצאת מסקנה זו, מתוך פסוקים אלו, כי אם לא נזהר על חיינו, הכיצד נוכל לעבוד את ה'.

הרמב"ם הביא פסוק אחר מאותו פרק (פסוק ט) כמקור לחובה זו: "רַק הַשֹּׁמֵר לָהּ וְשָׁמַר נַפְשָׁהּ מֵאֵד כִּי תִשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיהָ, וְכִן יִסּוּרוּ מִלִּבָּהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ, וְהוֹדְעֶתָם לְבָנֶיהָ וְלִבְנֵי בְנֵיהָ". וכך כתב²: אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה, וראוי שיכשל בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו, בין שיש בהן מים, בין שאין בהן מים, חייב לעשות להן חוליה גבוהה, עשרה טפחים, או לעשות לה כסוי, כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו, ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר (דברים ד, ט) הַשֹּׁמֵר לָהּ וְשָׁמַר נַפְשָׁהּ, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה, ועבר על (שם כב, ח) 'לֹא תַעֲשִׂים דָּמִים'."

סימן זה דן בסכנות שהיו שכיחות אמנם בזמנם, אך חלקן עדיין שייכות בזמננו.

סעיף א

^אמשקים שנתגלו, אסרום חכמים דחיישינן שמא שתה נחש מהם
^אמשנה תרומות פ"א משנה ד, ובגמרא בעבודה זרה דף ל ע"א וחולין דף י ע"א (מט ע"ב).

1. ברכות לב, ב.

2. הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יא הלכה ד.

והטיל בהם ארס (א). ³ועכשיו שאין נחשים מצויים בינינו, מותר (ב).

³טור מדברי התוס' שם בעבודה זרה דף לה ע"א (ד"ה משום ניקור), וכ"כ הרשב"א בת"ה.

סעיף ב

¹צריך לזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד, מפני שקשה לצרעת (ג).

²מהא דפת שאפאו עם הצלי וכו', פסחים דף עו ע"ב, וכתב מהרש"ל דבתנור גדול שרי כדלעיל סימן ק"ח והוסיף הרב ט"ז, דאפי' בסתום מותר.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) והטיל בהם ארס – גם בזמנם זה לא היה שכית, אבל זה היה קורה. דברים רבים נאסרו אז, מפאת חשש זה. הכלל שיש ללמוד מכאן בנוגע לכל חשש סכנה הוא, שאין כל היתר לעשן סיגריות, לצרוך סמים, או לאכול מאכלים לא בריאים, הפוגעים בבריאות הגוף.

(ב) מותר – ואף שחכמים הם שקבעו את דיני גילוי ואסורם, ולמי יש כח להתיר את גזירתם? אולם היות ובעת שגזרו, הם פירשו את טעם הגזירה, האיסור בטל מאליו, כשהמציאות השתנתה.³

(ג) מפני שקשה לצרעת – אכילת דג ובשר יחד, היוותה בתקופתם סכנה ממשית. ואף שבימינו לא ידוע על סכנה כזו, הואיל והתקבל מנהג ההפרדה בכל תפוצות ישראל, יש להמשיך ולאחוז בו. מנהג זה התקבל, כפי הנראה, כאות לגודל הזהירות הנדרשת בענייני סכנה.

3. יש שנימקו היתר זה מטעם אחר והוא, שדבר זה לא נאסר במניין, אלא המציאות היא שהביאה אותם לגזור. לכן בעת שהמציאות התחלפה, וסר חשש הסכנה, גם מאכלים ומשקים שנתגלו מותרים (טור בסימן זה). בניגוד לגבינה, שלא הותרה גם לאחר שינוי המציאות, משום שנאסרה במניין. ויש אומרים (בית יוסף בסימן הקודם, וכך פירש רדב"ז על הרמב"ם, והיא גם שיטת התוספות בביצה ה, א ד"ה כל דבר), שגם מה שנאסר במנין, אם טעמו מפורש, כשבטל הטעם, בטלה הגזירה. ומה שלא התירו הגבינה (אף לאחר שינוי המציאות), הוא משום שניתנו טעמים רבים לאיסורה. וגם אם לא שייך טעם מסוים במקום אחד, הוא הרי שייך במקום אחר. אבל איסור הגילוי, אינו שייך בשום מקום, על כן הוא התבטל. ויש אומרים (פרי חדש), שגם בדבר שבמנין, יתכן שלכתחילה גזרו רק במקום בו שייכת הגזירה.

הגה: וכן אין לצלות בשר עם דג, משום ריחא. מיהו בדיעבד אינו אוסר (ד) (ארוך כלל ל"ט דין כ"ה).

סעיף ג

יִרְחוּץ יָדָיו בֵּין בֶּשֶׂר לְדָג וַיֹּאכַל פֶּת שָׂרוּי (ה) בִּינְתִים, כְּדִי לִרְחוּץ פִּי (ו). הגה: ויש אומרים דאין לחוש לזה רק (*כשמבשלם יחד ואוכלן, אבל לאכלן זה אחר זה אין לחוש (הגהות מרדכי). וכן נוהגין שלא לרחוץ הפה ולא הידים ביניהם (ז), ומכל מקום יש לאכול דבר ביניהם ולשתות, דהוי קְנוּחַ וְהִדְחָה (ח) (הגהות ש"ד סי' ע"ה ומביאו בגליון או"ה שם).

יִטּוּר בִּשְׁמֵם אֲבִיו הִרְא"ש (ועי' בא"ח סימן קע"ג). (*ואז אפילו בס' לא בטל, דחמירא סכנתא מאיסורא, הרב ט"ז בשם ד"מ ומהרש"ל.

סעיף ד

הִצְרִיךְ לִיזְהַר מִזִּיעַת הָאָדָם, שְׂכַל זִיעַת הָאָדָם סָם הַמּוֹת, חוּץ מִזִּיעַת הַפָּנִים (ט).

הירושל' פ"ח דתרומות כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק שני דעבודה זרה, והרמב"ם פי"ב מהלכות רוצח.

שולחן ערוך כפשוטו

(ד) **בדיעבד אינו אוסר** – בסימן קח (סעיף א) ראינו, כי לכתחילה יש להימנע מצליית בשר כשר ובשר טרף, בתנור אחד. מאותה סיבה, אין לצלות באותו תנור, בשר ודג. אמנם חשש ה'ריחא' (ריח), הוא רק לכתחילה.

(ה) **פת שָׂרוּי** – לחם טבול במשקה.

(ו) **כדי לרחוץ פיו** – ואז מותר לאוכלם באותה ארוחה.

(ז) **ולא הידים ביניהם** – ובימינו שאין ידועה לנו הסכנה, יכולים גם הספרדים לסמוך על קולת הרמ"א.

(ח) **קנוח והדחה** – בתקופות קדומות נהגו להקפיד שלא להגיש בשמחות, גם דגים וגם בשר. אמנם בימינו, כפי שעיני רואות, לא מקפידים על זה. וסומכים על האורחים שיעשו כדין, ולא יאכלום יחד.

(ט) **חוץ מזיעת הפנים** – זיעת בני אדם עלולה להכיל וירוסים או חיידקים

סעיף ה

יצריך ליזהר מליתן מעות בפיו, ^אשמא יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין (י). ^בולא יתן פס ידו (יא) תחת שחיו, שמא נגע ידו במצורע או בסם רע (יב). ^גולא יתן ככר לחם תחת השחי, מפני הזיעה (יג). ולא יתן תבשיל ולא משקים תחת המטה, מפני שרוח רעה שורה ^דשם בירושלמי. ^הכפי' הרמב"ם שם בפ"ב. ^וג"ז כפירושו וכפי גירסתו, וכן הוא גירסת הרי"ף. ^זכגירסת הרא"ש שם בירושלמי, וכפי' הר"ן שם. ^חברייטא פסחים דף קיב, א.

שולחן ערוך כפשוטו

שונים. וכבר ראינו בזמן מגיפה, שהרופאים עודדו את הציבור לעטות מסיכה על הפנים. כאשר יורו רשויות הבריאות לרחוץ ידים באלכוהול, או לעטות מסיכה, או לעשות חיסונים, יש לציית להם.

(י) רוק יבש של מוכי שחין – ויחלה.

(יא) פס ידו – כף ידו.

(יב) במצורע או בסם רע – אם נגעה ידו בחיידק או בוורוס, ותוחב אותה, תחת בית שחיו, עלולה להתפתח שם מחלה. כי השחי המכוסה, חם ולח, ומסייע להתפתחות מזיקים אלה. מן הטעם הזה, מרבית רשויות הבריאות והרופאים לעודד את הציבור להקפיד על כללי היגיינה, ובכללם רחיצת ידים עם סבון, או עם אלכוהול, כדי להימנע מהעברת מחלות.

ולא ראו רבותינו צורך להתריע על זהירות בכל פעולה של כף היד, למרות שאולי נגעה בחיידקים, כי גם עיסוק מוגזם בהיגיינה אינו ראוי, ועל האדם לחיות חיים נורמליים, שכוללים שימוש בכף היד לכל צרכיו. אמנם כן לתחיבת כף היד תחת בית השחי כן התייחסו, כי לא זו בלבד שזה ימנע חולי, זו גם פעולה בלתי נצרכת.

(יג) מפני הזיעה – והיא תחדיר חיידקים, אל הלחם העומד להיאכל.

עליהם (יד). ^אולא ינעוין סכין בתוך אתרוג או בתוך צנון (טו).
 שמוא יפול אדם על חודה, וימות. הגה: וכן יזהר מכל דברים המביאים
 לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק
 איסור (טז), ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או יחידי
 בלילה, וכן אסרו לשתות מים מן הנהרות בלילה או להניח פיו על קלוח המים
 לשתות, כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה (יז) (רמב"ם). ומנהג פשוט שלא
^אשם בירושלמי ושם.

שולחן ערוך כפשוטו

(יד) שרוח רעה שורה עליהם – זו היא אמנם לשון הגמרא, ולמרות זאת,
 הרמב"ם הסביר שחכמים חששו מפני הלכלוך העלול ליפול לתוך המאכלים
 והמשקים. אולם המחבר הסביר, על פי פשט הגמרא, שחוששים מפני רוח
 רעה. ולפי שיטתו, גם אם המאכל מונח בתוך כלי סגור או באריזה, הוא עדיין
 אסור.⁴

(טו) או בתוך צנון – כי בשר האתרוג או הצנון עוטר את להב הסכין, ולא ניתן
 להבחין בו.

(טז) מלספק איסור – בדיני איסור, ניתן למצוא היתרים שונים. כגון "ספק
 דרבנן לקולא". ובאיסור תורה "ספק ספיקא לקולא". אבל בדיני סכנה, לא
 מקילים בספיקות.

(יז) יש בהן חשש סכנה – הכל לפי המציאות. ועם כל זה מותר לנסוע ברכב,
 על אף הסכנה הכרוכה בזה, כי לא אסרו חכמים את הפעולות השגרתיות,
 הנדרשות לקיום החיים, בגלל סכנה מועטה.

4. כדרכו של הרמב"ם, באופן כללי, גם כאן הוא נמנע מלהסביר את הגמרא כפשוטה, כי אינו
 מאמין בענייני רוח רעה. ואף שנקטה הגמרא בלשון זו, אין זה אלא משום שביקשה לטמון
 בדבריה משלים, לרעיונות עמוקים. לדבריו, במקום שאין חשש לחדירת לכלוך, כגון שהתבשילים
 או המשקים היו סגורים בכיסוי, לא נאסרו.

אף לשיטות שהאיסור הוא כפשוטו, משום רוח רעה, כבר כתבו הפוסקים, שבדיעבד, אם הונחו
 תבשילים או משקים תחת המיטה, אין לאסור את המאכל. בפרט אם היו מכוסים. והראיה לזה
 שהמחבר עצמו, לא העתיק את חומרת הגמרא שאסרה גם במכוסים.

לשתות מים בשעת התקופה (יח), וכן כתבו הקדמונים, ואין לשנות (יט) (אבודרהם ומרדכי ס"פ כל שעה רוקח סימן ער"ה ומהרי"ל ומנהגים). עוד כתבו שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחלת הדבר, ולא בסופו (תשובת מהרי"ל סי' ל"ה). וכל אלו הדברים הם משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהם ואסור לסמוך אַנֶּס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה (כ), ועיין בחושן משפט

שולחן ערוך כפשוטו

(יח) בשעת התקופה – זו שעת המעבר מעונה לעונה.

(יט) ואין לשנות – לא בכל מקום נהגו להיזהר בזה, ויש מן הפוסקים אף מי שראו בזה, איסור ניחוש⁵. כיום לא נהגו, רוב המקומות, להיזהר בזה.

(כ) בכל כיוצא בזה – ה' דורש מן האדם לפעול על פי המציאות, ולעשות כל השתדלות נחוצה⁶. גם לאחר הצלחת ההשתדלות, אין לו לאדם לתלות את הצלחותיו במאמציו. אלא רק הבורא יתברך הוא שהצליח את דרכו, כפי שאומר הפסוק (דברים ח, יז-יח) "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ, כֹּחִי וְעֹצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵיל הַזֶּה; וְזָכַרְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי הוּא הִנֵּתָן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל". לכן צריך האדם להישמר, שלא לומר צדיק אני, ובוודאי יעשה לי ה' נס. כי אסור לאדם להיכנס לסכנה שלא לצורך, בסומכו על ה', שיעשה לו נס. מצד שני, אין לאדם להימנע מפעילות רגילה ונצרכת, רק מפאת חששות סתמיות של סכנה.

5. עיין ט"ז ס"ק ד.

6. ראה לשונו של ספר החינוך (מצוה תקמו) – כִּי הָאֵל בָּרָא עוֹלָמוֹ וּבָנָאוֹ עַל יְסוּדוֹת עֲמוּדֵי הַטֶּבַע, וְגִזַּר שְׁתֵּהִיָּה הָאֵשׁ שׁוֹרְפָתָהּ, וְהַמַּיִם מְכַבִּין הַלֶּהָבָה. וְכִמוֹ כֵּן יַחֲבִיב הַטֶּבַע, שְׂאֵם תִּפֹּל אֶבֶן גְּדוֹלָה עַל רֹאשׁ אִישׁ, שֶׁתִּרְצֹץ אֶת מִחוּ, אוֹ אִם יִפֹּל הָאָדָם מֵרֹאשׁ הַגִּבּוֹר לְאֶרֶץ שְׁיֵמוֹת. וְהוּא בְּרוּךְ הוּא, חֲנֵן גּוֹפּוֹת בְּנֵי אָדָם, וַיִּפַּח בָּהֶם נְשִׁמַּת חַיִּים בְּעֶלְת דַּעַת, לְשֹׁמֵר הַגּוֹף מְכַל פֶּגַע... וְאַחֵר שֶׁהָאֵל שֶׁעֲבָד גּוֹף הָאָדָם לְטֶבַע... צָוָה לְשֹׁמֵר מִן הַמִּקְרָה, כִּי הַטֶּבַע שֶׁהוּא מְסוּר בְּיָדוֹ, יַעֲשֶׂה פְּעֻלָּתוֹ עָלָיו, אִם לֹא יִשְׁמֵר מִמֶּנּוּ"...

וְעַל כֵּן תִּצְוֶנּוּ הַתּוֹרָה, לְשֹׁמֵר מִשְׁכָּנוֹתֵינוּ וּמְקוֹמוֹתֵינוּ, לְבַל יִקְרְנוּ מוֹת בְּפִשְׁעֵינוּ, וְלֹא נִסְכָּן נַפְשׁוֹתֵינוּ עַל סִמְךָ הַנֶּס, וְאָמְרוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּהּ (תורת כהנים אמור פרשתא ח), שֶׁכָּל הַסּוֹמֵךְ עַל הַנֶּס אֵין עוֹשֵׂין לוֹ נֶס. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תִּרְאֶה רַב עֲנִינֵי הַפְּתוּבִים בְּכָל מְקוֹם, כִּי גַם בְּהַלְחָם יִשְׂרָאֵל מִלְחָמָה מִצָּוָה עַל פִּי הַשֵּׁם, הָיוּ עוֹרְכִין מִלְחָמָתָם וּמִזִּינִים עֲצָמָם וְעוֹשִׂין כָּל עֲנִינֵם, כְּאֵלּוֹ יִסְמְכוּ בְּדַרְכֵי הַטֶּבַע לְגִמְרֵי...

סימן תכ"ז (כא).

סעיף ו

^יאסור לאכול מאכלים ומשקים שנפשו של אדם קצה בהם, כגון משקים ואוכלים שנתערבו בהם קיא או צואה וליחה פרוחה וכיוצא בהם. ^{יז}וכן אסור לאכול ולשתות בכלים הצואים שנפשו של אדם קצה בהם, כגון כלים של בית הכסא וכלי זכוית שמקוים בהם וכיוצא בהם. וכן לא יאכל בידים מזוהמות ועל גבי כלים מלובלים, שכל אלו בכלל **אַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם** (ויקרא יא, מד) (כב).

^{יט}טור בשם הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות, ממימרא דלקמן. ^ימימרא דרב ביבי בר אבין, מכות דף טז ע"ב, וכתב הרמב"ם שמכין אותו מכת מרדות.

שולחן ערוך כפשוטו

(כא) **ועיין בחושן משפט סימן תכ"ז** – שם התבארה בהרחבה חובת הקמת מעקה, ומניעת סכנות. כאן בסימן זה, דן המחבר על הזהירות הנדרשת, בנוגע לחיי עצמו. בחושן משפט, הנידונים מתמקדים בזהירות הנוגעת לחיי הזולת. (כב) **אַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם** – סעיף זה כולו מלמד, כי יש להתנהג בנקיות. ואכן, ההקפדה על היגיינה ונקיות, טובה ומועילה, הן לנפש והן לבריאות.

סעיף ז

(כג) ת' מסוכנת (כד), אף על פי שניתרת בשחיטה (כה), המדקדקים מחמירים על עצמם שלא לאכלה (כו). הגה: בהמה שהורה בה חכם מִסְבָּרָא (כז), ולא נמצא הדין בפירוש שהיא מותרת (כח), בעל נפש (כט) לא
י' ציינתיו לעיל בסוף סימן יז. י"י גם זה שם בחולין דף מד ע"ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(כג) הקדמה לסעיף – אסרה תורה אכילת בהמה, שסיימה את חייה במוות טבעי. והיא הקרויה נבילה בכתוב (דברים יד, כא) לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מכר לנכרי, כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. בנוסף, יש איסור לאכול בהמה טרפה. והיא, בהמה שנוצר מום בגופה, ובגללו לא תחיה יותר משנה (כגון נקב באחד מן האיברים החיוניים), ככתוב (שמות כב, ל): "ואנשי קדש תהיו לי, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לפלב תשלכון אותו". בלי סיבה מיוחדת, לא בודקים אם היא טריפה אם לאו, אלא סומכים על הרוב שלא נטרפו (מלבד הריאות הנבדקות, כדי לוודא שאין בהם נקב).

(כד) מסוכנת – בהמה חולנית, העלולה למות בכל רגע. לו מתה מוות טבעי, הייתה נאסרת מדין נבלה, ואין לאכלה. בגלל חשש זה, מזדרזים בעליה לשחטה, טרם תמות מאליה.

(כה) שניתרת בשחיטה – כלומר, אם אכן נשחטה כדיו, מותר לאוכלה. ואין חוששים שמא יש לה מום פנימי, שאוסרה מדין טריפה.

(כו) שלא לאכלה – כי חוששים שחולשתה נובעת ממום פנימי, ודינה כדיון טריפה.

(כז) שהורה בה חכם מִסְבָּרָא – כלומר, החכם נשאל אודות כשרותה של בהמה פלוגית, לאחר שסימן כלשהו העיד על חשש מום, שעל פניו, מגדיר אותה כטריפה. ובמענה השיב הרב, שהמקרה המובא לפניו, אינו דומה למקרה הנידון בהלכה. ועל פי סברתו הכריע, שאינה טריפה.

(כח) שהיא מותרת – מעיקר הדין, אפשר לסמוך על סברת הרב, ולהקל על פיו.

(כט) בעל נפש – אדם חסיד, הנוהג להתרחק גם מחשש איסור.

יאכל ממנה (ל) (גמרא פ' א"ט והג"א שם).

שולחן ערוך כפשוטו

(ל) לא יאכל ממנה – שמא אין הוראתו של החכם נכונה. אמנם אם הביא ראיות לטענתו, והוכיח כי הדין עמו, מלבד הסברא עליה התבסס, גם חסיד יכול לסמוך על הוראתו.

סימן קי"ז

שלא לעשות סחורה מדבר איסור, ובו פעיף אחד.

מרבית הדברים האסורים באכילה, כגון כלל הבהמות הלא כשרות, החלב, הדם, השקצים והרמשים, כולם נאסרו באכילה, ומותרים בהנאה¹. ברם למרות שמותר ליהנות מהם, גריפת רווחים ממכירתם אסורה, כפי שהורתה תורה, בפרשיה הדנה על בעלי חיים האסורים באכילה "טמאים הם, וטמאים יהיו לכם"², פעם ראשונה כתבה "טמאים הם" – במשמעות איסור אכילה, ופעם שניה "וטמאים יהיו לכם", במשמעות איסור סחורה³, כפי שפירשו חכמים. סימן זה דן בגדר איסור זה⁴.

פעיף א

^אכל דבר שאסור מן התורה, אף על פי שמותר בהנאה, ^באם הוא ^אמשנה שביעית פרק ז משנה ג. ^בירושלמי פ"ה דשביעית, ובפ"ז דב"ק. וכ"כ התוס' שם דף פב, ב (ד"ה לא), וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהמ"א.

1. מלבד חמץ בפסח, ערלה, וכלאי הכרם.

2. ויקרא יא, לה.

3. הגמרא בפסחים (כג, א) מביאה (מן המשנה במסכת שבועות ז, ג) את הדין שאסור לאדם לסחור בדברים אסורים באכילה. ופסק הרמב"ם (מאכ"א ח, יז – יח) "זה הכלל כל שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה, וכל שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה בין בספיקו בין בוודאו". ראה עוד בירושלמי (שביעית פרק ז הלכה ג). ובספרא פרשת שמיני על פסוק (ויקרא יא י–יא) "שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם – שלא יעשה בהם סחורה".

4. אמנם נחלקו הפוסקים, אם הוא מן התורה או מדרבנן. דעת התוספות שזה איסור תורה (פסחים כג, א ד"ה אמר קרא. ודעת הרשב"א בתשובותיו (ח"ג סימן רכג) שזה דרבנן. וכן סבור תרומת הדשן סימן ר, ועיין גם ט"ז ס"ק א, וש"ך ס"ק ב. גם לדעת הסוברים שזה איסור תורה, אין הוא איסור תורה חמור, ואין עליו עונש מלקות.

דבר המיוחד למאכל אסור לעשות בו סחורה (א), (או להלוות עליו (ב)) (ת"ה סימן ר') (ואפילו לקנותו להאכילו לפועליו עובדי כוכבים אסור (ג)) (כך משמע מב"י מהגהות מיימוני פ"ח דמאכלות אסורות), ¹חויץ מן החלב, שהרי נאמר בו: **יַעֲשֶׂה לְכָל מְלָאכָה (ד)** (ויקרא ז, כד). ²ואם נודמנו לצייד חיה ועוף ³שם ברמב"ם דין טו. ⁴משנה שם דשביעית בפ"ז וכחכמים.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **אסור לעשות בו סחורה** – רק בבעל חי העומד לאכילה. אבל אם אינם עומדים למאכל, כגון חמורים סוסים כלבים וכיוצא בהם, מותר לסחור בהם.

(ב) **להלוות עליו** – פירוש, היהודי הלווה כסף לגוי, ונטל ממנו בהמה לא כשרה כמשכון. גם זה אסור, כי במידה ולא ישיב הגוי את חובו, ייאלץ היהודי למכור את בהמת הנוכרי. נמצא שעושה סחורה, בבהמה לא כשרה. נראה שהמחבר לא מסכים לאיסור זה.⁵

(ג) **להאכילו לפועליו עובדי כוכבים אסור** – רכישת מאכלים לא כשרים עבור פועלים גויים נאסרה אף היא, כי זה חלק משכרם, ודומה רכישתם למסחר במאכלים אסורים. לכן המעסיק נוכרים, ייתן להם כסף, והם ירכשו מוצרים אלה בעצמם. ונראה שהמחבר לא קיבל חומרה זו.⁶

(ד) **יַעֲשֶׂה לְכָל מְלָאכָה** – כלומר, אכילת חלב נאסרה, אך הנאתו הותרה בכל דרך שהיא. ואף שנאמר בפסוק "טמאים יהיו לכם", אין זה מתייחס לחלב.⁷ ואם קיים מוצר היגייני כלשהו, כגון סבון או קרם גוף, על בסיס חלב, מותר להשתמש בו.⁸

5. כי בבית יוסף הביא את דעת תרומת הדשן האוסר, ודעת הרשב"א המתיר, ולא העתיק את האיסור. מלבד זאת הוא גם כתב בכמה מקומות, שהרשב"א נחשב בעיניו מאוד, בנוגע להלכה.

6. עיין ש"ך ס"ק ג.

7. כתב כאן הט"ז (סק"א), שהואיל והתירה זאת התורה בפירוש, אין לאסור מחשש, שמא יאכל ממנו. כי מה שהתירה התורה בפירוש, אין בכוח חכמים לאסור. אך יש חולקים עליו בזה.

8. ואף שהתחדשה הלכה "סיכה – כשתיה" (והייתה סיכה צריכה להיאסר), הרי לא נאמר דין זה אלא ביום כיפור (יומא עו, ב; שולחן ערוך או"ח סימן תריד).

ודגים טמאים (וכן מי שנזדמנה לו נבלה וטריפה בביתו (ה)) (טור), מותר למכרם⁹ ובלבד שלא יתכוין לכך (ו). הגה: וצריך למכרה מיד, ולא ימתין עד שתהא שמינה אצלו (ז) (ב"י בשם א"ח). וכן מותר לגבות דברים טמאים, בחובו, מן העובדי כוכבים, דה"י כמציל מידם (ח) (רשב"א בתשובה). ואסור למכור לעובד כוכבים נבלה בחזקת כשרה (ט) (טור). (ועיין בחושן ה'הרמב"ם שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ה) **שנזדמנה לו נבלה וטריפה בביתו** – למרות שהן בהמות כשרות, אסור לאוכלם, כי הנבלה לא נשחטה כדין. והטריפה היא זו שיש בה מום, שוודאי יביא למיתתה, בתוך שנים עשר חודשים. ואף אם נשחטה כדין, אסורה באכילה. אך באופן מקרי ומזדמן, אם יש כזו ברשותו, מותר למוכרה. וגם המחבר מסכים לזה.

(ו) **ובלבד שלא יתכוין לכך** – לא חל עליהם איסור המסחר, כי הם בעצם מותרים בהנאה. וכשנאסר המסחר בבעלי חיים לא כשרים, הוא חל על מסחר קבע. אך באופן מקרי, אין זה מסחר⁹.

(ז) **עד שתהא שמינה אצלו** – מכירה לאחר המתנה כזו, מוגדרת כמסחר ונאסרה, לכן יש למהר במכירה.

(ח) **דה"י כמציל מידם** – בשעת הסיכום על ההלוואה, לא התכוון לגבות את חובו מבעל חי לא כשר. ברם לאחר שהבין כי זו הדרך היחידה לקבל את כספו, דומה הדבר לצייד שהזדמן לו בעלי חי אסור באקראי, וזה מותר.

(ט) **בחזקת כשרה** – משני טעמים; א. אסור לגנוב את דעת הבריות, גם לא של גוי. וצריך להודיע לו, שאין ליהודי אפשרות לסחור בנבילה זו. ב. מחשש שיחזור וימכור אותה ליהודי.

9. בעלי חנויות יהודים, המוכרים בחוץ לארץ, מאכלים שאינם כשרים, מלבד המאכלים הכשרים, רשאים לעשות כן, לחלק מן הפוסקים. כי לולי יימכרו מוצרים נוספים אלה, עלולים לקוחות להפסיק לפקוד את חנותם, ויאבדו את פרנסתם. והואיל ועיקר הביזנס הוא מוצרים כשרים, מוגדרים מאכלים לא כשרים אלה כמאכלים "שהזדמנו לו לצייד" (ערוך השולחן סעיף כז. ראה גם מה שכתב נודע ביהודה תניינא, יורה דעה סימן סב).

המשפט סימן רכ"ח (י). 'וכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם, מותר לעשות בו סחורה (יא).

¹טור בשם הרמב"ם שם, מהירושלמי פ"ז דבב"ק.

שולחן ערוך כפשוטו

(י) ועיין בחושן המשפט סימן רכ"ח – בו הובא איסור גניבת דעת הבריות.
(יא) מותר לעשות בו סחורה – כגון חֶלֶב של גוי, או גבינה של גוי, או לחם של גוי, או מאכלים מבושלים של גוים.

סימן קי"ח

דין חתיכת בשר או דבר מאכל הנשלח על ידי עובר כוכבים,

ובו י"ג סעיפים.

הקפדה על אכילת מזון כשר, חובה היא מן התורה. מאכל כשר, אף אם התקבל משליח נוכרי, מותר באכילה, אם רוב המאכלים באזור כשרים. אמנם חכמים אסרו את אכילתו, מחשש שהוחלף הכשר, בחתיכה דומה אחרת. כגון אם הפֶּשֶׁרֶה משובחת, והאסורה פחות טובה. חשש זה, רחוק הוא. ובכל אופן יש ללמוד מגזירה זו, את גודל ההקפדה הנדרשת בכשרות המאכלים. הואיל וזה חשש רחוק, קל להסירו. כל מה שנדרש הוא, סימון המאכל על ידי המִשְׁלַח. אם יבחין המקבל בסימון, יידע כי החתיכה ודאי לא הוחלפה. בסימון שלנו דן המחבר מהו הסימון הנדרש, כדי לדעת בבטחה, שהמובא אכן כשר. לעיל בסימן סג הובאה חומרא ייחודית בדיני בשר והיא – "בשר שנתעלם מן העין"¹. חומרא זו אוסרת בשר, שעמד לזמן מה ללא פיקוח יהודי, מחשש שהוחלף בבשר לא כשר. מן הראוי שנסיביר, כיצד מסתדרת חומרא זו, עם ההיתר שיובא כאן, לאכול בשר שהיה ביד הגוי? אמנם ברור שחשש מפני החלפה, בהיסח הדעת של כמה רגעים, הוא חשש רחוק. ובכל זאת חידשו חכמים שצריך לחשוש, בגלל חומרת איסור אכילת בשר לא כשר, והתאווה שיש בדבר. בשאר מאכלים, לא החמירו כמו בבשר שנתעלם מן העין, אבל צריך לסמנם, כדי לוודא שלא בוצעה החלפה, כפי שנלמד בסימן זה. סימון המוצר, מועיל גם לבשר.

1. אמנם הרמ"א שם, לא פסק דין זה להלכה.

סעיף א

איין ובשר וחתיכת דג שאין בו סימן (א) שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות (ב). ^אאבל יין מבושל ויִשְׁכַּר (ג),

^אמימרא דרב עבודה זרה דף לט, א וכתעם שכתב הטור בשם הרשב"א, מפני שהוא איסור תורה. וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק י"ג מהמ"א דין י. ^בלשון הרמב"ם שם (ור' ירוחם).

שולחן ערוך כפשוטו

(א) דג שאין בו סימן – כלומר, ללא קשקשים. כי אם היו עליו, לא היה ספק בכשרותו.

(ב) צריך שני חותמות – כלומר, יסמן שני סימנים, כדי שהמקבל ידע בוודאות, שהגוי לא החליף את הכשר, בלא כשר. כגון כתיבת שתי אותיות על החתיכה, שלא יתכן שיימחקו. אותיות אלו צריכות להירשם בעברית, שהגוי אינו מכיר, ולא יוכל לזייפן. ניתן גם לסגור את החתיכה בחבילה, ועליה חותמת כשרות, או מדבקת כשרות, וזה סימן אחד. ועל זאת יש להוסיף חותמת של המילה "כשר" על הסוגר של החבילה. כדי שאם תיפתח החבילה, החותם יישבר. ניתן גם לסכם בין השולח למקבל, שהסגירה תבוצע בסגנון ייחודי, הידוע רק להם. כאן יש לציין כי שני סימנים אלו, נדרשים רק במאכל שיהא בו איסור מן התורה, אם יחליפנו הגוי. למעשה, מצרכים הנרכשים ברשתות השיווק ומובאים במשלוח לבית הלקוחות, אינם זקוקים לשני חותמות. מאחר והמצרכים כולם ארוזים וסגורים, ואין אפשרות לפתוח ולהחליף את תכולת האריזה.

(ג) יין מבושל ויִשְׁכַּר – שאם יחליפם בשל גוים, איסורם מדרבנן².

2. כי אינם מנסכים יין מבושל, לעבודה זרה. והשיכר אף הוא, איסורו מדרבנן (משום חתנות), כפי שהתבאר בסימן קיד.

או יין שעירבו בו דברים אחרים, כגון דבש (ד), וכן החומץ (ה) וחלב ומוץ ופת וגבינה. וכל שאיסורו מדברי סופרים שהפקידו ביד עובד כוכבים, מותר בחותם אחד (ו). ויש אומרים שאף בדברים שצריכים שני חותמות (ז), לא אמרו אלא בשולח על ידי עובד כוכבים, שאינו עתיד לראות החותם (ח), אבל מפקיד שעתיד לראות חותמו (ט), די בחותם אחד, כי הוא ירא (י). וואף השולח,

ישם ואע"ג דסתם יינם אינו אלא מדרבנן, החמירו בו כשל תורה, משום דחיבת ניסוך עליהם, וטרחי ומזיפי, ב"י בשם הרשב"א. וטור בשם יש מפרשים, והוא מדברי התוספות עבודה זרה דף לא, א ד"ה דאמר. והרא"ש שם מדברי התוס', וכן הסכים הרא"ש והר"ן, ועיין עוד מדין שליחות יין לקמן בסימן קל.

שולחן ערוך כפשוטו

(ד) דבש – אם יוחלף בדבש שנמהל ביין, אין בו חשש יין נסך (שאסור מן התורה), רק איסור דרבנן. שאסרו לשתותו, כדי למנוע התבוללות.

(ה) וכן החומץ – חומץ היין אם יוחלף, איסורו מדרבנן, כי אינם מנסכים אותו.

(ו) מותר בחותם אחד – גם אם הגוי יחליפו, אין כאן אלא איסור דרבנן. לכן הסתפקו חכמים, בסימן אחד.

פיצה המובאת באריזתה מן הפיצרייה, אף שאינה סגורה בחותמת או סימן, אין לחשוש שהוחלפה בלא כשרה, כי אין לשליח שום עניין בהחלפתה.

(ז) בדברים שצריכים שני חותמות – שאם הוחלפו, יש בהם איסור תורה.

(ח) שאינו עתיד לראות החותם – כלומר יוצר החותם לא יראהו עוד, ומי שיבדוק את ה"חותם", הוא הנמען בלבד. וכיון שהנמען לא הכינו, יש חשש גדול יותר לזיוף, על כן נדרשים שני סימנים.

(ט) מפקיד שעתיד לראות חותמו – נתבקש הגוי לשמור מאכל, והמפקיד ישוב וייקחנו.

(י) כי הוא ירא – אם נודע לגוי שהוטל סימן (אפילו בודד), לא יעז להחליף, כי חושש שישלמו לב להחלפה. ואם לא נודע לו, לא די בסימן אחד. כי אם יעלם הסימן, יקלו המקבלים ויאמרו, יתכן שהאות הכתובה נמחקה בטעות.

אם הודיע לחבירו צורת חותם וגם אמר לעובד כוכבים שהודיעו לחבירו, די בחותם אחד (יא). הגה: ויש אומרים דלא בעינן ב' חותמות רק בישראל חשוד (יב), אבל בעובד כוכבים, הכל שרי על ידי חותם אחד (יג) (טור והפוסקים בשם ר"ת). ובדיעבד יש לסמוך על זה (יד) (ארוך כלל כ"ג והגהות מיימוני ותוספות).

סעיף ב

כיון שהחתימו כראוי, שני חותמות בדברים שצריך שנים, ואחד בדברים שדי באחד, אין צריך לחזור אחריו לראותו (טו). אבל אם חזר על חותמו ולא הכירו אסור, אפילו עשה שתי חותמות (טז) (סעיף זה כפול בסימן ק"ל ס"ח). הגה: ומיהו דווקא אם הוא דבר שיש לחוש שהחליפו ונהנה בחליפין (טור וב"י בשם תוספות ושאר פוסקים), או הוא יין ויש לחוש לטור וכ"כ הרשב"א בת"ה, מברייטא דהשולח חבית יין וכו', שם דף לא, ב וכפי' התוס' שם (ד"ה השולח).

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) די בחותם אחד – הואיל ונודעה צורת הסימן, יפחד הגוי לזייף, מחשש שייתפס.

(יב) רק בישראל חשוד – החשוד להחליף. לא מדובר במי שאינו מקיים מצוות כדרך חיים, כי דיניו יתבארו בסימן הבא.

(יג) על ידי חותם אחד – כי סוף סוף, אין חשש גדול שהגוי יזייף או יחליף. מאחר ומלבד מילוי שליחותו וקבלת כספו, אין לו שום עניין במוצר זה. על כן ניתן להסתפק, בסימן אחד.

(יד) יש לסמוך על זה – אם עשו סימן אחד בלבד, הרי זה כשר. אמנם לכתחילה, צריך שני סימנים בכל מאכל שאם יוחלף, יהא בו איסור תורה.

(טו) לראותו – מדובר שהגוי יודע על הסימנים. ויש להניח שלא יחליף, מחשש שייתפס.

(טז) אפילו עשה שתי חותמות – כי אם אינו מזהה את החותמות, סביר להניח, שהגוי זייף.

שְׁאָסְרוּ בנגיעה (יז). אבל אם רואה הדבר ששלח או הפקיד והוא טוב כמו ששלח, ולא נהנה העובד כוכבים אם החליפו, לא חיישינן, אף שהחותם מקולקל (יח). ועיין לקמן סוף סימן ק"ל מדינים אלו (יט).

סעיף ג

אֲאוֹת אחת (כ) חשוב כחותם אחד, שנים הוי כשתי חותמות. ודפוסים, ^האף על פי שיש בהם כמה אותיות, לא חשיבי אלא כחותם אחד (כא), כיון שקובעין אותם בבת אחת. ^וויש אומרים שבמקום שמצויים משומדים ועובדי כוכבים שיודעים לכתוב, אין כתב סימן אלא למי שמכיר הכתב (כב).

^יטור, וכן כתב הרשב"א בת"ה, והר"ן בפ"ב דעבודת כוכבים, בשם ר"י. ^יהרשב"א בתשובה, עיין ב"י סימן ק"ל. ^יבסא"ח בשם הרא"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

(יז) שְׁאָסְרוּ בנגיעה – בעבר היו הגויים משקעים ידים ביין, כפולחן דתי. אך בימינו, חדלו מכך, ודין זה אינו רלוונטי.

(יח) אף שהחותם מקולקל – למרות שהחותם התקלקל, אין כאן חשש לזיוף. כי יכול להיות שהדבר ארע בתנועות הדרך, או תנודות האריזה. ודי ברושם כלשהו מן החותם, אפילו הוא מקולקל. כי אם אין לגוי אינטרס להחליף ולזייף, יש להניח שלא החליף. ונראה שגם המחבר קיבל קולא זו.

(יט) ועיין לקמן סוף סימן ק"ל מדינים אלו – שם דנים מתי קיים חשש, למגע נוכרי ביין.

(כ) אות אחת – שנרשמה על החתיכה.

(כא) כחותם אחד – כי האותיות נחתמות כולן, בפעם אחת.

(כב) למי שמכיר הכתב – כיון שהזיוף במקום זה, מבוצע בנקל, לא הותר המאכל אלא, למי שמכיר את האות בטביעות עינו.

סעיף ד

מפתח וחותר הוי ב' חותמות (נג). אבל בדברים שדי בחותרם אחד, אם לא היה בו אלא מפתח לא חשיב חותרם **(כד)**. הגה: אם שולח איזה דבר בשק וחותר השק, אינו אפילו כחותם אחד **(כה)** (כל בו בשם הר"ף ואו"ה וט"ז ר"ס ק"ל), אלא אם כן הפך התפירות לפניו **(כו)** (ארוך). ואם חתם הדבר ששלח וגם השק **(כז)**, הוי כב' חותמות (כל בו שם).

מברייטא אחד הלוקח ואחד השוכר וכו', וכו"א, וכגירסת הרשב"א דמקיל ועביד מפתח וחותר, כשני חותמות, שם דף לא, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(נג) ב' חותמות – הוכנסה חתיכה לחדר או למגירה, ונגעלה במפתח. ומלבד זאת, נכתבה עליה אות, והגוי הופקד על שמירתה. הרי אלו שני סימנים, ואין לחשוש שהוחלפה.

(כד) לא חשיב חותרם – בזמנם לא היה קושי לשכפל או לעקוף מנעולים, כי המפתחות לא היו קשים לשכפול כמו בימינו. ולא נחשב המפתח לבדו סימן, אלא בזמן ששימש תוספת. ואם היה סימן אחר מלבדו, הרי אלו שני סימנים. אמנם במפתחות של ימינו, הואיל ובלעדם לא ניתן להשיג את המוצר, המפתח עצמו נחשב כשני סימנים.

(כה) אינו אפילו כחותם אחד – השק היה עשוי חתיכות בד תפורות יחד. למרות חיתום פתח השק בחותרם, המוצר לא נחשב שמור. כי הגוי יכול לפתוח אחת מן התפירות, להחליף, ולתפור חזרה.

(כו) הפך התפירות לפניו – במקום לחבר את פיסות השק בצידו החיצוני, כדרך התופרים, חיברן בתפר פנימי, שאפשר לתפור רק מתוך השק. אם יבקש הגוי לשוב ולתפור, יאלץ לבצע אחת מן השתיים. א – שבירת החותרם, ב – תפירה חיצונית, ושתייהן נראות היטב.

(כז) חתם הדבר ששלח וגם השק – חתימת השק אינה נחשבת אפילו סימן אחד. אבל אם יש מלבדה סימן נוסף, כגון אות כתובה על החתיכה, הרי אלו שני סימנים.

סעיף ה

^אאם שלח על ידי עובד כוכבים, יִרְדָּ בלא חותם, אם היא חתוכה כדרך שישראל חותכה אחר חטיטת הגיד (נח), כשרה (כט). וכן כל חתיכה שניכר בה ניקור הישראל, כגון בנטילת חוט דִּיָּדָא וְחוּט שְׂאֵצֶל הַחֲזָה (ל) וכיוצא בו (לא). הגה: ושאר החתיכות שעמהן, אם יש לחוש להם שהוחלפו, אסורות (לב) (כך דקדק התה"ד סימן ר"ו מאשירי פרק גיד הנשה). ודווקא בבשר או שאר איסור דאורייתא, אבל אם שלח איסור דרבנן, כגון גבינות שיש לחוש שמא החליפם העובד כוכבים, אם מכיר קצתם שלא הוחלפו, כולם מותרות, אם אותן שלא הוחלפו הם היותר טובים ששלח, דודאי אם החליף היה לוקח הטובים שבהם (לג) (שם).

^אטור בשם רש"י.

שולחן ערוך כפשוטו

(נח) אחר חטיטת הגיד – כי אכילת גיד הנשה, כמו גם השומן סביבו, אסורה ליהודים. על כן, לפני שליחת הבשר, חוטטים (חופרים) בתוך הבשר, כדי להוציא את החלקים האסורים. פעולה זו, הגויים אינם עושים.

(כט) כשרה – כי העובדה שהגיד ושומנו הוצאו מוכיחה, שזו ירך כשרה.

(ל) חוט דִּיָּדָא וְחוּט שְׂאֵצֶל הַחֲזָה – חלקים שומניים (חֲלָב), האסורים באכילה.

(לא) וכיוצא בו – אחר שחיתת הבהמה כהלכה, מנקרים את בשרה. כלומר, מסירים חלקים מסוימים, כגון חֲלָב ודומיו, האסורים באכילה. חתיכה שאין בה חלקים אסורים אלה כשרה, כי הגויים אינם מסירים חלקים אלה.

(לב) אסורות – כי מתירים רק חתיכות, עם סימן פְּשֻׁרוֹת. אמנם חתיכות אחרות שאין בהן חֲלָב, אין החיתוך שלהם נחשב סימן, כי אין הבדל בין חיתוכם בידי יהודים, לחיתוכם בידי גויים.

(לג) היה לוקח הטובים שבהם – אם יוחלפו ויהא איסורם מדרבנן, מקילים לסמוך על סימן בחתיכה אחת, ודי בו כדי להוכיח שהכל נשלח מיהודי. אמנם אם החתיכה שיש בה סימן היא הטובה ביותר, והשאר פחות, יש חשש שהגוי החליפן, ואסורות.

סעיף ו

^ישלח על ידי עובד כוכבים בהמה או עוף שחוטים, בלא חותם, אסורים, שאין סימן שחיטה סימן לסמוך עליו (לד).
^יטור בשם הרשב"א בת"ה, והמרדכי בפ"ק דחולין בשם רש"י.

סעיף ז

^יאם שלח על ידי עובד כוכבים, בלא חותם, אם אותו מקום מְעַבֵּר לרבים, מותר, שהוא ירא שמא יראנו אחד מהעוברים ויתפוס עליו כגנב (לה). ^יומיהו לכתחלה לא ישלח על ידי עובד כוכבים בלא חותם (לו).

^יגם זה שם בשמו, משינויא דרב ירמיה, בין הגתות שנו, עבודה זרה דף לא, ב. ^יב"י בשם תשובת הרשב"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(לד) לסמוך עליו – חלק מן הגויים שוחטים את בהמתם. ויתכן שהגוי החליף את בהמתו הכחושה, דלת הבשר, בזו של היהודי, בריאת הבשר.³
(לה) ויתפוס עליו כגנב – תפקידו של הגוי הזה, כפי העולה מן הסעיף, להעביר דברים ממקום למקום. אם מי מן העוברים ושבים יבחין בו מחליף, הוא ייחשד כגנב. מציאות זו אינה מוכרת לנו כל כך, וקשה לסמוך על זה כיום. אבל יש ללמוד מכאן, שהכל תלוי במציאות. אם יש חשש להחלפה, יש לאסור. ואם לא סביר שארעה, יש להתיר.
(לו) בלא חותם – כי לכתחילה, אין לסמוך על סבירות זו.

3. לא נאמר איסור זה אלא כשנשלחו בידי גוי, אבל חתיכה שנמצאה במקום שרוב דייריו יהודים המקפידים על כשרות, סומכים על הרוב. כפי שנפסק להלכה (לעיל סימן קה), שהולכים אחרי הרוב. וכמבואר בסימן א סעיף ד שאם נמצאה בהמה שחוטה, לא חוששים שהיא נבלה (ש"ך ס"ק כה).

סעיף ח

^{טו}הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ, נאמן עליו, אף על פי שאינו מוחזק בכשרות (לז), ואין חוששין שמא יחליף. ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהם נאמנים בדבר זה (לח). ^{טז}ויש מי שאומר שאם הוא חשוד לאכול דברים שאין דרך הרבים להקל בהם, אף הוא חשוד להחליף (לט).

^{טז}רמב"ם פרק ח מהלכות מאכלות אסורות דין י', מהא דלחלופי לא חיישינן, חולין דף ו, א-ב. ב. פ' עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות, המגיד משנה. ^{טז}הרשב"א בת"ה הארוך, מדין החשוד, שם בגמרא דעבודה זרה דף לט (ע"א וע"ב), דלא אמרו אין חשודים להחליף אלא בחשוד בדבר שרבים רגילים בהם כדמאי וכו' (וה"ה שם וב"י ס"ס קי"ט וכפול שם).

סעיף ט

^{יז}בשר הנמצא ביד עובד כוכבים וכתב עליו חותם (מ) או כשר (מא), אף על פי שאינו יודע מי כתבו, כשר, דמדידע ידע שהוא של ^{יז}הרשב"א בתשובה סימן קט.

שולחן ערוך כפשוטו

(לז) **שאינו מוחזק בכשרות** – אין כאן אלא חוסר היכרות, אבל לא נודע שיהודי זה מזלזל במצוות, הלכך אין לחושדו באיסור גזל.
 (לח) **נאמנים בדבר זה** – עבדים ושפחות אלו שנקנו לבעליהם וחייבים בחלק מן המצוות, אינם חשודים כגנבים.
 (לט) **אף הוא חשוד להחליף** – לדעה זו, יש להבחין בין המקילים השונים בהלכה. יש המקל בהלכה שרבים מקילים בה, ועליו אפשר לסמוך. ויש המזלזל אפילו במאכלים שרבים נמנעים מהם, והוא חשוד גם להחליף. דין יהודים שכלל אינם שומרים מצוות, יוסבר בהרחבה בסימן הבא.
 (מ) **וכתב עליו חותם** – הכוונה **וכתוב** עליו חותם, כלומר היהודי שלח חתיכה, וכתב עליה אות בעברית.
 (מא) **כשר** – או את המילה "כשר".

ישראל (מב). ^יוהוא שלא יהיו מצוים שם עובדי כוכבים היודעים לכתוב **(מג).** הגה: וכן מותר לקנות גבינות החתומים כדרך שישראל חותמים **(מד)** (מרדכי פא"מ). ודוקא מקום שאין לחוש שמא נשארו הדפוסים ביד עובדי כוכבים וקבעו אותם בגבינותיהן **(מה)** (איסור והיתר הארוך). ויש אוסרים בכל זה, מאחר שלא ידענו מי כתבו או חתמו **(מו)** (מהרי"ק סוף שורש ל"ג) ובדיעבד אין להחמיר **(מז).**

^יא"ח בשם הרא"ה.

סעיף י

^יהמניח עובד כוכבים בכיתו, ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם ^יטור וכ"כ הרשב"א ממשנה, המניח עובד כוכבים בחנות, עבודה זרה דף סט, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(מב) דְּמִידַּע יָדִיעַ שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׂרָאֵל – כי רק יהודים, מסמנים את מאכליהם. **(מג) היודעים לכתוב** – כי יכולים לכתוב סימן, ולהטעות את צרכני הכשרות. כיום לא ניתן לסמוך על קולא זו, כי גויים רבים דוברים עברית, ויודעים גם לכתוב. למעשה, ברור שאין לקנות בשר אלא במקומות מפוקחים. למרבה הצער, התפרסמו כבר זיופים רבים, בתחום הכשרות. אמנם ניתן לבצע הזמנה ממסעדה כשרה, אפילו אם השליח גוי, כי סומכים על הסימנים. **(מד) כדרך שישראל חותמים** – גבינות שיש עליהם חותמת כשרות, אפשר להניח שהן כשרות. **(מה) וקבעו אותם בגבינותיהן** – דווקא אם לא נותרה החותמת ביד הגויים. אבל אם נותרה בידם, יוכלו להטביע חותמת כשרות על גבינה לא כשרה. **(מו) מי כתבו או חתמו** – אין לסמוך על חותמת של גוף כשרות לא מוכר. כיום מפאת ריבוי הזיופים, יש מקום לחוש לזה. ומן הראוי להקפיד על רכישת מצרכים, מגופי כשרות נודעים. מוצר הנרכש באריזה סגורה, אין בו חשש שהוחלף במוצר דומה שאינו כשר, כי האריזה דומה לשני סימנים. **(מז) ובדיעבד אין להחמיר** – למעשה, הכל כמובן תלוי במציאות. במקום שיש חשש אמיתי לזיוף, צריך להחמיר גם בדיעבד.

אפילו איסור תורה, ^כאם הוא יוצא ונכנס ^{כא}או אפילו שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות, מותר (מח), ולא חיישינן שמא החליף, אפילו אם הוא נהנה בחליפין (מט), ^{כב}והוא שלא סגר הבית עליו (טור והמחבר, ר"ס קכ"ט), לפי שהוא מתיירא בכל שעה לאמר: עתה יבוא ויראני. ^{כג}אבל אם הודיעו שדעתו לשהות, אסור (ג). ^{כד}ואם אינו נהנה בחליפין, מותר בכל ענין, דלא חיישינן שמא החליף להכשילו, כיון שאין לו הנאה בדבר (נא).

^כמשנה שם דף סא, א. ^{כא}שם במשנה דף סט, א. ^{כב}שם בגמ' דף מ' ^{כג}שם במשנה. ^{כד}מדברי התוס' אהא דלא הלכת לצור וכו', שם דף יא וכב ש"פ.

סעיף יא

^{כה}הישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות זו אצל זו (גב), זה בשר שחוטת וזה בשר נבלה, מותר, ואין לחוש שמא כשהחזיר הישראל פניו החליף העובד כוכבים שחוטת בנבלה, אפילו אם של ^{כז}שם בגמרא.

שולחן ערוך כפשוטו

(מח) מותר – לכתחילה.⁴

(מט) אפילו אם הוא נהנה בחליפין – למרות חשקו בחלק המשובח, חושש להילכד כגנב.

(ג) אסור – כי עומד לרשותו כל הזמן הדרוש להחלפה. לכן יש לוודא שהמצרכים בבית סגורים בחותמת, או שבעל הבית מכיר את מצרכיו, וידע אם הוחלפו.

(נא) כיון שאין לו הנאה בדבר – החתיכה הכשרה אינה משובחת משלו, ולא יחליף.

(גב) ששפתו שתי קדירות זו אצל זו – הניחו על הכיריים, זו בסמוך לזו, שתי קדירות.

4. ש"ך ס"ק לב.

ישראל משובח, ואפילו פיהן מגולה, מותר (נג), ואין לחוש שמא יתזו ניצוצות מזו לזו (נד). (והוא הדין בשני דברים צלויים זה אצל זה (נה) (מרדכי פא"מ). אבל לכתחלה יש ליזהר אפילו בשתי קדרות (נו)) (טור).

סעיף יב

כ"יש להחמיר שלא להניח הקדרות אצל השפחות (נז) כשאינן ישראל בבית (נח); הגה: ואינו יוצא ונכנס (נט) (תשובת הרא"ש כלל י"ט). ואם¹⁰ טור בשם אביו הרא"ש ובתשובה כלל יט סימן יח.

שולחן ערוך כפשוטו

(נג) מותר – כי החשש שמא יחליף את האסורה בכשירה, חשש רחוק הוא. ואף שבמפקיד אצל הגוי או שולח בידו צריך חותם או סימן, הרי זה משום שהועברה האחריות לגוי. אבל החשש שאדם יחליף את שלו במאכלי אדם אחר, קטן ביותר. כי כל אחד מעוניין בתבשיל שלו. וסתם אדם, איננו חושדים בו שרוצה להכשיל את היהודי. ואין צורך בסימן, או בהשגחה מסוימת, מלבד אם ההחלפה תהא כדאית לגוי⁵.

(נד) ניצוצות מזו לזו – אין לחשוש להתזת רסיסי תבשיל.

(נה) צלויים זה אצל זה – אף שיתכן שניתז משהו מן האיסור על הכשר, הרי אם זה קרה, הוא מיד בטל.

(נו) אפילו בשתי קדרות – נדרשת זהירות לכתחילה, מחשש לנתזים. ואף שאם יותז, אין לאסור בדיעבד, כי ודאי בטל. הרי לכתחילה, צריך להיזהר⁶.

(נז) אצל השפחות – הכוונה למועסקות, והוא הדין למועסקים.

(נח) כשאינן ישראל בבית – שמא יוסיפו דבר לא כשר. אמנם זו חומרא לכתחילה, לכן דקדק המחבר לכתוב "יש להחמיר", ולא כתב "אסור".

(נט) ואינו יוצא ונכנס – כי אם היהודי יוצא ונכנס מותר, אף שאינו בבית, כפי שראינו לעיל.

5. יש שתלו את טעם ההיתר, בפחד הגוי מלכידה. ולפי זה מה שכתוב בסעיף הקודם, שייך גם לסעיף זה.

6. כפי שראינו בסימן צט, שאסור לבטל איסור לכתחילה.

אירע קלקול שנתנה דבר איסור בקדירה, אין להאכילה אותה מאכל, שלא ירגילה בכך (ס) (בית יוסף בשם שבולי לקט).

סעיף יג

^כישראל שעשה גבינות בבית עובד כוכבים (סא) וחתמם בחותם דפוס (סב) של עין ושכח הדפוס בבית העובד כוכבים, אין חוששין שמא זייף העובד כוכבים וחתם אחרים באותו דפוס (סג). ^כוכן אין לחוש שמא החליק העובד כוכבים פני הגבינות בשומן חזיר (סד). הגה: ויש אומרים דאין להתיר אם שכח הדפוס בבית עובד כוכבים, אלא אם ^כמרדכי בפרק ג דעבודה זרה. ^כהרשב"א בתשובה סימן סז, דאין חוששין להם שיאבד את שלו, להטיח פני הגבינה, להעביר את הישראל.

שולחן ערוך כפשוטו

(ס) **שלא ירגילה בכך** – הוסיפה מאכל לא כשר, לשיפור טעם התבשיל. יש למנוע ממנה את התבשיל, כדי שתבין שלא הועילה במעשיה, ולהבא תחדל מזה.

(סא) **בבית עובד כוכבים** – עסק שם בייצור גבינות כשרות.

(סב) **בחותם דפוס** – חותמת פשרות על הגבינות.

(סג) **וחתם אחרים באותו דפוס** – למרות שיש מקום לחשוש, אולי יעשה שימוש בחותמת, וישווק גבינות לא כשרות במסווה כשרות. בכל זאת מקילים, כי אין אינדיקציה ברורה שארע זיוף כלשהו. מלבד זאת, הגוי חושש להילכד כמזיף. ואף אם זייף, יתכן שהחומר המגבן, כשר למאכל. ובדיעבד, אין לחוש.

(סד) **בשומן חזיר** – כי אין בזה צורך, לייצור הגבינה. ואין לחשוש שרוצה להכשיל בכוונה, ללא תועלת.

כן הניחו מונח על הגבינות שעשה ישראל (סה), אבל אם הניחו כך (סו) ויש לחוש שמא עשה גבינות קטנים והחליפם בגדולים או היותר טובים (סז), אסור (סח) (ארוך כלל מ"ז דין ב'). ובמקום הפסד יש להתיר בכל ענין (סט).

שולחן ערוך כפשוטו

(סה) על הגבינות שעשה ישראל – כלומר לאחר שהיהודי שב, הבחין בחותמת, שנותרה במקומה. ואין לחשוש שהשתמש בה, לצורך זיוף.

(סו) אם הניחו כך – סתם, במקום לא מוגדר, ובוודאי לא על הגבינות שנעשו בכשרות. ואחר כך הבחין שהגבינות נעשו קטנות יותר, או פחותות באיכותן, חוששים שהוחלפו.

(סז) והחליפם בגדולים או היותר טובים – אם ברור לו בוודאות שהגבינות שרואה, אינן אלו שהניח, הכל אסור. ואף אם רק נדמה לו, שהגבינות קטנות יותר, או פחותות באיכותן, גם זה נאסר.

(סח) אסור – מחשש שהגוי החליפן.

(סט) יש להתיר בכל ענין – כי זה חשש רחוק. אמנם כאמור, אם ברור לו שהגבינות אינן הכשרות שייצר, הן כמובן אסורות, אפילו בדיעבד.

סימן קי"ט

החשוד לדבר איסור אין לסמוך עליו בדברים הנאכלים,

ובו כ' סעיפים.

חייבה תורה כל אדם מישראל, בהקפדה על כשרות מאכליו. המאכל המוכן רק על ידו, ודאי כשר. אך מאכל הנשלח מחבר, או נרכש אצל המוכר בחנות, כיצד ידע בוודאות, אם הוא אכן כשר? התשובה היא, שמאמינים לזולת. התורה העניקה נאמנות לכל אדם מישראל, כפי שכתבה "וְסִפְּרָה לָהּ" (ויקרא טו, כח). כלומר, לפני טבילתה, צריכה הזבה לספור שבעה ימים נקיים (ללא דם). ודורשת הגמרא¹ "לָהּ - לעצמה". כלומר יכול הבעל לסמוך על אשתו, הטוענת "טהורה אני". מכאן למדו חכמים, שעד אחד נאמן להעיד באיסורים, בכל דיני התורה. על כן, מבחינה עקרונית, כל אחד הטוען שהמאכל כשר, נאמן מן התורה.

סימן זה דן ביהודי שאינו מקפיד על קיום המצוות, מתי אפשר לסמוך עליו, ומתי יש להימנע ממאכליו. סימן זה משלים את שהובא לעיל בסימן ב, שם ערך המחבר הבחנה בין מומר לתיאבון, ובין מומר להכעיס. המומר להכעיס יודע את דיני התורה, ובכוונה תחילה אינו מקיימם. על איש כזה, אין לסמוך כלל. המומר לתיאבון לעומת זאת, מאמין בבורא ובמצוותיו, אבל בגלל יצרו, אינו שומר את כל המצוות. יהודי זה נותר יהודי כשר, אולם אין לסמוך עליו בכל הדברים. יש כאן התנגשות בין שני ערכים, מצד אחד, ההקפדה על כשרות. מצד שני, ערך הסובלנות, וראיית כל יהודי באור חיובי וכשר, למרות נפילותיו. כפי שנראה, מפאת האמונה בכשרות כל יהודי, לא מסירים נאמנות מאדם בכל מצב, למרות שאינו שומר מצוות. פרטי דין זה מוסברים בסימן זה.

1. כתובות עב, א.

סעיף א

^אהחשוד (א) לאכול דברים האסורים, בין אם הוא חשוד באיסור תורה (ב) ^בבין אם הוא חשוד באיסור דרבנן (ג), אין לסמוך עליו בהם (ד); ואם נתארח עמו, לא יאכל משלו מדברים שהוא חשוד עליהם (ה). הגה: ויש אומרים אפילו ממי שאינו חשוד, רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות, אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש ^אמשנה מעשרות פרק ב משנה ב. ^במדין החלב והגבינה, הנזכר בברייתא דלקמן.

שולחן ערוך כפשוטו

- (א) **החשוד** – אדם שידוע בוודאי כאינו מקפיד על כשרות. אבל סתם אדם, כל שלא נודע שמזלזל בהלכות, מוחזק ככשר, ואין לחשוד בו.
- ואף שהחמיר המחבר לעיל (בסימן סה סעיף יד) בדין שוחט, שאין סומכים על סתם אדם, אלא אם ידוע בבירור, שמקפיד על הלכות. אין זו אלא חומרה בדיני שחיטה, בהם נדרשת זהירות רבה, עקב ריבויים ומורכבותם. לכן רק זה שוודאי מקפיד על קיום הלכות, כשר לשחיטה².
- (ב) **חשוד באיסור תורה** – אינו נמנע מאכילת בהמות אסורות, כגון חזיר.
- (ג) **חשוד באיסור דרבנן** – כגון גבינות גויים, האסורים מדרבנן.
- (ד) **אין לסמוך עליו בהם** – ואם מוכר מאכל, אין לקנות ממנו, אף שמצהיר "כשר הוא". אמנם יש לדעת, שהוגבלה אי נאמנותו רק לדברים שאינו מקפיד עליהם, לכן כתב המחבר "בהם". להלן בסעיף ז נראה, כי אף שאינו נאמן להצהיר על עצמו, נאמן להצהיר על אחרים. כגון אם טוען, מאכליו של פלוני כשרים.
- (ה) **מדברים שהוא חשוד עליהם** – במוצרים אלה, יתכן שיאכיל את הזולת מהמוצרים שלו עצמו, לכן אסור לאכלם. אבל מוצרים שאינו חשוד עליהם, מותר לקבל ממנו. כגון הרוכש יינות כשרים בלבד, מותר לשתות את יינו.

2. ש"ך ס"ק א.

לאיסור (ו). מיהו אם נתארח אצלו, אוכל עמו (ז) (ב"י בשם הרמב"ם פ"א דמ"א ופ"ג דין כ"א).

סעיף ב

אם אינו חשוד לאכול דברים אסורים, אבל הוא חשוד לִמְכֹּרֶם (ח), מתארח אצלו ואוכל עמו (ט). וכן אם שולח לביתו, מותר, דְּחֻזָּקָה שְׁפָמָה שהוא אוכל, מְשַׁגֵּר לוֹ (י). (עובר עבירה לתיאבון, לא מקרי חשוד) (ב"י בשם הרשב"א).

ברייתא עבודה זרה דף לט, ב. ת"ש, מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי וכו'.

סעיף ג

מותר ליתן משלו לחשוד לאכול דברים האסורים, כדי שיתקן או יבשל לו, ולא חיישינן שמא יחליפנו, כיון שאינו חשוד על ברייתא חולין דף ו, א.

שולחן ערוך כפשוטו

(ו) שאר דברים שיש לחוש לאיסור – זוהי חומרה לכתחילה, שלא לסמוך על כל יהודי, כל עוד לא נודע בבירור, שמקפיד על כשרות.
 (ז) אוכל עמו – כי זו רק חומרא. ואין לפגוע במארח, בגלל חומרא. היום אפשר לדעת בבירור, מי מקפיד על הלכות. כי אדם דתי ניכר במראהו, ואפשר לסמוך על מאכליו.
 (ח) חשוד למכרם – אדם זה מקפיד על כשרות מאכליו, אך סוחר במאכלים אסורים, ואינו רואה בזה איסור (למרות שהמסחר בהם אסור).
 (ט) מתארח אצלו ואוכל עמו – כי היות והוא עצמו אוכל כשר, לא יטרח לקנות לאורחו, מאכל לא כשר.
 (י) מְשַׁגֵּר לוֹ – כי אפשר להניח, שמכבד את חברו, ממה שהוא עצמו אוכל. ואין זה דומה למכירה, כי זה עסק, ומחפש ריווח.

הגזל (יא). ואם נותן למי שחושש בתקנתו (יב), והוא חשוד לאכול דברים האסורים, אסור, שמא יתקלקל מה שנותן לו ויחליפנו בשלו. 'כיצד, הרי שנתן לחמותו החשודה על האיסור (יג), אסור, שְׁבוּשָׁה מחתנה ורוצה בתקנת בתה ולפיכך מחלפת לו רע בטוב (יד). 'וכן הנותן לפונדקית (טו) החשודה, פעמים שְׁבוּשָׁה מהאכסנאי ומחלפת לו רע בטוב (טז). (ומכל מקום מותר להפקיד אצלו, ושיחזיר לו הדברים כמו שהפקידו אצלו (יז)) (ב"י בשם הרשב"א).
'משנה דמאי פרק ג משנה ו, ומייתי לה שם בגמ'. 'שם במשנה ה, ושם בגמ'.

שולחן ערוך כפשוטו

(יא) **שאינו חשוד על הגזל** – למרות חוסר ההקפדה על כשרות, יש להחזיקו כאדם ישר, כי סתם יהודים אינם חשודים על גזל.
(יב) **למי שחושש בתקנתו** – הלה חושש, שאם לא ייתן מה שצריך, עלול להתפתח עימות. לא מדובר שרוצה בתקנתו הרוחנית, אלא חשוב לו למנוע אכזבה.
(יג) **לחמותו החשודה על האיסור** – אינה מקפידה על כשרות.
(יד) **מחלפת לו רע בטוב** – למרות אי הקפדתה על כשרות, אינה חשודה על גזל. ואף שהחליפה, עשתה כן במחשבה שאינה גוזלת. וכיון שרוצה להיטיב לחתנה, אין לאכול ממעשה ידיה, למרות שכל חומרי הגלם שניתנו לה כשרים.
(טו) **לפונדקית** – משכירה חדרים (צימרים), ומעניקה שירות הסעדה.
(טז) **ומחלפת לו רע בטוב** – על כן יש לוודא את קיומה של השגחה במסעדה, בה מבקשים לסעוד. לולי כן, במקרה ויחסר למסעדה מצרך חיוני, הוא עלול להשתמש במוצר לא כשר, למניעת אכזבת הלקוחות.
(יז) **כמו שהפקידו אצלו** – כשמפקידים אצל יהודי, אין חשש שיחליף את המוצר. בניגוד להפקדה אצל גויים, שיתכן ויחליפו את המוצר, אם הוא משובח משלהם.

סעיף ד

ה'החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים (יח), ^טאבל כל מה שצריך לאותו דבר, חשוד גם עליו. כגון מי שהיה חשוד למכור חֶלֶב במקום שומן, והיה מרגיל הנערים לבא לקנות ממנו באגוזים שהיה נותן להם, קונסים אותו שלא ימכור אפילו אגוזים (יט).

^חמשנה בכורות דף כט, ב וכרבי שמעון. ^טשם בעובדא דההוא טבחא וכו'.

סעיף ה

ה'החשוד על איסור חֶמֶז (כ), חשוד על הקל ממנו בעונש (כא), ^אאלא אם כן חֶמֶז בעיני בני אדם, שנזהרים בו יותר מִבְּחֶמֶז (כב).

^אמשנה שם דף ל, א. ^אמימרא דרבי יוחנן שם אליבא דחכמים.

שולחן ערוך כפשוטו

(יח) אינו חשוד לדברים אחרים – כגון חשוד על יין לא כשר, המקפיד על בשר כשר. הרי הוא נאמן בכל הנוגע לבשר, ואפשר לסמוך עליו כשמצהיר שזה כשר. אבל בנוגע ליין, אינו נאמן.

(יט) שלא ימכור אפילו אגוזים – ברור שהאגוזים כשרים, ללא דופי. אולם הואיל ומוכר חֶלֶב בחנותו במסווה שומן כשר, קנסו גם מוצרים כשרים המסייעים לו בשיווק, ואסרו אותם.

(כ) על איסור חמור – כגון חמץ בפסח.

(כא) הקל ממנו בעונש – כגון בהמות לא כשרות.

(כב) שנזהרים בו יותר מִבְּחֶמֶז – כגון חזיר, שאיסורו קל אמנם מחמץ, אבל רבים שאינם מקפידים על כשרות, נמנעים מאכילת חזיר. נמצא כי החשוד על חזיר, יוגדר חשוד גם כלפי חמץ, אף שהחמץ חמור יותר.

סעיף ו

י החשוד על שני דברים, וחזר בו ויצא מידי חשד שניהם, ואחר כך נחשד על אחד מהם, אפילו הוא הקל שבשניהם, חוששין שמא חזר לסורו בשניהם, וחשוד על שניהם **(כג)**.

י אוקימתא דרבי ינאי שם ל, א. אמתניתין, דיש חשוד על הטהרות.

סעיף ז

י מי שהוא מפורסם באחד מעבירות שבתורה **(כד)**, חוץ מעבודת כוכבים וחילול שבת בפרהסיא **(כה)**, או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל **(כו)**, נאמן בשאר איסורים **(כז)**. ובשל אחרים נאמן, אפילו על אותו דבר, לומר מותר הוא **(כח)**. הגה: מי שהוא חשוד **י** הרשב"א בתשובה.

שולחן ערוך כפשוטו

(כג) וחשוד על שניהם – כי מתברר, שהתשובה שלו הייתה מן השפה ולחוץ.

(כד) מפורסם באחד מעבירות שבתורה – כגון שאינו מניח תפילין.

(כה) וחילול שבת בפרהסיא – החשוד על עבודה זרה או חילול שבת בפרהסיא, חשוד על כל התורה כולה. ואין לסמוך עליו בענייני כשרות, גם אם אוכל כשר. ויש אומרים שבזמננו אין להחמיר בדין מחללי שבת בפרהסיא, כיון שאינם מחללים את השבת כהתרסה נגד היהדות. ואם הוא אדם הגון, אף שאין לאכול ממאכליו או לקנות ממנו, אפשר לסמוך על דבריו, כשאומר על מאכל מסוים, שאינו שלו, שהוא כשר.

(כו) שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל – ובגין כך, עובר על איסורים דרבנן, כגון גבינות של גוים.

(כז) נאמן בשאר איסורים – כי במה שאינו חשוד, דינו ככל יהודי, שאפשר להאמין לו.

(כח) לומר מותר הוא – כי אין לו שום עניין לשקר. בניגוד לרכישת מוצריו, שיש לו אינטרס של ריווח, והיא נאסרה. והוא הדין מאכליו, אף שמצהיר על כשרותם, יתכן שמשקר, כדי שלא לטרוח ברכישת מצרכים כשרים. ולמעשה

בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה, לא מקרי חשוד (כט) (רשב"א סימן ס"ד), מיהו לאותו דבר אינו נאמן (ל). מי שנוהג באיזה דבר איסור מכח שסובר שדינא הוא הכי, או מכח חומרא שהחמיר על עצמו, מותר לאכול עם אחרים שנוהגין בו היתר, דודאי לא יאכילוהו דבר שהוא נוהג בו איסור (לא) (הגהות מרדכי פ"ק דיבמות ובנימין זאב שי"ב ור' ירוחם סוף נתיב ג' בשם הרמ"ה).

סעיף ח

^יהחשוד על הדבר אינו נאמן עליו, אפילו בשבועה (לב).

^יתשובות הרמב"ן קע, ועיין לעיל סימן ב סעיף ג.

שולחן ערוך כפשוטו

ראוי שבכל מקום מסחרי, כגון חנויות ומסעדות, גם אם הבעלים דתיים, יהיה פיקוח מוסדר או השגחה רשמית, על עסקו. כי הרבה פעמים, בגלל הפסד כסף, מורים בעלי המקום היתר לעצמם.

(כט) לא מקרי חשוד – אם רבים אינם מקפידים על ההלכה זו, שאינו מקפיד עליה, הוא אינו חשוד. כך היה בעבר – אנשים טלטלו ברשות הרבים בשבת, כי לא ראו בזה איסור. אפשר לסמוך עליהם בדיני כשרות, כי אין להגדירם "מחללי שבת בפרהסיא".

(ל) לאותו דבר אינו נאמן – כלומר, אם נוטים לחשוב עליו, כי הוא אשם במעשה שלילי מסוים, הוא לא יכול להיות נאמן כלפיו.
(לא) שהוא נוהג בו איסור – ניתן לסמוך על בני אדם, שיכבדו זה את זה. עם זאת, הוא כמובן צריך ליידע את המארחים על חומרתו. לולי כן, מניין להם לדעת.

(לב) אפילו בשבועה – השבועה אינה מוגדרת ראיה ובירור. ורק כאשר הכללים ההלכתיים אינם מאפשרים לחייב פלוני בתשלום ממון, אבל יש סימנים מחשידים על אי אמינותו, הוא נתבע להישבע. כי אם אינו דובר אמת, הוא אולי יפחד להישבע, ויחזור בו. ועדיין אין השבועה ראיה, על אמתיות טענת האדם.

סעיף ט

^{טו}גַּר (לג) מעובדי כוכבים שחזר והמיר מחמת יראה (לד), וכן ישראל שחטא מחמת יראה שלא יהרגוהו, ישראל גמור הוא ושחיטתו מותרת ואינו אוסר יין במגעו (לה).

^{טו}הרשב"א בתשובה.

סעיף י

^{טז}מְסוּר (לו), שחיטתו כשרה ונאמן על האיסורים (לז). (ועיין לעיל סימן ב' דיש פוסלים שחיטת מסור (לח)).

^{טז}שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(לג) גַּר – גר צדק, המחויב בכל המצוות. ולאחר הגיור שמר את המצוות, ככל יהודי.

(לד) והמיר מחמת יראה – הוא ממשיך להאמין באמיתות התורה, אבל לאחר איומים שקיבל מסביבתו, חזר לאורח חיים דומה לזה שהורגל בו, לפני הגירות.

(לה) ואינו אוסר יין במגעו – כי יש כלל גדול בהלכה, שהתורה פוטרת את האדם, מאיסורים שנעשו באונס. לכן למרות מעשיו, אינו נפסל.

(לו) מְסוּר – מעביר לרשויות דיווח, על אנשים שלא שילמו את מיסיהם. ובחושן משפט (סימן שפ"ח סעיף ב) פסק המחבר, שאסור למסור ממון חברו לרשויות. והעושה כן, חייב לשלם מה שאנס.

(לז) ונאמן על האיסורים – אף שזו עבירה גדולה, אינו נחשד על איסורים אחרים.

(לח) דיש פוסלים שחיטת מסור – רש"י כתב³, שהמסור "פרק ממנו עול".

3. גיטין מה, ב – ד"ה מומר ומסור.

סעיף יא

^{י'}מומר שבעיר אחת מאמין בעבודת כוכבים, בפני עובדי כוכבים (לט), ובעיר אחרת נכנס בבית ישראל ואומר שהוא יהודי, אינו עושה יין נסך (מ).

^{י'}שם מפי ה"ר יונה ששמע מחכמי צרפת.

סעיף יב

^{י'}האנוסים שנשארו בארצותם, אם הם מתנהגים בכשרות בינם לבין עצמם ואין בידם להמלט למקום שיוכלו לעבוד את ה', סומכין על שחיטתן ואין אוסרין יין במגען (מא).
^{י'}הריב"ש בתשובה (ועיין לקמן סימן קכט סעיף ט).

שולחן ערוך כפשוטו

והואיל והוא רשע, אין להאמין לו באיסורים⁴.
(לט) בפני עובדי כוכבים – כי הוא נוהג כן, כפי הנראה, כדי לשרוד בין הגויים. ולא מתוך אמונה, בדרכם התועה.
(מ) אינו עושה יין נסך – שהותו בתוך החברה היהודית מעידה, שאינו עובד עבודה זרה מרצון, אלא מהכרח, הלכך לא נפגעה כשרותו.
(מא) ואין אוסרין יין במגען – מן הטעם הנזכר למעלה, שמעשה הנעשה כנגד

4. מאוד התקשיתי בשיטת המחבר שהכריע, כי המוסר כשר בשאר איסורים. הלא בגמרא (גיטין מה, ב) מפורש, שמסור פסול לכתובת תפילין. ואמנם הוא נסמך על שו"ת הרשב"א (חלק ז תשובה מא), שהגביל את פסילת המסור רק לתפילין, בגלל שסמכה והקשה זה לזה, את המילים "וכתבתם וקשרתם", ורצתה להורות בזה, שדיני הכתיבה תלויים בקיום הקשירה. ורק המניח תפילין, כשר לכתובתם. לכן המלשין (המסור) פסול, כי אינו מניח תפילין. אבל בשאר איסורים, לא פסלתו תורה, והוא נאמן עליהם. אמנם מרש"י משמע שהמוסר "פרק ממנו עול", כלומר, חדל לקיים מצוות. ואם כן קשה על דעת המחבר, כמו גם על הרשב"א, הלא אם פרק המסור את עול המצוות, מדוע נאמן בשאר איסורים?

ונראה בדעת הרשב"א, שעל אף חומרת העבירה של המלשין, שמסר ממון ישראל לרשויות, אין זו סיבה לפוסלו אלא במצוות, שהוא עצמו אינו מקיים. ובאמת בני אדם מורכבים, ואין לדונם לרעה, מעבר לידוע לנו.

סעיף יג

י^ט המוכר לחבירו דבר שאסור באכילה, אם עד שלא אָכְלוּ נודע, יחזיר לו מה שקנה ממנו והוא יחזיר לו הדמים (מב). ואם מִשְׁאַכְלוּ נודע (מג), מה שאכל אכל והוא יחזיר לו הדמים (מד). ואם מכרו הלוקח לעובד כוכבים או השליכו לכלבים (מה), ישלם לו דמי טריפה (מו). וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ אִסּוּר בִּאֲכִילָה אֲלֵא מִדְּבָרֵי

י^ט משנה בכורות דף לז, א. רמב"ם בפרק טז מהלכות מכירה (וחזר המחבר וכתבו בחושן משפט סימן רלד), וכתב הריב"ש שלמד זה, מדלא הזכיר במשנה אלא איסורי תורה, אבל איסור דרבנן, כיון שאכל ונהנה, אינו מחזיר לו דמים.

שולחן ערוך כפשוטו

הרצון, אינו פוסל.

(מב) והוא יחזיר לו הדמים – כי המכירה מוגדרת מקח טעות, שהלא ברור, שאין אדם רוצה לרכוש מוצר שלא יוכל לאוכלו, מפאת איסורו. על כן העסקה בטילה, ויחזיר את הסחורה למוכר, כדי שהלה ישיב את כספו.

(מג) נודע – והקונים נהנו מהאיסור.

(מד) יחזיר לו הדמים – אף שהסחורה שכבר נאכלת אינה שבה לידי, הוא עדיין חייב בהשבת כספם. קנס הוא שקנסו חכמים את המוכר, מפאת האיסור שעבר במזיד.

(מה) או השליכו לכלבים – אחר שנודע שהבשר אסור לא אכלוהו, אלא נתנוהו לגוי, או האכילוהו לכלבים.

(מו) ישלם לו דמי טריפה – המוכר חייב להחזיר כסף, אבל לא את כל הסכום. כי השתמשו בבשר זה כבשר טרף, ונתנוהו מאכל לגוים או לכלבים. ועבור הנאתם, חייבים בתשלום למוכר. למעשה, מנכים מהכסף שקיבל המוכר, את ערך הטריפה. ואת ההפרש בין תשלום הרוכש לשווי הטריפה, ישיב המוכר לקונה.

סופרים (מז), אז אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירות ונוטל דמיו (מח), ואם אכלם, מה שאכל אכל, ואין המוכר מחזיר לו כלום (מט). וכל איסורי הנאה, אפילו מדברי סופרים (נ), מחזיר הדמים ואין בו דין מכירה כלל (נא).

סעיף יד

^כהמוכר בשר, ואחר כך נודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן (נב), דינו כמוכר דברים שאסורים מדברי סופרים (נג). הגה: ואם מכר לו דבר מבהמה שאתרע חזקת פשוטה, דאיתליד בה רעותא (נד) ולא יכולין ^כתשובת הריב"ש שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(מז) מדברי סופרים – כגון גבינות של גוי, או תבשיל של גוי.
(מח) מחזיר הפירות ונוטל דמיו – כי דבר שאכילתו נאסרה, אינו שווה מאומה עבור רוכש זה, שרכשו לאכילה. ודומה המוכר למי שלקח כסף, ולא העניק דבר בתמורה. לכן יחזיר את המאכל למוכר, והלה יחזיר לו את כספו.
(מט) ואין המוכר מחזיר לו כלום – כי סוף סוף נהנה מן האוכל, ומבחינה ממונית, הוא צריך לשלם על הנאתו, כמי שמשלם על מאכל כשר. ואף שהמוכר מרוויח ממכירת דבר איסור, לא קנסוהו במוצר שאיסורו מדרבנן.
(נ) אפילו מדברי סופרים – כגון חמץ בערב פסח, משעה שישית⁵.
(נא) ואין בו דין מכירה כלל – כי מוצר האסור בהנאה, נטול כל ערך, וזה מקח טעות.
(נב) לא נבדקה כהוגן – כגון שלא נבדקה הריאה, לשלילת נקב. וכיון שנאבדה, אי אפשר לבדקה. ומעתה יש ספק, אם הבהמה כשרה אם לאו. וכל בהמה שלא נבדקה, אסורה באכילה מדרבנן.
(נג) שאסורים מדברי סופרים – שאם לא נאכלו, יחזירו הקונים את הסחורה, ויקבלו את כספם. ואם נאכלו, המוכר לא צריך להחזיר מאומה.
(נד) שאתרע חזקת פשוטה, דאיתליד בה רעותא – תרגום: נחלשה חזקת

5. פסחים ז, ב.

לבדוק אם היא כשרה וצריכים לאסרה מספק, אפילו הכי הוי כאלו היתה ודאי טריפה וצריך להחזיר הדמים (תשובת ריב"ש) (נה).

סעיף טו

²³המוכר דברים האסורים (נו), מעבירים אותו (נז) ומשמתים אותו (נח); ואין לו תקנה (נט) עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר ²⁴מימרא דרב אידי בר אבין, סנהדרין דף כה, א.

שולחן ערוך כפשוטו

כשרותה, כשנוסף גורם שלילי, המעלה חשד שנטרפה.

(נה) וצריך להחזיר הדמים – לא נחלקו המחבר והרמ"א, אלא מדובר בשני מקרים נפרדים. המחבר דן במקרה בו נשחטה הבהמה, ואין כל סיבה לחשוב, שאולי נטרפה. אלא שחכמים חייבו לבדוק כל בהמה שחוטתה, למרות חזקת הכשרות שיש לה. אבל הרמ"א עוסק במקרה בו יש סיבה לחשוב, שהיא אכן נטרפה. כגון שהבחינו בממצא חשוד בריאה, ורק מומחה יכול לבדוק את החשש, אם הוא מבוסס, או לא. במקרה זה, הואיל ואיבדה הבהמה את חזקת הכשרות שלה, אם נמכר בשרה, דומה הדבר כאילו נמכרה טריפה ודאית. וגם אם הבשר נאכל, חייב המוכר להשיב כסף לקונים.

(נו) המוכר דברים האסורים – ליהודים, במסווה מוצרים כשרים, ומכשיל אותם.

(נז) מעבירים אותו – מתפקידו כמוכר דברים כשרים. כמובן, במסגרת האפשר.

(נח) ומשמתים אותו – כלומר מנדים אותו, כדי שהציבור יתרחק ממנו, ולא ייכשל עוד. היום אין אפשרות מעשית לנדות, אבל מודיעים לציבור שאין לרכוש ממנו. ובמדינת ישראל, הרשויות מטפלות בהונאות כשרות, תוך הטלת קנסות מנהליים. ובמקרה הצורך, ניתן להגיש תלונה ליחידה שתפקידה אכיפת חוק איסור הונאה בכשרות.

(נט) ואין לו תקנה – לא די שיאמר מצטער אני, ולא אוסיף לעשות כן. שהרי כבר נהג לרמות את לקוחותיו, ואי אפשר להאמין לו עוד.

אבדה בדבר חשוב (ס), או ישחוט לעצמו ויוציא טריפה לעצמו בדבר חשוב, שוודאי עשה תשובה בלא הערמה, כיון שאינו חס על ממונו (סא).

סעיף טז

^{נב}טבח שמעשיו מוכיחים שהיה רוצה להכשיל הציבור להאכילם טריפות, כגון שחתך הסֶרְכָּוֹת (סב), מסלקין אותו ומכל מקום פטור מלשלם דמי הבהמה לבעלים.
^{נב}הריב"ש בתשובה.

סעיף יז

^{נד}טבח שיצאת טריפה מתחת ידו (סג), אין לו התנצלות לומר: שוגג הייתי (סד).
^{נד}הרשב"א בתשובה (ח"א סימן כ וסימן תרלב).

שולחן ערוך כפשוטו

(ס) ויחזיר אבדה בדבר חשוב – וויתורו על הממון מוכיח, כי אכן חזר בתשובה כנה.
(סא) שאינו חס על ממונו – לא חסה עינו על הכסף שמפסיד, בצריכת מאכלים כשרים. ומוכח כי חזרתו בתשובה, אינה הפחת כזבים בעלמא.
(סב) שחתך הסֶרְכָּוֹת – הסֶרְכָּא היא גידול בריאה, המעיד על נקב, ועל היותה טריפה. בהסרת הסֶרְכָּא מבקש הַטֹּבַח להוליך את לקוחותיו שולל, כאילו זו בהמה כשרה, למרות שהיא טריפה. מעילה באימון הלקוחות והכשלת הציבור, עומדת לו לדיראון, ובוודאי שיש לסלקו מעבודתו. אבל את שווי הבהמה אינו חייב לשלם לבעליה, כי איסורה חל ללא קשר למעשיו.
(סג) שיצאת טריפה מתחת ידו – בגלל התרשלות.
(סד) שוגג הייתי – אף שלא התכוון כמובן, הרי התרשל, ואי אפשר עוד לסמוך עליו.

סעיף יח

^כטבח שיצאו טריפות מתחת ידו, מחמת שאינו בקי, יש לו תקנה שילמד ויחכם (סה). הגה: והא דצריך לילך למקום שאין מכירין אותו ולעשות תשובה (סו), היינו שעשה במזיד או מוחזק לכך, אבל אם נוכל לומר שבטעות נעשה לו, סגי בקבלת דברי חבריו ויעשה תשובה לפי ראות עיני הדיין (תשובת הרא"ש ותשובת הריב"ש). ועיין לעיל סוף סימן ס"ד.⁶

^כהרא"ש בתשובה.

סעיף יט

^כהאומר למי שהוא חשוד לאכול גבינה של עובד כוכבים (סז): קנה לי גבינה כשרה מן המומחה, והלך והביא לו ואומר לו: כשרה, מהמומחה קניתי, אינו נאמן (סח). מאיש פלוני מומחה קניתי, נאמן (סט). הביא לו מנחה (ע) בשם אחד מהמומחין, נאמן, שאינו ^כטור בשם הרשב"א, ממשנה דפ"ק דדמאי דף ט"ז.

שולחן ערוך כפשוטו

(סה) יש לו תקנה שילמד ויחכם – הלה סבר בטעות, שכל ההלכות ידועות לו. ואולם משהתברר שאינו בקי בהם כראוי, מסכים ורוצה ללמודם. הלכך לא נאבדה ממנו חזקת הכשרות, שיש לכל יהודי.

(סו) ולעשות תשובה – כפי שראינו בסעיף טו.

(סז) גבינה של עובד כוכבים – האסורה מדרבנן.

(סח) אינו נאמן – שליח זה סבור, שגבינת גויים אינה אסורה. וכשמוסר גבינה זו, אינו סבור שמכשיל.

(סט) נאמן – הואיל וציין שם של מוכר, אינו משקר. כי ניתן לבדוק זאת, ואינו רוצה להיתפס כשקרן. אמנם באיסור תורה אינו נאמן, כפי שמביא הרמ"א בהמשך.

(ע) הביא לו מנחה – תשורה.

6. שם הובא דינו של מנקר (תפקידו הסרת החלקים האסורים באכילה, מן הבהמה) שלא מילא את תפקידו כראוי.

חשוד להחליף (עא). במה דברים אמורים, כשאינו חשוד על הגזל, אבל אם הוא חשוד על הגזל כל שכן שהוא חשוד על החליפין (עב). (וכל זה אינו נוהג בחשוד על איסור דאורייתא (עג)) (כ"י).

סעיף ב

¹⁷החשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בהם (עד), אף הוא חשוד להחליף (עה). ¹⁸ויש אומרים (עו) שאין מפקדין אצלו ¹⁹הרשב"א בת"ה הארוך, וצינתיו בסימן דלעיל בסעיף ח. ²⁰שם הרשב"א ונלע"ד שטעות נפל בדפוס, והאי וי"א צ"ל בתחלת הסעיף, וכ"כ לעיל בסימן וסעיף הנ"ל, דין זה בשם י"א.

שולחן ערוך כפשוטו

(עא) שאינו חשוד להחליף – חשוד זה, לא יחליף.
(עב) חשוד על החליפין – אין נאמנות לאדם לא ישר, ואי אפשר לסמוך עליו כלל.
(עג) בחשוד על איסור דאורייתא – החשוד על איסור תורה, אינו נאמן לומר שקנה במקום כשר, או שאדם כשר שלח תְּשׁוּרָה זו.⁷
(עד) שאין הרבים רגילים להקל בהם – מאכלים שאיסורם ברור לכל יהודי, כגון חזיר.
(עה) חשוד להחליף – ואין לשלוח על ידו מצרך, אלא אם הוא סגור בשתי חותמות.
(עו) ויש אומרים – מה שכתוב כאן "יש אומרים" מתייחס לתחילת הסעיף, והוא כאן בטעות⁸. וכוונת המחבר לומר, שעל כן אין להפקיד אצלו. וכתב "יש

7. יש חולקים על המחבר והרמ"א וסוברים, שאפילו החשוד באיסורים דאורייתא נאמן לומר שקנה במקום כשר, או שאדם כשר שלח תְּשׁוּרָה, שהרי המחבר עצמו פסק כן להלכה בסימן ב סעיף ד: "מומר לתיאבון" (אוכל נבילות לתיאבון) ששחט בינו לבין עצמו, ויש עמו סכין יפה ושאינו יפה, ואומר שביפה שחט, נאמן. ואפילו אם נמצא בשר בידו, אם יש מומחין בעיר נאמן לומר: מומחה שחט לי". ויש מתרצים המחבר לא הורה כן אלא בדיני שחיטה, בגלל שרוב העוסקים בשחיטה, שוחטים כדין (עיין ט"ז ס"ק יח, וש"ך ס"ק לז).

8. כך מובא בבאר הגולה.

דבר האסור מן התורה, אלא בשני חותמות (עז) (ועיין לעיל סי' קיח ס"ח (עח)).

שולחן ערוך כפשוטו

אומרים", כי אכן יש מקילים בדין זה. אמנם ודאי צריך לחשוש לדברי המחבר כאן.

(עז) אלא בשני חותמות – כמו שראינו לעיל (סימן קיח סעיף א), בדין המפקיד אצל גוי.

(עח) ועיין לעיל סי' קיח ס"ח – שם הורה המחבר, שאם שלח על ידי עם הארץ, אין לחשוש שמא יחליף.

הלכות הכשר וטבילת כלים

סימן ק"כ – דיני טבילת הכלים, ובו ט"ז סעיפים.

חובת טבילת כלים כתובה בתורה, בפרשת חוקת (במדבר פרק לא פסוק כב - כג), היכן שתוארה שיבת בני ישראל מהמלחמה במדין, עם שלל רב. שם ציוותה התורה, כי לפני שימוש בכלי סעודה שנלקחו מהגויים, יש להכשירם כמו שכתוב – "אֶךְ אֶת הַזֶּהב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרָזִל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֹפֶרֶת; כֹּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אֹךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא, וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בְּמֵי־מִים".

שני חיובים ציין הכתוב: האחד – הכשרת הכלי מן הבלוע בתוכו; כלי שתשמישו באש, יוכשר באמצעות ליבוננו באש (תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ). כלי שתשמישו בבישול, יוכשר בהגעלה (תַּעֲבִירוּ בְּמֵי־מִים). השני – הטבלת הכלי במקווה כשר (אֹךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטָּא), שגם אשה המטהרת לבעלה, כשרה לטבול בו. חובת טבילת כלים מלמדת, על הערך הרוחני שיש לכלי האכילה שלנו. כל עוד היו אלה כלי גויים, לא היתה האכילה בהם אלא פעולה סתמית, נטולת משמעות ערכית. לכן צריך להטבילם במקווה, כדי שמכאן ואילך, ישתנה ייעודם לסיוע בעד קדושת ישראל, ולמילוי תפקידנו הערכי בעולם. בגדר חובת טבילת הכלים, נחלקו הראשונים אם היא מן התורה או מדרבנן¹.

1. רבים מהראשונים סוברים שחובתה מן התורה, ונראה שגם המחבר סבר כן. לכן פסל בסעיף יד טבילת כלים, שקטן הטבילם, כפי שנבאר שם. הרמב"ם לעומת זאת סבור, כי חובת טבילת כלים היא מדרבנן. אולם גם לדעה שיש בזה דין תורה, אין זו מצות עשה ממניין המצוות, אלא מצווה קלה יותר.

סעיף א

(א) ^אהקונה מהעובד כוכבים ^בפְּלִי סְעוּדָה (ב) של ^גמתכות (ג) ^דאו

^אמשנה וברייתא עבודה זרה דף עה, ב. ^בכדמפרש רב נחמן כו' שם. ^גכדמפרש רב יוחנן שם. ^דמימרא דרב אשי שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) **הקדמה לסעיף** – סעיף זה מונה שני כללים, כבסיס לחיוב טבילה; א – כל מתכת. ב – כל סעודה. חובת הטבילת כל מתכת, נלמדת ישירות מן הפסוק "אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת העפרת". חובת הטבילת כל סעודה, נלמדת מהפסוק השני "וכל אשר לא יבא בַּאֵשׁ", כלומר אין משתמשים בו באש בלבד, אלא באש ומים, כגון לבישול. או אפילו בלי אש בכלל כגון לסעודה, תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם. מלבד כל סעודה, לא משתמשים ברוב הכלים, באש או במים. על פי זה, נבין את הסעיף.

(ב) **פְּלִי סְעוּדָה** – הכוונה רק לכלים ניידים, שממוקמים כל פעם במקום אחר, לפי העניין, על משטחי ההכנה והשיש, או בשולחנות הסעודה. אבל כלים גדולים הקבועים במקומם, כגון סירי ענק המחוברים לרצפה, או מערכת לשתייה קרה וחמה, הקבועה במקומה, אינם מוגדרים כלי סעודה, ופטורים מטבילה.²

כלים חד פעמיים, אינם חייבים טבילה, כי אינם דומים לכלי מדין.³ בקבוקי שתיה – למרות השימוש בהם לאחר ריקונם, אינם חייבים טבילה, כי הם כלים זמניים במהותם. מילויים מחדש, אינו מדמה אותם לכלי מדין.

(ג) **של מתכות** – שש מתכות מנתה התורה בפרשייה הדנה בטבילת כלים (שם פסוק כב) "אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת העפרת". מכאן למדו הפוסקים, שאין חיוב טבילה אלא בשש מתכות אלה,

2. ערוך השולחן סעיף לט.

3. אגרות משה (יורה דעה ג, כג).

לדעת הרב עובדיה (חזון עובדיה הלכות קידוש הערה יז), היות וכוס חד פעמי כשרה לקידוש, היא חייבת בטבילה. אמנם נראה, שאין להשוות דין כשרותו של כלי לקידוש, לדין כלים החייבים בטבילת כלים. כי כלים חד פעמיים, אף שנקראים כלים, אינם דומים לכלי מדין.

של זכויות (ד), או הכלים המצופים בַּאֲבָר (ה) מבפנים, 'אף על פי שהם חדשים (ו) צריך להטבילם במקוה או 'מעייין של ארבעים סאה (ז) (טור בשם סה"מ ועב"י). הגה: יש אומרים דכלים המצופים באבר (ח), 'מסקנת הגמ' שם. 'כדמפרש רב נחמן וכו' שם. 'שם כדתני בר קפרא במי נדה, פירוש, שהנדה טובלת בהם. ואע"ג דרביעית סגי מדאורייתא לטבילת מחטין וצינוריות, היינו טבילת טומאה. אבל טבילת כלי מדין, חידוש הוא, ובעי ארבעים סאה, תוספות שם.

שולחן ערוך כפשוטו

ולא בסוגים אחרים כגון אלומיניום, למרות שהוא נפוץ מאוד. על כן מעיקר הדין, אינם חייבים בטבילה⁴. אמנם הואיל ויש חולקים בדבר, נכון להטבילם בלי ברכה. כלי נירוסטה חייבים בטבילה, כי הם עשויים מברזל. ואף שעירבו בהם מרכיבים נוספים, הם עדיין קרויים ברזל.

לגבי טבילת כלים חשמליים, ראה להלן סעיף י, שם התבאר דינם.

(ד) או של זכויות – כלי זכויות, לא נכללו בתורה בחיוב זה. לכן חובת טבילתם, לכל הדעות, היא מדרבנן. שתיקנו חובה זו, מפאת דמיונם לכלי מתכת.

כלי עץ, חרס, פורצלן, פלסטיק, וכל חומר אחר שאינו מתכתי, או אינו זכויות, אינם חייבים בטבילה.

(ה) כלים המצופים בַּאֲבָר – הַאֲבָר הוא עופרת, והיא סוג של מתכת.

(ו) אף על פי שהם חדשים – כי הטבילה לא נועדה להפליט בליעות של איסור, אלא להכניס את הכלים לקדושת ישראל.

(ז) ארבעים סאה – כ 340 ליטר מים. ויש נוהגים בכמויות גדולות יותר בהרבה.

(ח) דכלים המצופים באבר – עופרת.

4. כך כתב האגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן כב), אלא שסבר שיש חיוב מדרבנן, כמו בזכויות, ועל כן אפשר לברך עליהם. והמברך, ודאי יש לו על מי לסמוך. וגם בשיח נחום (סימן מט) נקט שהם פטורים לגמרי מטבילה.

אפילו בפנים, יטבול בלא ברכה (ט) (ב"י בשם סמ"ק וארוך), וכן נוהגין (י).

סעיף ב

(יא) ^נצריך שיהא הכלי רפוי בידו בשעת טבילה, שאם מחדקו בידו הוי חציצה (יב). ואם לחלח ידו במים תחלה, אין לחוש (יג). (ודוקא שלחלח ידיו במי מקוה, אבל לא במים תלושים (יד)) (כן משמע ממדכי פרק השוכר).

^נמשנה מקואות סוף פרק ח, וכתנא קמא.

שולחן ערוך כפשוטו

(ט) **יטבול בלא ברכה** – לשיטת פוסקים זו, יש ספק אם כלי כזה מחויב בטבילה. כי היות והעופרת אינה אלא ציפוי, עיקר הכלי אינו כלי מתכת. ומפאת הספק יש לטבול, ככל ספק תורה שמחמירים. אבל הברכה לא מעכבת, מה גם שיש בזה חשש איסור "ברכה לבטלה", לכן לא יברך.

(י) **וכן נוהגין** – גם הספרדים נוהגים כך.

(יא) **הקדמה לסעיף** – כלל גדול בדיני טבילה, שצריך להכניס את הכלי כולו, ללא שיור, בתוך המים. לא הוכנס חלק זעיר מן הכלי במים, נחשב הכלי כולו, כלא הוטבל כלל.

כלי שהוכנס כולו במים, ודבוק עליו איזה לכלוך או מדבקה, כגון תווית יצור, הרי זו טבילה פסולה (אם רק חלק מועט מן הכלי מכוסה, הוא פסול מדרבנן). על פי זה, נבין את הסעיף. ואם לא מקפיד על המדבקה, כגון אם דבוקה תחת הכלי, ואינה נראית, הואיל ואין דרך בני אדם להקפיד עליה, אינה חוצצת.

(יב) **הוי חציצה** – ומדרבנן לא יצא ידי טבילה, והשימוש בו עדיין אסור.

(יג) **אין לחוש** – כי הלחות שבידיו חוברת לשאר המים שבמקווה, והרי זה כאילו נטבל כולו. והיות שמיעוט הכלי אין בו חשש איסור תורה, הקילו חכמים.

(יד) **אבל לא במים תלושים** – זו דעת המגיה, אבל לא ברור שגם המחבר מסכים לזה, כי העיקר הוא שהלחות תחבור למי המקווה. אמנם לדעת המגיה, צריך המקום להיות רטוב, במי מקווה דווקא.

סעיף ג

^טיברך: על טבילת כלי; ואם הם שנים או יותר, מברך: על טבילת כלים (טו).

^טטור, וכ"כ המרדכי בשם רשב"ם.

סעיף ד

^טטריפיד"ש ששופתים עליהם קדירות, אינם טעונות טבילה (טז). אבל פדיליא"ש, טעונות טבילה מפני שנותנים עליהם המאכל עצמו (יז).

^טסמ"ק.

סעיף ה

^{יא}סכין של שחיטה (או סכין שמפשיטין בו) (אריך), יש מי שאומר שאינו ^{יא}מרדכי פ"ק דחולין.

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) על טבילת כלים – אם טעה ובירך "כלים" על כלי בודד, או "כלי" על מספר כלים, יצא ידי חובה, ואין צריך לברך שוב.

(טז) אינם טעונות טבילה – כעין כיריים קטנות, שהמאכלים אינם מונחים ישירות עליהן, אלא בתוך סירים. מכאן יש ללמוד, שאם אין מגע ישיר בין המאכל לכלי, הוא אינו חייב טבילה. כגון פותחן, תחתית לכוסות, פלטה של שבת, וכיוצא בזה.

(יז) שנותנים עליהם המאכל עצמו – פדיליא"ש בעברית היא "רשת" ברזל. מכאן אנו למדים, כי רשת מנגל חייבת טבילה.

צריך טבילה (יח). הגה: ויש חולקין **(יט)** (תשב"ץ). וטוב לטובלו בלא ברכה **(כ)**. הברזלים שמתקנים בהם המצות **(כא)**, אינם צריכים טבילה **(כב)** (ארוך). וכן כיסוי שכופין על הפת לאפותו **(כג)**, אבל כיסוי קדירה צריך טבילה **(כד)** (הגהות אשירי).

שולחן ערוך כפשוטו

(יח) שאינו צריך טבילה – סכין שחיטה אינו מוגדר כלי סעודה, לדעה זו. כי השחיטה, היא שלב מוקדם מאד בהכנת הבשר. הלא אחר השחיטה והפשטת העור, נדרשות פעולות רבות בהכנת הבשר. כגון מליחת הבשר, וכל הכרוך בזה, טרם יהא ראוי לבישול. רק הכלים המעורבים בשלבי ההכנה האחרונים, יוגדרו "כלי סעודה"⁵.

(יט) ויש חולקין – כי לדעתם, גם כלי המעורב בהכנת מאכל, בשלב מוקדם מאד, נקרא כלי סעודה. כי בסופו של דבר, השימוש בו, אפשר את האכילה. **(כ) וטוב לטובלו בלא ברכה** – אין זה חיוב אלא מידת חסידות, לצאת מכל ספק. אבל לא יברך, כי חובת הטבילה היא חומרא, ולא עיקר הדין. ולדעת המחבר, אינו צריך טבילה כלל.

(כא) הברזלים שמתקנים בהם המצות – כגון קערת הלישה, או הכלי הפורס את העיסה לפרוסות. כך גם המערוך, או הכלי שמחזור את המצות⁶.

(כב) אינם צריכים טבילה – כי העיסה איננה מאכל, ואין אלו כלי סעודה, אלא כלים של חומרי גלם.

(כג) שכופין על הפת לאפותו – ואינו נוגע בעיסה.

(כד) כיסוי קדירה צריך טבילה – כי התבשיל נוגע לפעמים בכיסוי.

5. כתב זאת בשם "יש מי שאומר", כי ראה דין זה רק אצל מחבר אחד. והרמ"א בדרכי משה אף הוא, הסכים עם המחבר. רק בדרכי משה הארוך, הביא שיש חולקים.

6. לא החמיר הרמ"א לחייב ברזלים אלה בטבילה ללא ברכה, כמו שהחמיר בסכין השחיטה. כי מעורבות סכין השחיטה בהכנת המאכל, יש לה משקל קריטי. ללא שחיטה, אי אפשר לאכול בשר. אבל את המצות, אף שהברזלים משפרים את חומר הגלם, ומעורבים בהכנתו, הלא אינם הכרחיים כל כך, כי ניתן לייצר מצות גם בהעדרם (ערוך השולחן סעיף לה).

סעיף ו

יכלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מבוהן שמעמידן אותו (כה), אינו טעון טבילה (כו).

^יתוס' שם בעבודה זרה דף עה, ב (ד"ה והלכתא) והרא"ש שם.

סעיף ז

יכוס של כסף מחובר בכלי עץ, צריך טבילה (כז). הגה: וכן רחיים של פלפלין, שבתוך העץ יש ברזל קבוע שטוחנין בו, צריך טבילה (כח) (מרדכי). וכן המִשְׁפָּכוֹת של ברזל או הַפְּרָזוֹת של ברזל ושאר מתכות, כולן יטור בשם ספר המצות. בכאן סתם המחבר שצריך טבילה וברכה, ולא כדעת היש מחמירין לטובלו בלא ברכה שהביא הטור, ודלא כמו שכתב בספרו ב"י, להטביל זה והנזכר בסעיף ו בלא ברכה.

שולחן ערוך כפשוטו

(כה) שמעמידן אותו – המאכל מוכנס לכלי עץ, שחישוקי ברזלים מוקפים סביבו לחיזוקו. כגון כלי ששוליו עגולים, וסביבו בסיס מתכתי, בעל שוליים ישרים.

(כו) אינו טעון טבילה – כי עיקר הכלי הוא עץ, הפטור מטבילה. מלבד זאת, האוכל אינו נוגע בחישוקי הברזל⁷.

(כז) צריך טבילה – בברכה, ואף שמחובר אליו כלי עץ, הוא חייב טבילה, כי התבשיל נוגע במתכת⁸.

(כח) שטוחנין בו, צריך טבילה – כי המאכל נטחן על ידי מתכת. דין זה מעשי היום, בקערות מיקסר, או כלים לחיתוך ירקות או בשרים וכדומה. אף אם גוף הכלים הוא פלסטיק קשיח, שאינו חייב בטבילה. קערת המיקסר או הסכינים, הבאים במגע עם האוכל, ועשויים מתכת, חייבים בטבילה.

7. הש"ך אמנם הביא דעה מחמירה ולפיה, יש להטבילם ללא ברכה. אבל אפשר להקל, ולסמוך על המחבר.

8. ויש אומרים שלא לברך, אם הכוס זקוק למסגרת העץ, כדי לעמוד.

צריכים טבילה (ארוך). ודווקא שעיקר הכלי הוא של מתכת, אבל אם עיקר הכלי הוא של עץ רק שמעט ברזל קבוע בו, הואיל ואפשר להשתמש בו בלא הברזל, אין צריך טבילה. אבל כלי המתקן בִּיתְדוֹת של ברזל, ובלא היתדות לא היה אפשר להשתמש בו, והם מבפנים (כט), צריך טבילה (ל) (כך משמע מב"י

בשם הגהות מיימוני פי"ז).

סעיף ה

י"השואל או שוכר כלי מהעובדי כוכבים, אינו טעון טבילה (לא).
 י"אבל אם ישראל קנאו מהעובד כוכבים (לב) והשאילו לחבירו, טעון טבילה (לג), שכבר נתחייב ביד הראשון (לד). י"ויש מי שאומר שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה, אלא לחתוך י"מימרא דרב נחמן וכו' שם דף עה, ב. י"ותוס' שם, וכ"כ הרא"ש שם, בשם רשב"ם. י"הגהות אשר"י שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(כט) והם מבפנים – מעט מן הברזל מצוי בתוך הכוס, והמאכל נוגע בו.
 (ל) צריך טבילה – תיאור חזותם של כלים מתקופת הרמ"א, אינו אפשרי תמיד. אבל העקרונות של כולם, ברורים ופשוטים. חובה להטביל כלים, אם התבשיל בא במגע עם חלקי המתכת שבהם.
 (לא) אינו טעון טבילה – כי חובת הטבילה חלה רק במעבר לבעלות יהודי, וכאן לא נכנס הכלי לבעלות היהודי.
 (לב) קנאו מהעובד כוכבים – וחלה עליו חובת טבילה.
 (לג) טעון טבילה – למרות שהשני רק שאל את הכלי, ולא רכשו.
 (לד) שכבר נתחייב ביד הראשון – ואף שהועבר מן הראשון לשני, לא פקע חיובו.

קלפים (לה) וכיוצא בו (לו), אין צריך להטבילו (לז). הגה: אבל הראשון אסור להשתמש בו לצרכי סעודה, אפילו דרך עראי, בלא טבילה, אף על פי שלקחו לצורך קלפים (לח) (דעת עצמו ואו"ה). וכן אם קנאו ישראל השני מן הראשון לצורך סעודה, צריך טבילה גבי השני (לט) (בית יוסף).

סעיף ט

מִשְׁפֵּן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים כְּלִי לְיִשְׂרָאֵל (מ), "אם נראה בדעת העובד
מממירא דמר בר רב אשי, שם דף עה, ב.

שולחן ערוך כפשוטו

(לה) **לחתוך קלפים** – הקלף הוא עור מעובד, עליו כותבים ספרי תורה או תפילין או מזוזות. והסכין נדרש לחיתוכו, לפי הגודל הנצרך.

(לו) **לחתוך קלפים וכיוצא בו** – כי עבור הראשון, הסכין אינו צורך סעודה. מכאן הוכיחו הפוסקים, שיש לפטור כלי מאכל ושתיה של מסעדות ודומיהם מטבילה. כי עבור בעל המסעדה, אין הוא זקוק להם לצורך סעודה, אלא לצורך מסחר⁹.

(לז) **אין צריך להטבילו** – אפילו אם השני ששאל את הסכין, זקוק לו לסעודתו, סוף כל סוף, החיוב תלוי בבעל הכלי. ומכיוון שהוא פטור, לא יתחייב הכלי גם ביד השואל.

(לח) **אף על פי שלקחו לצורך קלפים** – כי אז יוכיחו מעשיו, שזקוק לו לסעודה.

(לט) **צריך טבילה גבי השני** – כשהיה הכלי בבעלות הראשון, היה פטור מטבילה, כי לא היה זה כלי סעודה. אמנם השני רכש כלי סעודה, שבעליו המקורי היה גוי.

(מ) **מִשְׁפֵּן עוֹבֵד כּוֹכְבִּים כְּלִי לְיִשְׂרָאֵל** – נטל גוי הלוואה מיהודי, והפקיד בידי כלי כמשכון. ואם לא יפרע את חובו, יגבה המלווה היהודי את כספו, מן הכלי.

9. לא כולם קיבלו הרחבה זאת, והמטבילים ללא ברכה, יזכה לברכת טוב, ועיין פתחי תשובה ס"ק ט. והאוכל במסעדה אינו צריך לחשוש כלל, כי עיקר החובה הוטלה על בעל הכלי, והאוכל מתוך כלי שאינו טבול, אין בו אלא איסור דרבנן, ובספקו יש להקל (יביע אומר חלק ב יורה דעה סימן ט אות ב).

כוכבים שרוצה לְשַׁקְעוֹ בידו (מא), טעון טבילה (מב). וְיֵאָמַר לֹא (מג), יטבילנו בלא ברכה (מד) או יקנה כלי אחר ויטבילנו עמו (ואם לבסוף נשתקע בידו, יחזור ויטבילנו בלא ברכה (מה)) (בית יוסף בשם תשובה אשכנזית ואגור והוא בתשובת מהרי"ל סימן נט).
 י"בעיא ולא נפשטא שם, וכפירוש התוס' שם, וכן כתב הטור.

סעיף י

ישראל שנתן כסף לאומן עובד כוכבים לעשות לו מזמנו כלי, אינו צריך טבילה (מו). (כן משמע ממרדכי). הגה: ויש חולקין (מז) (טור בשם ריצב"א).
 י"תוס' שם, וכן כתב הרא"ש. ואפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי אין צריך טבילה כיון דאין שמו עליו, דלא הוי כמעשה שהיה, שהיו הכלים של מדין.

שולחן ערוך כפשוטו

(מא) שרוצה לְשַׁקְעוֹ בידו – כלומר, נראה שהגוי לא יפרע את חובו.
 (מב) טעון טבילה – כי דומה הדבר, לרכישת כלי מן הגוי.
 (מג) ואם לאו – לא ידוע אם הגוי יפרע את חובו.
 (מד) יטבילנו בלא ברכה – מפאת הספק. אם יפרע הגוי את חובו, יישאר הכלי תמיד, תחת בעלותו, ללא חובת טבילה. אם לא ישלם, יהפוך היהודי לבעל הכלי. לכן יטבול, ככל ספק מן התורה. ולא יברך, כי "ספק ברכות להקל".
 כלומר, אין לברך אלא כשחובת הברכה וודאית. ואף שלא בירך, עלתה טבילה לכלי, כי הברכה אינה מעכבת את המצווה, כמו שאמרו (ברכות יא, א) "ברכות, אינן מעכבות". אם יש סבירות גבוהה שהגוי ישלם, אין צורך בטבילה. ומותר להשתמש בו, בכפוף כמובן, לאישור הגוי.
 (מה) יחזור ויטבילנו בלא ברכה – כי עכשיו ודאי עבר הכלי מרשות הגוי, לרשות היהודי. וכיון שהוטבל הכלי לראשונה, קודם יציאתו מבעלות הגוי, אולי לא הועילה הטבילה הראשונה. לכן יטביל שוב.
 (מו) אינו צריך טבילה – חומר הגלם ממנו נוצר הכלי, שייך ליהודי, נמצא כי הכלי מעולם לא היה בבעלות גוי. ואין זה דומה לְכָלִי מדין, שגם חומר הגלם וגם ייצור הכלים, היו תחת בעלות גויים.
 (מז) ויש חולקין – הפיכת המתכת לכלי, היא מעשה הגוי, ומכח מעשה ידיו,

ויש לטובלו בלא ברכה (מח). ואם מקצת הכסף שנעשה ממנו הכלי של עובד כוכבים, צריך טבילה (מט) (משמע ממדכי). וכן אומן ישראל שעשה כלי לעובד

שולחן ערוך כפשוטו

פנים חדשות באו לכאן והרי זה כאילו קנה את הכלי, לכן זה נקרא "כלי של גוי"¹⁰.

לדעה זו, אפשר להקל בחובת טבילה של כלי חשמלי הנרכש מגוי, אם הטבלתו במים עלולה לקלקלו. וזאת על ידי פירוק חלק ממנו, והפיכתו ללא שמיש. כי אם יהודי יתקין אותו מחדש, הוא יוגדר "נעשה בידי יהודי", ויפטר מטבילה¹¹. אם גם זה לא מתאפשר יש מקילים, להחשיב כלים חשמליים כמחוברים לקרקע, שהרי ללא החיבור לשקע, אי אפשר להשתמש בו. וכיון שנחשב מחובר לקרקע, פטור מטבילה¹². מובן מאליו, כי לכתחילה עדיף לרכוש מוצרים אלה, כגון קומקומים חשמליים, הפטורים מטבילה מעיקר הדין. ואף שהם יקרים יותר, זו הוצאה חד פעמית שראוי לעשותה.

(מח) ויש לטובלו בלא ברכה – כדי לנהוג לכתחילה, כדעה המחייבת טבילה. אמנם מעיקר הדין פטורים מטבילה, על כן לא יברך.

(מט) צריך טבילה – משני טעמים; א. חלק מן הכלי שייך לגוי, ב. יצירת הכלי נעשתה בידי גוי. וכיון שזו חובה מעיקר הדין, יש לברך על הטבילה. המחבר

10. ישנו מושג משפטי בהלכה הנקרא "אומן קונה בשבח כלי" (בבא קמא צח, ב) שפירושו, עשה בעל מלאכה שינוי בחפץ כלשהו, כגון יצרו, השביחו, או הכניס בו איזה שיפור עד שנחשב חפץ אחר, הפך הוא לבעליו של החפץ. ולא תשוב בעלותו המקורית של בעל הכלי לידי, עד שישלם ליוצר את שכר פעולתו. המחבר פסק שאין אומן קונה בשבח כלי. על כן מובנת פסיקתו, שאין צורך לטבול כלי שעשאו גוי. אמנם הרמ"א שכתב יש חולקין, חושש לשיטה הסוברת שהאומן קונה בשבח כלי, כמפורש בדבריו באבן העזר סימן כח סעיף טו (ובחושן משפט בסימן שו ציין לשיטה זו. וראה שם סימן שלט סעיף ו, שמשמע שאין האומן קונה בשבח כלי. אבל כבר כתב הבאר היטב שם, שהדין הנידון שם חל גם למי שסובר אומן קונה בשבח כלי).

הלכה זו היא הבסיס לפסיקה הפוטרת כלי מטבילה, אם הוצא משימוש תקין, ושב והושמש בידי אומן ישראל (חכמת אדם כלל עג סעיף יג, ובבינת אדם שם).

11. יתכן שגם המחבר יודה בזה, כי המציאות של כלי מדין היתה, שגם חומר הגלם, וגם עשייתו, היתה של גוי. ואולי לא התחייבו כלים בטבילה, מלבד אם הם מוגדרים כעין כלי מדין.

12. חלקת יעקב יו"ד סימן מג, שיח נחום מט, ה.

כוכבים וקנאו ממנו, יטבילנו גם כן בלא ברכה אם העובד כוכבים נתן כל המתכות (ג) (אריך); אבל אם עשאו לעצמו, רק שקנה המתכות מן העובד כוכבים (נא), או שנתן מקצת מתכות משלו (נג), אין צריך טבילה (כ"י בשם הגהות אשר"י).

סעיף יא

ישראל שמכר כלי לעובד כוכבים (נג) וחזר ולקחו ממנו, צריך טבילה (נד). אבל אם משכנו בידו (נה) וחזר ופדאו ממנו, אינו צריך טבילה (נו). הגה: ישראל ועובד כוכבים שקנו כלי בשותפות, אין שם בתוס', וכ"כ הרא"ש שם.

שולחן ערוך כפשוטו

אף הוא, מודה לדין זה.

(ג) **אם העובד כוכבים נתן כל המתכות** – כי יש כאן ספק. מצד אחד, כל החומר בא מן הגוי, והרי זה ככלי של גוי. מצד שני, היהודי הוא היוצר, והרי זה ככלי של יהודי, שלא חייב טבילה. על כן, יטביל ללא ברכה.

(נא) **שקנה המתכות מן העובד כוכבים** – מתכת שנרכשה מגוי, מצויה תחת בעלות היהודי. וכיון שאינה כלי, לא התחייבה בטבילה. גם לאחר יצירת הכלי לא חלה חובה זו, כי נוצר בידי יהודי.

(נג) **שנתן מקצת מתכות משלו** – מתייחס למקרה הנזכר בסמוך, בו יהודי עשה כלי עבור גוי, ושב ורכשו ממנו. מלמדנו כאן הרמ"א שאם חלק מהמתכת בא מן היהודי, אינו חייב טבילה, כי מעולם לא היה שייך כולו לגוי.

(נג) **שמכר כלי לעובד כוכבים** – והוציאו מבעלותו.

(נד) **צריך טבילה** – כי הכלי שב לקדושת ישראל, ויש לטבילו בברכה.

(נה) **אם משכנו בידו** – כגון אם לווה כסף מן הגוי, והפקיד בידו כלי למשכון, אין זה נחשב כהעברת הבעלות לגוי.

(נו) **אינו צריך טבילה** – כי מעולם לא עבר לבעלות הגוי.

צריך טבילה (נז). ישראל שֶׁגָּנְבוּ אוֹ גָּזְלוּ מִמֶּנּוּ כִּלְיוֹ (נח) והוחזרו לו (נט), אין צריך טבילה (ס); אבל שר או מושל שֶׁאֲנָסוּ יִשְׂרָאֵל וּלְקַחוּ כִּלְיוֹ (סא) והוחזרו לו, צריכין טבילה, דכבר נשתקעו ביד העובד כוכבים (סב) (ארוך).

סעיף יב

^{כא} צריך להטביל ידי הכלי (סג).

^{כב} מרדכי שם (ועיין לקמן סימן ר"ב סעיפים ג' ד').

שולחן ערוך כפשוטו

(נז) אין צריך טבילה – כי לא יצא לגמרי, מרשות הגוי.
 (נח) שֶׁגָּנְבוּ אוֹ גָּזְלוּ מִמֶּנּוּ כִּלְיוֹ – פירוש: נגנבו כלי יהודי, בידי גויים.
 (נט) והוחזרו לו – היה מקום לומר, שהם צריכים טבילה. כי על ידי הגניבה עברו לכאורה לבעלות הגוי, ושבנו לחזקת ישראל.
 (ס) אין צריך טבילה – כי אפילו אם היהודי התיימש, מעולם לא נקרא כלי זה, "כלי של גוי". הואיל והגוי חושש לפרסם את מעורבותו, בדבר הגניבה.
 (סא) שֶׁאֲנָסוּ יִשְׂרָאֵל וּלְקַחוּ כִּלְיוֹ – והוא בודאי לא יקבלם שוב לידיו, כי השר הוא הממונה על ה"צדק". על כן, הם נקראים "כלים של גוי".
 (סב) דכבר נשתקעו ביד העובד כוכבים – אפסו הסיכויים של היהודי לראות את כליו, שבים לבעלותו, ביום מן הימים.
 (סג) ידי הכלי – אפילו אם חומר הידיות אינו חייב בטבילה, הכלי כולו חייב טבילה, כולל הידיות, כי הוא יחידה אחת.

סעיף יג

(סד) ^כצריך להעביר החלודה קודם טבילה (סה); ואם לא העביר, אם מקפיד עליו, חוצץ (סו). ^כואם שפשף ונתן בגחלים ונשאר עדיין מעט של חלודה שלא יכול לעבור על ידי כך, הוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו, ואינו חוצץ (ועיין לקמן סימן ר"ב מדין חציצה (סז)).

^כהגהות אשר"י שם, וסמ"ג. ^ככל בו בסימן ו, בשם ה"ר שמשון.

סעיף יד

^כאין מאמינים קטן על טבילת כלים (סח) (אבל אם טָּבַל לפני גדול, ^כתרומת הדשן סימן רנ"ז, דכיון דטבילת כלים מדאורייתא, לא מהמנין ליה.

שולחן ערוך כפשוטו

(סד) **הקדמה לסעיף** – לעיל בסעיף ב למדנו, שחציצה פוסלת את הטבילה. ואלה הם הכללים של חציצה; מן התורה, רק דבר דבוק שמקפידים להסירו, ומכסה את רוב הכלי, פוסל את הטבילה מן התורה. חכמים הוסיפו וגזרו, שגם חציצה על רוב הכלי, אף שאינה מפריעה, פוסלת את הטבילה. באותו אופן, גם חציצה על מיעוט הכלי פוסלת מדרבנן, אם מקפידים על קיומה. אמנם במיעוט הכלי, וכשאינן הקפדה על החציצה, אין היא מוגדרת חציצה כלל. ההקפדה הנזכרת היא כאמור, דבר שמפריע, ומשתדלים להסירו.

(סה) **להעביר החלודה קודם טבילה** – כי החלודה חוצצת.

(סו) **אם מקפיד עליו, חוצץ** – אפילו חלודה במיעוט הכלי בלבד, דינה כדבר שמקפיד עליו, וחוצצת מדרבנן.

(סז) **ועיין לקמן סימן ר"ב מדין חציצה** – שם התבארו דיני חציצה, בנוגע לטבילת אשה, בהרחבה רבה. ומי ייתן, ואזכה לפרש גם סימן זה.

(סח) **על טבילת כלים** – חוששים לשיטה שטבילת כלים חובתה מן התורה. ובחיובים מן התורה, אין הקטן נאמן. ואם קרה שקטן הטביל אותם, צריך לחזור ולהטבילם, אבל בלי ברכה.

הוי טבילה (סט)) (ת"ה סימן רנ"ז).

סעיף טו

כ"ה אם הטביל כלים על ידי עובד כוכבים (ע), עלתה להם טבילה (עא). (אבל אינו נאמן על הטבילה (עב)) (דעת עצמו).

כ"ה תשובת רמב"ן קנ"א, ותשובת הרשב"א, כיון דלא בעינן כוונה בטבילה לחולין, לא בעינן נמי שליחות. דלא גרע מאלו הטבילו ישראל, שלא מדעת בעלים, דעלתה לו טבילה.

סעיף טז

כ"ו אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, יתננו לעובד כוכבים במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו (עג). הגה: וכן יעשה אפילו בחול, במקום שאין לו מקוה (כ"י). ואם עבר כ"ו מרדכי פרק ב' דביצה, ועי' בא"ח סי' שכ"ג סעיף ד', וכמו שצינתי שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(סט) הוי טבילה – כי לא נפסלה טבילת הקטן משום שהיא פסולה בעצם, אלא משום שלא ניתן לסמוך עליו, שאכן הטביל. אך אם הגדול רואה שאכן בוצעה טבילה, היא כשרה. מלבד זאת, לא נדרשת כוונה לשם מצוה, אלא פעולת ההטבלה בלבד.¹³

(ע) על ידי עובד כוכבים – הגוי מטביל על פי בקשת היהודי.

(עא) עלתה להם טבילה – כי מעשיו דומים למעשיו של הישראל, שהרי פועל בשליחותו.

(עב) אינו נאמן על הטבילה – כי זו חובה מן התורה, ומי שאינו מחויב בה, אינו נאמן לומר, שקיים אותה. המחבר, מסכים לזה.

(עג) ומותר להשתמש בו – כי בזמן שהכלי בבעלותו של הגוי, הוא פטור מטבילה. וברור שדבר זה הוא הערמה, ומותר לעשות כן רק בשעת הדוחק. מהלכה זו אנו לומדים, שכל זמן שלא טבלו את הכלי, אסור להשתמש בו.

13. בדברי הש"ך (ס"ק כח) מבואר יתירה מזו, שם כתב, שאפילו נפל כלי מעצמו אל המים, הרי זו טבילה כשרה.

והשתמש בכלי בלא טבילה, לא נאסר מה שנשתמש בו (עד), ויטבלנו עוד (עה) (טור והפוסקים).

שולחן ערוך כפשוטו

איסור זה, הוא מדרבנן. ויש אומרים שהוא חל דווקא על בעל הכלי, כי הוא נובע מחובתו להטביל. אבל אורח השוהה אצל חברו, שכליו אינם טבולים, רשאי להשתמש בהם, כי אין לו חיוב להטבילם¹⁴. ואין להשתמש בקולא זו מלבד שעת הדוחק, או כשיש ספק, אם כלי החבר הוטבלו, אם לאו.

(עד) לא נאסר מה שנשתמש בו – כי בניגוד לכלי שבלע איסור, והמאכל הכשר סופג ממנו את טעם האיסור הנפלט, ונאסר גם הוא. בכלי לא טבול אין איסור בדפנותיו, וכל מה שנדרש הוא רק להכניס אותו לקדושת ישראל. הלכך המתבשל בו, גם לפני הטבילה, לא נעשה נאסר.

(עה) ויטבלנו עוד – בברכה.

14. בשו"ת אהלי תורה (חלק א יורה דעה סימן יט) דן בשאלה זו מכל היבטיה, והביא מקורות לקולא ולחומרא. ובסופו של דבר הסיק "נראה לומר שהאורח אינו חייב בטבילת הכלי מצד עצמו. ולכן כשהוא אנוס בשעת הדחק, הוא יכול לסמוך על הסוברים שאינו חייב בטבילת הכלי, והוא רשאי להשתמש בו".

סימן קכ"א

סדר הכשר כלים הנקנים מן העובד כוכבים, ובו ז' סעיפים.

הסברנו כמה פעמים, שמזמן חז"ל עד התקופה האחרונה, חומרי הגלם של הכלים היו מאיכות גרועה, בשונה מאלה של ימינו. והיו דפנות הכלים בולעות מן המתבשל, ופולטות את הבלוע. ניקיון הכלים אף הוא לא היה מפותח כמו בימינו, וברוב הפעמים, נותרו שאריות מאכלים, כשמנונית תבשיל וכדומה, דבוקים בדפנות הכלים.

מכיוון שהגויים אינם אוכלים מאכלים כשרים, צריך לחשוש, כשורכשים מהם כלי משומש, שמא יפלט האיסור הבלוע בדפנותיו, ויאסור את תבשילו. ואף שטעם המאכל נפגם לאחר 24 שעות, כפי שיתבאר בסימן הבא, ואם יפלט טעם איסור לתבשיל, הוא לא יאסור. בכל זאת החמירו חכמים ואסרו כלים אלה בשימוש, אפילו אינם בני יומם (כלומר, אפילו לא באו לשימוש ב-24 שעות אחרונות), שמא ישתמשו בכלים בני יומם, ללא ההמתנה הנדרשת, וחייבו להכשיר את הכלים. סימן זה דן על תקנה זו, כיצד מקיימים אותה, בין אם השתמש בהם הגוי בצונן, ובין אם בבישול, צליה או אפיה. לכתחילה יש לקיים חובה זו כאילו הכלים בולעים, כמו בתקופות קדומות.

יש כלל בסיסי הנקרא "כבולעו כך פולטו" שפירושו, באותה דרך שהשתמשו בכלי, הוא יפלוט את בליעותיו. אם היה שימוש באש ישירה ללא רוטב או נוזל, כגון באפיה או בצלי, לא יפלטו בליעותיו אלא בלהבה ישירה (בַּרְנֶר). ודי בליבון יחיד, למרות שהשתמשו בו פעמים רבות. כי הליבון מכלה באחת, את כל בליעותיו.

כלי שהשתמשו בו בנוזלים, בולע רק בבישול. ובאותה דרך, יפלטו בליעותיו. ואף בזה, די בהגעלה יחידה, במים רותחים, להפלטת כלל בליעותיו. כלי שהשתמשו בו בצונן אינו בולע, וכדי להכשירו די בניקיון יסודי, להסרת שאריות המאכל הדבוקות בו.

דינים רבים בעניין הכשר כלים הוסברו בהלכות פסח (שולחן ערוך אורח חיים) סימן תנא. להלן בסוף הסימן, יוצג בעזרת השם סיכום מקיף, של כלל ההלכות.

סעיף א

הלוקח כלים ישנים מן העובדי כוכבים, כדרך שנשתמש בהן העובד כוכבים כך הוא הַכְּשֵׁרֶן (א). לפיכך הלוקח כלי תשמיש ישנים שנשתמש בהם בצונן (ב), כגון כוסות וצלוחיות וכיוצא בהן, מדיחן, ¹וצריך לשפשפן היטב במים בשעת הדחה כדי להסיר ולמרק האיסור שעל גביהן (ג), ²ואחר כך שוטפן במים ומטבילן (ד), והם מותרין. הגה: יש מקומות שנהגו היתר לשום יין בכלים, שְׁנִסְרִיהֶם מדובקים בַּחֲלָב (ה), משום שטבע היין לברוח מן החֲלָב (ו), וְהַחֲלָב נקרב (ז) ועומד בעצמו, ואינו נוגע כלל ביין (ריב"ש סימן קמ"ט).

¹משנה עבודה זרה דף עה, ב וברייתא שם. ²טור והר"ן בשם הראב"ד, שדקדק מהברייתא דקתני מדיחן ומטבילן. ³שם, ושם ממשנה דזבחים דף צו, ב - מריקה כמריקת הכוס, שטיפה כשטיפת הכוס.

שולחן ערוך כפשוטו

- (א) **כך הוא הַכְּשֵׁרֶן** – הביטוי ההלכתי הוא "כבולעו כך פולטו". סעיף זה דן בכלים שהגוי עשה בהם שימוש, רק למאכלים קרים.
- (ב) **שנשתמש בהם בצונן** – מאכלים צוננים אינם נבלעים בתוך דפנות הכלי, אבל במקרים רבים, הם נותרים דבוקים על צידי דפנות הכלי. על פי זה, נבין את הסעיף.
- (ג) **להסיר ולמרק האיסור שעל גביהן** – בימינו קל מאד להכניס לטבילה, בגלל טיב הכלים, ובגלל חומרי הניקיון המשופרים.
- (ד) **שוטפן במים ומטבילן** – השטיפה מנקה את הכלי, כהכנה לטבילה שהתחייבו בה כלי גויים, כפי שראינו בסימן הקודם. ולא התחייבו בה כל הכלים, אלא כלי מתכת וזכוכית.
- (ה) **שְׁנִסְרִיהֶם מדובקים בַּחֲלָב** – חלקי החבית דובקו זה לזה באמצעות חֲלָב, ששימש לעת מצוא, כחומר הדבקה. כיום לא מוכרת מציאות כזו. בכל זאת, יש שני טעמים ברמ"א, מדוע מותר להכניס יין לחבית זו.
- (ו) **שטבע היין לברוח מן החֲלָב** – כלומר, היין אינו בולע את טעם החֲלָב.
- (ז) **וְהַחֲלָב נקרב** – נהיה קשה, כדבק בין חלקי החבית. וכיון שנמצא בתוך

סעיף ב

לִקְחָ מִהֵן כָּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בַּחֲמִין, בֵּין שֶׁהֵם שֶׁל מִתְכַּת אוֹ שֶׁל עֵץ אוֹ הָאֵבֶן, מִגְעִילֵן (ח) וְאַחֵר כֵּךְ מִטְבִּילֵן (ט), אִם הֵם שֶׁל מִתְכַּת (י), וְהֵם מוֹתָרִים. וְאִם הִטְבִּילֵן וְאַחֵר כֵּךְ הִגְעִילֵן, מוֹתָרִים (יֵא). וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִטְבִּילֵן (יב). הִגָּה: דִּין כָּלִי עֵצִים עֵינֵן בַּהֲלָכוֹת פֶּסַח סִי' תִּנְ"א (יג). אֵין לְהִגְעִיל שׁוֹם כָּלִי כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא בֵּן יָמִשְׁנָה וּבְרִייתָא שֶׁם, דָּף עה, ב. יִטּוֹר בִּשְׁם הַרִ"ף, וְכֵן כָּתַב הַרְמַב"ם בַּפֶּרֶק ה' מִהֲלָכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה. יִטּוֹר בִּשְׁם ר"י, וְכ"כ הַתּוֹס' שֶׁם, בַּעֲבוּדָה זֶרָה דָּף עה, ב (ד"ה מִגְעִילֵן), וְהָרַ"שׁ שֶׁם. יִשְׁם בִּשְׁם הַרְשֵׁב"א וּסְמ"ג בִּשְׁם רִשְׁב"ם, דִּהוּי כְּטוֹבֵל וְשֹׂרֵץ בִּידוּ.

שולחן ערוך כפשוטו

הדופן, אינו בא במגע ישיר עם היין.

(ח) מגעילן – מטבילים במים רותחים, והם גורמים לפליטת בליעות האיסור. ואין להגעיל אלא כעבור 24 שעות, מן השימוש האחרון, כפי שיבואר.

(ט) מטבילן – כדי להכניסם לקדושת ישראל.

(י) של מתכת – כפי שראינו בסימן הקודם, כלים ממתכות, חייבים בטבילה מן התורה. וכלי זכוכית, מדרבנן.

(יֵא) מותרים – לכתחילה צריך להקדים את ההגעלה, כדי לוודא את ניקיונו של הכלי, מבליעת איסור, ורק אז להטבילו, ולהכניסו בקדוש ישראל. אמנם אם שינה הסדר, זה לא משנה, מאחר שיש מקום לומר, שאין קשר בין ההגעלה לטבילה, כי הם שני דינים שונים. האחד נועד להפליט את הבלוע, והאחר הוא עניין של קדושה. להוציא מטומאת הנוכרים, ולהכניס לקדושת ישראל.

(יב) שצריך לחזור ולהטבילן – כי כל זמן שהכלי עדיין אסור לשימוש, לא מועילה טבילה. והלכה כדעה ראשונה. ואם חוזר ומטבילן, כי חושש לדעה זו, לא יברך.

(יג) עיין בהלכות פסח סִי' תנ"א – סעיף ח, שם מבואר שאם השתמשו בהם בחמין, הרי הם חייבים בהגעלה כשאר הכלים.

יומו (יד) (טור). ואין להשתמש במי הגעלה (טו) (ארוך). כל מקום שצריך הגעלה לא מהני אם קלפו לכלי בכלי אומנות (טז) (ת"ה סי' ק"ל ובמורדכי והגהת ש"ד). ועיין לעיל סימן ק"ח (יז) דין מרדה של איסור.

סעיף ג

דיני הגעלה וליבון הלא הם כתובים בהלכות פסח (יח).

סעיף ד

מחבת שמטוגנים בה, אף על פי שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה ליבון (יט).

כ"ן כתב הב"י, דנהוג עלמא בפסח, כמ"ש הטור בשם אבי העזרי, בשם ר' יואל אביו, כ"כ הרשב"א בת"ה.

שולחן ערוך כפשוטו

(יד) כל זמן שהוא בן יומו – כי טעם האיסור הנפלט עדיין משובח, ובמהלך ההגעלה הוא חוזר ונבלע בכלי, ושב לאוסרו.

(טו) ואין להשתמש במי הגעלה – שנקלטו בהם פליטות איסור. ואף שטעמם פגום, הרי לכתחילה, אין לשנות מים אלה.

(טז) אם קלפו לכלי בכלי אומנות – קילוף זה, המשפסף ומסיר שכבה מדפנות הכלי, באמצעות כלי עבודה ייעודיים, אינו מועיל, כי האיסור בלוע בכל עובי דפנות הכלי.

(יז) ועיין לעיל סימן ק"ח – סעיף ג. המְרָדָה הוא כלי המשמש להוצאת לחמים ושאר מאכלים, מתוך התנור.

(יח) כתובים בהלכות פסח – בסימן תנא, וסימן תנב. כאמור בהקדמה, סיכום כלל ההלכות הרלוונטיות, יובא בסוף הסימן.

(יט) צריכה ליבון – להבנת הדברים צריך להבחין בין איסור חמץ, לשאר איסורים. החמץ אינו אסור אלא בפסח, ובליעת החמץ שבכלי לפני פסח, נהיית איסור רק אחרי בליעתה, ובאותה עת הבליעה אינה ממש איסור. ולרוב, טעמה כבר פגום. על כן מקילים בהכשרת כלי חמץ, לפני פסח. אבל אם נבלע איסור ממש בכלי, יש חשש שהטיגון מוגדר צליה או אפיה, כי לפעמים קורה שהשמן מתאדה או נספג במאכל. וכיון שהגעלת המחבת במים רותחים אינה

סעיף ה

(כ) ^טאם הגעיל כלי הצריך ליבון, אסור להשתמש בו בחמין אפילו שלא על ידי האש (כא). הגה: אבל מותר להשתמש בו צונן, אפילו לכתחלה (כב), על ידי הדחה ושפשוף היטב (כג). וכל שכן בכלי שצריך הגעלה (כד). ודוקא בדרך עראי, כגון שהוא בבית העובד כוכבים או בדיעבד, אבל אם רוצה להשתמש בו בקבע, יש מחמירים ואומרים דאפילו להשתמש בו צונן צריך הגעלה או ליבון, גזירה שמא ישתמש בו חמין (כה) (מרדכי ורוקח).
^טהרא"ש בשלהי עבודה זרה, וכ"כ הרשב"א בת"ה והר"ן דחיישינן שמא פליט יותר בחמין שניים.

שולחן ערוך כפשוטו

מועילה, יש ללבנו. כי רק דרך זו תועיל לביעור האיסור, הבלוע במחבת.
 (כ) **הקדמה לסעיף** – לא ניתן להכשיר כלי, אם השימוש בו נעשה באש ישירה, כגון אפיה או צליה, מלבד על ידי ליבון. כי רק להבת אש, תשרוף ותכלה את הבלוע. שלא כמו כלי בישול, שניתן להכשירו על ידי הגעלה במים רותחים, מאחר ובליעותיו נעשו אף הן על ידי נוזלים רותחים.
 (כא) **אפילו שלא על ידי האש** – הואיל והאיסור נבלע באש ישירה, אין ההגעלה מועילה אלא רק אש ישירה. ויש חשש, שהאיסור ייפלט אל התבשיל. ואף שניתן היה לחשוב, שההגעלה הועילה במקצת, והבישול מותר (ורק אפייה או צלייה ייאסרו, כי בכוחן לפלוט את האיסור). משמיענו המחבר, כי לא כן הוא, אלא אפילו מן הבישול יש להימנע.
 (כב) **אפילו לכתחלה** – השימוש בצונן מותר, אפילו בכלי שכלל לא הוכשר, מאחר ודברים קרים אינם מפליטים.
 (כג) **הדחה ושפשוף היטב** – לצורך ניקיונו, והסרת האיסור הדבוק בדפנותיו.
 (כד) **בכלי שצריך הגעלה** – ולא הוגעל, גם בו מותר להשתמש בצונן. כי הבליעות שבו ודאי פחותות, מכלי הטעון ליבון.
 (כה) **גזירה שמא ישתמש בו חמין** – גזירה זו מזרזת את הכשרת הכלים, ומסירה כל חשש הלכתי. לולי נתקנה, הייתה ההכשרה נדחית, ואולי אפילו נשכחת.

והכי נוהגין. ואפילו כלים שתשמישן בצונן (כו), אם יש לחוש שחממו בו יין, כגון כלי כסף, נוהגין להגעיל, ואין לשנות (כז) (ארוך בשם ראבי"ה). ואפילו תיבות ושלחנות הנקחים מן העובד כוכבים, נוהגין להגעיל, שמא נשפכו עליהם חמין (כח). ודוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אין לחוש לכל זה (כט) (שם). וכלי חרס שנשתמשו בו בצונן (ל), מאחר דאי אפשר בהגעלה (לא), מיקרי דיעבד (לב) וסגי ליה במריקה ושטיפה היטב (שם), ומותר ליתן בו אחר כך אפילו דברים חריפים כחומץ וכיוצא בו, וכל שכן דברים קשים כתבלין וכיוצא בהן (לג). ועיין לעיל סימן צ"א (לד).

שולחן ערוך כפשוטו

- (כו) ואפילו כלים שתשמישן בצונן – ומעודם לא נאסרו.
- (כז) נוהגין להגעיל, ואין לשנות – זו דעת הרמ"א, החושש גם מפני שימוש מועט. אבל המחבר סבור, כי הקובע הוא רוב תשמישו, ולדעתו אין להחמיר.
- (כח) שמא נשפכו עליהם חמין – כלומר, האיסור נבלע בהם, לאחר שמאכל או משקה רותח, נשפך ישירות עליו. אבל במקום שפורסים מפה על השולחנות, אין כל מקום לחומרא זו.
- (כט) בדיעבד אין לחוש לכל זה – כי אלו חששות רחוקים, ואף אם אכן הונחו על השולחן מאכלים חמים, אין כאן איסור. כי לאחר 24 שעות, אין הבלוע בשולחן יכול לאסור.
- (ל) שנשתמשו בו בצונן – ומעיקר הדין, לא נאסר.
- (לא) דאי אפשר בהגעלה – כלי חרס, אינו פולט את האיסור בהגעלתו.
- (לב) מיקרי דיעבד – כי אי אפשר להכשיר. ובאין אפשרות לכבד חומרא לכתחילה, פוסקים כעיקר הדין, ולא מתחשבים בחומרא.
- (לג) כתבלין וכיוצא בהן – דברים יבשים, אפילו חריפים, אינם גורמים כל הפלטה.
- (לד) ועיין לעיל סימן צ"א – סעיף ב, גם שם כתב הרמ"א, שדבר יבש אינו בולע מהבלוע בכלי.

מע"ף ו

כלי מתכות, אף על פי שיש אומרים שאם נשתמש בו איסור במקצתו נאסר כולו (לה), משום דחם מקצתו חם כולו, אבל לענין הכשרו לא עלה לו הכשר עד שיכשיר כולו (לו), בין לענין הגעלה בין לענין ליבון. הגה: (*) ודוקא אם נשתמש בכולו, אבל אם ידוע שלא נשתמש רק בקצתו, כבולעו כך פולטו (לז) (טור).

טור בשם הרשב"א בת"ה, וכן נראה מדברי הרא"ש בשלהי עבודה זרה. (*) לענ"ד היה ראוי ליכתב כאן וי"א, שהוא חולק על יש אומרים שהביא הרב המחבר.

מע"ף ז

א"סכין ישן, בין גדול בין קטן (לח), הניקה מהעובד כוכבים, א"אם א"משנה עבודה זרה דף עה, ב. כדמפרש רב הונא בריה דרב יהושע שם, בסוף עבודה זרה.

שולחן ערוך כפשוטו

(לה) נאסר כולו – שמא הוליק חום האש את הבליעה, בכל גוף הכלי.
(לו) עד שיכשיר כולו – האיסור אמנם נגע רק במעט מן הכלי, וזו רק חומרה שכולו נאסר. בכל זאת בהכשרת הכלי, אין סומכים על הכלל "חם מקצתו חם כולו", אלא מכשירים את כולו.

(לז) כבולעו כך פולטו – הרמ"א חולק על המחבר וסובר, שלא אומרים חם מקצתו חם כולו. וגם בהכשרה ניתן להסתפק בהכשרת החלק המסוים בכלי, בו נבלע האיסור. פסיקה זו רלוונטית לגבי ידית המחבת, שאינה זקוקה להגעלה, כי האוכל ודאי אינו נוגע בה.

(לח) בין גדול בין קטן – בכוונה פירט גדול וקטן, כי יש פוסקים שהבחינו בין גדול לקטן והסבירו, שבסכין גדול החשש גדול יותר, שמא השתמש בו הגוי באש, ורק הוא זקוק לליבון, כפי שנראה בהמשך הסעיף. ולדעתם אם הסכין קטן, כמעט אין חשש, ואינו טעון ליבון. אכן המחבר פסק, שלא לערוך חילוק זה, אלא בכל סכין חוששים, שאולי השתמשו בו באש.

בא להשתמש בצונן (לט),^י אם אין בה גומות^י נועצה עשרה פעמים^י בקרקע קשה (מ).^י וצריך שכל נעיצה ונעיצה תהיה בקרקע קשה, לפיכך לא ינעוץ במקום שנעוץ נעיצה אחרת (טור בשם הרמ"ה).^י וואפילו לחתוך בו דבר חריף כמו צנון (מא), סגי בהכי (מב). ולהשתמש בו בקביעות, לא גרע משאר כלי שנוהגין להגעיל אפילו לצונן (מג) (סברת הרב בדברי הארוך) כמו שנתבאר.^י ואם יש בה גומות (מד) (או)^י כדמפרש רב הונא שם, ושם בברייתא.^י כדמפרש רב עוקבא שם, ושם בברייתא.^י כדמפרש רב הונא בריה דרב יהושע שם.^י טור.^י "שם בשם הרשב"א, מעובדא דשבור מלכא, דחתך בה אתרוגא, שם עו, ב. "לשון הרמב"ם בפרק יז מהלכות מאכלות אסורות, ושם כתב או רצה לחתוך כו', וכן העתיק הב"י.

שולחן ערוך כפשוטו

(לט) אם בא להשתמש בצונן – שאינו גורם לפליטת האיסור הבלוע בסכין.
(מ) נועצה עשרה פעמים בקרקע קשה – להסרת השמנונית הדבוקה בו. כך נהגו בזמנם, בהעדר חומרי ניקיון פעילים. אמנם בימינו, חומרי הניקיון מסירים את הנדרש בקלות.
(מא) דבר חריף כמו צנון – ראינו בסימן צו שלדעת המחבר, אין היתר של "נותן טעם בר נותן טעם", בדבר חריף. הרמ"א הוסיף שם, כי החריף הופך גם איסור בלוע, שאינו בן יומו, מ"טעם פגום" ל"נותן טעם לשבח".
(מב) סגי בהכי – כי דבר חריף לא הופך דבר צונן, לדבר חם.
(מג) שנוהגין להגעיל אפילו לצונן – שמא ישתמש בו גם לחמין.
(מד) ואם יש בה גומות – ואי אפשר לנקות את האיסור הדבוק בגומות.

שרוצה לחתוך בה חמין (מה) או לשחוט בה (מו), ^טמַלְבֵּנָה (מז) ^כאו משחיתה במשחזת של נפחים היטב (מח), על פני כולה (מט). הגה: ויש אומרים דהשחזה מהני רק לחתוך בה צונן, אבל לא לענין חמין (ג) (כ"י בשם פוסקים); והכי נהוג לכתחלה. ואם לא יוכל ללבן הסכין היטב, משום ^טמהא דאמרו בחולין דף ח, ב (ע"ש), סכין של עובד כוכבים מלבנה באור. ^טמהא דתנן בעבודה זרה דף עה, ב שפה והיא טהורה, וכפירש"י, שפה, לוטשה באבן של נפחים, מול"א בלע"ז, ודייק לה מדלא קתני נעיצה, ומשמע ליה שהכשר גמור הוא, אפילו לחתוך בה רותח, דומיא דאינך דמתני בהדה. והמחבר כתב דין זה לענין שחיטה, בסימן י', ונלע"ד שטוב להגיה שם גומות במקום פגימות, כמ"ש המחבר כאן. והא דכתב דלשחוט סגי בנעיצה בקרקע קשה, איירי בדיעבד, והכא איירי לכתחלה.

שולחן ערוך כפשוטו

(מה) שרוצה לחתוך בה חמין – וחומם יפליט את הבלוע, ומה תועיל נעיצה בקרקע.

(מו) או לשחוט בה – האיסור הדבוק או בלוע בסכין, עלול להיבלע במקום השחיטה ולאוסרו. הן מפאת חום הצוואר במקום השחיטה, המוגדר "רותח"¹, והן מלחץ דחיקת הסכין.

(מז) מַלְבֵּנָה – אש ישירה לוחכת כל שארית דבוקה בסכין, ומפליטה כל בליעה.

(מח) משחיתה במשחזת של נפחים היטב – משחזת הנפחים הייתה בזמנם משחזת איכותית.

(מט) על פני כולה – ההשחזה תסיר שכבת מתכת דקה מהסכין, ולדברי המחבר, היא מועילה כמו ליבון. אמנם אינו מובן כיצד תועיל הסרת שכבה, הלא בלוע איסור בכל עובי הסכין? יתכן אולי, שהחום הגדול בעת ההשחזה, מאכל את הבלוע, והתוצאה דומה לליבון.

(ג) אבל לא לענין חמין – לדעה זו, ההשחזה מסירה אמנם את האיסור הדבוק, אך אינה מפליטה את הבלוע.

1. כלשון הגמרא (חולין ח, ב) "בית השחיטה רותח". ואף שאין זה רותח כמשמעו, הוא בכל זאת מבליע. כך כתב הבית יוסף (לעיל סימן קה) ז"ל "ובודאי חום הבית השחיטה מועט מחום שבכלי שני, ואפילו הכי מבליע", וככל הנראה, זהו משום דחיקת הסכין, ומהירות הפעולה.

הַקָּתָא (נא), יִלְבָּנְנוּ (נב) ויגעילנו אחר כך (נג) (ארוך). ומיהו אם לבנו ולא הגעילו, אפילו יש בו גומות (נד); או אם הגעילו ולא לבנו ואין בו גומות וחתך בו מאכל חם, לא נאסר, אפילו הסכין בן יומו (נה). ואם השחיו במשחזת היטב בכל מקום, ומגעילו אחר כך, מהני אפילו לכתחלה, כמו ליבון (מרדכי פ"ב דעבודת כוכבים וארוך), אם יוכל לנקות הגומות שבו (נה).

שולחן ערוך כפשוטו

(נא) משום הַקָּתָא – ידית הסכין עשויה בדרך כלל עץ, או חומר אחר שאינו מתכת, ועלולה להישרף בליבון.

(נב) יִלְבָּנְנוּ – את להב הסכין.

(נג) ויגעילנו אחר כך – ואם נבלע איסור בידית, הוא ייפלט בהגעלה.

(נד) אפילו יש בו גומות – אין לחשוש לדבר, כי הליבון שורף את שיירי האיסור הדבוקים, ומפליט גם את הבלוע.

(נה) אפילו הסכין בן יומו – אף שלכתחילה יש לבצע ליבון, הרי זו חומרא. אבל בדיעבד, אין לחשוש שהגוי השתמש עם הסכין באש.

(נו) אם יוכל לנקות הגומות שבו – השחזת הסכין, מסירה את שאריות האיסור הדבוק בו. ולשיטת המחבר, היא מפליטה גם את הבליעות שבתוכו. ובנוסף לזה, הוא מגעיל אותו, ובליעות האיסור ודאי נפלטות. על כן אין להחמיר וללבן, כי לא בטוח שהגוי השתמש בו באש.

סיכום הלכות הכשרת מטבח לא כשר

כלים שמשתמשים בהם רק בצונן

החובה להכשיר כלים נתקנה עבור כלים שבלעו איסור חם, מחשש שיעשו בהם שימוש לאוכל חם, והאיסור הבלוע בכלי ייפלט, ויאסור את האוכל. כלים או משטחים שלא הונחו עליהם מאכלים חמים, וכלים שהשתמשו בהם בצונן, אינם צריכים הכשרה, ודי בנקיונם. בכלל האמור – מקררים מקפיאים ושולחנות, הואיל ולא מניחים ישירות עליהם אוכל חם, אינם צריכים הכשרה כלל. כוסות לשתייה קרה בלבד אינם צריכים הכשרה, אם הם עשויים מפורצלן, חרסינה, זכוכית, או כל חומר אחר.

כלים שמשתמשים בהם בחום

כלים מחרסינה או פורצלן, אינם ניתנים להכשרה². צלחות, קערות, וסכו"ם ממתכת, או פלסטיק קשיח, או פיירקס, יוכשרו בהגעלה. כלי זכוכית, לספרדים מותרים ללא הכשרה (כי אינם בולעים), ובני אשכנז נוהגים לא להשתמש בהם. סירים וכיסוייהם, יוכשרו בהגעלה, אחר ניקוי יסודי.

כלים שמשתמשים בהם באפיה

תבניות, מצנם, רשת של תנור [שהמאפה מונח ישירות עליה], כל אלה ודומיהם, יוכשרו בליבון. מבחינה מעשית, אופציה זו אינה תמיד אפשרית.

2. במקום הפסד יגעיל אותם שלש פעמים, ומותר להשתמש בהם (יביע אומר ח"א יו"ד סימן ו).

כלים או משטחים שהאוכל אינו מונח ישירות עליהם

כלל גדול – אין מתכת בולעת איסור מחברתה, ללא נוזל. כיריים וחצובות, אינם זקוקים להכשרה. כי הסירים מונחים עליהם, ואין מגע ישיר בין האוכל ובינם. אין הבדל בין כיריים של גז או של חשמל או של אינדוקציה³. אלא כולם זקוקים לניקוי יסודי, להסרת האיסור הדבוק בהם. משטחי שיש או כל משטח אחר, שאין מניחים עליו מאכלים אלא סירים, אף אם הסירים חמים, אינם טעונים הכשרה. מיחם וקומקום אינם צריכים הכשרה, כי משתמשים בהם רק במים. מדיח כלים זקוק לניקוי מעמיק. אפשר לבצע זאת בהפעלתו, פעם אחת, ללא כלים. כיור אינו זקוק להכשרה, ומן הראוי לנקותו ולשפוך עליו מים רותחים⁴.

תנור

תנור שהמאכל הנאפה בו, מונח ישירות עליו (כגון פיצה), טעון ליבון. הליבון מבוצע בימינו באמצעות להבת מבער (בִּרְנָר) ישירה על המתכת, עד שניצוצות ניתזים ממנה. בתנורים של ימינו, קשה מאוד להגיע לרמה זו של ליבון. דרך הכשרתם היא כדלהלן – אם כל האפיה נעשית בתבניות, ללא מגע ישיר בין המאפה לתנור עצמו, הוא אינו טעון הכשרה. ובכל זאת, נוהגים להפעילם למשך חצי שעה, על חום גבוה, כשהם ריקים. בתנור פירוליטי (מגיע לחום גבוה מאד), יש להפעיל תוכנית לניקוי עצמי, וזו דרך הכשרתו.

3. האינדוקציה היא שיטת בישול, באמצעות סלילים מגנטיים הממוקמים תחת משטח זכוכית קראמית. וכשמונח עליהם כלי בישול, הם יוצרים אפקט חום מדויק, לפי קוטרו התחתון של כלי הבישול.

4. אף שלפעמים מצויים איסורים של ממש בכיור, כי הוא משמש גם לחלבי וגם לבשרי. ושאריות המאכלים מושלכות אליו, ופעמים נשפך עליהם מים חמים. בכל זאת, אין צורך להכשירו. כי אין מניחים בתוכם מאכלים חמים (העלולים לבלוע), אלא כלים, כגון צלחות. והאיסור שבדפנות הכיור, לא יתכן שייפלט ויבלע בצלחות הכשרות, ואלה תאסורנה את האוכל המונח בתוכן. בהלכה, אין חשש כזה.

ככל האמור יש לנהוג גם ברשת מתכת של תנור, שהאוכל מונח בתבניות, ואינו בא עמה במגע ישיר.

לפני חימום התנור והרשתות, צריך כמובן לוודא את ניקיונם, ולהסיר מהם כל איסור.

מיקרוגל שהמאכל מוכנס אליו בתוך כלי, אם רוצה להשתמש באופן חד פעמי, במיקרוגל של גוים, כגון במקום עבודתו, יניח את המאכל שלו בכלי סגור. ואם קנה מיקרוגל מגוי, יגעיל את הצלחת שבתוכו, מחשש שהונחו מאכלי איסור ישירות עליו, ויפעיל את המיקרוגל למשך כמה דקות, עם כלי פתוח מלא מים. דרך זו מכשירה את השימוש במיקרוגל, גם עבור מאכלים ללא כיסוי. אם בדיעבד השתמש במיקרוגל לפני הכשרתו, המאכל מותר.

סימן קכ"ב

דין נותן טעם לפגם בכלים, ובו י"ב סעיפים.

בסימן קג למדנו שאם נפל איסור להיתר ופגם את טעמו¹, לא נאסר ההיתר. סימן זה ידון מתי מוגדר הטעם הבלוע בכלי, טעם פגום שאינו אוסר.

סעיף א

^אנותן טעם לפגם, מותר (א).

^אציינתיו לעיל ריש סימן קג.

סעיף ב

^בקדירה שאינה בת יומא, דהיינו ששהתה מעת לעת משנתבשל בה האיסור, הֵיָא נותן טעם לפגם (ב) ואפילו הכי אסרו חכמים לבשל בה, לכתחלה, גזירה אֶטוּ בת יומא (ג); בין שבלועה מאיסור ובא לבשל בה היתר, ובין שבלועה מִחֻלָּב ובא לבשל בה בשר, או ^גגם זה ציינתי שם, בסעיף ה.

שולחן ערוך כפשוטו

(א) מותר – כלל זה נובע מן העובדה, שלא אסרה תורה תערובת איסור והיתר אלא כשטעם האיסור מורגש, וכשהוא שיבח ושיפר את המאכל. אבל אם אינו מורגש, כגון בפחות מ- 1/60, או שטעמו פוגם, התערובת מותרת, כי אין הנאה מן האיסור.

(ב) הֵיָא נותן טעם לפגם – הנפלט מדפנות הקדירה, פוגם בטעם התבשיל שבה, לכן לא חל איסור.

(ג) לכתחלה, גזירה אֶטוּ בת יומא – אסור להשתמש בכלי, לפני הכשרתו. שמא ישתמש בו בתוך 24 שעות, מאז בישל בו איסור. אף שבדיעבד, כלי שאינו בן יומו, אינו אוסר את התבשיל.

1. ובהקדמה שם, הסברנו את מקור הדין.

איפכא (ד).**סעיף ג**

יש אומרים הא דחשיבה פגומה כשאינה בת יומא, דוקא שהדיחה יפה וסר ממנה כל שמנונית איסור הדבוק בה, אבל אם לא הדיחה יפה, שהאיסור הוא בעין, אינו נפגם בשהייה מעת לעת (ה) (רשב"א וטור וראב"ד). הגה: ומכל מקום אם יש ששים רק נגד הדבוק בקדרה, הכל שרי, גם זה ציינתי שם.

שולחן ערוך כפשוטו

(ד) או איפכא – לא רק כלים של איסור, אלא גם היתר היכול להיחפך לאיסור, כגון בשר או חלב (כל אחד בפני עצמו), גם בהם נאסר בישול הסוג השני, ללא הכשרת הכלי, ולמרות שחלפו 24 שעות. יש פוסקים שהורו², כי אין להכשיר כלים של בשרי, ולהופכם לכלים של חלבי. וצריך להסביר, כיצד מסתדרת הוראתם, עם דברי המחבר כאן, שהתיר זאת. ונראה שיש הבדל בין שינוי חד פעמי ומקרי, והוא שהותר כאן. ובין שינוי הנעשה בתכיפות, שוב ושוב. כגון שכלי אחד משמש הן לבשר והן לחלב, בזה הורו הפוסקים שלא לנהוג כן. זה גם מסתבר מאד, כי ברור שביקשו חכמים למנוע ערבוב ובלבול, ולכן ראוי שהאדם יקצה כלים מיוחדים לבשר, וכלים אחרים לחלב³.

(ה) אינו נפגם בשהייה מעת לעת – לאחר 24 שעות רק הבליעות שבכלי נפגמות, ולא שיירים הדבוקים על דפנות הכלי. דעה זו התקבלה, הלכה למעשה⁴.

2. מגן אברהם על שולחן ערוך או"ח סימן תקט ס"ק יא כתב, שמנהג זה נפוץ בקרב בני אשכנז.

3. יש להוכיח הסבר זה, מפסיקה דומה של המגן אברהם עצמו, שהתיר לשנות את שימוש הכלים, באופן חד פעמי, כגון בהכשרת כלים של חמץ, לשימוש בפסח.

4. כתב זאת המחבר בשם "יש אומרים" כי יש פוסקים הסוברים, שגם טעם שיירים דבוקים נפגם, בחלוף 24 שעות.

דמה שבקדרה כבר נפגם ואין צריך בטול (ו) (כן משמע לעיל סימן צ"ה). יש אומרים דבדברים חריפים לא אמרינן דין נותן טעם לפגם, כמו שנתבאר לעיל סימן צ"ה וצ"ו (ז), ולכן אם בישל בקדירה איסור (ח) שאינה בת יומא (ט) מאכל חריף, כגון תבשיל שרובו חומץ או תבלין או שאר דברים חריפים, אסור (י); אבל לא מיחשב התבשיל חריף משום מעט תבלין שבו (יא) (מרדכי פא"מ ורשב"א ס"י תמ"ט) וכן נוהגין. ועיין לעיל סימן צ"ה וצ"ו. אבל אם היה האיסור דבר חריף (יב), ואח"כ שהה הקדירה מעת לעת (יג) ובשלו בו היתר שאינו חריף, מותר, דאין החריפות הראשון משני ליה לשבח (יד) (ארוך כלל ל"ח).

שולחן ערוך כפשוטו

- (ו) **כבר נפגם ואין צריך בטול** – כי מה שבעין בטל בשישים, והבלוע הפגום לא מצטרף למה שבעין. המחבר, מסכים לזה.
- (ז) **כמו שנתבאר לעיל סימן צ"ה וצ"ו** – לדעת הרמ"א, דבר חריף משביח את הטעם הפגום. אבל המחבר, לא קיבל חומרא זו⁵.
- (ח) **בישל בקדירה איסור** – שבלעה איסור.
- (ט) **שאינה בת יומא** – הבלוע כבר פגום.
- (י) **אסור** – התבשיל החריף שבישל בקדירה נאסר, כי החריפות השביחה את הטעם הפגום.
- (יא) **משום מעט תבלין שבו** – רק תבשיל שרובו חריף, משביח את הבלוע. אבל תבלינים לתיבול התבשיל המהווים מיעוט, אינם משביחים את הבלוע, למרות חריפותם.
- (יב) **היה האיסור דבר חריף** – כלומר הבלוע בקדירה, היה חריף.
- (יג) **שהה הקדירה מעת לעת** – טעמו החריף של האיסור נפגם, אחר שהות בת 24 שעות.
- (יד) **דאין החריפות הראשון משני ליה לשבח** – החריפות התבטלה כשנבלעה בקדירה, ואין בכוחה לאסור את המתבשל בקדירה.

5. גם המחבר מסכים שדבר חריף משפיע על הבלוע, אבל רק לגבי הגבלת הקולא, שלא נגדיר את הבלוע "נותן טעם, בר נותן טעם". ועיין בהקדמתנו לסימן צו.

סעיף ד

¹קדרה הבלועה מבשר וחלב (טו), אם קודם שעבר לילה אחת חממו בה מים, חשיב כאלו חזר ונתבשל בה האיסור (טז), ומונים מעת לעת משעה שהוחמו המים (יז), מה שאין כן בשאר איסורים (יח) (טור סימן קכ"א וסימן צ"ד) ועיין לעיל סימן ק"ג (יט).
²גם זה ציינתי שם, בסעיף ו.

שולחן ערוך כפשוטו

(טו) הבלועה מבשר וחלב – ואסור לבשל בה כל מאכל, כי הוא ייאסר מהפליטה של בשר בחלב.
(טז) כאלו חזר ונתבשל בה האיסור – בישול המים ובליעתם בקדירה גורם, לטעם הבשר בחלב הבלוע בה, להתבשל מחדש, ולהתערב יחד עם המים. נמצא שבבישול זה, שב טעם האיסור ונבלע מחדש בקדירה. דין זה הוא חומרא.
(יז) משעה שהוחמו המים – על כן צריך לספור את 24 השעות, מעת חימום המים, כדי שטעם הבלוע ייחשב פגום ותתאפשר הכשרת הכלי. אבל אם חלף לילה מבישול בשר בחלב, מקילים כחלק מן הפוסקים, שהלילה פוגם את טעם הבשר בחלב. ולא רוצים לפסוק כשתי חומרות, שבישול המים מעורר את הטעם הבלוע, וגם שצריך 24 שעות, לפגימת טעם הבלוע.
(יח) מה שאין כן בשאר איסורים – לא אומרים שבישול המים מעורר את האיסור. וניתן לספור 24 שעות משעת בישול האיסור, גם לפני שחלף לילה.
(יט) סימן ק"ג – סעיף ז. דעת הרמ"א שם, שגם טעמם של שאר איסורים מתעורר בבישול המים. כי הנבלע, שהוא עדיין אסור, נפלט במים והם נאסרים (חתיכה עצמה נעשית נבלה גם בשאר איסורים, לדעת הרמ"א), ושבים ונבלעים. לכן יש לספור מעת הבליעה הזו, 24 שעות. ומודה שם הרמ"א למחבר, שאפשר להקל כשבישול המים הנ"ל ארע לאחר לילה, ולא נאסרו המים (לא נעשו נבילה). ולהתחיל בספירת 24 שעות, מבישול האיסור.

סעיף ה

האיסור מועט (כ) שנבלע בכלי שדרכו שלא להשתמש בו בהיתר מועט (כא) בכדי שיתן זה טעם בהיתר שישתמשו בו, כמו קדרה גדולה וחבית וכיוצא בהן, הרי זה מותר להשתמש בו לכתחלה, אף על פי שהוא בן יומו, לפי שאי אפשר לבא לידי נתינת טעם (כב). אבל אם הוא כלי שמשתמשין בו בדבר מועט, כמו קערה וכיוצא בה (כג), אסור להשתמש בו (כד), שאין מבטלין איסור⁶ הציננתו לעיל, בסימן צט סעיף ז.

שולחן ערוך כפשוטו

והקל בזה הרמ"א בגלל שגם הדרישה להמתין 24 שעות מבישול המים, שנויה במחלוקת. וגם שיש סיבה נוספת להקל, שהרי לחלק מן הדעות, נפגמה הבליעה האסורה, אחר הלילה.

אבל במקרה שבישול מים בכלי הנ"ל לפני שחלף לילה, צריך להמתין עשרים וארבע שעות מבישול המים, בין בבשר בחלב, ובין בשאר איסורים. כי כל איסור, לא רק בשר בחלב, הופך את המים לאיסור (חתיכה נעשית נבילה).

(כ) איסור מועט – כמות זעירה של איסור, הבלועה בסיר גדול מאד (או בחבית), לא אוסרת את המתבשל בו. אלא אם כמות ההיתר, מועטה גם היא.

(כא) שלא להשתמש בו בהיתר מועט – כלומר, לא מבשלים בו כמות קטנה.

(כב) לידי נתינת טעם – הכמות הקטנה של האיסור הבלוע, אינה אוסרת את המתבשל, אפילו היה הכלי בן יומו. והיא כמי שאינה, אם מבשלים כמות גדולה כרגיל⁶.

(כג) כמו קערה וכיוצא בה – כמות המאכל שבתוכם, היא מעטה בדרך כלל.

(כד) אסור להשתמש בו – אפילו אם הכניסו כמות רבה, מחשש שלא תוכנס כמות כזו. שהרי בדרך כלל, לא ממלאים לגמרי את הקערה.

6. יש מן האחרונים שחלקו על המחבר בדין זה, בגלל שאין מבטלין איסור לכתחילה (עיין ט"ז ס"ק ג, וש"ך ס"ק ג). אמנם הרמ"א לא חלק על המחבר, ועל פי שנים עדים יקום דבר. ובכלים של ימינו, ודאי אפשר לסמוך על המחבר.

לכתחלה, אפילו איסור מועט ואפילו איסור הבלוע (כה).

סעיף ו

'סתם פלי עובדי פוכבים' (כו) הם בחזקת שאינם בני יומן (כז), לפיכך אם עבר ונשתמש בהם קודם הכשר, התבשיל מותר. הגה: אבל אם חָמַם מים בכלי של עובד כוכבים ללוש בהן פת, אסור ללוש באותן מים, דלְדַבֵּר זה מקרי לכתחלה, הואיל ועדיין לא התחיל הנאתו, שלא הוחמו 'מוסכם מהפוסקים זולת הרמב"ם, מהא דעבודה זרה דף עה, ב וכולן שנשתמש בהן וכו' מותר, למ"ד נותן טעם לפגם מותר, ומהא דאמרינן גבי כוספן של עובד כוכבים, וגבי מישחא שליכא דארמאי וכו' (עבודה זרה לח, ב), אי משום גיעולי עובד כוכבים, נותן טעם לפגם מותר, ופירשו התוס' שם (ד"ה אי), משום דהוי ספק ספיקא, ספק אם נשתמשו בו היום או אתמול, ואת"ל נשתמשו בו, שמא נשתמשו בו בדבר שהוא פוגם, או שאינו נ"ט. וכ"כ הטור, בשם הרא"ש.

שולחן ערוך כפשוטו

(כה) ואפילו איסור הבלוע – כמו שראינו לעיל בסימן צט, סעיף ה וסעיף ז.

(כו) סתם פלי עובדי פוכבים – הכוונה, של כל הגויים.

(כז) בחזקת שאינם בני יומן – כי יש לנו שני ספקות; א. האם במהלך 24 השעות האחרונות, השתמש הגוי בכלי. ב. גם אם השתמש בו, יתכן שהמתבשל ייפגם על ידי טעם הפליטה, או שלא יקבל את הטעם הנפלט. על כן, לא ייאסר המתבשל בכלי⁷. אמנם לכתחילה אין להשתמש בכלי, ללא הכשרה.

7. אף כי מהותן של שני הספקות, שווה לכאורה. כי הספק הוא אותו ספק, האם זה טעם פגום, או אינו. בכל זאת החשיבו זאת לספק ספיקא, כי יש שתי סיבות שיכולות לגרום לפגימת הטעם הבלוע. האחת, הזמן שעבר. האחרת, סוג ואופי האיסור.

לשתיה **(כח)** (ש"ד והגהותיו). אבל דבר שנעשה בשבילו **(כט)** ולא בשביל דבר אחר **(ל)**, אף על פי שהוא של עובד כוכבים וישראל קונה ממנו לכתחילה מותר, דמאחר דכבר נעשה ביד עובד כוכבים מקרי דיעבד **(לא)**. 'אף על פי כן אסור לומר לעובד כוכבים: בשל לי ירקות בקדרתך, וכן לא יאמר לו: עשה לי מרקחת, שכל האומר: בשל לי, הרי הוא כאלו בישל בידיו **(לב)**. ואפשר שעל ידי הַרְקָחִים (או שאר אומנים) מותר, שכל האומנים מִיְחָדִים כלים נקיים למלאכתם **(לג)**, כדי שלא יפגמו יטור בשם הרשב"א בת"ה מהא דחולין דף ו, א דאמרין, כיון דאמר לה עשי משניכי כמאן דעריב בידים דמי.

שולחן ערוך כפשוטו

(כח) שלא הוחמו לשתיה – אלא כדי ללוש בהם. אין זה נחשב דיעבד, כי "דיעבד" מתייחס לפעולה שנעשתה (תרגום: בְּדָאי עָבַד – באם עשה). ובמים אלה, עדיין לא עשה דבר (כי צריך ללוש עמם). ורק במקרה שעשה בהם שימוש, בלישת העיסה, זה "דיעבד", והעיסה כשרה. אבל לכתחילה, אין להשתמש במים אלה ללישת העיסה.

(כט) דבר שנעשה בשבילו – כלומר, המים הורתחו לצורך שתייתם, וכבר נעשתה ההרתחה.

(ל) ולא בשביל דבר אחר – כגון לישת עיסה.

(לא) מקרי דיעבד – בישול למענו, מוגדר בדיעבד. אף שניתן לומר שזה לכתחילה, כי עדיין לא השתמש בבישול הגוי. אף על פי כן, כיון שהגוי כבר עשה, זה מוגדר בדיעבד ומותר. לאחר שהותר, לא הוגבל ההיתר ליהודי זה, למענו בישל הגוי בכליו. אלא כל יהודי, רשאי לכתחילה, לצרוך מאכל זה.

(לב) הרי הוא כאלו בישל בידיו – כל ההיתר הוא רק אחר שהגוי כבר עשה, אבל אין היתר לבקש מהגוי לבשל למען יהודי.

(לג) האומנים מִיְחָדִים כלים נקיים למלאכתם – כלומר כל מזון תעשייתי המיוצר במפעלים, למטרות מסחר, מותר בדיעבד. ולא אסרו אלא מה שגוי פרטי מבשל. מכאן מוכח, כי מותר לקנות מאכלים ומשקים שהם כשרים מצד עצמם, אף שבישולם גוי בכלים שלהם (אם אין איסור מצד בישול עכו"ם). כגון

אומנותם. ובעל נפש יחוש, שדברים אלו מביאים לידי טהרה ונקיות (לד).

סעיף ז

^חכשם שסתם כליהם של עובדי כוכבים אינם בני יומן, כך סתם כלים שלנו בחזקת שאינן בני יומן (לה).

^טטור מטעם דלעיל (וס"ס צ"ד בשם הר"ן, וכן דעת כל האחרונים, ולא כדרישה סימן י' ס"ה).

סעיף ח

^טכלי שנאסר בבליעת איסור ונתערב באחרים ואינו ניכר, בטל ברוב (לו) (טור בשם רשב"א).

^טציינתיו לעיל בסימן ק"ב, ושם מפורש הטעם.

שולחן ערוך כפשוטו

לקנות במסעדה של גוים תה או קפה, או כל דבר כשר שנעשה בכליהם.

(לד) לידי טהרה ונקיות – זו מידת חסידות.

כיום ברוב רובם של המקומות, יש כלים מיוחדים לשתייה, ואין כאן אפילו מידת חסידות, הלכך אין צורך להחמיר.⁸

(לה) סתם כלים שלנו בחזקת שאינן בני יומן – ואם לקח כלי של חברו, שבדרך כלל מיועד לחלבי, ובישל בו בשרי, התבשיל מותר. אמנם הכלי עצמו, טעון הכשרה.

(לו) בטל ברוב – זהו כלל גדול בהלכה, שאם יש איסור והיתר בפניו, ולא נודע מה היתר ומה איסור, אם הרוב היתר, הכל מותר. כך קבעה התורה, שיש ללכת אחר הרוב, ככתוב בפסוק (שמות כג) "אחרי רבים להטות".⁹

8. ערוך השולחן כאן, סעיף טו.

9. יש אולי מקום לומר, שתערובת כלים זו, הואיל ואפשר להכשירה, הרי היא "דבר שיש לו מתירין", שאינו בטל אפילו באלף, והכל אסור. ברם להלכה, לא חוששים לזה.

סעיף ט

(לז) יש ליזהר מלהניח בבית עובד כוכבים כלי סעודה, דחיישינן שמא ישתמש בהם (לח). הגה: ואפילו אם נתנם לאומן לתקנם, צריך לעשות בהם סימן שלא ישתמש בהם העובד כוכבים (לט) (כ"י בשם א"ח). ואם עבר ולא עשה, כשחזר ולקחן מן העובד כוכבים צריכים הגעלה (מ). ודוקא אם שהו קצת אצל העובד כוכבים, דהיינו כחצי יום, אבל לפי שעה אין לחוש (מא) (מרדכי פא"מ). וכל זה כשרוצה להשתמש בו ביום שנתנו לו, דליכא אלא חדא ספיקא שמא נשתמש בו העו"ג או לא. אבל אם לא לקחו מן העובד כוכבים עד לאחר זמן, דנוכל לומר אף אם נשתמש בו העובד כוכבים כבר מרדכי בפ"ב דעבודה זרה.

שולחן ערוך כפשוטו

(לז) **הקדמה לסעיף** – להבנת כל הסעיף צריך להקדים שבזמנם, אם הונח כלי ברשות הגוי, היה סביר שישתמש בו, אף שלא הורשה. וכששבים לקחת מידיו את הכלי, יתכן שאסור להשתמש בו, כי אולי בישל בו הגוי דבר איסור. בסעיף זה יוסבר מתי צריך לחשוש, ומתי אפשר להקל.

(לח) **דחיישינן שמא ישתמש בהם** – למאכל אסור, ויטריף את הכלי. אם בכל זאת הונח איזה כלי בידיו, חובה להכשירו.

(לט) **שלא ישתמש בהם העובד כוכבים** – בעלי המקצוע בזמנם היו עובדים בביתם הפרטי, והיה חשש סביר שישתמשו בכלים שבידם, ומן הסתם בלעו הכלים דבר איסור. בימינו אין חשש כזה, כי יש הפרדה בין מקום העבודה, לחיים הפרטיים.

(מ) **צריכים הגעלה** – שמא בלעו דבר איסור.

(מא) **לפי שעה אין לחוש** – כי בזמן מועט, מן הסתם, לא הספיק להשתמש. למעשה, הכל תלוי במציאות.

כי לא יחול הכלל "דבר שיש לו מתירין אינו בטל" אלא במקרה שההיתר בא מאליו, ללא מעשה, או על ידי מעשה קל בלבד. מה שאין כן, אם דרושה טרחה רבה כדי לגרום להיתר, אין זה בכלל "דבר שיש לו מתירין", כמבואר בסימן קב סעיף ב.

נפגם ונשתהא מעת לעת (מב); או נשתהא ביד ישראל לאחר שלקחו מן העובד כוכבים מעת לעת, אזלינן לקולא ואין חוששין בדיעבד (מג) (סברת הרב). ואם לקחו מן העובד כוכבים באותו יום שנתנו לו, ועבר ונשתמש בו בלא הגעלה, יש אוסרים המאכל, כמו בכלי שהוא בודאי בן יומו (מד) (ארוך); ובמקום צורך יש להקל בדיעבד (מה), ולכתחלה יש ליזהר בכל ענין, אפילו בעבדים ושפחות העובדי כוכבים שבבית ישראל, שלא לייחד כלים שלנו אצלן, שמא ישתמשו בהן בדברים האסורים (מו) (שם במדרכי). ועיין לקמן סימן קל"ו (מז).

סעיף י

^אקערות ששלח ישראל לעובד כוכבים עם מאכל, ושהו שם, אם ^אשם, והרא"ש כלל יט סימן כב.

שולחן ערוך כפשוטו

(מב) ונשתהא מעת לעת – כפי שראינו כאן לעיל, סתם כלי גוי, אינו בן יומו. ואם יש בנוסף גם ספק אם השתמש בו, הרי זה ספק דרבנן.

(מג) ואין חוששין בדיעבד – למרות שבזמן קבלת הכלי לידינו, נאסר השימוש בו. כי אז היה ספק אחד בלבד, האם השתמש בו הגוי, אם לאו. אבל לאחר שהכלי שהה אצלו יותר מ-24 שעות, ברור שאם היתה בליעה, היא כבר פגומה. וכיון שיש ספק נוסף אם השתמש בו, הרי זה ספק דרבנן, ומקילים בו.

(מד) שהוא בודאי בן יומו – בגלל הסבירות שהגוי השתמש בו, ולכתחילה נכון להחמיר.

(מה) יש להקל בדיעבד – כי בסופו של דבר, אין כאן אלא חשש, וספק דרבנן לקולא.

(מו) בדברים האסורים – חשש זה קיים גם בימינו, אצל עובדים זרים, המועסקים אצל קשישים. לכן ראוי לייחד עבורם סירי בישול אישיים, שלא יזדקקו לסירים האחרים שבבית.

(מז) ועיין לקמן סימן קל"ו – שם דן המחבר לגבי כלים המיוחדים ליון, שנשלחו על ידי גוי. מה צריך לעשות, כדי למנוע חשש איסור.

ניכר בהם המאכל ששלח ישראל בתוכה, מותר (מח). ואם לאו, אסור, אם רגילים להדיח הכלים בחמין, דחיישינן שמא הודח עם כלי איסור (מט).

סעיף יא

יכלי סעודה שביד העובד כוכבים, ומסיח לפי תומו (ג) ואומר שחדשים הם, ויִרְאֶה שהוא כמו שהוא אומר, מותר לקנותם ממנו (נא). הגה: ויש מחמירים ואומרים שאינו נאמן (נב), ואין ליקח כלים מן העובד כוכבים רק כשמוכר הרבה כלים, וקונה כלי בין הכלים (רשב"א בשם ר' יונה). וכן נוהגין לכתחלה. אבל במקום הדחק, כגון שנתארח בבית עובד כוכבים ואין לו כלים, נוהגין כסברא הראשונה (נג), וכן עיקר. ועיין לקמן סימן קל"ז.

י"סא"ח בשם הרשב"א סימן תנ"ז לדעתו.

שולחן ערוך כפשוטו

(מח) מותר – כי ניכר בבירור, שהגוי לא השתמש בהם.

(מט) שמא הודח עם כלי איסור – הניח הגוי את כלי היהודי עם כלי הגוי, בכיור אחד, ובתוכם שאריות איסור. יש לחשוש שנשטפו הכלים במים רותחים, שחומם גבוה ככלי ראשון, ומן הסתם בלעו כלי היהודי טעם של איסור.

(ג) ומסיח לפי תומו – כלומר, הגוי מספר כי הכלים שבידו חדשים, ואינו מודע למנהגי היהודים, הרוכשים דווקא כלים חדשים. ואם הדבר ידוע לו, אינו נאמן. **(נא) מותר לקנותם ממנו** – גוי המסיח לפי תומו, נאמן בדרבנן, וכאן אין חשש תורה. ומלבד זאת, הכלים באמת נראים חדשים, כפי שסיפר, לכן הוא נאמן. מן האמור כאן עולה, כי אין חשש לרכוש כלים חדשים בחנויות הגויים. אך יש להימנע, מרכישת כלים משומשים.

(נב) שאינו נאמן – אם רוכש מאדם פרטי.

(נג) נוהגין כסברא הראשונה – במקרה שהכלי נראה חדש, והגוי סיפר על זה, אפשר לסמוך על השיטה הראשונה, ולהשתמש בכלי זה.

סעיף יב

יֵישׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁקֵּעֵרוֹת הַבָּאוֹת מֵעֵבֶר לִים שֶׁקֵּעֵרוֹת יִרְקָקוֹת
 אֹ אֲדָמָדְמוֹת, אִסּוּר לַהֲשַׁתֵּמֵשׁ בָּהֶן לַעֲוֹלָם בַּחֲמִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶן
 חֲדָשׁוֹת, שֶׁהַעֹבְדֵי כֹכָבִים מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם, וְאֵינּוּ נִיכָר (נד).

יב"י בשם א"ח, וכל בו בשם הראב"ד.

שולחן ערוך כפשוטו

(נד) וְאֵינּוּ נִיכָר – אִיסּוּר זֶה, קָשׁוּר לַמְּצִיאוֹת שֶׁל תְּקוּפָתָם. אֲמֵנָה בִּימִינוֹ,
 הַכִּלִּים הַנִּמְכָּרִים בַּחֲנוּוֹת, חֲזָקָה עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם חֲדָשִׁים, וְאֵין כָּל חֲשֵׁשׁ.

קיצור ההלכות המעשיות שבשו"ע וברמ"א

בסוגריים מרובעים מובאות ההפניות לשו"ע.
 הפניה לסעיף כוללת את דברי המחבר והרמ"א, ואף את דברינו בפירושים.
 הפניה לדברינו בס"ק מצויינת בסוגריים עגולים.
 מספר בסוגריים מציין הערה באותו סימן, והציון [הק] מפנה להקדמתנו לסימן.

הלכות בשר בחלב (סימנים פז–צז)

א. דין באיזו בשר נוהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בשול שלא ללוש עיסה בחלב (סימן פז)

1. מן התורה, אסור לבשל ולאכול או ליהנות מבשר שבושל עם חלב [א].
2. חכמים אסרו כל תערובת בשר וחלב, גם שלא בדרך בישול. ואם התערבו, הרי הם אסורים באכילה, אבל אין התערובת נאסרת בהנאה [א].
3. האיסור מן התורה הוא רק בבהמה כשרה, עם חלב של בהמה כשרה [ג].
4. מותר לבשל בשר בהמה טמאה, עם חלב של בהמה טהורה. או בשר בהמה טהורה, עם חלב של בהמה לא כשרה [ג]. לרמ"א, אסור לבשלם יחד. אבל אם בשלם, מותרים בהנאה [ד].
5. מותר לבשל בשר חיה ועוף, עם חלב בהמה טהורה. והתבשיל מותר בהנאה, אבל מדרבנן, אסור באכילה.
6. אפילו לרמ"א, מותר לבשל עוף בחלב. ואם נתבשל, אסור לאכול, ומותר בהנאה [א].
7. מותר לבשל בשר דג עם חלב, ולאוכלו [ג].

ב. שלא להעלות בשר על השלחן, כשאוכלין גבינה (סימן פח)

1. שני אנשים מכירים זה את זה, אסור שיאכלו באותו שולחן, בשר וחלב. ואפילו בשר חיה ועוף, אלא אם כן עשו איזה סימן היכר, שיזכיר להם, שלא לערבב בין התבשילים [א].
2. כשאינם מכירים זה את זה, אין איסור [ב].

ג. שלא לאכול גבינה אחר בשר (סימן פט)

1. לאחר אכילת בשר או עוף, יש להמתין שש שעות, בטרם יאכל מאכל חלבי [א].
2. יש נוהגים להמתין רק קצת יותר מחמש וחצי שעות, ויש ממתנינים קצת יותר מחמש שעות [ב].
3. הרמ"א הביא דעה, שדי בהמתנה בת שעה אחת בלבד [א].
4. למעשה, אשכנזים רבים נוהגים להמתין שלוש שעות (י).
5. חולה שצריך לאכול חלב, אחר אכילת בשר, יכול להמתין שעה אחת בלבד (י).
6. אחר אכילת גבינה, מותר לאכול בשר, אבל צריך לקנח תחילה את הפה. ואם נגעו ידיו בגבינה, יש לרחצם [ב].
7. למנהג אשכנז, יש להמתין אחר אכילת גבינה קשה, כשם שממתנינים לאחר אכילת בשר [ב].
8. גבינה קשה היא גבינה שהתיישנה כחצי שנה, שהיא ממש קשה (כא).
9. אין להניח גבינה ובשר על אותה מפה [ד]. ואם אוכלים אותם על צלחות נפרדות, מותר (לח).
10. אסור לחתוך גבינה, בסכין שחותכים בו בשר [ד].
11. ככלל, צריך להפריד בין הכלים המיועדים למאכלים בשריים, לכלים המיועדים למאכלים חלביים. ואם טעו בדיעבד, המאכלים מותרים (לט).

ד. דיני בחל (סימן צ)

1. חלב בהמה שחוטה אסור לאוכלו, מדרבנן, עם בשר [א].
2. על כן אסרו חכמים לאכול את החכל, מפאת החלב הכנוס ובלוע בתוכו [א].
3. אמנם לאחר שקרעו אותו, והוציאו את כל החלב שבו, מותר לבשלו ולאוכלו [א].

ה. דין בשר וחלב שנתערבו (סימן צא)

1. חכמים אסרו כל ערבוב של בשר עם חלב או גבינה.
2. נזכיר כמה מושגים, בדיני בישול. 'כלי ראשון', 'עירוי כלי ראשון', ו'כלי שני'.
3. **כלי ראשון**: הוא כלי, העומד על האש. יש כוח בתבשיל שבתוכו, לבשל מאכל המוכנס אליו. גם לאחר הסרת הקדירה מן האש, החום גדול כל כך, כי דפנותיו חמים מאד, ועדיין יש בו כוח בישול.
4. **עירוי מכלי ראשון**: שפיכת תבשיל או נוזל מכלי ראשון, על מאכל צונן. חום העירוי אינו דומה לחומו של כלי ראשון. ויכולתו לבשל את המאכל, עליו הוא נשפך, מוגבלת יותר.
5. **כלי שני**: תבשיל מכלי ראשון, שהועבר לכלי שלא עמד על האש. חומו של תבשיל זה, מועטת אף יותר מן העירוי, ואין בו כח לבשל, הלכך דינו כצונן.
6. בשר וגבינה צוננים, שנגעו זה בזה, צריך להדיח את מקום המגע [א].
7. בשר צונן שנפל לתוך חלב צונן, מדיח את הבשר. והחלב, כולו מותר. כי טעם הבשר, התבטל בתוך החלב [ד].
8. צריך להיזהר לבל יגע הלחם בבשר, כדי שלא יבוא לאוכלו עם גבינה. וכן להיפך, שלא יגע בגבינה, כדי שלא יבוא לאוכלו עם בשר [ג].
9. בשר צונן שנפל לתוך חלב רותח, גם הבשר וגם החלב אסורים (אם אין אחד מהם גדול ממשנהו יותר מ-60, כי אז המועט אסור, והגדול מותר) [ד].

10. בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, צריך לקלוף את הבשר, בכל מקום שנגע בחלב. והחלב מותר (כי אי אפשר לקולפו, והבשר המועט שבא במגע עם החלב, לא נתן טעם בחלב) [ד].
11. כאמור, כל תערובת בשר בחלב אסורה, אפילו בצונן. ואם שהה בשר בתוך חלב למשך 24 שעות, הרי הוא "כבוש בחלב". וכן אם שהה בציר מלוח, אפילו לזמן קצר. לא די בהדחתו, אלא כולו נאסר באכילה, מדרבנן. אבל מותר בהנאה [ח].

ו. דיני אם נפל חלב לקדירה של בשר (סימן צב)

1. **טעם כעיקר:** איסור שנתן טעם להיתר, או בשר שנתן טעם לחלב, או חלב שנתן טעם בבשר, הרי זו תערובת אסורה. והאוכל אותה, עובר על איסור. עקרון זה נקרא "טעם כעיקר מן התורה". למעשה, אין אנו סומכים על טעימת התערובת, אלא צריך תמיד 60 פעמים מן ההיתר, יותר מן האיסור, ואז מניחים שהאיסור אינו נותן טעם [א].
2. **ביטול ברוב:** בתערובת של איסור והיתר שטעמיהם שווים. מן התורה, אם יש רוב היתר, הכל מותר. אבל חכמים קבעו, שההיתר צריך להיות 60 פעמים יותר מן האיסור, ואז הכל מותר. [ב].
3. **חתיכה עצמה נעשית נבלה – בבשר בחלב:** בשר שקיבל טעם חלב ונאסר, נעשתה החתיכה כולה איסור, ואם בושלה בתבשיל בשרי, התבשיל אסור. אלא אם כן היה בו 60 פעמים, כנגד החתיכה כולה. ולא די ב-60 כנגד החלב, הבלוע בחתיכה [ג].
4. **חתיכה עצמה נעשית נבלה – בשאר איסורים:** תבשיל כשר שנאסר לאחר שנפל איסור אל תוכו, ונתן בו טעם, אין צריך 60 אלא כנגד הבלוע בו, ולא כנגד כל התבשיל. למנהג אשכנז, גם בשאר איסורים אומרים חתיכה נעשית נבלה, וצריך 60 כנגד כל התבשיל [ד].
5. לדעת השולחן ערוך, אם נפלה טיפת חלב על דפנות הקדירה מבחוץ, אם מיקומה הוא כנגד התבשיל, הכל מותר, כי הטיפה התבטלה בתבשיל. אמנם בזמננו, הואיל והטיפות אינן עוברות מצד

לצד, מן הראוי להכשיר את הקדירה. וכן אם נפלה הטיפה שלא כנגד התבשיל, מן הראוי להכשיר את הקדירה [ה].

ז. קדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב (סימן צג)

1. **נותן טעם לפגם:** איסור שאינו משביח את התבשיל, אלא פוגם אותו, אף שהוא עדיין אכיל, אינו אוסרו [הק].
2. נבלע איסור בקדירה, וחלפו 24 שעות מהבליעה, הרי הוא פוגם את התבשיל שיתבשל בה [הק].
3. אסור לבשל תבשיל חלבי, בקדירה בשרית. ובדיעבד, אם בישל בטרם חלפו 24 שעות, התבשיל נאסר. אבל אם חלפו כבר 24 שעות, התבשיל מותר. אבל הקדירה, צריכה הכשרה [א].
4. לכתחילה, חובה להקצות קדירה נפרדת לבשר, ואחרת לחלב. רק בדיעבד, אם בישלו בה כעבור 24 שעות, התבשיל יהא מותר. אך הקדירה, כאמור, נאסרת [א].

ח. דין התוחב כף חולבת בקדירה של בשר (סימן צד)

1. בזמנם, היו דפנות הכלים שבישלו בהם תבשילים, בולעים קצת מן התבשיל [הק].
2. כפי שהם בולעים, ככה הם פולטים [הק].
3. הטעם הנפלט בתוך 24 שעות מוגדר, "טעם משובח". והנפלט לאחר 24 שעות גדרו, "טעם פגום" [הק].
4. על כן, המכניס כף חלבית, שבלעה חלב בתוך 24 שעות, לתוך תבשיל בשרי רותח, הוא פולט חלב, העלול לתת טעם משובח לבשר [א].
5. אין דרך לדעת, כמה פלטה או בלעה כף זו.
6. כדי להוציא מידי כל ספק, יש לאמוד את כמות התבשיל כנגד הכף כולה. אם אין בתבשיל 60 פעמים, כנגד הכף החלבית, התבשיל כולו נאסר. והכף כמו גם הקדירה, צריכים הכשרה [א].
7. אם יש בתבשיל זה 60, כנגד הכף כולה, התבשיל והקדירה מותרים, והכף צריכה הכשרה [ג].

8. אף שהכלים של ימינו בולעים כמות מזערית בלבד, וגם כמעט אינם פולטים דבר, ההנהגה המקובלת היא, להמשיך לנהוג כמו בעבר.

ט. דגים וביצה שנתבשלו בקדירה של בשר אם מותר לאכלן עם גבינה

(סימן צה)

1. **נותן טעם בר נותן טעם:** קדירה שבישלו בתוכה בשר, ובטרם חלפו 24 שעות, בישלו בה מאכל נִיטְרָלִי, כגון ירקות. טעם הבשר הבלוע בה, נפלט ונספג בירקות. אמנם הוא נחלש פעמיים. ראשית, בעת בליעתו בדופני הסיר. שנית, כאשר נפלט ונספג בירקות. נמצא, כי טעמו קלוש מאד. לכן מותר איפה, לאכול ירקות אלה עם חלב. כי הטעם הבשרי קלוש כל כך, ואין בכוחו לחולל איסור בשר בחלב. זה מנהג ספרד [א].
2. לדעת הרמ"א, אסור לכתחילה לערבב ירקות אלו אם חלב, וזהו מנהג אשכנז. אמנם אם בדיעבד ערבבם עם חלב, התבשיל מותר [ב].
3. לדעתו מותר גם להניח ירקות על כלים חלביים. ולא אסר לכתחילה אלא לערבבם ממש עם חלב [ב].
4. אם הקדירה אינה בת יומא, גם לרמ"א מותר לאכול ירקות אלה עם חלב [ב].
5. אם אין לאדם כלים חלביים, מותר לבשל לכתחילה, מאכלים שאינם בשריים בכלי זה, כדי לערבבם אחר כך עם חלב [הערה 4].
6. גם לרמ"א שהחמיר, האוכל מאכלים אלה, אינו נעשה בשרי, ואינו צריך להמתין לפני אכילת מאכלים חלביים [ב].
7. אין להדיח כלים חלביים עם כלים בשריים, במים חמים יחד, באותו כיור. אבל זה אחר זה, מותר [ג].
8. מותר להשתמש במדיח כלים אחד לחלבי ולבשרי. ומן הראוי, להדיחם בזה אחר זה, ולא ביחד. ואם הדיחם יחד, הכלים מותרים (כט).
9. לכתחילה, יש להימנע מהנחת תבשיל חלבי, סמוך למלח, אם שניהם מגולים. שמא יפול מן החלב, אל המלח, ולא ישים לב.

וישתמש במלח זה, לתבשיל בשרי. אבל בדיעבד, המלח מותר לכל שימוש [ה].

10. מותר ליתן מאכלים בשריים וחלביים, זה על יד זה [ו]. אמנם למנהג אשכנז, אם יש מקום פנוי, טוב להיזהר לכתחילה, שלא לעשות כן. ואם האחד מכוסה, לא נדרשת זהירות זו, אפילו לכתחילה [ג].

י. דין מאכל חריף שנחתך בסכין של בשר (סימן צו)

1. סימן זה דן לגבי ההחמרה בדינים, כשהמאכל האסור, הוא דבר חריף [הק].
2. לדעת המחבר, אם המאכל חריף, לא ניתנה ההקלה של "נותן טעם בר נותן טעם" [הק].
3. לדעת הרמ"א, מלבד הסרת קולא זו, החרף גם הופך טעם פגום בלוע, לטעם משובח [הק].
4. על כן צנון או סלק, שהם דברים חריפים, אם נחתכו בסכין בשרית, צריך להסיר מהם שכבה בעובי אצבע, במקום החתך. ורק אז, מותר לאוכלם עם חלב [א].
5. למחבר, נאמר דין זה דווקא אם בלע הסכין טעם בשר, בתוך 24 שעות אחרונות [א].
6. לרמ"א, הוא נאמר, אפילו אם כבר חלפו 24 שעות, מעת בליעת הבשר [ג].
7. במקרה בו טעם את הצנון, ונודע כי אין בו טעם בשר, מותר לאוכלו עם חלב [א].
8. אף שנזכר בהלכה צנון, הוא הדין דברים חריפים נוספים, כגון בצלים, שומים, כרישין, ודג מלוח מאד [ב].
9. חתך קישואים או שאר ירקות שאינם חריפים, בסכין בשרית שלא קינחוה יפה, צריך לגרד מהירק את מקום החתך, ומותר לאוכלו עם חלב [ה].
10. במאכלים תעשייתיים, אין לחשוש לפליטה של איסור, אפילו במאכלים חריפים, ואפילו לרמ"א. כי דרכם לייחד כלים שונים, לכל דבר נפרד [ד].

יא. שלא ללוש עיסה בחלב (סימן צז)

1. יש מאכלים שמותרים באכילה מן הדין, אבל חכמים אסרום, מחשש שיבואו לאכילת בשר בחלב [הק].
2. אין ללוש עיסה בחלב, שמא יאכל הלחם, עם מאכל בשרי [א].
3. אם מדובר בכמות קטנה, שנאכלת מיד, ולא נשארת לארוחה אחרת, מותר [א].
4. אם יש סימון על המאפה, המבהיר שהוא חלבי, כגון צורה מיוחדת, או מדבקה עם המילה "חלבי", מותר [א].
5. אין לאפות מאפה בתבנית שמרחו בה שומן בשרי, מלבד אם יסמנו עליו שהוא בשרי [ב].
6. אין לאפות מאפה בתנור, בשעה שצולים בתוכו בשר. אלא אם כן, היה אחד מהם מכוסה [ג].

הלכות תערובות (סימנים צח–קיא)**יב. דין איסור שנתערב בהיתר ואופן ביטולו (סימן צח)**

1. איסור שהתערב עם היתר ונתן בו טעם, אוסרו מן התורה. דין זה נקרא "טעם כעיקר" [הק].
2. כאשר יש בהיתר 60 פעמים יותר מן האיסור, אנו מניחים, שההיתר לא קיבל טעם, ולא נאסר [א].
3. אם התערבו איסור והיתר, שטעמם שווה, זה בזה, האיסור בטל ברוב מן התורה, על פי הכלל (שמות כג) "אַחֲרֵי רַבִּים לְהֵטֹת". אמנם חכמים לא התירו אלא, כשיש בהיתר 60 פעמים יותר מן האיסור [א].
4. התערבו מין במינו, ואי אפשר לדעת אם יש בהיתר יותר משישים או פחות, אבל ידוע שיש רוב היתר, התערובת מותרת, על פי הכלל "ספק דרבנן לקולא" [ב].
5. יש לסייג, כי ניתן להקל בזה מפאת ספק דרבנן, רק אם נשפך חלק מן התבשיל, לאחר שהתערבו האיסור וההיתר, הואיל ולא ניתן עוד להעריך את כמות ההיתר. אבל אין להקל מפאת ספק דרבנן בכל

- נפילה של איסור להיתר, אף אם לא נודעה כמותו היחסית, כדי שלא יבואו לזלזל באיסור דרבנן [ג].
6. איסור שנפל לתוך היתר, והוציאו אותו, אין להתיר אלא אם יש 60 כנגד כל החתיכה, כי בלתי אפשרי להעריך, כמה נפלט ממנה אל התבשיל [ד].
7. כלים של זמנם, היו בולעים חלק מן המתבשל בתוכם, ופולטים את בליעתם, לתבשיל אחר שנתבשל בהם. ואם בלעו הכלים איסור, תאסור פליטתם את שיבושם בהם, וצריך 60 כנגד הכלי שלא בלע, כי לא יודעים כמה איסור פלט [ה].
8. טעם של איסור שאינו משביח את ההיתר, אלא פוגמו, אינו אוסר [ה].
9. פליטת הכלי בחלוף 24 שעות מעת הבליעה, טעמה פגום, והמתבשל בתוכו לא נאסר [ה].

יג. דין העצמות אם מצטרפין לבטל איסור, ושלא לבטל איסור לכתחלה (סימן צט)

1. עור ועצמות וגידים של נבלה או של כל בעל חי אסור, הואיל ואינם ראויים לאכילה, אינם אסורים. ואם נפלו לתבשיל כשר, אינם אוסרים אותו [א].
2. יש פוסקים שהתירו את הג'לטין, על פי הלכה זו (א).
3. חתיכת היתר שבלעה איסור ונאסרה, ונפלה לתבשיל, צריך 60 רק כנגד הבלוע בה. והחתיכה עצמה, גם היא מצטרפת ל-60, למנהג הספרדים. אבל לפי האשכנזים, צריך 60 כנגד כל החתיכה [ג].
4. אין לבטל איסור. ואם נפל איסור בהיתר ואסר אותו, אין להוסיף היתר כדי לבטלו [ה].
5. איסור דרבנן שנפל (שלא בכוונה), ואסר את התבשיל, מותר להוסיף לתוכו היתר, כדי לבטל את האיסור. אמנם לפי מנהג אשכנז, אסור לעשות כן גם באיסור דרבנן [ו].

6. איסור שנפל בהיתר ולא אסרו, כי היה בו פחות מ $1/60$, ואחר כך התווסף איסור בתערובת זו, אם אין 60 בסך הכל, התבטל אסור [ו].

יד. בריה אפילו באלף לא בטיל (סימן ק)

1. תבטיל היתר שנפל אל תוכו בעל חי שלם האסור באכילה, כגון נמלה, נאסר אף אם גודל הבריה הוא פחות מ- $1/60$. דין זה נקרא "בריה אינה בטילה", והוא מדרבנן [א].
2. הבריה אינה אוסרת במשהו, אלא אם היא שלימה. ואסורה מתחילת בריאתה, כגון נמלה. להוציא נבילה [א].
3. הוכרה הבריה בתוך התערובת, והוצאה מתוכה, אין פליטתה מוגדרת בריה, ובטלה בשישים [ב].
4. ירקות שמצויות בהם חרקים או תולעים, חייבים בבדיקה לפני בישולם. ואם נמצאו בתבטיל שלושה תולעים, אחר הבישול, חזקה שלא בדקו יפה, על כן התבטיל כולו אסור [ד].

טו. דין חתיכה הראויה להתכבד (סימן קא)

1. "חתיכה הראויה להתכבד". כלומר, חתיכת מאכל חשוב, שמפאת גודלה וטיבה, ראוי לכבד בה אורח, אינה בטלה בשישים, וזו חומרה של חכמים [א].
2. דין חתיכה הראויה להתכבד חל על חתיכה האסורה מפאת עצמה, ולא על זו שאסורה בגלל שבלעה איסור [ב].
3. ספק אם החתיכה נחשבת ראויה להתכבד או לא, יש להקל בה כבכל ספק דרבנן [א].
4. חתיכה הראויה להתכבד שנחתכה או נקצצה, אינה אוסרת בפחות משישים [ו].

טז. דין דבר שיש לו מתירין (סימן קב)

1. דבר שיש לו מתירין הוא דבר שעכשיו אסור, ובהמשך ייהפך להיתר. כגון טבל, שאפשר להפריש עליו תרומות ומעשרות, ולהתירו באכילה.
2. דבר שיש לו מתירין, אינו בטל, וזה איסור דרבנן {א}.
3. אפילו ספק דבר שיש לו מתירין, אינו בטל {א}.
4. דבר שהיתרו תלוי בטרחה רבה, אינו נחשב דבר שיש לו מתירין {ב}.
5. כלי שנאסר והתערב עם אחרים, אינו נחשב דבר שיש לו מתירין ובטל {ג}.
6. דבר שיתקלקל עד שיבוא היתרו, אינו נחשב דבר שיש לו מתירין {ד}.

יז. דין נותן טעם לפגם (סימן קג)

1. המושג "נותן טעם לפגם" פירושו, מאכל איסור שאינו ראוי למאכל, ונפל להיתר ופגם את טעמו {הק}.
2. כל דבר שטעמו פגום, אינו אוסר תערובתו {א}.
3. פגם זה אין צריך שיפגום לגמרי, עד שיהא קץ לאכלו. אלא אפילו פוגם קצת, אינו אוסר תערובתו {ב}.
4. בריה אם נפגמה לפני שהתערבה, בטלה בתערובת. אמנם אם לא נפגמה, אלא זה שרץ שבני אדם לא אוכלים, אינה בטלה {א}.
5. טעם איסור הבלוע בכלי, נפגם לאחר 24 שעות, ואינו אוסר {ה}.

יח. דין איסור שנפל לתוך היתר (סימן קה)

1. להבנת הסימן, נחוץ להסביר אי אלו מושגים.
2. **כלי ראשון** – פירושו, תבשיל העומד על האש, או שהורד מן האש, אבל עדיין חם מאוד {הק}.
3. **כלי שני** – פירושו, כלי שהועבר אליו תבשיל, מן הכלי בו התבשל {הק}.

4. **עירוי כלי ראשון** – פירושו מזיגה מכלי ראשון, על גבי מאכל הנמצא בכלי אחר [הק].
- דינם של איסור והיתר שנגעו זה בזה, משתנה לפי המציאויות השונות:
5. **נאסר כולו** [הק].
6. **נאסר כדי נטילה** – נדרשת הסרת שכבה בת 2 ס"מ מן ההיתר, במקום מגע האיסור [הק].
7. **נאסר כדי קליפה** – די בהסרת שכבה דקה, במקום המגע [הק].
8. **נדרשת הדחה** – די ברחיצת מקום הנגיעה [הק].

דין כבוס כמבושל

9. איסור שְׁנִשְׁרָה עם היתר מעת לעת בצונן, נקרא כְּבוּשׁ, והרי הוא כמבושל ונאסר כולו. אבל בפחות מזה, די בהדחה [א].
10. אם האיסור כבוס בתוך ציר או בתוך חומץ, ושהה בתוכו כמה דקות, נאסר כולו; ובפחות משיעור זה, לא נאסר אלא כדי קליפה [א].

דיני כלי ראשון, כלי שני ועירוי מכלי ראשון

11. איסור שנפל לתבשיל שעל האש, או כזה שהורד מן האש ועדיין חם מאוד, אוסר את כולו (אם אין בהיתר 60 כנגד האיסור), בדומה לזה, היתר שנפל לתוך תבשיל אסור, נאסר כולו [ב].
12. כלי שני נחשב מעיקר הדין כצונן. הלכך היתר שנפל לכלי שני של איסור, אינו נאסר אלא צריך הדחה. ולכתחילה, אם אין זה שעת הדחק, אוסר כדי קליפה [ב].
13. תבשיל בכלי שני, שנפל אל תוכו איסור, אינו נאסר. ולכתחילה, אם אין זה שעת הדחק, צריך 60 כנגד עובי "כדי קליפה" [ב].
14. היתר חם שנפל לתוך איסור צונן, אינו אסור אלא כדי קליפה [ג].
15. נפל איסור חם לתוך תבשיל צונן, אם יש 60 כנגד הקליפה, הכל מותר [ג].

דיני צליה

16. איסור שנפל על צלי, אוסרו כדי נטילה [ד].
17. אם מדובר באיסור או היתר שמנוניים, הכל נאסר [ה].
18. למנהג אשכנז צריך שישים, גם אם לא ידוע שיש שומניות מרובה, וגם אם יש שישים, ההיתר נאסר כדי נטילה [ה].
19. כאשר האחד מהם צונן והוא למטה, לא יאסר ההיתר אלא כדי קליפה. ואם החם למטה, ההיתר נאסר כולו, בין אם הוא למטה, ובין אם הוא נפל על האיסור, הכל אסור. דין זה נקרא "תתאה גבר" [ו].

מליח כרותח

20. דבר מלוח שיש בו ריבוי מלח, ואינו נאכל ללא שטיפה, נחשב כחם. ואם נגע איסור מלוח בהיתר, הוא אוסר את ההיתר כדי קליפה. ואם הוא שומני, יאסר ההיתר כדי נטילה. ובמקרה שהאיסור הוא חלב, כלומר שכולו שומן, יאסר ההיתר כולו, אם אין בו שישים [ט].
21. אין לייצר גבינה מלוחה, בכלים שבלעו איסור. אמנם בדיעבד, לא חל איסור על גבינות אלה, כי למרות הגדרת המלוח כמאכל חם, אין חומו רב כל כך, שמפליט את האיסור הבלוע בכלי [יב].
22. מלח או תבלין המונחים בכלי בשרי, לא הפכו לבשריים, כי אין פליטה בדברים יבשים [יג].

יט. דין היאך מבטלין בשישים (סימן קו)

1. חתיכה שבלעה איסור ונאסרה, ונפלה לתוך תבשיל היתר, למנהג ספרד די בשישים כנגד האיסור הבלוע בחתיכה, אבל החתיכה עצמה נשארת אסורה. ולמנהג אשכנז צריך שישים כנגד כל החתיכה, והחתיכה נותרת באיסורה גם לדעתם [א].
2. איסור נוזלי שנפל לתוך תבשיל, שלא היה בו שישים ונאסר. ולאחר מכן התווסף עוד מן ההיתר, עד שנהיה שישים כנגד האיסור שהתערב, חזר התבשיל כולו להיתרו [א].

כ. דין המבשל ביצה, ודבר מיאוס הנמצא בתבשיל (סימן קז)

1. ביצה המתפתחת לאפרוח, אסורה באכילה מן התורה, ככל שרץ [א].
2. ביצה אסורה המתבשלת עם חברותיה, מחדירה את טעמה בביצים האחרות, אם התבשלו יחד. ואין הקליפה מונעת את יציאת הטעם האסור [א].
3. זבוב וכיוצא בו מדברים המאוסים, שנפשו של אדם קצה בהם, אם נמצא בתבשיל, זורקן והתבשיל מותר, כי אין פליטת דברים פגומים כמותם אוסרת [ב].
4. אמנם אם לא נמצא הזבוב, התבשיל כולו נאסר, בגלל שבריה אינה בטלה (יג).

כא. שלא לאפות היתר ואיסור בתנור אחד (סימן קח)

1. אין לאפות או לצלות בתנור אחד, באותו זמן, בשר ותבשיל חלבי. ואם האחד מהם מכוסה, הדבר מותר [א].
2. בדיעבד, אין לאסור [א].
3. מנהג אשכנז להחמיר גם בדיעבד, כאשר האחד מהם מאכל חריף [א].
4. כמו כן, אין לאפות בו זמנית לחם ובשר באותו תנור. אם בכל זאת נאפו יחד, אין לאכול את הלחם, עם מאכלי חלב [א].
5. מותר להשתמש באותו תנור לבשרי ולחלבי, בזה אחר זה. ונכון להחמיר, שהאחד מהם יהיה מכוסה תמיד. בפרט אם צולים בתנור זה, מאכלים שומניים [א].
6. גם במיקרוגל מותר להשתמש, בזה אחר זה, לחלבי ובשרי. ובלבד שהאחד מהם יהא תמיד מכוסה [א].
7. רשאים המועסקים במקומות עבודה להשתמש בתנור או במיקרוגל, הנמצא במקום עבודתם. גם אם מועסקים אחרים משתמשים בהם למאכלים לא כשרים, ובתנאי שיכניסו את מאכלם כשהוא מונח בכלי סגור (כ).

8. מותר להריח ריח של מאכל אסור, אבל הטעימה ממנו, אסורה [ה].
9. מאכלים האסורים בהנאה, כגון ערלה וכלאי הכרם, אסור להריח את ניחוחם לשם הנאה [ז].
10. אבל ריח ערלה או כלאי הכרם העולה מתוך שדה, ואינו מתכוון להריח, אינו אסור (מח).

כב. דין יבש ביבש שנתערב (סימן קט)

1. כתוב בתורה אַחֲרֵי רַבִּים לְהֵטֹט (שמות כג, ב). מכאן למדנו במסורת¹, שגם בדיני איסור והיתר שהתערבו יחד, אם האיסור לא נבלל עם ההיתר, ולא נתן בו טעם, דינו להיות בטל ברוב. דין זה הוא דין תורה, וגם חכמים לא גזרו בזה [הק].
2. אמנם כל זה דווקא, אם חתיכת האיסור אינה חתיכה חשובה, הראויה לכבד בה אורחים [א].
3. מלבד זאת, אל לו לאדם אחד, לאכול את כל החתיכות, כי ודאי יאכל איסור [א].
4. כמו כן, על אף שהאיסור התבטל, אין לבשל את החתיכות כולן יחד [ב].
5. אבל מותר להוסיף חתיכות היתר נוספות, לפני בישולם, כדי לבטל את האיסור בשישים [ב].

כג. דין ספק טריפות שאירע בבשר (סימן קי)

1. **דבר שבמנין אינו בטל:** דברים חשובים מאוד, אינם בטלים.
2. לפי המחבר, לא נכללו ב"דבר שבמנין" אלא דברים חשובים במיוחד, באותו מקום ובאותה עת. נמצא כי לדעתו, רוב הדברים אינם מוגדרים "דבר שבמנין" ובטלים [א]. ולפי הרמ"א, כל דבר שנמכר במניין, נחשב דבר חשוב, ואינו בטל. [א]
3. דבר חשוב שהתערב בין אחרים, ומתוך הקבוצה הזו נפל אחד לתוך קבוצה שניה, הקבוצה השניה עדיין אסורה. ואם נפל אחד

1. חולין יא, א.

מהקבוצה השניה, לקבוצה שלישית, הקבוצה השלישית מותרת [ח].

4. **ספק דאורייתא לחומרא:** פירוש, מעשה שיש ספק אם הוא אסור מן התורה, אסור לעשותו. לדעת המחבר, זהו איסור דרבנן. שגזרו כן, כדי שלא יבואו לזלזל באיסור תורה [הק].
5. לדעת הרמ"א, ספק דאורייתא לחומרא, הוא מן התורה [הק].
6. **ספק דאורייתא לחומרא כשנקבע האיסור:** אם יש שתי חתיכות, וידוע שאחת מהן ודאי אסורה, אסור לאוכלן מן התורה גם לדעת המחבר.
7. **אם יש חזקת איסור:** כלומר נודעה חתיכה כאיסור, ויש ספק אם הותר איסורה, אסור מן התורה גם לדעת המחבר.
8. **ספק דרבנן לקולא:** פירוש, מעשה שברור שאין בו איסור תורה, אבל יתכן שיש בו איסור דרבנן. מותר לעשותו, כי חכמים לא הטילו איסור, במצב של ספק [הק].
9. **ספק דרבנן לקולא:** גם במקרה שקיימת חזקת איסור, וגם במקרה שיש לאיסור דרבנן זה עיקר מן התורה (פד).
10. **ספק ספיקא לקולא:** אם יש שתי סיבות לחשוב שאין כאן איסור תורה, מותר לעשות מעשה זה [ט].
11. למחבר, מקילים בספק ספיקא, גם אם נודע הספק הראשון, בטרם נולד הספק השני [ט].
12. לרמ"א, אין להקל בספק ספיקא אלא כאשר נודעו שתי הספיקות בעת ובעונה אחת [ט].
13. **כָּל דְּפָרִישׁ מֵרַבָּא פָּרִישׁ:** דבר שנמצא ואותר, אלא שאין יודעים אם הוא מותר או לאו. אם מרבית הסיכויים (הסתברויות) מורים שהוא מותר, יש להתירו. אבל אם רוב הסיכויים שהוא אסור, הרי זה אסור מן התורה, כמו איסור ודאי. וזה דין תורה, שנלמד מהפסוק "אחרי רבים להטות".
14. דין כל דפריש מרובא פריש חל גם על חתיכה הראויה להתכבד, וגם על "דבר שבמנין" [ה].

15. **כל קבוע כמחצה על מחצה דמי:** נרכש מאכל במקום מסוים, ולא ידוע אם המקום כשר אם לאו. או נשכח אם נרכש במקום המוכר מוצרים כשרים אם לאו, אסור לאוכלו, אפילו אם רוב המקומות כשרים. כי מחשיבים מקרה זה, כאילו יש בו ספק שקול. והאיסור לאכול, הוא איסור מן התורה [ג].
16. בשר שנרכש באטליז, שהוא מקום קבוע, ולאחר הרכישה התברר שאחת הבהמות במקום היתה טריפה, הבשר שכבר נרכש מוגדר "פריש", ומותר באכילה [ה].
17. חתיכה של ספק שנאסרה מדין "כל קבוע כמחצה על מחצה, ואחר כך התערבה בין חתיכות היתר, הרי היא בטלה ברוב, לדעת המחבר, אפילו אם היא ראויה להתכבד. ולדעת הרמ"א, אינה בטלה [ד].
18. תערובת שנאסרה בגלל חתיכה הראויה להתכבד, ולאחר מכן, אחת החתיכות יצאה מאליה, הרי היא מותרת, כדין "כל דפריש מרובא פריש". אבל אם ארעה פרישתה לנגד עינינו, הרי היא אסורה [ו].
19. נאכלה אחת מן החתיכות בשוגג, או אבדה מן העולם מאליה, יש להתיר את שאר החתיכות. ובלבד שייאכלו שתי חתיכות ביחד. מלבד זאת, אדם אחד אינו רשאי לאכול את כולם [ז].
20. חתיכה של ספק, שהתערבה בין חתיכות היתר. אם הספק שלה היה רגיל, כגון שבאה מתערובת שתי חתיכות, האחת איסור והאחרת היתר, והתערבה בין חתיכות אחרות, לדעת מרן, התערובת מותרת. ולדעת רמ"א, אפשר להתיר את התערובת השנייה רק אם נודעו שתי הספקות בזמן אחד (כלומר, רק אם נודע הספק הראשון בעת שנודע הספק השני) [ד].
21. ספק בגופו, כגון חתיכה שיש ספק אם היא טריפה או לא, למרן אינה בטלה. ולרמ"א היא יכולה להתבטל, אם נודעו שתי הספקות ביחד. ואם נודע הספק הראשון לפני שהתערבה, אינה בטלה [ט].

כד. דין כלים טריפות שנתערבו בכשרות (סימן קיא)

1. בסימן זה הובאו דוגמאות על העיקרון "ספק דרבנן לקולא".

2. כגון, שתי קדירות, באחת נמצא תבשיל כשר. ובשנייה תבשיל לא כשר. ולפניהם שתי חתיכות, אחת של היתר, והשנייה של איסור. ידוע שאחת נפלה בקדירה אחת, ואחרת נפלה לקדירה שנייה, ולא יודעים אם האיסור נפל בקדירה הטריפה או בקדירה הכשרה. אם חתיכת האיסור היתה אסורה מן התורה, חוששים שחתיכת האיסור נפלה לקדירה הכשרה. אך אילו היתה אסורה מדרבנן, לא חוששים לאיסור, והקדירה הכשרה נשארת בהיתרה [א].

הלכות מאכלי עובדי כוכבים (סימנים קיב-קיט)

כה. דיני פת של עובדי כוכבים (סימן קיב)

1. אסרו חכמים לאכול לחם שנאפה על ידי אינו יהודי, אפילו אם כל המרכיבים כשרים, כדי למנוע התבוללות [א].
2. דין זה חל רק על לחם העשוי מחמשת מיני דגן [א].
3. בגלל שרוב הציבור לא יכולים לעמוד בגזירה זו, ביטלו אותה, במקום שאין לחם יהודי מצוי [ב].
4. לפי מנהג אשכנז, הגזירה בוטלה אפילו במקום שלחם יהודי מצוי [ב].
5. כשהתירו לחם של אינו יהודי, התירו גם מאפים שונים, העשויים מעיסה עבה [ו]. (הערה 4)
6. כדי שהלחם יוגדר "לחם יהודי", לא צריך שכל האפיה תבוצע על ידי יהודי, אלא מספיקה הדלקת התנור. ואם הוא כבר היה דלוק, מספיק לכבות אותו, ולהדליקו מחדש. גם אם כובתה אש התנור (או חומו), ולא חלפו 24 שעות מהכיבוי, ההדלקה של היהודי, עדיין מועילה [י].
7. בעל הבית שהזמין אורח, והלה הביא כתשורה פת עכו"ם, איכותי וטעים, רשאי בעל הבית לאכול מלחם זה, כדי שלא לפגוע באורח [יג].

כו. דיני בשולי עובדי כוכבים (סימן קיג)

1. חכמים גזרו איסור על תבשיל שגויים בישולו, אף אם כל המרכיבים כשרים, כדי למנוע התבוללות [הק].
2. מאכלים שאפשר לאוכלם ללא בישול, לא נאסרו בגזירה זו [א].
3. רוב הפירות, וחלק גדול מהירקות, אינם אסורים בבישול גוי (א).
4. תבשיל שעירבו מאכל שאפשר לאוכלו חי, יחד עם מאכל שזקוק לבישול, ייקבע דינו על פי הרוב [ב].
5. דבר האסור משום בישול גוי, שהתערב עם דבר שאינו אסור משום תבשיל גוי, והוא דבר חשוב במיוחד, אוסר גם את המותר, אפילו שהאסור אינו הרוב. כגון מאפה ממולא בשומן דגים [ג].
6. לא גזרו על תבשילים שאינם חשובים, כלומר, שלא מכבדים בהם אורחים [א].
7. יש מקילים במצרכים תעשייתיים, ואפשר לסמוך עליהם בשעת הדחק (ד).
8. על כן יש מקום להקל בשעת הדחק, בעוגיות, שוקולדים, ודגני בוקר, ובלבד שנבדקה כשרותם של כל הרכיבים (ד).
9. כדי להגדיר מאכל כ"בישול יהודי", אין צורך שהיהודי יטפל בכל התבשיל מתחילתו ועד סופו [ו].
10. כל שֶׁבִּשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַט בִּשְׁוֹלוֹ, בין בתחלה בין בסוף, מותר. לפיכך אם הניח עובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש, והפך ישראל בבשר וְהִגִּיס בַּקֶּדֶרֶה, או שֶׁהִגִּיס יִשְׂרָאֵל וגמר העובד כוכבים, הרי זה מותר [ו].
11. למנהג אשכנז, די בעובדה שהיהודי מדליק את האש, והגוי מניח את הקדירה על האש [ז].
12. יש אומרים שאין איסור בישול עכו"ם בפועלים שכירים, העובדים בבית היהודי. אמנם אין לסמוך על זה אלא בשעת דוחק גדול, כגון עובדים זרים, המשרתים קשישים סיעודיים [ד] (טו).
13. איסור בישול עכו"ם חל דווקא על מאכל שהשתנה על ידי חום. אבל מאכלים שעברו כבישה, מליחה, או עישון, אינם נחשבים

- מבושלים, ומותר לאוכלם, אם עשאו גוי [יג]. נחלקו הפוסקים בדין בישול במיקרוגל, ובשעת הדחק, אפשר לסמוך על המקילים (נח).
 14. כלי ישראל, שגוי בישל בו, טעון הכשרה [טז].
 15. גוי שבישל מאכל בהיתר, בכלי ישראל, כגון שבישל לחולה בשבת, הכלי אינו טעון הכשרה [טז].

כז. שכר ושאר משקין של עובד כוכבים (סימן קיד)

1. יין של גוים נאסר בהנאה מן התורה, מפאת החשש, שמנסכים אותו לעבודה זרה [הק].
2. היין של הגוים בזמננו, נאסר בהנאה עפ"י תקנת חכמים, למניעת התבוללות [הק].
3. בכלל איסור זה נאסר לשתות גם שאר משקים משכרים של גוים, אבל דווקא בביתו של גוי, ודווקא כשקובעים שתייה על המשקים האלה [א].
4. היתר שתיית משקים אלה מותנה בתנאי, שאין כל חשש שמא הוכנסו בו רכיבים אסורים [ו].
5. על כן לפני צריכת מצרכים תעשייתיים, שעל פניהם נראים כשרים, כי לכאורה לא הוכנסו בהם רכיבים לא כשרים, בכל זאת צריך לחקור ולוודא, שבאמת לא הוסיפו רכיב שאינו כשר. ובהרבה מקומות, יש איגודי כשרות או מערכות רבנות מקומיות החוקרים את רכיבי המוצרים, ומגישים כשירות לציבור, רשימה שמית של משקים ומצרכים שונים, שאפשר לרכוש, גם ללא השגחה (כב).

כח. דין חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, וגבינה וחמאה (סימן קטו)

1. חלב שחלבו גוי, ללא פיקוח של יהודי, אסור בשתייה, שמא עירב בו חלב של בהמה טמאה [א].
2. פוסקים רבים מתירים חלב של גוי בזמננו, כיון שאין חשש מעשי מפני תערובת חלב, של בהמה טמאה. ונראה שזו דעת המחבר (ז).

3. אמנם למנהג אשכנז, יש מחמירים יותר. עם זאת, גם למנהג אשכנז, יש פוסקים שהחשיבו את תקנות הפיקוח של רשויות המדינה, כהשגחה המועילה. על כן, גם לאשכנזים מותר (הערה 2).
4. חלק מהאוסרים בזמננו חלב של גוי, מתירים אבקת חלב. והרבנות בישראל מעניקה הכשר למצרכים, שיש בהם אבקת חלב נוכרי. אבל לא למצרכים שיש בהם חלב נוכרי. ובחוץ לארץ, יש מקום לסמוך על המקילים (יד).
5. גבינה של גוים אסורה, משום חשש לעירוב רכיבים לא כשרים בתוכה. וגם אם ידוע שלא השתמשו ברכיב לא כשר, הגבינה עדיין אסורה [ב].
6. יש מקומות שנוהגים היתר בחמאה של גוים, כי חלב של בהמה טמאה, אינו יכול להיהפך לחמאה [ג].
7. יש מקומות שנהגו איסור בחמאה של גוים, ובמקום שמקילים היום גם בחלב, ניתן להקל גם בחמאה, ובלבד שידעו, שלא עירבו בו רכיב אסור.
8. הוא הדין לגבי יוגורטים, ומותר לאוכלם. אמנם גם בהם, צריך לחקור על אופן עשייתם (כט).

כט. דברים האסורים משום גלוי (סימן קטז)

1. כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו, ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר (דברים ד, ט) הִשָּׁמֶר לָךְ וְשָׁמֶר נַפְשְׁךָ. ואם לא הסיר, והניח מכשולות המביאים לידי סכנה, ביטל מצות עשה, ועבר על (שם כב, ח) 'לֹא תִשֵּׂים דָּמִים' [הק].
2. הסכנה תלויה כמובן במציאות. על כן בימי חז"ל, אסרו שתיית מים מגולים, מחשש לארס שנחש הטיל בתוכם. כיום, לא צריכים לחשוש לזה [א].
3. בזמן התלמוד, הייתה אכילת דג ובשר יחד, סכנה ממשית. ואף שבימינו לא ידוע על סכנה כזו, כבר התקבל מנהג ההפרדה בכל תפוצות ישראל, לכן יש להמשיך ולאחוז בו. ויתכן שהתקבל כאות, על חשיבות השמירה מפני סכנה [ג].

4. צריך ליזהר מזיעת אדם, או מכל דבר שיש בו חשש זיהום [ד].
5. צריך לציית להוראות משרד הבריאות בענייני היגיינה, כגון רחיצת ידיים באלכוהול, כשדורשים זאת. כגון בבתי חולים, או בשעת מגיפה. וכן חייבים להתחסן, כפי הוראות המומחים (ט).
6. סכנה חמורה מאיסור, ואף שבאיסורים ניתן להקל, בתנאים מסוימים, בעת ספק. בסכנה מחמירים ונשמרים, אפילו כשקיים חשש רחוק של סכנה [ה].
7. אסור לאדם להכניס עצמו לסכנה, שלא לצורך, בסומכו שה' יעשה לו נס [ה].
8. מצד שני, ניתן להמשיך ולקיים כל פעילות רגילה ונצרכת, ואין לבטלה משום חשישות סתמיות של סכנה (כ).
9. יש להקפיד על ניקיון והיגיינה, ולהימנע מאכילת דברים מאוסים או בכלים לא נקיים [ו].

ל. שלא לעשות סחורה מדבר איסור (סימן קיז)

1. המאכלים הלא כשרים מן התורה, מותרים בהנאה. מלבד חמץ בפסח, ערלה, וכלאים [הק].
2. אמנם למרות שמותרים בהנאה, אסור לעשות מסחר במאכלים לא כשרים. ורק אם באקראי, הזדמן לו מאכל לא כשר, רשאי למכרו לגוי [א].
3. מותר לעשות סחורה במצרכים לא כשרים, האסורים מדרבנן [א].
4. יש מקילים לבעלי חנויות בחוץ לארץ, למכור גם מצרכים לא כשרים. כי הואיל ועיקר מסחרם הוא במוצרים כשרים, מוגדרים המאכלים הלא כשרים כסחורה שהזדמנה באקראי (הערה 9).

לא. דין חתיכת בשר או דבר מאכל הנשלח על ידי עובד כוכבים (סימן קיח)

1. מצרכי מזון הנשלחים על ידי אינו יהודי, זקוקים לסימן, כדי לוודא שהגוי לא החליף מזון זה, במזון אחר. [א]

2. היכן שיש חשש לאיסור תורה, צריך לסמן שני סימנים. ואם החשש הוא לאיסור דרבנן, די בסימן אחד.
3. אמנם בימינו, כל המוצרים הנשלחים באריזות סגורות, אין בהם חשש מפני החלפה. על כן, אין לחשוש במשלוחים של חנויות הגדולות, לבית הלקוח.
4. פיצה הנשלחת באריזתה מן הפיצרייה, אף שאינה סגורה בחותמת או סימן, אין חשש שהוחלפה בלא כשרה, כי אין לשליח שום עניין להחליף.

לב. החשוד לדבר איסור אין לסמוך עליו בדברים הנאכלים (סימן קיט)

1. יהודי שאומר על מאכליו שהם כשרים, הרי הוא נאמן [הק].
2. אמנם מומר להכעיס, שהוא אדם היודע את דיני התורה, ובכוונה תחילה אינו מקיים אותם. איש כזה המצהיר על כשרות מאכליו, אין לסמוך עליו [הק].
3. יהודי שידוע שאינו מכבד דיני כשרות, אין לאכול ממאכליו [א].
4. החשוד על עבודה זרה או חילול שבת בפרהסיה (פומבי), אין לסמוך עליו בענייני כשרות [ז].
5. מי שנוהג באיזה דבר איסור, בגלל שסובר שכך הוא הדין, או בגלל חומרא שהחמיר על עצמו, הרשות בידו לאכול עם אחרים שנוהגים בו היתר, ובלבד שיהא מנהגו ידוע להם. כי בוודאי לא יאכילוהו דבר, שהוא נוהג בו איסור [ז].
6. ולמעשה מן הראוי לוודא, שקיים פיקוח הלכתי על מאכלים הנמכרים במקומות מסחריים, כגון חנויות ומסעדות, ולא די שהעסק נמצא בבעלות אנשים דתיים. כי הרבה פעמים, בגלל הפסד כסף, מצוי מורים היתר לעצמם (כח).

הלכות הכשר וטבילת כלים (סימנים קכ-קכב)**לג. דיני טבילת הכלים (סימן קכ)**

1. יש חובה לטבול כלי סעודה, הנקנה מגוי. אם הוא עשוי מאחת משש המתכות הכתובות בתורה, שהן זהב, כסף, נחושת, ברזל, בדיל ועופרת [א].
2. כלי אלומיניום פטורים מטבילה, אך נכון לטובלם בלי ברכה (ג).
3. כלי נירוסטה חייבים בטבילה, כי יש בהם ברזל (ג).
4. חובת הטבילה, לפי ראשונים רבים, היא חובה מן התורה [הק].
5. כלי סעודה מזכוכית, חייבים בטבילה מדרבנן [א].
6. צריך לטובלם במקווה כשר, שיש בו ארבעים סאה מים, שהם כ 340 ליטר [א].
7. כלי עץ, חרס, פורצלן, פלסטיק, וכל חומר אחר שאינו מאחד מששת המתכות, או אינו זכוכית, אינם חייבים טבילה [ד].
8. כלי העשוי מחומר שפטור מטבילה, ומכוסה בשכבה דקה מחומר החייב בטבילה, במקום מגע האוכל, יטבול בלי ברכה [ב].
9. כלי סעודה הם כלים הבאים במגע עם האוכל. על כן הכוונה רק לכלים נידים, הממוקמים כל פעם במקום אחר, לפי העניין. על משטחי ההכנה והשיש, או בשולחנות הסעודה. אבל כלים גדולים הקבועים במקומם, כגון סירי ענק המחברים לרצפה, או מערכת לשתייה קרה וחמה, הקבועה במקומה, אינם מוגדרים כלי סעודה, ופטורים מטבילה (ב).
10. כלים חד פעמיים, אינם חייבים טבילה, כי אינם דומים לכלי מדין (ב).
11. בקבוקי שתיה – למרות השימוש בהם לאחר ריקונם, אינם חייבים טבילה, כי הם כלים זמניים במהותם. מילויים מחדש, אינו מדמה אותם לכלי מדין (ב).

לד. סיכום הלכות הכשרת מטבח לא כשר (סימן קכא)

כלים שמשתמשים בהם רק בצונן

החובה להכשיר כלים נתקנה עבור כלים שבלעו איסור חם, מחשש שיעשו בהם שימוש לאוכל חם, והאיסור הבלוע בכלי ייפלט, ויאסור את האוכל. כלים או משטחים שלא הונחו עליהם מאכלים חמים, וכלים שהשתמשו בהם בצונן, אינם צריכים הכשרה, ודי בנקיונם. בכלל האמור – מקררים מקפיאים ושולחנות, הואיל ולא מניחים ישירות עליהם אוכל חם, אינם צריכים הכשרה כלל. כוסות לשתייה קרה בלבד אינם צריכים הכשרה, אם הם עשויים מפורצלן, חרסינה, זכוכית, או כל חומר אחר.

כלים שמשתמשים בהם בחום

כלים מחרסינה או פורצלן, אינם ניתנים להכשרה². צלחות, קערות, וסכו"ם ממתכת, או פלסטיק קשיח, או פיירקס, יוכשרו בהגעלה. כלי זכוכית, לספרדים מותרים ללא הכשרה (כי אינם בולעים), ובני אשכנז נוהגים לא להשתמש בהם. סירים וכיסוייהם, יוכשרו בהגעלה, אחר ניקוי יסודי.

כלים שמשתמשים בהם באפיה

תבניות, מצנם, רשת של תנור [שהמאפה מונח ישירות עליה], כל אלה ודומיהם, יוכשרו בליבון. מבחינה מעשית, אופציה זו אינה תמיד אפשרית.

כלים או משטחים שהאוכל אינו מונח ישירות עליהם

כלל גדול – אין מתכת בולעת איסור מחברתה, ללא נזל. כיריים וחצובות, אינם זקוקים להכשרה. כי הסירים מונחים עליהם, ואין מגע ישיר בין האוכל ובינם. אין הבדל בין כיריים של גז או של חשמל או של

2. במקום הפסד יגעיל אותם שלש פעמים, ומותר להשתמש בהם (יביע אומר ח"א יו"ד סימן ו).

אינדוקציה³. אלא כולם זקוקים לניקוי יסודי, להסרת האיסור הדבוק בהם. משטחי שיש או כל משטח אחר, שאין מניחים עליו מאכלים אלא סירים, אף אם הסירים חמים, אינם טעונים הכשרה. מיחם וקומקום אינם צריכים הכשרה, כי משתמשים בהם רק במים. מדיח כלים זקוק לניקוי מעמיק. אפשר לבצע זאת בהפעלתו, פעם אחת, ללא כלים. כיור אינו זקוק להכשרה, ומן הראוי לנקותו ולשפוך עליו מים רותחים⁴.

תנור

תנור שהמאכל הנאפה בו, מונח ישירות עליו (כגון פיצה), טעון ליבון. הליבון מבוצע בימינו באמצעות להבת מבער (בִּרְנָר) ישירה על המתכת, עד שניצוצות ניתזים ממנה. בתנורים של ימינו, קשה מאוד להגיע לרמה זו של ליבון. דרך הכשרתם היא כדלהלן – אם כל האפיה נעשית בתבניות, ללא מגע ישיר בין המאפה לתנור עצמו, הוא אינו טעון הכשרה. ובכל זאת, נוהגים להפעיל למשך חצי שעה, על חום גבוה, כשהם ריקים. בתנור פירוליטי (מגיע לחום גבוה מאד), יש להפעיל תוכנית לניקוי עצמי, וזו דרך הכשרתו. ככל האמור יש לנהוג גם ברשת מתכת של תנור, שהאוכל מונח בתבניות, ואינו בא עמה במגע ישיר. לפני חימום התנור והרשתות, צריך כמובן לוודא את ניקיונם, ולהסיר מהם כל איסור.

מיקרוגל שהמאכל מוכנס אליו בתוך כלי, אם רוצה להשתמש באופן חד פעמי, במיקרוגל של גוים, כגון במקום עבודתו, יניח את המאכל שלו בכלי סגור. ואם

3. האינדוקציה היא שיטת בישול, באמצעות סלילים מגנטיים הממוקמים תחת משטח זכוכית קראמית. וכשמונח עליהם כלי בישול, הם יוצרים אפקט חום מדויק, לפי קוטרו התחתון של כלי הבישול.

4. אף שלפעמים מצויים איסורים של ממש בכיור, כי הוא משמש גם לחלבי וגם לבשרי. ושאריות המאכלים מושלכות אליו, ופעמים נשפך עליהם מים חמים. בכל זאת, אין צורך להכשירו. כי אין מניחים בתוכם מאכלים חמים (העלולים לבלוע), אלא כלים, כגון צלחות. והאיסור שבדפנות הכיור, לא יתכן שייפלט ויבלע בצלחות הכשרות, ואלה תאסורנה את האוכל המונח בתוכן. בהלכה, אין חשש כזה.

קנה מיקרוגל מגוי, יגעיל את הצלחת שבתוכו, מחשש שהונחו מאכלי איסור ישירות עליו, ויפעיל את המיקרוגל למשך כמה דקות, עם כלי פתוח מלא מים. דרך זו מכשירה את השימוש במיקרוגל, גם עבור מאכלים ללא כיסוי. אם בדיעבד השתמש במיקרוגל לפני הכשרתו, המאכל מותר.

לה. דין נותן טעם לפגם בכלים (סימן קכב)

1. איסור המעורב בהיתר, ומקלקל את טעמו, אינו אוסרו [א].
2. טעם איסור הבלוע בכלי, נחשב פגום אחרי 24 שעות [ב].
3. קדירה הבלועה מבשר בחלב, וחיממו בה מים, לפני שחלף לילה, סופרים את ה 24 השעות משעת בישול המים [ד].
4. לדעת הרמ"א, הוא הדין גם בקדירה הבלועה מאיסור [ד].
5. סתם כלים, בין של גוים בין של יהודים, נחשבים כאינם בני יומן. כלומר לא חוששים שבישלו בהם איסור בתוך 24 שעות אחרונות, על כן המתבשל בהם מותר [ו] [ז].
6. כלים של היתר, שנתערב בינם כלי של איסור, אם רוב הכלים הם של היתר, אין צורך להכשירם [ח].

מפתח נושאים

מפתח נושאים

**הלכות בשר בחלב, הלכות תערובות,
הלכות מאכלי עובדי כוכבים, הלכות הכשר וטבילת כלים
סימנים פ"ז – קכ"ב**

אות מודגשת מפנה לסימן בשולחן ערוך אות לא מודגשת ללא סוגריים מפנה לסעיף בדברי המחבר והרמ"א, ואות בסוגריים מפנה לסעיף קטן בפרושנו. הע' ואחריו מספר מפנה להערה. הציון (הק') מפנה להקדמה לסימן.

א:

אין מבטלין איסור לכתחילה – יסוד הדין – **צו** (הק'), הע' 3, **צו** ה (טז), **קו** (ח) **קט** א (טז), **קיא** (כו), **קכב** הע' 6:
ביטל בשוגג, הוסיף וריבה לבטל, מי שבטלו עבדו – **צו** ה (יז-כ), ו (לה-לח) הע' 9-10.

ב:

ביטול בשישים:

במזון תעשייתי – **קיד** (יח), (כו).
מצבים שונים של ביטול בשישים – **פז** (הק') (יד), (לב), **צב** (ד), (ז), (ט), (יט),
(מט), **צג** הע' 1, **צד** (ז), **צח** ד, (לח), ה (מג), הע' 18, **קה** ד (מח-מט) (סט) (צז) **קו** (ה).

בישולי גויים:

איזה סוג מאכלים נאסרו – **קיג** א, (א).
בישול במיקרוגל – **קיג** (נח), הע' 6.
בישול תעשייתי – **קיג** א, (ד).
התערבות יהודי המתירה את הבישול – **קיג** ו (כב), (כה-כט), (לב), (מ).
טעם הגזירה – **קיג** (הק'), **קיד** (יב).
עובדים זרים – **קיג** ד, (טו-טז).
עישון מליחה וכבישה – **קיג** (מח).
פיצוחים שוקולד וחטיפים וריבה – **קיג** ב (ו) (יא).
פירות ירקות תה קפה ודגני בוקר – **קיג** (א-ב).
שמן ודבש של גויים – **קיד** ז, (כח).

שכר של גויים – קיד א, (א-ו).

ביצה:

מתי מותרת בחלב – פז ה, (יז).

ביצת אפרוח – צט א, (ב), הע' 2, קז א, (א-ב).

בריה – ק (הק'):

איזו בטלה – קז ב (יג).

גדר בריה – ק (ז), (כב), (כג).

בשר וחלב (ע' הקדמה כללית בתחילת ההלכות).

איזה סוג בשר וחלב נאסרו – פז א, ג (כה-כח), (ל), (מג).

במליחה וכבישה – צא ח, (סה):

'דרך הבישול אסרה תורה' – פז (הק'), (א).

דרבנן (חומרת האיסור) – פט (הק').

הכנת לחם בשרי/חלבי – צז (ג), (ה), הע' 1, (יא).

העמדה בקיבה – פז (נה), (סד), (ע-עג)

זיעה – צב ח, (פג-פד), הע' 19.

טיגון וצלייה – פז (ב), הע' 2.

מעמיד (בבשר וחלב) – פז הע' 9, 10.

סכין חלבית שחתך בה בשר – צד ז (לח).

עוף בחלב פז, (טז)

אכילה על שלחן אחד: פח

בחברים/טיול – פח, (ה).

היכר – פח (ט), (י).

מדוע גזרו: פח (הק) א, (ב), הע' 1.

על מה גזרו – פח (א).

המתנה בין בשר וחלב – פט (הק'):

חולה (כמה זמן צריך להמתין) – פט, (י).

חלב או גבינה ואז בשר בהמה/עוף – פט ב, (י-יז), (כ), (כב).

כמה צריך להמתין – פט (ב), (ו-ז) (י).

קינוח והדחה – פז (יז), (כא).

הפרדה בין בשר לחלב:

הנחתם זה ליד זה – **צב** ח, **צה** ו, **לח**.
 כיור נפרד לבשרי וחלבי – **צה** ג, **כו**.
 לחם אחד לסעודה בשרית וחלבית – **פט** ד, **לז-לח**. **צא** ג, **יד**, **הע'** 4. **צז** **הק'**.
 לייחד כלים נפרדים והונח בכלי ממין שני – **פט** **לט**, **מג**, **צא** ב, **יב**.
 לשים באותה שקית – **צא** **ד**.
 מדיח כלים לבשר וחלב: **צה** ג **יח** **כט**.
 מיקרוגל (לבשר וחלב) – **קח** א **כ**.
 מלח אחד לבשר וחלב – **פח** ב, **יב**, **צה** ז, **מ-מא**.
 נגעו זה בזה – **צא** א, **ג**.

כחל – צ

אכילתו למעשה – **צ**, **הק'**, **יח**, **כב-כג**, **הע'** 2, **כח**.
מראית עין בבשר וחלב – פז ג, **י**, **הע'** 3, **ד** **יא-יג**, **הע'** 5.

ג:**גוי:**

השאלת כלי לגוי לפטור כלי מטבילה – **קב** טז, **עד**.
 טבילת כלי על ידי גוי – **קב** טו **ע-עב**.
 מסיח לפי תומו אם סומכים עליו – **צג** **ג**, **צח** א **ג-ח**, **קכב** **נא, נב**, **צד** **הע'** 1.

עובד זר (לעניין הכשר כלים) – **קכב** **מו**.
 רכישת כלים משומשים – **קכב** יא, **נא**.
גילוי משקים – קטז א **א-ב**, **הע'** 3.

גוש – צד **הע'** 5.**גיד הנשה – צט** **הק'**, **קה** **מה**, **קיא** **א**.**ד:**

דבר שבמניין – קי **הק'**, א **א**, **יב-יג**, **הע'** 8, **טו**.
דבר שיש לו מתירים – קב א **ד**, **הע'** 1, **י-יא** **יג**, **יח**, **כג-כד**.

דגים:דגים ובשר – **קטז** ב **ג** **ז**.דגים וחלב – **פז** **ט**.

ה:

הדחה: **צא** א, (ג), (כ). **קה** (הק'), א, (ד), (קכד).**הכשרת כלים:**אם הולכים אחר רוב תשמיש או מיעוט תשמיש – **קכא** ה, (כז), (לב).הבדל בין פסח לשאר איסורים – **קכא** ד, (יט).הגעלה וליבון – **קכא** ה, (כ-כב).הכשר כלי בשרי לחלבי באופן קבוע – **קכא** (ד), הע' 2,3.ידיות – **קכא**, ו (לז)כלי שבישל בו גוי – **קיג** טז, הע' 8.כלים שנשתמש ע"י מאכל קר – **קכא** א, (א-ג), ז, (מג).לאחר כד שעות – **קכא** (ח).מגעיל לפני ההטבלה ובדיעבד אם שינה – **קכא** (יא).סכין – **קכא** ז, (לח), (נג), (נה).שולחנות – **קכא** ה, (כט).שימוש בחומרי נקיון – **קכא** (מ).

תקציר ותדרוך להכשרת מטבח הלכה למעשה – סיכום בסוף הספר.

להלן רשימת הכלים הנידונים בתדרוך הנ"ל:

מקרר ומקפיא, כוסות, צלחות קערות וסכו"ם, סירים ומכסיהם. תבניות

כיריים וחצובות (גז/חשמלי/אינדוקציה) כיור. תנור. מיקרוגל.

הפסד מרובה (מה נחשב) – **צ** (כה).

ח:

חד בתרי – **קה** ט (פט).**חזקה** – **קז** ב (יב).**חריף: צו** (הק')אם אומרים בכל מאכל חריף או רק מה שנזכר בש"ס – **צו** (כב).באינו בן יומו – **צו** (הק'), א (ו), הע' 1.נותן טעם בר נותן טעם (במאכל חריף) – **צה** א, (יא), (יב), הע' 6, **קג** הע' 5.תבלינים – **צו** (כד-כה).**חשש החלפה מוצר כשר בלא כשר:**הניח אצל גוי – **קכא** ט, (לז), (לט).הניח אצל יהודי המזלזל בדיני כשרות – **קיח** ט, (לט).

יסוד הדין – קיד (כא-כב). קיח (הק'), (לה).

מוצרים בזמנינו – קיח (ב), (מג), (נג).

מפתח – קיח (כד).

פיצה המובאת ע"י שליח – קיח (ו).

חתיכה נעשית נבילה: הגדרה: צב (הק'), הע' 9. צח הע' 19.

בבשר וחלב/שאר איסורים – צב (לו-לז). צד ו, (לג) צו ה (כד) הע' 8, צט

(ח-ט), קג (מה-מו), (מח). קה (עד). קו א (ב), (י), (כ). קז (ט), (יט).

בכלים – צח ו (מט), הע' 14.

חתיכה הראויה להתכבד – קא (הק'), א (ד), (יז), (כט), ו (לב). קה ט, (צ). קו א

(יב). קי ד, (לו-לז).

חתיכה חוזרת להיתרה – צב ד, קו א (ו), הע' 1. קט ב (יח).

ט:

טבילת כלים: קב (הק').

גוי (הטביל על ידו) – ע"ע 'גוי'

חציצה – קב (יא), יג (סד-סו).

כלים חד פעמיים – קב ב, הע' 3.

כלי אלומיניום נירוסטה זכוכית עץ חרם פורצלן פלסטיק רשת מנגל – קב

(ג-ד), (יז).

כלים חשמליים – קב (מז), הע' 11-12.

כלי סעודה כבדים הקבועים במקומם – קב (ב).

מן התורה או דרבנן – קב הע' 1.

מסעדה (האוכל מכלי מסעדה שלא הוטבלו) – קב הע' 9.

מערוך, כיסוי לחם, מכשיר לחריטות מצות – קב הע' 6.

מתארח אצל חבירו (שלא טבל) אם רשאי לאכול – קב (עג), הע' 14.

פותחין, תחתיות לכוסות, פלטה של שבת – קב (טז).

קטן (אם מאמינים לו על ידי טבילת כלים) – קב יד (סח-סט).

קערות וסכיני המיקסר – קב (כח).

שאל כלי מהגוי – קב ח (לא).

תוקן (עבר תיקון) על ידי ישראל – קב (מו-מז), הע' 10.

טעם כעיקר:

יסוד הדין – צח (הק').

מן התורה – צח הע' 1, קה יד (קכו).

י:

יד סולדת (שיעורו) – קה ב, (טו).

כ:

כבוש

בדבר חריף או חמוץ – קה א, (ט-י), הע' 2,3.

כבוש כמבושל – פז (הק'), קד א, (ה). קה (הק'), (ב-ד):

כבישה בכלי – קה הע' 1.

ספק כבוש – קה א (ז).

כלים:

אם בימינו דפנות הכלים בולעות – צא (ג), צב (הק'), צג (ב), (י) הע' 3. צו (הק'), קה (סט).

בגוי – צא (יג). צט הע' 13. קג הע' 4. קיב (א), קיג ב (י). קיד (יט). קכב (כז), הע' 7 (כח), (לא-לג), (מט).

הגדרות ויסודות: כלי ראשון כלי שני ועירוי מכלי ראשון – צא ד (טו). צב (סז), צה (הק'). קה (הק'), ב (טז-יז), (כא), (לז).

כיסוי כלים – צג א (ט-יד), (יח).

סתם כלים אינם בני יומן: קכב ד (לה).

ל:

לחם – ע"ע פת של גויים.

מ:

מאכלים לא בריאים – קטז (א).

מדיח כלים לבשר וחלב – צה ג (יח) (כט).

מיקרוגל (לבשר וחלב) – קח א (כ).

מליחה:

מליח כרותח – פז (הק'). צא הע' 6, (כה) קה יא (קט).

סוגי מליחה שונים – צא (כא), קה (קיב) יב (קטז) יג (קכא), יד הע' 9.

ג:

נאמנות (מתי ניתן לסמוך על אדם): **קיט**, (הק).

אדם שנראה דתי- **קיח** א (א), (ו-ז), (כט).

במסעדה- **קיח** ג, (טז), (כח).

בשל אחרים- **קיח** ז (כח).

חילוני (מחלל שבת)- **קיח** ז (כה).

תלונה על מרמה- **קיח** (נח).

נותן טעם לפגם: - **קג**, (הק'), (ד).

בחריף- **קכב** (ז), הע' 5.

בחרקים ושרצים- **קז** ב, (יג).

לאחר כד שעות- **צג** א (ו), (ז). **קג** (ל-לא), ו (לד), ז (לה-לו), (לט), הע' 5, **קכב**

(ג), ד (טז-יז) (יט),

סיבת התירו- **קכב** (א-ב).

שומן או שיירי אוכל- **קכב** ה הע' 4.

נותן טעם בר נותן טעם (לדוגמה: הכנת מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת לאכול בחלב):

באיזה אופן מותר או אסור- **צד** (כז-כח) הע' 3 (נה) הע' 7. **צה** הע' 1 (כב) (כח).

בחריף- ע"ע 'חריף'

האם מותר ליצור לכתחילה- **צה** (ג), הע' 4.

נטילה (כדי נטילה באיסורים)- **קה** (הק'), ה (נה-ו), (נח), ט (פ).

ניצוק חיבור- **קה** ג (מא-ב).

ס:

סחורה בדברים אסורים: - **קז**, (הק') הע' 3-4.

אופני האיסור- **קז** (ג-ה) הע' 9 (יא).

סיכה כשתייה- **קז** הע' 8.

סכין חלבית שחתך בה בשר- **צד** ז (לח).

סכנה (שמירה מסכנות):

אוכל ושתייה תחת המיטה- **קטז** ה (יד), הע' 4.

החובה להישמר מסכנות- **קטז** (הק') (ט), (יב), (יז), (כ).

סיגריות וסמים- **קטז** (א).

ספק דאורייתא (יסוד, ואם מן התורה) – **קי** (הק'), הע' 1,5 (עו), (פו), הע' 16.

ספק דרבנן – **צח** ג (כה), **קיא** (הק') א (ו), הע' 2.

ספק ספיקא:

כשאפשר לברר – **קי** (פו).

וכשיש חזקת איסור – **קי** הע' 17.

מתהפך – **קד** הע' 3, **קי** (כט), הע' 10.

ע:

עירו: **קה** (הק'), (כה), (לט). (וע"ע כלים)

פ:

פת של גויים: קיב, (הק'), (א-ב).

ביצה מרוחה על הפת האם אוסרת – **קיב** (יג), (טז).

הקונה לחם בחו"ל (ושאר הדרכות) – **צז** (ו). **צח** הע' 6.

התערבות יהודי המתירה את הלחם – **קיב** ט (כה-כו).

מאפי בצק – **קיב** ו (יח), הע' 4.

שעת הדחק וקולות באיסור זה – **קיב** ב (ה) (ו) הע' 3 (יב) ח (כג) (לט-מ).

ר:

ריבים וקטטות (להקל קולות בכשרות מחשש איבה) – **קיב** טו (נב-נג).

ק:

קליפה (קליפת מאכל הנוגע באיסור): **צא** ד (יז), (יט), (כב), (כג), (נג). **צד** ז (מ), ח

(נב), **צח** (לא-לב), **קה** (הק'), (יב), (כ). **קה** (מ), הע' 4, ט (עח) (פד) (צד) (צח)

(קג).

ת:

תנור:

אפיית בשר בחלב בתנור חלב – **צז** (הק') ב, (ו), (כג).

אפיית כחל וחלב – **צ** (מד-מה).

התנורים בעבר לעומת התנורים של ימינו (הערות מעשיות) – **קח** (הק'),

(ו-ח), (יט-כ), (כח-לא).

זיעה ואדים – **קח** א, (יז).

ריחא – **צ** (מג), **קח** א (א), הע' 1, **קטז** ג (ד) הע' 5.

תתאה גבר – **צא** ד (טז), **צג** (יב), **קה** ג (כח) (לט) (קי).

תערובות (כללי יסוד): **קט**, (הק') הע' 2 (נז).

חד בתרי- קה ט (פט), קט א (ה) (ט).
יבש ביבש ולח בלח- צב (מה), צו ו (כט).
מין במינו/באינו מינו- צח (ט), (יד), (כ), קט א (ב), קיא (ט).

